

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

מפתח כללי

להקונטרסים א-ז
שנה י"ט, שנת תשנ"ז

יוצא לאור ע"י תלמיד
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

מפתח הענינים

מדור אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

א"ה	פרשת לך	פ' הפסוקים במה ארע כי אירשנה וגו' ידוע תרע כי נר יהי' זרעך בארץ לא להם - על המסורה נ' פעמים ואנשי'.
ב"ו	פרשת ויגש	ביאור על הפסוקים ויעל לקראת ישראל אביו נשנה וירא אליו ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד, ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם - כוונת אוז"ל שיעקב הי' קורא אז קריאת שמע.
ג"ז	פרשת פקודי	כוונת הוזה"ק עה"פ אלה פקודי המשכן, רבי יוסי פתח, מה רב טובך אשר צפנת לידאיך פעלת לחוסים כך נגר בני אדם - ביאור על ברכת משה בנמר מלאכת המשכן, יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם וגו' - פ' נחמד עה"פ שויתי ד' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוס.
ד"ד	ראש חודש ניסן	על צירוף השם לחודש ניסן היוצא מהפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ - ביאור הפסוקים ויאמר ד' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם ראש חרשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה.
ה"ו	פרשת בהעלותך	עה"פ בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות - ביאור הענין שנתקשה משה במעשה המנורה - כוונת הפסוק וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר - טעם מדוע נקרא נר האמצעי, נר המעדכי - כוונה נאותה על אומרם ז"ל נר מעדכי ממנו יהא מתחיל וכו' יהא מסיים.
ו"ה	פרשת דברים	ביאור בדברי הילקוט עה"פ אלה הדברים וגו', כששמע הקב"ה תוכחות של משה, אמר לו, שפתים ישק משיב דברים נכוחים - פ' הפסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא - כוונת אוז"ל רכשעמדו בני ישראל לקבל את התורה נתרפאו כל החולאים - על המדרש עה"פ אלה הדברים, א"ל הקב"ה למשה הואיל וקבלו עליהם תוכחותיך צריך אתה לכרכם.
ז"ז	ראש השנה	ביאור נחמד בהפסוק שאומרים בתפלת מוסף לראש השנה, לא הביט און כיעקב ולא ראה עמל בישראל ד' אלקיו עמו ותרועת מלך בו.

מדור זכרון לראשונים

בדין חלוקת השותפים
ביאורים על מזמור כ' בתהלים
חידושים במס' שבת
ביאור בזה"ק פ' ויחי
בענין נס חנוכה
תשובה על הנ"ל
במס' יבמות דף ל"ב
בענין מינקת
בענין אין טוען וחוזר וטוען
הגהות על שו"ת חת"ס חו"ד
במס' שבת כ"א, וגמין י"ז
בדין היתר עירוב
בענין אין נשבעין על הקרקעות
בדין קריאת כהן ראשון, ועוד
בדין ירושת שטרי חובות
גליון ספר קול בן לוי
במס' שבת דף ל"ז ודף ל"ח
חידושים בענינים שונים
תשובה בענינים שונים
במס' פסחים דף מ"א
בענין ערל אסור בקרבן פסח
במס' פסחים דף כ"ט
במס' פסחים דף ה'
גליון שו"ע או"ח הל' פסח
במס' פסחים דף מ"א
בענין ביטול חמץ
בדין הפקיד חמץ אצל אחר
חידושים והערות במס' שבת
הערות על ספר כרתי ופלתי
הערות על ספר כרתי ופלתי
הערות על ספר כרתי ופלתי
בענין ספק דרוסה
מלפול בשיטת ר"ע בש"ס
תשובות, פסקים, ומנהגים
ד' ישובים על שיטת ר' יקיר
הערות על הנ"ל

בדין ת"ח אם רשאי להורות לעצמו
הגהות על שו"ע יורה דעה
במס' גיטין דף ע"ז ע"ב
גליונות של שבעה ספרים
במס' גיטין דף ע"ז ע"ב
בענין קריאת שם לבן הנולד
בדין נדרים, ולחם הפנים

הגאון ר' מנחם מענדל אב"ד רודניץ זצ"ל
הגאון בעל הפלאה אב"ד פפר"מ זצ"ל
הגאון ר' אליעזר ליפמאן אב"ד מאגענדארף זצ"ל אי"ס
הגאון ר' יצחק אב"ד יאנוב זצ"ל
הגאון ר' יוסף איגר מפראג זצ"ל
הגאון בעל נודע ביהודה אב"ד פראג זצ"ל
הגאון ר' אפרים זלמן מדגליות מבראד זצ"ל
הגאון ר' יששכר בער אב"ד מיקלאש זצ"ל
הגאון ר' שמעון שאמין אב"ד פאטאק זצ"ל
הגאון ר' דוד דייטש אב"ד דאהרוי זצ"ל
הגאון ר' אברהם גרינבוים אב"ד האסאסא זצ"ל
הגאון ר' דוד פנצי אב"ד מנסובה זצ"ל
הגאון ר' ארי' ליב אב"ד אמסטרדם זצ"ל
הגאון ר' מרדכי בנעם אב"ד ניקלשבורג זצ"ל
הגאון ר' שלמה זלמן עמרין ראב"ד פראג זצ"ל
הגאון ר' דוד דייטש אב"ד עיר חדש זצ"ל
הגאון ר' יצחק משה פערלס אב"ד א"ש זצ"ל
הגאון ר' פינחס ביליטצער אב"ד סערענמש זצ"ל
הגאון ר' יחזקאל בנעם אב"ד ווארהאל זצ"ל
הגאון בעל שב יעקב אב"ד פפר"מ זצ"ל
הגאון ר' יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל
הגאון ר' יוחנן אב"ד פרידלאנד זצ"ל
הגאון ר' יוסף שמערן אב"ד זאלקאווא זצ"ל
הגאון ר' צבי הירש העללער אב"ד בריגל זצ"ל
הגאון ר' שמעלקא מויכש אב"ד יאס זצ"ל
הגאון ר' חיים דוד לאנגפוס אב"ד בערדין זצ"ל
הגאון ר' משה לעווונגער אב"ד ווייסצערן זצ"ל
הגאון ר' אברהם שמואל אב"ד ווידמיווא זצ"ל
הגאון ר' יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל
הגאון ר' זאבל איגר אב"ד בדוינשווייג זצ"ל
הגאון ר' מאיר אויערבאך אב"ד קאליש זצ"ל
הגאון ר' יהודה דוד רמ"ב זצ"ל אב"ד סענפעטער
הגאון בעל עמודי אור זצ"ל
הגאון ר' מענדל זאמשט ראב"ד פפר"מ זצ"ל
הגאון בעל חתם סופר אב"ד פ"ב זצ"ל
הגאון ר' דניאל פרויסמיץ ראב"ד פ"ב זצ"ל
הגאון ר' אברהם מיקטין אב"ד ברעסלא זצ"ל
הגאון ר' אברהם אב"ד קאפענהאגן זצ"ל
הגה"ק בעל ייטב לב אב"ד סניגוס זצ"ל
הגאון ר' ירוחם יהודה פערלמאן אב"ד מינסק זצ"ל
הגאון ר' מרדכי הודוויץ אב"ד שאמלוי זצ"ל
הגאון ר' יוסף העניג אב"ד גייטרא זצ"ל
הגאון ר' יהודה יואל דייטש אב"ד גאניטש זצ"ל

מדור אגרות קודש

איכא	מכתב מהגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פוזנא זצ"ל
איכא	מכתב מהגאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל
איכג	מכתב מהגאון ר' יחזקאל בנעט אבד"ק נייטרא זצ"ל
בילא	שני מכתבים מהגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא זצ"ל
גילו	שני מכתבים מהגאון ר' הלל ליכטענשטיין אבד"ק קאלאמיו זצ"ל
גילח	מכתב מהגאון ר' זעליג ראובן בענגיס אבד"ק ירושלים עה"ק זצ"ל
ריכה	מכתב מהגאון ר' שמואל אהרן ראבין אבד"ק קארטשין זצ"ל
היכה	מכתב מהגאון ר' משה פילבענקעלד אבד"ק ראגאזען זצ"ל
היכו	מכתב מהגה"צ ר' צבי הירש שפירא אבד"ק מונקאטש זצ"ל
היכו	מכתב מהגה"צ ר' אלעזר ווייסבלום מרישא זצ"ל
וילג	מכתב מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זצ"ל
וילג	מכתב מהגאון ר' חיים פאלאגי אבד"ק איזמיר זצ"ל
זיכר	מכתב מהגאון ר' אברהם שאג אבד"ק קויבערסדארף זצ"ל
זיכה	מכתב מהגאון בעל שדי חמד זצ"ל

מדור זכרון לאחרונים

איכר	הגה"צ ר' פנחס חיים טובי אב"ר ראדול ז"ל	הערות בענינים שונים
איכו	הג"ר שמואל רוד פרידמאן דומ"ץ דק' חוסט ז"ל	הערות בגליון ס' בני יששכר
איכט	הג"ר שמואל לוי וויינבערגער אב"ר סר"ה ז"ל	בענין שיעור קבלת טומאה
בילג	הג"ר אהרן גר כ"ץ אב"ר נימיושע ז"ל	הערות קצרות בשו"ע אור"ח
ג"מ	הג"ר חיים צבי עהרענרייך אב"ר מאד ז"ל	תשובה בענינים שונים
ד"כו	הג"ר עמרם ראזענבערג אב"ר ראצפערט הי"ד	בענין טע"כ במצה ובק"פ
ד"ל	הג"ר חיים סופר דומ"ץ דק' מונקאטש הי"ד	חידושים בענינים שונים
היכה	הג"ר קאפל רייך אב"ר בוראפעסט ז"ל	ברני ספק ספיקא
וילה	הג"ר מנחם מענדל טענענבוים אב"ר טארנא הי"ד	במס' גיטין דף ל"ה
זיכח	הג"ר יהושע פינחס באמבאך אב"ר אושפיץ ז"ל	ברין שיור בחליצה

מדור פלפול והלכה

אלא	הרב מו"ה רפאל זילבער (שליט"א) ז"ל	חידושים והערות במס' ב"מ
אלו	הרב יצחק זעקיל הלוי פאללאק נ"י	ברין תבשיל שמצטמק ויפה לו
בילז	הרב מו"ה משה הלברשטאם שליט"א	ברין טלטול דגים שמתו בשבת
בימד	הרב יעקב חיים סופר שליט"א	בענין קריאת התלמוד
ג"מג	הרב מו"ה שמואל הלוי וואזנער שליט"א	ברין בישול בשר בחלב
ג"מה	הרב אברהם ישעי' באדול נ"י	ברניא דגרמי
דילג	הרב מו"ה נתן געשטעטנער שליט"א	ברין יין של שביעית לר' כוסות
דילט	הרב מו"ה עקיבא מנחם סופר שליט"א	ברין הפרשת חלה ביי"ט ע"י קטן
ד"מה	הרב אברהם משה שאיא נ"י	בענין חצי שיעור במצות עשה
ד"מט	הרב יצחק מאטצען נ"י	בסוגיא דחגיגת י"ד רוחה שבת
היל	הרב מו"ה בן ציון הכהן שליט"א	פלפול בענין מחוסר זמן
הילו	הרב רוד ראזענבערג שליט"א	ברין כתובת קעקע
ה"מ	הרב פנחס דניאל וויטמאן נ"י	ברין קרימת ק"ש וערבית לספ"ה
וילז	הרב מו"ה ברוך אברהם צבי הורוויץ שליט"א	בסוגיא דמתעסק
ר"מה	הרב מאיר לוריא שליט"א	בענין עיסקא - שכר עמלו

בענין יבום וחליצה בקטנה
בדין שכח להזכיר של יו"ט

הרב מו"ה פנחס הירשפרונג שליט"א
הרב יוסף יעקב געללער נ"י

ז"מה
ז"מו

מדור עולת שבת בשבתו

לפ' בראשית
לענין כל ישראל, בראשית
לפ' נח
מכל אשר בחרבה מתו, ברש"י
לפ' לך
והי' ברכה
לפ' וירא
למען אשר יצוה את בניו
לפ' חיי
ויהיו חיי שרה, ברש"י
לפ' תולדות
וירח את ריח בגדיו, במדרש
לפ' ויצא
ויצא יעקב, במדרש
לפ' וישב
אין שר בית הסוהר רואה
לחנוכה
הדודאים נתנו ריח, במדרש
לפ' ויגש
כמה ימי שני חייד
לפ' ויחי
אשר לקחתי וגו' בחדשי ובקשתי
לפ' שמות
ויקרא את שמו גרשם
לפ' וארא
מתחת סבלת מצרים
לפ' בשלח
וילחם עם ישראל ברפידים
לפ' יתרו
מדוע אתה יושב לבדך
לפ' משפטים
וחדלת מעוזב לו
לפ' תצוה
ואתה הקרב אליך, במדרש
לפ' כי תשא
וימהר משה ויקד ארצה
לפ' ויקהל
לא תבערו אש בכל מושבותיכם
לפ' ויקרא
ויקרא אל משה (אל"ף זעירא)

הנה"צ ר' יהודה ליבוש היילפרין מברעזאן זצ"ל אל"ט
הגאון ר' יעקב מעמדין זצ"ל אל"ט
הגאון ר' צבי הירש אב"ד ברלין זצ"ל אל"ט
הגאון ר' זעליגמאן דעליטש אב"ד וועטש זצ"ל אי"מ
הגאון ר' שלמה זלמן עמריך ראב"ד פראג זצ"ל אי"מ
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אי"מ
הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראר זצ"ל ב"מט
הרה"ק ר' יוסף אונגער מראמבראווא זצ"ל ב"מט
הגאון ר' מאיר אריק אב"ד טארנא זצ"ל ב"נ
הגאון ר' משה אב"ד לובלין זצ"ל ב"נ
הגאון ר' נתן מאז ראב"ד פפר"מ זצ"ל ב"נא
הגאון ר' שמעלקא טויכש אב"ד יאס זצ"ל ב"נא
הגאון ר' אברהם טיקטין אב"ד כרעסלא זצ"ל ב"נא
הגאון ר' יוקל הירש אב"ד ניימארק זצ"ל ג"מח
הגאון ר' מאיר שיף אב"ד פולדא זצ"ל ג"מח
הגאון ר' שמעלקא טויכש אב"ד יאס זצ"ל ג"מח
הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל ג"מט
הגאון ר' מאיר בומסלא ראב"ד פראג זצ"ל ג"מט
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ג"נ
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ג"נא

לפ' צו	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ד-נב
במקום אשר תשחט העולה וגו'	הגאון ר' יוסף דרשן מפונזא זצ"ל	ד-נג
לפ' שמיני		
ותצא אש מלפני ד'	הגאון ר' זאבל איגר אב"ד ברוינשווייג זצ"ל	ד-נג
לשבת חוה"מ פסח	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ד-נג
בשה"ש. הביאנו אל בית היין	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ד-נג
לאחרון של פסח		
בהפטרה. כמים לים מכסים	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ד-נג
לפ' נשא		
במסורה כ"פ בקרקע	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ה-מו
לפ' בהעלותך	הגאון ר' שמעלקא טויבש אב"ד יאס זצ"ל	ה-מו
במדרש. הרוצה לירע תחה"מ	הגאון בעל שער המלך זצ"ל	ה-מו
לפ' שלח	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ה-מו
בבואכם אל הארץ		
לפ' קרח		
בוקר ויודע ד'	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ה-מו
לפ' חקת	הגאון ר' שלמה זלמן עמריך ראב"ד פראג זצ"ל	ו-נא
באר חפרוה שרים	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ו-נא
לפ' בלק		
הנה ברך לקחתי וגו'	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ו-נא
לפ' פנחס	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ו-נא
ונתתה מחודך עליו	הגאון ר' אברהם מנחם שט"ב אב"ד בראד זצ"ל	ו-נב
לבין המצרים	הגאון ר' יעקב מעמרינ זצ"ל	ו-נב
לא חרבה ירושלים אלא וכו'	רבינו האר"י זצ"ל	ו-נב
לפ' דברים		
זולתי כלב בן יפונה		
לפ' ואתחנן		
בכל לבבך		
לפ' עקב	הגאון ר' מאיר שיף ראב"ד פפר"מ זצ"ל	ו-נג
הלוחות ראשונים אשר שכרת	הגאון ר' משה בארניוונער זצ"ל	ו-נג
לפ' ראה		
וסרתם מן הדרך, ברש"י	הגאון ר' גרשון פולין אב"ד ג"ש זצ"ל	ו-נד
לפ' שופטים	הגאון ר' אלי' בעל שם אב"ד ווירמייזא זצ"ל	ז-מח
בהפטרה. חנם נמכרתם וגו'	הגאון ר' דוד אופנהיים אב"ד ג"ש ופראג זצ"ל	ז-מט
בהפטרה. כי לא בחפזון תצאו	הגאון ר' שלמה זלמן עמריך ראב"ד פראג זצ"ל	ז-מט
לפ' כי תצא	כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א	ז-מט
לא יוכל לבכר וגו'		
לפ' כי תבא		
וירשתה וישבת בה וגו'		
לפ' נצבים		
מי יעלה לנו השמימה		
לפ' וילך	הגאון ר' אברהם תאומים אבד"ק בוטשאטש זצ"ל	ז-נ
ואנכי הסתר אסתיר וגו'	הגאון ר' מיכאל בכרך ראב"ד פראג זצ"ל	ז-נ
לשבת תשובה		
שוכה ישראל עך ר"א		

מדור תמוהות וישובים

כ"ב	ר' אלעזר גאלדמאן נ"י	תמי' בש"ך על התורה
כ"ב	ר' אלעזר גאלדמאן נ"י	תמי' בשפתי חכמים
כ"ג	הרב חיים ישעי' שווימער נ"י	הערה בדברי הרמב"ן עה"ת
כ"ג	הרב יעקב צבי גאלדשטיין נ"י	הערה בדבר הרמב"ן עה"ת
כ"ד	הרב בן ציון דוב הלברשטאם נ"י	ישוב לדברי ספר מקראי קודש
כ"ה	ר' שלמה שאול פיהרער נ"י	תמי' בדברי הב"ח
ה"מח	ר' אהרן הלוי אלבוים נ"י	פליאה על ספר הפליאה
ה"מח	הב' משה יואל פארסטער נ"י	תמי' בספר מקרי דרדקי
כ"ה	הגאון בעל קול ארי' אבר"ק בערענסאז זצ"ל	תמי' בספר עצי לבונה
כ"ה	ר' שמריהו ציטראנענבוים נ"י	הערה בספר באר שמואל

מדור זכור ימות עולם

א"מב	קול קורא מק"ק קאליש (תפ"ח לפ"ק)	
כ"ד	לקט ענינים שונים מהגה"ק משינאווא זצ"ל	
כ"ה	דברי מחאה נגד רב א' שהתיר חליצה ע"י שליח (תרפ"ח לפ"ק)	
כ"ב	תקנות שנתקנו בק"ק סמיכהוף (תקכ"ז לפ"ק)	
כ"ג	ישיבת עץ חיים בווישניצא - ישיבה הראשונה במדינת גאליצא	

צילומי כתבי קודש

א"כב	הגאון ר' יחזקאל כנעט אבר"ק נייטרא זצ"ל
ב"יא	הגאון בעל נודע ביהודה אבר"ק פראג זצ"ל
ב"לב	הגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבר"ק שינאווא זצ"ל
ג"ז	הגאון ר' צבי הירש (חריף) העללער אבר"ק בריגל זצ"ל
ו"לא	הגאון ר' אברהם אבר"ק קאפענהאגער זצ"ל
ו"לב	הגה"ק בעל ייטב לב אבר"ק סיגוט זצ"ל

ה"מט	דקדוקי סופרים
ה"נ	חרות על הלוחות

מפתח השמות עפ"י סדר א"ב

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א איה, אימא, ב"ו, ב"מט, ג"ו, ג"נ, ג"נא, ד"ד, ד"נג,
דגד, ה"ז, ה"מו, ה"מוז, ו"ה, ו"נא, ז"ז, ז"מט
הגאון ר' אברהם טיקטין אבד"ק ברעסלא בינא, ו"כג
הגאון ר' אברהם גרינבוים אבד"ק האסאסא ב"כט
הגאון ר' אברהם אבד"ק קאפענהאגן ו"כה
הגאון ר' אברהם תאומים אבד"ק בוטשאטש בעל חסד לאברהם ז"נ
הגאון ר' אברהם שאג אבד"ק קויבערסדארף ז"כד
הגאון ר' אברהם דובער כהנא שפירא בעל דבר אברהם בינו
הגאון ר' אברהם יהודה הכהן שווארץ אבד"ק מאד בעל קול ארי' ו"נה
הרב אברהם ישעי' בארזל ג"מה
הרב אברהם מאיר גלאנצער ב"סד
הרב אברהם משה שאי' ד"מה
הגאון ר' אברהם מנחם שטיינבערג אבד"ק בראד בעל מחזה אברהם ו"נג
ר' אברהם מרדכי דויאלאווסקי ו"סא
הגאון ר' אברהם שמואל בכרך אבד"ק ווירמיוזא ד"ח
הגאון ר' אבא יעקב באריכאוו בעל חבל יעקב בי"נט
ר' אהרן הלוי אלבוים ה"מח
הגאון ר' אהרן גד כ"ץ אבד"ק נימיושע ב"לג
ר' אהרן יעקב ישראל ישורון כהנא ז"נט
הגאון ר' אליהו בעל שם אבד"ק ווירמיוזא ז"מח
הגאון ר' אליעזר ליפמאן ניוזאטין אבד"ק מאגענדארף א"יט
הגה"צ ר' אלעזר ווייסבלום מרישא הי"כו
הרב אלכסנדר אליעזר קנאפפלער ז"נה
ר' אלעזר גאלדמאן ב"נג
הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מכראד בעל בית אפרים ב"יב, ב"מט
ר' ארי' ליבוש גרינפעלד ז"סג
הגאון ר' ארי' ליב אבד"ק אמשטרדאם ג"יב
הרב אשר זעליג גאלדמאן ג"נו
הרב בן ציון דוב הלברשטאם ד"גד
הרב בן ציון הכהן ה"ל
הרב ברוך אברהם צבי הורוויץ ו"לז
הגאון ר' גרשון פולין אבד"ק ניקלשבורג ו"גד
הגאון ר' דוד אופנהיים אבד"ק ניקלשבורג ופראג ז"מט
הגאון ר' דוד דייטש אבד"ק עיר חדש בעל אוהל דוד ג"כג
הגאון ר' דוד דייטש אבד"ק דאהרויא ב"כו
הגאון ר' דוד פנצי אבד"ק מנטובה ג"ט
הרב דוד הכהן ראזענבערג ה"לז
הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג ו"יד

הגאון ר' חילל ליכטענשטיין אבד"ק קאלאמיא ג"ל
הגאון ר' זאבל איגר אבד"ק ברוינשווייג ד"נג, ה"יב
הגאון ר' זעליג ראובן בענגיס אבד"ק ירושלים עיה"ק ג"לט
הגאון ר' זעליגמאן דעליטש אבד"ק וועטש א"מ
הגאון ר' חיים דוד לאנגפוס אבד"ק בענדן ד"יט
כ"ק מרן הגה"ק ר' חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז בעל דברי חיים ו"לג, ו"נב
הגאון ר' חיים סופר דומ"ץ דק' מונקאטש ד"ל
הגאון ר' חיים פאלאגי אבד"ק איזמיר ו"לג
הגאון ר' חיים חזקאני מדיני אבד"ק חברון בעל שדי חמד ו"כה
הרב חיים ישעי' שווימער ב"נג
ר' חיים יוסף אונגאר ד"ס
הגאון ר' חיים עוזר גראדענסקי מוויילנא ב"נו
הגאון ר' חיים צבי עהרענרייך אבד"ק מאד ג"מ
ר' יהודה קינערמאן ז"נא
הגה"צ ר' יהודה ליבוש היילפרין מבערזאן א"לט
הגאון ר' יהודה דוד ראטענבערג אבד"ק סענפעטער ה"טז
הגאון ר' יהודה יואל דייטש אבד"ק גאניטש ז"טו
הגאון ר' יהודה ליב פישלס מפראג ד"י, ה"י
הרב יהודא הכהן שטראסער ג"נו
הרב יהודה ליכטער ב"סא, ז"נב
הרב יהושע מונדשיין ה"נו
הגאון ר' יהושע פינחס באמבאך אבד"ק אושפיץ בעל אוהל יהושע ז"כח
ר' יהושע פנחס בוכינגער ג"נח
הב' יהושע שלום נתן רובין ד"סג
הגאון ר' יוחנן אבד"ק פרידלאנד ד"יג
הגאון ר' יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף ג"מט, ד"נג
הגאון ר' יוסף הלוי שטערן אבד"ק זאלקאווא בעל יד יוסף ד"יד
הגאון ר' יוסף איגר מפראג ב"י
הגאון ר' יוסף העניג אבד"ק נייטרא ז"יג
הגאון ר' יוסף ראזין אבד"ק דווינסק בעל צפנת פענח ב"נה
הרה"ק ר' יוסף מדאמבראווא ב"ג
הגאון ר' יוסף יהודה ליב בלאך אבד"ק טעלז ב"ס
הרב יוסף יעקב געללער ז"מו
הגאון ר' יחזקאל בנעט אבד"ק נייטרא א"כג
הגאון ר' יחזקאל בנעט אבד"ק וואראהל ג"לה
הגאון ר' יחזקאל ליבשיץ אבד"ק קאליש ב"נח
הב' יחזקאל דוד בערקאוויטש ה"סב
הגאון ר' יחזקאל סג"ל לנדא אבד"ק פראג בעל נודע ביהודה ב"יא
הגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא ב"לא, ב"נד

הגאון ר' יחיאל העללער אבד"ק וואלקאוויסק בעל עמודי אור הי"ח
הרב יחיאל יהודה פאפיער הי"ד
הגאון ר' יעקב מעמדין א"ט, ר"נ
הגאון ר' יעקב הכהן פאפרש אבד"ק פפר"מ בעל שב יעקב ד"ז
הגאון ר' יעקב יוקל הירש אבד"ק ניימארק ג"מח
הרב יעקב חיים סופר ב"מד
הרב יעקב צבי גאלדשטיין ב"נג
הגאון ר' יעקב קאפל רייך אבד"ק בודאפעסט הי"ח
הרב יצחק מאטצען ד"מט
הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק א"לו
הגאון ר' יצחק אבד"ק יאנוב בעל פני יצחק זוטא ב"ח
הגאון ר' יצחק זעליג קרא אבד"ק קאליש והנובר א"מד
הרב יצחק יודא היימאן הי"ו
רבינו יצחק לוריא אשכנזי ר"נג
הגאון ר' יצחק משה פערלס אבד"ק אייונשטאט ג"כה
הגאון ר' יצחק נוניס בעל שער המלך הי"מז
הגה"ק ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים אבד"ק סיגוט בעל ייטב לב ו"לב
הגאון ר' ירוחם יהודה פערלמאן אבד"ק מינסק בעל אור גדול ז"ט
ר' ישכר בעריש לעזער ז"נה
ר' ישעי' ווייס ד"נח
הב' ישעי' יהודה וואקסמאן ז"סד
ר' ישראל פריינד א"מה, ר"נט
הגאון ר' יששכר בער אבד"ק מוקלאש ב"יח
הגאון ר' מאיר אריק אבד"ק טארנא ב"ג
הגאון ר' מאיר אויערבאך אבד"ק קאליש בעל אמרי בינה הי"ג
הגאון ר' מאיר בומסלא ראבד"ק פראג ג"ג
הרב מאיר לוריא ר"מה
הגאון ר' מאיר הכהן שיף ראבד"ק פפר"מ ו"נג
הגאון ר' מאיר שיף אבד"ק פולדא ג"מח
הגאון ר' מיכאל בכרך ראבד"ק פראג ז"ג
הגאון ר' מיכאל שמעון מייא מברעסלא הי"ג
הגאון ר' מנחם מענדל זאמושט ראבד"ק פראנקפורט דמיין ו"ט
הגאון ר' מנחם מענדל טענענבוים אבד"ק טארנא ו"לה
הגאון ר' מנחם מענדל אבד"ק רודניץ א"ח
ר' מנחם שלום פרוש ד"ס
הגאון ר' מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג איכא, ג"יז
הגאון ר' מרדכי הלוי הורוויץ אבד"ק שאמלוי ז"יב
הגאון ר' משה בארניווער ו"נד
הרב משה הלברשטאם ב"לו

הרב משה סאכאטשעווסקי ג"נ
הגאון ר' משה לעוויןגער אבד"ק ווייטצען ר"כא
הגאון ר' משה פילכענפעלד אבד"ק ראגאזען הי"כ
הגאון ר' משה סופר אבד"ק פרעשבורג בעל חתם סופר ו"ד
ר' משה הכהן שטראסער הי"נ
ר' משה אברהם אלטער ראלניצקי הי"סא
ר' משה וואלף ראזענבערג ז"נ
הב' משה יואל פארסטער הי"מח
ר' מתתיהו צבי סג"ל אי"מ
הרב נחום מאיר גערמאן ד"נ
הרב נתן געשטעטנער ד"לג
הגאון ר' נתן מאז ראבד"ק פפר"מ ב"נא
הגאון ר' עמרם ראזענבערג אבד"ק ראצפערט ד"כז
הגאון ר' עקיבא איגר אבד"ק פוזנא אי"כא
הרב עקיבא מנחם סופר ד"לט
הגאון ר' פינחס ביליטצער אבד"ק סערענש ג"ל
הגאון ר' פנחס הלוי איש הורוויץ אבד"ק פפר"מ בעל הפלאה אי"טז
הרב פנחס הירשפרונג ז"מה
הרב פנחס דניאל וויטמאן הי"מ
הגה"צ ר' פנחס חיים טויב אבד"ק ראזדל אי"כר
הגה"צ ר' צבי הירש שפירא אבד"ק מונקאטש בעל דרכי תשובה הי"כו
הגאון ר' צבי הירש אבד"ק ברלין אל"ט
הגאון ר' צבי הירש העללער אבד"ק בריגל בעל טיב גיטין ד"טו
ר' צבי טייטלבוים אי"מז
הרב רפאל אהרן כץ ז"נר
הרב רפאל זילבער אי"לא
הגאון ר' שלמה זלמן עמרין ראבד"ק פראג אי"מ, ג"כא, ו"נא, ז"מט
ר' שלמה שאול פיהרער ד"נה
הרב שמואל וואזנער ג"מג
הגאון ר' שמואל שמעלקא טויבש אבד"ק יאס ב"נא, ג"מט, ד"יח, הי"מו
ר' שמואל שמעלקי לייפער הי"ס
הגאון ר' שמואל אהרן רובין אבד"ק קארטשין ד"כח
הגאון ר' שמואל דוד הכהן פרידמאן דומ"ץ דק' חוסט אי"כו
הגאון ר' שמואל לוי וויינבערגער אבד"ק סערדאהעל אי"כט
הב' שמעון גריידי ג"נט
הגאון ר' שמעון הכהן שאטין אבד"ק פאטאק ר"כ
ר' שמריהו ציטראנעכנים ו"נו

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

באנאדע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנר = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = ברואר רניל 25 דאלער לשנה

ברואר אויר 35 דאלער לשנה

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Forwarding & Return Postage Guaranteed
ADDRESS CORRECTION REQUESTED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחלת מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ן.

שנה י"ט קונטרס א' (קע"ז) תשרי-חשוון תשנ"ו

יוצא לאור ע"י תלמודי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

פרשת לך כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ה

מדור זכרון לראשונים

ב' תשובות בדין חלוקת השותפים הגאון ר' מנחם מענדל אבר"ק ריידניץ זצ"ל ח
ביאורים על מזמור כ' בתהלים הגאון בעל הפלאה אבר"ק פפר"מ זצ"ל טז
חידושים במס' שבת הגאון ר' אליעזר ליפמאן אבר"ק מאנענדארף זצ"ל יט

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון ר' עקיבא איגר אבר"ק פוזנא זצ"ל כא
מכתב מהגאון ר' מרדכי בנעט אבר"ק ניקלשבורג זצ"ל כא
מכתב מהגאון ר' יחזקאל בנעט אבר"ק נייטרא זצ"ל כג

מדור זכרון לאחרונים

הערות בענינים שונים הגה"צ ר' פנחס חיים טויב אבר"ק ראדול ז"ל כד
הערות בגליון ס' בני יששכר הג"ר שמואל דוד פרידמאן רומו"ץ דק' חוסט ז"ל כז
בענין שיעור קבלת טומאה ... הג"ר שמואל לוי וויינבערגער אבר"ק סערדאהעל ז"ל כט

מדור פלפול והלכה

חידושים והערות במס' בבא מציעא הרב מוה"ר רפאל זילבער שליט"א לא
בדין תכשיל שמצטמק ויפה לו הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י לו

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת לש

מדור זכור ימות עולם

קול קורא מק"ק קאליש בשנת תפ"ח לפ"ק מב
ציילומי כתבי קודש כב
מכתבים אל המערכת מד
ברכות והודאות מז

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1995

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי מורי מו"ה מנחם בן מו"ה חיים קעמפלער ע"ה הי"ד
אמי מורתי מרת פרומט בת מו"ה ישראל דוד ע"ה הי"ד
נהרגו עקה"ש
ביום ח' לחודש מרחשון שנת תש"ד לפ"ק

אחי הב' ישראל דוד ע"ה הי"ד
נהרג עקה"ש
ביום כ"ח לחודש טבת שנת תש"ד לפ"ק

תהיינה נשמותיהם צדורות בצרור החיים

הונצח ע"י בנם ואחיו,
יעקב קעמפלער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש לעילוי נשמות

אא"ז הגה"צ מוה"ר נפתלי חיים הורוויץ זצ"ל
בהגה"ק מוה"ר מאיר אבד"ק דזיקוב זצ"ל
נפטר ביום הכיפורים שנת תרנ"ה לפ"ק

אא"ז הגה"צ מוה"ר יואל היילפרין מברעזאן זצ"ל
בהגה"צ מוה"ר אברהם זרח ארי' יהודה ליבוש מברעזאן זצ"ל
נפטר ביום השענא רבה שנת תשי"ד לפ"ק

דו"ז הגה"צ מו"ה מנשה הורוויץ אבד"ק זאלין זצ"ל
בהגה"צ מוה"ר אלי' אבד"ק זאלין זצ"ל
נפטר ביום שמיני עצרת שנת תשל"ג לפ"ק

דורי הגה"צ מוה"ר חנני' יוסף היילפרין אבד"ק זשאכנא זצ"ל
בהגה"צ מוה"ר יואל מברעזאן זצ"ל
נהרג עקה"ש עם משפחתו ביום י"ב תשרי שנת תש"ב לפ"ק

חמותי החשובה מרת מרים פיללער ע"ה בת מו"ה משה אברהם הי"ד
נפטרה ביום שמיני עצרת שנת תשמ"ז לפ"ק

תהיינה נשמותיהם צדורות בצרור החיים

הונצח על ידי,
ירוחם אליהו ראזענפעלד ומשפ'

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

הנה"ח מו"ה יעקב בן מו"ה דוד יצחק בראכפעלד ע"ה
נפטר בשם טוב

ביום ג' לחודש מרחשון שנת תשל"ה לפ"ק

ווגתו מרת אסתר בת מו"ה יעקב קירשנבוים ע"ה
נפטרה בשם טוב

ביום כ"ג לחודש מנחם-אב שנת תשכ"א לפ"ק

תהינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הנה"ח מו"ה יעקב בן מו"ה שלום געללער ע"ה
מעיר אמסאנא

נפטר בשם טוב

ביום י"ז לחודש מרחשון שנת תשל"ז לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי בניו,

שמעון געללער
הערשל געללער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת לך

ויאמר ד' אלקים כמה אדע כי אירשנה וגו' ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם וגו'. והקשה הכלי יקר, מדוע כששאל אברהם אבינו במה אדע כי אירשנה, ענשו הקב"ה בתשובה קשה ומרה כזו, ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם, ובפרט יוקשה קושיא זו לפי מה שהביא רש"י בשם במדרש, כי מה שאמר אברהם אבינו במה אדע, כוונתו, באיזה זכות יתקיימו בה, א"כ לא חטא כלל בשאלתו. תו יש לדקדק על הלשון בארץ לא להם, דהול"ל בארץ אויביהם, כי לא מצינו לשון כזה במקרא.

אמנם יש להעמים בפסוקים הללו מוסר השכל לכלל ישראל בימי גלותם בארצות פזוריהם, כי נודע דכאשר בני ישראל דרים באיזה מדינה, וניתן להם חירות בארץ, בהרמת קרנם למעלה בעשירות והתמנות וכו', אז נדמה בעיניהם שאינם חסרים עוד כלום, שהרי יושבים שם במנוחה ובשלוה כשאר הגוים אשר סביבותם, ולאט לאט משליכים מעליהם עול התורה והמצוות, ומתבוללים עם הגוים, כאומרים שלום יהי' לנו בארץ העמים, ולא ידעו ולא יבינו שטעות הוא בידם, כי חסר לאומים חטאת, והלכה בידוע כי עשו שונא ליעקב, ולעולם לא יתאחדו אומות העולם עם בני ישראל, ואדרבה, מה שבני ישראל מתעלים באיזה מדינה, היא היא הגורמת שנאה כבושה בלבות תושבי המדינה ההיא, עד שנעשים היהודים לקוצים בעיניהם ולצנינים בצדיהם, ואף שלפנים נראים האומות כאוהבים, אמנם במשך הזמן מגלים פרצופיהם בשנאה גלויה ומפורסמת לשעבר ח"ו את בני ישראל ולרודפם עד חרמה, כאשר שמענו בכל הגליות ברורות הקודמים, וגם בעוה"ר עינינו ראו ולא זר את חורבן בית ישראל במדינות פולין ואשכנז, כידוע. לכן העצה היחידה היא, לזכור תמיד כי כגרים אנחנו בארץ נכרי, ועלינו להתרחק מדרכי ונימוסי הגוים עד קצה האחרון, שלא להתרמות להם בשמם בלבושם ובלשונם, ולא לבקש שום התחברות עם אומות העולם, וגם לא להתכרך בלכבינו לאמור שבארצות החופש לא יאונה כל רעה, מאחד שכמונו כמוהם יש לנו דעה וזכות כמו כל הגוים אשר סביבותינו, רחמנא לישתזבן מהאי דעתא, ורק כאשר נשב כולנו איש על מחנהו ואיש על דגלו, להתנהג בכל הענינים בדרך הסלולה לנו מאבותינו ורבותינו ז"ע, ובציפיתנו נצפה ונחכה בכליון עינים על בואת גואל צר, אז נזכה לגאולה האמיתית מתוך רחמים מרובים וחסדים מגולים במהרה בימינו אמן.

ומה מתקן לחיד רברי הגאון אבד"ק פאקש זצ"ל בספרו דמשק אליעזר (בהקדמה לחלק שמות הנקרא מאמר מרדכי), על הא דאיתא במס' בבא בתרא (דף ע"ג ע"ב) ואמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן ההוא כוורא (רג גדול) דיתבא לי' חלתא אנבי' (שנתקבץ חול על גבו), וקרח אנמא עילוי' (וצמחו עשבים על החול), סברין יבשתא היא, (חשבנו שזהו אחד מאיי הים) וסליקין ואפינן ובשלינן אנבי' (עלינו על הדג ואפינו ובשלנו על גבי הדג) וכד חם

גבי' אתהפך (כאשר הרגיש הדג חמימות בגביו, הפך הדג את עצמו אל תוך המים), ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעין, ע"כ. וכתב בספר דמשק אליעזר דרבה בר בר חנה בא לעורר ולהזהיר את בני ישראל על האמור לעיל, ולזה אמר, הוה קא אזלינן בספינתא, כי גלי הים רומזים על הגליות, ועם ישראל בהיותו בגולה דומה לספינה המטורפת בים, וחזינן ההוא כוורא, שנתיישבנו בצל המלך (הנמשל לכוורא) של איזה מדינה לנוח מעט, וסבדינן יבשתא היא, שאנו נחשבים כמו שאר אורחי המדינה, ונוכל לישב שם השקט ובטח בלי מפריע, וסלקינן ואפינן ובשלינן, להתערב עמהם לאכול מפתם ולשתות מיינם, וכאשר כבר דמינו כנפשינו כי האחדות וההתקרבות עמהם היא כיתד בל תמוט, ונוכל לישב בארצם לבטח, פתאום נעשה חם, ונתהפך אהבתם לשנאה, ובחרות אפם בנו, שטפו עלינו ים של נזירות וצרות, ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא, לחזור לאחור ולהתרחק מהם, הוה טבעין, עכ"ד.

ובענין זה מוטו ב' משמ' דחד מצדיקי קדמאי, שפי' הכתוב בנבואת הושע, והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי (הושע ב'), דהכוונה, באותו מקום מושב אשר יאמרו הנוים אל עם ישראל, לא עמי אתם, ולא יתנו שיווי זכויות ליהודים לבחור מהם רזונים ושרים, באותה מדינה, יאמר להם בני א-ל חי, שיהי' לבני ישראל קיום ויוכלו להיות דבוקים שם במלך א-ל חי וקים. ויש לכוון ענין זה בלשון הכתוב סוף פרשת קרושים, ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ופירש"י, אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, פי' במה שאתם מרוחקים ומתועבים בעיני העמים, להיות מובדלים מהם, עיי' תתחזקו להיות נאמנים לד' ולתורתו.

ועפ"ז יש לפרש המסורה בפרשתן, ג' פעמים תיבת ואנש"י בראש הפסוק, ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאד, ואידך, ואנשי קודש תהיון לי (שמות כ"ב), ואידך, ואנשי תמיד יבדילו עוברים בארץ (יחזקאל ל"ט). תחלה למקרא קודש נאמר, ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאד, להגיד כזה תכונתם הגרועה של אומות העולם, שהם רעים וחטאים לד' מאד, וכפירש"י, רעים בגופם וחטאים בממונם, יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו, ולזה באה המסורה להזהיר את בני ישראל, ואנשי תמיד יבדילו עוברים בארץ, דמהאי טעמא צריכים להיות תמיד מובדלים ומפורשים מן הגוים אשר הם עוברים את פי ד', כי ההתחברות עם הגוים גורמת לסור ח"ו מדרך התורה והמצוות, אבל אם אתם מובדלים מהם, אז תזכו, ואנשי קודש תהיון לי, להתקדש בקדושה של מעלה, והרי אתם שלי, כנ"ל.

ומעתה נבין ונשיכל מה ששאל אברהם אבינו את הקב"ה במה אדע כי אירשנה, שלא הי' אצל אברהם אבינו שום ספק באמונה ח"ו, רק כוונתו היתה כמו שפי' רש"י, באיזה זכות יתקיימו בה, פי' באיזה זכות ובאיזה כח יהי' להם קיום בגלות, כדי שיהיו ראויים וחכמים לירש את הארץ, על זה השיבו הקב"ה, ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם, כלו', שבניך צריכים להיות כגרים בארצות גלותם, וידעו ויזכרו תמיד שהם יושבים על אדמת נכר ונמצאים, בארץ לא להם, שלא

ישנו שמם לבושם ולשונם להתדמות ח"ו לעמים, ולא יבקשו למצוא חן בעיניהם, ולא ירנישו את עצמם בארצות פזוריהם כמו בארץ חפץ, ועי"ז יעמדו בקדושתם בגלותם, ויזכו לרשת את הארץ. נמצא שתשובתו של הקב"ה לא היתה עונש לאברהם אבינו ח"ו, רק אדרבה, עצה והוראה איך יתקיימו זרעו אחריו בגלות כרי שיהיו ראויים ליכות אל הנאולה, כאומרם ו"ל שבשביל שלשה דברים נגאלו ישראל ממצרים בשביל שלא שינו את שמם את לשונם ואת לבושם, כמו כן אנחנו בגלותנו, על ידי שנעמוד כאיתן חזק שלא לשנות השם הלשון והלבוש, נזכה לביאת גואל צדק בב"א.

בלב מלא גיל ורגשי שמחה וחרדה
נקדם בברכת מזל טוב חמה ונאמנה את פני

עמרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולבנו הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי הלכרשטאם שליט"א

ולנכדו־חתנו הרב מו"ה יהושע רובין שליט"א

לדגלי אירוס נכרתם־בתו תחי'

עב"ג הבחור החתן תמים למעלות
שלשלת היוחסין עדיו לגאון ולתפארת
כמר אליעזר שמעון הורוויץ שליט"א

ויה"ר שיהא קשר של קיימא ובנין עדי עד
לתפארת כל בית באבוב, אכ"י.ר.

כעתירת וברכת,

המערכת

שתי תשובות בדיון חלוקת השותפים

מהגאון מוה"ר מנחם מענדל אבד"ק רוידיניץ זצ"ל⁽¹⁾

יום ה' ט' שבט תע"ד לפ"ק.

בן פורת אפרתי, בר פחתי, הכרתי והפליתי, פלאות חכמה חכם
לכשירצה רוצה ויש לו כל, כהימן וכלכל, ה"ה שארי האלוף המרומם
הרב המופלג כמהר"ר יוסף נר"ו (בק"ק אמשטרדם).

הגיעני מכתב פתוחי חותם תכנית כליל גלילי ידיו אשר כוננו אצבעותיו
בתבונה וברעת ידבר דיבור על אופנו מראה פנים לכל צד וצירי צדדים בנרון אשר
נשאל לפני רום מעלתו, כמעט לא הניח מקום להגדר, ולעשות רצונו חפצתי.
וז"ל השאלה ששלח לי מכ"ת, ומה שהשיב גדול אחר, ותשובתו דמר בצדו
לחלוק עליו. - ראובן יש לו פסק דין כתוב על חבירו שיש לו רשות לכרור אחר
משני חדרים של לוי, ועכשיו נפל אחד מן השני חדרים, לוי מרא קמא אמר כי כבר
בררת את זה שנפל קודם שנפל, והלא אומר לא כי עדיין לא בררתי לי שום אחד
מהחדרים. והשיב גדול אחר ז"ל, לא מבעי"ל דפס"ד כתוב, אין שכנגדו נאמן
לו פרעתי, בנרון דין נמי אין הלה נאמן לומר כבר בררתי, ואף למ"ד בפס"ד
כתוב, שכנגדו נאמן לומר פרעתי, ה"מ בתביעת מטלטלין ומעות דלא בני שטרא
נינהו, אבל בתביעת קרקע דבת שטרא הוא, כל מעשיו אין נעשין ונגמרין אלא
בשטר, כראמרינן כל אכרזתא דלא כתוב בו קרענא לשטר לאו אכרזתא וכל שירפא
וכל שומא וכו', ה"נ אם בירר זה, ה"ל להם לעשות שטר מכרירה זו לכתוב כבר
בירר לו פלוני את חדר פלוני, וכל זמן שלא עשה שטר מזה אינו נאמן, ועור מאן
לימא לן דבדיבור בעלמא קנה הלה את החדר, ודלמא אף אם אמר בפירוש אני
בורר חדר זה לעצמי, עדיין אינו כלום ולא קנה החדר עד שיחזיק בו כאחד מדרכי
ההקנאות, וכל זמן שלא החזיק אין בדיבורו כלום ויכול לחזור בו, ומדברי לוי נראה
שלא עשה שום קנין וחזקה בקרקע רק בדיבור בעלמא בירר לו, ואין זה ענין למוכר
א' מבתיו ונפל, מראה לו הנפל (מנחות ק"ח ע"ב) וק"ל, עכ"ל. ורום מעכ"ת האריך
בפלפול חריפתא להכריע בענין פס"ד אם נאמן לומר פרעתי.
ואני אומר, באמת אמרו כבר רשו רבים בדיון זה גדולים חקרי לב ראשונים
ואחרונים אחזו שער העליון החרש והמסגר סוגר ואין פותר ומי יבא אחריהם
להכריע מה שלא הכריעו דורות שלפנינו, ומטיבותא דמר אמרתי להתווכח קצת
ע"פ דרכו הישר הולך נכחו.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קכ"ג עמוד ט'. - ב' תשובות הללו הועתקו מכתיו"ק
המונח בגני ידינו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמרומם מו"ה שאול הוטשערער נ"י
מאנטווערפן. בך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

זוה יצא ראשונה, פלוגתת ראבי"ה ומהר"ם על ענין פסק דין, הלא היא כתובה על ספר הישר להב"י, ואחת מהראיות שהביא מהר"ם, הוא מדאמרינן בגמרא פרק גט פשוט (רף קס"ט ע"א) כל שירפא רלא כתב ב' קרענא לשטרא דמלוה לא טורפינן ב', ושירפא היינו פס"ד, ש"מ דאם כתוב בו רקרעו לשטרא מגבינן ב', ש"מ דאין נאמן לומר פרעתי. ועל זה השיב מר לדחות הראי', דשאני התם הואיל דכתבינן ב' וקרענא לשטרא, מוכיח מתוכו דמכח שטר קאתי, ויש לו יפוי כח של השטר, לכך אינו נאמן לומר פרעתי, אבל בפס"ד אחר, נאמן לומר פרעתי, והרחיב מכ"ת עור הדיבר בזה בצח לשונו.

והנה ראויין הדברים למי שאמרן כי הוא דבר המתקבל, וכבר קדמו הגאון מוהר"ר לוי נ' חביב בתשו' סי' ק"ט, והבליע אותו בנעימת קולמסו, וז"ל, גם כפי סוגיית הגמרא נראה שיש חילוק ביניהם, שהרי אמרו כל שירפא רלא כתוב בו וקרענו לשטר המלוה לאו שירפא הוא, ובפס"ד אינו כתוב כלל מזה, נראה דאינו מועיל לגבות בו וכו', ובסוף חזור ומיישב דברי מהר"ם, יעויין שם. ולדעתי נראה דברי מהר"ם נכונים בטעמם לשיטתו, והיינו דלפענ"ר מהר"ם תפס במוחלט שירפא המוזכר בפרק גט פשוט, הוא בין כשגובה ממשועבדים ובין כשגובה מבני חורין קורעין השטר וכותבין בשירפא שקרעוהו (וכמבואר בסמ"ע סי' צ"ח ס"ק כ'), וא"כ יש להוכיח שפיר דעל פס"ד דעלמא גמי אין נאמן לומר פרעתי אפילו היכא דלא כתוב בו דקאתי הפסק דין מכח השטר, דאי ס"ד דבכה"ג נאמן לומר פרעתי על פס"ד, א"כ למה תקינו רבנן למיקרע השטר ולמיכתב ב' קרענו, אטרוחי בי דינא בכדי למה לן, הוה לן להניח השטר ביד המלוה וגם לכתוב לו שירפא ולא יהא כתוב בתוכו דמכח שטר קאתי, דלמאי ניהש, דילמא ילך לב"ד אחר ויקח עוד שירפא אחרת ע"י השטר שבידו, אין נפקותא בזה, דמ"מ כשיפרע לו הלוה בפעם הראשון מסתמא יקח מיד המלוה השטר עם השירפא האחת, ואז אף גם אם ישאר ביד המלוה עוד שירפא אחת ויבא לגבות בה מבני חורין של הלוה, ישעון הלוה פרעתי ויהא נאמן, מאי אמדת דילמא הלוה יתירשל ולא יקח מיד המלוה רק השירפא ולא יקח השטר, ממילא יבא המלוה לגבות אח"כ עוד הפעם עם השירפא השנית והשטר שנשאר בידו, על זה אין אנו אחראין דאיהו הוא דאפסיד אנפשי', וכמבואר להדיא בגמרא ב"מ (דף ט"ז ע"ב) אלא אמר רבא וכו', ומדחוינן שתיקנו חכמים לקרוע את השטר אפילו במי שבא לגבות מבני חורין ולכתוב בשירפא קרענו לשטרא, שמעינן מינה דחיישו רבנן שמא יקח המלוה עוד שירפא, דהיינו פס"ד, וכשיגבה בפעם הראשון ע"י השטר ושירפא, והלוה יקח מידו השטר והשירפא, יהא נשאר בידו עוד שירפא אחת ויבא לגבות מב"ח של הלוה, ואף אם ישעון הלוה פרעתי לא יועיל לו דאינו נאמן לומר פרעתי, על כן הוכרחו לתקן לקרוע השטר מיד משום פסידא דלוה, א"כ מוכח שפיר דעל פס"ד אפילו היכא דלא כתוב בו שבא מכח השטר, מ"מ אינו נאמן לומר פרעתי, זה הוא דעת מהר"ם לפע"ד, והיא ראי' ברורה לשיטתו.

ואכן ראבי"ה וסיעתו נראה שחולקים על עיקר הדין וס"ל הא דאמרו בגמרא דקורעין השטר וכותבין בשירפא וקרענו לשטרא, זה קאי דוקא על מי שבא לגבות

מלקוחות, דבכה"ג אית לן למיחש לתקנת הלוח, דחיישינן פן יקח המלוה עוד טירפא בב"ד אחר, וכשינבה מן הלקוחות בטירפא הראשונה לא יקחו השטר מידו, רמאי איכפת להו, רק יקחו כתב טירפא המבואר בטור סי' קט"ז כרי שיוכלו לחזור ולגבות מהלקוחות מאוחרים (והיינו כשהם במקום אחר וכדומה), או כרי לגבות מהלוח עצמו, ויהא נשאר ביד המלוה השטר עם הטירפא השני, ויבא לגבות מהלוח עם השטר והטירפא שבידו, ולא יועיל להלוח טענת פרעתי, מאחר שגם השטר יהי' ביד המלוה, לכך תיקנו חכמים שהב"ד יקרעו השטר לאלתר, ויכתבו שטרא דנא קרענו וכו', אבל בפס"ד עם שטר לגבות מהלוח בעצמו, ס"ל לראבי"ה דבאמת לא תיקנו רבנן לקרוע השטר, דמסתמא כשיפרע הלוח יקח מיד המלוה השטר עם הטירפא, רהיינו הפס"ד, ואף אם ישמין ויגנו המלוה בידו עוד טירפא אחת, לא איכפת לן, רמהימן הלוח לומר פרעתי, זו היא שיטת ראבי"ה ע"פ קבלתו מהגרולים. הרי שיש סברא לכאן ולכאן, ומירי פלוגתא לא יצאנו.

וכבר כתבתי דעת מהר"ם, וגם הסמ"ע נמשך בשיטה זו, דגם בטירפא שהיא לגבות מבני חורין קורעין השטר וכותבין בו וקרענו השטר, (וגם מכ"ת נמשך קצת אחרים), ועל כן תמה על הרמב"ם והמחבר שלא כתבו כן בפירוש גבי ב"ח, וכבר כתב מר לתרץ דבריו מה שנראה לרעתו. ואני בעניי בער אני ולא ארע מהיכן ראה והבין כך מדברי הרמב"ם (פרק כ"ב מהל' מלוה ולוה) והמחבר (חומ"מ סי' צ"ח), שהרי מבואר ומפורשים דבריהם, וז"ל, כותבין אדרכתא ושמין ומכריזין ומורידין אותו וכו' וקורעין השטר חוב וכו', הרי מבואר דלאחר כל המעשים קורעים השטר, והיינו לאחר שהחזיק המלוה בהשדה, ושוב אין להלוח שום טענה נגדו לסלקו מהשדה בטוענו פרעתי לה, לכן קורעין השטר חוב, וכמ"ש תוס' שם בב"מ, אבל מקודם לכן אין לקרוע השטר, דחיישינן שמא ישעון הלוח פרעתי על הפס"ד, לכן מניחין השטר ביד המלוה, ואחר זה מתחיל הרמב"ם בדין נביות משועבדים, וכתב וז"ל, ואם לא היו לו נכסים בני חורין וכו', בזה קורעין השטר לאלתר דחיישינן לתקנת הלוח שלא יקח עוד אדרכתא מהב"ד אחר, והלקוחות לא יחושו ליקח השטר מיד המלוה וכמ"ש לעיל מילתא בטעמא, ולא מיירי בבבא זו מנביות בני חורין. ומ"ש הרמב"ם והמחבר בזה הענין, הולך המלוה ומחפש אם מצא לו בני חורין וכו', זה כתב רק דרך אנב דמ"מ טוב יותר אם אפשר לו למצוא בני חורין לגבות מהם, תרע שהרי כבר כתב לעיל מיני, ואם לא היו לו נכסים בני חורין וכו', אלא וודאי עיקר דין האדרכתא על משועבדים קאי, ולא על בני חורין. ומ"ש עוד הרמב"ם והמחבר בש"ע סעיף י', כל אדרכתא שאין כתוב בה קרענו לשטר הלואה אין אדרכתא וכו', לאו למימרא רכולל גם אדרכתא שעל בני חורין, ראין למידין מן הכללות, וקאי אכל אדרכתות רעלמא שהם על משועבדים וקא. ומ"ש הטור סוף סי' ק"ב נוסח האדרכתא על בני חורין, ומסיים, וקרענו שטר חובו, איכא למימר דמיירי לאחר שהורידו להמלוה בתוך השדה או קורעין השטר, וכמו שכתבתי לעיל בדברי רמב"ם.

ואל תשיבני דלפי דברי שהרמב"ם והמחבר אולו בשיטת ראבי"ה הנוכח, דלגבי בני חורין אין כותבין שקרעו השטר, א"כ מוכח דס"ל כסברת ראבי"ה דעל

פס"ד נאמן הלוה לומר פרעתי כמו שכתבתי לעיל, ואנן איפכא שמעינן לי, שהרי כתב הב"י ומהר"ל ן' חביב והש"ך, שהרי"ף והרמב"ם ס"ל דאין נאמן לומר פרעתי על פס"ד וכן פסק המחבר סי' ל"ט ודלא כמבי"ט, על זה אני משיב, דאיכא למימר הגם שהרי"ף והרמב"ם מסכימים עם ראבי"ה בההיא דפס"ד דהיינו טידפא, מ"מ בפס"ד דעלמא לא ס"ל כוותי'. והטעם לחלק ביניהם הוא, דבשלמא פס"ד זה שהוא עם השטר והשטר לא נקרע, לפיכך מסתמא עיקר סמיכתו על השטר וה"ל לאזהורי בשמרא, ולכן אם אינו מראה השטר עם הפס"ד נאמן הלוה לומר פרעתי, אבל בפס"ד דעלמא שאינו עם שטר, יש לו הדין מעשה ב"ד וסמיכת המלוה על זה הפסק, לכן אינו נאמן הלוה לומר פרעתי כל זמן שהפס"ד ביד המלוה. ודמיון לזה מצינו כה"ג בב"ב פרק גט פשוט לענין הכא לידון בשטר ובחזקה, פלוגתא דבי ורשב"ג ואיפסק הילכתא כרבי, דאם טוען שיש לו חזקה וגם יש לו שטר ואף גם שיש לו עידי חזקה, אם טוען שאבד השטר לא מהימן ואינו מועיל לו החזקה, מאחד שעיקר הסמיכה על השטר וכרכתב הטור סי' ק"מ בשם ר"ח ורב האי, והכי נמי יש לחלק בנדרון של פס"ד עם שטר, דגרע טפי מן פס"ד הנעשה בלא שטר.

ובהכי ניהא נמי מה שפאר מעלתו נתקשה לדעת, למה תיקנו חכמים לכתוב בפירוש שקרעו השטר ולא סמכו על החזקה שחזקה על הב"ד שלא יוצאו דבר שאינו כהוגן שתחת ידם, ומסתמא קרעוהו. ולפי דעתי ניהא, דמאחר שכבר כתבתי דלגבי גביות בני חורדין אין קודעין השטר, לכן חיישינן לב"ד טועין שלא ידעו לחלק בין גביות בני חורדין לגביות משועבדים. וזה דומה להא דאיתא בכתובות סוף פרק הנושא, וז"ל הגמרא, אבל היכא רכתב טעותא באדרכתא וכו' ובהא אפילו רבה בר שילא טעה וכו', הרי מבואר דחיישינן לב"ד טועין כמה דאפשר למעות. ולולא שטרדינא טובא, הייתי מאריך עוד לפלפל עם רום מעלתו כי חביבים עלי דבריו מאוד.

אך לענין דינא למעשה אין בדינו להכריע, וגם הכרעת הש"ך אינה מכרעת בזה, ויש לפסוק אין מוציאין ממון מיד המוחזק. ומנהגינו לפסוק, בפסק דין שאין כתוב בו נאמנות, נאמן הנתבע לומר פרעתי ונשבע היסת אם כופר הכל, אבל בפס"ד שכתוב בו נאמנות, מעשה בכל יום שאינו נאמן לומר פרעתי. וכמדומה לי שכן נוהגין לפסוק בכל בתי דינין המוכהקים.

ועם זה נוכל להשוות ערותן של הלבוש והש"ך הסותרים זה את זה, ועפ"ז נכונים, דמה שהעיד הלבוש על המנהג שנאמן לומר פרעתי היינו כשאין כתוב בו נאמנות, ומה שהעיד הש"ך על המנהג להיפך, היינו כשכתוב בו נאמנות. וכה"ג מחלקינן נמי לענין כתיבת יד בסי' ס"ט, ואף גם שאין לרמות הענינים שאין הטעמים שוים ולא דאי זה וכו', דהתם הלוה בעצמו כתב לו נאמנות, לא הי' לו להניחו בידו אילו פרעו, מה שאין כן בפס"ד שהב"ד כותבין הנאמנות, מ"מ נראה גם בפס"ד יש טעם נכון לחילוק הנזכר, לפי שראבי"ה הוא שפוסק דנאמן לומר פרעתי על פס"ד, כותב הטעם שאין זה דומה לשטר העומד לעדות ולראי', אבל פס"ד כותבין מפני שאין הדיינים נאמנים לומר לזה חייבנו וכו' (ועיין בש"ך סי' כ"ג סעיף ז'), וא"כ בפס"ד שכתוב בו נאמנות, מסתמא לא לכך נתכוונו, דאם לזה

נתכוונו, למה כתבו בו נאמנות שזה אינו צריך אלא גילוי מילתא מה שפסקו, ומדכתבו בו נאמנות, ש"מ דעת הב"ד הי' שיהי' הפס"ד לעדות ולדאי' כמו שסמך, ומסתמא הודיעו ללוה שכתבו כך, ושלא יפרע עד שיקח הפס"ד לידו, לכן בכה"ג אליבא דכ"ע אין הלוה נאמן לומר פרעתי על פס"ד כזה. ומנהג הדיינים דינא הוא. וכל מה שכתבנו אינו אלא לענין פס"ד דעלמא, אבל נדון זה שאנו דנין עליו אינו ענין לזה כלל לפע"ד, והרי זה דומה למה דאיתא בפרק חזקת (דף מ"ב) רמי שמואל ארשמואל דאמר השותפים מחזיקים זה על זה ארשמואל, ומשני, לא קשיא הא דנחית לכולא וכו', רבינא אמר וכו', וסוגית הגמרא ארוכה. ומסקנת הר"ף והרא"ש, דרוקא בדאית בה דין חלוקה ונחית לכולא שאמר הכל שלי קניתי ממך חלקך מועיל חזקתו, אבל אם מחזיק בחצי' ואמר חלקתי וזה הניע לחלקי שהחזקתי בו שני חזקה, אינו מועיל חזקתו, וכן מפורש בטור, והגם שכתב בשם ר"ח שאף בחצי' נמי יש לו חזקה, הנה הנ"י כתב בשם ר"ח בעצמו להיפך וכמ"ש גם בספר ב"ח ע"ש.

וא"כ שמעינן מהא לג"ד, דאפילו אם הי' להיפך, שהי' נכתב בפס"ד שיהי' הברירה ביד לוי המחזיק בהבתים ליקח לנפשי' איזה מן החדרים שיברור, והוא הוי טוען על אחד מהחדרים כבר בררתי לי החדר שהחזקתי בו, והחדר שנפל הנחתי להשני, לא הוי מועיל טענתו, מאחר שהפס"ד מבואר בתוכו ששני החדרים הם שייכים לראובן ולוי בשותפות, שוב אינו נאמן לומר בררתי, כמו שאין נאמן לומר חלקנו וזה הניע לחלקי, דמאי שנא, וכ"ש וק"ו בנ"ד שאין נאמן לוי לומר על ראובן שכבר ברר ראובן, דהפס"ד מורה שהחדרים הם בחזקת השותפות, ושוב אינו מועיל לאחד מהם שיאמר על איזה חלק שהוא ברר לו, אם לא שיברר בעדים, דומיא דאינו נאמן לומר חלקנו בדבר שיש בו חלוקה, והוא ברור ופשוט לדעתי. ואם יש למכ"ת להשיב נגד זה הדמיון, ישיבני דבר. ובשאר הדברים מ"ש מר, עוד אנוסף ידי בעזה"י לעיין בהם כשאפנה, וכעת קצרתי מחמת טירדא ולא ראיתי לעבור בכל תאחד.

ברבר מה ששלח לי מר הקונטרס הנרפס הנקרא בשם קושט אמרי אמת⁽²⁾, תשואת חן חן למר, והספר קטן מן שכנגדו הנקרא בשם הצד צבי, ג"כ נשלח לכאן. ובנופא דעובדא יש להפליא הפלא ופלא שהחכמים השלימים חכמי ספרדיים מכחישים להרב האשכנזי במציאות, הלא אמרו נייטי ספר ונחזי. ויריע להוי למר, שנשלחו לכאן כתבים מחכמי איזמיר מה שנכתב להם מחכמי ירושלים בשנת תס"ח לפ"ק מרורות על הארש ההוא חייא חיון, וגם חכמי איזמיר הוסיפו עליהם כהנה, ובוודאי יביאו דבריהם לדפוס.

ובזה אשים קנצי למילין, ברכות ינוחו על ראשו תילי תילין, כ"ד אהו' נאמנו וש"ב הסרוד,

נאו' הצעיר מנחמענדל פה ק"ק ניקלשפורט לע"ע

(2) הקונטרס קושט דברי אמת, לא נזכר ברשימות רושמי הספרים, וכנראה שחיברו הגאון בעל חכם צבי וצ"ל, נגד נחמי' חיון שר"י, שהי' נמשך אחר שכתבי צבי שר"י, וקונטרס הצד צבי, הוא מה שהרפים נחמי' חיון הנ"ל (בעיר אמשטרדם) נגד דברי הגאון בעל חכם צבי וצ"ל.

יוס' א' ח' תמוז דהאי שתא דע"ת לפ"ק.

רב יוסף זה סיני בקדש קודשא רבא מתקרי, מבאר כל חמירא חומרי מתנייתא נקים ואתי לבי מדרשא דחביבא מילתא אלבישייהו יקירי, ה"ה הרב המופלג ש"ב כמהור"ר יוסף נר"ו.

מכתבו דמר הגיע לידי סמוך לחג השבועות, ומחמת שירדות רבו כמו רבו בעסקי הקהלה ומדינה הם היו בעוכרי איחור תשובתי עד עתה, ומה מאוד נהנית מפלפולא דמר ידיו רב לו בשקלא ופריא מראה פנים לכל צד. אך בגוף הדין שרצה מכ"ת להכריח בדבריו, אני בעניי אחר שנתיישבתי בדבר הישב, ושקלתי הדבר במאוזני השכל והצדק, צדקו דברי הראשונים.

מפתח פומי' נהיר לן לדחות הדמיון מהראי' מההיא דחזקת (דף מ"ב), דעד כאן לא אמרו שם דאינו נאמן לומר חצי' זו היא שנפלה לחלקי, אלא משום דרוצה בחלק המובחר וכו', לא כן בנ"ד שיש לו רשות ב"ד לברר הטוב בעיניו, לכך נאמן לומר לזה בחרתי, עכ"ל. ואומר אני כפא דחטא נגרא וכו', דהרי מר מודה במקום שיש לחוש שהוא רוצה בחלק המובחר אינו נאמן לומר בזה בחרתי, וא"כ איכא למימר מה שנותן לו רשות ב"ד לברר הטוב בעיניו, זה ה' כל זמן ששני החדרים היו קיימים ועומדים, מה שאין כן עתה שאחד מן החדרים נפל והוא רוצה באותו החדר שקיים, אין לך חלק המובחר יותר מזה, שאפילו לדברי מכ"ת אינו נאמן. אמנם באמת לדידי סבירא לי לדין גמור, דאפילו בדברים השווים ושקולים ממש, אינו נאמן לומר חלקנו אם לא שיברר בעדים או במקום שיש לו מינו. הגם שלדברי הסמ"ע נראה דבעי שלשה כמ"ש בס"ק מ"ט הביאו גם מכ"ת בדבריו, מיהו לעד"נ דבשני עדים סגי, כהא דקיימא לן שותף חולק שלא לדעת חבירו במקום פסידא, וכתב הסמ"ע ס"ק ס"ז, נראה דבכל הני צריך שיאמר כן בפני שלשה וכו', אבל הרשב"א בתשובה (הביאו ב"י מחורשי' סעיף י"ט, ובש"ך) כתב ח"ל, והילכך ה"נ אם קיבל הפרעון בפני עדים ואמר בפניהם לעצמו אני מציל, וזה לו, ואם קיבלו בינו לבינו נאמן לומר לעצמו הצלתי במיני וכו'. ועיין בש"ע סוף סי' קפ"א בהג"ה ובש"ך שם, ויש לי ללמוד מזה, דכי היכי דבמקום פסידא דשאי לחלוק שלא מדעת חבירו וצריך שני עדים שיאמר בפניהם אני חולק ולעצמי אני מציל, ה"נ בדברים השווים ממש כמו מעות שכולם סבין ותקולין, דרשאי לחלוק שלא מדעת חבירו, צריך ב' עדים שיאמר בפניהם אני חולק השותפות, מיהו בשנים סגי ולא בעי ג'.

ובדברי הסמ"ע הנ"ל בס"ק ס"ז יש קצת מקום עיון, שכתב ח"ל, נראה דבכל הנהו צריך שיאמר כן בפני ג' וכמו שכתב הטור והמחבר סעיף י"ח בחלוקת השיתוף במעות שאינם שווים וכו', דגם בחוב שמוציא מידו אינו ברור וכו', עכ"ל. וקשה הא איהו סבירא לי' דאפילו בדברים השווים צריך לומר בפני ב"ד שאינו רוצה עוד כשותפות כמ"ש בס"ק מ"ט, וא"כ ה"ל להביא ראי' עדיפא מן דברים השווים, ואז לא הוי מקום לדחות הראי' שהביא כמו שדחה הש"ך (הגם בלא"ה אין דיחו

שלו נראה). ולכן נלפע"ד דמ"ש הסמ"ע בס"ק מ"ט, אומר לפניהם, הוא לאו דוקא, דהתם לא בעי אמירה כלל משום דהמעשה דקעביד שמביא ומניח לב"ד חלק חבירו הו"ל אמירה, ולכן אינו מביא ראי' מדברי עצמו, אבל הביא ראי' מדברים שאינם שוים דהאי וודאי צריך חלוקה גמורה ואמירה בב"ד, כנלפע"ד לישב.

והסוד בריש סי' קע"ה וש"ע כתבו, ואם הי' מעות וכו' שוים אין צריך שלשה אלא שנים לראי' בעלמא, עכ"ל. פשטא דמילתא משמע דכוונתם שאפילו בדברים השווים צריך שנים שיעידו שחלק בפניהם ראל"כ אין נאמן לומר חלקתי. מיהו כד מעיינת שפיר נראה לכאורה מזה ראי' לסתור, דלפי הנראה הוציא הסוד דין זה דצריך שנים לראי', מהא דאיתא בפרק אילו מציאות (דף ל"א ע"ב) איסור ורב ספרא עבד עסקא בהדי הדדי אול רב ספרא פלג בלא דעתא דאיסור באפי' כי תרי אתא לקמא דרבה בר רב הונא א"ל זיל אייתי תלתא דפלגת קמיהו א"נ תרי מגו תלתא וכו' א"ל מי דמי התם דמפיק ממונא וכו' בעינן ב"ד אבל הכא דידי שקלי גילוי מילתא בעלמא הוא בתרי סגיא להו א"ל אביי ולא מי איתמר עלה וכו'. שמעינן מיהת לדברי רב ספרא שלא אסיק אדעת' לחלק בין דבר שצריך שומא לדבר שאינו צריך שומא דבכולהו לא בעי ב"ד, וא"כ למה הצריך כלל עדים, אלא ש"מ דס"ל דמ"מ עדים מיהו בעי, וא"כ לדין נמי שמחלקין בין דבר הצריך שומא לאינו צריך שומא, מ"מ בדבר שצריך שומא בעי ב"ד, ולדבר שאינו צריך שומא מ"מ עדים בעי, ומכאן הוציא הסוד דין זה. והנה רש"י כתב שם ח"ל, גילוי מילתא שידעו שחלקתי בשוה, עכ"ל, ומדלא פירש"י גילוי מילתא שיעידו שחלקתי, דכלא עדים אינו נאמן על החלוקה, אלא וודאי מוכח דס"ל לרש"י שעל החלוקה עצמה נאמן אפילו בלא עדים לומר חלקתי, והעדים שצריך, הוא על שחלק בשוה, וא"כ מזה יש סתירה לדברי הרשב"א שהבאתי לעיל.

אמנם כאשר נתקשיתי עוד לדעת מוציא מקור הדין מ"ש הרמב"ם והסוד סי' קע"ו וש"ע סעיף י"ח במעות השווים מניח חלק חבירו בב"ד וכו', מנ"ל דין זה דמניח חלק חבירו בב"ד. ועי' נתיישב לי פירש"י שאינו סותר לדברי הרשב"א, והוא דנלפע"ד הרמב"ם למד דין זה מדקדוק הלשון בגמרא, איסור ורב ספרא וכו' אול רב ספרא וכו' אתא לקמי' דרבה בר ר"ה אמר לי' זיל אייתי תלתא וכו' משמעות הלשון הוא דרב ספרא לחוד הוא דאתא לקמי' דרבה מיד אחר דפלג רב ספרא, ולא מיירי דאיסור ורב ספרא באו לדין לפני רבה, דא"כ ה"ל למימר אתו לקמי' דרבה בלשון רבים, אלא וודאי רב ספרא לחוד אתא לקמי', וקשה מאי שיימא דמר התם גבי רבה, ואין לומר שבא לפניו לשאול אם שפיר עביד דפלג בלא דעתא דחברי', וכי בתר דעבדין מתמלכין. לכן מפרש הרמב"ם דמיירי דרב ספרא אתא אחר החלוקה מיד והביא בידו חלקו של איסור להניחו ביד הב"ד, ומה שהזכיר רבה, לפי שהוא הי' הראש ב"ד ובמקום ב"ד הוי קאי, ולא רצה לקבלו עד שיביא לו תחלה תלתא דפליג קמיהו, ומינה למד הרמב"ם מדהביא רב ספרא חלקו של איסור להב"ד, וכבר אמרנו רב ספרא לא אסיק אדעת' לחלק בין דברים הצריכים שומא זה נגד זה, לדברים שווים ממש ואינם צריכים שומא, ש"מ דאפילו בדברים השווים צריך להניח חלק חבירו בב"ד דוקא, זה הוא דעת ופירושו של הרמב"ם בגמרא הנ"ל.

וא"כ נראה דגם רש"י הוי מפרש כך, שמיד אחר החלוקה אתא רב ספרא קמי' דרבה ובידו החלק ששייך לאיסור כדי להניחו ביד הב"ד, ולכן פירש"י על נילוי מילתא, שידעו העדים שחלקו בשוה, דאי אפשר לפרש שיביא עדים על גוף החלוקה, שלה אין צריך עדות, ואין לך עדות גדול מזה שמביא חלק חבירו להניחו ביד הב"ד ואומר לפניו שחלק, ואין צריך בזה עדים אחרים, אבל במקום פסידא רק"ל רשאי לחלק שלא לדעת חבירו, ובאומר לעצמי אני מציל, בכל כה"ג שאינו מניח חלק חבירו בב"ד כל אפי' שוין רבעי אמירה בפני עדים דוקא שחולק, ואפילו בדברים השווים ממש דינא הכי.

גם מה שהביא מעלתו ראי' מדברי הטורי זהב ב"ד סי' קע"ז ס"ק ל"א ול"ב, ועיין שם מ"ש בשם הרמב"ם וטור, הוא ראי' נכונה לדברינו. ומה שנרחק מד' לחלק, לא ידענא מאי דוחקי' לחלוקים הנ"ל, דהיכן מצא הפך מזה שיצטרך לחלק. אמת שהב"י כתב בס"י קע"ט וז"ל, ונראה לי שצריך ג"כ להעמידם בראיכא סהרי שלא חלקו השותפות, הא לאו הכי מינו דאי בעי אמר כבר חלקנו וכו'. ונראה פשט דבריו, ראפילו בראיכא סהרי שהסחורה מה שביד א' מהם היא היתה של שותפות וגם ראוהו עכשיו בידו נאמן לומר המוחזק חלקנו, דאי ס"ד דמיירי בדלא ראוהו עכשיו, א"כ למ"ל למימר מינו דאי בעי אמר חלקנו, לימא אי בעי אומר להר"ם אין בידו כלום, אלא ודאי כראמון. אמנם הדבר הזה בעצמו תמוה בעיני, ומדברי הסמ"ע בס"ק א' מפורש להיפוך וז"ל, כיון דניכר וידוע הוא דדבר זה בשותפות עדיין הוא בחזקת של שניהן ואמרינן דלא קפדי עד שיוודע שחלקו עכ"ל, מורה פשט לשונו, דבסתמא אמרינן שאינו יכול לומר שנחלק עד שיוודע בעדים. ועכשיו בא לידי הספר דרישה ופרישה הנדפס מקרוב, ושם האריך לחלוק על דברי ב"י, ודוחה דבריו בשתי ידיים, והם דברים ברורים בעיני, עיין שם.

סוף דבר הכל נשמע, לדעתי יתד הוא שלא תמוז, הן מצד הראיות והן מצד השכל, שותף שידוע בעדים שהם שותפים, שוב אינו נאמן לומר חלקנו אם לא שיכרך בעדים שחלק בפניהם או שאמר לפניו שחולק אם הם רכרים השווים, וחזר הדין למקומו בנדון שאנו דנין עליו כמ"ש בראשונה, שאין נאמן שום אחד מהם לומר בררתי חלק אחד, וכ"ש שאינו נאמן לומר שכנגדו כבר כבר, ולא באתי לעשות סניגורין לדברי הראשונים, כי אם להיות סניגור לדין אמת לאמיתו לפע"ר. [הוספה על הגליון: וכתשו' חכם צבי נדפס מקרוב כתב בס"ד' בשם י' לב בס"א ור"א י' חיים סי' קכ"ב ומהר"ט ח"א סי' ע"ב, גם בשם מהר"ד חיים בנבשתי, להיפך, וצ"ע בגוף].

וזאת חפצתי לדעת, שמדברי כולכם נלמוד על כל פנים שאם היו מודים לזה שעדיין לא בירר ראובן שום אחד מהחדרים, אזי ה' נשאר הברירה עוד ביד ראובן ורשאי לומר אני בוחר בזה החדר שהוא קיים והחדר שנפל נשאר ללוי, וכן רעתי גוססה, אכן מיהת ראי' לדבר בעי, דאיכא למימר כל זמן שלא בירר לוי אחד מן החדרים, נשארים שניהם בחזקת שניהם בשותפות והחדר שנפל קודם הברירה הפסידא מוטל על שניהם, ואמרתי לעמוד על דעתו הרמה אם יכוין לדעתי הנמוכה הראי' שהבאתי לזה, ודי בזה כעת.

הצעיר מנחמענדל

ביאורים על מזמור כ' בתהלים

מהגאון בעל הפלאה אבר"ק פפר"מ זצ"ל⁽¹⁾

בתהלים ס' כ', יענך ה' ביום צרה. ויש לפרש ע"ד מה שאמרו חז"ל (ברכות ה' ע"א) לעולם ידגו אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', והנה יש לפרש מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ז') מגיני על אלקים יושעי ישרי לב, היינו קודם שנוכח יצרו אין לו אלא לב אחד, ולא מתקיים בכל לבבך בשני יצריך, והוא אומרו מגיני על אלקים שיושעי ישרי לב, ואמר אלקים שופט צדיק, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א ע"ב) צדיקים יצר טוב שופטן ורשעים יצה"ר שופטן, וא"ל זועם בכל יום, שהוא א"ל חסד המתדגן על יצה"ר וזועם עליו, כמו שפי' הר"מ אלשיך בשם הקדמונים, וכבר כ' במקום אחר שהפי' בחי' התרגזו עליו, שהתורה אמרה? אורייתא מתתחא לי, וקריאת שמע הוא מסירת הנפש והוא מבחינת עקידת יצחק שהוא התכלל גבורה באברהם כידוע, ויום המיתה הוא המתגבר ביותר על יצה"ר שהוא המסמין ונוטל נשמה, ועל זה, אם לא ישוב חרבו, יש לפרש שהוא קריאת שמע, שאמרו חז"ל (ברכות ה' ע"א) כל הקורא ק"ש כאלו אוזן חרב פיפיות, וקשתו דרך, י"ל על התורה, דכתיב (שמואל ב', א') ללמד בני יהודה קשת, ונאמר (תהלים קכ"ז) כחצים ביד גבור, ובפלפול התלמידים משתכר כמ"ש האר"י ז"ל, ולו הכין כלי מות, ר"ל שיוכיר לו יום המיתה, ר"ל שבשעת עבירה הוא עיקר יום המיתה, שהרי המיתה היא רפואה לעבירה, כמ"ש בפסוק (תהלים ל') ה' העלית משאול נפשי חיתי מירדי בור, שירידת הבור הוא החיות נגד העבירה שנקרא מת בחייו, כמו שאמרו ברשעים (ברכות י"ח ע"ב). וזה שאמר הקב"ה לאדם, כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית כ'), שעיקר המיתה ה' בשעה שאכל מעץ הדעת, וז"ש שיוכר שהכין לו כלי מות, הוא חרבו של מלאך המות.

ואמר חציו לדולקים ופעל, שזהו אש שלהבת שיצה"ר בוער בקרבנו, ואיתא בגמרא (ב"ק כ"ב ע"א) אשו משום חצו, וזהו חציו לדולקים ופעל, שאש הדולק הוא חציו של יצה"ר, ואמר הנה יחבל און וגו', ר"ל שבתחלה בוער במחשבה, ואמרו (ב"ב ט"ז ע"א) הוא המסית הוא המסמין הוא הנוטל נשמה, וזהו בור כרה, שהאדם נקבר ע"י בני אדם, אבל באמת היצה"ר כרה אותו, שהרי הוא נוטל בשחת אשר יפעל היצה"ר ע"י העבירה, וכשיחשוב האדם כן, אז ישוב עמלו בראשו ויש עוד כזה לפרש עפ"י מ"ש המפרשים, שיוכיר ליצה"ר יום המיתה שלו, וז"ש ישוב עמלו בראשו ועל קדקרו של יצה"ר חמסו ירד, כמ"ש ושנאת חמס שנאונו (תהלים כ"ה).

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קנ"ט ד' עמוד ח' - דברי תורה הללו הועתקו מכת"ק והגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שאול הוטנערער ג"י מאאנאווערפען. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד. (הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל, קיצר באמרים ער מאוד, אבל לא רצינו לשלוח יד, והמבין יבין).

וי"ל במזמור זה, למנצח, ר"ל במי שרוצה לנצח יצרו הרע, ואמר יענך ה' ביום צרה, ר"ל כהזכירו יום צרה שהוא יום המיתה, דאין יום צרה כמותו אצל האדם, ואמר ישנבך שם אלקי יעקב, שהנה הס"ם יש בו שם א"ל, הוא מצד הקדושה ובו יש סיוע לשבר סם המות ונתהפך לחיים, בא"ת כ"ש ס"ם הוא ח"י, לכך יעקב לא מת (תענית ה' ע"א²).

א"נ י"ל עפ"מ"ש ריעקב שיבר היצה"ר בתורה ובעבודה שלקח מעשו, וז"ש אף ריענך ביום צרה, מ"מ טוב יותר שישנבך שם אלקי יעקב, ובפשטות שם א-ל, הוא א-ל זועם, שמרגיז על הרע כנ"ל. ואמר ישלח עזרך מקורש ומציון, ר"ל מן התורה, יסעריך, להרגיז ע"י התורה, והוא הסיוע ממקום קדוש, ואמר יזכור כל מנחותיך ועולתך ירשנה סלה, שהוא ענין מסירת הנפש הרומו לעבודה כנ"ל שהוא בחינת קריאת שמע שאמרו חז"ל, ואמר סלה, אפילו בזמן שאין עבודה. ועל זה אמר, יתן לך כלבבך, ר"ל שני לבבות, שגם היצה"ר יוחזר לשוב בכבשו אותו (ירושלמי שילהי ברכות).

עוד י"ל שרומז למה שאמרו חז"ל שבזכות ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו את שמותם הקדושים לקרות בשמות הגוים, (וזהו שאמר בית יעקב מעם לויעז וגו' היתה יהודה לקדשו), ושלא שינו את לשון הקודש, ושלא שינו את לבושם שהיו ישראל מצוינין שם, וזהו שאמר על הגלות הזה, יענך ה', אם תשמור שם אלקי יעקב, שלא תשנה שמך, וישלח עזרך מלשון הקודש, ולא בספרי הגלחים, ומציון יסעריך, שלא ילכש במלבושי הגוים, ובעו"ה הרבה נכשלים בזה.

ובמדרש (שוחר טוב) מפרש דקאי על הגלות הלז שנקרא צרה, משל לאשה שהיתה בכעס עם אמה וכו', לא כך כתבתי, עמו אנכי בצרה (תהלים צ"א). ויש לפרש, שאמר ישנבך שם אלקי יעקב שהוא השכינה שבגלות, וכבר כ' בפסוק אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פ"ז), שהם המשכנות שבידינו והוא השכינה שהוא שם אלקי יעקב שנקרא שמו עלינו, כמו שאמר משה (יהושע ו') ומה תעשה לשמך הגדול. וכמ"ש בפסוק (צהלים ו') כי נבהלו עצמי, צרות הגופים, ונפשי נבהלה מאוד, צרות הנשמות, ואתה ה' עד מתי, תהי' אתה כגר, ואמר ישלח עזרך מקורש ומציון, שנתמשכן התורה שבידינו, ואמר יזכור כל מנחותיך, ואמרו במדרש מנחותיך ועולתך, שהם הקרבנות שנתמשכנו כמ"ש משכן משכן ב' פעמים שנתמשכן.

ויש לפרש על הקדושים הנקראים נדיבי עם אלקי אברהם ודשנם עולה לזכרון תמיד, ובמדרש (שוחר טוב תהלים כ') שכל המנחות צריכין מלח שנא' וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, משל שאומרים לברייתא מלח פלן, ר"ל שהמלח שם לקיום כמו שאמרו (כתובות ס"ו ע"ב) מלח ממון חסר, ר"ל שהוא סימן לקיום עולמית המנחות, כמו שאומרים לברייתא, ר"ל לאדם בריא, מלחא פלן שהוא מתקיים וחזק כמלח, וכן ה' המאמר בימיהם, והמפרש שם נדחק מאוד.

(2) הכונה ערה"ב ויקרא לו אל אלקי ישראל (בראשית ל"ג), וברש"י, רבותינו דרשו שהקב"ה קראו ליעקב א"ל.

ואמר יתן לך כלבכך וגו' נרננה בישועתך וגו' ימלא ד' וגו', ענינו, כי אמר הכתוב (זכרי' ב') רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך, והיינו דכתיב (ישעי' ס"ד) וכל מחמדניו היו לחרבה, כי המניעה מגאולתינו כי אנחנו חומדים לבנין בית המקדש בשביל תאוותינו והוא עצמו המניעה, כי בשביל זה גלינו מארצנו לגדל התאוות הרעות אשר הלכנו אחרי עינינו, ובשביל זה נחרב הבית, כמ"ש בפסוק פשטתי את כתנתי וגו' (שה"ש ה'), וז"ש כל מחמדניו היו לחרבה, וזש"ה (עמוס ה') הוי המתאווים את יום ה', הלא יום ה' הוא חושך ולא אור, שהוא מתאווה לחושך לתאוות הגופניות, ואם יהי' שמחתך ודנתך כי הנני בא, שתשמח בי שתשרה שכינה בינינו, ושכנתי בתוכך, אך אין שמחתך בי, אלא לתאוות גופך, וז"ש (ישעי' נ"ד) עני' סוערה לא נחמה, אך בהור שיגאל, לא דעב ללחם וגו' (עמוס ח'), ונאמר ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו (ישעי' כ'), וזה שאמר (ישעי' נ"ד) הנה אנכי מרביץ כפוך וגו' וכל בנך למודי ה', שלא יתאוו רק ללמוד התורה, בוודאי תהי' בטוח שיתן לך כלבכך וכל עצתך בודאי ימלא, מיהו זהו כשלא תשאל דברים אלו, כי אם נרננה בישועת ה' ובשמו נדגול, כי אם יהי' משאלותינו לזה, ימלא אותנו, אבל כשתאוותינו לדברי הבלים, אי אפשר למלאות אותנו, וז"ש נרננה בישועתך, ישועת ה', ובשם אלקינו נדגול, כמ"ש (שה"ש ו') איומה כנרגלות, אז בודאי ימלא ה' כל משאלותיך, שהשאלה תהי' לתורה ותעודה, ואז יקיים הכל הקודש והמקדש והמנחות והקרבנות.

ואמר עתה ידעתי וגו', ר"ל ע"ד שאמרו (שילחי מכות) שרכי עקיבא שחק כשראה [שועל] יוצא מבית קדשי קדשים, ואמר (ישעי' ח') ואעידה לי עדים נאמנים, כמ"ש (שמות ו') בפסוק וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם, ר"ל הגרים אשר גרו בה, הוא סימן על הנתינה, ותוקף הגלות הוא סימן על הגאולה, וז"ש עתה, בגלות, ידעתי כי הושיע ה' משיחו ויענהו משמי קדשו, כמה שאני רואה גבורות ישע ימינו, שהשיב ימינו אחר מפני אויב, ואמר (משלי כ"ה) נשיאים ורוח, ר"ל כל הסימנים באו, קוה לשלום ואין טוב ולעת מרפא והנה בעתה (ירמ' י"ד), ולמה לא יתרפא, אלא שאנו מקוים לרפואה שהיא בעתה כנ"ל, ע"כ ידענו ה' רשעינו עון אבותינו, ר"ל שאנחנו אווחים מעשה אבותינו בדינו, ועל זה אנו מצפים לגאולה, וזה הוא המניעה כנ"ל.

ואמר אלה בסוסים וגו', ע"ד שפי' בפסוק אבותינו חטאו ואינם (איכה ה'), טעם שני לאיחור הגאולה, מפני שאין אנו יכולין לקבל מן השפע האמיתי מאת ה' מחמת כי לא ??? אותם, ועל אלה אשפכה עלי נפשי כי אעבוד בסך ובקול רנה ותודה המון חונג (תהלים מ"ב) שעל ידי תפלותינו אנו ממשיכים השפע להם, והיו

-
- (3) עיין בזה בספרו פנים יפות עה"ת כפרשת וארא כד"ה עוד יש לפרש.
 (4) עיין בענין זה בספרו פנים יפות עה"ת כפ' שמות ד"ה ויש להבין, ובפ' בלק עה"פ הן עם לבדר ישכון, ובספרו הפלאה עמ"ס כתובות רפ ס"ו ע"כ ד"ה ביד בהמתו, שמאריך בענין זה, איך בני ישראל בגלות אינם יכולים לקבל השפע מאת הקב"ה בעצמם, כי אם ע"י האומות, שהם מקבלים השפע, ובני ישראל שותים מתמציתם, יעו"ש.

שאמר (תהלים ל"ו) אדם ובהמה תושיע ה', שהם גולים ומסורים תחת בהמתם כמ"ש במ"א, וז"ש אלה ברכב ואנחנו בשם ה' נזכיר, וגורמים כל זאת, אבל בכל זאת יש לנו לשמוח, כמ"ש (תהלים ד') נתתי שמחה בלבי, בראותנו אהבת הש"י שמשפיע לשונאיו בשביל התמצית שלנו, וזה הוא סימן, שלעתיד כשהם יפלו, אנחנו קמנו ונתעורר, וז"ש ה' הושיעה המלך, לעתיד כשיתגלה מלכותו עלינו, אז יעננו ביום קראינו כנ"ל, כשנתפלל יעזור לנו ויעננו, ולא כמו שהוא עתה, שאנו מתפללים והם נענים, ואנו לוקחים התמצית.

חידושים במס' שבת

מהגאון מוה"ר אליעזר ליפמאן נייזאטין זצ"ל⁽¹⁾

אבד"ק מאגענדארף

במס' שבת דף ד' בסוגיא דקלושה, מבואר מגמרא ותוס' דאי אמרינן קלושה אין הטעם דהוי כנח בארץ, דהא הוא למעלה מג' ואינו כלבוד, רק הטעם שנח באויר דה"ר, והאויר גופי' הוא כהנחה על גבי משהו, והמקשה דאקשי והא בעינן מקום ד', ס"ל מסברא חיצונה דבעי מקום ד', דלא ידע אכתי מאחרים, ומתרץ ר"ע הוא דס"ל קלושה, וממילא ע"ג משהו הוי הנחה. וקשה לי למה שכתבו התוס' ד"ה למעלה, דאי ס"ל לר"ע ילפינן יליף זורק ממושיט, ע"כ לית לי' קלושה, ודקאמר רבה ולמטה מי' כ"ע ס"ל קלושה, היינו לרבנן, וקשה לי כיון דר"ע ודאי לית לי' קלושה, א"כ למה נימא דרבנן אית להו קלושה, ופליגי גם בהא אר"ע. וגם הרי הסברא חיצונה היא דבעי מקום ד', וכ"ש דמקום אויר לא הוה הנחה, ואי י"ל מסברא קלושה וגם לא בעי מקום ד', א"כ מעיקרא לא הקשה המקשה כלום אמנותין דילן, וצלע"ג כעת.

שם, דף ס"ד ע"ב, תוס' ד"ה רב ענני ברבי ששון, סבירא להו בפשיטות, דכל הני שאסרו בפרק במה אשה, שרי בבית וחצר המעורבת, וע"כ דלא שייך למיגזר בית אטו שמא יעבירו ברה"ר. וקשה לי הא בפ"ב רביצה (דף י"ח ע"א) אסרינן טבילת כלים בשבת, ואמר רבה הטעם משום שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר וגזירה חצר אטו רה"ר ע"ש, וטבילת כלים ודאי אף בחצר המעורבת אסור, שהרי שנינו סתם שם אין מטבילין את הכלים. ואפשר דהכא שרי כולו בחצר המעורבת משום

(1) כתבתיו אודותיו בכר"ש קונטרס קל"ט עמוד י"ד. - חידו"ת הללו הועתקו מכת"ק המונח בגנזי ירידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. יברכהו השי"ת בעוז ותעצומות.

שלא תתנגנה וכו'. והא דכתבו התוס' פשיטא, היינו דבמעורבת אף משנתנו מתרת, דלישנא לא תצא אינו ממעט רק יציאה לחצר שאינה מעורבת, אבל בבית וכן בחצר מעורבת שרי, וכן כתב הרב המגיד והכסף משנה פי"ט משבת, דלישנא לא תצא הכי משמע, עיי"ש.

והנה הרא"ש בטבילת כלים הקשה על הרי"ף ז"ל למה לא פסק טעמייהו דרבה ורבא שם, ע"ש היטב ברא"ש. ונ"ל, דהך דרבה שם לא אתיא לדרבה בשופר ולולב ומגילה, רבטבילת כלים אף ביו"ט אסרינן אטו שבת, ובשופר ולולב לא שייך זה, דא"כ תיעקק מצוה דאורייתא מכל וכל, גם בהני הטעם שילך אצל בקי ללמוד ואיכא טורא טובא, ובטבילת כלים הטעם שיעביר ד' אמות לטבילה גופי', ובזאת לא מצינו כלולב ומגילה. וראי', למה דאמרינן בכל דוכתי, והיינו טעמא דשופר ולולב ומגילה, ולא חשבינן בהדייהו גם טבילת כלים, וע"כ דשניא דא מדא, שזו גזירה שילך לבקי, וזה גזירה משום הטבילה עצמה. אח"ז ראיתי שם בפני יהושע קרוב לזה.

ונ"ל עוד ראי' לזה מהכא, דפסקו התוס' כרב ענני ברכי ששון, ואף לתנא דמתניתין בחצר מעורבת שרי, ובטבילת כלים אף בבית אסור, וע"כ מה שאינו משום גזירה בקי אין לדמות להדר. אך יש לרחות דהכא טעמא שלא תתנגנה כנ"ל. והא דלא הביא הרי"ף ז"ל שנויא דרבא דנראה כמתקן, נ"ל, דשם אקשינן עלה, אדם יאסר נמי, ופרקינן מחזי כמיקר, יה"כ יאסר, ופרקינן מי איכא מירי וכו', ואקשינן ארבא דאסר גימוע אחר אכילה, נימא מי איכא מירי, הדר רבא, ואימא מההיא, לא סלקא דעתא וכו'. והקשו שם תוס' ר"ה הדר ע"ש. ונ"ל דהרי"ף פירש להיפך, דהדר רבא מטעמי' דמיחזי כמתקן, והקשה הש"ס דליהדר מהך תירוץ איזה"כ ויסבור באמת שטבילת אדם ביוה"כ אסורה, (וכן פירש"י בהרי"ף דלמא מהא דטבילה ביוה"כ ע"ש), ותירץ לא ס"ד דתניא וכו', וא"כ למסקנא הדר רבא גופי' מטעמא דילי'.

ונ"ל דהכריח הרי"ף פירוש זה, דהא בביצה כ"ז ע"כ איכא תרי לישני לרבא אי יש מוקצה לחצי שבת, ופסקו הפוסקים שם לקולא דאין מוקצה לחצי שבת. וקשה לי לרבא לשיטתו' דאסר טבילת כלים משום מיחזי כמתקן, ואדם נראה כמיקר, וביוה"כ מותר משום מי איכא מירי, א"כ למה יאסר מוקצה לחצי שבת, מי איכא מירי דחצי שבת מותר וחצי שבת אסור, כרפידך הש"ס אגימוע, אלא ע"כ כיון דרבא סתר עצמו מטבילת כלים אגימוע, והדר מחד מהנך, א"כ תליא הני תרי לישני אליבא דרבא במוקצה לחצי שבת, בהני תרי לישנא לרבא, ולמסקנא דפסקינן לרבא אין מוקצה לחצי שבת, וע"כ דלית לי' סברת מי איכא מירי, ע"כ הדר רבא גופי' מטעמי' בטבילה דמיחזי כמתקן, ונלע"ד נכון.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

מכתב מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל¹ אבד"ק פוזנא

ב"ה. וי"ו ניסן ע"ח לפ"ק פ"ק פוזנא.

רב שלו' וברכה. וכל טוב, לכבוד ידידי אלופים רוזנים ראשים נגידים
פו"מ דק' ווילעקן יצ"ו.

לאשר שמעתי שהוסכם אצליכם לקבל בחג הפסח הבק"ל רב ואב"ד, ולקצוב
לו שכרו עשרה ר"ט [=רייכסטאהלער] לשבוע, לזה הולך אנכי על משענת הכסחון,
כי עוד אהבתי תקוע בלבכם, ואבקש מכבודכם לשום העטרה בראש אחי הגאון
המפורסם הצדיק מוה"ר בונים נ"י² אב"ד ור"מ דק' מ"ד [=מאטערסדארף] במדינת
הגר. אין מהצורך להאריך בשבח, כי ידוע ומפורסם זה בעזה"י בכל המדינה,
ולדעתי זה מדרך הנכון והישר, וזה לכבודכם ולכבודי, וטוב בעיני אלקים ואדם.
ואודות רב ההוצאות בדרך הרחוקה, וההשתדלות חריות³ לישב בראש
המדינה, שכפי שמעי אפשר להשיג כן בסך ר"מ ר"ט, לא יבקש ממכם לזה דבר.
ממני ידידכם או"נ בלו"נ, מצפה שתתמלאו מבוקשי, ולעשות רצוני תחפצו.
הק' עקיבא גינו מא"ש

מכתב מהגאון מוה"ר מרדכי בנעט זצ"ל⁴ אבד"ק ניקלשבורג

בע"ה. ניקלשבורג יום ..

להעומדים האלה עומדי בפרץ וגוררי גר, מרוב אונים ואמיץ כח איש
לא נערך, ה"ה אלופים קצינים ראשים וטובים מנהיגי צאן עדר, דק'
העלישווא יע"א.

ידעתי כי קרבות אלקים יחפצו ויום יום ידרשון אי' שוקל אי' סופר המגדלים
את מי נועץ וילמד דעת ודרך תבונה אשר יצא לפניהם ליישר המסילה ומכשילה
מתחת ידם, ועתה מי בכם יקשיב ויאזין זאת לשמוע לעצתי, כי אתן לכם רועה
כלבבי אשר מצאתי, לכבו נאמן כטל חרמון, שחורר על פי מדותיו על הזקן זקן

(1) מכתב זה הועתק מכת"ק המונח כגנוי ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה אברהם
ישראל דוב הייער נ"י מלאם אנזשעלעס. יצו ד' אתו את הברכה.
(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' ח' עמוד י'.
(3) כנראה שהכוונה להשיג חרות.
(4) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קונט' י' עמוד נ"ז.

אהרן, ה"ה הרב המאור הגדול המופלג כמוהר"ר אהרן דייטש נר"ו מכאן, וכעת שואף זורח שמשו לאב"ד בק' הרייניץ יע"א, כי אותו ראיתי חיותי קרקפנא, נחית לעומקא דדינא, זך הרעיון, וידיו רב לו בפועל כפיו הגיון, ופועלו לניצוץ מתחלק לכמה ניצוצות של שהרה, בקי בחדרי תורה, אך לו שמעוני, מה לכם לדרך אש"ר לשתות נהר פלגיו תשוטטו לישא דעה מרחוק מחשבת חוץ למקומו, הלא כן תרימו, מקרב אחינו תשימו, אשר יושב בתוך עמו בקרבינו, חד מינן מבני מדינתנו, ואם יבחרו בו יקרבו אותו לרצונם וישימוהו על נס להתנוסס מפני קושט סלה, נרו עלי ראשם בהילה. ומפני טרדות רבות אקצר באומר, ותו לא מירי.

ד"א אמ"ו ה"ה הרב הגאון הגדול אב"ד ור"מ דק' ניקלשפורג והמדינה יע"א
הבעה"ת. נאום הד"ש כל מקהלם, מקשנם ועד גדולם,

הק' מרדכי בנעט

חו' פה ק"ק נ"ש והמדינה יע"א

ရမောင်က ပြောခဲ့တဲ့ ကိုရီးယားရဲ့

[illegible]

פאקסימיליא מכת"ק הגאון מוה"ר יחזקאל בנעט אבד"ק נייטרא זצ"ל הנרפס בעמוד הבא.

מכתב מהגאון מוה"ר יחזקאל בנעט זצ"ל⁽¹⁾ אבר"ק נייטרא

בע"ה. יום ה' כ"א למב"י קפז"ן לפ"ק פה פאקש.

החיים והשלום והברכה, מאלקי המערכה, לכבוד אלופים ראשים קצינים, חכמים ונבונים, ישישים וקנים, עיני העדה, מנהיגי עדת ישרון דק"ק רענדיג יע"א, ויג' שביכי אישם, וברכות ינוחו על ראשם.

אד"ש ושוכתם כראוי למקהלות עם ד', אמרתי להעלות לפני מכ"ה נ"י, היות ששמעתי ממגיד אמת כי כבר הסכימה דעתם לדעת קונם, לקבל עליהם רועה צאן קדשי ד', הוא רב ומורה, אשר ילך לפניהם, ולמען הרביץ תורה בישראל עם בחורי חמד אשר יאספו אליו, והנה פה קהלתנו נמצא איש אחד אשר רוח ד' בקרבו, יראתו קודמת לחכמתו, ועטרה לו הולמתו, הוא הרבני המופלא, הפלא ופלא, מפורסים לשבח ולתהלה, שמו נודע בשערים, לו שם בנבורים, הרב המה"ג כבוד מה"ו קלמן טעבל נ"י בן הרה"ג מה"ו יצחק גריסהאבר זצ"ל⁽²⁾, כי מלבר אשר גדול בתורה מאוד, וצדיק ישר ונאמן, הוא מוכתר בנימוסין, ומושלם במעלות ומדות תרומיות, כי כבר נשמע קולו בבואו אל הקודש, בעודו בחיים כבוד אביו הרה"ג זצ"ל אשר הי' אב"ד פה, וטרם הלך ד' הי' כמה שנים מדוכא ביסורים, ומוטל על ערס דוי, ולא הי' יכול לצאת ולבוא, וימלא הוא מקום אביו, לדרוש ברכים, וכל העם מקצה היו שמחים לקראתו, לשמוע ממנו דברי אגדתא, ובמתק שפתיו הי' ממשיך לב העם, ליראתו ולעבודתו ית"ש, אך בעת ההיא הי' הרב הנ"ל עתיר נכסין, ולא רצה לקבל על עצמו עול רבנות, וגם עתה הוא ב"ה איש אמיד, ולבו ראה הרבה חכמה, גם במילי דעלמא, והאות על זה כי בשנה זו כפו אותו בני קהלתו יצ"ו להיות להם לראש הקהל, ועדיין לא הי' צריך להטות שכמו לסבול עול רבנות, אך הנה הוא רואה כי הקרן מתמעט, ודאג על עצמו אולי יצטרך להרבות במו"מ להביא טרף לביתו, ולבטל מלמודו, אשר דבקה בו נפשו, ודברתי אני על לבו, ונענע לי ראשו, אמרתי אם החשיתי מטוב, ולא אגלה את אונם, פן יקראני עון, והוא דרך נכון מאוד לפני מעלת כבודם הרמה, גם יוכלו אקרו"ט נ"י לחקור על הרב הנ"ל אצל הרב הגאון המפורסם מפ"ב נ"י⁽³⁾, ידעתי כי גם הוא בצדקתו, יסכים לזה.

דברי המצפה על תשובתם, ודורש טובתם, השרוד מאוד,

הק' יחזקאל בהרב מ' יעקב בנעט זצלה"ה חפ"ק הנ"ל

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס פ"ח עמוד ט"ו. - מכתב זה הגיע אלינו מגני ירידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס נ"א עמוד מ"ב.

(3) הוא הגאון בעל חתם סופר זצ"ל.

הערות בענינים שונים

מהגה"צ מוה"ר פנחס חיים טויב אבד"ק ראזדל ז"ל

כ"ה. אור יום ג' וירא אתנ"ו ברכ"ה לפ"ק ראזדל.

תורת חכם מקור חיים יעלה ויכתיר באור פני מלך חיים לכ"ק ש"ב הרב הגאון הקדוש החסיד העניו תומך ימין אבותיו פאר מקדושים תפארת ישראל מופת הדור הבונה בשמים מעלותיו כקש"ת מו"ה חיים אלעזר שליט"א האבד"ק מונקאטש יצ"ו(2).

הנה כן מכתבו הגלוי בהסכמתו לדבריי אודות בני היצהר מתקונים תקון חד ועשרין קבלתי, ותשואת חן לו בעד זה.

ועכשיו באתי לעורר את כ"ק באיזה דברים בחיבוריו אשר ראיתי באלו הימים, והוא בספרו דברי תורה אות ל"ח מביא כ"ק מירושלמי שבת ומירושלמי עירובין. ופליאה בעיני, אמאי אינו מביא כ"ק מש"ס דילן במס' שבועות דף ט"ו ע"ב, שיר של פגעים יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעוניך, וצ"ע.

בספרו מאמר תורת שבת פ' אמור מקשה כ"ק ויפלא בזה מאוד, דהרי נאמר במקרא בפירוש על שבת וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש, הרי שנקרא שבת מקרא קודש. הנה אחי אחי הקדוש, מאוד יפלא בעיני בזה אמאי מקשה כ"ק על רבינו האריז"ל בזה, ולא מקשה על הוזה"ק מפורש בפ' אמור דף צ"ה ע"א, בגיני כך שבת אשתכח ככולא עדיף מכל זמנין וחנין ואקרי קודש ולא מקרא קודש. וכי חשיבי בעיני כ"ק, הוזה"ק ורבינו האריז"ל, שנעלם מהם פסוק מפורש בתוה"ק, שבת נקרא ג"כ מקרא קודש.

אבל יותר פלא בעיני על כ"ק, שהרי מספרו דמר נראה שהוא המקשה הראשון בזה, הלא זה קושית העקידה שער נ"ה בפ' ויקהל ובפ' אמור שער ס"ז, ותירוצו הוא שם מתוק מאוד, עיי"ש היטב. וגם קושיית כ"ק, האיך נוכל ע"י מעשינו להמשיך ולקרוא מוחי אבא ביו"ט, לפלא בעיני שכ"ק יקשה קושא כזו, כמובן שזה סותר לכמה וכמה מקומות ברכינו האריז"ל אין די באר ואין די עולה. בספרו מאמר נוסח התפלה אות י"ג, לחתום מלך א' חי העולמים, ולא לומר מלך יחיד. תמה אני על כ"ק בזה, שיתרץ לי אמאי בברוך שאמר אומרים יחיד חי העולמים, ובפרט ככאן בישתכח, כודאי יש לומר מלך יחיד, כי הלא אומרים הבוחר בשירי זמרה שהם של דוד המלך ע"ה מרת מלכות שהוא יחיד סוד דו"ר

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קס"ד עמוד מ"א. - מכתב הנוכחי קבלנו מאת ידידנו הרב מו"ה דוד מייזליש שליט"א רב דקהל ישב לב דסאטמאר בעיר מאנטריאל. ישא ברכה מאת ד'.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ע"ו עמוד י"ח.

ח"י, כמבואר בזקני רבינו בעטרת צבי פ' אמור, ומפרש הוזהר, למה קורא למלכות כ"י ואמר לבי דאיהו אחיד ב', ר"ל, שדוד ה' אחיותו במדת מלכות, וה' מייחד בה בסוד יחיד חי העולמים מלך, וסוד יחיד כמנין ל"ב וסוד דו"ר ח"י, עכ"ל העטרת צבי זצ"ל. וח"ו לא קשה לי על הצדיקים מדינאב וסטרעטין ועוד זצ"ל, שלא אמרו בישתבח תיבת יחיד, רק מלך א' חי העולמים, כי מסתמא ה' להם כוונה מיוחדת בזה ברוח קדשם, אבל הנוסח של אבותי הקדושים ועוד צדיקים וקדושים, שאמרו מלך יחיד א' חי העולמים, בודאי לא קשה עליהם, כי כפי הנראה כן צריך לומר תיבת יחיד כאן, כמו שנאמר אצל ברוך שאמר תיבת יחיד שהיא הברכה קודם פסוקי דזמרה, וכן בישתבח שהיא הברכה אחר פסוקי דזמרה ג"כ צריך לומר תיבת יחיד, שהיא בחינת מלכות דוד חי כנ"ל, שהלא הוא שורש של שירי זמרה שהוא פסוקי דזמרה, א"כ היטב אשר עשה בזה הגה"ק התניא שגורס בנוסח ישתבח תיבת יחיד, ובפרט כי בתיבת יחיד הוא יסוד ומלכות, כי ח"י מן יחיד הוא יסוד, ויד מן יחיד הוא המלכות כמבואר במאורי אור מערכת ה"י אות ה', יד נקרא המלכות, ובפרט כפי שאומר בזה רבינו זקני הקדוש בעטרת צבי פ' אמור הנ"ל, כי יחיד הוא ח"י דו"ר, בודאי הוא יסוד ומלכות חי עם דוד כביכול. א"כ בודאי לפ"ז צריך לומר בברכת ישתבח תיבת יחיד, ומכ"ש שלא לחלוק על אותם שאומרים יחיד, זה בודאי לא ניתן להאמר כלל וכלל כמובן.

באות כ"ב אומר כ"ק, עוד זאת ראיתי להזכיר בזה כי רבים טועים שאין לומר פסוקי שיר המעלות אלו רק מיום ב' דראש השנה והלאה, וביום א' דראש השנה אין לאומרים וכו', והטעות נשתרבה שלא הבינו מ"ש בסידור ר"ש⁽³⁾. - אחי אחי הקדוש, במחילת קדושת תורתו לא כן הוא, ומה יעשה כ"ק לסידור הקדוש ר' אשר ז"ל וסידור הקדוש ר' קאפיל ז"ל שמפורש שם הוצאת ס"ת ביום ב', וכן כל יום מעשרת ימי תשובה, טוב להתפלל תפלה זו, וכי הקדושים האלו טעו חלילה וחלילה, כן הקדוש ר' שבתי ז"ל בסידורו ג"כ בדיוק כתב שרק מן יום ב' יתחילו לומר שיר למעלות.

והטעם נלפע"ד השפילה והבזוי בפשוט, שהלא נודע מרבינו האר"ז⁽⁴⁾ בשער הכוונות ובפרי עץ חיים באורך הדברים, אשר ביום א' דראש השנה ננסר פרצוף לאה כולה וכתר דרחל, וביום ב' מתחיל לננסר פרצוף רחל מחכמה שלה. ונודע כי העינים הם חכמה כמבואר בעץ חיים שער דרושי נקודות פ"א, כי העינים הם הנקודות שהם חכמה. גם נודע מזה"ק בסבא דמשפטים דף צ"ה, כי רחל היא עולימתא שפירתא דלית לה עינין, והיא כי היא אספקלריא דלא נהרא וצריכה לאור זעיר אנפין שיאיר לה מק"ש, ואהבת גימ' ב' פעם אור, להאיר עיני רחל כמבואר שם בניצוצי אורות בגליון הוזה"ק. והוא, כי הנה מבואר בפע"ח שער הקר"ש פכ"ב בד"ה כתב האר"י, ושם בפכ"ה, וכנגדן עינים דרחל ושבח אותה הכתוב בהן, יפת תואר ויפת מראה, כי הכלים חזקים, אמנם הגבורות חזקים והמוח חזק, ולפיכך לית לה הארת עינין אלא במיגע הנותן בו עיני, וכמו שארז"ל שיתן

(3) עיין בזה בכר"ש קונטרס פ' עמוד מ"ח.

עיניו בכוס של ברכה, ושם בפכ"ו, ותכוין להמשיך סוד העינים העליונים והראי' העליונה וכו' אל סוד התכלת שהיא עולימתא שפירתא דלית לה עיינין.

א"כ ניהא שפיר היטב, כי ביום א' דראש השנה שנסר פרצוף לאה שהיא יש לה עיינין, אז אין צריך לומר שיר למעלות, רק ביום ב' דר"ה שמתחיל לנסר פרצוף רחל מחכמה שהם בחינת עיינין, והלא רחל היא עולימתא שפירתא דלית לה עיינין, לכן מתחילין אז לומר שיר למעלות אשא עיניי, לעשות לה עיינין, כמו שנותן עיניו בכוס של ברכה ובפ' ציצית שממשיכין לה עיינין, ובכח כל אלו התקונים של הפסוקים שאומרים, ממשיכין לה עיינין. ולא יוקשה לך אם ממשיכין לה עיינין ביום ב' דר"ה, אמאי אומרים ג"כ עוד בכל ימי קריאת ס"ת בעשי"ת, זה הוא מחמת כרי לחזק העיינין שלה, ובעת פתיחת הארון שאז עת רצון, אומרים זה כרי לחזק העיינין שלה כמובן.

אבל לומר שיר למעלות ביום א' דר"ה, זה לא ניתן להאמר כלל, כי אנה מצא כ"ק כי גם לאה אין לה עיינין, ובפרט כפי שאומר כ"ק כי רבים טועים, ומחשיב לצדיקים וקדושים כטועים ח"ו שלא אמרו דק מן יום ב' דר"ה, וכן לדבותינו בעלי הסודים כטועים, חלילה וחלילה לומר כן, ויחדר לבי ויתר ממקומו כשראיתי זה הדבר במחילת כבוד קדושתו.

באות מ' אודות ברכו בליל שבת"ק אשר אבותי הקדושים לא אמרו, וכותב כ"ק מחמת שסמכו על לשון הסידור, ובתחילה כותב הטעם מחמת שלא שכח לכוון בברכו הראשון, לכן אין צ"ל ברכו השני, וכ"ק מרחח זה. - אחי אחי הקדוש, לא מפני כל זה לא אמרו ברכו הב', רק טעם הגון יש בדבר כפי שאמר זקני רבינו הקדוש רצ"ה ז"ל מוידושינו בקיצור מילין איזה תיבות, ואני נכדו השפל והנבזה בארתי באורך דבריו הקדושים בספרי אהל מועד מאמר קבלת שבת פרק ס"ט בדברים מתוקים מדבש ונופת צופים תהלה לשמו יתברך, וח"ו אני השפל איני מכריע בזה ולחלוק על הצדיקים הקדושים שאמרו ברכו ב' פעמים, דק אני מתרץ מנהג אבותי הקדושים מוידושינו ומדאודל ומקמארנא שלא אמרו רק פעם אחת. ולא כמו שכ"ק חולק עליהם באמרו שם במאמר נוסח התפלה אות מ', נמצא מפורש שם דצריך לומר ב' פעמים ברכו בליל שבת בכל אופן. כ"ק צריך לידע עם מי מדבר, עם רבינו זקני העשרת צבי וכל תלמידיו שהם אבותי הקדושים שהאירה הארץ מכבוד תורתם וקדושתם, ובפרט שכ"ק חולק עליהם בלי טעם וראי'.

עוד הרבה הערות יש לי במאמר נוסח התפלה, ובפרט לענין כריעות בברכת כהנים, אבל עוד חזון למועד, שלא יאמר כ"ק עלי שאני פלגא שלו חלילה וחלילה, רק אני אוהבו הנאמן בכל לב ונפש, רק אדרבא מחמת אהבה אני כותב לו אלו הדברים והערות הנ"ל.

דברי יד"נ ש"ב אוהבו בלב ונפש חפצה המצפה לשמוע בש"ט בנחת,

הק' פנחס חיים טויב האבד"ק הנ"ל

הערות בגליון ספה"ק בני יששכר

מהרב הגאון מוה"ר שמואל דוד הכהן פרידמאן ז"ל)
דומו"ץ דק"ק חוסט

ספר בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ב' (אות י"א). ואציגה לפניך דקדוק חדש, מה שאמר אביו ברי"ש שת"א, ולא אמר ברא"ש השנ"ה, נ"ל להורות לנו דוקא בכניסת השנה בראשיתה בלילה הראשונה וכו'.

נ. ב. צ"ע דלשון בריש שתא, ולשון בראש השנה, פי' אחד.

שם אות ל"ה. בשם שו"ת קול אליהו, יחיד אין לו לתקוע על סדר הברכות של מוסף דהוי הפסקה עיי"ש. פליאה דעת ממני, הלא זהו עיקר המצוה עלינו לתקוע דוקא על סדר הברכות ותקיעות מיושב אינו אלא תקנה, וג"כ תקיעות בלחש מיקרי תקיעות יחיד כיון שכל יחיד מתפלל בפ"ע.

נ. ב. פלא שבש"ס ר"ה ל"ד ע"ב מפורש כמו שכתב קול אלי', וכן הוא בש"ע סי' תקצ"ב סעיף ב', וכן תפס עליו שואל ומשיב מהדורא ב' (חלק ד' סי' קע"ג בסופו). ועל עקרי דינים שהביא בשם קול אלי' ג"כ תימה, הלא כן הוא בש"ס וש"ע.

שם מאמר ד' אות ל"ט. יש לפרש ע"פ מ"ש הרב הגדול מו' חיר"א זללה"ה ד' חילוקי כפרה אינם רק להשב מיראה, אבל השב מאהבה א"צ לד' חילוקי כפרה, רק מתכפר הכל בתשובה לבדה, כתב כן בשם גדולי קדמונים, (ולא נודע לי מקומו איה וסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הללו, אבל מכיון שפסק כן רב מובהק בדורו בב"ד של מטה, פוסקין כן להלכה בב"ד של מעלה).

נ. ב. דבר פשוט, משום שזדונות נעשו זכויות, על כן אין צריך כפרה, וכן איתא בחדרים פרק ג' ממצות התשובה בשם ר"מ ז"ל.

שם מאמר ו' אות י"ז. אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין, ראיתי בס' אחד קדוש מדבר, היינו כד איקלע ב' שבתות ביחד, היינו דאיקלע יוה"כ בשבת.

נ. ב. עי' נועם מגדים פרשת אמור, ובסוף הספר, שפי' כן.

(1) נולד בשנת תרי"ח לפ"ק לאביו הג"ר צבי כ"ץ דומו"ץ דק"ק בערענסא זצ"ל. למצד אצל הנה"ק בעל ייטב לב זצ"ל ואצל הגאון מהר"ם שיק זצ"ל. בצעירותו הסתופף בצל כ"ק מרן הנה"ק מצאנז זי"ע, ואחר פטירתו הי' אדוק מאוד אל בנו הנה"ק משינאווא זצ"ל. בשנת תרל"ז בערך נתמנה לדומו"ץ בק"ק ווערעצקי, ובשנת תר"ן בערך נתקבל לדומו"ץ בק"ק חוסט. זה לא כביר נדפס ממנו ספר שרגא בטהרה (לקט תשובות וחידישים). נשמתו עלתה לגנוי מרומים ביום ו' לחודש אב תרצ"ג לפ"ק, ומנ"כ בעיר חוסט. - הערות הללו הועתקו מגליון ספר בני יששכר שלו. המונח עתה באוצר הספרים של נכדו הרב שמואל דוד הכהן פרידמאן נ"י. זכרה לו אלקי טובה.

שם אות י"ח. נ"ל יותר מזה, דאם אירע לו חלום בערב יו"כ דאין צריך להתענות תענית חלום, דאכילה ושתיה נקראים תענית ביום זה מן התורה.
 נ. ב. עי' ט"ז סי' תר"ד [סק"ב].

שם מאמר ו' אות ב'. לא מהני תשובה רק לישראל ולא לאומות העולם, כאשר כתבתי זה כמה פעמים, וכמדומ' שגם הרב הגדול חיד"א זללה"ה כתב כן.
 נ. ב. וכן הוא במדרש תנחומא פרשת האינו סי' ד'.

שם מאמר ח' אות ה'. משנה, לא ה' מתבונן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף, עיין ברש"י כתב ולא כמצליף, לא נודע לי, עכ"ל. ראה זה מצאתי בתרגום המיוחס ליונתן בפסוק ארבעים יכנו לא יוסף, ארבעין יצליף וחסר חד ילקוני וכו'.

נ. ב. עי' שערי אורה שער ט' בפ' הרר"מ אות יו"ד ד"ה אלא כמצליף, פי' נכון.

שם מאמר י' אות כ"ה. הפייטן יסד על מצו"ת סוכ"ה אשרי אנוש יעשה זאת יחשב לו כשומר כל התורה הזאת. לא מצאתי מבואר זה בדברי חז"ל.
 נ. ב. עי' תורת חיים ריש מס' ע"ו, [דף ג' ד"ה מצוה קלה].

מאמרי חודש כסלו טבת מאמר י"ד (אות א'). כתבו הראשונים אלמלא ה' באפשרי עפ"י קביעות שיארע צום העשירי בשב"ת, ה' דוחה שבת, דכתיב ב' עצם היום הזה כמו ביה"כ.

נ. ב. עי' רש"י מגילה ה' ע"א ד"ה אבל חל בשבת מאחרין וכן ט' באב ולעשרה בטבת⁽²⁾.

מאמרי חודש אדר מאמר י' (בסופו). יתיב וקדריש הרב הגדול חיד"א זללה"ה עפמ"ש הרב בעל מחנה ראובן, דקניית חפץ למצוה דאורייתא בעינן דוקא בכס"ף דהוא קנין מראורייתא, משא"כ משיכ"ה דהוא קנין מדרבנן לא מהני.

נ. ב. עי' שבת ריש פרק השואל מניח טליתו אצלו ונוטל פסחו וכו', הרי סגי במשיכה לבד, שהטלית לא ה' בכסף, אך י"ל משום איסורא דמשא ומתן בשבת שאני. מיהו בב"ק ס"ו ע"ב בתוס' שם ד"ה ש"מ יאוש לא קני, משמע דמן התורה כשר להקריב קרבן שלא קנה בכסף כי אם במשיכה, וצ"ע.

(2) בשו"ת שואל ומשיב מהרודא קמא ח"ג סי' קע"ט, הביא שהחריף ר' מאיר ברא"ם העיר מדברי רש"י הללו, שהוא להיפך מדברי הראשונים.

בענין שיעור קבלת טומאה

מהרב הגאון מוה"ר שמואל לוי וויינבערגער ז"ל)
אבד"ק סערדאהעל

במה שנסתפק המשנה למלך בהל' טומאת אוכלין פ"ר הלכה א', אי שני חצאי ביצים מצטרפין לטומאת אוכלין, לדעתי הוא תלוי בפלוגתא מפורשת בבכורות כ"ב סוף ע"א, דלר' ירמ' שם דאמר אבל לקדירה לא, דמצא מין את מינו וניעור, מטומאה שכבר בשלה וטהורה היתה, חזרה וניערה, ועי"ש בתוס' כ"ג ע"א בד"ה ואי וכו', דרך לר' ירמ' טומאה כמאן דאיתא דמי, ובע"כ לדירי' גם טהרה מעוררת טומאה שהי' טהורה כבר עי"ש, ולא כן לאבוי' שם, טומאה לא הוי כמאן דאיתא, ובע"כ אין טהרה מעוררת טומאה עי"ש היטב. וא"כ בספיקו של מל"מ הנ"ל, לר' ירמ' ברור לע"ר דמצטרפין, אף דלא הוי טמא, עכ"ו כיון שנגעה בהחצי זית טומאה וכמאן דאיתא, ס"ל דמעוררת וחוזר וניעור וכמו בכל שאר חצי שיעור של איסור דחוזר וניעור להצטרף לשיעור שלם, ולא כן לע"ר לאבוי' שם דטומאה כמאן דליתא, ולא אמרינן חוזר וניעור, דטהרה תעורר טומאה, הכי נמי דלא מצטרף לטומאת אוכלין, וזה ברור למעיין היטב.

ויש לדון לפי"ז ליישב פליאת שער המלך (פ"ו מהל' ברכות) מתוס' חולין בדף קי"ח (ד"ה אין יד) , דמה הקשו על דש"י, דשפיר לאבוי' מקום לקושייתם, דאז לא מצטרפי, גם הקשה בהגהת משנה למלך שם, דתקשי בשבת דף צ"א, למה נקט דורק לבית טמא כו'. ולהנ"ל אתי שפיר ג"כ. ואמנם נפלה ברעתי ליישב, דיהו גם פליאת השער המלך, אי פחות מכביצה לא מקבל טומאה, מה השיבו, דאי קודש טמא שבטומאת הגוף פטור, איך משכחת ליחיד דנטמא בנגיעתו.

אכן לכאורה יש לי לחקור, למשנה למלך הנ"ל, דשני חצאי ביצה מצטרפין לטומאה, א"כ גם בחצי ביצה גרידא איך לא מקבל טומאה מה"ת, הרי שייך סברת חזי לאיצטרופי בככל חצי שיעור איסור. אמנם זה אינו, כי כל סברת חזי לאיצטרופי הוי, משום דח"ש זה מועיל להצטרף לח"ש אחר ללקות על ידו, נמצא ע"כ דהח"ש בפ"ע לא הוי היתר ועכ"פ איסור תורה גרידא בלי מלקות יש בו כמוכן, וזה לא

(1) נולד בשנת תר"ך לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר פנחס הלוי וויינבערגער אבד"ק ניגרעשם זצ"ל. למד בשיבתו של הגאון מהר"ם שיק אבד"ק חוסט זצ"ל ובישיבתו של הגאון מהריא"ץ אבד"ק מארגארעטען זצ"ל. בשנת תרל"ט לפ"ק נשא אשה בתו של הגאון מוה"ר הלל ליכטענשטיין אבד"ק קאלאמיה זצ"ל. בשנת תרמ"ה לפ"ק נבחר לאבד"ק קערעסטיר, ובשנת תרנ"ג לפ"ק נתמנה למלאות מקום אביו כאבד"ק ניגרעשם. כשנתיים אחר זה נתקבל לאבד"ק באניא, ואח"כ בשנת תרס"ה לפ"ק עלה על כסא הרבנות בכ"ק סערדאהעלי. נשאר ממנו לפליטה הרבה תשובות וחידושי סגיות. נלב"ע כיום ב' דר"ח אדר שנת תרפ"ה לפ"ק. - חידו"ת הללו הניעו אלינו ע"י ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמרומם מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. יצו ד' אתו את הברכה.

שייך בחצי ביצה חישין שנטמא, דנימא דילמא מצד חזי לאיצטרופי, למשנה למלך הנ"ל, כיון דלא מועיל למלקות, ולומר משום חזי לאיצטרופי כשיהי' שיעור שלם על ידי שיהי' טמא, גם עתה תהי' החצי שיעור טמא, זה אין שום סכרא לדון משיעור שלם על חצי שיעור, כמובן.

אמור מעתה, דכל זה ניחא בחולין וכדומה, דגם בשיעור שלם ליכא שום איסור או עונש באכילתו, רק דהוי טמא באכל אוכלין טמאין כביצה, שפיר לא שייך סברת חזי לאיצטרופי, לא כן בקדשים טמאים, דיש איסור ועונש לאיש טהור האוכלן, א"כ בנגע אדם טמא בהן אף בפחות מכביצה, שפיר שייך סברת חזי לאיצטרופי, על כן שפיר מקבל טומאה מה"ת אף בפחות מכביצה, מצד סברת חזי לאיצטרופי, וא"כ מיושב קושית השער המלך הנ"ל נכון בעה"י.

והנה נסתפק בשואל ומשיב מה"ק (חלק א' סי' קס"ט ד"ה והנה), לפי ספיקת המל"מ הנ"ל דמצטרפין, מהו הדין בחצי ביצה, האחת ראשון לטומאה והשני נטמא רק משני והוא שלישי, ויעו"ש שכתב דלא קדמו אדם מעולם בספק זה⁽²⁾. ונפלה עתה ברעתי רעפ"י מיישב אני פליאת התוס' בסנהדרין דף ל"ב בטיהר את הטמא, איך ואמא' ישלם. ולהנ"ל י"ל, כגון שהורה דכחצי ביצה לא מקבל טומאה, ולא כהרמב"ם ורש"י קודם שחזרו, דסבירא להו דגם כחצי ביצה לא מטמא רק לאחרים אבל בעצמו מקבל טומאה כידוע, והי' חצי ביצה שני של תרומה, וחצי ביצה שלישי של תרומה, והוא טיהרן, ואח"כ נתערבו אלו השני חצאי ביצים, דלפי משנה למלך הנ"ל חוזר וניעור ושתיהן טמא, ולצד הספק של השו"מ, דנעשין כטומאה החמורה משום דנתעורר הטומאה, א"כ אם נגע אח"כ אוכל בהם, ע"כ הוי שלישי בתרומה דטמא, ואמנם זה יכון רק אי כחצי ביצה בפ"ע לא מקבל טומאה, שפיר הוי כנ"ל, שנעשה טמא רק עתה בהצטרפם, ולא כן אם הי' הדין דגם פחות מכביצה ג"כ מקבל טומאה בפני עצמה וכהרמב"ם הנ"ל, הרי לא נתעוררה הטומאה, וא"כ הוי שלישי, ושוב לא אמרינן רביעי בתרומה, והוי טהור לגמרי, א"כ שפיר על ידי שטיהר נמצא דטמא, ומיושב קושית התוס' לנכון.

ואף אי באמת הדין דלא כרמב"ם, וחצי ביצה לא מקבל טומאה, עכ"ז אתי שפיר דברינו בטיהר את הטמא, שהרי כתבתי לעיל בס"ד, דבקרשים עפ"י הדין גם כחצי ביצה מקבל טומאה, והוא טיהרו, ושפיר י"ל כנ"ל, דהיינו בשני חצאי כזיתי קרשים אחד שלישי ואחד רביעי, ונכון.

(2) מצאנו לנכון להעתיק פה דברי הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל בלשונו: נסתפקתי דבר חדש שלא קרמני אדם, בהא דקיי"ל אין שני עושה שלישי בחולין, מהו הדין אם פחות מכביצה נגע בראשון, למ"ד אין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה, ואח"כ נגע פחות מכביצה או כביצה, בזה הפחות מכביצה, דקיי"ל דמצטרפין, כמו שכתב המשנה למלך פ"ד מהל' טומאת אוכלין, אם מקרי שני או שלישי, אי נימא כיון דהפחות מכביצה השני לא נגע בראשון רק בפחות מכביצה הראשון, הוה שלישי, או דלמא נימא דזה הוי שני, דכיון דנגע הפחות מכביצה בראשונה, לא נטמא כלל, רק שבצירוף הפחות מכביצה הלו נטמא, א"כ הוי כאלו נגעו השני פחות מכביצה ביחד בראשון, ונעשים שני, ע"כ.

חידושים והערות במס' בבא מציעא*

רפאל זילבער
אבר"ק פריימאן
בעמח"ס מרפא לנפש
ברוקלין, ניו יארק

דף ו' ע"א. עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. - ואע"ג דאיכא רוב, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, רק שהתורה התירה בעלמא, כן כתב בשטמ"ק כאן. ועי' פליתא סי' ק"י דבזה פליגי רב ושמואל במס' ב"ק מ"ו אי הולכין בממון אחר רוב, דפליגי אי רוב הוי ספק או ודאי, כנודע. ועי' פרי חדש סי' ק"י הקשה מכאן על שיטת הרמב"ם דספיקא מה"ת לקולא, למה לי קרא, ותירץ להיכא דאיקבע. ולהנ"ל אתי שפיר בפשיטות.

דף ח' ע"א. ברש"י ד"ה דרכוב קני, ואע"ג דלא משיכה היא שאינה זזה ממקומה שאין מנהיגה ברגליו. - וכן פ' הרע"ב במתני', והקשה עליו התו"ט א"כ אמאי מפרש בספא גבי רכוב ומנהיג דבעינן דוקא שהרכוב מנענע ברגליו, עיי"ש. ונלפענ"ר עפ"י דהתוס' במס' יומא דף נ' ע"ב ד"ה אחיו, הכא נמי נהי דרכיבה בעצם קנין הוא, אבל לגבי מנהיג בטל.

דף כ"ח ע"א. לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי. - היינו משום דחשו דילמא אתי לאמנועי, כדאיתא בשבת כ"א ע"ב. ועי' ציונים לתורה כלל ח'.

דף ל"ב ע"א ברש"י, היתה כבית הקברות, והוא כהן. ובתו"ט העתיק מרמב"ם, והוא הדין נזיר. ובתוס' רעק"א הקשה הא כנויר עדל"ת כדאיתא ביבמות דף ה' ע"ש. אמנם לפמ"ש קצת מפרשים דהתם הטעם משום גדול השלום, אתי שפיר.

דף ל"ב ע"ב. תוס' ד"ה מדברי, וי"ל משום דכבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית דנרחה מפני כבודם. עי' רש"ש דנראה דעת תוס' דבל תשחית דאורייתא בכל מילי (ועי' הגהות מהרצ"ח ב"ק דף צ"א), אמנם לפי מש"כ בשו"ת קרן לדוד סי' צ"ב לפרש דברי התוס' כאן משום דצער בעלי חיים הותר לצורך אדם וכן גם בל תשחית בצורך אדם, עיי"ש, א"כ אין ראי' כל כך, אך יש לפרש דברי התוס' דהך עשה עדיף, כעין סברת הש"ס שבועות דף ל'.

(* בימים אלו הגיע לידי גמרא מס' בבא מציעא, שהי' שייך אלי לפני מלחמת העולם, בעת שהי' מקום מושבי בעיר חוסט, ובו רשמתי על הגליון הרבה הערות וציונים בעת לימודי, וזה יותר מחמשים שנה אשר נתייאשתי ממנו, ופתאום הוחזרה האבירה לידי תלוי"ת, ואמרת, מד' יצא הדבר שהערות הללו לא ילכו לסמיון, על כן לקטתי באמרים, ומסרתים לדפוס בקובץ כרם שלמה, למען יעמדו ימים רבים.

רף ל"ג ע"א. אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אפס כי לא יהי' בך אביון, שלך קודם לשל כל אדם. - עי' רש"ש ערכין דף כ"ח שעלתה על רעתו לומר דחויבא הוא, ובאמת מפורש בחו"מ סי' רס"ד דמ"מ לא יעשה כן אם לא בהפסד מוכח, והוא מדבר יהודה אמר רב הכא. ומ"מ שמעתי שיש בין מוני המצות שמונין זאת ללאו.

דף נ"ג ע"ב. ת"ר אם גאל יגאל איש ממעשרו, ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה, איתמר רב אמי אמר אין בו רב אסי אמר אין בחומשו. - עי' שו"ת קרן לדוד סי' קי"א מפרש הפלוגתא אי פחות משו"פ אקרי ממון, דלמ"ד אין בחומשו, ס"ל דלא הוי ממון ולהכי לא צריך קרא לאין בו, וכתב שעפ"י מיושב קושית התוס', ולא פירש איך, ולא זכיתי להבין דבריו איך מיושב. ובעיקר הענין, לפי מש"כ רש"ש בביאור דברי הרמב"ם דלמ"ד אין בחומשו, היינו דאין צריך להוסיף חומש, אבל תפיסת הפדיון שייך גם בפחות משו"פ עיי"ש, א"כ ליתא לדברי קרן לדוד.

דף נ"ח ע"א. השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת. - עי' טו"ז סוף סימן רמ"ד דמייתי רא"י מכאן דמשום ממצוא חפצך עכ"פ אין איסור בדבר עיי"ש, ובשו"ת קרן לדוד השיב עליו בסי' ס"ז דהכא שאני דהוה דבר מצוה ואין רא"י על דבר הרשות עיי"ש, וי"ל. וע"ע טו"ז סי' תקפ"ה סק"ז שהקשה על שיטת ר"ש שסובר דשכר מצוה שרי אפי' שלא בהבלעה והכא אסור. ונלפע"ד דהכא רק הכשר מצוה היא.

דף נ"ט ע"א. אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו. - יש לרמוז על מדת היראה, כדכתיב אשה יראה ה', כמו שכ' בספר ייטב לב כמה פעמים. ומבואר בבני יששכר מאמרי שבועות דעל ידי מדת יראה באין להשגת התורה, ועי"ז בא השפע כדכתיב אם בחוקתי תלכו וגו', וכמו שכ' בדרשות ח"ס בהספד על רבו הגה"ק מהר"ן ארלער זי"ע.

דף ס"א ע"ב. אלא אפי' עד כאן יכין רשע וילבש צדיק. - משמע דעובר אדרבנן נקרא רשע, וכדאי' ביבמות דף כ' ולקמן דף ע', ועי' חידושי מהר"ט על רי"ף קידושין דף נ"ט, דלא משמע כן. ועי' שו"ת קרן לדוד סי' כ"ב בביאור הסוגיא כאן.

דף ס"א ע"ב. א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין אבק רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין. - יש לפרש הפלוגתא עפ"י דברי ש"ך יו"ד סוף סי' קע"ז.

דף ס"ג ע"א. תוס' ד"ה רבית, וי"ל דרבא איירי התם כגון שהתנו עמו שאם יפרו יתן השכר על שדר בו. - וצע"ק על דברי רמ"א בשם הטור סי' קע"ד סעיף ה', לענין ניכוי פירות, דדוקא באומר אנכה הפירות שרי אבל באומר אשלם לך מה שאכלתי אסור, ומלשון תוס' משמע גם בזה להיתר.

דף ס"ה ע"ב. תוס' ד"ה לא תמכרם, וא"ת אמאי אסרינן הכא והא תנן לקמן הלוהו על שדרו וכו' הרי הוא שלו. - לפי מה שהסביר הריטב"א שעמא דמתני' משום דאינו בשביל המתנה מעות רק ענין קנס שהרי ברגע אחרונה של ג' שנים תליא מילתא, א"כ לא קשה קושית תוס' רעק"א במתני'.

דף ע"א ע"א. רבינא אמר הכא בתלמידי חכמים עסקינן שעמא מאי גזור רבנן שמא ילמוד ממעשיו, וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו. - עי' נחלת צבי יו"ד סי' קנ"ט שהקשה אמאי בעירובין דף ס"ב לא מחלקינן בין ת"ח לאחר, ותירץ דכיון דדר שם ע"כ רגיל עמו, עיי"ש, ועי' ערך ש"י סי' שפ"ב שהק' ג"כ כן, ובשורת קרן לדוד סי' ק"ג כתב יישוב. וי"ל עוד, דעירוב הוי מפורסם טפי.

דף ע"א ע"ב. שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה. - כתב הרשב"א בקידושין דעיקר שליחות מבינייהו אתיא, רק כיון דבתרומה עכ"פ ליכא בעכו"ם שוב ילפינן לכל התורה כולה, וכעין זה כתב הפנ"י בגיטין דף כ"ג, ועי' מה שכתב עליו בשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סי' ל"ד, ועי' טורי אבן חגיגה דף י', וא"ש.

דף ע"ה ע"ב. במתני', כל דבר שאבד וחזרו בהן וכו' ידם על התחתונה. - אפשר בא לרבות משרתת או עבד שכתב הרמ"א סי' של"ג ס"ה בשם תרומת הדשן דמקרי ג"כ רבר האבד, ומיהו התרומת הדשן סיים בצ"ע, כמש"כ הש"ך שם, וי"ל כמ"ש הרמ"א שם עוד, דמלמד שחזר בו או סופר שקבל לכתוב ספר וחזר באמצע, דמקרי דבר האבד, ע"ש.

דף פ' ע"ב. רש"י ד"ה כל האומנין, קבלנים המקבלים עליהם לעשות המלאכה בבתייהם. - נראה להדיא כשישת הסמ"ע ריש סי' ש"ו ומחנה אפרים הל' שומרים סי' מ"א שהובא בפ"ת שם, דשכיר יום ופועל אינו שומר שכר, וכ"ש בעושה המלאכה בבית בעה"ב דלא הוי שומר שכר עיי"ש, וש"ך חולק שם בזה.

דף פ"ה ע"ב. ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן. - פירש"י שלא תארע תקלה כו'. וקשה תיפוק ל' משום גוף האיסור, ועי' רש"ש. ובספר דברי יחזקאל בתשובות סי' א' תירץ דבאמת ה' טומאה שאינה ידוע ואין הגזיר מגלח עלי' ואין כהן מוזהר, רק עכ"פ תקלה הוי ע"ש, וצע"ק.

דף פ"ו ע"א. רש"י ד"ה דקא מבטל, שנקבצין אליו בניסן ותשרי לשמוע דרשות של פסח ושל חגים. - משמע בסיון לא, וכן הוא ברשב"ם ב"ב דף קנ"ז ע"ב, ובברכות י"ז ע"ב, ועי' מהרש"א סוכה דף ט', ופרי מגדים סי' תכ"ט. וצ"ע מברכות דף ל' ע"א, ושם פירש"י, אדר ואלול, וצע"ק.

דף פ"ז ע"א. אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה ה'. - עי' מהרש"א ח"א נדה דף ו' ובס' חוט המשולש פ' וירא. ומהרש"א כתב שם בשם רש"י, אוכל חולין על טהרת הקודש, ופי' בו דמשום מעל"ע שבגדה לא אכלה, ומבואר שם בש"ס

דמעל"ע שבנדה רק בחולין שנעשה על טהרת הקודש נאמר ולא על טהרת תרומה עיי"ש. והוא חידוש, דברש"י לפנינו ליתא.

דף פ"ז ע"ב. ואכלת, ולא מוצץ ענבים. - בשו"ת קרן לדוד א"ח סי' כ"א העיר משתיי' בכלל אכילה, ולפענ"ד לא דמי כלל, דהכא משום הפסד נגעו בה.

דף צ' ע"א. גידולי מעשר חולין נינהו. - הקשה דש"ש הא מ"מ צריך לפרותן כדאיתא שם, וי"ל כיון דזהו רק לכתחלה, אבל באמת חולין הם גם בלי פריי' ממבואר שם בתוס' אנשי שם, להכי לא איצטריך לאשמועינן במקום לא תחסום.

דף צ' ע"א. תוס' ד"ה אבל הכא, דשבת ויו"ט חרא מילתא היא וגזרו אטו שבת. - וכהאי גונא כתבו תוס' במס' שבת כ"ד ע"א, וביצה י"ח ע"א, ועי' בספר שושן עדות עמ"ס עדות פ"ב מ"ה, ועי' שו"ת קרן לדוד סי' ס"ט, והמעייין בר"ן לק"מ. ועי' תוס' רעק"א וש"ך יו"ד סי' ש"ץ סק"ד.

דף צ' ע"ב. רש"י ד"ה קטבליא, עוד שלוק והבהמה מהלכת על גביו ואינה רואה את הרישה מי קרינא בי' בדישו או לא. - ואע"ג דהטעם לאו משום חזיא ומצטערת היא, מ"מ מיביעא לי', כן כתב מהרש"א, והביא רא' מתוס' ריש דף צ"ב. ובתוס' רעק"א במתני' תמה על מהרש"א, וכפי הנראה גירסא מוטעת הי' בידו, עיין ברפום ווארשא שהעתיק דברי מהרש"א שלא כהוגן.

דף צ"א ע"ב. איבעיא להו עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר וכו' או דילמא ממה שאתה נותן בכליו של בעל הבית בעינן והא ליכא. - וכתב התו"ט דמדלא קאמר ממה וכו' נמי בעינן, משמע דלצד זה ממון לא בעינן, והעיר בתוס' ראשון לציון, איך משכחת לי' זה. ובהגהות ר"י בכרך במשנה כתב דנראה כוונת התו"ט דסגי אם נותן אח"כ לכליו של בעה"ב אלא דהקשה ע"ז. אמנם ברש"ש תירץ דמשכחת לה במידלי', וא"כ א"ש.

דף צ"ב ע"א. תוס' ד"ה השוכר, ועוד דין הוא שיאכל פועל ע"י מחשבתו כיון דע"י מחשבה זאת חשיב לא נגמרה מלאכתו לענין שאוכל ופטור. - פי', דאמרין מינו דמהני מחשבתו לענין אכילת פועל, מהני נמי למחשב לא נגמר מלאכה לענין מעשר, וא"כ יש רא' דאמרין מינו בהעדר, כן כתב בציונים לתורה כלל כ"א, עיי"ש. וג"ל דבזה פליגי ב' תירוצי התוס'.

דף צ"ד ע"ב. מכלל דרישא דקתני עמה עמה ממש. - וכתב נמוקי יוסף הובא בתו"ט, דקמ"ל דאם הי' בב"א כו' הדי הוא כאלו היו הבעלים תחלה, עיי"ש. ועי' ד"ן גררים דף ס"ט גבי בעיא דקיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת, דהספק אי אמרינן בכה"ג כאלו קדים כל חד לחבריו, עיי"ש. ועי' ציונים לתורה כלל ל"ה כלל ארוך בזה, ולא העיר מדברי נמוקי יוסף אלו.

דף צ"ו ע"א. שאלה לעשות בה פחות מפרוטה מהו, ממונא בעינן ואיכא או דלמא כל פחות מפרוטה לא כלום היא. - י"ל לפי מה דאיתא במנחת חינוך מצוה ק"ל פלגי ש"ס דידן בסנהדרין דף ו' ודמב"ם פ"א מהל' גזילה, בטעם דפחות משהו

פרוסה אינה כהשבה, דמקם דש"ס רידן משום מחילה, ולדמכ"ס לפי מ"ש הה"מ, הוא משום חצי שיעור, והשתא י"ל לש"ס רידן שם ממון עלה, משא"כ למעם הרמב"ם. ועי' שו"ת קרן לדור סי' ק"א.

דף ק"ג ע"ב. המקבל שדה מחכירו והיא בית השלחין או בית האילן, יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו, אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה, יב"ש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו. - לכאורה ד' תיבות אלו מיותרין, ועל כן נלפענ"ד כרמות דא' למה שכתב רמ"א סי' שכ"א ס"ב בשם הסוד והוא מהירושלמי, רדוקא יבש לגמרי ונקצץ אילן לגמרי שלא נשאר מטע י' לבית סאה, אבל אם נשאר קצת אינו מנכה, עיי"ש.

דף קי"ב ע"ב. רש"י ד"ה תקנות קבועות, ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה וכו'. - יש לכאור קצת עפ"י רברי תוס' יבמות דף פ"ט.

דף קי"ד ע"ב. ר"ש בן יוחי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין משמאין. - וכן פסק הרמב"ם פרק א' מהל' שומאת מת, וכתב הכסף משנה הפעם, הואיל ואליהו אמר כן, וקשה תורה לא בשמים היא. ועי' בספר שושן עדות עמ"ס עריות פ"ז מ"ז שתייר דאליהו אמר כן מכה מה שקיבל ממשה או מאחי' השלוני ולא מה ששמע בשמים, ע"ש. ועדיין יש לפקפק לפמ"ש בשו"ת ח"ס א"ח סי' ר"ח הריכי דא"א לברר אין מאמינים. עוד תירץ בספר שושן עדות, דאליהו יש לו גוף, כסוכה דף ה', וכשבא לארץ בא בגופו, עיי"ש. וקשה קצת, דלא בכל פעם בא בגופו. והח"ס בחלק ו' סי' צ"ח ביאר היטב, דהכא בא בגופו.

דף קפ"ו ע"א. תוס' ד"ה אלמנה, ואין סברא לגזור באלמנה יותר משום ראית בה תרי לאוין. - אע"פ דלענין איסור כרת אשכחן דנזירין ספי מבלאו, כש"ס סוכה ט"ז, ותוס' בכורות נ"ד, ומהרש"א עירובין כ"א, ורש"י יבמות קי"ט, ואשכחן בכמה דוכתי דב' לאוין חמירי מחד לאו, כנזיר י"ח, ותוס' שבועות מ"ה, ור"ן יומא פ"ג, צ"ל דתוס' הכא סברי שאין חילוק בין חר לאו לתרי לאוין, כמו שמצינו בכמה מקומות כן.

דף קי"ח ע"א. השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו. - התוי"ט מיתי בשם מרדכי במס' ב"ק דבחיטי ושערי שפיר דמי. וכתב תו"ח בשם ש"ך סי' של"ו סק"ב דנראה דאינו מסכים לזה, ועי' רש"ש דאפשר בפת אפוי וכווצא שראוי לאכילה עוד, יסכים הש"ך, ולא ביאר כל הצורך. וביאר הענין, לפי מה דאיתא בשטמ"ק הפעם דאין שומעין, דהפועל צריך מוונות לערב ואינו רוצה לפרוח למכור עיי"ש, ובדבר אכילה לא שייך זה, עי' פ"ת סי' של"ו שם. מיהו אינו מוכרח, דאולי רוצה לאכול דבר אחר.

דף קי"ח ע"א. טעמא דפנינהו הא לא פנינהו לא וכו'. עי' הנהגות הגר"א דלרשב"א בספא אפי' בלא"ה קני דכיון דחייב לו מקני לי' ע"ש, ובפנינים יקרים אלו בא ליישב קושית תוי"ט על הסמ"ע כסי' של"ו ע"ש. ועי' בתוי"ט שכתב עוד

טעם רכיון רשייך כל תלין גמר ומקני מחשש שלא יבוא לידי כל תלין, ע"ש.
וסברא זו דומה לסכרת התוס' במס' שבת ח"י ע"ב ד"ה אפקורי, ולסכרת התוס'
בכורות ח"י ע"ב. ומה שהקשה תו"ח דא"כ היכי דליכא כל תלין איך בנה עיי"ש,
נזהר מזה התו"ש כמה שכתב שלא יכ"א לעבו"ד בכל תלין, פי' שמטעם זה מקנה
בכל פעם.

בדין שהיית תבשיל שנתבשל כמב"ד, ומצטמק ויפה לו

יצחק זעקל הלוי פאללאק
ראש כולל רחסידי באכוב
אנשווערפען

כשנוסעים למקומות נופש, וקשה להשיג „בלעך" לכסות את הכירה בשבת,
מתעורר ספק איזה תבשיל שרי להשהות ע"ג כירה שאינה קטומה, דהיינו שאינה
מכוסה בבלעך.

בריש פרק ג' דשבת (ל"ז, ב') תנן, כירה שהסיקה בקש ובנכבא נותנים עלי'
תבשיל, כנפת ובעצים לא יתן עד שיגדוף או שיתן את האפר, ומבעיא שם כנמ'
אם להחזיר תנן אבל לשהות שרי כל שהתבשיל נתבשל כמאכל בן דרוסאי, וזה
באמת שיטת חנניה כבדייתא (שם), או לשהות תנן וא"כ אפי' תבשיל שנתבשל
כמב"ד אסור לשהותו ע"ג נפת ועצים אא"כ גרף או קטם, [או אם כבר נתבשל כל
צרכו ומצטמק ורע לו], ופסקו הרי"ף (שם), והרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"ד מהל' שבת),
כרבנן וכמ"ד לשהות תנן. אבל רש"י (ל"ז, ב') ותוס' בשם ר"ח (שם ד"ה אמר),
והר"ן ועוד הרבה ראשונים ז"ל (שם), פסקו כחנניה וכמ"ד להחזיר תנן, והמחבר
הביא בשלחנו (סי' רנ"ג ס"א) את שתי השיטות, ופתח בשיטת המחמירים כרבנן,
וכתב שם הרמ"א ז"ל, ונהגו להקל כסברא אחרונה עכ"ל, וא"כ לדידן שיוצאים
בירמ"א, ה' די לבשל התבשיל כמב"ד רתו שרי להשהותו ע"ג הכירה אפי' אם
אינה גרופה או קטומה.

כרם כביאור הלכה (שם) העיר על הרמ"א ז"ל, עיין בבית יוסף שהאר"ן
הרבה באלו השתי דעות והעתיק הדברי הרא"ש (שבת שם) שכתב דמפני שישאל
ארוקים במצות עונג שבת ובוראי לא ישמעו לנו ע"כ הנח להם עיי"ש, משמע מזה
דרך משום זה לא רצה למחות, וכן הב"י גופ' ממה שהעתיק דעה הראשונה
בסתמא, והדעה השני' בשם י"א, משמע ג"כ דעתו נוטה להחמיר וכו', וע"כ לפ"ז
לכתחילה בוראי טוב לזהר שיהי' מבושל כ"צ קודם חשיכה ולסלקו מן האש,
עכ"ל. ומתבאר לפי הביאור הלכה שאין להקל לכתחילה כחנניה.

והנה לכאורה יש להעיר טובא על דבריו הראשונים שהביא שם העתיק את דברי הרא"ש, הנה לכאורה אין לדייק מהב"נ גופו, כפי לא ביאיר כלל את דבריו הראשונים אלא העתיקו כלשונו, וכודאי כונת הבינה"ל לדייק מלשון הראשונים גופו שרק לא רצה למחות דמשמע שאין זה היתה לפתחולתו, כרם גחזי בס"ה האם הפוסקים הקדמונים הבינו כן בכונת הראשונים? אמנם הפוסקים הראשונים ראשית נעתיק את דברי הטור (סי' רנ"ג) שכתב ו"ל אבל הש"י נתוס' פסקו דכל שהוא כמאכל ב"ד מותר להשהותו ע"ג כדעת אפי"א אם הוסקה בנפת ועצים ואפי"א אינה גרופה וקטומה וכו' ולזה הסכים א"א הראשונים ו"ל עכ"ל ומשמע בדבריו שלמד בכונת אביו הראשונים שהסכים לגמרי בהש"י נתוס' האת"ל שכונתו הק שלא למחות במקילים אבל נכון להחמיר בהרי"ף, אז הו"ל להטור לכתוב זה בהורא, ולא לסתום שאביו הסכים לשיטות המקילים.

שוב ראיתי שכן למד הרי"שה (שם) בכונת הטור, שהיה תמה [על הטור] ו"ל, איני רואה שום גילוי דעת בדברי הראשונים שהסכים כן, דהא כתב ו"ל ובשכל שרבו הדיעות בספק זה וישראל מרדקרים במצות עונג שבת ולא ישמעו להחמירה הנה להם כמנהג שנהגו ע"פ פוסקים כחנניה עכ"ל [הראשונים] ואפשר לישב דמשמע בגמרא דכל כה"ג במנהגא תליא וא"כ כיון שכתב הראשונים ששכן נחנה כדעת הפוסקים כחנניה, א"כ ממילא ס"ל דכן חלבה עכ"ל הרי"שה וזמנא דהא שלמד בטור שהראשונים ו"ל מסכים לגמרי להש"י נתוס', והד"ק יורה דעה וי"ט וכו' וכיון שמתבאר בטור דכונת הראשונים היא לפסוק לגמרי כחנניה, א"כ הבינה"ל שהעתיק בצדו את לשון הראשונים בלי להעיר מהו, ו"ל שגם הוא למד כן והד"ק נם בחזון איש (או"ח סי' ל"ז ס"ק ג') חולק על הבינה"ל, וכותב שאין כונת הראשונים לדון מוטב שיהיו שוגגין, אלא ביאור הבינה"ל מקום להחמיר כחכמים כיון שגדולי הקדמונים נקטו כוותיהו, אבל מפני שלפעמים היה בזה ביטול מצות עונג שבת לא ישמעו ישראל להחמיר, ועיי"ש הוטב בפנים דמשמע שרצון החזו"א לומר שהראשונים פוסק לגמרי כחנניה ולא הק' שאינו מוחזק [כרם לפי ביאורו] צ"כ האיך מתבאר כן בראשונים, כי ביאורו הק' מסביר למת לא ישמעו ישראל להחמיר, אבל עדיין י"ל שהראשונים כשלעצמו דעתו להחמיר כחכמים, כרם לפי משנת זכינו שיש ראיה מהטור דכונת הראשונים היא לפסוק לגמרי כחנניה וכו' ק].

ומה שדייק הבינה"ל להחמיר כחכמים משום שהמחבר הביא את הרי"ף והרמב"ם בדעה הראשונה ומשמע שכן הוא עיקר דידן ו"ל רמב"ם שבמחלוקת בין הרי"ף והרמב"ם נגד חכמים אשכנזי דרך הכפי להיות נהגה אחר הרי"ף והרמב"ם, לכן החמיר כוותיהו אבל לדיון נהפוך הוא שאנו נגדוים אתה הכה"ק רש"י נתוס' והראשונים, וכמש"כ הרמב"ם דנהגה כוותיהו א"כ הומתת המחבר לתורות בהרי"ף והרמב"ם אינה נודדת את הגמשים אחר דבותינו האשכנזים, וצ"ע מה ראה הבינה"ל להחמיר לנו ע"פ המחבר וכו' ק].

וישם המחבר חזו"א והנה הגאון מהרש"ם בספרו דעת תורה (סי' ה"ב שם) הוא תנא דמסייע להביה"ל, שהרי ציין את דברי המקנה (קו"א לאה"ע סי' ס"ד) בשם תשו' הרמ"א

[המובאה במג"א סוס"י ת"צ, ובפ"ת אה"ע שם ס"ק ה'], דהיכי שבהגהותיו לשלחן ערוך כתב „ונהגו" היינו שנהגו העם מעצמם אע"פ שאינו נכון לגמרי, והכא נמי נהגו מעצמם כחנניה אף שאינו נכון לגמרי, כיון שהרא"ש כשלעצמו אינו סובר כך, וא"כ בעל נפש צריך להחמיר עי"ש, וחזוין דרעתו כהבנת הביה"ל.

ברם הג"ר משה הלברשטאם שליט"א דומ"ץ דקהל חסידי באבוב פק"ק, העיר מהשדי חמד (מערכת חתן וכלה סי' כ"א) שהקשה על המקנה, דהרמ"א הזכיר את כלל דק למקום שכותב „ונהגו העם", ולא היכא שכתב שם „ונהגו", ושם כונתו למנהג הנוה, ובאמת יש להוכיח כהשדי חמד מכל הפוסקים שהעתיקו את הרמ"א בסתמא שאנו נוהגים כחנניה, עיין בלבוש (שם) ובפרמ"ג (משב"ז ס"ק א') ובשו"ע הרב (שם), ומשמע ברור דרעתם שהוא מנהג נכון ומוסכם ושאין שום מקום להחמיר עליו, ודו"ק.

עוד העיר הגר"מ שליט"א הנ"ל, דחומרת הביה"ל היא לגבי כירה שלהם, אבל בכירה שלנו העוברת עם גאז [או עלעקטרי], יש טעם גדול לומר דמיעקרא אין בהם גזירת אסור שהי"ל, שהרי החשש של שמא יחתה, אין פירושו שיטעה בכמות האש ויחתה להגדיל יותר אש ממה שחשב בתחילה, אלא פירושו שבגחלים וכיו"ב האש שורף את חלק העליון ולא מגיע היטב לחלק התחתון של הגחלת, ומועיל החיתוי שגם חלק התחתון יוציא אש, ובכה"ג שהאש אינו קבוע בלי חיתוי, מצינו שחששו חז"ל שמא יחתה, אבל בכירה שלנו שהאש קבוע, מנא לן שיש חשש של שמא יחתה? עוד דהא ליכא גזירה שיוסיף עוד עצים כשיכלה האש, דאל"כ גם תנוה שהוסף בקש הי' אסור לשהות שמא כשיכלה הקש יכנים קש חדש בתנור, וכל הגזירה היא שמא יחתה את הגחלים הנמצאים, ובתנורים שלנו שהגאז הנמצא אי"צ חיתוי, א"כ כל המכשול האפשרי אינו אלא שמא יגדיל כפתור הגאז [או העלעקטרי], דהיינו להוסיף גאז חדש, וכה"ג לא מצינו שגזרו, וראיתי כע"ז בשו"ת אגרות משה (או"ח סי' צ"ג), וא"כ נהי דנהוג להחמיר להשוות התנורים שלנו לתנור של חז"ל, אבל די לנו להחמיר עד כדי דברי הרמ"א שנהוג כחנניה, ואף להביה"ל י"ל שבתנורים שלנו א"צ להחמיר כדיוקיו העולים אליבא דחכמים, ודו"ק.

ואם כנים הדברים, אז עולה שגם לכתחילה הי' אפשר לצאת ביד רמ"א ולנהוג כחנניה, ודמולא אף שבעלמא נוהגים רבים להחמיר לכסות הגאז או העלעקטרי עבור תבשיל שמצטמק ויפה לו אע"פ שנתבשל כבר כמב"ר מ"מ כשאין לו „בלעך", אף בלי צורך גדול [כמו לכבוד אורחים שבאו סמוך לכניסת השבת, שגם הביה"ל מסיק בזה להקל], או כגון כשקשה לו להביא עמו „בלעך" למקום הנפוש, ברור שאין לבטל משום זה מצות עונג שבת במניעת איזה תבשיל, ובפרט בתנורים שלנו, יכול ככה"ג לסמוך לכתחילה על כל רבותינו ז"ל שנקטו כחנניה ולשהות תבשיל שנתבשל כמב"ר אע"פ שמצטמק ויפה לו, וכן הורה הגר"מ שליט"א הנ"ל, ודו"ק.

אין זה ענין לשינוי דעתו של הגר"מ שליט"א, אלא ענין להוכיח שגם הנהגתו הייתה נכונה.

עולת שבת בשבתו

בראשית

לחבר התורה נעוץ סופה בתחלתה, לעיני כל ישראל, בראשית. ע"פ מה ששמעתי בשם זקני הק' [בעל זרע קורש] מראפטישיין ו"ל עה"פ והאיש משה עניו מאד מכל אדם, והקשו איך יוכל להיות עניו כל כך, רק משה ראה מצות תפילין וציצית וכרומה שמאירין באור צח ומצוחצח, ושאל איך עושין זאת, וראה שלוקחין צמר אפילו מצאן מת או קלף מעגל מת, ומזה עושין הציצית או התפילין, והוקשה לו למה נבחר זה, הלא טוב יותר שיהיו משערות אדם ומזה יעשו ויאירו כמו כן, והבין מזה, שמה שהיא במדריגה פחותה, זאת נבחר לעשות מזה להאיר במרום, היא מדריגה פחותה, נמצא כשהוא נבחר מכל ישראל ליתן על ידו התורה ויהי קרן עוד פניו, מסתמא הוא במדריגה הפחותה מישראל. והנה עיני נקרא המוכחר, כמו עיני העדה, וזהו משה לעיני כל ישראל, שהי' מוכחר שבעדה, עי"ז בראשית, הי' בעיני עצמו שהוא במדרגה קטנה שבהם, ועדיין הוא בראשית, היינו בהתחלה.

(הגה"צ מוה"ר יהודה ארי' ליבוש היילפרין מברעזאן זצ"ל)

נח

מכל אשר בחרבה מתו, וברש"י, ולא דגים שבים. וכתב ברא"ם מפני שהדגים לא השחיתו דרכם. הנה תשובה לדבריו מאותה שאמרו, סידם את הזכר והדג הנקבה, דגים פריצי (כבא בתרא ע"ד ע"ב), אבל טעם הרבר שלא נזורה גזירה על דגם שבים, נ"ל פשוט דהיינו טעמא, משום דלא שייך השחתה אלא בבריות שביבשה שדרכן וטבען להיות דבקים במינן, משא"כ במינין שבים, שמעיקר טבע יצירתן פריצי ואינן שומרים דבקות מינן.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמדיו זצ"ל)

לך

והי' ברכה. לפי פי' כל המפרשים קשה לי מלת הי' כלשון צווי, כי הי' לו לומר ותהי' ברכה או והיית ברכה. ונלענ"ד שהוא צווי ממש, כי דרך בני אדם לבלתי הראות עשרו וגדולתו מפני עין הרע, וכמו שהזהירו חז"ל על זה בכמה מקומות, עד שאמרו שהלוחות הראשונות שניתנו בקולות שלטה בהם עין הרע, וכאן שרצה השם יתעלה לפרסם אלקותו יתעלה על ידי אוהבו אשר הוקם על לנס עמים, ולהודיע שהבוטחים בו המה יתברכו ממעון הברכות, אמר לו שלא יסתיר ברכתו, רק והי' ברכה. כלומר שתראה לכל כי אתה מתברך, וכל המתברך יתברך באלקי אמן. (הגאון מוה"ר צבי הירש אבר"ק ברלין זצ"ל)

(1) הועתק מכת"ק המונח ברשות נכרו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה ירוחם אליהו ראזענפעלד נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(3) הועתק מכת"ק.

(2) הועתק מכת"ק.

וירא

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו. הנה המפרשים הקשו אדרבה א"כ אינו בגדר עובר מאהבה חלילה. ויל"פ באופן נאות, שבגדול צדקתו והמימתו, לא נחשב בעיניו לכלום, עד שלא דימה שיהי' לו מהלכים בין העומדים לעתיד לבא. אם לא על ידי זכות צאצאיו, אשר ברא מזכה אבא. וזהו שאמר לבניו, שמרו דרך ה', שעל ידיכם אני מעותד לכל הטובות אשר דיבר ה' לי, ובאשר שהראה בזה גודל ענות צדקו, חיבב הקב"ה אותו ורמה קרנו בה' לגלות לו כל הנסתרות, כאשר דרשו ז"ל (עירובין י"ג ע"ב) כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו. ועפ"י פירשתי ג"כ הפסוק (להלן בפרשתו) מה תתן לי ואנכי הולך עירי, שתמה בעצמו, הלא הקב"ה אינו וותרן, א"כ במה זכה לשכר הרבה מאוד אם לא על ידי זכות בניו, ולכן אמר, באשר הוא הולך עירי, א"כ מה השכר אשר יגיע לו על מעט עבודתו, וק"ל.

(הגאון מוה"ר זעליגמאן דעליטש אבד"ק וועטש זצ"ל)

חיי

ויהי חיי שדה מאה שנים ועשרים שנים וגו', וברש"י, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא. שני חיי שרה, כולן שווין לטובה. ו"ל הכוונה, דמרישא לא מוכח אלא שלא חטאה, לכן הדר אמר כולן שווין לטובה, שלא לבד שהיתה סרה מרע, אלא גם עשתה טוב.
(הגאון מוה"ר שלמה זלמן עמרין ראבד"ק פראג זצ"ל)

תולדות

וידך את ריח בגדיו ויברכהו, ובמדרש, שנכנס עמו ריח של בית המקדש דבתיב ב' ריח נוחח תשמרנו. וכן הוא בתרגום יונתן, שנכנס עמו ריח קטורת בשמים שעתידין להקטיר בבית המקדש. וצ"ב להבין מדוע דוקא כשראה שנכנס עמו ריח של בית המקדש, החליט לברכו. וי"ל הכוונה, עפ"י מה דאיתא בספח"ק דעת משה (להרח"ק מוה"ר משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע) בטעם הדבר שרצה יצחק אבינו לברך את עשו ולא את יעקב, וכתב לבאר הענין, שיצחק אבינו ידע מדת ישראל קדושים, שהמה מצדיקים עליהם את הדין תמיד, ועל כל מדה שהקב"ה מודד להם, אומרים גם זו לטובה, ואין מהרהרים ח"ו נגד הקב"ה מאומה, לא כן באומות העולם הענין הוא להיפך, דכשבא להם איזה צער, תיכף מחרפים

(4) כתבנו אודותיו בכה"ש קונטרס קמ"ו עמוד י"ט. - דבר זה הועתק מכת"ק המונח בגניז ירידנו הרבנו החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ר'.

(5) הועתק מכת"ק.

ומגדפים כמאה"כ (ישעי' ח') והיו כי ירעב והתקצף וקלל וגו', לכן רצה יצחק אבינו לברך את עשו בנשמות ובטוב עוה"ז למען לא יחטא עוד יותר, עכתרה"ק. אמנם יעקב אבינו לא רצה ששפע מרובה כזו תגיע אל הספרא אחרא, לעשו הרשע שהוא מקור הקליפות, כי מי יורע איזה דעה יוכל לצמוח מזה ח"ו עבור בני ישראל, לכן השכיל לעשות כל מיני הסדרקות שיגיעו הברכות דייקא לבני ישראל. ואיך עשה זה, הכנים עמו ריח של בית המקדש, רמז בזה אל אביו יצחק, כי אומות העולם יכולים לקבל הברכות דרך בית המקדש, כמאה"כ (מלכים"א, ח') וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא וגו' והתפלל אל הבית הזה אתה תשמע השמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי וגו', ואמרו חכמו"ל במדרש (פ' במדבר) אלו היו אומות העולם יודעים מה הי' בית המקדש יפה להם, היו מקיפים אותו קסטריות כרי לשומרו. ולכן נכנס יעקב אבינו אל אביו יצחק עם ריח בית המקדש, לרמז לו, שלא ירע בעיניו לברכו, כי אין כאן בית מיחוש שבני עשו יתקצפו ויקללו בעת רעבם, כי כל מיני השפעות יוצאין מבית המקדש אף לאומות העולם. ולכן תיכף כשהרגיש יצחק אבינו ריח של בית המקדש, שיגה את דעתו והחליט ליתן את הברכות אל יעקב אבינו.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשאלת רבים

יש להשיג אצלנו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללעד בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת
כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

קול קורא מק"ק קאליש בשנת תפ"ח לפ"ק

ב"ה.

לישרים נאווה תהלה תהלתם בקהל חסידים, משכילים שיר רנת דודים,
תעלומות חכמה מגידים, על ישראל הודם, ה"ה האלופים רוזנים קצינים
נדיבים ראשים פרנסים ק"ק מעץ כל אחד לפי מעלתו ומדרגתו, ועטרת
הילומם בראשם הגאון הגדול ה"ה הרב המופלג המאה"ג מעוז ומגדול
נ"י פ"ה ע"ה כש"ת כמוהר"ר יעקב נר"ו⁽¹⁾ אב"ד ור"מ דק"ק הג"ל.

הנה אנחנו אלה פה הנתונים בצדה ובשבי במצור ובמצוק נאנחים ונאנקים,
קוראים ממעמקים, צרות צרורות ותחובות המחזא אין ריוח בין הרבנים, כאשר
כבר יצאו הרצים דחופים ומבוהלים עם פתשגן הכתב מליצה אשר המליצו ה"ה
הגאון הגדול המפורסם אב"ד וראש דק"ק פוזנא והגליל יצ"ו⁽²⁾ ושאר גאונים רבנים
הגליל, ובצירוף רוזנים קצינים מנהיגים דהגליל, וכבוד הרב הקצין פהו"ע הגליל,
והאריכו למעניתם במכתבם גודל ירידת פלאים דקהילתנו ק"ק קאליש, ודבר
מליצתם מובאת לבית הדפוס אשר נדפסו על הלוח מכתב, וגם דברי מליצת הרב
המופלג המאה"ג מהור"ר בענדיש וויזל נר"ו מברעסליה, הובא ג"כ אל הדפוס,
למען ירצו הקוראים תוך מליצתם ויצטערו בצרותינו, ויהמו נא רחמים עלינו,
ובודאי גלוי וידוע גדולת עליו ומעלות קהלתנו הקדושה עיר ואם בישראל כלילת
יופי מלאה חכמים וסופרים רבתי בדעות, היתה למס וארנינות נלאב כשיא גדול
מנשוא ואשר נתעולל עלילות שקר תרמיתם קול צוררינו עולה תמיד להתייעץ על
נפשינו, השחיתו התעיבו עליה תפשו מזימות זו חשבו לקחת נפשות זממו, וכדי
לסמות עיניהם ולסתום פה מקטרגים, להציל נפשות לא ידענו נפשנו שמתנו עד כי
נשתקענו בחובות כי נהפכו ציריו על פני הארץ אלו העשירים שירדו מנכסיהם ...
והנדיבים אשר בתי ישראל נשענים עליהם נתמוטטו ואפס כספיהם ואת היקום אשר
ברגליהם זה ממונו של אדם והכסף אפס ותם, לא נשאר כי אם גווייתם, גם היינו
לשריפת אש בקוצים כסוחים אש מתלקחת ונתך ארצה ותבער מקצה אל קצה, וידי
הנושים עלינו נטוים ובאין לקחת מאין יש דבר מסוים, הרכיב אנוש לראשינו, לא
נתנו השב רוחנו, עוד זה מדבר וזה בא בגבולינו כנפיהם צרורות ומרורות להשים

-
- (1) מכתב הלו הגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה יצחק בן ציון
הכהן וואלף נ"י. בדרך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.
 - (2) הוא הגאון מוה"ר יעקב רייזר זצ"ל בעמח"ס שו"ת שבות יעקב.
 - (3) הוא הגאון מוה"ר יעקב זצ"ל, בנו של הגאון מוה"ר יצחק אבד"ק פוזנא זצ"ל,
וחתנו של הגאון מוה"ר נפתלי כ"ץ בעמח"ס סמיכת חכמים זצ"ל. נפטר בשנת ת"צ לפ"ק.
 - (4) הוא הגאון אבד"ק ברעסלא זצ"ל.

בסדר גלגלנו, והנה רבים בני שוממה בני קהלתנו נתונים בצרה ובשבי הקשה, כמה מאות נפשות, ויש מבני קהלתנו אשר שמו פניהם לברוח עם נשיהם ובניהם בחוסר כל מפני מי המכול, ופני העיר רבנים מופלגים ישישים חכמים ונבונים אנשי מעשה מופלגי הדור בחמלת האדונים הכומרים ... אשר לקחו אותם לקלוסט"ר להגן ולהציל מפני חמת המציקים פריצים עדיצים שלא ישכנו חמתם לפנוע בנפשותם, והנה ... הם במצוק ובמצור בקלוסט"ר ער כי יבא ישועה לקהלתנו מרחוק כאשר נתנו עדיהן ויצדיקו, ה"ה הרב המאה"ג הקצין הנריב המופלג מהור"ר בענדיט וויזל מברעסלי וניסו הקצין הנגיד הר"ר פייבל פיוזנגין נר"ו מברעסלי, והנהו וירעין מאנקי דידן, וצרותינו להם צער, כי הם קרובים אל החילול הנורא [שפגע] בנו, גדול כים שברינו מי ירפא לנו שבר בת עמינו, הנתונים בצרה ובשבי, כמה אלפים נפשות ילדים וילדות בחורים ובתולות ואשר נתונים במצור ובמצוק, אין לדמות החורבן והשוממין קהלתנו אפי' לחורבות ירושלים, כי מלבד הסכנות נפשות, יש לחוש על כמה נפשות ישראל ילדים וילדות שלא ישמעו בין הנכרים, ומשכן ה' שנתמשכן בעדינו מקדש מעט הבנוי כמו רמים בארץ יסרה בנוי לתלפיות אין דוגמא בכל תפוצות ישראל, הדימו פעמיהם למשוואות שאנו בקרב מוערינו שמו אותותם אותות במביאם עץ קרומות בכשיל וכלפות יהלומן את דלתות שערי עזרה מקורשת באו זדים וחללוה פרשו ירים על כל מחמודים גווילים ועמורים לאנחות, ואותיות קדושות פורחות, ושבי קשה מכולם ... לשבי ואשר נתונים במצור ובמצוק וסכנות נפשות אשר חרב נטושה על צוואריהם ותבקע הארץ לקולם.

בכן הירא וחדר לדבר ה', יחדר לקראתנו החררה הזאת על כל המאורעות, בהגיע עלינו בפרוע פרעות, בכן יהמו נא רחמים עלינו ויכמרו עלינו קומו עזרתם לנו ופדינו למען חסדם, כמה אלפים ורבבות נפשות מישדאל להציל אותם, ברוח נדבתם, גם ישתתפו בהרייכו להתעורר שאר קציני קהלות רחוקים וקרובים, וכל אשר יפרישו נרבה, ממונם ישלחו לברעסלי ליד הרב המופלג המאה"ג מהור"ר בענדיט וויזל נר"ו מברעסלי או ליד גיסו הקצין הנגיד הר"ר פייבל פיוזנגין נר"ו מברעסלי, והם יחזיקו נדבות עד כי יבואו לתשלומין פריצים כדי להציל נפשות, ושכרכם יהי' גדול מאוד ורב טוב הצפון (קרת) [קרן] קיימת לעה"ב והפירות לעה"ז, וחישו פאר מכ"ת מעשיהם כי בדברים הנחוצים כזו, אמרינן הוו זרזין ומקדימין.

והנה תחלת מחשבתנו הי' לבחור משולחים גוברין חריפין שישפכו לפניכם שיחם, אך אחר זה נחמנו ואמרנו שלא להרבות בהוצאות, כי סובלים מזה לשלם חוב תמורת דמי הוצאות, ויהיו נא אמרינו לרצון, ויהי' בעיניהם כאילו משתמחים לפניכם מלא קומותינו ושופכים שיחינו לפניכם בבכי ובדמעה, ודברים המעוטים יחזיקו כמרוכים, הבישו וראו אם יש מכאוב כמכאובינו, ועינינו מיחלות ומצפות לישועתם בקרוב.

כ"ר האלופים מנהיגים קהילתינו הירידה ראשים מנהיגים ק"ק קאליש
ובראשם כבוד מ"ו הגאון המפורסם אב"ד ור"מ נר"ו, כהיום יום ד' ר' אלול
תפחית לפ"ק.

נאו' יצחק זעליג מכונה קרא מגלוגא חו' ק' קאליש יע"א⁵

ונאו' שמואל בהמנוח מהר"ר יונה כ"ץ זלה"ה מקאליש

ונאו' מאיר ב"א הרב מהר"ר יונה נחום כהן זלה"ה

ונאו' שמואל פייכש בהרב ה"ה מוהר"ר יהודא ליב פרעניר זלה"ה מקאליש

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

אל כבוד המערכת, "כרם שלמה".

אבוא בזה עם קצת הערות על קובצי כרם שלמה, ואבקש להדפיסם.

(א) בקונטרס קמ"ו עמוד כ"ז ד"ה ובזה, תמה על התוס' בפסחים (דף ה' ע"ב) שכתבו
דבריפית חמץ ביו"ט איכא צורך קצת כרי שלא יעבור בכל יראה וכל ימצא, והקשה על
זה מהא ראינא שם להלן ברף כ"ט דהמשהה חמץ על מנת לבערו אינו עובר עליו, א"כ לא
היו צורך קצת. - כבר קרמו בקושיא זו בשאנת ארי' סי' צ"א, עיי"ש.

(ב) שם עמוד ל"ג אות ב', הקשה על המשנה למלך בהל' יסודי תורה שמסתפק אם
יוצאים מצות עשה שלכר"א, מרבירי התוס' בקירושין ל"ח ע"א בשם הירושלמי. - כבר
קרמו בזה בספר אור חדש על מס' קידושין שם ברף ל"ח בר"ה והנה כתבתי, עיי"ש.

(ג) שם עמוד נ"ה אות ק"ח, בענין שלא לאפות מצות בחול המועד פסח. - כן כתב
בחק יעקב סי' תנ"ג ס"ק י"ג, שבעל נפש יחמיר לעצמו לאפות הכל קודם הפסח, עיי"ש.

(ד) בקונטרס קמ"ח עמוד כ"ב נרפס מכתב מהגאון ר' שאול לנדא זצ"ל מקראקא,
בענין גזירת המלכות שאיש לא ישא אשה עד היותו בן שלשים שנה, זולת אם ילביש
מלבושי נכרים, שאז הותר הנישואין אף לפני זה. - יש תשובה אליו בנר"ז בשו"ת משיב
כהלכה חיו"ד סי' ו' וסי' ח', עיי"ש.

(ה) בקונטרס קנ"ה עמוד מ"ד, נרפס כתב "חבר" מהגאון בעל הפלאה זצ"ל עבוד הב'
"המשוחרר" וכו'. - הנה מצאתי תואר זה בהקדמת שו"ת נחלת בנימין (בר"ה וחסרי),
שמזכיר שם את זקינו ר' אליעזר שהי' "משוחרר" בישיבה הרמה בק"ק פראנקפורט אצל
הגאון בעל הפלאה זצ"ל. אמנם פירושו של התואר הלז לא ידעתי.

(ו) בקונטרס קנ"ו עמוד ל"ו נרפסה תשובה בענין אם נכון לעשות מסיבת מרעים ביום
הולדת. - בספר אנרות סופרים חלק א' עמוד 83 נרפס מכתב מהגאון ר' שלמה איגור זצ"ל

(5) הוא בנו של הקצין מו"ה ארי' יהודה קרא מגלוגא. בשנת ת"ע לפ"ק בערך נתקבל
לאבר"ק קאליש, ובשנת תצ"ב לפ"ק נתמנה לר"מ בק"ק פחונא עד שנת תצ"ו בערך, ואח"כ
שימש באבר"ק דעסוי זמן קצר, ובשנת תצ"ז לפ"ק נבחר לאבר"ק הנובר. בכל מקום העמיד
הרבה תלמידים. חידו"ת ממנו הובא בספר קול יהודה (מאת גיסו). בספר עדות ביוסף, ובספר
איל המלואים. נפטר בעיר הנובר ביום י"ד לחודש סיון שנת תקס"ו לפ"ק, ושם מנ"כ.

(ז) בקונטרס קנ"ז עמוד ס"ב אות יו"ד הקשה על מ"ש"כ הגאון מהר"ם חאגיז וצ"ל בענין אי משה רבינו מת בערב שבת, ובקונטרס ק"ם עמוד מ"ה אות ב', ציין כזה לשו"ת שאילת יעב"ץ. - בספר תפארת צבי על הזוהר חלק רביעי (ברוקלין תשנ"ג) עמוד שמ"ב-שמ"ג הובא בשם ספר ירים משה, שנדפסו שמה כמה מכתבים מהגאון ד' ישעי' באסאן וצ"ל, בדבר טעותו של הגאון מהר"ם חאגיז, בענין הנ"ל.

(ט) בקונטרס קס"ה עמוד ל"ג נדפסה פליאה על ספר פנים יפות בענין הקמת המשכן בשבת. – בספר מגדנות אליעזר מהגאון ר' אליעזר צוקער זצ"ל, ב"פ ויקהל העיד ג"כ בזה. (י) בקונטרס קס"ו עמוד ס', נדפס מה שכתב הגאון ר' מאיר דן פלאצקי זצ"ל בענין הסיפור מהגולם מפראג. – אעתיק בזה מה שנדפס בספר זר זהב (בילגורייא תרצ"ג) בדף מ' ע"א, ששמע משמ' רהגאון ר' מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא, שפעם אחת שאל אותו משכיל א', מה רבינו אומר בענין מה שאומרים שהמהר"ל מפראג ברא גולם על ידי ספר יצירה. וענה על זה, גוף הענין שיכולים לברוא ע"י ספר יצירה, איננו דבר חדש, דידועין דברי השל"ה פ' וישב בשם קובץ ישן, דאברהם אבינו ע"ה ה' לו ספר יצירה, וגם החכם צבי בסי' צ"ג הביא ענין אדם הנוצר על ידי ספר יצירה שנעשה אצל זקנו ר' אליהו, א"כ גוף הענין יכול להיות, רק עיקר שאלתו היא, אם המהר"ל ה' בר הכי לברוא גולם, למה צריכים להביא רא' מן "הגולם" על גדלות המהר"ל, הלא יכולים לידע זאת מן "החכם", היינו מן הגאון בעל תוספות יום טוב שה' תלמידו של מהר"ל ומעיד עליו בחכמתו שה' אדם הגדול בענקים, עכ"ד.

(יב) בקונטרס קע"ה עמוד נ"ו הובא דברי המכ"ט בספרו בית אלקים בענין הברכה שבידך קרה על עטיפת הטלית שהי' כולו תכלת, וכתב חכ"א לתמוה על זה, דמאחר שלא הטיל עליו ציצית, אף שייד לברך להתעטף בציצית. - יש להעיר על זה מדברי הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א בביראדור על מס' ציצית הנקרא תכלת וארגמן (בעמוד י"א-י"ב) שכתב על פי דרכו, דקרה ידע שפיר שצריכים להטיל ב' חוטי תכלת בכל כנף לשם ציצית, אך תמה מדוע צריכים עוד ב' חוטי תכלת לשם "תכלת", מאחר שכל הטלית הוא של תכלת, עיי"ש. ולפי"ז שפיר הי' יכול קרה לברך להתעטף, "בציצית", שהרי יש ציצית על הטלית, ודמ.

[illegible]

ב"ה.

כבוד מערכת „כרם שלמה“.

בהיותי מטייל בין אילני הכרמים, ראיתי להעיר ולהאיר איזה הערות והארות.
(א) בקובץ קכ"ח עמוד ל"ט, ברין כניסת כהנים לאהל רשב"י במירון. – יש להוסיף, שבספר אנרא דכלה להנה"ק בעל בני יששכר כתוב לאמור בפרשת בהעלותך (בר"ה ואנחנו) „וכן נוהגין בארעא קדישא עד היום שהכהנים הולכים על קברי הקדושים“, עכ"ל.
(ב) בקובץ קס"ד עמוד מ"ב, נדפס מכתב בענין ערב פסח שחל בשבת, שלא יאכלו שום חמץ ביום ו' עש"ק אחר שריפת חמץ עד הלילה, משום גזירה ראשתקד, עכ"ל. – ואנכי תמה ע"ז, וכי בכוחנו לגזור גזירות מדעתנו, ועי' בשו"ע או"ח סי' תמ"ד סעיף א' במשנה ברורה בביאור הלכה ד"ה ומשיירין, שכתב, יכול להניח יותר משתי סעודות אם רוצה לאכול עוד קודם הלילה. וכן הרמב"ם כתב סתם, ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת, וכן כתב בספר מאמר מרדכי.
(ג) בקובץ קס"ה עמוד נ"ח אות ל"א, מקשה על ספר אוהב ישראל שמביא נמרא בבבא בתרא, וליתא לפנינו כן בנמרא. – בספר קדושת יו"ט עה"ת בפרשת ווארא בר"ה ויאמר ה' אל משה, מביא דברי האוהב ישראל, ומציין שם, „ופלא בעיני שלא מצאתי שם הקושיא והתירון מה שמביא הוא ז"ל בשם הנמרא“.
אסיים בכרם שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה,

מתת' צבי סג"ל
עיה"ק ירושלים ת"ו

בס"ד.

א"כ המערכת „כרם שלמה“ דבאבוב.

אחדשה"ט. הנני בזה להעיר באיזהו מקומן של שבחים בכרמיכם.
(א) בקובץ קנ"א (דף כ') בהגהות היעב"ץ כתב שם, דוודאי מה שהעמיד יהושע החמה והלבנה בעת המלחמה, לא עמד מהלך העצמי של השמש והירח בגלגלם, רק תנועת גלגל היומי העמיד במהלכה, וממילא כל ז' כוכבי לכת שבתו מהלכם בהילוך זו, עיי"ש. – הנה כן כתב מרן הגאון הפלאה בספרו פנים יפות בפרשת דברים עה"כ היום הזה אחל תת גרלך, עיי"ש שהכריח כן מכמה קושיות. אולם לא כן דעת מרן הגה"ק מדינוב בספרו בני יששכר לראש חודש (מאמר קידוש החדש מאמר א' אות ח') שכתב להקשות דלמה העמיד הירח, בשלמא השמש העמיד כדי שיתארך היום, אבל הירח למ"ל. ואם כדעת היעב"ץ וההפלאה לק"מ, דממילא בהעמדת גלגל היומי עמדו השמש והירח גם יחד.
(ובעצם דברי בני יששכר הי' קשה לי, המתרגם דאם לא הי' מעמיד הירח והי' הולכת כמנהגה, הנה יתעוות עלינו חשבון קידוש ר"ח וקביעות המיעדים. וק"ל דהלא בע"כ אם העמיד יהושע את מהלך השמש, ע"כ שהעמידה מסיבובה היומי, שע"ז נעשה בוקר וערב, דהלא השמש במהלכה העצמי אינה משנית מאומה בסדר היום, וא"כ איך כתב שזה יעוות חשבון קידוש החדש, בעוד שגלגל היומי אין לה שייכות כלל לקדושה"ח, וע"כ אנו צריכין לפרש דברי הבני יששכר, דיהושע העמיד גלגל השמש לבדו, והיינו שאע"פ שגלגל היומי לא שבת, אבל השמש לא נסבב עם כח גלגל היומי, וגם גלגל היומי לא נסבב, וע"ז מסביר הבני יששכר הטעם, מפני שאם ילך הירח כמנהגה והשמש תעמיד במקומה, שוב אם תלך

כלילה שאחר המלחמה [כמו שהיתה או שהתחילה שוב להלך במוצ"ש], ולא יהי' במכוון בשעה הראוי' לילך למטה מהאופק, אזי יוכל להיות שבראש חודש בעת המולד [היינו בשעה שראוי להיות מולד], לא יתראה כלום מהלבנה, כי הלבנה כבר שקעה, [או ביחד עם השמש], וממילא לא יהי' אז ראש חודש ובאמת הי' מן הראוי להיות אז ראש חודש, ולפי"ז יתעוות עלינו החשבונות).

(ב) בקובץ קנ"ו (דף נ"ו אות ד') העיר על מה ששאל הנר"א מקור להא דקיים אאע"ה מצות סוכה. ותמה הא מבואר במד"ר עה"פ והשענו תחת העץ, שעשה להם סוכה והקב"ה עשה סוכות לבניו. - לענ"ד דברי המדרש שעשה להם סוכות, אין המובן סוכה של מצוה, דע"כ לא הי' אז סוכות כלל, עי' בנמ' ראש השנה וברשינו"ל. ובעצם הענין כבר העידו בספ"ק דהלל סוכה תחת האילן פסול, וא"כ הסוכה שהי' תחת העץ לאו שמי' סוכה, ואכמ"ל.

(ג) בקובץ קס"ה (דף נ"ח אות ל"א) הובא מ"ש בספר אוהב ישראל פרשת וישב דלעת"ל יהיו הצדיקים נקראים בשם קדוש. ומקשה הנמ' היאך יהי' ה' נקרא, ותי' קדוש לעולם ועד. והעיר רמקור הרברים הוא במס' בבא בתרא (ע"ה ע"ב), ושם ליתא להך קושיא ותירוץ, ע"כ. - כבר העיר בזה הגה"ק משאמלוי בספרו טיול בפרדס (על אנרת הטיול בחלק הסוד אות ב', בשכמל"ו), ועיי"ש שנשאר כצ"ע.

הק' צבי טייטלבוים
קרית יואל

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להרב אברהם זילבערשטיין נ"י מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם אביש דעמביצער נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' אהרן ברוך גאלדרינג נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה בנימין אפרים פישל שטיעל נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' בן ציון הכהן ווייס נ"י ממאנטריאל להולדת הבן
להרב בן ציון דוב הלכשטאם נ"י מגיד שיעור בישיבת כרם שלמה רבאבוב נכד
כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבן
להאברך היקר ר' גדלי' דוד מיללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ברוך מאיר ראזענבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד ארי' קנאכלאך נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים איינהארן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים אברהם הכהן קוואדראט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יקותיאל ליכטענשטאטער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים שמואל וואקסמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף דוד העניג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק בן ציון זאפערן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב יהודה גאנצפריד נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' יצחק שטראלבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישעי' דוד עקשטיין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מאיר לויסער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מנחם שפריי נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מנחם מענדל שפירא נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי יהודה ליב מאנדלבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי יהודה פאללמאן נ"י ממאנסי להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלום דאנקאנא נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה דוב יהודה אייזענבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל ליב זיידמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל עקיבא פאלאמאן נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

כרכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם דוד רובינשטיין נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אברהם ארי' וויינשטאק נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן דוד פישמאן נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אליעזר לערנער נ"י להולדת הבת
 להרב אלחנן הכהן זילביגער נ"י מגיד שיעור במתיבתא ערוגת הבושם להולדת הבת

להאברך היקר ר' בן ציון ארי' גרינפעלד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ברוך יחזקאל הלוי שטורם נ"י מטאראנטא להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוד הכהן קעניגסבערג נ"י מקרית באבוב להולדת הבת
 להאברך היקר ר' זאב וואלף ביער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים אלימלך פרישוואסער נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
 הי"ד להולדת הבת

להאברך היקר בנש"ק ר' יהושע אשר ווייסבלום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יוסף רייכבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יצחק בענעש נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יצחק שמואל ריינהאלד נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה ישראל אלי' ליכט נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישראל דוב בער האניג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' משה העשיל שטערנהעלל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה נחמי' הכהן לעוויטא נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אל' יהודה שפיעלמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה חיים נ"י לאירוסו
בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה אל' באכנער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה שלום נ"י לאירוסו בנו-נכדו
הב' החתן הנעלה כמר שלמה נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה בנימין זאב פורסט נ"י מלונדון לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
חיים שאול נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון

להנה"ח מו"ה חיים אליהו בערגשטיין נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר יעקב
נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב יהודה ליבוש גאלדבערגער שליט"א רב דקהל תורת חיים לאירוסו בנו הב'
טוב"צ צבי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יעקב אליעזר מיללער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה צבי שלום נ"י לאירוסו
בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר ישראל משה נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ישעי' אליעזר מיללער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אהרן דניאל נ"י
לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה ישראל יוסף זיידמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה מרדכי יחזקאל נ"י
ולחותנו הנה"ח מו"ה יעקב חיים ריינהאלד נ"י לאירוסו בתו-נכדתם תחי'

להנה"ח מו"ה לייב דאנקאנא נ"י מטאראנטא לאירוסו בתו תחי'

להרב מנחם מענדל שטראס נ"י מכני ברק ולאביו הנה"ח מו"ה משה דוד נ"י
מלונדון לאירוסו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יצחק נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב משה צבי זאבערמאן נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר אלקנה נ"י
תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה וואסערשטרום נ"י מלונדון ולאביו הנה"ח מו"ה ישראל דוב נ"י
מלונדון לאירוסו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יחזקאל בן ציון נ"י תלמיד
ישיבתנו בלונדון

להנה"ח מו"ה מרדכי זאב שטערנהעלל נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
זכרי' ארי' ליבוש נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י לאירוסו נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה פנחס לערנער נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה ראובן פריץ קויפמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אברהם חיים נ"י
לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה בן ציון עליאס נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה משה יקותיאל נ"י
ולחותנו הנה"ח מו"ה מרדכי פעלבערמאן נ"י לאירוסו בתו-נכדתם תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה רפאל הכהן בארנפריינד נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שמואל הלוי הורוויץ נ"י מלונדון לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
שלמה הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון

להנה"ח מו"ה שמחה הכהן שטערן נ"י לארוסי בתו תחי'
להב' החתן הנעלה כמר ישראל איסר קנאכלאך נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אשר ישעי שארף נ"י לנישואי נכדו נ"י
להנה"ח מו"ה חיים הלוי פאזנער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יצחק משה צבי בריננער נ"י לנישואי בתו תחי'
להרב המפורסם מוה"ר ישכר בעריש אייכענשטיין שליט"א רב דקהל אוהב ישראל
דזיריטשוב לנישואי נכדו נ"י
להנה"ח מו"ה משה קעללער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י לנישואי נכדתו נ"י
להאברך היקר ר' חיים משה שימאן נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' מאיר נתן האפשטיין נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' מרדכי מתת' דאוידאוויטש נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' משה רובין נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' משה שלמה זלמן ארליאנסקי נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' נחמן וויינגארטען נ"י לנישואיו
יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
מתוך אושר ועושר מזל והרחבה.

המערכת

כוס תנחומין
משתתפים אנו בצערם של ידידנו

הרב מו"ה יעקב ישראל ישרון מייזליש שליט"א
מרא דאתרא בקרית באבוב
וחרב"ן כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א
בהלקח מאתו אביו
הרב הגאון מוה"ר שבתאי מייזליש ז"ל אבד"ק סארוואש

* * *

האברך היקר ר' יצחק בענעש נ"י
בהלקח מאתו אמו ע"ה

* * *

האברך היקר ר' שלום הלוי בירנבוים נ"י
בהלקח מאתו אמו ע"ה

* * *

האחים היקרים ר' אליעזר נ"י והב' שלמה נ"י למשפחת לעווי
בהלקח מאתם אביהם ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא ישמע עוד שוד ושבר כגבולנו, אמן.

המערכת

הקובץ נסדר ע"י כלי קאמפיוטער
נרבת ידידנו הנה"ח ר' משה חיים פאנצער נ"י

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנארע = 20 דאלער לשנה

בבעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 25 דאלער לשנה

בדואר אויר 35 דאלער לשנה

PRINTED BY GROSS BROS. PRINTING (201) 865-4606 גרופס ברופוס האחים גרויס

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Forwarding & Return Postage Guaranteed

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הגה"ק ארמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה י"ט קונטרס ב' (קע"ח) כמלו"טבת תשנ"ז

יוצא לאור ע"י תלמידיו
ב"ק מרן ארמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

פרשת ויגש כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א 1

מדור זכרון לראשונים

ביאור ביוה"ק פ' ויחי הגאון ר' יצחק אבד"ק יאנוב זצ"ל ח
בענין נס חנוכה הגאון ר' יוסף איגר מפראג זצ"ל י
תשובה על הנ"ל הגאון בעל נודע ביהודה אבד"ק פראג זצ"ל יא
במס' יבמות דף ל"ב הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל יב
בענין מינקת הגאון ר' יששכר בער אבד"ק מיקלאש זצ"ל יח
בענין אין טוען וחוזר וטוען הגאון ר' שמעון שאשין אבד"ק פאמאק זצ"ל כ
הגהות על שו"ת חת"ס חו"ד הגאון ר' דוד דייטש אבד"ק דאהרוא זצ"ל כז
במס' שבת כ"א, וגיטין י"ז הגאון ר' אברהם גרינבוים אבד"ק האסאמא זצ"ל כט

מדור אגרות קודש

שני מכתבים מהגה"ק ר' יחזקאל שרגא הלברשטאם אבד"ק שינאווא זצ"ל לא

מדור זכרון לאחרונים

הערות קצרות בשו"ע או"ח הג"ר אהרן נר כ"ץ אבד"ק נימיזשע ז"ל לג

מדור פלפול והלכה

ברין סלטול דגים שמתו בשבת הרב מוה"ר משה הלברשטאם שליט"א לו
בענין קריאת התלמוד הרב יעקב חיים סופר שליט"א מד

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת מט

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים גב

מדור זכור ימות עולם

לקט ענינים שונים מהגה"ק משינאווא זי"ע נר
דברי מחאה נגד רב אחד שהתיר חליצה על ידי שליח (תרפ"ח לפ"ק) נה

צילומי כתבי קודש יא,לב

מכתבים אל המערכת סא

ברכות והודאות סה

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1995

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

אבי מורי

הנה"ח הנכבד מו"ה חיים יהודה כמו"ה שלום לערנער ע"ה

נפטר בשם טוב

ביום כ"ג לחודש טבת שנת תשל"ג לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

אשר לערנער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אמי מורתי

מרת מינדל ח' בת מו"ה משה יארסלאוויטש ע"ה

נפטרה ביום כ"ב לחודש כסלו שנת תש"כ לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנה,

משה קעסלער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש לעילוי נשמות

אבי מורי הנה"ח הנכבד

מו"ה שלמה יוסף במו"ה אהרן אלי קינרייך ע"ה

נפטר ביום ט' לחודש סיון שנת תשל"ג לפ"ק

אמי מורתי

מרת פעסיל בת מו"ה יוסף הלוי קרעמערמאן ע"ה

נפטרה ביום א' לחודש טבת שנת תשמ"א לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנם,

אהרן אלי קינרייך

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת

אבי מורי

הרה"ג החסיד המפורסם משרידי דור הישן

מוה"ר דוד צבי כמו"ה אשר ישעי' הכהן ז"ל

נפטר בשם טוב

ביום י"ט לחודש טבת שנת תשל"ו לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,

ישראל יעקב הכהן קאהן

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת ויגש

ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גושנה וירא אליו ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד, ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך. וברש"י, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהי' קורא את שמע. וכבר עמדו על זה המפרשים, מדוע דייקא בראותו את יוסף קרא את שמע, וכי תימא שהגיע אז זמן קריאת שמע, א"כ גם יוסף הי' לו לקרות את שמע. גם יל"ד בדברי יעקב אבינו שאמר אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך, הלא אדרבה, עתה בראותו את יוסף, יוסיפו לו שנות חיים טובים, נגד החיי צער שסבל עד עתה, ולמה אמר אמותה הפעם. תו איכא למידק, במה שכתוב בדת זקנים לבעלי התוס' עה"פ ויעל לקראת אביו, עליי' היתה לו, מהו הכוונה בזה.

והנ"ל ע"פ מה שאמר הרה"ק מוה"ר מאיר'ל מפרעמישלאן זי"ע לפרש הפסוק בפרשת לך, ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון, ויל"ד מדוע הפסיק בתיבות הוציא לחם ויין, כאמצע תוארו של מלכי צדק, והכי הול"ל, ומלכי צדק מלך שלם כהן לא-ל עליון הוציא לחם ויין. אך הענין הוא כך, דכאשר נפגשים שני צדיקים יחד, אז כל אחד לומד מדה נכונה או הרכבה חדשה בעבודת השי"ת אשר חבירו מצטיין בו, שהרי כל צדיק וצדיק יש לו בחינה מיוחדת בעבודתו כפי שורש נשמתו. והנה אברהם אבינו אחו צדיק דרכו בקודש במדת החסד, כי הוא הי' עמוד נמילות חסדים, וביתו הי' פתוח לרוחה לכל העוברים ושבים, אמנם מלכי צדק מלך שלם, שהוא שם בן נח כפירש"י, לא הקדיש זמנו לעסוק במצות הכנסת אורחים, רק ישב בבית מדרשו והתעמק בלימוד התורה יומם ולילה. ועתה בעת שנועדו יחדיו הני תרי צדיקים, הוציא כל אחד מחבירו דרכו ובחינתו בעבודת השי"ת, למען תכלול הקדושה ותתתייחד זו בזו. וזשה"כ, ומלכי צדק מלך שלם, הוציא - מאברהם אבינו - לחם ויין, היינו מצות הכנסת אורחים להאכיל ולהשקות יין ולחם לכל באי ביתו, והוא, פי' אברהם אבינו, הוציא ממלכי צדק מלך שלם, כהן לא-ל עליון, לעבוד את השי"ת ולהגות בתורתו יומם ולילה, עכרה"ק.

והנה יעקב אבינו ויוסף הצדיק, שניהם היו צדיקי יסודי עולם ועבדו את השי"ת כל ימי חייהם בלי הפסק, אמנם אף שאמר הכתוב על יוסף הצדיק, כי בן זקנים הוא לו, ודרשו חכמיו"ל שהי' זיו איקונין של יוסף דומה לאביו, וכל מה שלמד יעקב בבית שם ועבר מסר לו, עכ"ז הי' לכל אחד מהם דרך שונה ועבודה מיוחדת כפי בחינתו ושורש נשמתו.

והנה מצינו אצל יעקב אבינו שהי' מקיים הא דמבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' א') שראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, כי יעקב אבינו צפה ברוח הקודש וראה את חורבן בית המקדש ואת גזירת הגלות, כמבואר במדרש רבה פ' ויצא, על מה שראה יעקב אבינו במראות הסולם, והנה מלאכי

אלקים עולים ויורדים בו, עולים שנים, יורדים שנים, אלו שרי ארבע מלכיות, וגם מבואר במדרש רבה פ' מקץ על מה שאמר יעקב אבינו, ואני כאשר שכולתי שכלתי, שכולתי בחורבן ראשון, שכלתי בחורבן שני. וכתבו הקרמונים עה"פ ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, משום שראה יעקב אבינו בית המקדש וחורבנו, כמו שאמר מה נודא המקום הזה, על כן לקח אבן וישם מראשותיו, דרך אבילות (עי' הגהות מרדכי במס' מו"ק הובא ברמ"א בהל' תשעה באב). ועוד איתא במדרש רבה פ' ויצא, עה"פ וישא את קולו ויבך, למה בכה, שראה שאינה נכנסת עמו לקבורה. וכתב בספר נזר הקודש הכוונה, עפ"י מה דאיתא במדרש שם להלן, שלכך נקברה רחל בדרך אפרת, לפי שצפה יעקב שהגליות עתירים לעבור שם, לפיכך קברה שם, כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים כרתיב קול ברמה נשמע וגו' רחל מבכה על בני'. ולכן כאשר נגלה אז כל זה ליעקב ברוח הקודש, לפיכך בכה, על גורל בניו ובני בניו שיגיעו למדה זו שיצטרכו להתפלל על קברה בעת גלותם, מחמת רוב צערם ויגונם, עכ"ד.

העולה מזה, שיעקב אבינו ברוב צדקתו וקדושתו, הרגיש בצרתם של בני בניו באורך ימי גלותם, וגם צפה ברוה"ק את חורבנו של שני בתי מקדשות, והי' בוכה ומתאבל על זה כל ימיו.

והנה ביוסף הצדיק מצינו שהצטיין מאוד בענין של מסירת נפש עבור מצות השי"ת, ראשית מצינו בהיותו עוד צעיר לימים בן שבע עשרה שנה, כשאביו שלחו אל אחיו הרועים צאן בשכם, ויוסף ידע כי בנפשו הוא שהרי אחיו שונאים אותו על חלומותיו ועל דבריו, ואעפ"כ כדי לקיים מצות כיבוד אב, השליך נפשו מנגד, ולא היסס מאומה, ותיכף כשאמר לו יעקב אביו, הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם, כתיב, ויאמר לו הנני. וכן במעשה דאשת פומיפר, איתא במס' יומא (דף ל"ה ע"ב) שאמרה לו הריני חובשך בבית האסורים, אמר לה ר' מתיר אסורים, הריני כופפת קומתך, אמר לה ר' זוקף כפופים, הריני מסמא את עיניך, אמר לה ר' פוקח עורים. ובמדרש תנחומא בפרשת וישב איתא, שאמרה לו, כאן תהא מיתתך בכבלים, ואעפ"כ לא שמע אלי' וינס ויצא החוצה. וכן כתב בספה"ק תפארת שלמה בריש פרשת מקץ, דיוסף הצדיק הי' מאותן כת צדיקים אשר כל ימיהם הולכים במסירת נפש עבור כבוד השי"ת שיתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם, עי"ש.

ולפי"ז י"ל דבעת שנפגשו הני תרי צדיקים, יעקב אבינו ויוסף הצדיק, הוציא כל אחד מזולתו דרך בעבודת השי"ת שהי' חסר לו עד הנה, רהיינו יוסף הצדיק למד מיעקב אבינו איך ראוי לירא שמים להיות רואג ומיצר על חורבן בית המקדש, ויעקב אבינו הוסיף לקח מיוסף הצדיק גודל הענין של מסירת נפש עבור מצות ר'. ויזה"ב, ויאסור יוסף מרכבתו, וכמבואר בזה"ק שיוסף הי' מרכבה לשכינה הקדושה, כי עד הנה נמנע מלהביט ומלהתבונן בצערן של ישראל בגלות המר, רק כל מחשבותיו היו רכוקים ואדוקים בשכינה הק', אמנם עתה בעת כווא אל אביו, שינה את טעמו, ויעל לקראת ישראל אביו גשנה, וכמו שפי' ברעת זקנים לבעלי

תוס', שעליי' היתה לו, היינו שנתעלה לבחינתו של ישראל אביו, להתאבל ולקונן על צרתן של בני ישראל, ולזה אמר לקראת ישראל אביו גשנ"ה, ע"ד המבואר בספה"ק בני יששכר במאמרי חודש כסלו שבת (מאמר ב' אות כ"ה) דבתיבת גשנ"ה נרמזו הארבע מלכיות (עיי"ש ע"פ דרכו), ולזה תיבת גשנ"ה בנימטריא משי"ח, כי על ידי ביאת משיח יתבטל כח הארבע מלכיות הנרמזין בתיבת גשנ"ה, עיי"ש. ולכן אמר כאן, גשנ"ה, שיוסף הצדיק בעת שנפגש עם אביו יעקב, התחיל להרגיש בחומר הגלות של ארבע מלכיות, ולזה ממשיך הכתוב, ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד, ופירש"י שהוא לשון הרבות בכי, וכמו שמבואר בהדיא בזוה"ק שבכה הן על החורבן של ביהמ"ק, והן על המאורעות שעתידים לבוא על בני ישראל באחרית הימים.

ומעתה יובן היטב מה שאמרו רבותינו שיעקב ה' קורא אז קריאת שמע, כי בתחלה ביקש יעקב לישב בשלוה, ולקיים מצות ד' במנוחת הנפש והרחבת הדעת, אולם בעת שנפגש עם בנו עם יוסף, למד ממנו גודל הענין של מסירת נפש, על כן אמר תיכף ומיד, שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד, שהוא ענין של מסירת נפש כנודע, ויאמר ישראל אל יוסף אמות"ה הפעם אחרי ראותי את פניך, כלו' אחרי ראותי את פניך ולמדתי ממך דרכי עבודתך, מעתה מוכן ומזומן אני בכל עת ובכל רגע למסור נפשי למיתה על קידוש שמו ית', עבור כבוד תורתו הקדושה, ועבור מצותי'.

ביאור בזוה"ק פרשת ויחי

מהגאון מוה"ר יצחק אבד"ק יאנוב זצ"ל⁽¹⁾

בקונטרס אחרון של ספר לחם הפנים הועתק ע"ש ספר נחלת יעקב וז"ל, ותהר לאה ותלד בן וכו', הקשה בכחיי למה הזכיר ותהר ותלד, ומפרש להורות תכיפת הענין וסמוך לידה להריון, על שם שהיו יולדות כל א' לשבעה חדשים, שהרי בשבעה שנים שניים של עבודת רחל נולדו כל השבטים כולן חוץ מבנימין. ומקשה לפי דעת סדר עולם דיששכר נולד ביו"ד באב כמבואר בכחיי שמות, ולפ"ז אימתי נתעברה לאה מיששכר במעשה דודאים דכתיב וישכב עמה בלילה, והוא בימי קציר חטים שהוא תמוז, ואי אפשר דנתעברה בתמוז וילדה באב שלאחריו, שאי אפשר לומר כן, וצ"ל באב לשנה הבאה, שמע מינה דיששכר נולד ליו"ב חדשים ויותר, (ואיך אמר שנולד לו' חדשים), ועוד איך אפשר לומר דמשהא הולד יותר מיו"ב חודש, דהא איתא בנדה דף ל"ח דאין הולד משהא יותר מפי' חדשים שלמים, ובנחלת בנימין הניח קושיא זו בצ"ע.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קנ"ב עמוד י"ט. - דבר זה הועתק מכתיו"ק. (כת"י

ובס' נחלת יעקב מיישב ששמע ממהר"ר נתנאל רופא ז"ל לרעת כוכבי מזלות, האשה שטבלה ופגעה בחמור, פגעה במזל חמור, ומזל החמור גרם לה שימשוך עיבורה י"ב חודש. ועוד מיישב שם עפמ"ש בראב"ן (דף קכ"ב ע"א) וז"ל, ורבא תוספאה עבד עובדא כו', ובס' רפואות ראיתי דאשה שמתעברת ופגעה בסוס וזכר תחלה אינה יולדת עד י"ב חודש, וי"ל אולי פגעה בסוס כשנתעברה, לכן נולד יששכר בי"ב חודש.

ואפשר לפרש המכוון מה שכתוב בשל"ה (דף ש"ו) יששכר חמור גרם, וז"ל הזוהר, יששכר חמור גו' אר"א וכי יששכר חמור איקרי, אי בגין דמשתדל באורייתא, קרינן לי' סוס כו', אמאי חמור, אלא אמרי בגין דחמור נטיל מטולא ולא בעיט במרי' כו', אופ' יששכר דאשתדלותי' באורייתא, ולא בעיט בהקב"ה ולא חייש ליקרי' דילי' אלא ליקרי' דמרי', עכ"ל. רגיל על לשוני לפרש המכוון, קושית הזוהר קרינן לי' סוס, ר"ל דמצינן (סוכה כ"ו ע"ב) בדוד דלא ניים רק שיתין נשמתא, דוגמת הסוס, על ידי שעסק תדיר בתורה, וזה שאמרו, אי בגין דמשתדל באורייתא, קרינן לי' סוס, ע"ש שעסק בתורה יום וליל דוגמת רוד, אהכי דייקא שפיר בגין דחמור נטיל מטולא כו', ולא אית בי' גסות רוח כו' דייקא, כלו' רלהכי נמשל לחמור בשביל דלית בי' גסות רוח כחמור דלא אית בה גסות רוח, משא"כ בסוס אית בי' גסות רוח כדכתיב כי גאה גאה סוס וכדדרשינן בסנהדרין⁽²⁾. ולפמ"ש יתכן אחרי דנולד לי"ב חדשים, ע"ש שפגעה לאה אמו במזל חמור, ומוזה נמשך עיבור י"ב חודש, להכי עיקרי חמור, ומקשה הזוהר שפיר דמה"ט קרינן לי' סוס, כלו' דגם פגיעת סוס גורם המשכת עיבור י"ב חודש, אהכי מתרץ יבגין דלית בי' גסות רוח נמשל לחמור, ואה"נ דמתרי טעמים איקרי חמור, דנולד לי"ב חודש, ולית בי' גסות רוח, אבל לחד טעמי, משום דמשתדל באורייתא לחודא, או משום פגיעת המזל חמור לחודא, תקשה קרינן לי' סוס, אלא מחוורתא משום דלית בי' גסות רוח, וק"ל, והוא נכון ויקר.

(2) לא מצאנו דבר זה במס' סנהדרין, כי אם במס' פסחים דף קי"ג ע"ב מבואר דסוס רוחו נסה.

פני' דחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם במקודם האפשרי כלי שום שהיות.

בענין נס חנוכה

מהגאון מוה"ר יוסף איגר מפראג זצ"ל⁽¹⁾

אל כבוד גאון מעוזינו, נזר ראשינו, מחמד עינינו, בצילו נחי' ונתלונן,
ה"נ אמ"ו הגאון הגדול מופת דורינו נ"י ע"ה פ"ה לו דומי' תהלה עשרת
תפארתינו כבוד קדושת שמו מוה"ר יחזקאל אב"ד ור"מ דקהלתנו
נר"ו⁽²⁾.

ביומא דמפנרא ב' רבנן, אמרתי לבוא בשאילת תלמיד לרב, מה שנתקשה
לי כעת מענייני דיומא, בהא דאיתא בפרק כמה מדליקין מאי חנוכה דת"ר וכו',
ולא נמצא אלא פך אחד ונעשה בו נס וכו'. והקשו המג"א בס' זית רענן פ' אמור,
ופני יושע במקומו, דכל טורח הנס זה למה, הא קיי"ל טומאה הותרה בציבור, ואפי'
הדורי לא מהדרינן, וע"י כך נכנסו בדוחקים.

ואני תמה על השלמים הללו, מאי קא קשיא להו, הלא מבואר בפסחים (דף
ס"ה, ודף צ"ה) ובכמה דוכתי, דלא הותרה טומאה בציבור אלא בטומאת מת
בלבד, וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' ביאת המקדש הלכה ט', וא"כ הוצרך הנס
שלא נטמא בטומאת זבה וכדומה. ואף אם נאמר דפשיטא להו שעדיין לא גזרו על
הנכרים להיות כזבים, ודלא כמשמעות תוס' שם (דף כ"א ע"ב ד"ה שהי'), אכתי
קשה, הלא בסוף סוכה מצינו במרים בת בילגה שנכנסה באותו זמן בהיכל, וכדומה
רבים המתפרצים, כמבואר ביוסיפון, וא"כ ע"כ ה' צריכין לנס.

(ולכאורה ה' אפשר ליישב דהוכרח הוית רענן לתירוצו, דכיון דלכ"ע הא
דנכרי מטמא בזיבה הוא דרבנן, ולמ"ד דטומאת משקין נמי מדרבנן, ולא גזרו
במקדש כמבואר בפ"ק דפסחים בסוגיא דר"ח סגן הכהנים, ואף לרב דס"ל דמשקי
ב' מדבחיא גזרו במקדש, מ"מ אינו אלא מדרבנן, וא"כ איכא הכא תרתי דרבנן,
ואפשר לא גזרו עליו בשעת הרחק, ומש"ה הוצרך הוית רענן לתירוצו דמשום
טומאת ע"ז נגעו בה רהו דאורייתא. אבל באמת זה אינו, דמבואר בש"ס דשבת
ובהרמב"ם בפ"ו מהל' אבות הטומאה הלכה א', דגם טומאת ע"ז אינו אלא
מדבריהם, וא"כ צ"ע).

וידעתי כי מקוצר ידיעתי, אתי תלין משונגתי, ואחילה לאדוני מ"ו הגאב"ד
נר"ו, שיעמידיני על האמת, ומאלקים ישא ברכה, כחפצו וחפץ זעירא דתלמידא
המעותר לעבודתו.

[יוסף איגר]

(1) נולד בערך בשנת ת"ץ לפ"ק לאביו הרב מוה"ר יעקב איגר מפראג (שהי' חותנו
של הגאון מוה"ר ידידי' טיאה ווייל אבד"ק קאדלסרוה זצ"ל). הניח אחריו הרבה חידושים ולא
נדפסו. נפטר בערך בשנת תק"ס לפ"ק. ב' מכתבים הללו (השאלה והתשובה) הגיעו אלינו
מאוצרו הטוב של ידידנו הרב שמואל דוד הכהן פריעדמאן נ"י. ישא ברכה מאת ד'.
(2) הוא הגאון בעל נדוע ביהודה זצ"ל.

מהגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל

לכבוד אהו' ידידי האלוק התורני המופל' מוהר"ר יוסף איגר.

קושייתו היא קושיא, אבל הלא הוית רענן בעצמו כתב שלא ה' שמה טומאת מת ולכך לא הותר בציבור, והיינו דברי מעל' ממש. והפני יושע שהקשה קושיא זו, הוא לפי מה שכתב הבית יוסף שהוצרכו שמונה ימים לנס לפי שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים ולא היו יכולים לשהר עד ז' ימים ויום אחד לכתישת הזויתים, ועל זה הקשה הפני יושע שהרי הותרה בציבור.

ואגב אמינא נהור נהודי' כשרגא ולזכור החוב של המנוח ד' מררכי פשריהויף אם כבר הגיע לתשלומין כולו או מקצתו.

[illegible]

פאקסימיליא מכת"ק הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להרפים שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקונצבים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

במס' יבמות דף ל"ב

מהגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה.

את אשר דרש בני יחידי היניק וחכים השנון כ' חיים יהודה ליב שי' בבהמ"ד שלנו לדרשת סעודת בר מצוה, ויום הולדת שלו ביום וא"ו עש"ק שנת מבש"ר טו"ב (תקנ"ט) כ"ו אייר מ"א לספירה, והגיע לפרקו פרק נאה בתורה ומצות בשנת תקע"ב לפ"ק, ודרש בשבת קודש פרשת בהר מ"ב לספירה כ"ז אייר, יהא רעוא שאזכה להכניסו לחופה ויגדל בתורה ובמעשים טובים ויחי עוד לנצח א"ם.

ביבמות דף ל"ב בסוגיא דכולל. מתני', שני אחין נשואין שתי אחיות ומת אחד מהן ואח"כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. ת"ר בא עלי' חייב עלי' משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי, ר' שמעון אומר אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד, והתניא ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד, לא קשיא כאן שנשא חי ואח"כ נשא מת, כאן שנשא מת ואח"כ נשא חי, ורבי שמעון היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי, כיון דאיסור אחות אשה לא חייל, תתייבם יבומי, א"ר אשי איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי, אי פקע איסור אשת אח, אתי איסור אחות אשה וחייל, והלכך לא פקע. ובפלוגתא דרבי חייה ובר קפרא, דאיתמר זר ששימש בשבת רבי חייה אומר חייב שתים, בר קפרא אומר אין חייב אלא אחת וכו', קמפלגי באיסור בת אחת ואליבא דר' יוסי, רבי חייה סבר באיסור בת אחת מיחייב תרתי, ובר קפרא סבר לא מיחייב אלא חדא, והכא מאי איסור בת אחת איכא, כגון דאייתי שתי שערות בשבת, דהו"ל זרות ושבת בהדי הדדי. ואח"כ בסוף הסוגיא, זר ששימש במאי, אי בשחיטה, שחיטה בזר כשירה, ואי בקבלה והולכה, מלטול בעלמא הוא, ואי בהקטרה, והא"ר יוסי הבערה ללאו יצאתה, א"ר אחא בר יעקב בשחיטת פרו של כהן גדול ודברי האומר שחיטת פרו של כה"ג בזר פסולה, ע"ש.

והרמב"ם (פ"ט מהל' ביאת המקדש הלכה י"ב) פסק, דזר ששימש בשבת חייב שתים. וכתב הראב"ד, א"א שתיהם באו עליו בבת אחת, כגון דאייתי שתי שערות בשבת. והקשה בכסף משנה דמי דחקו לזה, דהש"ם שם קאי אי לא אמרינן כולל, משא"כ הרמב"ם דפוסק כולל, אין צריך לאוקמי שבא בבת אחת, ע"ש.

וג"ל לתרץ, ומתחלה נדבר בסוגיא דלעיל, ומן ההמשך נתרץ גם דברי הראב"ד, שדברי הראב"ד מוכרחים בפירוש דברי הרמב"ם, דע"כ מיירי בבת אחת, ולא מטעם כולל. והנה כריש הסוגיא פריך הש"ם, ור"ש היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי, תתייבם יבומי. ומקשין העולם דקושיא זו לא הו"ל להמתין בתר

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קונטרס ד' עמוד י"א. - פלפול זה הועתק מעצם

כתי"ק. (כת"י ירושלים, מספר 46459).

האוקמתא כאן שנשא מת כו', רתיקף מתחלה דמייתי הברייטא דר"ש סובר דאינו חייב אלא משום אשת אח, הו"ל למפרך תתיבם יבומי. והגאון מו' מדרוש נ"י בליקוטין שהדפיס סוף ספר מהר"ם שיף, הביא שם בשם הגאון החסיד האבד"ק פפר"מ בעל ספר הפלאה ז"ל תירוץ על קושית העולם, משום דגם עלי' החיוב כמו עלי', דכתיב ונכרתו הנפשות העושות, וכרתני ר"ח לקמן חייב מ"ז חטאת, ולכן בנשא מת אי איירינן מחיוב דידה' הו"ל אחות אשה כולל, ואי איירינן מחיוב דידה' הו"ל אחות אשה מוסיף, ובנשא חי הוא להיפך, וא"כ בס"ד מצינן למימר דר"ש מודה באיסור מוסיף, וממילא דלא מצי לייבם מחמת חיוב דידה, וכל דלא מצי לייבם שוב הו"ל אשת אח שלא במקום מצוה, אבל השתא דמייתי הא דאינו חייב אלא משום אחות אשה, ומוקי בנשא חי, אע"ג דכה"ג הו"ל מוסיף לגבי דידה', אפ"ה לא חל איסור אשת אח, וע"כ דר"ש לא ס"ל איסור חל על איסור אף במוסיף, פריך שפיר בנשא מת תתיבם יבומי, ע"ש באורך ודפח"ח.

ולענ"ד י"ל באופן אחר, דלכאורה קשה דהא בריש מכילתין אמדינן, מ"ו נשים פומרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום כו', ופריך מנא הני מילי דת"ר אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה בחיי' עלי', מה ת"ל, לפי שנאמר יבמה יבא עלי' כו' נאמר כאן יבמה יבא עלי', ונאמר כאן אשה אל אחותה לא תקח וגו' עלי' בחיי', מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה כו'. הרי שמקרא מפורש לאיסור היבום במקום שהיא אסורה משום אחות אשה, ומה בכך דנימא אין אחע"א ואיסור אחות אשה לא חייל על אשת אח, מ"מ אחות אשתו היא גזירת הכתוב דבכה"ג לא תתיבם. אך י"ל דפריך שפיר תתיבם יבומי, ואי משום גזה"כ דעלי', זה אינו, דמנ"ל לאוקמי אנשא מת, דלמא קרא מיירי בנשא חי, דשפיר איכא איסור ממש משום אחות אשה, בכה"ג אסרה תורה לייבם, אבל היכא שאין איסור אחות אשה חל, אע"ג דבאמת היא אחות אשה, מ"מ כיון דלא חל על אשת אח, ובאשת אח מותרת ליבם.

אך י"ל דעדיין הקושיא במקומה עומדת מאי פריך תתיבם יבומי, הא איכא גזה"כ ג"ש דעלי', ואין לומר דמיירי בנשא חי, זה אינו, דהא באמת צריך להבין בהא דמקשה בריש מכילתין טעמא דכתיב רחמנא עלי' כו', הא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. ולכאורה קשה מאי קושיא, דלמא ברייתא זו אתיא כר"ש דס"ל דהיכא דנשא מת אין איסור אחות אשה חל על אשת אח, וא"כ אין כאן ל"ת שיש בו כרת, ועל זה אישמענין קרא דאפילו בכה"ג לא מיבמה דמ"מ אחות אשתו היא. וצ"ל דהש"ס פריך שפיר כפי התירוץ דקאמר רב אשי בסוגיין, איסור אחות אשה מתלי תלי וקאי, כי פקע אשת אח חייל אחות אשה, נמצא דאף דר"ש אי אפשר להתיר יבום אף בנשא מת משום ל"ת שיש בו כרת, דהא מ"מ כי פקע אשת אח חייל אחות אשה.

אך זה אתי שפיר בריש מכילתין, אבל כאן קשה דלמה לי' לרב אשי לדרחות סברת המקשן ולתרץ דמתלי תלי כו', הא שפיר נוכל להחזיק בסברת המקשן דאין כאן איסור אחות אשה כלל, ומ"מ לא קשה תתיבם יבומי, משום דגזה"כ ג"ש דעלי', דבנשא חי דאיכא איסור אחות אשה לא צריך קרא, כקושית הש"ס דלעיל

דאין דוחה ל"ת שיש בו כרת, ועיקר לימוד דעלי' לאשמעינן היכא דליכא כרת. אך י"ל דהש"ס פריך שפיר, דהנה הש"ס לעיל על קושיא זו למה לי עלי', הא בלא"ה הוא ל"ת שיש בו כרת, מתרץ הש"ס בדף ז', סד"א תיתי מאשת אח מה אשת אח מיבמה אף אחות אשה מיבמה, ופריך, מי דמי, התם חד איסורא הכא איכא תרי איסורא, ומשני, סד"א הואיל ואשתרי אשתרי, ורבא לא ס"ל הואיל ואשתרי ואמר ערוה גופא ל"צ קרא כו', ולפי"ז א"ש קושית הש"ס לר"ש בנשא מת תתיבם יבומי, ואין לומר משום דכתיב עלי', זה אינו, דעלי' לאורויי איסור בנשא חי, ואין לומר דבנשא חי לא צריך קרא, זה אינו, דצריך קרא דסד"א תיתי מאשת אח, וא"ל הכא תרי איסורי, דהתם שפיר קאמר הש"ס לפי מה דקי"ל איסור חל על איסור, משא"כ הכא דקיימינן אליבא דר"ש דאין אחע"א ואפילו נשא חי הוה רק חד איסור, שפיר סד"א למילף מאשת אח ואיצטריך קרא לנשא חי דלא נילף מאשת אח, אבל בנשא מת דאיסור אשת אח קדים ואיסור אחות אשה לא חייל, י"ל שתתיבם ערוה גופא, ולכך הוצרך לשנויי מתלי תלי וקאי.

והנה הא ודאי שהמקשן דפריך דברייתות אהרדי, גם הוא לא נעלם ממנו דבנשא חי אשת אח לא חייל ובנשא מת אחות אשה לא חייל, דאל"כ בכל ברייתא בפ"ע הו"ל לאקשווי מ"מ דר"ש, אלא דהמקשה ה' סובר כיון דבהנך ברייתות בתרווייהו תני פלוגתא דר"י ור"ש, מסתמא בחד גוונא מיירי תרווייהו, ובודאי אי אפשר דתרווייהו בנשא חי, דא"כ אין טעם למה אינו חייב רק משום אשת אח, דהא איסור אחות אשה קדים, דק ה' סובר דתרווייהו בנשא מת, ולכך כל ברייתא בפני עצמה א"ש, דמה דקתני אינו חייב אלא משום אשת אח א"ש בפשיטות, דאיסור אחות אשה אין חל על איסור אשת אח, והך ברייתא בפני עצמה נמי א"ש, די"ל דסובר איסור חל על איסור, ולכך שפיר חייל עלי' איסור אחות אשה וחייב עליו, ומ"מ אינו חייב משום אשת אח, אע"ג דקדים, דס"ל דכל שהוא במקום מצוה אין חיוב על אשת אח, רק דלא מצי ליבומי משום אחות אשה, ולכך אם בא עלי' חייב משום אחות אשה, אבל מ"מ ברייתות גופייהו ודאי קשיין אהרדי, והתרצן משני ל' דבאמת לאו בחדא גונוי איירי, רק דזה מיירי בנשא חי וזה מיירי בנשא מת.

והשתא א"ש, דבלא רומיא דברייתות אהרדי, לא הוה מצי לאקשווי על ברייתא דאינו חייב אלא משום אח, דא"כ תתיבם יבומי, דהנה התוס' לקמן כתבו דאפילו מאן דס"ל אין אחע"א, מ"מ י"ל באיסור חמור על איסור קל מודה, והתוס' כתבו לקמן דאשת אח הוי איסור חמור לגבי איסור אחות אשה משום דאשת אח אינו מותר כשמת אלא במקום מצוה, ועיין בדברי אא"ז מהרש"א לקמן. והנה כבר כתבנו רגם המקשן ידע טעמא דברייתא דאינו חייב אלא משום אשת אח משום דמיירי בנשא מת ואיסור אשת אח קדים, וא"כ בנשא חי יש להסתפק היאך ס"ל לר"ש, דאפשר לומר דאינו חייב רק משום אחות אשה לבד דס"ל דאין אחע"א כלל אף באיסור חמור, ואפשר לומר דבנשא חי מודה לר"י דחייב שתים, משום דאשת אח חל על אחות אשה משום דאשת אח הוא איסור חמור, (או אפשר משום דגם

ר"ש מודה באיסור מוסף כמש"ל דנשא חי הו"ל אשת אח מוסף), וא"כ א"ש, דלכך לא תתיבם משום נזה"כ נ"ש דעלי, ואין לומר דעלי מיירי בנשא חי, זה אינו, דעל נשא חי ס"ל דלא צריך קרא, דס"ל דבנשא חי חייב שתים משום דהו"ל אשת אח חמור או מוסף, וא"כ איכא תרי איסורי, ואי אפשר למילף מאשת אח דהוי רק חד איסורא, ולא איצטריך קרא רק לנשא מת, אבל השתא דמייתי ברייתא דאינו חייב אלא משום אחות אשה ומוקמינן בנשא חי, דר"ש ס"ל דגם בכה"נ לא אמרינן איסור חמור או מוסף, וא"כ ליכא רק חד איסורא, וצריך קרא דעלי בנשא חי דלא תימא דילפינן מאשת אח, א"כ י"ל היכא דנשא מת תתיבם יבומי, ודו"ק. וכוזה יש ליישב נ"כ קושית אא"ז מהרש"א לעיל דף י"ג, כ"ש מתירין הצרות לאחין כו', רבא אמר טעמיהו דב"ש משום דאין איסור חל על איסור, תינח היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי כו'. והקשו התוס' ותתיבם ערוה גופא, ותירצו דאחות אשה מתלי תלי כו'. ותמה מהרש"א דכי מפייהם אנו חזין, הלא תלמוד ערוך הוא לקמן, וגם יש לדקדק בדברי התוס', שצינו על מה דמקשה תינח נשא מת, והלא ה' להם לציין על רבא גופי' דאמר אין אחע"א, דא"כ בנשא מת תתיבם ערוה גופא. אך לפי מ"ש אתי שפיר, והסגנון כך יהי', דהתוס' לא ציינו קושייתם ותיירוצם על רבא, דעל רבא א"א לתרץ כתירוצו זה דמתלי תלי, וע"כ צריך לתירוצו אחר, וא"כ א"צ לבא כלל לתירוצו הש"ס כאן דמתלי תלי, אבל בשיטת המקשן אי אפשר לתרץ הך תירוצא דבשיטת רבא, ולכך קשה להתוס' ותתיבם ערוה גופא, ותירצו דבשיטת המקשן שוב אנו יכולין לתרץ כתירוצו הש"ס דמתלי תלי, דלפום שיטת המקשן לא קשה על הך תירוצא דמתלי תלי שהקשינו עלי' אליבא דרבא. ומתחלה נבאר מה דקשה לכאורה, לפי מה דקאמר רבא גופי' לעיל ערוה גופא לא צריך קרא כי אצטריך קרא למשרי צרתה שלא במקום מצוה, ולפי"ז הדק"ל, ותתיבם ערוה גופא, ואין לומר דמתלי תלי, זה אינו, דמה בכך דמתלי תלי, מ"מ עכ"פ ליכא אלא חד איסורא, ובחד איסורא נילף מאשת אח, ובשלמא כאן משני שפיר דס"ל דלא כרבא דקרא למשרי צרתה אתי, וא"כ נהי דקרא י"ל דמיירי בנשא חי, מ"מ גם בנשא חי ליכא אלא חד איסורא ואפ"ה אסור, וא"כ גם בנשא מת כיון דמתלי תלי הוי כנשא חי, משא"כ לרבא דקרא אתי למלתא אחריתא, וכיון דאין אחע"א, תיקשי אפילו תימא מתלי תלי, מ"מ גם בנשא חי גופי' יש ללמוד מאשת אח, וצ"ל דעד כאן לא קאמר רבא התם אלא אליבא דרבנן דדרשי לצרור וצריך קרא להתיר שלא במקום מצוה, משא"כ השתא דקיימינן לב"ש דמתירין הצרות לאחין, שוב לא צריך קרא על הצרה כלל, דלא דרשי לצרור, ואך במקום מצוה מותרת, וא"כ ע"כ קרא לאסור הערוה אתי. אך אכתי קשה דלמא קרא בנשא חי דהוה איסור חמור על איסור קל או איסור מוסף, וקמ"ל דחייל, ואיכא תרי איסורי, ובנשא מת אפילו תימא מתלי תלי ליכא אלא חד איסורא, וצ"ל דהא פשיטא לי' לרבא דחמור על קל חייל, ועל זה לא צריך קרא דכיון דליכא למילף מאשת אח, וע"כ קרא לנשא מת, והשתא דמוכח קרא דבנשא מת איירי, תו לא איצטריך כלל לחדש סברא דמתלי תלי, דאפילו תימא

דאחות אשה לא חייל כלל, מ"מ מגוזה"כ דכתיב עלי', דע"כ אנשא מת קאי, ילפינן דאף בכה"ג לא תתייבם.

אך כל זה אליבא דרבא דקאמר מעמא דאין אחע"א והצרות מותרות בכל גווני, וא"כ לא צריך קרא למיסר צרה, אבל המקשן דפריך תינח נשא מת אבל נשא חי אחות אשה קדים ונאסרו הצרות משום צרת אחות אשה, ולפי"ז שוב צריך קרא עכ"פ בנשא חי להתיר צרה שלא במקום מצוה, ואהא קשיא להתוס' שפיר, דלפום מה דס"ל דבנשא חי הצרות אסורות גם בנשא מת, הו"ל לאקשווי תתייבם ערוה גופא, ואין לומר כמו שתירצנו אליבא דרבא משום דכתיב עלי', זה אינו, דהשתא צריך קרא בנשא חי להתיר צרה שלא במקום מצוה, ובנשא מת אפשר דאפילו ערוה מתיבמת, וא"כ למה אמר תינח בנשא מת כו', ועל זה כתבו התוס' דבשיטת מקשן הלו י"ל דס"ל כתירוץ הש"ס דמתלי תלי, ואין לומר דהא מ"מ ליכא אלא חד איסורא, זה אינו, דהא בנשא חי ע"כ דאסור הערוה, דהא אפילו הצרה אסורה, והרי כן בנשא חי ליכא אלא חד איסורא, דהא השתא ס"ד דאע"ג דאיסור אחות אשה קדים, מ"מ לענין איסור אשת אח שפיר מקרי אשת אח במקום מצוה, וכיון דלענין אשת אח אי חשבינן לי' במקום מצוה ליכא אלא חד איסורא וכדס"ד דמקשה בהך ברייתא דקתני אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד, אע"ג דהוה ס"ד דמיירי בנשא מת, הוה ס"ל דשפיר חל איסור אחות אשה על אשת אח, רק דעל אשת אח אין לחייבו כיון דמקום מצוה הוא וכמש"ל, וא"כ גם נשא חי אין כאן רק חד איסור, והא דאמרינן לעיל הכא תרי איסורי, היינו כמסקנא דהכא, דכל שאנו אוסרין לייבם מחמת אחות אשה, גם אשת אח נעשה איסור, (והקשה, מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי, ר"ל, דאדרבה מחמת אחות אשה אמרינן דלא מיבמה, וממילא שאם בא עלי' הוא חייב שתיים, ואין לומר דנימא דאשת אח שרי דבמקום מצוה הוא ושוב לא נשאר כי אם חד איסור דאחות אשתו ויליף מאשת אח בחד איסור דמיבם, זה אינו, כיון דאם נאסור לייבם הוא חייב, אית לן למיזל בתר החומרא שיהי' אם נאסור לייבם ולדון ע"ש סופו, דגם אחות אשתו יהי' חייב עליו), וכדמוכח מהא דהכא דחייב משום אשת אח כל שאינו מותר לייבם משום צרת ערוה, משא"כ המקשן שסובר דמ"מ שפיר הוי אשת אח גופי' שם מקום מצוה עליו, ואף אם נאסור לייבם מחמת אחות אשה, מ"מ לא יתחייב משום אשת אח וכס"ד דמקשן הכא אליבא דברייתא דאינו חייב אלא משום אחות אשה, וא"כ שפיר י"ל דבנשא מת אסור משום דמתלי תלי, וליכא למימר דהא הוי רק חד איסור, זה אינו, דהא נשא חי נמי הוי רק איסור דאחות אשה, דהא השתא קיימינן דאיסור אשת אח כיון דמקום מצוה הוא הוה כמאן דליתא ואין לחייב שתיים אף בנשא חי תחלה, וא"כ שפיר ילפינן נשא מת מנשא חי, ומשני, כיון דאיסור אחות אשה קדים, הו"ל צרת ערוה שלא במקום מצוה.

ולפי"ז ממילא א"ש, דהשתא איכא על הערוה גופא תרי איסורי ולא צריך קרא בנשא חי, ולמשרי צרה שלא במקום מצוה נמי ליכא לאוקמי, כיון דאפילו במקום מצוה שרי, וא"כ ע"כ קרא בנשא מת מיירי, וממילא דאיכא גוזה"כ, ובאמת

לא צריך אף לסברת מתלי תלי כלל, רק דבס"ד דמקשן כתבו התוס' דלא פריך על נשא מת, משום דלדירי' אע"ג דליכא גזוה"כ דאיצטריך למשרי צרה שלא במקום מצוה בנשא חי, מ"מ לדירי' י"ל כסברת התרצן דמיתלי תלי, כיון דאיהו ס"ל דלעולם אין שייך חיוב משום אשת אח אפילו היכא דאיכא נמי אחות אשה, ומיושב קושית מהרש"א על נכון, ודו"ק.

ועתה נבא לבאר דברי הרמב"ם בזר ששימש, דלכאורה קשה על הרמב"ם שכתב חייב שתיים, והא [איתא בגמרא] לא משכחת כי אם בשחיטת פרו וכדברי האומר שחיטת פרו בזר פסולה, משמע דלא קי"ל כהך מ"ד, וא"כ לא משכחת הך דינא אליבא דהלכתא, ואפילו את"ל דהרמב"ם פוסק כמ"ד פסולה כדמשמע בהל' יוה"כ, מ"מ הו"ל לכתוב בשבת ויה"כ, דהא לא משכחת בלא"ה.

אך י"ל, דהש"ם בעי לאוקמי בהקטרה, ודחי משום דמיירי אליבא דר' יוסי, ור' יוסי ס"ל הבערה ללאו, והרמב"ם פסק כמ"ד הבערה לחלק, וא"כ מיירי בהקטרה. אך קשה שהרי הרמב"ם פסק מקלקל בהבערה פטור, והכא הרי הוא מקלקל שהרי הקטרתו פסולה שהוא זר, ואין לומר שתיקן שאם עלו לא ידרו, זה אינו, דהא כל הקטרה בראשן של מזבח, ואפ"ה פסולה בזר, ואין לומר דאע"ג דהזר חייב מיתה על עבודה זו, מ"מ ההקטרה באמת כשרה כיון שאם עלו לא ידרו, זה אינו, דא"כ אין כאן חיוב משום שבת, כיון דהקטרה כשרה היא, אלא ודאי דליתא, דמ"מ ההקטרה פסולה. ועל הש"ם י"ל דה"ק, אי בהקטרה ובאמת יסבור כמ"ד מקלקל בהבערה חייב, קשה, האמר ר' יוסי הבערה ללאו, אבל על הרמב"ם שפוסק דמקלקל בהבערה פטור קשה. וצ"ל דכמו שכתבו התוס' בשבת ובבא קמא לענין מלאכה שאין צריך לגופה, דמיירי כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה, דהו"ל צריכה לגופה לפי מחשבתו, כמו כן ס"ל להרמב"ם לענין מקלקל, דאם מתקן לפי מחשבתו חייב, ואע"ג דבתוס' שם משמע דבמקלקל כה"ג פטור אף שמתקן לפי מחשבתו, ודוקא לענין מלאכה שאצ"ל אמרינן הכי, הרמב"ם סובר דאף לענין מקלקל כן הוא דמתקן לפי מחשבתו חייב. ולפי"ז אתי שפיר, דהא הכא מיירי בשוגג ומתקן הוא לפי מחשבתו.

אך ראכתי קשה, דהיכא אמרינן דהו"ל איסור כולל דאתיא לה שבת מינו דמתסר במלאכה מתסר בעבודה, דהך מתסר בעבודה היינו שיתחייב עלי' סקילה מחמת כולל, דפשיטא רכולל לא קאי אשוגג דק אמזיד, וא"כ במזיד לא משכחת שיחול עליו חיוב מחמת כולל, שהרי יהי' מקלקל, וא"כ כיון שבמזיד אינו חל, ממילא שפטור בשוגג, דכל שזדונו כרת שגגתו חטאת, ובש"ס אתי שפיר כמ"ש דמיירי למי"ד מקלקל חייב, משא"כ על הרמב"ם קשה.

ולפיכך פירש הראב"ד שפיר דמיירי באיסור בת אחת, וא"צ לבא בכולל מחמת המזיד, ושפיר אמרינן שחייב על כל אחד בפני עצמו, שאם הי' מזיד הי' על כל אחד בפני עצמו חיוב כרת, ולכן חייב על שגגתו חטאת, ואע"ג דאי עבר להו מזיד בהדרי הי' פטור משום מקלקל, מ"מ השתא מיהא לאו מקלקל הוא, שכוונתו לפי מחשבתו לתקן, ואמרינן שחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כיון דאי

עביר כל חרא באנפי נפשי' במזיד הי' חייב כרת, השתא בשוגג מחייב תרתני, ורו"ק היטב.

ומה שיש לעיין בזה הוא, לפי מה דאמרינן השב מיריעתו מביא קרבן על שגגתו, וכה"ג לא הוי שב מיריעתו, דאם הי' מזיד וידע שעבורתו פסולה, הוא מקלקל. ואפשר לומר דאין זה תלוי בזה, דיכול להיות שאילו ידע שחייב כרת על זה, הי' פורש אם הי' סובר שמ"מ העבודה כשרה, ולפי"ז בשוגג כה"ג שה' סבור שעבודה כשרה, ומחמת זה הי' סבור שודאי אינו חייב, שב מיריעתו מיקרי, כיון שאם הי' יודע שחייב על עבודה כזו אם אינו מקלקל, הי' פורש ממנה, והשתא עשה בשוגג ומקלקל ליכא, ושפיר חייב.

בענין מניקת

מהגאון מוה"ר יששכר בער אבד"ק מיקלאש זצ"ל⁽¹⁾

בע"ה. מיקלאש ער"ח אב ת"ר לפ"ק.

ששון ושמחה ישיג ונס יגון ה"ה ירד ד' ויריד נפשי הרב המופלג בתורה וביראה היושב על כסא הוראה בק"ק סיגעט ומדינת מארמארש יצ"ו וד' עליהם יגן.

ראשית אבקש שאל יאשימני ואל יפלא בעיני רו"מ הרב למשפט למה לא אדמהו ואכנהו כראוי, כי לא ידעתי על נכון, והזהירנו השם יתעלה ב"ה, מדבר שקר תרחק. ועל עתה באתי לעורר דחמי רו"מ נ"י, על דבר שהשגתי אתמול לעת ערב מכתב מה"ה חביבי הרב מו"ה יוסף שמואל נ"י מק"ק קראלי, שעשה נגד רצונו וסידר קדושין למניקת אחת תוך כ"ד חודש, וסמך על צד המתירים ועל עמוד הברזל הגאון האמיתי קדוש ישראל א"א [=איש אלקים] דק"ק אוהעל נ"י⁽²⁾, ומי יהרהר אחריו. ושפת אמת תכון, כי מימי זחלתי להקל שום קולא בענין מינקת, וכמ"ש בסוף ספר תפארת למשה, ובפני יהושע בקונטרס אחרון לכתובות, ודמוז בתוס' סוטה (כ"ו ע"א ד"ה לא ישא) בשם הירושלמי, בשדה יתומים אל תבא.

(1) נולד בשנת תקנ"ד לפ"ק בעיר מיקלאש לאביו הגאון מוה"ר סיני למדן דיין דק"ק מיקלאש. למד בפדעשבורג בשיבתו של הגאון בעל חתם סופר זצ"ל. בשנת תקפ"ח לפ"ק נתמנה לדיין בק"ק מיקלאש, ובשנת תקצ"ג לפ"ק נתקבל שם לאב"ד. נדפס ממנו ספר מנחת עני ושירי מנחה על סוגיות הש"ס. נשמתו עלתה לגנוי מרומים ביום כ"ה לחודש מרחשון שנת תרכ"ב לפ"ק. - ב' מכתבים הללו הגיעו אלינו מאוצרו הטוב של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. הור והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) הוא הנח"ק בעל ישמח משה זצ"ל.

ומעת שאוה ד' להושיבני על כסא הרבנות פה ק"ק יצ"ו, אנה תרי מיניקת שהי' להן כמה צדדים להתיר, ולא נמנית, אך עשיתי כאשר ציוה לנו השם יתעלה ב"ה, שאל אביך ויגיד זקניך ויאמרו לך, כמו שעשו הגאונים שהיו יושבים בוויין הבירה זכותם יגן עלינו בכל עת, שהובאו בשו"ת חכם צבי בס' ס"ה, שאמרו לאיש שרצה לישא למיניקת, אם תמצא מי שיתיר לך, ידינו מסולקת, יעו"ש שהאר"ך בזה.

ובאמת מצאו רבנים גם כאן פה קהלתנו יצ"ו להתיר להם, והם לקחו סך מסוים, ואנכי בע"ר לא נהניתי אפילו פרוטה אחת, אפילו הקצוב מה שמגיע לי לא לקחתי, וכה אבקש מרו"מ נ"י שכה יעשה במעשה מיניקת זו שאירע באתרי', ויהי' אלקים עמו, ובכל אשר יפנה יצליח, ואל יבזה לה"ה הרב מו"ה יוסף שמואל נ"י על דבר זה מאומה, ויחוס על כבוד תורתו וכבוד אביו הצדיק נ"י, ומה לי לדבר בשפת יתר, ותלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, ולא להרס חלילה.

[מקום החתימה]

* * *

בע"ה.

לשלשה מטיבי לכת, ידידי ד' וידידי נפשי הנגיד הרבני מו"ה נחמן כהנא והרב מו"ה יוסף שמואל פריינד והרב חו"ש מו"ה יודא מודרין נ"י, וד' עליהם יגן ויהי' שלום בחילם ושלוה בארמנותיהם עד עולם.

הוד מכתבם השנתי יום אתמול, ואעשה רצון יראיו להשיבם מהר, על דבר המיניקת שדברתי כבר לשלום בער"ח אב העבר, וכך היא דרכה של תורה שאמרה כי תקרב אל עיר וכו' וקראת אלי' לשלום (דברים כ'), ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, וידוע דברי חז"ל בסנהדרין דף ק"י ע"א שכל המחזיק במחלוקה עובר בלאו יעו"ש, ולכן עוד אנוכי בע"ר מבקש ממעלתכם הרמה להשקיע הרב המ"ץ נ"י בדברי פיוס ושלום, ולא תגישו דבריכם לפני שרי הקוממאט יר"ה, הן מצד הרב המ"ץ נ"י הן ממעלתכם הרמה, ואם באלה הדברים לא יתקדר דעת הרב המ"ץ נ"י ויחזיק עוד במחלוקה ובאש התבערה אשר ללאו יוצאה כנ"ל, אמינא יען שכבר נעשה מעשה עפ"ה ובצירוף גדולי ישראל ד' עליהם יחי', שדברי הרב המ"ץ בטלין ומבוטלין המה בדבר המיניקת זו.

והי' בזה שלום מנאי או"נ הדש"ת, ולשלום הרב המו"ץ נ"י ג"כ אדבר, ובלי פן יעתיקו מעלתכם הרמה מכתב זה ולשלוח לה"ה הרב המ"ץ נ"י, וד' ישפות שלום לנו ולכל ישראל.

[מקום החתימה]

בענין אין טוען וחוזר וטוען

מהגאון מוה"ר שמעון הכהן שאטין אבד"ק פאטאק זצ"ל⁽¹⁾

בעזה"י. יום שני בשבת שלשים לעומר תרט"ז לפ"ק פאטאק.

שפעת שלום וברכה, מאלקי המערכה, ישיג כבוד הדרתו, ידיר עליון וידידי הרב הגאון הגדול החריף ובקי פאר הדור הש"י יוסף לו על שנותיו כשמו הגדול נ"י ע"ה פ"ה בקש"ת מו"ה יוסף נ"י⁽²⁾ לנצח אכ"ר, וכל אשר לו שלו' וברכה.

אף אמנם הכרת פני כבודו מעולם לא הכרתי, ולא זכיתי להשתעשע עם כבוד תורתו בפלפולא דאורייתא, אך למשמע אוזן שמעתי שמו נודע בשערים המצוינים ורבים מהללים ומשבחים גודל חריפתו ובקיאתו, גלל כן אמרתי ליקח לי מועד לשלוח לכבוד תורתו הגדולה, מעט אמרים אשר חנני ד' בענין טוען וחוזר וטוען, ובקשתי שמוחה לפני כבוד הדרת גדולתו שלא ישליך אחרי גוו, וישים עינו על הדברים, ואם שגיתי וימצא דברים שלא יישרו בעיניו לא יעלים ממני רק יודיעני ואקבל דבריו באהבה רבה, כי כך היא דרכה של תורה, זה בונה וזה סותר, ועל מה שלא העתקתי בעצמי את החידושים, לא מחמת עצלות עשיתי כזה, רק יאמין לי מעכ"ת כי איש חלוש אנכי בעת הזאת וידי מרתתן ואברי דא לזא נקשן, והרופאן יעצוני לילך למרחץ חמין לפעם, ואם יגזור ד' לחיים, בדעתי לנסוע שמה אי"ה אחר יום מתן תורתנו הקדושה, וגם המכתב הזה הי' קשה עלי מאוד, אך אמרתי לכבוד תורה ההכרח לא יגונה, ואם מעלתו ירצה להשיב, יראה להריץ לי מכתבו היקר עוד קודם החג הבע"ל. ואסיים בטוב, הא"ל הטוב, יתן לו כל טוב, ויזכה לראות בנין הטוב.

דברי ידידו המצפה לתשובתו הרמה,

שמעון הכהן שאטין בהרב המנוח מו"ה משה יחיאל ז"ל הכ"מ

(1) נולד בעיר לאסק לאביו הגאון מוה"ר משה יחיאל הכהן שאטין זצ"ל. בבחרותו למד אצל הגאון מוה"ר עקיבא איגר אבד"ק פוזנא זצ"ל. נשא אשה בתו של הגאון מוה"ר יונתן בנימין עסטרייכער אבד"ק טשענער זצ"ל. בשנת תקצ"ג לפ"ק נתקבל לאבד"ק שאראש-פאטאק. הסתופף בצל כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע, ויש אליו תשובה בשו"ת דברי חיים ח"ב חיו"ד סי' פ"ה, וגם כתב הסכמה על ספרו. נדפס ממנו ספר כהונת עולם על סוגיות הש"ס. נפטר ביום ב' דר"ח חשוון שנת תרכ"א לפ"ק. - מכתב חידו"ת הלז, הגיע אלינו מאת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. זכרה לו אלקי לטובה.

(2) הוא הגאון מוה"ר יוסף הלוי ליכטיג זצ"ל הנודע בשם רבי יוסלי חריף. נולד בשנת תקל"ג לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר צבי הירש אבד"ק דאמבראווא. כשהגיע לפרקו נשא אשה מק"ק צאנז, ומשם נסע להסתופף בצל הגה"ק הרבי מלובלין זצ"ל, ואח"כ לשאר צדיקים. בשנת תקס"ד לפ"ק נתקבל לאבד"ק דאמבראווא, ובשנת תקע"ו לפ"ק נתמנה לאבד"ק זבארוב. קצת מחידושי ותשובותיו נדפסו בספר שו"ת עמודי אש לבית יוסף. נשמתו עלתה לגנוי מרומים עשרה ימים לחודש כסלו שנת תרי"ז לפ"ק.

הנה ברין אין טוען וחוזר וטוען כמבואר בח"מ סי' פ', יש לי מעט אמרים להציע לפני מעב"ת הרמה אולי יישרו בעיני מעלתו, כי ידעתי וגם שמעתי שכל דו לא אניס לי, וישקול בשכלו הזך, ואם שנית יודיעני מעלתו ואנשק אמדותיו, ואם תשיג ידי יד כהה להחזיק הברק, לא אמנע עד מקום שכח שכלי יהי' מחזקת, ואחזיקנא לו מלא חפנא טיבותא.

הנה ידוע סברת מהרי"ו דכתב וז"ל, ומה שכתבת שראובן רוצה לחזור ולטעון טענה שלא טען כבר ולא חשש לטעון, נראה דלא מצי לחזור ולטעון כיון דלא טען כבר, ודמיא לההוא דפרק מי שהי' נשוי (כתובות צ"ד ע"א), אמר רב הונא תרי אחי שותפי דאית להו דינא בהדי חד, ואול חד מנייהו בהדי' לדינא, לא מצי אידיך למימר לאו בעל דברים ידידי את אלא שלוחתי' קעביד וכו', עד אבל איתי' במתא איבעי לי' למית', אלמא כיון דשתק אחולי קאחיל והוי כמו שהורה רחבירו שפיר טען, וכ"ש מילתא דאיהו גופא מצי למטען ולא קטען, דודאי הורה דטענתו לאו טענה היא, ועוד טעמא רבה, דאי יכול לחזור ולטעון, א"כ מה כח ב"ד יפה, כשיראה שמתחייב ברין, כל אדם יעשה כן, עכ"ל. ודבריו אלו הובאו בדרכי משה סי' פ' ובש"ך, ובדבריו מהרי"ו ז"ל נתרבו הפירושים, ולא רציתי להאריך בזה כי גלוי לפני מעב"ת. עכ"פ ידוע דסברת מהרי"ו מטעם הודאה, שכבר הורה שאין לו עוד לטעון.

אך צריך לעיין דזה לא כללא הוא, כי בהודאה זו יש לחלק טובא, דהכנה"ג הביא בשם תשו' מהר"י אדרבי (והוא בסי' קמ"ט) וז"ל, דוקא שטוען טענה שהוא יודע בעצמו שנתחייב בה, אבל כשטוען טענה שהוא סובר לפטור את עצמו בה, אע"פ שהדין לחיוב, יכול לחזור ולטעון. וכתב בקצה"ח, ואין התשובה לפני ולא אדע מה טעם בה, כיון דאמרו סתם הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, מה הפרש יש בין יודע מחיובו לאינו יודע, יע"ש.

ואני זכיתי לראות דבריו בטעמא, כי המעשה כך הי', ראובן הי' חייב לשמעון מנה, והמחה שמעון את לוי, ואח"כ תבע לוי לראובן ואמר טעיתי בחשבוני, כי שמעון חייב לי לשלם ג"כ לזמן פלוני כ"כ מעות, ואיני חייב לשמעון כלום, זה הי' טענתו ראשונה, ואח"כ חזר ואמר ראובן שהמחאה זו שהמחה את לוי אינו כלום, כי מקודם המחאה שמעון את יהודא על אותו ממון, והמחאה של יהודא קדמה, וע"כ אינו חייב כלל ללוי, ע"כ השאלה. והאריך הרב בפס"ד, ואח"כ כתב וז"ל, כיון שהני שני טענות סתודות אהדדי, אינו נאמן לחזור ולטעון, כי שני טענות אי אפשר שיהיו אמת. וכתב לפי שיטת מהרי"ן מיגש ורמב"ם ז"ל דסברי כל זמן שלא הוכחש בעדים יכול לחזור ולטעון אפי' היכי שסותר טענה ראשונה, ה"נ נאמן, רק לדירדה בעיני מיגו, ובנ"ד ליכא מיגו. ואח"כ כתב, ואפי' לדעת רשב"א שמפרש דווקא מפטור לפטור אמרינן הכי להר"י הלוי ורמב"ם ז"ל, כיון שרשב"א דיקדק וכתב אבל מחיוב לפטור כגון שהורה שחייב לו או שטוען של ריבית, וריבית ג"כ כל אדם יודע שאסור ליקח ריבית, ע"כ הודה בחיובו ממש, ועל זה אינו יכול לחזור ולטעון, כיון שכבר הודה בחיובו, אבל מפטור לפטור אע"פ שעל פי הדין יתחייב, אבל כיון שכוונתו לפטור את עצמו בטענה זו ולא לחייב

ולהודות, ולא כ"ע דיני גמירי, שפיר מקרי מפטור לפטור, ואם יש לו עדים על טענה שני' יוכל לחזור ולטעון להר"י הלוי והרמב"ם ז"ל, עכ"ל.

לפי' לפי מה שהוא מפרש מטעם מינו, כמו שבאמת פירשו המפורשים ראשונים, שפיר מביא ראי' לנידון שלו, כי ע"כ לא אמרינן בכה"ג הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, כי אם נאמר הודאת בעל דין, הרי היכא שאמר לא לוית', ואח"כ אמר לוית' ופרעתי, דבכה"ג לכ"ע חוזר וטוען כל זמן דלא הוכחש בעדים, כמו שכתב הר"ן סוף פ"ק דמציעא ונמוקי יוסף שם, הא באמת יש נ"מ טובא בין שני טענות אלו, וכמו שאנו רואין היכא שכתבו טענותיהם כשטר לא יכול לחזור אפי' בכה"ג כמ"ש ר"ן ונ"י שם, וכיון שיש נ"מ בין שני טענות הללו, נימא ג"כ כשטען טענה ראשונה, הודה דטענה זו ליתא, ובפרט שסותרת, כודאי הודאה גמורה היא, ומה מהני מינו לסמוך אטענה שני', אפי' יהי' אמת, הא הודאת בע"ד עדיף מעדים וכ"ש ממינו, ומה מהני מינו כשכבר הודה דטענה זו לא כלום היא, ועל כן אם באו אח"כ עדים שלה, יהי' חייב לשלם מכח הודאתו ראשונה כשאמר לא לוית', דהוי' כאלו אמר לא פרעתי. ובאמת להר"י הלוי ורמב"ם, כל זמן שלא הוכחש בעדים קודם חזרה, לא מהני אח"כ עדים להכחישו על טענתו הראשונה, וכמ"ש ב"י שם, וכן כתב בגידולי תרומה שער י"ב ח"ה, וכן כתב מהרי"ט חלק ח"מ סי' מ"ו, ודלא כהרמ"ה יע"ש. ואם נאמר דהוי' הודאה אפי' שבאו עדים אח"כ, לא יהי' גאמן בטענתו האחרונה, ובקצה"ח ס"ק ג' הק' ג"כ על זה, אך באופן אחר, ומכח קושייתו רצה לומר דבכה"ג לאו הודאה הוי' כיון שיכול לעמוד בטענה ראשונה, אבל לא מטעם מינו אתינן עליו, יע"ש. אבל לפי קט דעתי נראה לומר, הרי עינינו רואין דרוב הפוסקים גדולים חקרי לב למדוהו מטעם מינו.

ונלפענ"ד דהרבר כך הוא, הלא ידוע דאיכא תרי גווני הודאה, חדא, אי מודה על תביעת התובע מנה והודה לו בחמשים, ועל הא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים, כמבואר בתוספתא ובגמ' ופוסקים, ופירש"י בקידושין, הא ידעינן מהא שנא' כי הוא זה, וכתב הפ"י שם דאי לאו מקרא, מסברא לא הוי פשיטא לן כיון דמצי למימר משטה הייתי כך, או טעיתי, דאי בעומד בהודאתו, מלתא דפשיטא היא, וכ"כ בפרק הנושא, ואיירי בהודה לפני הב"ד תו אינו יכול לחזור כמבואר בס' פ"א ובש"ך שם שהאריך בזה. ומהרי"ן לב כתב הטעם משום מתנה, והאריך בזה, כיון דקרוב פסול בין לזכות בין לחוב, ואדם קרוב אצל עצמו, ה' ראוי לומר מה"ט להוי' אדם קרוב אצל עצמו לחייב עצמו, אלא יראה דמה שהוא חייב הוא מטעם מתנה, ואף שאמר בלשון הודאה שלה, אנו מפרשין כוונתו כאילו אמר בלשון מתנה. וצוחו עליו מקצת מן האחרונים, דאם נימא מחמת שחל החיוב מהיום, למה חייב שבועה דאורייתא, הא מקצת שהודה מתנה נתן לו, ואם אמר הלוה אין לך בידי כלום רק חמשים זהו' אתן לך כמתנה, הכי ס"ד שיהי' חייב שבועת עד אחר, ודבר זה מבואר בקצה"ח סי' ל"ד ובשערי תורה ריש כלל הודאה.

ולפענ"ג שאין לדחות בקל דברי מאורן של ישראל אשר הכל גלוי לפניו, ומשבועת מודה במקצת ליכא סתירה לדבריו, הרי הא דכופר הכל פטור משבועה, הוא משום חזקה דאין אדם מעיז, ובכה"ג דמודה לו במקצת והוא אומר בלשון הודאה על תביעתו, אף דאנו דנין אותו כמתנה מכח גה"כ, עכ"פ שייך לומר דמעייז

על המותר וחייב שבועה, ואם ישבע דלית לי גבי' אלא חמשים זוז ולא יותר, ממילא יהי' חייב החמשים שהודה מכח הודאתו על התביעה, ולא צריך תו למימר לפרש כוונתו על מתנה, כיון שנשבע על הודאתו תו ליכא למפסל הודאתו משום צד קירבה, אלא מהני הודאתו על למפרע מכח השבועה, ובהרדי קאתינן, מכח הודאתו חייב שבועה, ומכח השבועה הוי הודאה גמורה, ותו לא צריכנא לחייבו משום מתנה.

עוד נראה לי לומר, הא החליט מהרי"ן לב כיון דאדם קרוב אצל עצמו לא מהני הודאתו לחובתו, על כן החליט דחייב משום מתנה מהשתא, בהא אפשר לומר, כיון דעיקר החיוב ליתא משום עדותו ונאמנותו, וחייב מהשתא מכח מתנה, רק אנו באין לדון אי מהני הודאתו למפרע על תביעת התובע, בהא בוודאי מהני עדותו אפי' שהוא קרוב לעצמו, כיון דהוי רק גילוי מילתא בעלמא, והאי עדותו אינו נוגע לחיוב ממון, דהא כבר חייב מהשתא מכח מתנה, ונאמנותו על למפרע הוי רק גילוי מילתא, ובהא אפי' קרוב נאמן, כדאיתא בפרק החולץ ו"ל הרי"ף שם, והילכתא גילוי מילתא בעלמא היא אפי' קרוב ואפי' אשה מהימנא דלאו אמילתא דאיסורא קמסהדי ולאו אממונא מסהדי, אלא מילתא בעלמא הוא דמגלי, עכ"ל, וריב"ש סי' קפ"ג האריך בזה. וע"כ אין זה דבר רחוק אם נאמר דלא כתב מהרי"ן לב סברתו אלא בהוראות דעלמא, אבל בהודאת מודה במקצת, דחייבו התורה שבועה מכח הודאתו על תביעת התובע, מהני נאמנותו למפרע, דהוי רק גילוי מילתא בעלמא, ואפי' קרוב נאמן, דהא בעיקר החיוב מכאן ולהבא לאו מטעם נאמנותו היא. לפ"ז לשיטת מהרי"ן לב דבהודאה החיוב היא מעכשיו ולהבא ובתורת מתנה, ליבעי קנין, דהא במתנה בעי קנין, וריבודו לא מהני להשוות קנין, וכבר העיר בזה בשערי תורה.

ולי נראה, הרי מבואר בפוסקים דהודאה גופא קנין היא, והוה קנין אודייתא כמו שמוכח מאודייתא דאסור, וכתבו יתר הפוסקים דאין חילוק בין בריא לשכיב מרע, והוא קנין מעליא כמו משיכה וכסף, ולהכי נמי בזה שמורה שחייב לפלוני מנה, אע"פ שאינו חייב, זכה בו חברו משום אודייתא כאילו נעשה בקנין ובשטר, וכבר האריך בזה בקצה"ח סי' מ', ואף דבאודייתא בעי אתם ערי כמ"ש שם, בלא"ה צריך לומר דאמר אתם עדי, דאל"כ יכול לומר משטה הייתי כך, והודאה בב"ד הוי כאתם עדי, כמ"ש שם השערי תורה גופא.

אך הלום ראיתי בספר שערי תורה רהביא קושיא רבתא משם אביו שאדי הגאון הצדיק זצ"ל, מהא דאיתא במס' שבועות (מ"א ע"ב) בההוא דאמר לחבר'י' הב לי מאה זוזי דאזויפתך, א"ל לא היו דברים מעולם, אזיל ואייתא סהדי דאזופי' ופרעי', אמר אביי מאי נעבד וכו', רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי, ופרש"י, דכיון דלא לזה לפי דבורו לא פרע, והרי יש עדים שלוה, נאמנים הם על הלוואה ואין נאמנים על הפרעון, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. וכן פסקו כל הפוסקים כדאיתא בח"מ סי' ע"ט. וא"כ בשלמא לשיטת דש"י שהודאתו מהני אף למפרע ונאמן על גוף הדבר, א"ש, אבל לשיטתם שהוא מחייב את עצמו מכאן ולהבא, אבל בגוף הענין נאמנים העדים, הא הכא לא התחייב את עצמו כלל, דהוא אינו רוצה לשלם, כי אמר לא לויתי, והוא תימא רבתא לשיטתם, עכ"ל.

ולגדול חומר הקושיא שלא יהי' הגאונים בהעלם גמרא ערוכה, אמר הוא ז"ל ישוב באריכות.

ולפענ"ד נראה אחרי מחילת כבוד תורתם דהא ליכא קושיא על מהר"ן לב, דהוא לא קאמר אלא היכא דהודה ממש לחיובא ונימא דסמכין אהודאתו כהודאת עדים, אהא שפיר קשיא לי' הא קרוב אצל עצמו, ומשני מטעם מתנה מהשתא דנינן, משא"כ בכה"ג דהוא כופר ולא מעיד על עצמו לחיובא, ומטענתו ליכא חיובא כלל, רק ע"י העדים שאומרים לוה, ידעינן החיוב שהי' מעיקרא, ואי הוי לן השתא ספק על הפרעון, בוודאי הוי חייב לשלם, כי אין ספק פרעון מוציא מידי ודאי חיוב, כמו באיני יודע אם פרעתיך דקיי"ל שחייב, והכא אפי' שעדים אומרים ג"כ דפרע, בהא לא יכילנא לסמוך על העדים, כיון דמטענתו דלא לוה, נשמע דלא פרע, מש"ה לא מהני הא שאומרים העדים דפרע, להוציא מידי חיובא שודאי הוא, ולהוי רק ספק על הפרעון ג"כ לא מהני לפטרו, והשתא אין החיוב בא מכח הודאתו כלל רק מכח העדים ידעינן החיוב ואיכא חזקת חיוב, ולא נקטינן מטענתו רק שלא פרע, ולא כדברי העדים שאומרים ג"כ שפרע, ולא אתיא חיובא על פי כדורו, רק מחמת חזקת חיוב, ובכיוצא בזה לא אולא כלל קושיות מהר"ן לב כנ"ל.

ובכהא דכתיבנא היכא שהוא מודה דחייב לחברו ואנן ידעינן בבירור דלא הי' חייב לחברו ושניהם מודים דלא הי' חייב לו מעיקרא כלל, אפ"ה מהני בדרך הודאה וחייב ליתן לו, בהודאה זו יש חלוקי דעות בין ראשונים, יש דפרשוהו דהאי הודאה מטעם קנין היא, והודאה זו מהני כשאר דרכי הקנאה כדכתיבנא, וחברו קונה בהודאה זו כמו בקנין משיכה או אנב וכדומה, ויש חולקין וסוברים דהודאה זו ג"כ לאו מטעם קנין היא מהשתא, רק הוי הודאה על לשעבר, ואפי' דאנן ידעינן בבירור שלא הי' חייב לו אמרינן אינש אחרינא גולי' ואמר לי' להאיך זיל אבלע לי' בחשבון, א"נ אינש אחר יהיב לי' וזכהו על ידי זה, ודברים הללו כתובים בבצל התרומות שער מ"ב ח"ג, בראשונה כתב דעת הגאונים דהודאה היא כאחד מדרכי הקנאה, ואח"כ כתב וכן דעת ראב"ד, ובאמת מדברי ראב"ד נראה דהודאה לאו מטעם הקנאה היא רק הודאה על לשעבר, וכבר עמד על זה הגידולי תרומה למה הוצרך ראב"ד לומר טעם זה, למה לא אמר כפשטא דהוי הקנאה ומתנה מעכשיו. הרי אנו רואין דראב"ד אינו סובר מטעם הקנאה.

ובאמת צריכנא להבין כיון דבעה"ת כתב מקודם דעת הגאונים מטעם הקנאה, איך כתב בתר הכי וכן דעת ראב"ד, הא להיפך גמור היא. וראיתי בס' בני יעקב דהוקשה לו זאת. אבל לדידי לאו קושיא, דהא דכתב בעל התרומות, וכן כתב הראב"ד, לא קאי אמאי דסליק מיני', רק על עיקר הדין דקאמר מקודם בהודאה לא שנא בין שהי' מחויב בי' או שהודה בדבר שלא הי' מחויב בי', וראי' מהא דאיסור, על הא קאמר, וכן נמצא בתשו' לראב"ד דכתב להוכיח כן דהודאה מהני אפי' במידי דלא הי' חייב בי', אבל אין כוונתו שדעת ראב"ד כדעת הגאונים, רק לעיקר הדין, ועל זה הביא בסוף, שבעל העיטור חולק בזה, דהיינו כי באמת חולק על עיקר הדין דלא מהני הודאה רק בשכ"מ ולא בבריא, ופליגי על הגאונים כראיתא באות ה' בהודאה.

והנה הדבר ברור לכ"ע בכל הודאות, בין אם הודה על התביעה או הודה מעצמו, אפי' אם נאמר עיקר מטעם הודאה לשעבר, אפי' בעינן שיהי' כגונוי שהי' יכול להקנות לחברו, וחברו הי' יכול לזכות בו, כמבואר בהרמ"ה הובא בטור סי' קכ"ו וקנ"ז כמבואר שם בש"ך, והמחבר כתב, בהדיא דווקא ממי שהמעות בידו מהני הודאה. ומדרכי פרק מי שמת סי' תר"כ כתב במלוה לא מהני הודאה רק כשאומר שהי' שלו קודם שהלוה לזה, אבל אם אמר בשעת המלוה הי' שלי, ועכשיו אני מודה שהוא שלו, לא קני, דלא מצי מקני לי' בשום ענין משהלוה אותם, עכ"ל. וכ"ש אם נאמר דהודאה מטעם קנין, בודאי דינו ככל קנין דעלמא דמצי הזוכה מיד לזכות בו ע"י הודאתו, אבל אי צריך עוד איזה מעשה לחייבו, כל זמן דלא נעשה המעשה שמחייבו בהודאתו, בודאי יכול לחזור מהודאתו כל זמן שלא זכה הזוכה כמו בשאר קנינים.

לפי' פשוט וברור, כשאמר לא לויתי ומכח טענתו דנינן אותו כאמר שלא פרע, והוי הודאה שלא פרע, הרי כל זמן שלא הוכחש בעדים על הא דאמר שלא לזה, אינו חייב על הודאתו שלא פרע, כיון שאמר לא לזה, רק כשבאו עדים עד שלא חזר מטענתו ראשונה, כשבאו העדים והעידו בב"ד שלוה והוא עדיין עומד בטענתו, הרי הודאתו שלא פרע עומדת במקומה, ונתחייב מדין לשלם, מחמת העדים בצירוף הודאתו, ואח"כ לא מצי לחזור ולטעון שלוה ופרע, דהוי כמו אי הודה בהודאה גמורה דחייב לחברו מנה תו אינו יכול לחזור בו, כי כבר זכה חברו ונתחייב לו, אבל כל זמן שלא באו עדים יכול לחזור ולטעון שלוה ופרע, כי באמת בראשונה לא היתה הודאתו בפירוש לחיובא, אדרבה הי' טוען לפטור. והא דצריך למיגו, היינו כיון כשיצא חיישינן לשקר בטענה שני', צריכנא למיגו, ואמרין דאינו משקר, וכיון רידעינן דאינו משקר בטענה שני', פשיטא דיכול לחזור, כי בטענה ראשונה לא הוי כלל הודאה.

לפי' צדקו דברי מהר"י אדרבי, בנידון שלו אם יש לו עדים על הטענה שני' מהני אפי' דלית לי' מיגו, רק כיון שידעינן דהאמת אתו, יכול לחזור, והודאה ליתא כאן מכח טענתו הראשונה, דהא לא הודה בדרך הודאה לחייב את עצמו, אדרבה לפטור, וכן בבעה"ת שער י"א סי' ג' כתב וז"ל, ומסתברא דלא דמי להאי דחוזר וטוען כל זמן שלא יכחישוהו ערים, דההוא בדרך טענה אמר כדבריו, וכאן דרך הודאה, וכל המודה בב"ד אינו יכול לחזור, עכ"ל. הרי דיקרק וכתב דוקא דרך הודאה גמורה, כמ"ש שם מקודם בשם מהר"י הלוי, אבל ע"י טענה אין ענין לזה. ונידולי תרומה שם כתב כונתו כמ"ש רשב"א לשיטת רמב"ם, היינו מפטור לפטור כמ"ש בשער י"ב, אבל כיון שבעל התרומות דיקרק וכתב דרך טענה, משמע בהדיא דלאו דוקא שאומר מעיקרא לא לויתי ואח"כ אומר לויתי ופרעתי, כמו שהבינו קצת מפרשים, רק כמ"ש מהר"י אדרבי, אפי' אם הי' חייב בב"ד כיון דטענתו הי' לפטור את עצמו ליתא דרך הודאה רק דרך טענה. וכן רשב"א בתשו' סי' אלף וששים דיקרק וכתב בהודה הודאה גמורה אינו יכול לחזור ולטעון, יע"ש. והשתא קאמינא דדברי מהר"י אדרבי אילין כהוגן אפי' לשיטת תוס' ור"ן ונ"י בפ' חזקת הבתים דף ל' ע"ב, רכתבו גבי עבד אינש דקרי לשני טובא שני

חזקה, כתבו, אבל אי הוי חוזר וטוען אפי' אית לי' סהרי לא הוי מהני, וכ"כ רשב"ם שם. נ"ל דהמה לא כתבו הכי דק בגווי דהתם, דאיך נקט שטרא, ועל כן מיד כשהודה זכה הלה בשטרו שבידו, אבל בגווי דלא זכה עדיין ע"י הודאתו, יכול לחזור ולטוען בדאיכא סהרי, או אית לי' מינו.

לפ"ז יצא לנו בדינו של מהר"י אדרבי לכ"ע נאמן בטענתו שני' אם יש לו עדים על הטענה שני', ואף שראיתי דהרב בעצמו כתב שם דלשיטת נ"י הנ"ל אי הוי חוזר וטוען אפי' יש לו עדים לא מהני מש"ה בנידון שלו ג"כ לא מהני, והוא לא כתב רק להר"י הלוי ורמב"ם ו"ל עש"ה, נ"ל לפי גדלו לא רצה לדחוק את עצמו ולהשות המחלוקת, מש"ה הניח הדבר כפי פשיטא, אבל לפמ"ש מלתא בטעמא, נ"ל ברור דהנ"י וסיעתו מודים דבכה"ג לא יכולין לחייבו מכה הודאתו מטענה ראשונה, כיון שעדיין לא נתחייב על פי ב"ד ולא קנה עדיין הוכחה, יכול האידך לחזור בו כמו בשאר קנינים דעלמא.

לפ"ז בטוען וחוזר וטוען לפטור את עצמו, אפי' דבטענה ראשונה הודה על טענה שני' כמ"ש הפוסקים האי הודאה רק מעכשיו ולא על לשעבר, ובאמת הוא לא הודה בפירוש לחיוב, אלא הב"ד מחייבין אותו, כל זמן שלא חייבוהו הב"ד, יכול לחזור ולטוען טענה אחרת. וכך המה דברי הגהות מיימון בפרק ז' מטוען שהובא בס' ד', דכתב יכול ליישב שתיתקו דשתיקה לאו כהודאה דמיא, כיון דהודאה בעצמו יכול ליישב אע"ג דנראה כסותר כמ"ש שם, והיינו בגוונא שלא נתחייב עדיין בב"ד, ומהר"ו אידי בטענות התובע כמו שהביא רא' מ... שותפין דמסיים, אלמא כיון דשתיק אחולי קמחיל והוי כמו שהודה דחבירו שפיר טען וכו'. ולפי הנראה דקאי על התובע כיון דשתיק אחולי קמחיל ומיד זכה חברו, מש"ה אינו יכול לחזור ולטוען, וליכא מחלוקת כלל ביניהן כנ"ל.

נמצא לפי דברנו למעלה, דבמלוה לא מהני הודאה, רק אם אומד דקודם שהלוה לחברו ה' של זה, אבל אח"כ לא מהני הודאה, ממילא אם דנין על דבר שלא בא לעולם לא מהני הודאה, ואם טענו בב"ד ואמר שאין לו עוד לטוען וחשבוהו ב"ד על טענתו, יכול לחזור ולטוען טענה אחריתא אפי' שהודה שאין לו עוד לטוען, דהאי לא עדיף מעיקר התביעה אילו ה' מודה לחברו בתביעתו דלא מהני, כיון שא"א לחברו לזכות בו השתא כיון שאינו ברשותו, והא דחייבוהו ב"ד על פי טענתו, לא עדיף מקנין דעלמא דלא מהני בדבר שלא בא לעולם, ויכול לחזור בו קודם שבא לעולם, ובפרט כיון שעיקר היא ע"י הודאתו, וכיון דהודאתו לא מהני לחייבו ויכול לחזור, כמ"ש הפוסקים דאפי' אודיתא לא מהני במלוה על פה, איך תהני הא שחייבוהו ב"ד על פי טענתו, ובהא לא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר, כנודע למעיין, ובפרט בהפקר ב"ד גופא איכא מחלוקת, וי"א דלא מהני רק להפקיר מרשותו, אבל אידך בעי לעשות קנין בפועל, ותלי בפלוגתא שבין ר"י ור"א בהשולח כנודע, והאריכות בזה למותר.

הגהות על שו"ת חתם סופר חלק יו"ד

מהגאון מוה"ר דוד דייטש אבד"ק דאהרואי זצ"ל⁽¹⁾

בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' ד'. (בר"ה אמנם הכלים). אמנם הכלים רבדראי נתבשל בהם איסורא, דהרי כל בהמה נתחלקה לכמה בני אדם, וכמה פעמים נמצא סכינו פגום, ולא ימלט שנזדמן בכית כל א' פעם אחת חתיכה דאיסורא, על כן את שאפשר בהגעלה יגעילו, וכלי חרס רכלי שני, כיון דבלא"ה רבו המתירים, תסגי להו בשיהוי מעל"ע ויהי' מעם פגום, אבל כלי ראשון שנתבשל בו על האש, אין נראה לי להתיר דהו"ל כודאי נתבשל בו איסור.

נ.ב. במחכ"ת איני יודע למה החמיר בכלים, דסכין פגום אחר שחיטה אינו כי אם ספק, וכמש"כ הש"ך סי' י"ח סק"א וסי' כ"ח סק"ב כ"ז ע"ש, וא"כ על כל בית אפשר לספק דלמא נזדמן לו מבהמה שנפגם הסכין בעצם ולא בעור, ואם השהה הכלים הוה ספק דרבנן. ומה גם, מי יימר שבכל הכלים שהיו כלי ראשון בישל האיסור, וא"כ על כל קדירה תו יש לספק דלמא לא בה בישל, והוה כעין ס"ס. נוסף עוד, עיין במנחת יעקב כלל פ"ה סק"ס"ד הביא בשם חכמי וויניציאה להתיר כל כלי חרס שנאסרו ע"י בישול איסור ע"י שהיי' מעל"ע, כיון דצריכין שבירה הוי כדיעבד, והגאון מהר"ל סרוואל ומהרלנ"ח מתירין בהפסד מרובה, עש"ה. ובחכמת אדם כלל נ"ה ס"ד התיר עכ"פ היכא שיש עוד צד להתיר, ע"ש. וכאן הך ס"ס הוי ודאי עכ"פ צד להתיר, ולמה נחמיר בדרבנן אם יהי' הפסד מרובה. ומה שהביא דאי' מתב"ש, ב' תשובות בדבר, הרא דשם שאבד נאמנותו יש לחוש ששחט בסתם סכין שהוא ודאי פגום, וא"כ שחיטתו ודאי נבילה. ותו והוא העיקר, דהתב"ש לא דן אלא על הכלים למפרע, כיון דמכאן ואילך לא ינחוהו לשחוט, והוא איירי שלא הוציא טרפה מתחת ידו כי אם פעם א', ע"ש ודו"ק.

שם סי' י"א. (בר"ה והנה בר"פ). צריך עיון גדול הא מבואר שם ל"א ע"ב במתני' ובכל הסוגיא שם, דשבועת עדות נהג בשני עדים, דגם עד השני מחייב קרבן שבועה, והשתא קשה אמאי, הא מכיון שנשבט הראשון לשקר ושמעו זה השני, הרי יודע הוא בו שהוא רשע ופסול לעדות וכו', וא"כ ממנ"פ, אי נשבט באמת שלא ידע, משום ששבט העדות באותה שעה, א"כ השני אינו אלא עד אחד ומשבט עד אחד פטור, ואי ידע ונשבט לשקר, א"כ נהי דיכול לחזור בו תוך כדי דיבור, כמ"ש שם תוס' ל"ב ע"א ד"ה בתוך כ"ד, מ"מ יאמר נא זה השני אם גם יחזור ויודה,

(1) הוא בנו של מוה"ר מרדכי דייטש. ראשית נשיאותו היתה כאבד"ק מיסלאוויץ, ובשנת תר"ה לפ"ק נתקבל לאבד"ק דאהרואי. נדפס ממנו קונטרס בשם "אסוף אסיפם", ועוד קונטרסים שונים (בעניני הדת). נדפסה אליו תשובה בשו"ת בנין ציון ח"ב סי' ק"ס. נפטר ביום ז' לחורש אב שנת תרל"ג לפ"ק. - הערות הללו הועתקו מגיליון שו"ת חתם סופר חלק יו"ד שהי' שייך לו, ומנח עתה בגנזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפורסם מוה"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפן. יצו ר' אתו את הברכה.

אסור לי לצרף עמו, שהרי אני יודע שנשבע לשקר ונפסל לעדות, וכיון שכן לא הפסדתיך ממון בשבועתי.

נ.ב. קושיא זו לק"מ, דהיאך ידע העד שנשבע לשקר, דלמא בשעה שנשבע שכח שיודע עדות ונשבע באמת, ואח"כ תכ"ד של העד הב' יהי' נזכר, וכמו שכתב המחבר בעצמו לבסוף, ודו"ק.

שם סי' ל"ה. (כד"ה אמנם האמת). כל ימי ראיתי ריאות לאלפים כאלו ולא שמעתי מי שפקפק בהם, וגם על לבי לא עלה שום ספק שאין זה רק דלדול ושפה של עור הריאה עצמה המתדרקק בסוף השפול וכו', ואין לי בזה דבר מקובל לסמוך עליו, ואני נמנע מכיוצא באלו, אבל איני מורה לאחרים לאיסור.

נ.ב. כמדומה אשתמטתי' דדין זה הובא בדרכי משה סי' ל"ט סי"ח בשם מהרי"ו להתיר משום דלדול, ועיין לבושי שרד סי' ל"ט ס"ק קל"ד.

שם סי' ל"ו. (כד"ה מ"ש מעלתו). בועה שנתכמתה מכשר ריאה, דהו"ל רק חסרון בפנים, ומה שהוא נכזה מכשר הריאה אינו מחמת הריאה עצמה רק מחמת המולגא שבתוכו, וסופו לצאת ע"י שיעול שקורין הוסמין, אין בזה שום ריעותא לפע"ד.

נ.ב. במחכ"ת אשתמיטתי' דברי הפרמ"ג דיני תר"ל אות ט', שכתב להדיא דתלוי' מן הגבשושית תר"ל, ומה שהביא ראי' משמלה חדשה סי' ל"ט, הטעם מפני שאינו גבשושית ממש וכמו שחילק בעצמו, וכבר מוזכר חילוק זה בפרמ"ג דיני תר"ל אות ג', וביתר ביאור בלבושי שרד סי' ל"ז ס"ק קל"ח, עש"ה. וכבר השיג בזה את הרב המחבר בס' מורה לזוכים סי' י"ח תו"ה אות י"ב.

שם סי' ע"ג. (כד"ה והנה על דברי הט"ז). הקשה דגול מרבכה מבר גוזלא שנפל לכרא דכמכא, לתוס' דכותח דרבנן דה"ל תרי דרבנן והחמירו בו.

נ.ב. במחכ"ת לא דק, שא"צ לתוס', דבלא"ה הוה ב' דרבנן בשר עוף בחלב ומליח, ולתוס' הוה ג' דרבנן, ודו"ק.

שם סי' צ"ד. (כד"ה ומה שהקשה). הפלתי כסי' ק"ד כתב דברים תמוהים בזה, רמייתי מתוס' נדה דוקא בקרשים מחמירים, ולא ראה דהיינו ממקום למקום, אבל מזמן לזמן אמרינן, כדמוכח מסוגיא דמומין.

נ.ב. במחכ"ת אלף פעמים, אדרכא שם איירי בנגע בא' כלילה דהוה מזמן לזמן עש"ה, וכן כתב בפשיטות ג"כ בספר חכמת אדם.

שם סי' שמ"ח. (כד"ה ובענין תפילה). בזה"ז כבר כתב מג"א סי' נ"ג ססק"כ, דהכל תלוי בממונים, והיינו לקבל ש"ץ קבוע, אבל האכלים, כיון דבזה"ז אין כאן דין שליחות, והוה ריח שבשפות, לאו כל כמיניהו דקהל להפקיע כח מי שאין בו פסול או מגנום לשון והוא ראוי להתפלל, לומר שלא יתפלל וכו'.

נ.ב. עיין א"ח סי' נ"ג ס"ב לא משמע כן, והמ"א שם ס"ק כ"ד לא כתב דדוקא בזמניהם, אדרבה סמך על דין זה לענין מוהל ואכל, אולם ודאי אין בדין שידחו האכל בלא טעם הגון.

במס' שבת דף כ"א, ובמס' גיטין דף י"ז

מהרב הגאון מוה"ר אברהם גרינבוים אבר"ק האסאסא זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. יום ד' לס' ועברתם את ד' א' וברך כו' (תר"ן) לפ"ק פה האסאסא יע"א.

החיים והשלום, עד עולם, לידי"ע וי"נ ה"ה הרב הגאון האמתי צדיק
יס"ע כו' כקש"ת מו"ה עקיב' יוסף נ"י⁽²⁾ וכאל"ש בעיה"ק ירושלם
תובכ"א.

ספרו היקר „ברית עולם“ ביום שלשום כי עבר לטובה בא לידי וישר כחו
דמר נ"י על אשר הזכיר אותי לטובה לכבדני בס' הנזכר, אמנם ממגדרי לא בא
לידי שום ספר ויהי' להם אשר להם, כי כנראה בעו"ה לא לאמונה יצאו עם ספריהם,
וכאשר כתב כן הרג"ק נ"י בס' הנ"ל בר"ה אוהרה ובקשה, וי"ר שירחם השי"ת
עלינו במהרה דילן.

וכדי שלא לבוא בידים ריקנים מדברי תורה, אמרתי להעלות בקודש לפני
הרג"ק נ"י גרניר אחד מה שנתחדש לי בימי חנוכה שעברו לטובה עלינו. והוא
בגמ' שבת דף כ"א ע"ב וז"ל, א"ר יוחנן ב' זקנים היו בצידן, אחד עשה כב"ש
ואחד עשה כדברי ב"ה וכו', עכ"ל. ויש לדקדק דלמה קאמר בתחילה כב"ש ואח"כ
„כדברי“ בית הילל, ולמה לא קאמר בשניהם כשזה, דהיינו שיאמר גם אח"כ
כב"ה, או שיאמר בשניהם תיבת כדברי, דהיינו „כדברי“ ב"ש כמו שאמר אח"כ
כדברי ב"ה, וזהו דקדוק נכון לענ"ד. ונ"ל עפ"י הנדפס בשמי בספר שערי צדק
חאו"ח מהגאון מהר"ם דק"ק דעעש זצ"ל סי' קכ"ז, דהקשיתי שם על אותו זקן
שעשה כב"ש, וז"ל שערי צדק שם, לפענ"ד אותו זקן ה' משוירי תלמידי ב"ש
דודאי עשה כרבותיו כדאי' ביבמות וכו', ועיין"ש בספר הלז. ולפי"ז י"ל דר' יוחנן
בלשונו המהור בא ליישב אותו זקן דעשה כב"ש, דהיינו מפני שהוא ראה רבותיו
עשו כן, וע"כ קאמר שעשה כב"ש, ר"ל שעשה מה שעשה ב"ש, אבל זקן השני
עשה כדברי ב"ה, ר"ל אעפ"י שלא ראה ב"ה עושים כן, רק שמע דכריהם, מ"מ
עשה כן, דהא ודאי הלכה כב"ה, וזה לענ"ד נכון מאוד ביישוב לשון הגמ'.

ויען שבני הבח' המופלג כ"ה חיים יוסף בן בילא⁽³⁾ הוא עתה בביתי, ובעו"ה
קרוב הדבר כי בשנת 891' למספרם יהי' נאלץ לעמוד אל הגורל ה' ירחם, וגם עתה
נכתב בין הכתובים עפ"י חוקי המדינה ללאנד שטורם, ושמתי פני להעלות זכרונו
לטובה לפני הרג"ק נ"י שישמרהו השי"ת, אמרתי לכתוב בשמו קושיא אחת מה
שהקשה לי בסוגיא דשמא יחפה (גיטין דף י"ז). וזה תוכן דבריו, דמאי מקשה הגמ'

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קס"ז עמוד י"ג. - מכתב הלז הגיע אלינו מאת
ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. כרך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונס' ה' עמוד י"ט.

(3) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קע"ד עמוד נ"א.

ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש, דילמא היינו טעמא דר"י דלא רצה לומר טעם זמן בגיטין משום פירי, דא"כ למה צריך זמן בגט ארוסה, דהא ארוסה לית לה פירי, וע"כ צריך טעם אחר על זמן בגט ארוסה, כדאי' בגמ' לקמן בד"ה ומקום הזמן, וע"כ בחר לו ר' יוחנן טעם אחר על זמן בגיטין כדי שיהי' שוה לכל הגיטין, וצ"ע לכאו'.

ועפ"י פשוטו השבתי לו די"ל כסברת תוס' גיטין דף י"ג ע"ב ד"ה קסבר, וז"ל שם, מדאיתא ר"פ כו' משמע שיש לו כח וטעם כו', יעיי"ש, כן יש לומר גם כאן, דמשמע שיש כח וטעם לר"י דלא אמר כר"ל, וע"כ קאמר משום דסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה, וזה דרוק קצת.

ע"כ נלע"ד ליישב באופן אחר ע"ד פלפול קצת, דהנה בדף י"ח ע"א בתוס' ד"ה גזוהו, הקשו דלמ"ד משום בת אחותו, בזמן הזה למה כותבין זמן בגיטין כו', וי"ל גזירה שמא יחפה על בני' ממזרים כו', עכ"ל. וכבר האדיכו בספרי האחרונים בתירוצי תוס' האלה. ולענ"ד דיש לדקדק דלמה לא קאמר ר' יוחנן בגמ' כן דתיקנו זמן משום שמא יחפה על בני' ממזרים, ויעויין ברא"ש סוגיא זו. ולענ"ד דלכאו' קשה מה שייך שמא יחפה על בני' ממזרים, והא רוב בעילות אחר הבעל, יעויין בפנ"י בסוגיא זו. ולענ"ד דמשכחת לה כגון שהי' הבעל חבוש בבית האסורים דלא שייך לומר רוב בעילות אחר הבעל. אלא דבאמת זהו מילתא דלא שכיחא, ולא היו מתקנין זמן בשביל לא שכיחא כזה, ואע"פ דלר' יוחנן ע"כ צ"ל שאפי' בשביל זנות דלא שכיח תיקנו זמן, מ"מ אפי' לר' יוחנן אי אפשר לומר דמשום האי גוונא תיקנו זמן, דהא זנות בעצמו לא שכיח, וגם לומר בגוונא דהי' הבעל בבית האסורים, בשביל חשש דרוק כזה לא היו מתקנין בתחילה זמן, אבל עתה שכבר תיקנו זמן משום בת אחותו, שפיר נוכל לומר דהניחו התקנה כמו שהיתה בזמן ביה"מ, דעכ"פ קצת טעם יש אפי' בזה"ז וכדכתב הרא"ש ז"ל, יעוי"ש.

היוצא לנו מזה, דאפי' לר' יוחנן דקאמר משום בת אחותו, דק בדוחק יש ליישב למה צריך זמן בגיטין בזמן הזה, וכהנ"ל. ולפי"ז שפיר מקשה הגמ' ר' יוחנן מאי טעמא לא אמר כר"ל, ואין לומר כקושיא הנ"ל משום דלר"ל צריך טעם אחר בגט ארוסה, דזה אינו, דהא גם לר' יוחנן צריך טעם אחר למה צריך זמן כלל בזה"ז, ואי אפשר למצוא רק טעם בדוחק וכהנ"ל, וא"כ מאי טעמא לא אמר כר"ל, כנלע"ד.

הכ"ד ידירו ועברו הרודש שלומו נצח ומצפה לתשובתו הרממה,

הק' אברהם גרינבוים

ופה אמרתי לכתוב שמות בני ביתי שיחיו, ומאוד בקשתי את הדרג"ק נ"י להעלות זכרוננו לטובה בתפילתו הפהורו ובמקומות הקדושים. - שם האחד אליעזר בן בילא, יש לו תלית' אשה ובן אחד ושני בנות, ובעו"ה אין לו שום פרנסה, והוא דר במחוז סילאדי ביישוב ביקאצא, לפרנסה ובריאת גוף ונפש. - ושם השני נחמן בן נעכא יש לו אשה ובן אחד ודר בהערמאנשטאדט, יש לו שם עסק שהוא משגיח אצל ערל אחד. - וגם חתני אברהם שמואל בן מרדכי הלוי עם אשתו

היא בתי הצנועה מ' מרים תחי', יש להם בן אחד וד' בנות, ודר ג"כ בהערמאנשטאדט, והוא גם הוא משגיח אצל הערל הנזכר. ובעו"ה יש להם הרבה סכסוכים עם הערל הנ"ל, מאוד בקשתי להתפלל עליהם שימצאו חן והרחבה ללמוד תורה"ק, כי תלי"ת שניהם כאחד טובים ומופלגים בתורה ויראה, אמנם זה הדחק בפרנסה ובסכסוכים עם הערל מטרידם מאוד, וכמדומה כי הדרג"ק נ"י מכיר את בני מו"ה נחמן נ"י, וי"ד שידחם השי"ת עליהם במהרה.

ושם בני הכח' הנזכר חיים יוסף בן בילא, עתה הוא בביתי ולמדנו סוגיא הנ"ל, ואי"ה אחר חג המצות הבל"ם בדעתי לשלחו לסינוס לפני הרב הגה"צ רשם*), וזהו הצריך רחמים שירחם השי"ת עליו להנצל מידי זרים, ומאוד בקשתי לזכרו לטובה.

וזה שמי אברהם בן רבקה, בעו"ה ברוב הימים חלש כח ל"ע. - ושם זוגתי הרבנית הצנועה המפורסמת שתחי' לאויו"ם, בילא בת גיסא ליבא, לבריאית הנוף וחיים ושלוש וכמ"ס. - ויהי נא לרצון מנחתי מנחת עני שני הזהובים המוסגרים פה.

שני מכתבים מהגה"ק משינאווא צ"ל¹⁾

ב"ה. יום ד' לסדר וצויתי את ברכתי, ל"ד למב"י תרנ"ח לפ"ק.

שו"ר לכבוד ידידי ה"ה הרבני המופלג הגביר המפורסם חכם לב כש"ת מוהר"ר יצחק יחיאל כ"ץ נ"י שטערן גלאנץ.

לנכון קבלתי סך חמש ... רע"ו אשר שלח ע"י משולחי צירים נאמנים ... ויזכה להיות מתומכי אורייתא ולהעניק ולהשפיע מתוך עושר וגדולה ויתענג על רב טוב כל הימים²⁾, ולא יפחד מעונש מאסר ח"ו, כי ידוע לכל שלא עשה כזה שום ערמה, רק לתומו הי' ערב בעד שותפו כדרך התגרים וא"א לחייבו כלל, והש"י ימלא מחסרו ולא ישמע עוד שוד ושבר בנבולכם. והי' שלו' כנפשו ונפש ידידי המצפה לב"ם בכ"י [-לבשורות טובות בכל יום].

הק' יחזקאל שרגא הלפרשטאם

(*) הוא הגה"ק בעל קדושת יו"ט צ"ל.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונס' ה' עמוד י"ז. - מכתב הראשון הגיע אלינו מאת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה עקיבא לאסר נ"י, (אשר אבי אמו הרב אהרן בנימין זאב קארניסצער ז"ל, בנו הגדול של הגאון מוה"ר עקיבא קארניסצער אבר"ק קראקא ז"ל, הי' חתן מקבל המכתב). ומכתב השני הגיע אלינו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה צבי שפיץ נ"י. ברכות התורה יחולו על ראשם.

(2) עד כאן נכתב בכת"י הכותב, ומכאן ואילך נכתב בעצם כתי"ק.

הערות קצרות בשו"ע אורח חיים

מהרב הגאון מוה"ר אהרן גד כ"ץ אבד"ק נימוזשע ז"ל⁽¹⁾

שיל"ת.

אמרתי לסדר לי ולכתוב כאן החדו"ת אשר נתחדש לי בעזרת החונן לאדם דעת בשו"ע אורח חיים, ומהם הערות וחדו"ת פעם בכונה פעם כסותר כי כך דרכה של תורה זה בונה וכו' בכל ההלכות השייכים לשו"ע או"ח בשנת רח"ס ארחמנ"ו נאו"ם ה' (עת"ר). התחלתי לכתוב יום ג' שנכפל בו כ"י טו"ב לס' יברכך ד' אלקיך בכל אשר תעשה, פהק"ק באטארמש יע"א, ויה"ר שאזכה לעבוד להקב"ה מתוך נחת והרחבת הדעת.

(א) בשו"ע או"ח סי' א' הג"ה, ועכ"פ וכו', הג"ה, שויתי ד' לנגדי תמיד וכו'. ובאיוה שו"ע נרשם ב' פעמים הג"ה הג"ה ביחד ממש, וצריך להבין לכאורה מה כוונת רבינו הרמ"א ז"ל במה שציין כאן על אלו הנהגות ב' פעמים הג"ה. ושמעתי שאמר הה"צ מסאפינקא (צוק"ל) בעת שדיבר עם כ"ק אדמו"ר הגה"ק אב"ד ק"ק חוסט (צוק"ל וויע"א⁽²⁾). אמר לפניו כי הרמ"א ז"ל רצה לקיים מה שאמר שם שויתי וכו', וב' פעמים הג"ה הג"ה גימ' כ"ו כמנין שם הרחמים ב"ה, וקודם כל הנהגות ה' כוונתו לקיים ולצייר לפניו שם הוי"ה ב"ה, ומשו"ה הגיה מקודם ב' פעמים הג"ה כמנין שם הרחמים.

(ב) בשו"ע או"ח סי' ח"י סעיף א' שישת הרמב"ם דבילילה פטור מציצית אפי' כסות יום, וביום חייב אפי' כסות לילה. ושישת הרא"ש רכסות יום חייב אפי' בלילה, וכסות לילה פטור אף ביום, ובמג"א בסק"א מביא קושיית הרא"ש שהקשה כיון רכסות יום חייבת בלילה, א"כ אמאי הוי מ"ע שהזג"ר, יעיי"ש. ובהנהגות חתם סופר מביא להקשות לפימ"ש הסמ"ע בחו"מ סי' ה' ס"ק ז' לענין משפט דאין דנין בלילה, דבילילה כעין יממא מקרי יום, א"כ כש"כ לענין ציצית דלא כתוב יום, רק בראי' תליא מילתא כמו שכתוב וראיתם אותו, וקשה א"כ לא הוי מ"ע שהזג"ר, עכ"ל. ולענ"ד נראה שהוא מתורץ בתי' הרא"ש שמתרץ על קושייתו הנ"ל, כיון שעכ"פ כסות לילה פטור, וא"כ שפיר מקרי זמן גרמא, דהא הזמן גורם החיוב דבעינן שיהא מיוחד ליום, עיי"ש, הובא ג"כ במחהש"ק כאן. וא"כ מה מאוד

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קנ"ב עמוד מ"ב. - הערות הללו הועתקו מפנקסו המונח אצל אחד מבני משפחתו ה"ה ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה יוסף מנחם ווייס נ"י. טוב עין הוא יבורך.

(2) הוא הגה"צ מוה"ר יוסף מאיר ווייס מסאפינקא זצ"ל בעמח"ס אמרי יוסף.

(3) הוא הגאון מוה"ר משה גרינוואלד אבד"ק חוסט זצ"ל בעמח"ס ערוגת הבושם.

מיושב קושיית הח"ס, דאף דבלילה כעין יממא מקרי יום לענין זה, מ"מ כיון דבלילה שלא כעין יממא פטור, כי רק בדאיכא נרות הוי לילה כעין יממא, משא"כ בדליכא באמת פטור, וא"כ עיקר הזמן דבעינן לייחד להבגד הזה הוא היום, דהתם בכל אופן חייב, וא"כ שפיר הוי מעשהזוג"ר, כמו להרא"ש דאף דכסות יום חייב בלילה, מ"מ סוכ"ס הוא רק משום שהוא כסות יום, דכסות לילה פטור, משו"ה שמי' מעשהזוג"ר, ה"נ כאן אף שיש לילה שהוא כעין יממא, הוא ג"כ מצד היום, וא"כ הוי מעשהזוג"ר, כי זהו שמחייב בלילה כעין יממא, הוא מצד שהוא כיום לגבי זה, דאי שלא כעין יממא פטור, ושפיר הוי מעשהזוג"ר, ודו"ק.

(ג) בש"ע או"ח סי' ח"י סעיף ג' ברמ"א, ואם לובש ציצית מעלות השחר ואילך מברך עליו, ובמג"א סק"ד, דהוא הדין בערב עד צאת הכוכבים. ובהנהגות רעק"א ז"ל כתב בזה"ל, ק"ל הא שאני, דעמוד השחר הוא יום מדינא, משא"כ בבית"ש הוי ספק לילה, ואיך יברך מספק, ואפשר רהוי ס"ס, א' ספק יום ספק לילה, ב' שמא כסות יום חייבת בלילה, וצ"ע לדינא. ולדידי ק"ל על המג"א ועל הגרעק"א זצ"ל, ולא זכיתי להבין, הא' המג"א בעצמו לקמן ריש סי' רס"א כתב בפירושו שאפי' ספק אם הוא ביה"ש אם לא, אם מסופק בכך ג"כ אסור, מכש"כ דאין לעשות ס"ס מביה"ש עצמו, ובודאי אין להצטרף לס"ס, וכן מסתבר ומבואר בהאחרונים, דכיון דקבלנו עלינו האי ספק ביה"ש לחומרא כלילה ממש, לא נוכל לעשותו ספק, וא"כ האיך מצרפו הגרע"א ז"ל לספק ספיקא. וגם על המג"א לא זכיתי להבין, האיך התיר לברך עד צאה"כ, הא לגבי דירן כלילה הוא, דקבלנו זה הספק כודאי.

(ד) בש"ע או"ח סי' קפ"ד ס"א. אם אינו יודע אם בירך ברכת המזון או לאו, צריך לחזור ולברך מספק. ובמג"א שם סק"ז מביא שצריך לברך גם ברכה ד' כי היכא דלא לזילולוי בה. והסברא, דהיכא דספק דאורייתא ודרבנן באין כאחד ואזלינן לחומרא גבי ספק דאורייתא, ע"כ משום דלא ליתי לזילולא גם בספק דרבנן, כי האי גוונא אזלינן לחומרא, ועי' במהש"ק שם. וצ"ע על המג"א ממה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' אבות הטומאה, חביות שיש משקין בתוכן ופשט הטמא ירו לתוכן ספק אם נגע, המשקין טמאין והחביות טהורין, שמשקין עצמן דבר תורה, ולטמא אחרים הוא מדרבנן, משו"ה גבי משקין עצמן אמרינן ספק לחומרא, ולגבי החביות שהוא מדרבנן אמרינן ספק דרבנן לקולא, ע"כ. והרי הכא נמי הספיקות דאורייתא ודרבנן באין כאחד, ואמאי מפלגינן הספיקות דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא, וצ"ע על המג"א שסותם כן ולא העיר כלום מדברי הרמב"ם הנ"ל.

(ה) בש"ע או"ח סי' פ"ב סעיף א', צואה יבשה כל כך שאם יורקנה תתפרך מותר לקרות כנגדה וכו'. הג"ה וי"א דלא הוי כעפר רק אם נפרכת ע"י גלילה בלא זריקה, וכן עיקר, ובמג"א סק"ב כתב, וג"ל דבזמן הקור שהצואה נקרשת הרבה כאבן, שרי לקרות כנגדה אע"פ שתחזור אח"כ לקרמותה בזמן החום, מ"מ בתר השתא אזלינן, וכן מוכח קצת בטהרות פ"ג, ע"כ. וציין המחשה"ק שהוא משנה א'

שם, וז"ל הח"ס בהגהותיו, נ"ב משנה א' ע"ש, ומ"מ צ"ע דשאני התם משנקרש בטלה לה טומאה הראשונה לגמרי, דאפי' אם חזר אח"כ ונמס אם היא כביצה מכוונת טהור, משו"ה רין הוא שיועיל הקרשה, משא"כ בצואה נקרשת, דאם תמוס תחזור לקדמותה אפשר שגם עתה באיסור עומד, וצ"ע, ע"כ. וכן השיג הח"ס וצ"ל בתשובותיו חאו"ח סי' פ"ט על המג"א בזה. ואפ"ל שלא על משנה זה כוונת המג"א, אך על התוספתא דטהרות, מים שמאים שנקרשו טהורין, נמוחו חזרו לטומאתן, וא"כ מפורש יוצא ממש כדברי המג"א דבתר השתא אזלינן אף שלא פרחו ממנו הטומאה, דהא גם שם כשנמוחו חזרו לטומאתן, ואפ"ה השתא שנקרשו לא איכפת לן כמה שיחזור ונימוחו אח"כ וטהורין, ה"נ אף שנמוחו בזמן החום, ג"כ בתר השתא אזלינן. וזה כוונת המג"א במש"כ וכן מוכח קצת בטהרות פ"ג, כוונתו על התוספתא הנ"ל, דמשם מוכח להריא כדברי המג"א דבתר השתא אזלינן, וזה נכון מאוד בדברי המג"א, ורו"ק בעזה"ש.

(ו) בש"ע או"ח סי' תכ"ו בטו"ז סק"א, מביא בשם מהרי"ל דאין לקדש הלבנה במוצאי שבת שחל בו יו"ט, אמנם רבו המובהק לא הקפיד וכו' וכן עיקר, ע"כ לא הביאו רמ"א, עכ"ל. ובחק יעקב בסי' תצ"ד סק"ב השיג על הטו"ז ותמה עליו, דהא הרמ"א באמת מביא להדיא הך דמהרי"ל דאין מקדשין בליל מוש"ק שחל בו יו"ט כמבואר להדיא ברמ"א כאן בסעיף ב', ותמוה לי' טובא בזה על הטו"ז. אולם הפרמ"ג כאן במשב"ז סק"א רמו לקושיא זו, ומתרץ דהא וכן עיקר שסיים הטו"ז הוא סיום לשון מהרי"ל, והרמ"א לא הביא דעת רבו (של המהרי"ל) שמותר, וזהו כוונת הטו"ז, וא"כ אין כאן קושיא על הטו"ז. ואני עיינתי בס' מהרי"ל בזה ולא סיים המהרי"ל כן כמו שכתב הפרמ"ג, ולכאורה זה סיומו של לשון הטו"ז, וקושיית החק יעקב הנ"ל קמה וגם נצבה, ודוחק לומר שהס' מהרי"ל שהי' לפני הטו"ז הי' כתוב בו, וכן עיקר, לבסוף. וצ"ע כי נפ"מ בזה דעת הטו"ז להלכה, וצ"ע.

(ז) בש"ע או"ח סי' תכ"ו בסק"א מביא המג"א דנשים פטורות מקידוש לבנה משום דהוי מ"ע שהזג"ר, ואף שבשאר מ"ע שהמ"ג נשים נוהגות לקיימם, בזו שאני, שהם גרמו פגם הלבנה (של"ה). ובהגהות חכמת שלמה מהגאון מהרש"ק הרבה לתמוה על המג"א והשל"ה, דהרי כאן לא שייך מעשהז"ג, דבשלמא גבי שאר מצוות, דהיינו פסח סוכות, זמן גרמא היינו חודש ניסן וחודש תשרי וכו"ב, אולם כאן הוי כמו ברכת שהחיינו על הפרי, שאם יש כאן פרי, מחויבת לברך ברכת שהחיינו, וגם כאן באם יש לה לבנה מחויבת לברך, ומאי מעשהז"ג איכא כאן, מאי שנא מפרי, אם יש לה פרי מחויבת לברך, כשאין לה פרי אינה מחויבת לברך, כאן נמי אם יש לה לבנה מחויבת לברך, אין לה לבנה אינה מחויבת לברך. ולכאורה הוא חילוק ותמוה רבתי.

אולם נלפע"ד לתרץ בטעמא דמילתא דהשל"ה ומהמ"א וצוק"ל, דהא אינו דומה ברכת הלבנה לברכת הפרי, דברכת הפרי לא תלי בזמן, אלא בעת שיש לה פרי מחויבת לברך, ולא שנא בין בקיץ בין בחורף, בכל זמן שתמצא הפרי תברך,

ואינו תלוי בזמן רק במציאות הפרי, וזה תינח בפרי, משו"ה לא הוי ברכת הפרי (היינו שהחיינו), מעשהו"ג, שאינו תלוי בהזמן, רק במציאות וכנ"ל, משא"כ בברכת לבנה אינו תלוי במציאות הלבנה רק במציאת הזמן, דהרי מפורש יוצא בסעיף ג' דער ט"ז בחודש מברכין, וא"כ הרי חזינן דאף שהלבנה כאן, אעפ"כ אסור לברך אח"כ, ובפרי כהאי גוונא אינו נפ"מ, וא"כ סוף כל סוף תלוי הברכה בזמן, וא"כ שפיר הוי מ"ע שהו"ג, דער י"ו יום מותר לברך ואח"כ אסור, משא"כ בפרי תלוי הרבר במציאות הפרי, ודו"ק כי הוא נכון בישוב שיטת השל"ה והמג"א בעזהשי"ת.

(ח) ש"ע או"ח סי' תרע"ג ס"ב. פסק המחבר דנר חנוכה שכבתה אין זקוק לה, אפי' קורם שעבר זמנו, ע"ש. וכתב המג"א שם ס"ק י"ב דו"ל, ואם העמידו במקום הרוח וכבתה, זקוק לה, רהוי כאלו לא נתן בה שמן כשיעור כו'. ונראה לכאורה מזה, דאף דקיי"ל כבתה אין זקוק לה, אעפ"כ לכתחילה צריך לזהר שלא יהי' באופן רחיישינן שבוראי תכבה, כמו בהעמידו במקום הרוח או נתן בה שמן פחות מכשיעור. וצלע"ק דבשבת בסוגיא זו פרק במה מרליקין ברף כ"א ע"א אמרינן התם דאסור להרליק בחלב מהותך גזירה אטו שאינה מהותך, ע"ש. והקשו בתוס' ישנים שם, הא הוי גזירה לגזירה, חלב מהותך אטו שאינו מהותך, ושאינו מהותך גזירה שמא ישה, וכאן אמרינן בגמ' דגזירה לגזירה לא גזרינן בנר וכו'. ותרצו דהך שמא ישה לאו ספק הוא, רק ודאי ישה כיון דאי אפשר שלא ישה, א"כ אין כאן גזירה שמא ישה, רק דוראי ישה, וא"כ אסור. וכעת צל"ע לפי"ז אמאי מותרין להרליק נר חנוכה בכל השמנים אפי' הפתילות והשמנים שאין מרליקין בהם בשבת כדפסקינן בריש סי' זה, הא אי אפשר שלא ישה, ובדאי ישה, א"כ כי היכא דקיי"ל כבתה זקוק לה, לענין היכא דנתן בה פחות מכשיעור או היכא דהעמידו במקום הרוח, משום דבוראי תכבה, וה"נ לפימ"ש התוס' שאי אפשר שלא ישה, ויש לחלק, וצע"ק.

לשאלת רבים

יש להשיג אצלינו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בער כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת
כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

בדין טלטול דגים שמתו בשבת

משה הלברשטאם
דומ"ץ דקהל חסדי באבוב
אנשווערפען

שאלה. מי שיש לו אקוואריום של דגים קטנים, ומתו מקצת מן הדגים, האם מותר להוציאם מן המים בשבת, כדי שלא ימותו שאר הדגים.

תשובה. נרמזת במסכת שבת דף קכ"ח ע"א, דג תפל [אינו מלוח] אסור לטלטלו, בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו, ונפסק כן להלכה ברמב"ם הל' שבת פכ"ו הלכה ט"ז, ובטור ושו"ע או"ח סי' ש"ח סעיף ל"א ול"ב, ובכל הפוסקים. (א) והנה מבואר שם דיש שני דיעות בטעם ההיתר לטלטל בשר תפל, דעה א', דעת הט"ז בס"ק כ' שכתב בטעם ההיתר הוא משום דראוי לאכילת כלב, ואף דאינו עומד לאכילת כלב, דהא דעתו לבשלו ולאכלו אחר השבת, אפ"ה כיוון דראוי לכלב, שם אוכל עליו ואינו מוקצה, ולדבריו גם שומן צונן דלא חזי כלל לאדם בשבת, מותר לטלטל, דהא ראוי לאכילת כלב, אף שעומד לאכילת אדם, והא דאסור לטלטל דג תפל, משום דאינו ראוי אפילו לכלב, וכן הוא שיטת התוס' דף קכ"ח ע"א ד"ה דג תפל בתירוצם הא', וכן נראה דעת הטור, וכן הוא דעת הב"ח, והפרישה, והאליה רבה.

דעה ב', היא דעת המג"א, דהא דמותר לטלטל בשר תפל הוא, משום דחזי לאומצא, היינו דיכולין בני אדם לאכלו כן ע"י הדחק, ולפי"ז שומן צונן דא"א לאכלו כן אפילו ע"י הדחק, אסור לטלטל, דאף שראוי לאכילת כלב, מקצה אדם דעת' מיני', משום דאינו עומד אלא לאכילת אדם, וכן הוא דעת התו"ש, והשו"ע הרב, והח"א, והד"ח, ועיין בביאור הלכה שכתב דכמעט כל הראשונים סברו כדעה זו, דכן הוא דעת הר"ה והרשב"א והריטב"א והר"ן והר"מ והמאירי, ולכן כתב שאין להתיר לטלטל שומן צונן אפילו במקום הדחק.

(ב) והנה בספר אליה רבה אות ע"א הקשה בשם הר"א שטיין בהנהגותיו על הסמ"נ על דברי התוס' שבת קכ"ח שסברו כשיטה הראשונה שהיא שיטת הט"ז כנ"ל, בדבר שראוי לכלבים אינו מוקצה, אף שעומד לאכילת אדם, דא"כ אמאי אסור לטלטל דג תפל, דאף שאינו ראוי לאכילת כלב, אבל הא עינינו רואות דראוי לחתולים, ומבואר בגמרא שם דף קכ"ח ע"ב דמטלטלי מים מגולין משום דראוי לחתולים, [וכן הקשה הפמ"ג בא"א אות נ"ו על שיטת הט"ז]. ותירץ על זה האלי' רבה זו"ל, ונ"ל דמ"מ ודאי לאו אדעת' למשרי לחתול, משא"כ בשר תפל לפעמים משליכו לכלבים עכ"ל, וכונתו נראה לכאורה, שמאחר שברור שאינו משליכו לחתול, א"כ הקצאו בהקצאה גמורה, וכזה גם הדעה הראשונה מודה שהוא מוקצה, ולא פליגי אלא בדבר שראוי לאכילת כלב, ועומד לאכילת אדם, אבל פעמים

שמשליכו לכלב, כגון שומן צונן, דכיון שפעמים משליכו לכלב סובר השיטה הראשונה דאין הקצאתו הקצאה גמורה ומותר בטלטול לר"ש. [וא אפשר לומר בכוונתו, שדבר שלעולם אין נותנין לאכול לחתול, אף שראוי לאכילת חתול, לא מיקרי אוכל, משא"כ בשר תפל, אף שעומד לאכילת אדם, כיון שראוי לכלב ולפעמים גם נותנים אותו לכלב מיקרי אוכל, ואינו מוקצה].

ג) והשתא נחזי אנן, לגבי שאילתא דידן, בהני דגים קטנים שמגדלין באקוואריום שבבית, הלא אינם עומדים לאכילת אדם כשמתו, אפילו אם הם דגים כשרים, אלא זורקין אותם לאשפה או לחתולים, כמו שאמרו לי כמה אנשים שיש להם אקוואריום כזה בביתם, וכיון שראוין לחתול, ואין עומדין לאכילת אדם, לכאורה אינם מוקצה לכל הדיעות, אפילו לרעה הב' שהיא דעת המג"א, ומה שאסור לטלטל דג תפל, היינו כזה שעומד לאכילת אדם.

והנה דגים גדולים שעומדין לאכילת אדם כשמתו, אסורין לכאורה בטלטול לכל הדיעות, וכמו שמפורש בנמרא שדג תפל אסור בטלטול, והוא מוסכם בכל הפוסקים, וכל אחד מטעמו וכמו שזכרתי לעיל, לדעת הט"ז, שהיא הרעה הראשונה שהבאתי, הטעם הוא מפני שאינו ראוי לאכילת כלב, ואף שראוי לחתול, וכמו שהקשה הר"א שטיין, צ"ל כתירוץ הא"ר, דכיון דעומד לאכילת אדם דוקא, ובשום פעם אין משליכין אותו לחתול, בזה גם דעה הראשונה מודה דהוי מוקצה, ולדעה הב' שהיא דעת המג"א פשוט שהוא מוקצה, דאפילו אם היו משליכין אותו לפעמים לחתול, כיון שעומד לאכילת אדם, ובמקום הפסד מרובה דאם לא יוציא הדגים שמתו, ימיתו גם שאר הדגים, או אלו הדגים שמתו יסריחו, יכול להוציאם ע"י נכרי, דטלטול מוקצה אינו אלא שבות, ושבות רשבות במקום הפסד מרובה מותר כמבואר בשו"ע סי' ש"ז ובמג"א שם, אבל בעצמו אינו יכול להוציאם אפילו במקום הפסד מרובה.

ד) אמנם ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתו פכ"ז אות כ"ט, דכתב שאינו מותר להוציא דגים שמתו מתוך האקוואריום בשבת אלא אם יהי' הפסד מרובה כשלא יוציאם, ואינו מחלק בין דגים גדולים לקטנים [ובהמפתחות שם ציין ההלכה זו על דגים קטנים], וציין שדבריו נלקחים מתשובת חשב האפוד ח"א סי' נ' מהגאון המפורסם מו"ה ר' חנוך דוב פדווא שליט"א אב"ד דק"ק לאנדאן שכתב שם, שבמקום הפסד מרובה יש לסמוך על שיטת הט"ז דדברי שראוי לאכילת כלב, אף שעומד לאכילת אדם אינו מוקצה, דלפי דעה זו ה"ה אם הדגים ראויין לאכילת חתולים אינם מוקצה, אף אם עומדין לאכילת אדם, ואחר שעניניו ראויים שהחתולים בזמנינו אוכלים דגים, אינם מוקצה לדעת הט"ז, ע"כ. ולפי מה שכתבתי לעיל אינו כן, שדגים קטנים מותר להוציאם מהאקוואריום אפילו שלא במקום הפסד, דכיון שראוין לאכילת חתולים, ואין עומדין לאכילת אדם, בזה גם המג"א מודה שאינו מוקצה, ובס' חשב האפוד אינו מדבר אלא מדגים גדולים שבחניות שעומדין לאכילת אדם, ועל זה הוא שנשאל שם, דדגים כאלו בודאי שאסור לטלטל לדעת המג"א, ולכן לא התיר אלא בהפסד מרובה, שאז יכולין לסמוך על דעת הט"ז, אבל

מרגים קטנים כאלו שאין עומדין לאכילת אדם, לא דיבר שם, ופשיטא שאין לאסור להוציאם מן המים לכ"ע, אף שלא במקום הפסד, מאחר שראוין לחתולים.

(ה) ואמנם לפי מה שכתבתי לעיל גם מה שכתב בספר חשב האפור להתיר להוציא דגים גדולים במקום הפסד, יש לפקפק הרבה, דהנה דבריו נבנו על יסוד קושיית הפמ"ג על שיטת הט"ז שסובר דדבר הראוי לאכילת כלב עף שעומד לאכילת אדם מותר בטלטול, והקשה ע"ז הפמ"ג דהא דגים ראוין לאכילת חתול, ואעפ"כ אסרינן בנמרא לטלטל דג תפל, וע"ז כתב הגר"ח פארווא שליט"א שע"כ צ"ל או שבזמן הנמרא לא ה' שכיחים חתולים, או שתלוי במקומות, או שנשתנה הטבע, וא"כ כיוון שבזמנינו ראוין שהחתולים אוכלין דגים, נשתנה הדין, ולשיטת הט"ז מותר לטלטל, כיון שראוין לאכילת חתול, אף שעומד לאכילת אדם, ובמקום הפסד מרובה יכולין לסמוך על שיטת הט"ז, עכתו"ד. ולפי מה שהבאתי בשם הא"ר שכבר מביא קושיית הפמ"ג בשם מהר"א שטיין, ולפי מה שתירץ הא"ר, א"כ ליתא להדין הנ"ל.

והנה גם מ"ש הגאון אבד"ק לאנדאן שליט"א דאפשר שבימי התלמוד לא ה' שכיחים חתולים, הוא חידוש, דהא בנמרא שם אמרו דמים מגולים מותרים בטלטול דראוים לחתול, הרי דהיו שכיחים חתולים בימי התלמוד, וכבר הביא ראי' זו הר"א שטיין שמוכא בא"ר וכנ"ל, וגם מה שכתב עוד דאפשר שנשתנה הטבע, ג"כ קשה לומר כן, דהלא הר"א שטיין ה' עוד לפני הב"ח והט"ז [שה' עוד בימי המהרי"ק] והוא כתב כבד בימיו דחתולים אוכלים דגים, וא"כ היאך הניחו הב"ח והט"ז מה שכתב בטור ובש"ע שדג תפל אסור בטלטול ולא הגיהו, שלפי מה שסברו הם דדבר שדאוי לכלב אף שעומד לאכילת אדם אינו מוקצה, גם דג תפל מותר לטלטל עכשיו אחר שנשתנה הטבע וכבר דאוי לחתול. ומה שכתב עוד שאפשר שיש חילוק בטבע לפי המקומות, זה באמת ניתן להאמר, ומצינו כזה בתשובת הרא"ש כלל כ"כ? ס"ח בשם רבינו אב"ן דגרעיני תמרים באתרא דשמואל לא היו הבהמות אוכלין אותם ובמקום אחר היו אוכלין אותם. אמנם לפי"ז, דאפשר שיש חילוק בין המקומות, וא"כ בשאר מדינות צריכין לברר אם גם שם אוכלים החתולים דגים, דאפשר שבשאר מדינות הטבע הוא כמו שה' במקום התלמוד והב"ח והט"ז. אמנם להלכה כבר כתבתי שהאלי' רבה מיישב קושיא הזאת, ולפי תירוצו אין שום היתר לטלטל דג תפל אפילו בזמן הזה, אף לדעת הט"ז, חוץ מדגים קטנים אשר הדרך הוא לזרקן לחתולים, שמותר לטלטלן לכו"ע וכמ"ש לעיל.

(ו) כרם אכתי יש לעיין הרבה אפילו בדגים קטנים אם יש להתיר לטלטלם אם מתו, ומטעמא אחרינא, דהנה מבואר במחצית השקל על המג"א סי' שכ"ד סק"ו, דמה שמתירין בסימן ש"ח לטלטל כמה דברים שאינם ראוין לאכילת אדם, מחמת שראוין לחיות או עופות המצויים, זה אינו אלא אם החיות או העופות הללו, מוונותיהן עליו, שאז מותר ליתן לפניהם בשבת, אבל אם מצויין חיות ועופות כאלה, שאין מוונותיהן עליו, שאז אינו רשאי ליתן לפניהם בשבת, אינו מציל מאיסור מוקצה, וכן מבואר בפרי מגדים, ובתהלה לדוד שם. ולפי"ז לא יועיל כלום

מה שרנים קטנים ראויין לחתולים, אם אין במקומו אלא חתולים של הפקר, דהא אסור ליתן לפניהם מזונות, אלא צריך שיהיו שם חתולים שמגדלים אותם בכתיים, שאז מזונותיהן עליו, חוץ מדברים הראויין לכלב שלהם מותר ליתן מזונות אפילו כלבים של הפקר שמוזנותיהן מועטין ומצוה לזונם ע"ש במנ"א. והנה כביאר הלכה שם מבואר שאפילו ליונים של חברו מותר ליתן מזונות, ומשמע מדבריו דרוקא ליונים של חברו מותר ליתן מזונות, אבל לא ליונים שמגדלין בבית עכו"ם. ולכאורה לפי"ז אין להתיר לטלטל הרנים ברוב המקומות, אף ששכיחים שם חתולים שמגדלין אותם בכתי הגויים, אם לא שמצויין גם יהודים באותו מקום שמגדלין אותם נ"כ בכתיים, ולא די בזה, במה שמגדלין אותם בבית יהודים יחודים, אלא צריך שיהי' מצויין ורגילין לגדלם בבית ישראל, וכמו שכתבו הפוסקים בסימן ש"ח שלא רי במה ששכיחין בבית השרים, אלא צריך שיהיו מצויין ורגילין לגדלם אצל סתם בני אדם, כמו שכתב השו"ע הרב שם (ומלשון המשנה ברורה משמע שצריכין להיות מצוי אצל רוב בני אדם, אבל לא כן הוא דעת השו"ע הרב, ועיין מזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ט"ז אות א' בתשובתו אל הנה"צ מסקולען זצ"ל). ואפילו נדחק כי די גם אם הוא מצוי אצל עכו"ם, שמגדלין אותם בכתיים, שאז אפשר שמותר הישראל ליתן לפני החתולים שלהם, כדי שהעכו"ם יחזיק לו טובה על זה, ונמצא שלא השריח עצמו לצורך החתול, שאין מזונותיו עליו, אלא לצורך הנאת עצמו, ומה שמוכח מדברי הביאר הלכה הנ"ל שדוקא לפני חיות של ישראל מותר ליתן מזונות, ולא לפני חיות של עכו"ם, היינו כשלא יהי' לו טובת הנאה מן העכו"ם מזה שנותן לפניהם, כגון שנותן שלא מדעתם שלא ידעו להחזיק לו טובה, או שנותן לפניהם מאכל כזה שלא יחזיקו לו טובה על זה כגון עצמות שאין להם שום שוויות, עכ"פ צריך לידע אם מצוי באותו מקום, שהעכו"ם עכ"פ מגדלים חתולים. וא"כ נפל ההיתר לטלטל אפילו רנים קטנים ואפילו במקום הפסד מרובה, ברוב המקומות.

(שוב ראיתי בס' חשב האפור בסימן הנ"ל, שדיבר מענין הנ"ל, ובמסקנתו כתב שאם יש יהודי אחד בעיר שיש לו חתול, שוב אינו מוקצה. ולא הבנתי דבריו, דהא צריך שיהיו מצויין אצל סתם בני אדם עכ"פ, כמו שהבאתי לעיל מהפוסקים דלא די מה שמצויין אצל השרים בלבד, וכ"ש אצל איש אחד לבד).

ז) אכן נראה שיש להתיר לטלטל רנים קטנים שמתו בהיתר פשוט, אפילו שלא במקום הפסד מרובה, ורנים גדולים אפשר שיש להתיר בהפסד מרובה, ולא מפני שראויין לחתולים, אלא מטעם דראויין לכלבים, שלכלבים מותר ליתן מזונות בשבת אפילו הם של הפקר כמ"ש לעיל בשם המג"א, וכמו שאבאר, רהנה מבואר ברש"י סוף דף קכ"ח שרנים ראויין לכלבים, שכתב דלהכי אסור דג תפל בטלטול שאין ראוי לכלום, ולכלב לא משרי", משמע שדעתו הוא שראוי הוא לכלב אלא שלא משרי" לכלב משום שעומד הוא לאכילת אדם, ויותר מבואר כן בחדושי הרשב"א שם, שכתב דלהכי אסור לטלטל דג תפל דמידי דחזי לאינש מקצי' מכלבים, הרי שסובר דבאמת חזי לכלבים אלא שהאדם מקצה אותם מכלבים מפני

שעומדין לאכילת אדם, וכשיטת המג"א דכל שעומד לאכילת אדם אע"פ שראוי לכלב הוא מוקצה, וכן כתב הר"ז"ה בפרק הנוטל והריטב"א שם דף קמ"ב, והביאם בביאור הלכה בס' ש"ח סעיף ל"א ד"ה דחזי לאומצא, וכן ראיתי בספר שלמי יהודה פ"ח ס"ה דכתב שנתברר לו שדגני הים ודגני הכריכות ראויין הן לכלבים, וכן נתברר לי כאן בבעלגניע ששאלתי לכמה סוחרים וגם למגדלי דגים בכריכות, ואמרו לי בבירור שהכלבים אוכלין כל מיני דגים, וא"כ הני דגים קטנים שמגדלין באקוואריום הלא אינם עומדין לאכילת אדם, וראויין לכלבים לשיטת כל הני ראשונים, וכן הוא המציאות היום, א"כ אינם מוקצה אפילו שלא במקום הפסד מרובה.

אבל כל זה הוא בדגים קטנים שאינם עומדין לאכילת אדם כשמתו, אבל דגים גדולים שמתו באקוואריום שבחנות, שהם עומדין עדיין לאכילת אדם, יש לעיין אם מותר לטלטל אפילו במקום הפסד מרובה, דלכל הני ראשונים הלא כיון שעומדין לאכילת אדם הם מוקצה אפילו שראויין לכלבים וכרעת המג"א, שהיא הדיעה ה' שהבאתי בתחילה, ולדעה הראשונה שהיא דעת המ"ז, הלא גם כן אסור לטלטל דג תפל, אבל לא מטעם דעומדין לאכילת אדם, אלא שלדעתו אינו ראוי לאכילת כלב וכמו שכתב הטור, א"כ ממ"נ אין לטלטל הדגים הללו.

אמנם אפשר שיש להתיר לטלטל הדגים הלל לדעת הטור והמ"ז, דהלא כיון שענינו רואות שהכלבים אוכלים דגים היום, ע"כ שנשתנה הטבע, וא"כ במקום הפסד מרובה יכולין לסמוך על שיטתם שאע"פ שהדגים עומדין לאכילת אדם, כיון שראויין לכלב, אינם מוקצה, וגם יש לצרף שיטת התוס' דף קכ"ח ע"א ד"ה דג תפל, ששיטתם כהמ"ז דדבר הראוי לכלב אף שעומד לאכילת אדם אינו מוקצה, ומספקא להו אם דג תפל ראוי לאכילת כלב או לא, דבתירוצם הא' כתבו דג תפל אינו ראוי לכלב, וא"כ הא דתניא בכרייתא דג תפל אסור בטלול, אתיא אפי' כר' שמעון, ובתירוצם הב' כתבו דאפשר שדג תפל ראוי לכלב, והכרייתא אתיא כרבי יהודה עי"ש, נמצא דלשיטתם אם יתברר לנו שדגים ראויין לאכילת כלב, מותר לטלטלם אליב' דר"ש דפסקינן כוותי', וע"כ שהתירוף השני של התוס' הוא העיקר שהכרייתא אתיא כרבי יהודה, וא"כ כיון שנתברר לנו היום שהכלבים אוכלין דגים, ע"כ שבריתא שאסר לטלטל דג תפל אתיא אליבא דר' יהודה, וכן ראיתי שהביא השלמי יהודה בשם השכט הלוי, או שיכולין לומר, שהכרייתא באמת אתיא כר"ש, ובימי הגמרא לא הי' ראויין לכלב, ועכשיו נשתנו הטבעים וראויין לכלב.

(ח) אבל באמת כמה מן הדוחק יש בזה, לומר דרבתינו בעל התוס' יסתפקו בדבר פשוט כזה, בהמציאות אם דגים ראויין לאכילת כלב, או לא, וכי לא היו יכולין לברר דבר קל כזה, ובדואי שבכרפת היו שניחים כלבים ודגים, והיו יכולים לברר הדבר בניקל, וגם קשה מאד לומר שנשתנה המציאות מימות הטור, וכהיום אוכלים הכלבים דגים, וגם קשה שיפלינו הראשונים במציאות בזמנם, שרש"י והרשב"א והריטב"א סוברים שדגים ראויין לכלבים וכמו שהבאתי לעיל, והטור סובר שאינם ראויין לכלבים, וצריך לירחוק שתלוי לפי המקומות, וכ"ז הוא דוחק.

אשר על כן נראה לענ"ד, רבדראי גם התוס' ירעו דכלבים אוכלין דגים, ומה דמספקא להו אם דג ראוי לאכילת כלב, היינו משום דאע"פ שבמציאות הכלבים אוכלין דגים, היינו משום שהם אוכלין הכל אע"פ שאין נהנין מהאכילה הזאת, אבל אין זה המאכל שמויוחד להם ושיהנו ממנו, ומי שיש לו כלב אין דרכו ליתן לו לאכול דגים, אפילו כשכבר אין ראוי לאכילת אדם, (כך אמר לי יהודי מומחה במאכלי החיות), וזהו שמספקא להו להתוס', דאפשר דכיון שאין זה המאכל שלהם, ואין הדרך ליתנם לפניהם, לא מקרי ראוי לכלבים, ואין עליהם שם אוכל, אף שכשזורקין אותם לפני הכלבים הם אוכלין אותם, הוי אכילה ע"י הדחק, ולא הוה אכילה, וזהו הצד שבתירוצם הראשון, ובתירוצם השני סברו, שכיון שבמציאות הם אוכלין הדגים אף שהיא אכילה ע"י הדחק הוה אכילה. ושוב מצאתי שכן פירש דבריהם בספר נהר שלום, וא"כ גם בשיטת הטור י"ל כן, דגם הטור ידע שהכלבים אוכלין דגים, אלא שסבר דכיון שאין זה המאכל הראוי להם, הוה אכילתם אכילה ע"י הדחק שאינה אכילה.

ולפי זה לכאורה אין שום היתר לשלטל דגים שמתו מכח שראוין לאכילת כלב, דממ"נ, לדעת הראשונים שסברו שדג ראוי לכלב, הלא הם סוכרין שהוא מוקצה מפני שאינו עומד אלא לאכילת אדם, ולדעת הטור והט"ז הלא אינו ראוי לאכילת כלב דאין זה המאכל שלהם.

ט) ואמנם מאחר שאינו מוכרח לומר כדברי הנהר שלום, ואפשר שבאמת לא נתברר להם להתוס' המציאות, וכהיום שנתכרר המציאות שכלבים אוכלין דגים, א"כ אינם מוקצה לדעתם אף שעומדין לאכילת אדם, וכן לדעת הטור, שכתב שדג אינו ראוי לכלב, י"ל דבזמנו לא ה' ראוי לכלב, והיום ראינו שנשתנה המציאות וראוי לכלב, שוב אינו מוקצה. ובשבט הלוי שמואב בספר שלמי יהודה הנ"ל, מתיר ג"כ לשלטל הדגים במקום הפסד מרובה, מטעם דראוין לאכילת כלב, א"כ נראה בודאי שהרוצה לסמוך להתיר במקום הפסד מרובה יש לו על מה לסמוך, וגם יש לצרף שיטת הראשונים שבב"י סי' של"ד שבמקום הפסד מרובה יש להתיר שלטול מוקצה, ובחרושי רע"א שם בשו"ע הביא כן גם בשם הא"ר בשם הגהות או"ה, וכן נראה לכאורה דעת החזון איש בסימן נ"ב אות ט"ז, דבמקום צער בעלי חיים והפסד מרובה יש להקל באיסור מוקצה. ולכאורה משמע מדבריו שבכל אחד לחוד, דעתו להקל.

אכן אחר שההיתר הזה הוא דחוק, דאין לנו שום רא' דלהתוס' והטור יהא שרי לשלטל הדגים הואיל שהם ראוין לכלבים היום, דהא י"ל כדברי הנהר שלום שהבאתי לעיל שמסתברין מאד דבריו, שאע"פ שראינו שהכלבים אוכלין דגים, אין זה המאכל שלהם, ואין נהנין מהאכילה הזאת, אלא שהם אוכלין הכל, אבל משום זה אין עליהם עדין שם אוכל, דהוה אכילה ע"י הדחק. ע"כ ה' נראה לענ"ד לפסוק שאם הוא במקום הפסד מרובה, יכול להוציא הדגים ע"י איזה דבר היתר כגון ע"י איזה פרי, לפי מה שכתב המחבר בסי' של"ד סי"ז דיש מתירין להציל דסקיא מליאה מעות ע"י ככר או תינוק, במקום דליקה או אנסין, וכתב המג"א דאף

שאמרו בנמרא לא אמרו ככר או תינוק אלא לגבי מת בלבד, בדליקה התירו, וכתב בתוס' שבת ובשו"ע הרב דהיינו מפני שיש הפסד גדול, והוא מהירושלמי שהביא בעל התרומות, ומשמע שאין ההיתר אלא במקום דליקה או אנסין בלבד, משום דאם לא נתיר, יבוא לידי מלאכה דאורייתא לכבות הנר או לחפור חפירה להטמין המעות, וכעין שכתב המג"א לעיל שם ס"ק ג', אלא שבכל הפסד מרובה התירו ע"י ככר או תינוק, דהא לא כתבו שום אחד מהפוסקים בזה הסעיף דההיתר הוא שלא יבוא לעשות איסור תורה, ואי אין ההיתר אלא משום שלא יבוא לאיסור דאורייתא, הי' להם להפוסקים להזכיר זאת, ועיין עוד בהגהות הגר"א שכתב דלדיעה זו, בכל הפסד יכולין לשלשל ע"י ככר או תינוק. ועוד דהא כתבו הפוסקים וכן בשו"ע הרב, שע"י ככר או תינוק יכולין להציל אפילו מבית שהדליקה בתוכה, והכא ליכא למימר דלהכי התירו שלא יבוא לעשות איסור דאורייתא ולכבות, דאדרבה בבית שהדליקה בתוכו יש יותר לחשוש שאם יתירו לו להציל יהא טרוד ויבוא לשכוח ע"י ולכבות, דהא זהו הטעם של הפוסקים שמתירין להציל בהפסד מרובה מן הדליקה כדי שלא יבוא לכבות האש, אבל מן הבית שהדליקה בתוכו אוסרין להציל אפילו במקום הפסד מרובה, משום דאדרבה, אם נתיר לו להציל, יבוא לכבות בשוגג, כמ"ש הפוסקים ובשו"ע הרב ס"ב, ובככר או תינוק התירו להציל אפילו מהבית שהדליקה בתוכו, א"כ ע"כ אין טעם ההיתר ע"י ככר או תינוק כדי שלא יבוא לכבות, דהא אדרבה בבית שיש שם השריפה יש לחשוש שאם נתיר לו יבוא לכבות, אלא ע"כ שההיתר הוא, שבמקום הפסד מרובה התירו תמיד לשלשל ע"י ככר או תינוק, דנחשב כאלו אינו מציל אלא דבר המותר להציל כמ"ש בפוסקים ובשו"ע הרב, ויש לי אריכות בזה, וא"כ גם באקוואריום של דגים גדולים אם יהי' לו הפסד מרובה אם לא יוציא הדגים שמתו, יש להוציאם ע"י דבר אחר המותר כגון פרי וכיוצא בזה, דככר או תינוק הוא לא דוקא, דכל דבר המותר הוא כככר או תינוק.

קיצור היוצא להלכה מכל הנ"ל: אקוואריום של דגים קטנים שאין הררך לאכול אותם הדגים שמתו, מותר להוציא בשבת הדגים שמתו אפילו שלא במקום הפסד, בכל מקום ששכיחי כלבים אפילו של גוים או של הפקר, אבל דגים גדולים שמתו, שהדרך הוא לאכלם כשמתו, אסור להוציאם מן המים בשבת, כדעת המג"א, כיון שעומדין לאכילת אדם, אמנם במקום הפסד מרובה שיש לחוש שימיתו שאר הדגים ויפסדו, או שיסריחו הדגים שמתו ויהי' לו הפסד מרובה, יאמר לנכרי להוציאם, דהוה שבות דשבות במקום הפסד מרובה, ואם אינו יכול למצוא נכרי, הרוצה לסמוך על המיקל להוציאם בעצמו במקום הפסד מרובה מטעם שראוי לאכילת כלב, אין מזניחין אותו, אמנם יותר נכון להוציאם ע"י היתר ככר או תינוק, דהיינו שיניח דבר היתר אצל הדג ויוציאם ביחד.

בענין קריאת התלמוד

יעקב חיים סופר

ראש ישיבת כף החיים

בעמח"ס בדית יעקב, כרם יעקב, ועוד
ירושלים עיה"ק

במס' כתובות (ב' ב') "לא נשאו לא קתני אלא לא נישאו", וכתבו דבותינו בעלי התוספות (שם ד"ה לא) "מקובלים היו לקרות כך לא נישאו". וכן כתבו שאר הראשונים, עיין בשיטה מקובצת שם. והגאון רבי עקיבא איגר ז"ל בגליון הש"ס שם רמז לעיין כזאת בנדרים (ל"ה א') אמר רב אשי דייקא נמי דקתני שניתנה לו ולא קתני שניתנה לו, ופירש הר"ן ז"ל: "כלומר שכך היתה קבלה בידם לקרות בחיד"ק אף על פי שאין בכתובה שום הפרש". הרי שלרבותינו בעלי התלמוד היתה קבלה ומסורת היאך לקרוא לישנא דמתניתין ודו"ק.

וכתב רבינו זרחיה הלוי ז"ל בעל המאור בספרו ספר הצבא (סוף מדה שמינית): "הרב רבינו יעקב ז"ל אמר שיש לומר [בקידושין י"ח ב'] מן בגד שהיא פלית בבגדו בסגול תחת הבי"ת כמו בעומד במרדו [שבועות י"ג א']. ולא הבינתי בדקדוקו זה ואנו אין גורסין אלא בעומד במרדו בחירק תחת המ"ם, ואין לנו קבלה בנקוד המשנה והתלמוד". ומפורש בדברי הרז"ה ז"ל באר היטב דאנו לא קבלנו איך נקוד תורה שבעל פה ואיך מנהג קריאת תיבות התלמוד. דברי רבינו יעקב הוא רבינו תם ז"ל הביאו בעלי התוספות ז"ל בקידושין שם, ועיין גם תוספות בכורות (ל"ד א'), ומקור הדברים נמצא בספר הישר לרבינו תם חלק החידושים (סימן קמ"ו) ע"ש, ועיין בחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן ט"ל). [ודע דהרשב"א ז"ל בתשובותיו ח"ג (סימן קכ"ב דף פ"א ע"א דפוס חדש) כתב: "הרב רבינו זרחיה הלוי בעל המאור דרכו לצאת בכל מקום אחרי דברי רבינו תם", ואכמ"ל].

ובס"ד דרך לימודי התעוררתי, דפעמים הרבה מצינו דעות שונות בדברי רבותינו הראשונים כמלאכים זיע"א בפירוש דברי התלמוד, ואשר רואה אני, שהם נובעות מחמת שנחלקו בקריאת תיבות התלמוד, דקדמון אחד קרא תיבות התלמוד בניקוד כזה ולכן פירש באופן זה, אבל לעומתו קדמון אחר קרא תיבות התלמוד בניקוד אחר ולכן פירש באופן אחר. ואיני נכנס כעת לדון מה קדם למה, אם הקריאה היא היא שהולידה את הפירוש, או להפך, כיון דפירש כך לכן הוכרח לקרוא כך, דכעת אין לנו בזה שום נפקותא. והואיל ולענ"ד יש למעיין היקר לתת הדעת גם לכך, ומה גם שהדברים חדשים, ולפי מיעוט ידיעתי כמעט לא ראיתי מי מרבותינו שעסק בבירור ענין זה וביאורו, ראיתי בס"ד לתת ולהביא לפני המעיין היקר, עשר דוגמאות ממרחב התלמוד הקדוש, שלפי דעתי המחלוקת בין מפרשי התלמוד נובעת מקריאת תיבות התלמוד. בקשתי שטוחה מכל מעיין אשר יש לו להוסיף בזה דברים שלא ימנע בר, ומיניה ומיני יתקלם עילאה להגדיל תורה ולהאדירה בנושא חדש שלא נתברר כל צרכו, אמן.

אפתח בס"ד בדונגמה בולטת קצונית וחריפה, אשר נראה בעליל דאחר שלא היתה לנו מסורת בקריאת תורה שבעל פה נולדו מכך פירושים חדשים ומחורשים למאור, ואחר כך נסדר דברינו לפי סדר התלמוד בעז"ה.

א. בענין אין מדשנים התפוח ברגלים במסכת תמיד (כ"ח סוף ע"ב) שנינו: החלו מעלין באפר על גבי התפוח, תפוח היה באמצע המזבח פעמים שהיה עליו שלש מאות כור [אפר], וברגלים לא היו מדשנים אותו מפני שהוא נוי למזבח. והרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שם כתב: מושכין האפר במגרפות שבידיהם ומעלים אותו על האפר הצבור באמצע המזבח והוא הנקרא תפוח ועושין מן הכל כמין כרי כדמות תפוח, ואחר כך גורפין הכרי ההוא, וזלתי במועדים שאין מוציאים האפר מן המזבח אלא מקבצים אותו באמצע המזבח וכו'. ועיין בפירוש המיוחס לראב"ד שם (רפ"ב דף ל"ד ע"ב): „החלו מעלין באפר שעל גבי התפוח, שהיו מעלין אותו במגרפה ומקבצין אותו יחד והיו עושין ממנו נפוח עגול כמו תפוח, וברגלים לא היו מדשגין אותו שלא היו מאספים האפר ברגלים מפני שגנאי למזבח לדשנו ברגלים, והכי קאמר מפני שנוי הוא למזבח לרשנו בידים במגרפה אבל ברגלים לא היה נוי אלא בזויו". ופירוש זה נמצא שם בפירוש המיוחס לרבינו גרשום לתמיד (שם): „החלו מעלין באפר במגרפות על גבי התפוח, מקבצין אותו ועושין אותו עגול כתפוח וככובע מפני שהוא נוי למזבח שידשנוהו בידים במגרפות ולא ברגלים". ומבואר שראשונים אלו קראו במשנה תיבת „וברגלים", לא כרמב"ם ז"ל שהבין שמדובר במועדים וכנזכר בפירושו, אלא הם הבינו שמדובר ברגלים (מלשון כף דגל, וכן רגלים ממהרות), והוא פלא והפלא עיין בהגהה שם, וכן תמה בפירוש המיוחס לראב"ד שם: „ויש שמתמיהין על גירסה זו דמאי קא משמע לן שלא היו עושין ברגלים, פשיטא לן דלא היו עושין, שאפילו אם לא היה איסור לא היו יכולין לדשן ברגלים מפני שהאפר רותח והיו הרגלים נכוין כשהם דורסים ברגליהם, לכן מפרשים שברגלים לא היו מורידין את הדשן מפני שהוא נוי למזבח שיראו אותו" ודוק היטב.

ב. בענין המתפלל צריך שיכרע עד שיראה איסר כנגד לבו (ברכות כ"ח ב'): עולא אמר [המתפלל צריך שיכרע] עד שיראה איסר כנגד לבו, ופירש רב האי גאון: „שיכוף את ראשו כאגמון שאז רואה איסר שהוא מונח בארץ כנגד לבו" והוא בחידושי הרשב"א ברכות שם ובתוספות רא"ש שם, ועיין בתלמודי רבינו יונה שם (סוף פ"ה דף כ"ד סע"א) ועוד, ועל פי דרכו כתב רבינו חננאל ז"ל בפירושו לברכות (שם דף ס"ג ע"א): „שיכוף קומתו ויראה איסר מוטל בארץ כנגד לבו שהאיסר מטבע קטן ואם לא ישוח ויעיין אינו מביטו בארץ בעת שהוא מכוון ומוטל כנגד לבו", אבל רש"י ז"ל פירש: „שיכרע עד שיראה שני קמטים אחד למעלה מן הלב ואחד למטה וברוחב איסר ביניהם" הביאו הטור אורח חיים (סימן קי"ג דצ"ז רע"ב). ונראה דנחלקו רבנן קמאי ז"ל אם קוראים עד שיראה איסר, הו"ד בחירק והרי"ש בשוא והיינו הכורע יראה את המטבע, וזה פירוש רב האי ורבינו חננאל ז"ל, או קוראים עד שיראה הו"ד בצירה והרי"ש בקמץ והיינו שיתראה באדם הכורע כאיסר, וכדפירש רש"י ז"ל.

ג. בענין מחול הכרם עירובין (ג' סוף ע"ב): למאי הלכתא לקרחת הכרם ולמחול הכרם, רתנן (כלאים פ"ד מ"ב) איזהו מחול הכרם בין כרם לגדר, ופירש רש"י: "מחול הכרם בין כרם לגדר, דהיינו סביב כמו מחולות", וכן פירשו ר"י בר מלכי צדק ורבינו שמשון בפירושהם לכלאים שם, וזו לשון הרע"ב שם: "מחול הכרם מקום פנוי בין כרם לגדר סביב כמו מחולות הנשים כשמרקדות בסבוב כמו אז תשמח בתולה במחול". אבל הרמב"ם בפירוש המשניות שם כתב: "חול הכרם הוא מקום פנוי מן הכרם שאין שם גפנים והוא מדבריהם מענין מחילה ר"ל עזיבת הרבר". ונראה דרש"י והרמב"ם נחלקו בקריאת תיבת מחול דרש"י קרא מחול הוא"ו בחולם, ואילו הרמב"ם קרא מחול הוא"ו בשורוק ודוק. ועוד עיין בפירוש מחול הכרם בפירוש "רש"י" תענית (ל"א א') וערכין (י"ד א'), ובספר הערוך (ערך מחול וערך חל), ולרב המאירי עירובין (שם, וצ"ג א') ואכמ"ל. [וראינו עכשיו בפירוש שושנים לרד"ק למשניות כלאים (שם) שהעיר בזה עיין בו].

ד. בענין פתחי שמאי עירובין (י"א א'): כי תניא ההיא בפתחי שמאי. ופירש רש"י: "פתחי שמאי פתחין שוממין, לשון אחר פתחים מקולקלים שמחוסרים תיקון, כמו זקן אשמאי שפירשו חסד תורה". אבל רבינו חננאל ז"ל שם פירש פתחי שמאי באופן אחר: "פירוש שמאי של ארץ ישראל שהיא ארץ בני שם ע"ש, והובא בתוספות ושאר ראשונים שם. ונ"ל דהמחלוקת בין רבינו חננאל ורש"י ז"ל היא בקריאת תיבת שמאי, דרש"י ז"ל קרא שמאי האות ש"ן בפתח, והוא מלשון שממה וקלקול, אבל רבינו חננאל ז"ל קרא שמאי אות ש"ן בצירה, ולכן פירש מלשון שם בן נח ודוק. [ועיין בחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן מ').]

ה. בענין מצוה הבאה בעבירה סוכה (ל' א'): משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה שנאמר והבאתם את הגזול ואת הפסח וכו'. ועיין לדבותינו בעלי התוספות בבא קמא (ס"ז א' ד"ה אמר) ותוספות גיטין (נ"ה א') ומבואר דרבותינו הראשונים ז"ל הסבירו דין מצוה הבאה בעבירה, בשני אופנים או שמכח העבירה שעבר באה לידו המצוה, כלומר מזה שגזל לולב בא לידו קיום המצוה, או באופן שני, מצוה הבאה בעבירה דהיינו שבשעת קיום המצוה עובר ועושה עבירה, וכגון שבשעה שמנענע לולב הגזול מבטל מצות עשה דהשיב את הגזילה, וככתוב בשו"ת כתב סופר א"ח (סימן קכ"ז) ועיין בספר שער המלך הלכות לולב (פ"ח ה"ה), ומנחת חינוך (מצוה א'), ושו"ת תורת חסד (סימן ל"א), והרברים עתיקים וארוכים ברברי האחרונים ז"ל ועיין שדי חמד (מערכת מ' כלל ע"ז אות ט"ו) עש"ב, ועיין בחיבורי זכות יצחק ח"ב (סימן י"ט). ונראה לי בס"ד דהך מחלוקת דבגן קמאי ז"ל תליא נמי איך קוראים וגורסים לשון התלמוד מצוה הבאה בעבירה, תיבת "הבאה" ראם גרסינן לה מלעיל, היינו שהעבירה כבד קדמה לה, דהיינו שמכח העבירה שעבר בעבר, באה לידו המצוה עכשיו, ואי גרסינן לתיבת "הבאה" במלרע, היינו דעכשיו בעת קיום המצוה עובר הוא על מימרא דרחמנא, שזה הפרש יש בין "הבאה" במלעיל, לבין "הבאה" במלרע, וכדכתב רש"י ז"ל בפירושו לתורה ברוכתין סניאין, ולדוגמא עיין לו בפירושו לבראשית (ט"ו י"ז, י"ח כ', כ"ט ו', מ"ו כ"ו, מ"ט ד') ועוד הרבה, דוק והבן.

ו. בענין אסא מצראה סוכה (ל"ב סוף ע"ב): תנו רבנן נשרו רוב עליו (של ההדס) ונשתניירו בו מיעוט כשר, ובלבד שתהא עבותו קיימת. היא גופא קשיא אמרת נשרו רוב עליו כשר והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת, כיון דנתרו להו תרי, עבות היכי משכחת ליה. אמר אביי משכחת לה באסא מצראה דקיימי שבעה שבעה בחד קינא דכי נתרי ארבעה פשו להו תלתא. ופירש רש"י ז"ל: "רוב עליו תרי מכל עבות: אסא מצראה גדל על המיצר של שדה מתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומצליח. לישנא אחרינא אסא מצראה הדס מצרי". והנה בהא דאוקמי לברייתא באסא מצראה, פירש רש"י ז"ל שני פירושים, או בהדס הגדל על המצר, או הדס מצרי וכנ"ל. ולא נתבאר במה נחלקו הנך תרי פירושי, ועיין גם בפירוש רבינו חננאל ז"ל שם שפירש: "אסא מצראה שעליו צדין וקיימי שבעה בקן", ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ב (סימן רנ"ב). ונ"ל בס"ד שורש מחלוקתן היא איך לקרוא דברי התלמוד, אם אסא מצראה האות מ"ם בחיריק והיינו הדס מצרי, וכמו שתרגמו אונקלוס והמיוחס ליהונתן בראשית (ט"ל א' ו'), ושמות (ב' י"ט) "איש מצרי" גברא מצראה, האות מ"ם מנוקדת בחיריק ע"ש, או יש לקרוא מצראה אות מ"ם בצירה, מלשון מצר כבבא בתרא (נ"ג א'). ועיין בערוך השלם (ערך מצר דף ר"ב ואלף) ודוק.

ז. בענין יצר אלכשה כתובות (נ"א ב'): אמר אבוב דשמואל אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישין שמא תחילתה באונס וסופה ברצון וכו', ופליגא דרבא דאמר רבא כל שתחילתה באונס וסופה ברצון אפילו היא אומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכרתו מותרת, מאי טעמא יצר אלכשה, ופירש רש"י ז"ל: "תחילתה באונס, תחילתה של בעילה, וסופה של בעילה וכו': יצר אלכשה וגם זה אונס שבתחילת בעילה שהיא באונס הלכישא הכועל יצר". וזו לשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות אישות (פכ"ד ה"ט): "כל שתחילת ביאתה באונס אף על פי שסופה ברצון ואפילו אמרה הניחו לו שאלמלא לא אנס אותי הייתי שוכרתו הרי זו מותרת שהיצר לבשה מתחילתה באונס היתה". וחושבני שרש"י והרמב"ם ז"ל נחלקו בקריאת התיבה יצר אלכשה שבתלמוד שם, שרש"י ז"ל קראה במפיק ה"א, ולכך פירש שהכועל הלכיש אותה ביצר, והרמב"ם ז"ל לא קרא תיבה זו במפיק ה"א, ולכך פירש שהיצר לבשה ומצר עצמה ודוק. [ועיין קידושין פ"א סוף ע"ב, ודוק היטב].

ח. בענין בטל הגט מהו גיטין (ל"ב ב'): קא מיבעיא ליה בטל מהו תיקון. ופירש רש"י ז"ל: "בטל מהו אם אמר בטל [ר"ל הגט] ולא אמר הוא מהו, לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא, או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע ולישנא דאהני ביה קאמר", אבל רמב"ם ז"ל בהלכות גירושין (פ"ו הכ"ד) כתב: "אמר גט זה בטל שמשמעו פעל שעבר כגון חמק עבר הרי זה ספק", ונראה שהרמב"ם היה קורא התלמוד בטל מהו, אות ב"ת מנוקדת בקמץ והט"ת בפתח, אבל רש"י קרא בטל, הט"ת בצירי, ועיין דברי רבינו הטור ז"ל (אבן העזר סימן קמ"א), ובדברי המגיד משנה שם, ומהר"ם שיף לפני יהושע גיטין (שם), ובספר המקנה קידושין (י"ב ב' ד"ה על), ואכמ"ל. [ומה שכתב המגיד משנה בסוף דבריו

ראפשר הרמב"ם כרש"י, לא זכיתי להבין, דהרי הרמב"ם לא הזכיר כלל ענין אמירת תיבת „הוא” שהדגיש רש"י, ועיין].

ט. בענין רב המנונא קרנונא קידושין (כ"ה א'): אמרו ליה מה שמך אמר להו המנונא אמרו ליה לאו אלא קרנונא, ופירש רש"י: „קרנונא יושב קרנות אתה ולא בעל תורה”, ועיין תוס' (שם ד"ה המנונא) שכתבו: „ורבינו חננאל פירש אתה אומר המנונא היינו חם נונא דג חם, ואינו כן אלא קר נונא דג שהוא קר”. ועיי"ש בהגהת רבי ישעיה ברלין ז"ל. ונראה דנחלקו רש"י ורבינו חננאל בקריאת מלת קרנונא, דרש"י קרא הקו"ף בשו"א נע והרי"ש בקמ"ץ, ולכן פי' מלשון יושבי קרנות, ואילו רבינו חננאל קרא הקו"ף בפתח והרי"ש בשוא, ומלשון קור וחום, ודוק.

י. בענין שלא יעשה סניגורין לדבריו שבועות (ל' סוף ע"ב): תנו רבנן מנין לדיין שלא יעשה סניגורין לדבריו, תלמוד לומר מדבר שקר תרחק. ופירש רש"י ז"ל: „שלא יעשה סניגורין לדבריו אם דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה, לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא כוש לחזור אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמיתו”, וכן פירש הרב המאירי ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בהלכות סנהדרין (סוף פכ"א ה"י) כתב: „מנין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו של בעל דין שנאמר מדבר שקר תרחק אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק”. והוא כפירוש רבינו חננאל והרי"ף שבועות שם. ונראה לי שנחלקו רש"י והרמב"ם ז"ל בקריאת תיבת יעשה סניגורין, איך קוראים לתיבת יעשה, דרש"י קרא אות יו"ד מנוקדת בפתח והאות עי"ן בחטף פתח, אבל הרמב"ם קרא את האות יו"ד כשהיא מנוקדת בצירה והעי"ן מנוקדת בקמץ ודוק היטב.

יא. בענין נשתקע הדבר ולא נאמר עבודה זרה (ו' ב'): נחום המדי אומר אינו אסור אלא יום אחד לפני אידיהן, אמרו לו נשתקע הדבר ולא נאמר. ופירש רש"י ז"ל: „נשתקע הדבר ולא נאמר לא יצא מפי אדם לעולם. לישנא אחרינא לא יצא דבר זה לחוץ”. ונראה לי דהני תרי לישני נחלקו איך לקרוא תיבת נאמר אם היא מנוקדת הנו"ן בסגול והאל"ף בחטף סגול והמ"ם מנוקדת בפתח, ולשעבר משמע דהיינו דיו לא אמרה אדם מעולם, או הנו"ן מנוקדת בחולם והאות אל"ף נחה, והאות מ"ם מנוקדת בפתח ולהבא משמע, דהיינו אנו לא נאמרנה ונפרסמנה לחוץ. ויש נפקא מינה בין הני תרי לישני, באחד שיודע ויעשה בצנעה בלי שיוודע בחוץ, ללישנא קמא אחר שלא היו דברים מעולם אפילו לאדם יחידי הרוצה לעשות בצנעה אסור, אבל ללישנא בתרא כל שעושה בצנעה ואין אפשרות שיתגלה בעתיד לחוץ מותר לו לעשות בצנעה, ודוק.

ועיין לחד מתקיפי קמאי מבעלי התוספות רבינו יהודה בר קלונימוס ז"ל בספרו המופלא יחוסי תנאים ואמוראים (ערך ולס דף צ') שכתב: „ושמעתי כל רבותי וכל חבירי משם רבותם קורין רבי ולס (אות למ"ד ואות וא"ו בפתח), ויש שקורין רבי ולס (הוא"ו בפתח והלמ"ד בצירה), אבל נראה לי הסודר לקרות ולס (הוא"ו בשורוק והלמ"ד בפתח), כי בכמה ספרים כתוב כאל"ף אולם, וכירושלמי הוזכר הוא ורבי הלל בנו פעמים רבות באולם ופעמים הרבה בולם, הלכך נראה לי לקרותו בוא"ו כמו עם האל"ף עכ"ל, הרי לנו עדות על שנחלקו רבנן קמאי בקריאת שם אמורא בתלמוד, ודוק.

עולת שבת בשבתו

ויצא

במדרש רבה, ויצא יעקב, וכי יעקב בלכד יצא והלא כמה חמרים וגמלים יצאו וכו'. נ"ל הענין, כי לשון הליכה בא על הנעתק ממקום זה למקום אחר בקלות בלי הרגש, ויציאה נאמר כשהוא בקושי יותר, והוא בא בהרגשה. וקשיא לי, דהו"ל למינקט בקצרה, וילך יעקב מבאר שבע חרנה, ומדנקט לשון יציאה מתחילה, ואח"כ הליכה, הרי זה מורה שהיציאה היתה מורגשת. ועל זה קאמר, והלא הרבה חמרים וגמלים יצאו, ומצד ריבוי האנשים היוצאים יש הרגשה יותר, אבל מצד יציאת יעקב לבד, מה הרגש יש בדבר דנקט לשון יציאה, ולכן אמר, מגיד לך שיציאת הצדיק עושה רושם, ולכן קאמר, ויצא יעקב מבאר שבע, שהעיר באר שבע היתה מורגשת הרבה שהצדיק יוצא ממנה, אבל הוא לעצמו וילך חרנה, לא הי' לו הרגש בדבר שיוצא מבית אביו, אחרי כי מצות אביו ואמו עליו ללכת שמה, הנקל לכתו שמה, כנלענ"ד.

(הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל)

וישלח

ויאמר שלחני כי עלה השחר. ואמרו על זה חכמו"ל (חולין צ"א ע"ב) שאמר לו מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו. וי"ל בביאור הענין מדוע דייקא עכשיו הגיע זמני לומר שירה, דנדוע שאותו המלאך הי' שרו של עשו הוא השטן הוא היצה"ר, אשר כל תפקידו להחטיא ח"ו את בני ישראל, ובמיוחד נתן עיניו ביעקב אבינו מובחר שבאבות, על כן ערך אתו מלחמה כל הלילה עד הבוקר, כי רצה לנצחו. אמנם אף שתפקידו של היצה"ר הוא להסית את האדם נגד רצון השי"ת, אבל תכלית האמיתי של בריאת היצה"ר הוא, שלא ישמע אליו האדם, ולא יאזין לדברי הסתה שלו כידוע, ולכן כאשר ראה שרו של עשו בעלות השחר כי לא יכול לו, אמר לו שלחני, כי עכשיו הגיע זמני לומר שירה, על שהגעתי לתכלית הנדרש והמבוקש אשר עבדו נבראתי.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

וישב

ויתן שר בית הסוהר ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר, ואת כל אשר עושים שם הוא הי' עושה, אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו כאשר ד' אתו ואשר הוא עושה ד' מצליח. הנה מש"כ ואת אשר עושים שם הוא הי' עושה, צריך ביאור, ובתרגום כתב, במימד' הוה מתעביד, אמנם אין זה צחות לשון הקודש, נם יל"ד על לשון הפסוק אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו, דהול"ל שלא ראה כל דבר רע בידו, ומהו הלשון כל מאומה.

אמנם יתבאר, דידוע כי יוסף הצדיק הי' נסתר במעשיו הקדושים, והי' מסלסל בשעריו וממשמש בעיניו, עד שלא ידע שום אדם שהוא עובד ד' באמת, ובהיותו בבית הסוהר, ג"כ התנהג כאחד האסירים, ולא הי' ניכר עליו מדרגותיו הגבוהים, וזשה"כ, ואת כל אשר עושים שם, דהיינו אכילה ושתי' וכיוצ"ב, הוא הי' עושה ג"כ כמעשיהם, ואף שר בית הסוהר אשר הי' רגיל עמו תדיר בכל עת ובכל שעה, אף הוא לא הרגיש בהתנהגותו של יוסף שום ניצוץ של עבודת ד' ויראתו, וזהו, אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ד' אתו, כלו' שלא ראה כמעשה ידיו שום ניצוץ של יראת שמים אשר יגרום השראת השכינה אצלו, שיהי' ד' אתו, ואעפ"כ, ואשר הוא עושה ד' מצליח, וזה הי' לפלא עצום בעיני שר בית הסוהר. (הרה"ק מוה"ר יוסף מראמבראווא זצ"ל²)

חנוכה

במדרש שיר השירים, הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה. ויש לפרש, דהנה הרמב"ן בפרשת בהעלותך כתב, שמפני שלא הקריבו הכהנים יחד עם הנשיאים, לכן שילם להם הקב"ה שנעשה הנס חנוכה על ידי כהני חשמונאים עיי"ש. והנה הענין שהקריבו כל הנשיאים קרבנות בעת חינוך המשכן חוץ משבט לוי, כי י"ב שבטים הם נגר י"ב מזלות, וכיון שהקריבו מנשה ואפרים, לכן נדחה שבט לוי. והנה מבואר במדרשים שראובן הי' נדחה מן השבטים, לולא השתדל בהצלת יוסף, כמבואר במדרש פרשת וישב, שאמר ראובן הוא מונה אותי בין אחיי ואני איני מצילו. לפי"ז אם לא הי' משתדל בהצלתו, הי' נדחה מן השבטים, והי' מוכרח לוי להקריב בנשיאים, ולא הי' נעשה נס נר חנוכה, וא"ש.

(הגאון מוה"ר מאיר אריק אבד"ק טארנא זצ"ל³)

ויגש

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך, ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו'. וקשה, הרי פרעה לא שאל רק כמה חייו, והוא השיב מעט ורעים היו, הלא על זה לא שאל לו כלל, אם היו טובים או רעים. ויש ליישב עפ"י מה דאיתא במס' שבת (דף ק"ה ע"ב) ימים האריכו שנים לא האריכו, ופירש"י, שכלו ימיהם בטוב, יעו"ש. הרי, דאריכות ימים קאי על האריכות דהיינו חיים טובים, ואריכות שנים קאי על הכמות דהיינו הרבה שנים. ולכן כאשר שאל פרעה את יעקב, כמה ימי שני חייך, הרי הזכיר ימים ושנים, וא"כ שאל על ב' דברים, אם מכלה ימיו בטוב, ואם חי שנים הרבה, ולכן שפיר השיב לו יעקב על שתי השאלות.

(הגאון מוה"ר משה יצחק אבד"ק לובלין זצ"ל⁴)

(2) הובא בשמו בספר ויקונן דוד (קראקא תרנ"ב).

(3) הועתק מכת"י מעתיק אחד.

(4) כן כתב בספרו מהדורא בתרא במס' שבת דף ק"ה.

ויחי

אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי, ופי' רש"י, בחכמתו ובתפלתו. ויש לפרשו עוד, בחרבי, היינו בסיועת הקב"ה שהוא נקרא חרב גאותיך (דברים ל"ג), ובקשתי, היינו ששם קשת מבטחו על הקב"ה, וכמו שפי' רש"י על הקרא ותשב באיתן קשתו (בראשית מ"ט).

(הגאון מוה"ר נתן מאז ראבד"ק פפר"מ זצ"ל⁵)

שמות

ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכרי'. כבר דקדקו, כי הצלתו מחרב פרעה הי' קודם ומדוע לא קראהו אליעזר. ונראה לדעתי, רמשה קראהו על שם שהי' גר במצרים שהוא ארץ נכרי' באשר הארץ לא הי' שלהם וכמו שאמר הכתוב בארץ לא להם, והיינו אף בעת גדולתו שהי' גדול בבית פרעה, נחשב אצלו לנירות מה שהי' במצרים ובבית פרעה ולא התענג כלל וגם לחם לא אכל מפת בני המלך וזולת מה שהזמין לו המלאך כראיתא במדרשם, גם הי' טובל צרתן של ישראל, ומאשר הי' גר בעת גדולתו, טרם רצה פרעה להרגו, על כן קראהו גרשם, והוא פי' נחמד ונכון.

(הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא שויבש אבד"ק יאס זצ"ל⁶)

וארא

והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, נאמר סבלת חסר, ואח"כ נאמר, ולקחתי אתכם לי לעם וגו' וידעתם כי אני ד' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, נאמר סבלות מלא (עי' במסורה). וג"ל כי ידוע כשגלו למצרים גלתה שכינה עמם, כאשר פירשו על הפסוק (שמות ז') והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל, רהיינו מתחלה אנאל את צבאותי, ואח"כ אנאל אתכם. והנה איש המוני כמונו, אין ביכולתו להשיג דברים העומדים בכבשוננו של עולם, אכן בשעת שקיבלו ישראל את התורה, היו כולם משיגים ומבינים סתרי תורה כידוע. לזה אמר, עתה אין אתם מבינים רק סבלת חסר, רהיינו עבודתכם הגשמי, אכן לאחר שאקח אתכם לי לעם, רהיינו כשתקבלו את התורה, אז תדעו ותבינו אשר הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, מלא, כנ"ל.

(הגאון מוה"ר אברהם טיקטין אבד"ק ברעסלא זצ"ל⁷)

(5) הועתק מכת"ק.

(6) הועתק מכת"ק שהגיע אלינו מעזובנו של הרב הגאון מוה"ר יואל אשכנזי אבד"ק יאס ז"ל.

(7) הועתק מכת"ק המונח כרשות ירידנו הרב המפורסם מוה"ר רפאל יצחק רייכמאן שליט"א ראש ישיבת כולל מאה שערים בירושלים ע"ה"ק. יצו ד' אתו את הברכה.

תמיהות ויישובים

תמי' בש"ך על התורה, וכשפתי חכמים

בש"ך על התורה בריש פרשת ויצא, העיר כמה שרבה אמרה ליעקב ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה, ואח"כ אמר הכתוב, וישלח יצחק את יעקב וילך פרנה ארם, וכתב שנראה לו כי עיר חרן לחוד, ופרן ארם לחוד, ופרן ארם היא יותר רחוקה מחרן, ואמו אמרה לו ברח לך אל לבן חרנה, ומה שאמר לו אביו שילך לפרן ארם, הרחיב לו הדרך כדי שלא ישמע עשו וילך אחריו חרנה ושם ימצאו, ולכן אמר לו בקול רם קום לך פרנה ארם, ויעקב רצה לצאת ולקיים דברי שניהם, כדכתיב וישמע יעקב אל אביו ואל אמו, לכן הלך תחלה פרנה ארם כדברי אביו, ואח"כ ברח לחרן כדברי אמו, ולזה אמר לו יעקב לעשו כששלח לו המנחה, עם לבן גרתי, "ולא הייתי בפרן ארם אלא בחרן אצל לבן", עכ"ד.

ויש להבין איך יתפרשו לפי"ז כמה וכמה פסוקים בפרשת וישלח בפרשת ויגש ובפרשת ויחי, דכתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפרן ארם (ל"ג, י"ח), וירא אלקים אל יעקב עוד בבואו מפרן ארם (ל"ה, ט'), אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפרן ארם (מ"ו, ט"ו), ואני בבואי מפרן וגו' (מ"ח, ז'), וצ"ע.

בפרשת וארא (ט', כ"ד) ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, וברש"י, נס בתוך נס האש והברד מעורבין והברד מים הוא. והביא השפתי חכמים בשם ספר נחלת יעקב, דמה שכתב רש"י לשון כפול, נס בתוך נס, כי נס אחד ה' שדרך הלהב של אש לילך למעלה והכא היתה יורדת למטה, ועוד נס שני שלא כבו זה את זה. ועל זה כתב השפתי חכמים ולא נהירא, חדא דכמה פעמים מצינו שירדה האש למטה מן השמים לארץ הן לטובה והן לרעה ולא נחשב לנס, ועוד דהא עדיין לא נכתב פסוק ותהלך אש ארצה, עכ"ל. ודבריו מופלאים, שהרי הוא פסוק שלפני זה. אלעזר גאלדמאן

ברוקלין, ניו יארק

הערה בדברי הרמב"ן עה"ת

בפרשת מקץ עה"פ ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח (מ"א, מ"ה), כתב הרמב"ן, שיתכן שקרא לו שם נכבד כלשון ארצו, כי שאל לו, או שה' המלך יודע שפת ארץ כנען הקרובה אליו, עכ"ל. והנה לדעת הרמב"ן, שפת ארץ כנען הוא לשון הקודש, וכמו שכתב בפרשת ויגש (מ"ה, י"ב) עה"פ כי פי המדבר אליכם, ואמרו חז"ל, כלשון הקודש, וכתב שם הרמב"ן, כי לדעתו הוא שפת כנען, ורבים במצרים יודעים אותו כי קרוב הוא וכו' עכ"ל, (ודלא כדעת מהר"ש יפה ביפה תואר בבראשית רבה פ' מ"ב סי' י"ג עה"פ ויגד לאברהם העברי, שכתב שם שלשון

הקודש לא הי' שפת ארץ כנען). וא"כ צ"ע דהוא נגד סוגיית הש"ס בסוטה ל"ו ע"ב, דמבואר משם דפרעה לא הי' יודע לשון הקודש. (ואולי אפשר ליישב, דרק כל הלשון לא הי' יודע, אבל איזה תיבות ידע שפיר).

חיים ישעי' שווימער
ברוקלין, ניו יארק

הערה בדברי הרמב"ן עה"ת

הרמב"ן בסוף פרשת ויחי עה"פ שמה קברו את יצחק, הביא מ"ש בספר יוסיפון ובשאר ספרי קדמונים, כי צפו בן אליפז בן עשו ערך מלחמה עם יוסף ולא רצה להניח לקבור את יעקב אבינו ע"ה במערת המכפלה, ותגבר יד יוסף ותפשו עם מבחר גבוריו והביאם למצרים, ועמד שם בתפיסה כל ימי יוסף, וברח משם במותו והלך לארץ כאנפנייא ומלך על מדינת כתיים ברומא, ובסוף המליך על ארץ איטלייא, והוא אשר מלך ראשון על רומא וכו'. וכן כתב רבינו בחיי שם עה"פ ויעל עמו גם רכב גם פרשים. וכפי הנראה שמלוכה זו באה לצפו מברכת יצחק אבינו ע"ה, וכמ"ש רש"י בפרשת תולדות עה"פ משמני הארץ יהי' מושבך, זו איטליאה של יון.

ויש להעיר על זה מהא דאיתא במס' שבת דף נ"ו ע"ב, אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי, במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדרן, נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון, ועיי"ש בפירש"י והגהות רש"י. הרי שמדינת איטליה נבנה בזמן מאוחר הרבה, ואיך יתכן שצופו בנו של אליפז מלך שם, (ועי' ברש"י סוף פרשת וישלח עה"פ אלוף מגדיאל, וברמב"ן שם).

יעקב צבי גאלדשטיין

מח"ס קהלת יעקב על הל' רבית
ברוקלין, ניו יארק

לקט ענינים שונים מהגה"ק משינאווא זי"ע

(ליומא דהילולא - ו' טבת)

(א) בשו"ת בנין דוד (מהרב הגאון מוה"ר דוד דוב מייזליש אבד"ק אוהעל היר"ד) בסי' ס"א כתב: שמעתי שכ"ק דו"ו אדמו"ר הגה"ק משינאווא זי"ע ה' נזהר מלישב על העגלות אשר מקום מושבם תפורים בכלאים.

(ב) בכת"י חידושי תורה מת"ח אחד (אשר שמו לא נודע לנו) משנת תרמ"ח לפ"ק, כתב בזה"ל: שמעתי קושיא מהרב הצדיק המאה"ג מ' יחזקאל שיחי' רב דק' שינאווע, על נוסח התפילה שיש אומרים ביהי רצון, שתרגילנו בתורתך כו' ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עבירה, ולא לידי הרהור עבירה" ועון. והקשה הרב הנ"ל על נוסח הנ"ל, כי לכאורה נוסחא זו היא תפילת שוא, מפני שידוע מאמרם ז"ל (ב"ב קס"ד ע"ב) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום, ואחד מהם הוא, הרהור עבירה, על כן יאות לעזוב את נוסחא זו. כך אמר הרב הצדיק שליט"א הנ"ל.

(ג) בספר שרגא בטהרה (מהרב הגאון מוה"ר שמואל דוד הכהן פרידמאן רומו"ץ דק"ק חוסט ז"ל) בעמוד ע"ד כתב בזה"ל: ועובדא ידענא שסיפר לי ת"ח אחד שהי' מורה אצל רב אחד, ואסר בר אוווא שהי' עליו טשאפל, ונתגלגל הרבר לכבוד אדמו"ר הרב הקדוש בוצינא דנהורא משינאווא זי"ע, ואמר אדמו"ר (ואפשר להמורה בעצמו), שצריך לשלם ההפסד כדון מועה בדבר משנה, כי לא הי' נכנס שער בהנקה, והאי מורה כיון שלא הי' לו שימוש בהוראה כל כך, החמיר בדבר, ועכ"פ מעשה רב מאדמו"ר זי"ע, שנתפשט ההוראה הזאת.

(ד) בשו"ת תפארת נפתלי (מהרב הגאון מוה"ר נפתלי הירצקא העניג אבד"ק שארמאש ז"ל) בעמוד מ"ז הובא בשם מרן הה"ק משינאווא זצ"ל, שפעם אחת סעד אצל אחד סעודת שחרית, ונתנו פת הבאה בכסנין עם תפוחי אדמה, ואמר שיש ספק ברכה, על כן יתנו גם קאווי לשתות, והיו שם תלמידי חכמים הרבה, ולא ידעו מה ספק ברכה יש כאן, ואמר להם, הלא מבואר במג"א סי' ר"ב ס"ק כ"ו בשם האגודה, דברכה אחת מעין שלש פומר דבר שברכתו בורא נפשות, אבל זהו רק מאכל ולא משקה, על כן כדי שיוכלו לברך בורא נפשות, ישתו קאווי.

(ה) עוד הובא שם, בשם הה"ק מרן משינאווא זצ"ל, שהחמיר שלא לצרף לזימון, מי שטעם אחר שמזגו את הכוס לברך, כדעת רש"ל, והחמיר גם הוא, ועשה מעשה כן.

(ו) עוד הובא שם, בשם הה"ק מרן מהר"י משינאווא זצ"ל, שאברך אחר חתונתו צריך ללמוד שיעור קבוע בספר תנא דבי אליהו, וש"ך על חושן משפט.

דברי מחאה נגד רב אחד שהתיר חליצה על ידי שליח

בשנת תרפ"ז לפ"ק הרפים רב אחד בעיר ניו יארק ספר בשם „אב בחכמה“, ובו מתיר להלכה למעשה לקיים מצות חליצה, על ידי שליח של האשה, דבר שיצא לאיסור כבר בדורות הקודמים, כמבואר בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' י"ד וסי' קל"ה, ובשו"ת אבני נזר חאה"ע י"ז סי' רכ"ג. גם בשו"ת צפנת פענח סי' כ"ד אסרו בהחלט, ובספר אב החכמה הנ"ל, נדפסה תשובה מהגאון מוה"ר אבא דוד פייננאלד ממאסקווא (חתן הגאון בעל צפנת פענח), ג"כ לאיסור.

תיכף כשיצא לאור ספר הג"ל בניו יארק, החליטו אנודת הרבנים דארצות הברית, שראוי לצאת נגדו במחאה נמרצת, על שהרהיב עין בנפשו להתיר חליצה ע"י שליח, אמנם תחלה הריצו מכתבים להרבה גדולי ישראל מעבר לים, (ובעיקר לנאוני ליטא אשר הי' להם היכרות עמהם), לשמוע חוות דעתם בזה. היות שהמכתבים הגיעו להרבנים בפרוס חג הפסח, נמנעו כמה דבנים לבוא בארוכה, מחמת טירדות הזמן, והסכימו על המחאה ע"י טעלעגראם, אמנם מקצתם העלו דבריהם על הכתב, ודבריהם רואים אור בזה כפעם הראשון. (כדאי לציין, כי בשנת תר"ץ לפ"ק נדפסה בירושלים עיה"ק מחברת בשם „עם נקודות הכסף“, והובא שם בהקדמה, כי הרב הג"ל מגיו יארק, חזר בו מהיתרו, שרם מותר).

אפריון נמטיי' לידידנו הרב שמואל דוד הכהן פריעדמאן ג"י שהמציא לנו מכתבים הללו להרפים בקובצנו. יתברך מן השמים בשפע ברכות והצלחות.

תשובת הרב הגאון מוה"ר יוסף ראזין אבד"ק דווינסק ז"ל⁽¹⁾

יום ד' ז' ניסן תרפ"ח דווינסק.

קבלתי מכתבכם, והנה עמדתי מרעיד אשר גם כעת יעלה על לב אנשי בליעל להדיח כו', הן ולא שלוחן, להתיר חליצה ע"י שליח מהאשה, וכבר הארכתי בזה בכמה תשובות, דח"ו לא יעלה זה על שום לב מישראל' לומר זה, ולא יהא לו חבל משליך כו' דקדושין דף ל"ט, והמורה בזה יורה כבן סורר ומורה ויבדל מקהל עדת ישראל'. ובאמת זה הוה גדר שיטת הכותים דקדושין דף ע"ו ובירושלמי ריש פ"א דיבמות, דהוה ס"ל דרק ארוסות [ישנם ביבום וחליצה] ולא נשואות, יע"ש בירושלמי, דדעתם ימש"ו הוה דזה רק דין לא עצם, ורק כמי ששייך זיקה דין ולא בעצמות, ומאוד יש להאריך בזה בגדר דין דיבמות דף י"א ע"ב גבי הך דר"י ור"ל בצרה שלוחתא כו' ושם דף ל"ט ע"ב, ובתורת כהנים פ' אמור גבי חליצה לכהן, וכן לר"ע דס"ל אחות חליצה רחמנא קריא ביתו ביבמות דף מ"ד, איך הדין גבי אחות צרה, ואירוסין הוי רק דין לא עצם, ולכך ס"ל לירושלמי פ"א דקדושין דף למ"ד בקדושין דף י"ט, דאם יעד מבטל הקידושין של האב, מ"מ בנשואין לא, וכן בירושלמי בפ"ח דגיטין על הך דדף פ', גבי לאבד זכותו דזה קאי על ארוסה, ואכמ"ל.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ט' עמוד כ"ג.

וכל זה לשיטת הכותב ימש"ו, אבל לדינא זה עצם, וכל זמן דליכא עצם היבם והיבמה, לא חל שום גדר מעשה חליצה בזה, וכמבואר בתוספתא פ"ג דקדושין ע"ש, וכל עצם אין בו התחלקות לפרטים, כי הפעולה והפועל נעשה כאחת, ומאוד יש להאריך בזה⁽²⁾.

ולכן נצרך לשלוח להמורה רעה המתיר, אם לא יחזור מדעתו הרעה, יעלה להר, כמו בהך דברכות דף ס"ג, יבדל מקהל הגולה, ויבוא בעל הכרם ויכלה קוציו, כמו דקיי"ל המקיים קוצים בכרם לא קידש, ולכן אנו וכל בית ישראל נקיים, והמורים הרעים הם ישאו את עונם, וד' ית' יורק עלינו מים פהורים, ובשכר ג' זכו לג' להכרית זרעו של עמלק, דהיינו דעות זרות וכפירת עמלק בנדר השגחה עליונה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בספר המורה, וע"י זה שאי"ה נאכל מצה, יבטל זה, כמבואר בפסחים דף ה' ע"א⁽³⁾, כי זה ג"כ עצם, וכן השבתת שאור נפסל מאכילת כלב כמבואר בתוס' דביצה, וא"כ נמצא דהרבר נעשה ע"י האיסור, והאיסור ע"י הרבר, ואקצר. כ"ד,

יוסף ראזין רב רפה הנ"ל

תשובת הרב הגאון מוה"ר חיים עוזר גראדזענסקי מווילנא ז"ל⁽⁴⁾

ב"ה. ערב פסח תפר"ח.

לאגודת הרבנים באמעריקא וקאנאדא ר' עליהם יחיו.

אחדשת"ה. תמול הגיעני מכתב ידידי הרה"ג המזכיר מאגודת ר' שי', אשר בו יודיעני כי אחד הרבנים בנויארק, התיר חליצה על ידי שליח של היבמה, וגם הרפס קונטרס מיוחד על זה. והשתוממתי מאד איך יעלה על הדעת להסתפק ברין פשוט כזה, סתום וחתום בש"ס ובפוסקים, שאין חליצה על ידי שליח, ולא עלה על דעת אחד מהראשונים או מגדולי האחרונים להסתפק בזה ולחלק בין שליח ירדי' או שליח רידה.

והנה לפני איזה שנים כתב אלי אחד הרבנים מקיוב, וגם שלח אלי קונטרס בענין זה, אשר למען תקנת עגונות ראוי להתיר חליצה על ידי שליח של היבמה,

(2) בספרו צפנת פענח מהדורא תנינא ברך פ"ב ודף פ"ג, האריך בזה, ונעתיק קצת מדבריו: גבי גט וקידושין ותרומה וקרבנות, הוי שני דברים, עשיית הגט עצמו, ומה שהגט פועל, דהיינו הגירושין, וכן גבי קידושין, בקדושי שטר ג"כ, וכן גבי תרומה, הוי ג"כ ב' דברים, מה שמקדיש את התרומה, ומה שמתיר את השיריים, וזה ב' גדרים, וכן בקרבן הוי ב' גדרים, הקדש הקרבן, וקריאת שם הקרבן, ולכך שייך בזה שליח, כיון דאינו עצם הרבר, וגם ההתחלה נעשה ע"י עצמו, אבל בחליצה, כיון דהויקה בהתחלה, שע"י זה נגמר הקנין והפעולה נעשה ממילא, ומעשה החליצה, היא הפעולה והיא הפטור, ונעשה כאחת, לכן אי אפשר לחלקם ולעשות שליח, יעו"ש.

(3) עיין עוד בזה בכר"ש קונטרס קכ"ה עמוד כ"יכ"ז.

(4) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד כ"ה.

וביקש הסכמתי על זה, והשבתי כי חלילה להעלות על הדעת, כי כל דבריו אין בו ממש, כי להתיר חליצה על ידי שליח הרי הוא כמו להתיר יבמה לשוק בלי חליצה, ואין מקום כלל לפלפל בזה, כי מה שאמרו ביבמות שליוותא דצרה קא עבדי, הרי היא שם המושאל דלא בעינן כהו דעת המשלח והשליח, וגם שלא לרצונה בע"כ הרי היא ניתרת. ולא נתקרה דעת השואל, והשיבני כי לדעתו ראוי להתישב באסיפה רבה, ובאותה שעה נועדו פה לאסיפה בענינים כללים כמה רבנים גדולי הזמן, ובתוכם הגאון הצדיק מו"ה ישראל מאיר הכהן הי"ו, וכלם נרעשו מאד מהוראה זו ממורים יחידים, אשר באים לפרוץ גדריו עולם, ביסודי הלכות מהתלמוד, הפשוטים לכל בר בי רב והמקובלים באומה מדור דור.

והנה מה שגרם להטועים כשגגת הוראה זו, הם המחברים האחרונים שבקשו טעמים לזה שאין היבמה חולצת על ידי שליח, ופלפלו בדרך שקלא וטרי' בהלכה זו, אבל אין מי שיוורה ח"ו הלכה למעשה, ונפלא הדבר אם בא אחד להגים לבו בהוראה לבקש עלילות להתיר יבמה לשוק באופן שלא שערו אבותינו מעולם. ככל אופן הלא ראוי לגדור גדר ולעמוד בפרץ ולפרסם הדבר כי חליצה על ידי שליח אין בה ממש, ואין שום חילוק בין שליח של היבם או של היבמה, והרי היא יבמה לשוק בלי חליצה דאסורה בלאו מן התורה, וכבר השבתי להשואלים באוקראינא כדברים האלה, ובקשתי לפרסם מחאה זו נגד הטוענים והמטעים. וטוב יעשו רומע"ת אשר יפרסמו דבר זה בישראל אולי יתבוננו גם הטועים להשיב לדרך האמת ללכת בעקבות רבותינו אשר האמת ה' נר לרגלם ולהודות ולאמר „כרם דברים שאמרנו טעות ה' בדינו". והנני מוקירם ומכבדם הדו"ש,

חיים עוזר גראדזענסקי

תשובת הרב הגאון מוה"ר אברהם דובער כהנא שפירא ז"ל⁵⁾ אבד"ק קאוונא

ב"ה. יום ו' ט' לחדש ניסן תרפ"ח קאוונא.

אל מע"כ ידידי הרבנים הגאונים הגדולים מאורי התורה נשיאי וחברי אגודת הרבנים באמריקא הי"ו. שלו' וברכה מרובה.

אחד"ש ידידי הדר"ג באהבה. קבלתי מכתבם מן כ"א אדר, שבו אתם כותבים שרב אחד יצא בפרצה חדשה והדפיס ספר להתיר להלכה ולמעשה חליצה ע"י שליח של האשה, ודעתכם לצאת כמחאה נגד שערורי' זו, ושואלים להצטרף

(5) נולד במוצאי יוה"כ שנת תרל"א לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר שלמה זלמן סענדר כהנא שפירא זצ"ל אבד"ק קריניק. כשהגיע לפרקו נשא אשה בת הגאון מוה"ר ירוחם יהודה פערלמאן אבד"ק מינסק זצ"ל. בשנת תרנ"ו לפ"ק נתקבל לאבד"ק סמאלעוויטש, ובשנת תער"ג לפ"ק נבחר לאבד"ק קאוונא. נרפס ממנו שו"ת דבר אברהם. נפטר ביום כ"ג לחודש אדר ראשון שנת תש"ג לפ"ק.

עמכם במחאה. הנה ידוע שכבר לפני עשירות שנים יצא מי שיצא בדבר זה, ורבים מן הגדולים אסרו, הלא הדברים כתובים בשו"ת מהרש"ם סי' י"ד וקל"ה ועוד. אך לפי שלא ראיתי את הספר של הרב שהזכרתם, והאמור בו לא ידעתי, לא אוכל למחות נגד הספר, ואין אומרים למי שלא ראה כו'. אבל מה שיש וחובה למחות בדרך כלל הוא: שדבר שאינו שאלה פרטית ומקרית, אלא שאלה עיקרנית וכללית לכל ישראל, אין רב יחיד או יחידים רשאים לקבוע הלכה למעשה על דעת עצמם, ובכגון זה יכולים היחידים לצאת רק בהצעת דברים לפני חבריהם (או רבותיהם) לדון בדבר, בכדי שתתרחב שמעתתא ויתבררו ויתלבנו הדברים, אבל ההסכמה וההחלט להלכה למעשה, יכולים להתקבל רק ע"י משא ומתן ועמידה למנון של גדולי חכמי התורה ברוב ארצות או באי כוחם ומוסכמים על ידם, שאם לא כן, כל אחד ואחד יבנה במה לעצמו, והתורה תיעשה כהרבה תורות ומתחללת, וכבר עלתה לנו בעקב זה לראות לדאבוננו שערוריה נוראה בענינים כאלו גם בארץ אחרת, שלא שמענו ולא ראינו דוגמתה מיום היות ישראל לגוי, ונתקיים בנו באופן מבהיל, ירהב הנער בזקן והנקלה בנכבד, עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו, יחיד חולק על הרבים ואין אומר השב, ועל כגון זה כולנו חייבים למחות, לגרור פרץ ולשובב נתיבה.

וה' ירחם עמו ויגדור פרצותינו, ישיב שופטיו ככראשונה, ויוליכנו קוממיות לארצנו, ונזכה לראות בעמוד הכהן לאורים. כעתירת אסיר התקוה, אחיכם הרוש"ת מכבדכם ומוקירכם,

אברהם דובער כהנא שפירא אבד"ק קאוונא

תשובת הרב הגאון מוה"ר יחזקאל ליכשיץ אבד"ק קאליש ז"ל⁽⁶⁾

ב"ה. קאליש, אור ליום י"ד תרפ"ח.

לכבוד ידידי הרבנים הגאונים חברי נשיאות אנודת הרבנים בארצות אמעריקא וקאנאדא, נעימות בימינם נצח.

קבלתי יקרתם, ויומא ושעתא קא גרמי (אור לי"ד) להשיב בתכלית הקיצור, כי הפרדות רבו עלי קעת למעלה ראש. לא טובה השמועה במכתבכם, כי הרב הג' יורעלאוויטש נ"י הדפיס מחברת להתיר חליצה ע"י שליח. כבודו של הרב הג'ל במקומו מונח, אבל פלא גדול בעיני, מה ראה הרה"ג הג'ל ליכנס בפרצה דחוקה כזאת, להתיר יבמה לשוק בהיתר חדש אשר לא שערו ראשונים, ולא אשתמיס שום תנא או ראשון להתיר דבר זה, ומדברי הרשב"א והר"ח אור זרוע ועוד

(6) נולד בעיר ראסיין בשנת תרכ"ב לפ"ק לאביו הג'ר הלל ארי' ליכשיץ אבד"ק לובלין זצ"ל. שימש ברבנות בעיירות, יורבורג, בויסק, פלאצק, וקאליש. נדפס ממנו ספר המדרש והמעשה עה"ת. נפטר ביום י"ג לחודש אדר שני שנת תרצ"ב לפ"ק.

ראשונים, מפורש יוצא שאי אפשר ע"י שליח, לא מצד האיש ולא מצד האשה, וכבר ידוע שגאונים זמנינו הגה"ק בעל שו"ת הרי"ם ז"ל, והגה"צ מסאכטשוב (בעל אנלי טל) הורו בהחלט לאיסורא, והגאון ראש המורים במדינתנו בעל שו"ת מהרש"ם ז"ל ישב על מדוכה זו וחתר בכל עוז למצוא היתר, ובסוף לא מצא, והעלה בהחלט ג"כ לאיסורא, ולכך הראיות שהביאו הג' הנ"ל, יש עוד כמה ראיות מן הש"ס כדברי האוסרים, ואיך מלאו לבו של הרה"ג יודעלאוויטץ נ"י לסמוך על מקלו שיגיד לו בענין חמור כזה.

הטיבותם איפא כי ה' עם לבבכם לצאת במלחמה גלוי' נגד הפסק של הרה"ג יודעלאוויטץ, הנני מצטרף גם אני למחאתכם בכל עוז, אקוה כי ישם הרה"ג המחדש אל לבו, כי שגגה גדולה יצא מלפניו הפעם, וינחם על הצער אשר עשה, ובעבור זה יכרך ה' חילו לאורייתא, ולא תצא עוד שום תקלה על ידו. רבו כיום רבנים מתחדשים המחדשים, ומתברכים בלבכם כי סותרים הם על מנת לבנות, אבל הנסיון הורה כי סתירתם סתירה, ובנה לא יבנו מאומה בחדושיהם, והפרץ שבחומת דת קרשנו הולך ונבעה בעונינו, ולא עת לחדש הוא, רק להחזיק מעמד כמה שהנחילונו אבותינו הפוסקים הראשונים שמפיהם אנו חיים. בכרכה מרובה ובכבוד רב לכבודם ולכל יראי אלקים וחושבי שמו.

יחזקאל חונה פה הנ"ל

תשובת הרב הגאון מוה"ר אבא יעקב הכהן באריכאוו ז"ל⁽⁷⁾ בעמח"ס שו"ת חבל יעקב

משונה קרן מפני תולדה דרגל, י"ט ניסן תפר"ח, ירושלים.

שלום וברכה לכבוד אגודת הרבנים הארתודכסים דארצות הברית, גדולי התורה וחרידים אל דבר ד', איש איש כעדכו הרם יבא על מקומו בשלום.

מכתבכם היקר מן כ"א אדר רק עתה הגיעני מפני שלא היה מבורר היטיב כתובתי, ומפני זה הריני נאלץ לכתוב בחוה"מ, שלא יתאחר זמן המוגבל להאסיפה הכבודה שלכם, אסיפת גדולי תורה גדולי רבני אמעריקא, שמצאו לנחוץ להתאסף ולצאת במחאה על הרב שהעז להתיר דבר המפורסם לאיסור, היינו להתיר חליצה

(7) נולד בחודש טבת שנת תר"ח לפ"ק בעיר דארשונישאק לאביו הרבני מוה"ר יחיאל מיכל הכהן באריכאוו. ה' תלמיד מובהק של הגאון מוה"ר יהושע ליב דיסקין אבר"ק בריסק זצ"ל. שימש ברבנות בקהלות, מיישאנאלע, קופישאק, וועקשנה, פאלאצק, וואלקאוויסק, ובשנת תרפ"ד לפ"ק עלה לאה"ק ונתיישב בירושלים עיה"ק. נדפס ממנו ספר שו"ת חבל יעקב. נפטר חמשה ימים לחודש אייר שנת תרצ"ז לפ"ק, ומנ"כ בהר הזיתים בירושלים עיה"ק.

ע"י שליח של האשה. אי אפשר להעביר בשתיקה על הפרצה שנעשה בימינו אלה, שכל מי שמכונה רק בשם רב, יעזי להורות הוראות חדשות כפי שעולה ברעתו. ואם כי חוב קדוש מוטל על הרבנים בכל דור ודור לחתור ולתור אחרי תקנות הענגונות, אבל לא באופן כזה, רק אם יעלה ברעת איזה רב איזה עצה שע"ז יוכל להקל להתיר מכללי עיגון, עליו לפנות בראש לגדולי הדור לגאונים הזמן המוסכמים והמפורסמים בגדלותם בכל חררי תורה וביראתם הקודמת לחכמתם, ואם ימצאו ברבריו דברי מעם, המה יעשו אסיפה גדולה מיתר גדולי הרבנים המפורסמים להוועץ אם ההוראה יסכים לכל כללי תוה"ק, ואז יוכל לפרסם ההוראה, אבל לא כל מי שהוא עולה ברעתו עניה ברעת תוה"ק יבנה במה להתיר את המוסכם לאיסור, עליהם נאמר, שועלים קטנים מחבלים כרם ד' צבאות.

לכן גם אנכי נטפל לעושי המצוה להיות נמנה עם יתר הרבנים לצאת במחאה עזה נגד החוצפה הגדולה, ולהזהיר באזהרה חמורה, שכל יהין שום איש לסמוך על ההוראה הלזה בפרט, ומחאה כללית נגד כל הפירצות שנתרבו בימינו אלה, שקמו אנשים המכונים בשם רב, ועשו את תוה"ק לקדרום לחפור בה, ונתעטפו במלית של תכלת, באומרם שצרת בת ישראל ואנקת הענגונות העיר את לבבם, ומתירים האסורות, ובל יהין שום איש לסמוך על ההוראות החדשות, כל עור שלא יוסכם מכל גאונים וגדולי הדור המפורסמים שיראתם קודמת לחכמתם. כה דברי הכותב בלב נשבר על הפרצות שנפרצו באומת דת קדשנו בימינו אלה,

אבא יעקב הכהן ברוכב
בעה"מ שו"ת חבל יעקב
לפנים רב ואבד"ק וואלקאוויטץ
וכעת מתושבי ירושלים

תשובת הרב הגאון מוה"ר יוסף יהודה ליב בלאך ז"ל⁽⁸⁾
אבד"ק טעלז

בע"ה. יום כ"ג לחודש ניסן, תרפ"ח.

כבוד אגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה, שלומכן ישנא לעלם.

צר לי מאד על השמועה הבאה לפה, כי אחד מרבני אמריקה יצא בחבורו לחדש לעשות דין חליצה ע"י שלווא. והנה לא ראיתי את החבור הנ"ל, ומאיוזה

(8) נולד בשנת תרנ"ט לפ"ק בעיר ראסיין לאביו הרב מוה"ר מרדכי בלאך. למד אצל הג"ר אליעזר גאראדאן אבד"ק טעלז, וכשהגיע לפרקו נשא את בתו לאשה. בשנת תרמ"ד לפ"ק נתמנה לר"מ בק"ק טעלז, ואח"כ שימש כרבנות בקהלות ווארנא, ושארעווא, ובשנת תרע"א לפ"ק נתמנה למלאות מקום חותנו כאבד"ק טעלז. נדפס ממנו ספר שיעורי הלכה, ושיעורי דעת. נפטר ביום ז' לחודש מרחשון שנת תר"ץ לפ"ק.

מקורים יגיד זאת, אבל נפלאותי מאד, איך דב אחד יהיו לחדש דבר אשר לא שערותו גדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל, ויצא לפרסם דבר כזה ברבים מרם התייעץ עם חבריו הרבנים, ולא ישים לב פן ח"ו יצא מכשול על ידו בענין חמור דיבמה לשוק, ויעקור ל"ת מן התורה. ובהתאסף אגודתם כנוס לצדיקים, מהראוי למחות מחאה נמרצה על דבר זה, להרים מכשול מעמנו, ויתקדש שם שמים על ידם, וד' יגדור פרצות עמו.
בעתירת המצפה לישועה,

יוסף ליב בלאך

מכתבים אל המערכת

ב"ה.

כבוד נוסרי הכרם הע"י.

בקובץ קס"ט (תשרי-חשוון תשנ"ה) במדור תמיהות וישובים, הק' לשאל ידירי מוהר"ר שמרי' ציטראנענבוים שליט"א, על השלח"ק בפרשת חיי "כי איך נוכל לומר כי בעת הריצה נשפכו מכרה המים הנותרים, הלא כתיב מפורש בקרא ותמהר ותער כרה אל השוקת, הרי שהמים הנותרים בכרה שפכה אל השוקת". וכל זה נשתרבה מטעות הדפוס, כי בדפוס ישן בחומש עם פי' תוצאת חיים, שנדפס השל"ה בתוך החומש, כ' "ונתחכמה ותרץ להשוקת" (לפנינו הגי' ותרץ להשוקת), וא"ש הכל, שהשלח"ק מפרש את הפסוק ותמהר ותער כרה אל השוקת, (ועל פסוק זה בעצמה סובב והולך כל דברי השלח"ק), שאופן ערייתה אל השוקת בא לה ע"י מהירותה, על כן ותרץ (ותמהר) להשוקת, ומכא הריצה הגדולה עשתה כאלו נפל הכד מאילוי מיד' ונשפך (הכוונה אל השוקת), ושוב, והיתה ממלאת בו מים, ובוה נשאר אליעזר בכבודו.

שוב הראוני שגם החתם סופר בספרו עה"ת כפ' חיי (עמוד פ"ט ד"ה ותמהר), הבין כן בדברי השלח"ק, וחל"ק, ותמהר ותער כרה אל השוקת, כתב של"ה שהיתה מסופקת אם להשקות הגמלים שיורי מים שבכר, אולי אין זה כבוד לאיש נכבד כזה להשקות שיוריו לבהמה, וגם לשופכם אינו כבודו, ע"כ ותמהר בריצה וגענוע שנשפכו ממילא אל השוקת כאילו נעשה בלא כוונה ע"ש, עכלה"ק. הרי ברור כרבנינו.
בכל הכבוד,

יודא ליכטער

שיכון סקווירא

ב"ה.

לכבוד מערכת "ברם שלמה", שלומכן יסנא.

(א) בקובץ קס"ט עמוד ס' מקשה הכותב על דברי היערות דבש (הדברים כלשונם, להלן) שבמקרה שאין אפשרות לצדר בזכות, כגון רציחה כבי"ד, וכולם יאמרו לחובה ויצא זכאי, יאמר אחד הדיינים זכאי ואז לא יוחל הדין של כולו חייב זכאי, ועי"ז יצא משפט צדק

לבער רשעים. ועל זה מעיר מגמרא שבועות לא. ששם אחד הדרשות עה"פ מדבר שקר תרחק, אף להוציא דין צדק, והביא גם מדברי האוההח"ק שאסור לעשות כן, ואין להתחכם על דברי התורה, עכת"ד.

לדעתי אין שום סתירה בין הפירושים, דהנה בפסוק לא תהי' אחרי רבים לרעות (שמות כ"ג, ב') מפרש האוההח"ק שהכתוב בא לאסור לומר זכאי כשהוא חושב שלפי הדין הוא חייב, והוא נוטה אחרי הרבים שאמרו חייב, בכדי שיצא חייב ע"י אמירתו זכאי, וכותב: „וביאר הכתוב טעם הקפדתו על הדבר, ואמר להטות, פירוש כשתהי' כוונתך להטות ממה שבדעתך בעיון משפט התורה שהוא חייב, ואתה מטה לומר זכאי כדי שיצא חייב, אלא אמור דעתך, הגם שיצא זכאי היפך דעתך וכו'", עיי"ש. הרי לך דברים ברורים ומפורשים שהאומר זכאי אומר היפך דעתו, ההיפך ממה שיצא לו „בעיון משפט התורה“, כלומר הוא משקר בכדי שיעשה דין צדק ויצא חייב. ועל זה כתב האוההח"ק שזה אסור, ואם ע"י אמירתו חייב יצא זכאי, כך צוה השם היושב במסיכת הדינים, [השווה דברי הרמב"ן (דברים י"ט, י"ט), בטעם הרנו אין נהרנין]. וזה רומה לדברי חז"ל בשבועות על מדבר שקר תרחק. (ויש שפירשו את כל הפסוק בענין זה: מדבר שקר תרחק, אל תאמר זכאי כשלדעתך הוא חייב, ונקי וצדיק אל תהרנו, זה צדיק הוא שנצדק בב"ד לפי הדין של כולו חייב זכאי, אל תהנהו באמרו זכאי כדי לחייבו ומצוה לבער רשעים, כי לא אצדיק רשע, אין עליך להכריע דינו בדברי שקר, כי לא אצדיקנו אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה, עיי"ש בדברי רש"י).

והנה אילו הי' היעדות דבש חולק על פירוש ודין זה, ומתיר לשקר בכדי שיצא דין צדק, לא הי' צריך וגם לא הי' יכול למצוא עצה זו בדבריו חז"ל שהדיין צריך לדעת לטהר את השרץ מהתורה, כי להגיד סתם זכאי במקום חייב לא צריך להיות למדן וחריף גדול... האמת היא היפך השקר, ובדיוק מפני שגם היע"ד סובר שאמת יהנה פי הדין ואל ישעה בדבריו שקר, לכן מן ההכרח שיוכל לבסס את דבריו בדיני התורה, שהיא תורת אמת.

ואלה דבריו ביעדות דבש (ח"ב דרוש ח'): „מ"ש בגמרא אין (ממנין) [מושיבין] בסנהדרין (רק) [אלא] מי שיודע לטהר השרץ מהתורה, דהיינו שיוכל לומר על טמא טהור, וכן להיפך, ומראה לו פנים. והקשו בתוס' מה לי בחריפות של הכל. ובימי חורפי הייתי אומר, דידוע המצוה לבער רשעים ולעשות משפט בעושי רע, וא"כ העושה רציחה וכדומה בפני ב"ד, ער שאין פתחון פה לצדד בזכות, וא"כ הי' זכאי, כי ב"ד שאמרו כולם לחובה זכאי, וא"כ יצא נקי ברשעתו, ואף הם מדבים שפיכות דמים בישראל. אך באמת כשיקרה דבר כזה, אף אם אחד מסנהדרין מתכוין לומר זכאי, כדי שלא יהיו כולם אומרים חייב, והרי הוא חייב, אך וודאי לא יתכן לומר בב"ד זכאי או חייב בלי נתינת טעם לדבריו, וא"כ זה שפעל רע איך אפשר לומר זכאי, אך אם יודעים בכח התורה לומר על טמא טהור ולהראות פנים, הרי יכול לומר על חייב זכאי ולהראות פנים בתורה, וגלל כן יצא משפט צדק, ואתי שפיר“, עכ"ל. כלומר צדק צדק תרדוף, הדיין רודף את הצדק בדבריו צדק ומשפט עפ"י דיני התורה. ואתי שפיר גם הדרשות בגמרא שבועות וגם דברים המצודקים של האוההח"ק. ועיי"ש ביע"ד איך באמת יתכן לטהר השרץ מהתורה. וראה שם (בדפוס חדש) בהנהגת הנאמן ר' ישעי' פיק שהביא דברי היע"ד הנ"ל [ומדשתק ש"מ דניחא ל']! וחירש שדין כלול חייב זכאי הוא רק כשדנין עפ"י עדים, אבל אם דנין עפ"י ראיותם בעצמן, הורגין אותו מיד. ובלי שיתכוין לזה, תירץ בדבריו את קשיית הכותב שלפי דברי היע"ד בטל דין כלול חייב זכאי, „דמדיד יהא דיין שיטהר את השרץ“, דגם היע"ד מיייר ברציחה בפני ב"ד. אבל לדעתי, אין צורך לזה, דמאן יימר לן שתמיד יהא דיין שיאמר זכאי, ולא אמרינן דבטל ונעקק איזה דין רק אם אין שום מציאות לקיימו.

אבל שקילנא הדמן ורשותא להעיד, דדברי היעדות דבש: „ואף הם מרבים שפיכות דמים בישראל“, הם דברי רשב"ג במשנה (מכות ו' ע"א) על דברי ר"ם ור"ע „אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם“, והיו מחמירים ב„הוצילו העדה“ עד שאי אפשר הי' [עפ"י

רוב, רלא יהא נעקר רין רוצחין - תוס' ורמב"ן) לחייבו כמיתה. ובגמרא מפרש ששאלו „ראיתם טריפה הרג שלם הרג, ואת"ל שלם דילמא במקום סייף נקב הוה". ועל זה אמר רשב"ג שתקנתם קלקלתם, שחומרא דאתי לירי שפיכות דמים הוא, ולא אמר שהחומרות כשלעצמן, שיטת ר"ט ור"ע, אינן לפי דיני התורה. ולפ"ז במקרה שלא שייך לומר שהוא מרבה שפיכות דמים, אלא אדרבה החומרות של ר"ט ור"ע ימנעו שפיכות דמים, נראה שגם רשב"ג יודה לשיטתם.

לכן נלענ"ד שאפשר ללמוד מכאן את חידושו ודינו של היע"ד, הדין כשירצה לחייבו יחמיר בחקירת העדים כר"ט ור"ע, דילמא במקום סייף נקב הוה, ויזכהו, ועי"ז יחייבוהו ברין ובצדק ויעשו משפט בעושי רעה ולא ירבו שפיכות דמים בישראל. ואי תימא שחומרות שנהגו ר"ט ור"ע ברין והצילו העדה, הן רק כרי להציל את הנידון ולא לגרום על דין לחייבו, אמינא לך את רבדי המאירי בפירוש רברי רשב"ג שם: „כלומר כמו שמצוה להשתדל בהצלת הנקי, כך מצוה להשתדל בהריגת המחוייב ולבער הרעה, וכן הלכה". (ובדרך מליצה אוסיף, שאפשר לפרש והצילו העדה, גם להציל את עדת בני ישראל משפיכות דמים). ולפ"ז למה לי' להיע"ד להרבות בפירושים בהסברת הדברים שם איך אפשר לומר על טמא סהור ולטהר את השרץ מהתורה, הו"ל לייעץ עצה פשוטה, כשירצה הדיין לזכות את החייב בכרי שיצא חייב, ינקוט בשיטת ר"ט ור"ע, ויאמר זכאי לפי דיני התורה, ועי"ז יבער הרע מקרבנו. יתירה מזו, עם עצה פשוטה כזו שוב אין צורך ללמדן גדול וחרף עצום לרעת ולטהר את השרץ מהתורה, כי להחמיר כל אחד יכול (רש"י ביצה ב:). והשאלות לעדים מופיעות בהריא, דילמא נקב ה' במקום סייף, וא"כ צ"ע לכל פירוש היע"ד. - יורשה לי להציץ הדברים להקדורים הנכבדים.

ואגב, פירוש מפתיע מובא בספר קהלת יעקב לשון חכמים ס' תל"א בשם המאירי לסנהדרין בשם ר' מאיר [הלוי אבולעפיא], שפירוש „פוטרים אותו", שהורנים אותו מיד ואין צריך הלנת הדין, כיון שלא יראו לו עור זכות. והוא כמו דאמרינן במס' שבועות (ל"ט ע"א) אם אמר איני נשבע „פוטרים" אותו מיד, ופירש"י, ואין משהין אותו כאן וכו' וע"כ ישלם מיד וכו'. - אבל במאירי וביר רמ"ה לפנינו, ליתא להא. (וכסברא זו מצאתי בספר חזון איש (סנהדרין ס' כ"א סק"א) רבמסית רא"צ הלנת רין, אמרינן כולו חייב, חייב. וכמובן, חידושו של של החזון איש הוא רק בכמסית).

ב) בקובץ קע"ה עמוד נ"ג, מביא הכותב את דברי המבי"ט בספרו בית אלקים: כשהיו מתעטפים בציצית במדבר היו מברכים, [וגם] הר"ן איש מעדת קדש שנתעטפו בטליתות שכולן תכלת, ברכו, והיתה ברכה לבטלה, שלא הטילו בהן ציצית, שהיו אומרים שאינם חייבים הטליתות שכולן תכלת, עכ"ל. ועל זה תמה הכותב, איזה ברכה ברכו, להתעטף בציצית אי אפשר, שהרי לא הטילו בהן ציצית, לשיטתם שאינה חייבת וכו', ובכלל קשה, הרי מענתם היתה שאין כאן מצוה, וא"כ על מה ברכו, עכת"ר.

הנה על דברי רש"י בריש פרשת קדש, המובאים מתנחומא: „טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה", כותב הרא"ם וז"ל, אינו ר"ל חייבת להטיל ציצית בכנפי' או פטור, דמה ענין ציצית עם התכלת, מצות ציצית בפני עצמה ומצות תכלת בפני עצמה, אלא הכי פירושא, חייבת להטיל התכלת גם בציצית שלה ואינה נפטרת עם התכלת של הטלית או לא, וזה רומה וכו' לבית מלא ספרים וכו', עיי"ש. וכן כתב בגור ארי' שם, וסובר [קרח] שיאמר [משה] פטורה, מאחר שכולה היא של תכלת אינה צריכה חוט אחר לקיים בה זכרתם ועשיתם וכו'. ובמשכיל לדור כתב, וא"ל למשה טלית זו חייבת בפתיל תכלת או פטורה. ובזית רענן לבעל מגן אברהם (מובא גם בעץ יוסף על התנחומא ובמדבר רבה פ"ח ב') כתב, צ"ל דס"ל לקרח דצריך להטיל בה ד' חוטין לבן, רק שפטורין מתכלת. ובספר דעת יששכר כתב, דין ציצית ה' ג' של לבן וא' של תכלת, ואי אפשר לומר כפשוטו ששאלתם היתה אי חייבת או לא, דמהיכא תיתי לפטור, רק פירושו אם עושין בה ר' של לבן אכתי עומרת בחיוב ציצית, ואין מועיל במה שהיא כולה תכלת וצריך לשים בה פתיל תכלת, או

פסור מחיוב ציצית, שאין מחוייבין לשים בה פתיל תכלת. והוכרחתי לפרש דבר פשוט כזה, מפני שידעתי שקצת טועים כזה, עכ"ל.

הנה כי כן, מלת ציצית בדברי המכ"ט, פירושה ככתנחומא וברש"י, ציצית עם פתיל תכלת, והמליות של עדת קרח היו של תכלת ומצויצות בר' לבן בלי פתיל תכלת בציציות, והם סברו וטענו שבוז קיימו מצות ציצית, ועל כן ברכו עליהן להתעטף בציצית, וזה הי' עיקר המחלוקת נגד משה שאמר להם חייבת בפתיל תכלת, ולכן ר' משה מטראני שפיר קאמר שכרכתם היתה לבטלה, יען לא הטילו בהן "ציצית" כדת משה וישראל, עם פתיל תכלת.

בברכה ובהוקרה,

אברהם מאיר גלאנצער

אנטווערפן

יום תנחומים

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

הנה"ח מו"ה נחמי' שעהנגוט נ"י מבני ברק
בהלקח מאתו אשתו ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה זאב דוד עדעלמאן נ"י

ובניו האברכים היקרים

מו"ה שאול אפרים נ"י, מו"ה יעקב יוסף נ"י, מו"ה שלמה נ"י,

מו"ה אברהם ברוך נ"י, ומו"ה יהודה משה נ"י

בהלקח מאתם בנו-אחיהם

כמר שלום שרגא ע"ה

תלמיד ישיבתנו

* * *

הרב פנחס וויינבערגער שליט"א הרב מניגרעשט

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון

בהלקת מאתו אביו

הרב הגאון מוה"ר יחיאל וויינבערגער ז"ל אבד"ק סערדאהעל

* * *

האבד"ק היקר מו"ה יעקב שמערל גרינבערג נ"י

בהלקת מאתו אביו ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ולא ישמע עוד שוד ושבר כנבולנו, אמן.

המערבת

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם יעקב ריענער נ"י להולדת הנכד
 להנה"ח מו"ה אביש רייכבערג נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' אלימלך קארפ נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליעזר ליפא הלוי מיללער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון משה חיים יאקאבאוויטש נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון יחזקאל הכהן כ"ץ נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים שלמה שווימער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יהושע יונה רודאלף נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יחזקאל יעקב ראזענבערג נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה יעקב צעהנווירטה נ"י להולדת הנכדים
 להרב יעקב ציטראנענבוים נ"י מנהל בישיבת באבוב בני ציון להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' יצחק קלונימוס קלמן פיהרער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ישראל משה דעמביצער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מאיר יחזקאל גערשאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי ראזענבערג נ"י להולדת הבן
 להרב משה יוסף אונגער שליט"א רב דקהל שארית ישראל בשיקאגא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה יוסף גאלדפינגער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה מנחם טווערסקי נ"י מטאראנטא נכד כ"ק מרן ארמו"ר
 זצוק"ל הי"ד להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה זלמן מייזעלס נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה בן ציון ליעבער נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעות לאויט"א.
 המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר בנש"ק ר' אברהם חיים טייטלבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אורי בלום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אלטר חיים אלישע אייזין נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בן ציון דוד עליאם נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' דוד שלמה הלוי יונגרייז נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב אליעזר ליכטענשטאטער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב יוסף בראנדסדארפער נ"י מאנטווערפען להולדת הבת
 להרב יצחק דוב הלוי יונגרייז שליט"א רב דקהל גארליץ להולדת הבת
 להרב יצחק לאנגזאם נ"י מגיד שיעור בישיבת תורת חסד להולדת הנכדה

להאברך היקר ר' יצחק אלטר צוויכעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' משה גאלדבערגער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה משה אלי' בלויא נ"י להולדת הבת
להרב שאל דוד ארי' קנאבלאך נ"י משגיח במתיבתא עץ חיים דבאבוב להולדת
הנכרה

להאברך היקר ר' שרגא פיכול לנדא נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אשר חיים הכהן ווייס נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אליעזר ליפא שאול
נ"י לאירוסיו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יונה מרדכי נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה בן ציון אליהו שליטעל נ"י לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמר נפתלי
יוסף נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה בן ציון שפריי נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ארי' ליכוש נ"י לאירוסיו בתו-
נכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים באכנער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה שלום נ"י לאירוסיו בנו-נכדו
הב' החתן הנעלה כמר משה ישעי' נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה טובי' יוסף הכהן פרעזער נ"י לאירוסיו בתו תחי'
להרב יעקב ציטראנענבוים נ"י מנהל בישיבת באבוב בני ציון ולאביו הנה"ח מו"ה
צבי נ"י לאירוסיו בתו-נכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק מאיר טווערסקי נ"י ולאביו הרב אברהם יהושע העשיל
שליט"א מפוטסבורג נכדי כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד ולחותנו הנה"ח
מו"ה שלמה גוטמער נ"י לאירוסיו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר בן ציון
אליהו נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ליכוש אלטר ראזענפעלד נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ישראל נ"י
לאירוסיו בתו-נכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה מנחם שמואל הערכסט נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה חיים נ"י לאירוסיו
בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יחזקאל שרגא נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה מרדכי יצחק הלוי פאזנער נ"י לאירוסיו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה אלי' בלויא נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אברהם שמואל נ"י ולחותנו
הנה"ח מו"ה יעקב מרדכי קעללמאן נ"י לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמר
יחזקאל נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה חיים מאנדלבוים נ"י לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמר
אברהם שלמה נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב מו"ה עזרי' זושא פאללמאן שליט"א מנהל רוחני רמתיבתא עץ חיים דבאבוב
לאירוסיו בתו תחי'

להרב צבי ארי' ריינהאלד נ"י מנהל רשיבת שערם המצוינים ולאביו הנה"ח מו"ה
יעקב חיים נ"י ולחוננו הנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י לאירוסים בתו-נכדתם
תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה שטייטל נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר יעקב יצחק
נ"י תלמיד ושיבתנו

להנה"ח מו"ה שלמה צבי שלעמפריג נ"י לאירוסים בתו תחי'
להרב המפורסם מוה"ר שמואל טייטלבוים שליט"א רב דקהל ישועות חיים לאירוסים
נכדתו תחי'

להב' החתן הנעלה כמר יחיאל שרגא ראזענבוים נ"י ממאנשעסמער תלמיד
ישיבתנו לאירוסים

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולכרכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אפרים אביגדור הלוי בארנשטיין נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ארי' ליכוש גרינבערג נ"י לנישואי נכדתו תחי'
להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק לנישואי נכדו נ"י
להרב יהושע צבי הלוי יונגרייז שליט"א רב דקהל באר יצחק טאלמשאואו
לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק מאיר שלום פליישער נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ישראל יוסף אבראמאזויטש נ"י מבאלטימאר לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שלום צבי ראפאפורט נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להאברך היקר ר' אברהם טארן נ"י לנישואיו

להאברך היקר ר' בן ציון הכהן קעניגסבערג נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' חיים מינצער נ"י מירושלים עיה"ק לנישואיו
להאברך היקר ר' יהודה ליב פערלמאן נ"י מקוממיות לנישואיו
להאברך היקר ר' יצחק מרדכי דוד מארגענשטערן נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' מאיר צבי הכהן שלאף נ"י מלונדון לנישואיו
להאברך היקר ר' נתן בריננער נ"י מלונדון לנישואיו
להאברך היקר ר' קלוימוס קלמן ישעי' קעמפלער נ"י לנישואיו

יעזור השי"ת שיוכו לכנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
מתוך אושר ועושר מזל והרחבה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

כארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 25 דאללער לשנה

בדואר אויר 35 דאללער לשנה

PRINTED BY GROSS BROS. PRINTING (201) 865-4806 נדפס בדפוס האחים גרויס

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

נרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מכאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהכחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה י"ט קונטרס ג' (קע"ט) שבט-אדר תשנ"ו

יוצא לאור ע"י תלמידיו
ב"ק מרן אדמו"ר מכאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

פרשת פקודי כ"ק מרן ארומו"ר שליט"א 1

מדור זכרון לראשונים

ברין חיתר עירוב בעיר אליסנדריא הגאון ר' דוד פנצי אבד"ק מנסובה זצ"ל ט
בענין אין נשבעין על הקרקעות הגאון ר' ארי' ליב אבד"ק אמסטרדם זצ"ל יב
ברין קריאת כהן ראשון, חקוקה לחלוץ הגאון ר' מרדכי בנעם אבד"ק נ"ש זצ"ל יז
ברין ירושת שמרי חובות הגאון ר' שלמה זלמן עמריך ראבד"ק פראג זצ"ל כא
גליון ספר קול בן לוי הגאון ר' דוד דייטש אבד"ק עיר חדש זצ"ל כג
במס' שבת דף ל"ו ודף ל"ח הגאון ר' יצחק משה פערלס אבד"ק א"ש זצ"ל כה
חידושים בענינים שונים הגאון ר' פינחס ביליסצער אבד"ק סערענסש זצ"ל ל
תשובה בענינים שונים הגאון ר' יחזקאל בנעם אבד"ק וואראהל זצ"ל לה

מדור אגרות קודש

שני מכתבים מהגאון ר' הלל ליכטענשטיין אבד"ק קאלאמא זצ"ל לז
מכתב מהגאון ר' זעליג ראובן בענגיס אבד"ק ירושלים עיה"ק זצ"ל לח

מדור זכרון לאחרונים

תשובה בענינים שונים הג"ר חיים צבי עהרענרייך אבד"ק מאר ז"ל מ

מדור פלפול והלכה

ברין כישול בשר בחלב הרב מוה"ר שמואל הלוי וואזנער שליט"א מג
בדינא דגרמי הרב אברהם ישעי' בארזל נ"י מה

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת מח

מדור זכור ימות עולם

חקנות שנתקנו כק"ק סמיכהוה בשנת תקכ"ז לפ"ק נב
מכתבים אל המערכת נה
ברכות והודאות ס

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1996
by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבינו הרה"ח

מו"ה אליעזר כמו"ה דוד מרדכי קארנוואסער הי"ד
נהרג עקה"ש ביום י"ד לחודש כסלו שנת תש"ד לפ"ק

אמנו החשובה

מרת יאכעט בת מו"ה נתן נטע הי"ד
נהרגה עקה"ש ביום ער"ח תמוז שנת תש"ג לפ"ק

חותננו הרה"ח

מו"ה רפאל יוסף כמו"ה יהושע צבי לערניצער הי"ד
נהרג עקה"ש ביום י"ג לחודש אדר שנת תש"ג לפ"ק

חותנתנו החשובה

מרת ברכה בת מו"ה אליהו הי"ד
נהרגה עקה"ש ביום ער"ח אב שנת תש"ג לפ"ק

תחינה נשמותיהן צרורות בצרור החיים

וד' ינקום דמם לעינינו במהרה

הונצח על ירי בניהם וחתניהם,

ישכר דוב מרדכי קארנוואסער

אהרן יעקב קארנוואסער

לאס-אנזשעלס, קאליפארניע

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

חותני

הרב הגאון ר' בנימין יוסף ב"ר אפרים וועבער ז"ל
נפטר ביום י"ד לחודש שבט שנת תשמ"ז לפ"ק

חותנתי

האשה החשובה מרת שיינדיל בת ר' יששכר וועבער ע"ה
נפטרה ביום כ' לחודש שבט שנת תשכ"ז לפ"ק

יהא זכרם ברוך

ותהיינה נשמותיהן צרורות בצרור החיים

הונצח על ידי חתנם,

אברהם אהרן לעזער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי מורי

הנה"ח מו"ה יוסף בן מו"ה בנימין זאב בוימעהל ע"ה

נפטר בשם טוב

ביום חמשה עשר בשבט שנת תשנ"ו לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

* * *

זקיני הנה"ח מו"ה בנימין זאב הי"ד בן מו"ה יהושע ע"ה

זקינתי מרת הינדא הי"ד בת מו"ה צבי הערש ע"ה

ויוצאי חלציהם:

מרת חי' וילד' הי"ד

הב' ישראל הי"ד

אחותו ליבא הי"ד

הב' צבי הירש הי"ד

אחותו פיגא הי"ד

והב' משה הי"ד

כולם נהרגו עקה"ש בשנות הזעם

ד' ינקום דמם

ותהיינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

הונצח על ידי,

בנימין מנחם מענדל בוימעהל

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת פקודי

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו' ובצלאל וגו' עשה את כל אשר צוה ד' את משה. ויש לדקדק למה הזכיר הכתוב כאן עוד הפעם שבצלאל עשה את המשכן, הלא כבר נאמרה ונשנית בפרשיות הקודמות. גם צריך להבין מה דאיתא בזוה"ק על פסוק זה אלה פקודי המשכן, רבי יוסי פתח, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם (תהלים ל"א). וצ"ב להבין השייכות של פסוק זה לכאן.

ונקדים לבאר הפסוק להלן בפרשתנו, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו ויברך אותם משה, ופירש"י, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והי נועם ד' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ולכאורה יש להקשות, למה הוצרך משה דבינו לברכם בברכה זו, הלא כבר הבטיח להם הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה), גם צריך להבין המשך הלשון בברכתו ולשונו הכפול, ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

אמנם יתבאר הכל בחדא מחתא עפ"י דברי הקדושת לוי עה"פ ובצלאל וגו' עשה את כל אשר צוה ד' את משה, והקשה רש"י על מה שאמר את כל אשר צוה ד' את משה, דהול"ל את כל אשר צוה אותו משה. גם יש להבין כוונת הפסוק בפרשת ויקהל, וימלא אותו רוח אלקים וגו' ולחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, ואינו מוכן מה שאמר לחשוב מחשבות.

וכתב לפרש עפ"י המבואר במדרש על הפסוק ד' צלך, מה הצל עושה מה שהאדם עושה, כך הקב"ה כביכול עושה מה שהאדם עושה, וכל פעולה שהאדם עושה, וכן כל דיבור שהוא מוציא מפיו, הכל עושה רושם למעלה, והקב"ה עושה כנגדו כמו הצל, הן לטוב והן לרע, דאם האדם מתנהג שלא כשורה, אז מעורר דינים בשמים ח"ו, ולהיפך אם עושה חסד לזולתו, אז מעורר רחמים וחסדים בשמים, וכן אמרו חכמנו"ל (שבת קנ"א ע"ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. ולכן מה מאד צריך האדם לזהר ולדקדק היטב בכל מעשיו ודיבוריו לכל יחשוב בלבבו לאמר מה אני ומה אפעל בדיבורי, רק יהי' תמיד לזכרון בין עיניו שהקב"ה הוא כנגדו כדמיון הצל, ואם הוא פוגם בדיבורו או במעשיו ובמדותיו, אז תיכף מתעורר למעלה מדרת הדין עליו ח"ו. וזוה מפרש הפסוק (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל ערותיך, ר"ל חשבתי ושללתי הרק היטב כל מעשיו ודיבוריו בפלס המאזנים מעשות כל רע ומחטוא כלשוני, כי ידעתי שכל מעשה שאני עושה וכל דיבור שאני מוציא מפיו, פועל למעלה בשמים כדמיון הצל להשפיע עלי כאותה בחינה, ולכן ואשיבה רגלי אל ערותיך, היינו לעסוק בלימוד התורה, שהיא סגולה להימלט מעצת היצה"ר לבלתי לעבור על רצון הקב"ה ית"ש.

והנה יש עוד בחינה גדולה מזו בענין הצל, דהיינו שהאדם המקדש מחשבתו ודבוק בהקב"ה תמיד, וזכה שגם הקב"ה יעשה כמוהו להשפיע לו מלא חפניים קדושה וחכמת התורה, כרמיון הצל שעושה כמעשה האדם. והנה אמרו חכמיו"ל במדרש, דהמשכן וכליו היו קומה שלימה מכוונים נגד קומת האדם כרמ"ח אבריו ושס"ה נידיו, וכמו כן הי' מכוון כנגד קומת הבריאה, כאומדן ו"ל (בדרכות נ"ה ע"א) וידע הי' בצלאל לצדף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, דהיינו שבבנין המשכן הי' בצלאל מכוין אותן הכוונות שכיוון הקב"ה בכיכול בעת בריאת שמים וארץ. וידוע רכונות הקב"ה בעת הבריאה היתה התורה הקדושה, כמו שאמרו חז"ל שהביט הקב"ה בתורה ובדא את העולם, דקומת הבריאה וקומת האדם מכוונים כנגד רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, נמצא לפי"ז שהי' בצלאל מכוון בעת הקמת המשכן את כל התורה והמצות, אף שעדיין לא נאמרה לישראל רוב המצוות עד אחד שהוקם המשכן, עכ"ז כבר השיג אותם בצלאל טרם שנצטוו עליהם מפי משה, ונתכוון לעשות דוגמתן בעת עשיית המשכן וכליו, וזכה לזה רק ע"י שקידש מחשבתו והי' תמיד דבוק בד', לכן עשה השי"ת כמוהו להשפיע עליו שפע רב של חכמה וקדושה כרמיון הצל. וזשה"כ על בצלאל, ולחשוב מחשבות, כל' שהי' בצלאל דבוק במחשבתו בהשי"ת תמיד, ועי"ז זכה שמילא אותו אלקים בחכמה ובתבונה וברעת להשיג את כל התורה ומצותי' טרם נצטוו לישראל. וזשה"כ ובצלאל עשה א"ת כ"ל אשר צוה ד' את משה, ופירש"י שהסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסני, שבצלאל השיג מרעתו את כל התורה כולה אשר צוה ד' את משה בסני, אפילו המצוות אשר עדיין לא נצטוו עליהם, וזכה בנה המשכן וכליו, ועל זה הי' משה רבינו מתפלא, ואמר לו בצל אל היית, פי', הואיל והיית דבוק במחשבותיך בהקב"ה תמיד, על כן זכית להשיג את כל התורה, כרמיון הצל שעושה כל מה שהאדם עושה, עכרה"ק בתוס' ביאור קצת.

ומה נעים לפרש בזה דברי רוד המלך ע"ה (תהלים ס"ו) שויתי ד' לגנדי תמיד כי מימיני בל אמוס, לכן שמח לבי ויגל כבודי, פי' ששויתי וחשבותי תמיד שהשי"ת לגנדי כמו הצל, וכל אשר אני עושה למטה בארץ, הקב"ה עושה כנגדי בשמים, לכן אני מדרק במעשי מאד ומימיני בל אמוס, ימין זה התורה כמו שכתוב מימיני אש דת למו, שלא אמוס ולא אזוז מן התורה"ק אף זיו כל שהוא, ועי"ז אוכה את ימין עוזו לעוררה לעשות חיל ולהשפיע עלי רחמים וחסדים הבאים מצד ימין כנורע, ועוד ממשיך הכתוב, לכן שמח לבי, לעסוק בתורה המשמח את הלב כמאה"כ פקודי ד' ישרים משמחי לב, ועי"ז ויגל כבודי, אגרום שמחה להשכינה הקדושה הנקרא כבודי (ערה"כ כי אתה ד' מגן בעדי כבודי ומדים ראשי), כי הקב"ה כנגדי דוגמת הצל לעשות ככל פעולותי, ועי' שאני עוסק בתורה המשמח את הלב, מתעורר עי"י כן להקב"ה עוז וחדוה במקומו.

ולפי"ז יבוא על נכון ביאור מקרא קודש הנ"ל, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ד' כן עשו, פי' שמשה רבינו ראה שנעשה ונגמרה מלאכת המשכן בשלימות עם כל כוונת הבריאה, כאשר צוה ד', דהיינו דוגמת

כל התורה והמצות כאשר צוה ד', ודבר זה נעשה על ידי בצלאל אשר הי' בצל אל-
לחשוב מחשבות ולהיות דבוק בו ית"ש תמיד, לכן האציל משה רבינו את ברכתו
עליהם ואמר יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, כלו', כמו שזכרתם עתה
שהאציל הקב"ה על בצלאל מזיו אור קדושתו להשפיע עליו חכמת התורה ממקור
עליון, ע"י שקידש וטהר עצמו להיות מחשבותיו דבוקים בהש"ת, כן יהי רצון
שתשרה שכינה במעשה ידיכם, דהיינו שתזכו להשראת השכינה ולהשפעת
קדושה וחכמת התורה מלעילא, לפי ערך מעשה ידיכם ולפי גודל ערך קדושתכם
למטה בארץ, כי הקב"ה מתנהג עם האדם כדמיון הצל כאמור לעיל.

והמשיך משה רבינו לברך את ישראל, ויהי נועם ד' אלקינו עלינו, שנזכה
לנעימות ועריכות הרביקות בהש"ת ועבודתו ברוך הוא, ומעשה ידינו כוננה
עלינו, להיות עבודתנו רצוי' לפני ר' בשלימות כראוי וכנכון, ועי"ז נזכה, ומעשה
ידינו כוננהו, שיעשה גם הקב"ה כמונו לכונן משמים תבונה ולהשפיע עלינו שפע
עליון של קדושה וחכמת התורה. וזה"כ אח"כ, יושב בסתר עליון, "בצל" שדי-
יתלונן, ר"ל שהקב"ה מתנהג נגדינו למעלה בסתר עליון בבחינת צל, דהיינו כפי
מעשינו, ולכן ע"י קדושת מחשבותינו לחשוב מחשבות למטה בדביקות תמידית
בהש"ת, על דרך שעשה בצלאל בשעת שבנה את המשכן, נזכה שהשכינה יתרבק
ויתלונן בתוכינו, וכדברי המדרש בפרשת תרומה (פ' ל"ד) על פסוק זה, בצל שדי-
יתלונן, בצל שעשה בצלאל, עיי"ש.

ומעתה נבא לביאור מקרא קודש שלפנינו, אלה פקודי המשכן משכן העדות,
פקודי מלשון גדולה (ערה"כ ויפקד המלך פקידים, שפירושו רוממות וגדולה), שבא
הכתוב להגיד בזה גדולת וחשיבות המשכן, שהוא משכן העדות, דהיינו שנעשה
המשכן במדרגה רמה וגבוה דוגמת כל התורה ומצוותי הנקראין עדות כידוע,
אשר פוקד על פי משה, פי' שבצלאל נתכוון אז בשעת עשיית המשכן כוונת כל
התורה והמצות אשר עתידה להיות פוקד על פי משה, ובצלאל וגו' עשה את כל
אשר צוה ד' את משה, שבצלאל זכה לזה בסיבת היותו בצל אל- ע"י דביקות
מחשבתו בהקב"ה, לכן עשה גם הקב"ה כמוהו והסכימה דעתו שישגי כל התורה
והמצות עם תעולמות סודותי אשר צוה ד' את משה, ועל כוונה זו עשה את
המשכן, וכדברי הקדושת לוי הנ"ל.

ובדבר האמור יובן כוונת הוזה"ק עה"פ אלה פקודי המשכן, שמביא את
הפסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגר בני אדם, שבא
לפרש במה זכה בצלאל להבין ולהשכיל את כל התורה מרם ניתנה לישראל, לזה
אמר, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פי' התוזה"ק שהיתה צפונה וטמונה ונעלמה
מעיני כל חי, פעלת לחוסים כך, כלו' להרבוקים כך במחשבתם תמיד, הם זוכים
להשיגה, נגר בני אדם, ר"ל מפני שהקב"ה כביכול מתנהג כמו הצל נגר מעשה בני
אדם, ולפום ערך קדושת האדם ודביקותו בהש"ת, כך יהי ערך השפעת הקדושה
וחכמת התורה שישפיע לו הש"ת כנגדו משמי מרום, ומהאי טעמא זכה בצלאל
להשיג כל התורה, ע"י שהי' כל מחשבתו קשורה ודבוקה בהש"ת תמיד.

ברין היתר עירוב בעיר אליסנדריא

מהגאון מוה"ר דוד פנצי אבד"ק מנשובה זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה.

יעמוד ולא אכיר מראהו, כי גדול עד שמים ישרהו, ועל מי לא יקום
אורהו, ה"ה מורי ורבי האלוף כמוהר"ר יהודה בריאל נר"ו⁽²⁾.

אם התרחצתי במי ההודאות, והתהלכתי בגדולות ונפלאות, לשמיע בקול
תורה, על כל שכיות החמדה, ולדבר נכבדות, על הררת פני מעכ"ת המועדות,
להשכיל אל כל בני עוני, אף כי אל שפל אנשים אשר כמוני, לא יעלה בידי אחד
מני אלף, להביא לשר האלף, הוא אלוף בינה, לו דעת ותבונה, אך מה ארכר ואומר
לו, אם זך ואם ישר פעלו, ורוח מבינתו מנעני, ומאמר פיהו צווני, לבל אלך כפעם
בפעם לקראת הלולים, אף אם הנה הנם תילי תילים, וירי לו אסורות, ואמדות
תשבחותיו המה אסורות, כי יראתי כי אמרתי פן אהי' נחשב כסורר ומורה, ללו
אלקי אמת וכהן מורה, אכן אחת היא שאלתי מאת אדוני אותה אבקש, אל תהי
זאת לי לפח ולמוקש, להעלים עבודתי לו ותהי אהבה מסוגרת, ידע נאמנה כי
שמתי' לנגד עיני למשמרת, ובצבתי תפארתו כל מעיני, מאשר יקרה נפשו בעיני.
ידעתי גם אנכי ידעתי עסקי מעכ"ת וטרדותיו ממני לא נכחרו, כי המה קמו
יחדיו לא עמדו, להתעסק עם הציבור, במעשה ובדיבור, ועוד ידו נטוי, כפלים
לתושי', ביראת ה' שהורה, מצות ה' ברה, ולא היו עליו לטורח, רק ישיש כגבור
לרוץ אורח, לבקר בהיכל ה' ולחזות בנועמו, ברוך שככה לו בעולמו, ולכן אף אם
רבו אלי מאד הרברים הקשים, בבתי הנפש והלחשים, והספקות אשר על לוח לבי
חרותים, נבהה צמרתם אל בין עבותים, עזבתים ולא בקשתים, ומאת אדוני לא
שאלתי, אך עוד זאת אדרוש מאת משכן כבודו, ואבטח ברוב חסדו, ישיב אמרים
אמת לשואליו, עם תפארת רום מליו.

חם לבי בקרבי, ויפג לבי, על הוצאת משא ביום השבת, אנשים ונשים וכן
בבן וכן בבת, ובהמרותם תלן עיני, ולא דברתי בלשוני, אך הבהילוני עשתנותי,
והי' בלבי כאש בווערת עצור בעצמותי, וכי אמר פעם צדקתי, שמתי לפי מחסום

(1) נולד בשנת ת"כ לפ"ק בערך לאביו מוה"ר עזריאל פנצי ז"ל. הי' תלמיד מובהק
להגאון מוה"ר יהודה בריאל אבד"ק מנשובה זצ"ל. כיהן תחלה כאבד"ק אליסנדריא, ואח"כ
נתמנה לאבד"ק מנשובה. קצת מתשובותיו נרפסו בספר פחד יצחק ובשו"ת שמש צדקה.
(חתנו הי' הגאון המקובל מוה"ר משה חיים לוצאטו זצ"ל בעל מסילת ישרים). נפטר בעיר
מנשובה בחורש שבת שנת תצ"ה לפ"ק. - תשובה זו הניעה לידינו מאת ידינו הרבני החסיד
הנגיד המהולל והמרומם מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנשווערפען. ברכות התורה יחולו על
ראשו.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ר' קונס' ח' עמוד ט"ו.

ושתקתי, יען כי זאת חשבתי למשפט אף אם טובו מיון דברי דורים, מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, ומ"מ שניתני את טעמי, ולא מנעתי את עצמי, מלהודיע אל אנשי סגולה, איך תחת ידם זאת המכשלה, ואל יוציאו משא מבתיים, וישכון לבסוף באהליהם.

ועתה נתפרסם הדבר לכל, ויבואו אל נחל איש קול, זה אומר בכה וזה אומר בכה, וזה בא ויאמר בכו בכה, כי העון תדיר, והכל נכנסין לדי"ר, ועת נעבור לפני מונה כבני מרון, אולי נסת"ר ביום אף וחרון, אם רוח המושל עלינו לא ימשול, ולא תהי' זאת לנו לפוקה ולמכשול, ואחרים נאמו נאום כי העירוב נעשה, ויבקשוהו והנה נמצא, שמן מעופש משנים קרמוניות, ולפי הנראה הוא פחות משתי רביעיות, ונעשה מב' רבנים שלמים, והמה חכמים מחוכמים, ה"ה המפואר כמוהר"ר יוסף ראויג'ה תנצב"ה קדוש ותמים, והישיש הנשגב ומופלא כמוהר"ר מנחם שמשון באזילה נר"ו ה' ישמרהו ויחיהו ויארץ ימים.

ועתה לא עת לחשות, כי כבר הם מוזהרים מלעשות, וצריך אני לומר להם אם יש היתר בדבר או אין, ולא עוד להעלים עין, ודעת שפתי ברור ימללו, כי יום ש"ק לא יחללו, כי אנשי חיל אשר נגע ה' כלבם, ויראת ה' בקרבם, נדבה רוחם אותם, ולא זרו מתאותם, לעשות בדבר זה כל מאמצי כחם, וישימו באלקים מבטחם, ויכירו מעבדיהם, וימצאו כל אנשי חיל ידיהם, והנה אף אם נפשינו קצה בלחם הקלוקל, לא נקל למצוא בדבר זה דברי המיקל, כי להיות שאין זה עון פלילי, כל חיך הסועמו יאמר לי לי, לכן אציע הדבר לפני מ"ו מעלת בני הישיבה יצ"ו המה היוצרים ויושבי נטיעים וגדרה, לעשרת צבי ולצפירת תפארה, ובדאשם אביר הרועים, נטע שעשועים, חכם הרזים, מנביא וחזוים, רכל רז לא אניס לי', כמאן דחזא לר"מ מקדלי', וחכותו יתגדל, על עם עני ודל, לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם, ונופת שפתם לחכי ינעם.

שאלה. הנה נא העיר הזאת מלאה לה שדות וכרמים, וזאת שאלתי, אם הזרעים מבטלים היקף החומה, ואם מותר למלטל בכל העיר על ידי עירוב כיון שנפרצה למקום האסור לה, כי לפי הנראה קצתם יתירים על בית סאתים, ואת"ל אסור כשירבו על זה השיעור, צריך אני לדעת כשאבוא למדוד אותם, אם יהי' ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים, או אפילו יש בו כדי לרבע ובלבר שלא יהא אורכו יותר על פי שנים ברחבו. עוד צריך אני לדעת, אם ביורני דווקא מבטלים המחיצה או אם גם האחו בכלל זה אעפ"י שגדל מאליו. עוד הנני שואל לפני מעכ"ת, להיות שברוב אלו השדות יש חריצים ונעיצים סביב סביב, אם נוכל לדון אותם כמחיצה לענין זה אעפ"י שאינם עמוקים עשרה ורחבים ד', וכן מהם אשר השדה כולה שפלה הנגה מן העיר, ואחרות גבוהות עשרה טפחים, אם סגי בהכי, ואת"ל בענין שיהיו החריצים כשיעור, אם מקצת מהחריצים יש בהם כשיעור, ובאיה מקום מהם איננו, אם נדגם כמקופים מחיצה, או לפחות אותו החלק אשר יש בו כשיעור, איננו נכנס בכלל בית סאתים. עוד הנני שואל לפני מעכ"ת, אם הבתים אשר אצל אלו השדות יוכלו לשמש משום מחיצה אעפ"י שלא נעשה הכותל ההוא לשמירת

השדה. ועוד, להיות שכפי מה שאמרו, קנו הרשות משכירו ולקישו של מלך הדר בעיר אחרת, אם סגי בהכי, דלכאורה אין זה אלא כמו בנזכר הממונה על כל אשר לו, או המתעסק בעבודת אותו החצר. ועוד, כיון שמת המשכיר, אם צריך קניית רשות אחרת. ועוד, אם השמן מועיל אעפ"י שלפי הנראה איננו ראוי לאכילה, כי הגם שאמרו שהמיושן טוב ביותר ונעשה אפרסמון, אולי אין זה אלא לרפואה, ועוד צריך לדעת, אם יהי' השמן פחות משתי רביעיות אם סגי בהכי, ונדון אותו כלפתן, או אם דינו כמשקה.

הן אלה קצת מהשאלות המצטרפים בענין זה, ואחרים מלכד אלה, אפשר שיצטרכו אם נוכל לגרור הפרצה הזאת. ורובם הייתי דן בהם הנראה לע"ד, אך לא רציתי לומר בהם לא איסור ולא היתר אפילו בדבר קטן, יען כבר נעשה מעשה כנ"ל, ולכן אשאל לפני מעכ"ת על כל פרט ופרט, והחכם שהתיר הוא עצמו יהי' נמנה על הדבר, וידעתי לא ידע בעיניו המעשה אם לא ימצא פתח היתר, אדרבה ישמח לבו ויגל כבודו לכל יכשלו-רבים, ואם נוכל להתיר הנה מה טוב ומה נעים ויעלו לבי. וכבר ספרתי מעשה שהי' איך הי' בלא תוספת או מנרעת אפילו דבר א', ולא מאתי נהיה הדבר הזה, כאשר אעידה לי עדים נאמנים ראשי הארץ והוקנים, ולשם שמים כוננתי לא זולת, על הכל יורוני מורי ורבותי משפטים ישרים, ומאת הי"ת תהי' משכורתם שלמה.

אני פרם אכלה לדבר, ומילין לחבר, מטפס ויורד מטפס ועולה, פני מעכ"ת אחלה, לבל יעתיירו עליו דברי, ואל יהיו למשא מאמרי, ומקצה תעלת הבריכה, יצו אדו' את הברכה, ותפילתי לשוכן שמים, יתענג על דוב שלו' לא יום ולא יומים, רק לעולם ועד, בלי קץ ומועד, ולבו הפתוח כפתחו של אולם, יראה ברכה ושל' עד העולם, ובי"ט הבע"ל יגל כבודו בששון ובשמחה, ויהי נא דברו אליו למנוחה, חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לך קראי, לך תנאי, ותתענג בדשן נפשו, כלבבו וכנפשו, ועוז ותפארת במקדשו, סדר כי נזר אלקיו על ראשו. היום יום א' מ' למב"י שנת תנ"ג פה אליסנדריא.

צעיר התלמידים, ערבים עליו דברי דודים,

הצעיר דוד בכמוה"ח עזריאל פנצי ז"ל

אחרי כתבי שמעתי איך המפואר כמוהר"ר מנחם שמשון באסילה נר"ו, הוא עצמו הי' חוכך בזה להחמיר, ולכן יש מי שהי' נוהר קצת.

פנ"י דחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם במקודם האפשרי בלי שום שהיות.

בענין אין נשבעין על הקרקעות

מהגאון מוה"ר ארי' ליב אבד"ק אמסטרדם זצ"ל⁽¹⁾

בלמרי שעורין של חכמים רבותינו בעל הטורים והב"י נ"נ [=נחוי נפש] אשר
אנו עוסקים בהן תמידין כסדרן בחברת חבירים, הגיענו פה סימן צ"ה, שיטת אין
נשבעין על הקרקעות כו'. ראיתי מבוכה גדולה בין גרולי הפוסקים ראשונים
ואחרונים, וביותר הני תרי ארי' ולביא, הגאון בעל תי"ט והמאור הגדול בעל שפתי
כהן ישמרו דעת זו חשבו לדחות דברי הרמב"ם ובעל הטורים מהלכה. וביותר
שרבנו הראב"ד והרב המגיד והגה"מ והריטב"א והסמ"ג ומרן הב"י, כולם כאחד
שגו גם טעו, ואישתמיט להו דברי פי' המשנה להרמב"ם בשבועות באותו ענין
שאנו עוסקין בו, ומה גם שרבינו הטור לא הבין דעת אביו הרא"ש ז"ל.

ואמרתי לא מזיגנא רישא אבי סדי' עד שאברר ואלבן כל הדברים להעמידן
על מכוונן. ובתחלה אבאר כל הטענות בטוב טעם ודעת בפי' הגמ', וממילא יפלו
כל הקושיות שהקשו האחרונים נ"נ. ואען ואומר, גרסינן במתני' במס' שבועות (דף
מ"ב ע"ב) ר"מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו,
עשר גפנים טעונים מסרתי בידך והלה אומר אינן אלא חמש, ר"מ מחייב וחכמים
אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכו'. ופריך בגמ', מכלל דר"מ סבר
כל המחובר לקרקע לאו כקרקע דמי, אדמפלגי בטענות לפלוגי בסרוקות, אלא
אמר ר"נ הכא בענבים העומדים ליבצר עסקינן, ר"מ סבר כבצורות דמיין, ורבנן
סברי לאו כבצורות דמיין, עכ"ל. ועפ"י הדברים האלו כתב הטור [בסימן צ"ה]
בסעיף ה' ז"ל, טענו במחובר לקרקע והוא צריך לקרקע הרי הוא כקרקע, ואם אין
צריך לקרקע כגון ענבים העומדים ליבצר ותבואה העומדת לגזוז, שאומר י' גפנים
טענות מסרתי לך והלה אומר לא היו אלא ה', כתב הרמב"ם דנשבעים עליהן,
דכתלושים דמי, ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאין נשבעין עליהן אלא היסת,
דלאו כתלושין דמי, וכן ר"ח פסק כר"א דאית לי' כל המחובר לקרקע כקרקע דמי,
וכתב הר"י הלוי רוקא לענין שומרין אבל מאן דמזכין כו', יעויין שם באורך.

והרב ב"י האריך בפירוש השמועה בשם הרשב"א והר"ן, והכלל העולה
מדבריהם, דלהר"ן עיקר מחלוקת ר"מ ורבנן אם בשעת מסירה הי' להם דין קרקע
או לא, אבל באם הי' בשעת מסירה קרקע ממש, אף דעכשיו הוא תביעת ממון,
דין קרקע לו, דק מחלוקתם הוא אם נקרא עכשיו כפירת ממון או כפירת קרקע,
דהא החמשה גפנים שעדיין עומדין בפירות הוא כופר, ולכך ד"מ מחייב
שבועה וחכמים פוטרים. וכן מפרש הרשב"א הא דפ"ק דמציעא שתבע ב' קרקעות
וא' מהן הוא שחפר בו שיחין ומעורות, והלה מודה לו בהאי קרקע שחפר, ובאחרת

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס פ"ב עמוד ז'. - חידו"ת הללו הועתקו מכת"ק
המונח בבית עקד ספרים, "ראזענטאלינא" באמסטרדם, והגיע אלינו ע"י ידידנו האברך
היקר החשוב והנעלה מוה"ר יודל ליכטענשטיין נ"י מאנשווערפען. טוב עין הוא יבורך.

כפר, ואמר שלי הוא, ובעזה"י נבאר מה שיש להקשות על הפירושים הללו. ובס"ב משוה הב"י דעת הרמב"ם לפי הר"ן, ודעת הראב"ד להרשב"א. ודבריו אלו ג"כ צריכין ביאור, כאשר יבא הכל אי"ה.

אחד זה הביא הב"י לשון הרמב"ם וז"ל, כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות טוען, טענו ענבים העומדים ליבצר כו' והודה בקצתן וכפר במקצתן הרי זה נשבע עליהם כשאר מטלטלים, והוא שאינן צריכין לקרקע, שכל העומד ליבצר כבציר דמי לענין כפירה והודאה, אבל אם היו צריכין לקרקע, הרי הן כקרקע לכל דבר כו'. וכתב הה"מ שנראה שפוסק כר"מ, מדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה, כל העומד לגדור כגדור דמי, ומחלוקת ר"מ ורבנן כשאין צריכין לקרקע, או שהוא ז"ל סובר שמחלוקתן הוא בצריכין לקרקע, אבל אין צריכין לקרקע כלל אפי' חכמים מודו, ואתיא ההוא דכתובות כחכמים, ופוסק הוא ז"ל כחכמים, עכ"ל. ול"נ שדעת הרמב"ם כדעת רבו כו' שפירש פלוגתא דר"מ ורבנן לענין שומרין, ואתי ההוא דכתובות ככ"ע, וראי', שהרמב"ם פסק בהלכות מכירה ג"כ דעומד ליבצר כבציר דמי לענין מכירה, ובשכירות פ"ב לענין שומרין פסק דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, עכ"ל הרב ב"י.

ובאמת לכאורה נראה שכל מגמת כונת הרמב"ם והר"י הלוי והה"מ בביאורו והב"י לתרץ האי מתני' להאי דפ"ב דכתובות, ומכח זה הקשה הרב בעל תי"ט קושיא עצומה וז"ל, ותמהני על הכ"מ, שבפרק א' מהלכות מכירה כתב שסובר הרמב"ם דעד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן דהכא, אלא בשצריכין לקרקע, אבל אין צריכין לקרקע אפילו רבנן מודו, ופוסק הרמב"ם כחכמים, ואפי' הכי פסק בשכירות דאפילו אין צריך לקרקע הרי הן כקרקע מטעם הר"י הלוי, עכ"ל. ודברי תימה הן, דמי דחקו להר"י הלוי והרמב"ם לחלק בין שכירות לשאר דברים, אם לא משנתינו וההיא דפרק נערה, וכיון דמוקמינן לההיא דנערה דקאמר כגדור דמי בשאר דברים, ש"מ דמשנתינו בשומרים, ובשומרים פסק דאפי' אין צריך לקרקע הרי הן כקרקע כו', שדבריו בפי' המשנה כך הם כהדיא, אלא שבהן י"ל דאשתמיט להכ"מ כו', והניח הדבר בצ"ע. וכן הבין הרב בעל ש"ך, דההיא דכתובות דחק להר"י והרמב"ם לחלק בין שכירות לשאר דברים.

ואני בעניי הכנותי את לבי לעיין בזה ולתרץ דבריהם, ואומר, ודאי האי דכתובות לא קשה מירי, דאפשר לאוקמי התם באין צריך לקרקע, וכאן איירי בצריכין לקרקע, והחילוק זה מוכח בדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות זכי', דאם היו תלושים או שהגיעו לבציר הרי הן של יורשים ע"ש, ומנ"ל להרמב"ם הא, נלע"ד ברור דקשיא לי' במתניתין דקתני (ב"ב קל"ח ע"ב) האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה, ומה שהניח תלוש הוא של יורשין. ולכאורה סיפא דמתני' מיותרת, דפשיטא שהן של יורשין, כי במה יזכה בנו בהנך פירות, הלא לא כתב לו כי אם הקרקע, ומה שייכות יש לפירות בקרקע. אלא דמתני' מיירי במחובר העומד לתלוש, ונקרא תלוש, וסד"א דשייך לבנו כיון שעדיין הם מחוברים, ולדעתו פירות העומדים לתלוש נקראים תלוש ולא מחובר, וכן מצינו בכל מקום דנקט במתני'.

פירות תלושין מן הקרקע ולא תלוש סתם, וכאן נקט תלוש סתם. והוא ז"ל מפרש קושיית הגמ' על דרך זו, תלוש אין, פי', פירות העומדים לתלוש הוא דהרי הן של יורשים, הא מחוברים, כלומר שצריכים עדיין לקרקע, לא, וזכו בהן בנו ומקבל מתנה, והא תניא שמין את המחוברין ללוקח, ומשמע דאף אותן פירות שעדיין צריכין לקרקע שמין ללוקח, דהא מחוברים קתני. ומשני, לא קשיא הא בבנו הא באחר, פי', בבנו דוקא אמרינן דזכה בפירות שעדיין צריכין לקרקע, דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, אבל באחר, אף הפירות שעדיין צריכין לקרקע לא זכו בהן, ולפיכך פסק כסתם מתניתין דאף הפירות העומדין לתלוש הרי הן של יורשים כמו שמבואר בפ"ד מהל' זכר'. ולפירוש זה אודא לך כל הקושיות כמו לפירוש רשב"ם כאשר נבאר אי"ה לקמן באורך. וא"כ קשה דלכאורה מתני' מני, לא ר"מ ולא רבנן, דעד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן אלא בפירות העומדים לתלוש, אבל בפירות הצריכין לקרקע, אף ר"מ מודה דהרי הן כקרקע, לכך פי' הרמב"ם מתני' דהכא בפירות הצריכין לקרקע, ואפ"ה קסבר ר"מ דדינן כמטלטלים, ומתניתין דב"ב מני ר"מ היא, ולכך לא זכה אחר אף בפירות שצריכין עדיין לקרקע. והנך רואה דסתם לן תנא הכא בב"ב כר"מ, ולפי הנראה ממשמעות לשון המשנה דשבועות, דקאמר ואין חכמים מודים לו, נראה דיש לפסוק כחכמים, ככללין בכל מקום, יחיד ורבים הלכה כרבים, וא"כ סתרי אהרדי. לכך חולק הר"י והרמב"ם, דדוקא בשומרים יש לנו לפסוק כחכמים, וכדדייקא לישנא דמתני' עשר גפנים טעונות מסרתי לך, 'מסירה משמע דמסר לו לשמור, וכיון דלא לתולשם מוסרם לו, לכן דינן כקרקע כחכמים, אבל בכל שאר דוכתי, כגון לענין מקח וממכר ואונאה ושאר דברים, דינן כמטלטלין וכו', וכסתם מתני' דב"ב, ומטעם המבואר בטור שם. וא"כ נראה ז"ש הרמב"ם בפירוש המשנה שלו והלכה כחכמים, ודוקא לענין שומרים וכו'.

ולזה כוון הכסף משנה בפ"א מהלכות מכירה, באומרו שסובר הרמב"ם דעד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן דהכא אלא בשצריכין לקרקע, דזה מוכרחין אנו לומר כן מכח כל הקושיות שהקשיתי לעיל, ואפ"ה פוסק הרמב"ם בשכירות, דהיינו שומרין, דאפי' אין צריך לקרקע הרי הן כקרקע, דאלים טעמי' דהר"י הלוי כיון דלא למתלשי מסרינהו. ועכשיו דברי הכ"מ נכונים וברורים, כמסיני מסורים, וכל דבריו מיוסדים על אדני האמת והצדק.

וביותר נ"ל שגם הה"מ כוון לכל הדברים שאמרנו, ולכך מצא עצמו מחויב בדבר לפרש דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' טוען בשני אופנים, הא, לומר שסובר הרמב"ם דהלכה כר"מ מכח ההיא דכתובות, ופי' מחלוקת ר"מ ורבנן בשאינן צריכין לקרקע, ופי' הב' פירושו, אף דלא תקשי לן האי דפ"ד דכתובות כאשר כתבנו, דנוכל לומר דשם איירי בשאינן צריכין לקרקע, וכאן מיירי בשצריכין, ואתיא ההיא דכתובות כחכמים, והוא ז"ל פוסק כחכמים, ופרשינן מתני' שמחלקותן בשצריכין לקרקע, אבל באין צריכין לקרקע, אף חכמים מודו דלא כקרקע דמי, 'לכך חולק הרמב"ם בפ"ג מהלכות טוען בין צריכין לקרקע לשאינן צריכין לקרקע, 'כך סובר הה"מ כמבואר בלשונו הצח, ע"ש. אמנם להרב ב"י, מתני' דב"ב ומה

שכתב הרמב"ם בפ"ב מהל' זכי' קשיתי, ולכן מפרש דהרמב"ם כהר"י הלוי ס"ל לחלק בין שומרין לשאר דברים, וכמבואר בפ' המשנה בפירושו, וסובר דיש לפסוק כר"מ בשאר דברים מהאי דסתם תלמודא דכ"ב כוותי' כדלעיל, ומחלקותן של ר"מ ורבנן בשצריכין לקרקע. כן נלע"ד לישב דברי הה"מ והב"י וכ"מ, דלכאורה קשה הכנתן, והם מלומר טועים הם ודאשתמיט להו דברי הפי' המשנה כאשר סברו הרב בעל תי"ט והש"ך, וזה ברור.

ומה שהקשה הרב בעל תי"ט (כפ"ו דשבועות משנה ו') וז"ל, וא"ת אמאי בעינן הודאה במקצת, והא כי הוא זה כו', אלא שאין הפי' עולה יפה לדעת הרמב"ם, דבהדיא פסק בפ"ב מהלכות שכירות שאין א' משומרין צריך להודות במקצת, וכן פי' רש"י התם וכו', אבל בשומרין אפילו כופר הכל חייב, א"כ אמאי שנינו במשנתנו והלא אומר אינו אלא חמש, דאפי' כופר הכל לחייב, ואנן מסרתי לך תנן, דהיינו לשמור כו', וכ"ש להרמב"ם שפי' משנתנו בהדיא לענין שומרין, הקשיא (עומדת) [נשארתי] אמאי תנן דהודה במקצת, וצ"ע. ובדרך זה דרך גם הרב בעל ש"ך (בסי' צ"ה סק"ט), והרבה לתמוה, והאריך בדבר ע"ש.

ואני בעניי מתמה עליהם מה ראו על ככה, הלא דברי הרמב"ם מפורשים וברורים כאשר הביאם הטור בסי' פ"ז וז"ל, פי' רש"י שאין כופר הכל פטור מן התורה אלא בהלואה וכו', אבל תבע בפקדון שהפקיד בידו אפי' כפר בכולו חייב לישבע מן התורה, אבל אין דעת הרמב"ם כן, שכתב כו' אבל אם א"ל הפקדתיך וזה אומר לא הפקדתי או החזרתי, נשבע היסת, וכן פי' ר"י שאף בפקדון אם כופר בכל ואמר אין לך בידי כלום פטור מן התורה, ולזה הסכים א"א הרא"ש וצ"ל, עכ"ל. הרי מבואר נגלה לעין כל שאף בפקדון סובר הרמב"ם אם כופר בכל דאינו חייב שבועה מן התורה. והה"מ ביאר עוד דבריו, וז"ל בפ"ב מהל' שבועות, זה פשוט שאין שבועת השומרין בכופר בכל אלא בטוען נאנס, אבל בטוען לא הפקדתי או לא נעשיתי שומר כו', שכל אלו טענות שהמפקד יודע בהן כמו הנפקד, אין שם חיוב שבועה אלא במודה במקצת, וכן מוכיח המשניות שבפרק שבועות הדיינים בברור וכו' עכ"ל, וכן הביאו הב"י, וכן כתב בעל התרומות בשער ז' בשם הרמב"ם. ובעיני הדבר פשוט שלוח המשנה נתכוונו, וכל זה אשתמיט להו להמאורות הגדולים בעל תי"ט והש"ך. ופשוט שבין נאנסו ללא הפקדתי אנב חורפיהו לא דייקן שפיר, ומתני' איירי שטוען לא הפקדתי אלא חמש, ולכך דוקא במודה במקצת חייב שבועה ולא בכופר הכל, ודו"ק כי ברור הוא לכל מעיין בצדק. ועתה נבא לבאר מה שהקשה הרב בעל תי"ט בפ"ח דב"ב משנה ז', והא לך לשונו הטהור, כתב הר"ב אבל מה שהניח מחובר בשעת מיתה ואע"פ שעומד לתלוש הרי הן של בנו, וכן לשון הרשב"ם וכו' וזה דלא כמו שכתב הר"ב במשנה ו' פ"ו דשבועות, והן הנה דברי הרמב"ם וסייעתי, וכן כתב ג"כ בדין משנתנו בפ"ב מהל' זכי', וז"ל הרא"ש ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשין, וה"ה נמי מה שהניח מחובר ועומד לתלוש, דהא בפרק הכונס פסק רב כר"ש דאמר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים דכל העומד לתלוש כתלוש דמי, והא דתני

מה שהניח תלוש, לאשמעינן פירות שנתלשו קודם זמנן ולא היו עומדים לתלוש בשעת שמת האב, אפ"ה כיון שנתלשו הרי הן של יורשין, עכ"ל וכו', ועוד בפ"ד דכתובות (דף נ"א) הקשה הש"ס בפשיטות דכל העומד לגזוז כגוזז דמי, וזה מן התימא על הרשב"ם האידן יפרש האי דהכונס וההיא דפ"ד דכתובות, אלא א"כ נאמר דס"ל כמ"ש הר"ן בפרש שבועות הדיינין, ואי הכי ס"ל, ה"ל לפרש דבשצריכים קצת איירי. ויותר מזה אני מתמי' על הטור שכתב בס"י צ"ה בשם ד"ח והרא"ש ז"ל דפליגי על הרמב"ם לענין שבועה, וסברי דאפי' עומד לתלוש לאו כתלוש דמי, והא קחזינא בהדיא דאדרבא ס"ל כהרמב"ם וכו', וצ"ע.

נעויתי משמוע נבהלתי מראות בצובאות, ואמרתי בעזר הבורא לא מזיגנא רישא עד שאתרץ דבריהם, ויצאתי ועיינתי ודקדקתי היטב ומצאתי דברי הרשב"ם ברורים ונכונים ושעמו ונמוקו עמו, והוא זה, מדאמרינן בפ"ח דב"ב (קל"ח ע"ב) תלוש אין מחובר לא, והא תניא שמין את המחוברין ללוקח, אמר עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, עכ"ל הגמ'. וקשיא לי' להרשב"ם תרתי, חדא, דאי ס"ד דמחובר לא דקאמר, איירי בצריך לקרקע, ואפ"ה דוקא בבנו כאן באחר, ומשמע באחר אפי' צריך לקרקע הרי הן כתלושין, קשה מנ"ל האי סברא, כי זה לא שמענו ולא ראינו בשום מקום מן המקומות, אדרבא ההיפך מבואר בכל מקום, כדאמרינן אכלה פירות גמורים, משמע בפ"י דלא צריך לקרקע, אבל אי צריך לקרקע מודה ר"ש, וגם בהאי דשבועות מוקמינן בעומד לבצור קמפלגי, ועומד לבצור משמע שאין צריך עוד לקרקע. ועוד קשה מה פריך המקשין מתני' וברייתא אהרדי, דלמא הא דקאמר הכא מחובר לא, איירי במחובר שעדיין צריכין לקרקע ממש, ולכך זכו בהן מקבל מתנה, והא דקתני ברייתא שמין את המחוברין ללוקח איירי שאין צריכין לקרקע, וכתלוש דמיא. ודוחק לומר הא דקאמר תלוש אין, איירי במחובר שצריכין לתלוש וכפי' הרמב"ם, דהא תלוש קתני, וכן נראה מדברי הרא"ש דלא ניחא לי' לפרש תלוש היינו מחובר ועומד לתלוש, דהא פריך לעצמו והא דנקט תלוש לאשמעינן וכו', דלמא היינו תלוש היינו מחובר ועומד לתלוש, אלא ודאי דלא ס"ל לומר הכי. וגם לא ניחא לי' להרשב"ם לפרש הך מתני' דשבועות כפי' הרמב"ם בשצדיכין לקרקע איירי, דהא בעומדים ליבצר קמפלגי קאמר. ולכך פי' במתניתין דאף העומדין לתלוש הרי הן של בנו וכו', וא"כ פריך שפיר תלוש אין מחובר לא, פי', אף העומדין לתלוש הרי הן של בנו, והתם קתני שמין את המחוברין ללוקח, יהי' פי' מחוברין מה שתרצה, הקושיא במקומה עומדת, ומשני שפיר, כאן בבנו כאן באחר ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, ואלים האי סברא, דאף העומדים לתלוש הרי הן של בנו, אבל בפירות שצריכין לקרקע, אף אחר זכה בהן, דלכ"ע בקרקע דמי, דעד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן בשבועות אלא בדאין צריכין לקרקע, אבל בצריכין לקרקע אף ר"מ מודה, וזה ברור, ולזה כוון הרב רבינו שמואל, ואזדא לה כל תמיהות התי"ש הנ"ל.

בדין קריאת כהן ראשון, ובדין זקוקה לחלוץ

מהגאון מוה"ר מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל⁽¹⁾

בע"ה. יום ה' ב' שבט תקנ"ב לפ"ק נ"ש [=ניקלשבורג].

יתענג על רב טוב ושלוי, בחיים וחסד למשמרת עולם, ה"ה שאירי
הרבני מופלג ענף עץ אבות התורה והתעודה, קנה החכמה קנמן בושם
וקידה, כבוד מהור"ר ישכר בערש נר"ו וכאל"ש יא"ק.

הגיעני הוד מדברותיו, ושתים הנה קוראותיו, ראשון ע"ד שקראו לעלות
לס"ת לוי אחר ישראל, ונחלקו, ועלה ישראל אחר תמורתו. שנית ע"ד כלה א'
ממאנת להמתין להמשורך שלה עד אחר אשר יחלוץ לזקוקתו, מה דינו.
ולענ"ד אם שצדקו בזה שפסקו שלא יקרא הלוי אחר ישראל אעפ"י שכבר
קראוהו לעלות, והוא מתרי טעמי, משום דקי"ל כפי' קמא ררש"י פרק הנזקין דף
נ"ט ב', דאם אין שם כהן נתפרדה החבילה ולא יעלה לוי כלל, וכלשון זה קי"ל,
כמ"ש הבי"י [ס' קל"ה] שכן הסכימו הרמב"ם ורמב"ן, וכוונת רש"י בלשון זה, ר"ל
לאחר ישראל אינו רשאי הלוי לעלות, ולפני ישראל אין כאן חיוב להקדים ללוי,
אבל מכל מקום אם רצו להקדים ללוי ראשון, רשאים הם, כמ"ש הבי"י ע"ש מצא
כתוב, וכן כתב המג"א ס' הנ"ל ס"ק י', ולא כנראה מהטו"ז בס"ק ו' במה שהקשה
על הרמ"א, שכל זה לק"מ. גם מ"ש המג"א דאם ישראל גדול אין ללוי לקרוא
לפניו, אינו מבואר בשום מקום, גם למאי ניהוש, ואי דלא נחשב הלוי לכהן, וא"כ
ע"כ צריך לחשוב הישראל הבא אחריו ג"כ ללוי, דאל"כ הו"ל לכהן לקרות פעמים,
זה דוחק. וגם מאי שנא דלא חיישינן בישראל אם קורין ראשון שנחשבהו לכהן.
ומ"ש כ"ת בזה דהא ידוע דקי"ל שמאמינים למי שאמר כהן אני לענין לקרות
בתורה כמבואר באבן העזר ס' ג', תו ליכא חשש שיעלוהו לכהונה מכח זה,
שיאמרו שלעולם אינו כהן אלא שאמר על עצמו שהוא כהן והאמינוהו לענין
קריאת התורה, וישב בזה מנהגינו, שתמה הרמ"ך עליו דלמה באמת מאמינין,
שהוא משום האי טעמא שאין מעלין אותו מזה לכהונה, וגם ישב בזה, דמשו"ה
פירש"י בכתובות (כ"ה ע"ב) ד"ה שקראו אחריו לוי, דמיירי ביש שם עוד כהנים,
דאל"כ י"ל שמא קראוהו ראשון על פי עצמו שאמר שהוא כהן, אבל כשיש עוד
כהנים ידועים לודאי כהנים, אומר הכהן אחר, אתה ספק ואני ודאי, ומשום חששא
דפגם רידך לא אדחה לקרות אחרך, ע"כ דבריו. ואם כי לכאורה הדברים ישרים

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קנט"ו עמוד נ"ז. - תשובה זו הועתקה מכת"ק
המונח בנגזי ידירנו הרב שמואל דוד הכהן פריעדמאן נ"י. זכות המצוה ינן בעדו לנצח.
ראוי לציון, אשר בתשובה זו יש הרבה מחיקות, ותיבות תלוין בין השיטין, כי
הכת"ק היא תשובה שהכין לעצמו, טרם שולחו אל השואל, ויתכן שלא קלענו היטב אל
המטרה, בהכנת תשובה זו לדפוס.

נקשרו עם המושכל ראשון, אבל כד דייקת, רבו בזה שניאות, ראשון עושה מסיבה מסובב, שהוא אומר שעל כן מאמינין לכל אחד שיאמר כהן אני, מפני שאין מעלין אותו לשום דבר, וע"ז יקשה באמת למה נאמינהו עפ"י דבריו, לא נאמינהו עפ"י דבריו, ונעלהו מקדיאות התורה לכהונה, אם הסיבה לנאמנות היא ההעלאה, ולא שהעלאה היא סיבה לנאמנות, והכי ריהטא כל הסוגיא שם דף כ"ה ע"ב, וע"ש בתוס' וימצא כן להדיא. גם מלשון הרמ"א עצמו שם מבואר כן, שהרי כתב שמשו"ה מאמינין לכל אדם משום דליכא תרומה דאורייתא, משמע אבל אי הוי תרומה דאורייתא, או בארץ ישראל וכמ"ש שם הב"ש, אז לא ה' מאמינין אותו, ולא אמרינן שאנו מאמינין ואין מעלין, דחיישינן לטעות שיעלהו, וע"כ אין מאמינין, א"כ אם יש לחוש ליתר דיני כהונה כגון לחילוק מתנות ופדיון בכור כדברי הב"ה, אכתי הקושיא על מנהגינו במקומה עומדת.

גם אם נניח כדבריו, אכתי לא נתיישב מנהגינו, שהרי מאמינין למי שיאמר כהן אני לקרות בתורה ראשון ולעלות אחריו לוי אף כשיש שם כהנים אחרים, ואז בודאי מעלין מזה לכהונה כדאי' בש"ס. גם בדברי רש"י עצמו ליכא למימר כדבריו, דא"כ למה דחק רש"י לפרש שהיו שם כהנים אחרים דוקא לפי' הב', והרי גם לפי' קמא (לפי דבריו) צריך לומר שהיו שם כהנים אחרים, ומזה מבואר להדיא ביטול דבריו, דאפי' כשאין שם כהנים אחרים ה' מעלין אותו לכהונה לפי' הראשון, ואנן קי"ל כפי' הראשון דרש"י, כמ"ש למעלה. גם מוכח כן מש"ס עצמו לשם, דפריך הגמרא ממאי דכהן הוי דלמא משום דישאל גדול ה', וע"כ באותו ס"ד דש"ס לא ידע אכתי מזה דקראו אחריו לוי, א"כ בסלקא דעתך הו"ל להש"ס להקשות דעדיפא טפי, דאף אם לא ה' גדול, מכ"מ קראוהו בתורה ראשון מפני שאמר על עצמו שהוא כהן, אלא ע"כ דאין מאמינין לאדם כלל עפ"י עצמו, מפני חשש עתיד, שחיישינן שיטעה אדם להעלותו מזה לכהונה.

(גם מעולם לא הקשה מהרש"א על רש"י דלמה לו לפרש שהיו שם כהנים אחרים, שהרי רש"י הוכרח לכך לפי' הב' כמבואר להדיא בדבריו, אלא קושיא מהרש"א הוא בהיפוך מזה, וד"ל אם מיירי שהיו שם כהנים אחרים, מה ה' ס"ד דש"ס דלמא ישראל גדול ה', הרי היו שם כהנים אחרים, וזה פשוט בדבריו).

גם גוף הסברא אינו, דמאיזה צד נוכיח ע"י כהנים אחרים שלא קראו אותם, שהכהן הראשון הוא כהן באמת, שהרי למה יקראו כהן אחר כהן כשיש לוי שם, וע"כ לא צריך בש"ע להך טעמא דפגם הראשון אלא כשאין שם לוי, אבל לא כשיש שם לוי.

ובאמת אם נדחק לישב קושיא מהרש"א על רש"י, צ"ל דס"ל לרש"י דמעלת הגדול אינו דוחה רק קדימה אחת, דכהן או דלוי, אבל לדחות קדימת הכהן וגם קדימת הלוי, בזה לא מהני מעלת הגדול. ולפי"ז אפשר לומר כדברי כ"ת, דבאין שם כהנים אחרים אין מעלין מפני שי"ל שישראל גדול ה'. אבל עם כ"ז ליתא מכמה טעמים, חדא דהרי קי"ל להלכה כפי' קמא דרש"י דלעולם לא יעלה הלוי אחריו אף בישראל גדול, כמבואר בב"י ובטור להדיא. ומ"ש במג"א דבישראל גדול

אין הלוי קורא ראשון, אינו ר"ל שישראל קורא ראשון והלוי אחריו, אלא ר"ל ישראל קורא ראשון ואין הלוי עולה כלל, וכן סיים להדיא בטו"ז ס"ק הנ"ל. ותו דהרי עכ"פ יש חשש דהעלאה כשקורא ראשון, ואחריו לוי הקטן מהשלישי שאחריו, שאז בע"כ ליכא למיתלי עליית הראשון מפני גדולתו, שהרי גם הג' הבא אחר הלוי הוא גדול ממנו כמ"ש התוס' שם ד"ה שקראו וכו', וע"כ חששא דיעלה לראשון לכהונה במקומה עומדת.

גם יש חשש דפגם לשני, שיאמרו שאינו לוי אלא ישראל מפני שעלה אחר ישראל, וסברא זו הלא היא כתובה בתשו' הרשב"א מועתקת בב"י סי' זה, ואמת שיש נ"מ בין הנהו תרי טעמי, דלטעם הא' שלא יחזיקו הראשון בכהן, או לא איכפת לן בעליית הלוי אחר השני, שאז תו ליכא למימר דהראשון ה' כהן, דא"כ ה' לו לקרות פעמיים, אבל לטעם הרשב"א גם מאז והלאה לא יעלה מפני פגם הלוי, וכיון דאנן קי"ל דאחר ישראל לא יעלה הלוי כלל אפילו לשלישי ורביעי, ע"כ דקי"ל כטעם הרשב"א הנ"ל.

ואין להביא דא"י ממ"ש בעל אלי' זוטא דאם קראוהו לכהן חמישי או ו' לא ירד, דדבריו מבוארין יפה בספרו אלי' רבא, וז"ל, [דכיון שהוא אחרון, לא הוי פגם כל כך, ועוד, הא כתבתי לעיל דיש מקומות נוהגין כן לכתחילה, ואף דאנן לא נוהגין הכי, מ"מ כיון שכבר עלה, יש לסמוך עליהם]. הרי מבואר שעיקר טעמו שכיון שבלא"ה יש פוסקים דס"ל הכי, ואדרבה משם מוכח דאין חילוק בין היכא שכבר קראוהו או לא, שהרי התם כבר קראוהו, ולולא שהי"ל פוסקים מסיעים לקרותו אחרון, או מפני טעם הראשון, לא ה' מורה לקרותו. וגם י"ל הבי' במה שהעתיק לרשב"א, סתמא קאמר, ואינו מחלק בין אם כבר קראוהו או לא.

ואמנם בזה לא יפה עשה הדיין שהורה להורירו, שהרי ה' יכול להמתין שיקרא הלוי מפתיר כדינו בכהן שקראוהו, שבוה יצאנו מידי כל החששות, וניצול גם מעונש עוזבי ד' וכלו חלילה, כמ"ש ב"ת.

וע"ד ששאל מכ"ת במי שעשה שידוכין, ונפלה לו אח"כ זקוקה לחלוץ. הדברים פשוטים וערוך בש"ע אה"ע סי' (קס"ה) [קנ"ט] בהג"ה סעיף [ה'], ובדאי שאין לחלק בין אם נעשה השידוכים בכתיבת תנאים דוקא או בשאר עניני התקשרות. והמעייין בהנהגות מרדכי דכתובות סי' רצ"א, ימצא בתשו' רבינו אביגדור, משמעות דבריו דאפי' לשרך מעיקרא ולישא, רשאי במקום זקוקה, מטעם דלא נזרינן על זיקה, וגם מפני שעומדת לחלוץ לדירן דקי"ל מצות חליצה קודמת, ואמת בתשו' הגדולים שם מביא באמצע דבריו טעם זה שכתב כ"ת מפני חרם הקהלות שיש בשידוכין, (ע"ש תשו' חכם צבי, וליתא כלל בחכם צבי שאין זה שכתב כ"ת אלא היפוכו), אבל לענ"ד שם באותה התשובה לא נחית לזה אי קי"ל כר"ת דמצות חליצה קודמת או כרי"ף ורמב"ם דמצות יבום קודמת, וע"כ לא רצה להתיר רק בה' השידוכים קודם, אבל באמת לדירן דתופסין עיקר במצות חליצה, הרי זקוקתו אינה עומדת לבנוס כלל, אף לשרך אחר הנפילה ה' ראוי להתיר, רק מאחר שכבר יצא מפי מרן הרמ"א, אין לנו לנשות מדבריו חלילה, אבל

מכל מקום בנעשו השידוכים מקודם, שמבואר להדיא התירו, אין לנו לחלק בסברות בין נכתבו תנאים או נקשרו בשאד ענין. ומכ"ש בנ"ד שנעשה תקיעת כף ע"ד, וממילא חל עליו חרם הקהלות אף שלא קבלו עליו להדיא, כמבואר בב"ש סי' נ"א ס"ק י'. ומכ"ש בנ"ד שיש ג"כ אונס, דהרי הוא מרוצה לחלוץ, והיבמה מסדבת, ובמקום אונס ודאי דשרי לכונוס כמבואר בתשו' חכם צבי סי' קמ"ז. וגם אין לבטל בשום אופן תקיעת כף הנעשה לתועלת חבירו, כמבואר ביו"ד בסי' רכ"ח ע"ש.

לכן דעתי, שאין בזה בית מיחוש, ורשאי הלה לכונוס משודכתו קודם שיחלוץ לזקוקה, ורק שיקבל על עצמו שיהא מוכן לחלוץ כשתתדצה הזקוקה, והכל פשוט וברור, ותו לא מידי.
נאו' ידידו ד"ש,

[מקום החתימה]

ידידי שאירי, נפלאות בעיני על מגלתו עפה מלאה ריב ומצה ודורש כבוד עצמו ומגלה קלון חבירו, שלא זו הדרך ארחות צדיקים בורחים מהכבוד וחולקים כבוד ללומדי תורת ד', וביחוד אשר כל דבריו מוטעים ומלאים שגיאות מרישא עד גמירא, כאשר ידין מתוך מכתבי הרצוף, אם שהעלמתי וכסיתי טפחיים מפני כבוד התורה, וראוי לאחוז בארחות צדיקים, שנא את הרבנות ואהוב את האמת והשלום, ולאיש שלו' אחריתו טוב מראשיתו, וסוף הכבוד לבוא.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו' או אנגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

כדין ירושת שמרי חובות

מהגאון מוה"ר שלמה זלמן עמרין ראב"ד ק"ק פראג זצ"ל⁽¹⁾

שאלה באה לפנינו, בכור ופשוט שירשו מוחזק ושמרי חובות, והי' עליהם חוב, והפשוט אומר שיפרעו מן המוחזק, והבכור אמר שיפרעו מן השמרי חובות. והי' נ"ל פשוט, דאם עד שלא גבו החובות הגיע הזמן פרעון של חובותם, דוודאי משלמין מן המוחזק, והבכור משלם פי שנים, כיון דוודאי הדין ברור לדעתי כמו שכתב הש"ך סי' ק"א דאין יכולין לכופ הבעל חוב שיגבה מן השטרות אף בשווייהן, כל זמן שיש שאר דברים, אלא דאם בנתיים גבו החובות, הדבר מסופק. והרב דקהלתנו הגאון מו' יחזקאל לנדא סג"ל⁽²⁾ הורה בזה, דאם השטרות ראויים לגבות או שבעל חוב רוצה ללקחן, דהשיעבוד נופל על כל מה שהניח, וישלמו מכל העובון לפי ערך מה שמגיע לכל מאה, כגון אם נפל וי"ו מאות מוחזק וג' מאות חובות ראויים לכבור בשווייהן, ויצא עליהם שטר חוב מסך תשעים זהו, יפרעו ששים מן המוחזק, ושלשים מן החובות. והי' דעתי מסכמת מתחלה, ובתוס' ביאור, וחזרתי מדעתי מתחלה, דאדרבא לעולם הוי כאלו חלקו תיכף בשעת מיתה, דיש לכבור קודם חלוקה, ומכ"ש לפשוט, ובעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה, ומשלם כל אחד לפי הממון שירש, וא"כ הוי חלק הבכור מן המוחזק וחובות, תק"ן זהו, וחלק הפשוט ש"ן זהו, ישלם הבכור להנ"ל נ"ה זהו, והפשוט ל"ה זהו.

אבל הדר רפיא בידי, דהפשוט יכול לומר, כיון דאין גובין מן חובות לבעל חוב אלא משום שיעבודא דר' נתן, כראיתא בחושן משפט בס' ק"ז בב"ב, ובב"ש ובח"מ סי' ק' באבן העזר, והיכא דאיתא נכסי א"כ אין גובין לבעל חוב מחובות, וצריך לשלם הכל מן המוחזק, וצריך הבכור לשלם ששים זהו, ואפי' אי גבו כבר החובות, כיון דבשעת מיתה חל על הבכור תיכף לשלם שני חלקים מן המוחזק, דכיון דלא אמר איני נוטל, הוי כאלו כבר זכה המוחזק ומחויב תיכף לשלם שני חלקים מן הבעין.

והרב הנ"ל ביקש לומר, דכיון דהאידינא מטלטלי דיתמי משעתבדי, ובפרט לדעת הרא"ש, דהוי כאלו הוא מדינא כמו עמלא דרחי'. ולדעתי אין לזה שחר, דאף אלו הוי מטלטלי, מ"מ מקרי ראוי כיון דמחוסרי גובינא, דהרי גבי בכור נוטל ממטלטלין ואין נוטל מן החובות פי שנים אלא משום דהוי ראוי כיון דמחוסרי גובינא, וא"כ גם לבעל חוב הוי ראוי ואין בעל חוב גובה מן הראוי אי לאו משום שיעבודא דר' נתן כראיתא בפוסקים, וא"כ היכא דאית להו נכסי, אין משעבד

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס מ"ר עמוד כ"א. - תשובה זו הועתקה מכת"ק שהגיע אלינו ע"י ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה אברהם אהרן לעזער ג"י. ברך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

(2) הוא הגאון בעל גורע ביהודה זצ"ל.

מדרכי נתן לכאורה. וכן מוכח מהרא"ש בפרק האשה שנפלו סוף סי' י"ג, דאף דמטלטלי משתעבדי, מ"מ אין בעל חוב גובה אלא מכח שיעבודא דר' נתן אפי' לגבי ידיד, ומכ"ש לגבי יתמי, וזהו ברור ואין צריך בושש, וא"כ היכא דאית נכסי, אין משתעבדין, וצריכין לשלם מן המוחזק, אלא דאיכא למימר דנהי דאין משתעבדין לפירעון, מ"מ היורשים עכ"פ צריכין לשלם לפי מה שירשו לפי ערך הממון, כל אחד.

ושבו העליתי אל לבי דנ"ל ברור דזה הוא פלונתא דתלי באשלי רברבי, דבכ"ב דף קכ"ד שם, בכור נוטל פי שנים אבל לא במלוה כו', ואם אמר איני נותן ואיני נוטל דשאי. ועיין שם ברשב"ם דפי' מתחלה למנ"מ כו', ואח"כ כתב ויש מפרשים דאם אמר איני נוטל פי שנים בחובות כו' ושיבוש הוא כו', ע"ש. והנה לכאורה דברי היש מפרשים תמוהים מאוד, וכי ס"ד שבשביל שנוטל בחובות בשוה, ישלם מן המוחזק ג"כ בשוה. ומאי חזית דאזלת בתר הראוי, וודאי לכאורה איפכא מסתברא, דאולינן בתר המוחזק, ויהי' עוד ס"ד דלא ניזל רק בתר החובות אף לרבי, ורשב"ם דמשבש לי', מכח טעמא ולא מכח סברא שאין לומר הכי.

אלא וודאי נ"ל ברור דבהא פליגי, דהנה היש מפרשים ס"ל דאף דאין דיני' דבעל חוב אלא מן המוחזק ומן הבעין, ואינו יכול לשלם לו מן החובות, מ"מ עכ"פ צריך כל אחד לשלם לפי הממון שירש, וס"ל דזה הנ"מ, כגון שירשו ט' מאות זהו', וי"ו מאות מוחזק וג' מאות חובות, ויצא עליהם שטר חוב מן ששה מאות זהו', ואם ישול הבכור מהכל פי שנים יצטרך לשלם לבעל חוב ד' מאות, ולבעל חוב וודאי צריך לשלם מן המעות, וא"כ יצטרך לתת לבעל חוב כל מה שירש מהמוחזק, ולא ישאר לו כי אם ב' מאות חובות, אבל אם אינו נוטל פי שנים בחובות, אם הוא יקח תק"ן זהו' מן הכל, והפשוט ש"ן זהו', יצטרך הוא לשלם רק שס"ו זהו' ומ' צ"ל, והפשוט רל"ג זהו' וכ' צ"ל, וישאר להבכור סך הכל קפ"ג זהו' וכ' צ"ל, ויהי' לו ט"ז זהו' ומ' צ"ל פחות ממה שהגיע לו אילו נטל פי שנים בהכל, נגד זה ישאר בידו מהבעין סך ל"ג זהו' וכ' צ"ל, וניחא לי' בזה, דטבא חמשין דעבדין, ממאתן חובות דלא עבדין, ומכ"ש כשהסך ירשה גרול שעולה לחשבון גרול, כן ס"ל להיש מפרשים. והרשב"ם חולק וס"ל כיון דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, לעולם אין חושבין לפירעון החוב אלא המוחזק, וצריך הוא לשלם לעולם ד' מאות מהמוחזק, אף אם לא ישול בחוב דק בשוה. וכיון שכן, הי' נראה פשוט, דכיון דרשב"ם חולק על היש מפרשים בלשון שבוש, וגם התוס' דוחקים בפ' דמנ"מ, ולא משיגים על הרשב"ם להסכים לפי' היש מפרשים, א"כ גם אינהו הכי ס"ל.

וא"כ בנדון רידן נמי, לא מיבעי אם הוי דינא דלא משעבד כלל בעל חוב מכח דר' נתן, אלא היכא דלית לי' נכסי, כדמשמע קצת בס' פ"ו ברברי הש"ך ממקצת פוסקים, וודאי דצדיכין לשלם מן המוחזק, אלא אפי' אי ס"ל דלעולם משתעבד, אלא דלא גבינן היכא דאית לי' נכסי, כמו שהסכים הש"ך, מ"מ גבי יתמי עכ"פ ראוי מקרי כיון דמחסרי גוביינא, ואין הבעל חוב יכול לגבות אלא מכח דר' נתן היכא דלית לי' נכסי, וא"כ דיני' דבעל חוב על המוחזק ודאוי לשלם מן

המוחזק, אלא רבזה יש מקום לומר איפכא, דכיון דאי הוי משתעבדי מטלטלי דיתמי, אף דמ"מ ה' ראוי לשלם לבעל חוב מן המוחזק ולא מחובות, הוי מודה הרשב"ם להיש מפרשים, דה' הבכור מרויח בזה, וא"כ לדידן דמשתעבדי, ראוי לגבות לפי הערך.

אך לפ"ז לפום ריהמא צל"ע דעת רשב"ם בזה, דהרי אף מדינא דגמרא יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה מהן, וא"כ מאי משיג על היש מפרשים, ראימא מש"ה ס"ל דראוי לחשוב הכל אף לפי דינא דגמ' דשמא יגבו קרקע, וצ"ע. ויש לעיין היטב בסוגיא דכתובות דף פ"ב בענין הזה, הרי שהי' נעשה שם, וברף פ"ר במה שפפלו תוס' ב"ב שם אם יש לחזור הלכה משם.

ומ"מ נ"ל רלענין דינא יפה הורה הרב הנ"ל לשלם לפי הערך כנ"ל, כיון דהסכמת הש"ך כנ"ל, וכן נראה רשיעבורא עכ"פ עליהם אף ראית לי' נכסי, ולהיש מפרשים בוודאי, וכן להרשב"ם כנ"ל, ודו"ק.

גליון ספר קול בן לוי

מהגאון מוה"ר דוד דייטש אבד"ק עיר חדש זצ"ל

בספר קול בן לוי (חלק א' דף ג' ע"ד). ראיתי להרשד"ם ב"ר סי' מ"ה הקשה על רברי הסור דמשמע ספק ספיקא נישרי, ותריץ יתיב הרב ז"ל שאין לעשות הספק ספיקא בידים, וכן נוטין דברי מהרימ"ם וכו'.

נב. במס' זבחים דף ע"ב ע"א תוס' ד"ה נתערבו, גבי בנר שצבעו בקליפי ערלה וכו', ולא קתני נתערבו באחרים משום ריוכל להסיר מכל אחר מלא הסימ ומשתרי משום ספק ספיקא, משמע דמותר לעשות ספק ספיקא לכתחילה.

שם (דף ד' ע"א). במס' ביצה דף כ' ע"ב, אמר רב הונא לרברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב לא תימא מדאורייתא מחזא חזו ורבנן הוא דגזרי בהו שמא ישהא אלא כו', ופירש"י ז"ל, שמא ישהא עד המועד שיהא לו בשר מצוי ושמא כשיבא המועד יארע לו אונס, עכ"ל. וקשה דהא בהדיא תניא במס' חגיגה דף ז' ע"ב דנדרים ונדבות באות במועד אפילו למ"ד רבי"ט אינן באות, במועד באות, ואי טעמא משום שמא ישהא, הא הואיל ובמועד באות שפיר ישהא, אלא עכצ"ל דמדאורייתא הוא, ויש ליישב ודו"ק.

נב. ובשער המלך הל' חגיגה כתב דהאי ברייתא דקתני עולות במועד ב"ט אינן באות, ס"ל נדרים ונדבות דשלמים קרבין ב"ט מדקתני עולות גרידא, א"כ

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס מ"ג עמוד י"ז. - הערות הללו הועתקו מכת"ק אשר כתב בגליון ספר קול בן לוי (קושטנדינא תפ"ז) שהי' שייך אליו, ומונח עתה ברשות ידידנו הרב יונתן בנימין כ"ץ שליט"א רב דקהל בית אלעזר בפלעמבוש. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

ע"כ לא ס"ל גזירה שמא ישהא, אמנם למ"ד דאפילו שלמים נדרים ונדרות קריבין אפילו במועד אסור משום שמא ישהא גם לרש"י שכתב שמא ישהא שיהי' לו בשר מצוי ברגל, וזה לא שייך בעולה, לכן מותר להקריב עולות נדרים בחול המועד. ועיין מה שכתב מ"ו בצ"ח, שהקשה למה לא פירש"י דיששה לרגל כדי שלא יצטרך לעלות להקריב, ולהנ"ל ניחא, דא"כ קשה למה מותר להקריב עולות נדרים בחול המועד. וגם ניחא מה שהקשו תוס' חגיגה, דו"ל דאפילו שלמים אסור, ונקט עולות לרבנותא, ולא מבעיא שלמי נדבה אסור כיום טוב שמא ישהא כדי שיהי' מצוי לו בשר ברגל, אלא אפילו עולות ג"כ אסור.

שם. (חלק שני דף כ"א ע"ב). ברמב"ם הל' מתנות עניים פרק ב' דין י"ג, כתב מרן [הכסף משנה] ז"ל, דעת רבינו לפסוק כאת"ל, ואף שכמדומה לי שכשארין האת"ל מפורש, אינו פוסק כמותו, מכל מקום יש לומר כו', עכ"ל. ונדאה לע"ד שכן עיקר, וכן כתב הוא ז"ל בב"י בהלכות גיטין סי' קכ"ב וכו'. וכן ראיתי להרב בעל לחם משנה בפרק ב' מהלכות גיטין [הלכה ט'] שסבירא ל' כדעת מרן הקדוש, אלא שחידש ז"ל, דזהו דוקא כשהבעיין אחד, אבל כשאין הבעיין אחד, האי כללא ליתא, וכל את"ל פשיטותא היא אף שאינו מפורש, כיון שהבעיין הוא אחד כו', ע"ש.

גב. ולפי דברי הלחם משנה נסתלק מה שהשיג נקודת הכסף על ט"ז י"ד סי' ק"ד סק"ד, וכתב נקודת הכסף דאבעיא דר"א הוא באת"ל תחת המטלית כשדה, ולהלחם משנה קשה, א"כ למה פסק הרמב"ם רתחת המטלית הוא ספק, דהא כשאין הבעיין אחד, את"ל פשיטותא, אף שאינה מפורש. אמנם הכ"מ פרק ב' הל' מטמאי משכב ומושב הלכה ט"ת כתב דכל היכא דקאי בתיקו לא אמרינן את"ל הלכה, ועיין שער המלך הל' אישות פרק ב' הלכה יו"ד.

והנה הרא"ש ריש פרק בהמה המקשה (סי' א') כתב, דמה שנשאר בפנים מותר, וכתב מעדני מלך דלכך פסק להקל משום דאבעיא ראשונה סלקא באת"ל הכי נקטינן. וקשה לי, דהלא הרא"ש לא סבר האי כללא דכל את"ל הלכה, כמו שכתב הב"ש סי' קכ"ב ס"ק ז' ובסי' קל"ז ס"ק ו'. לכן נראה לי דלכך פסק להקל, דאי נימא לחומרא, צריכין אנו לאוקמי הא דתנן זה הכלל דבר שאינו גופה מותר כר"ש דאוסר קלוט בן פרה ולא מפקין סתם מתני' לבר מהילכתא, וכמו שכתב המגיד משנה פ"א הל' נזקי ממון הלכה א', אבל אי נימא להקל, נוכל לאוקמי דאתא לאתויי היכא דהדר(2).

(2) עיין בכר"ש קונטרס מ"ג עמוד י"ח (ד"ה מס' חולין).

חידושים במס' שבת דף ל"ו ודף ל"ח

מהגאון מוה"ר יצחק משה פערלס אבד"ק אייזנשטאט זצ"ל¹⁾

במס' שבת דף ל"ו ע"ב תוס' ד"ה חמין. נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל היינו אפילו לא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי וכו', ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוה בישול כל צרכו, צריך לומר הא דאסרי בית שמאי להחזיר, היינו אפילו חמין שהוחמו כל צרכן, וכן לבית הלל באינה נרופה, מדקאמר בגמ' ואף ר' אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת וכו'. והנה לפי קושייתם דר' אושעיא מיירי בהוחמו כל צרכן, צ"ל דר' אושעיא קמ"ל ממעשה דר' חייא רבה דמצמק ורע לו מותר, וכעין שהקשו על דרש"י שם בדף ל"ו ע"ב ד"ה שמע מיני ע"ש. ומעתה נראה לתרץ, כי דרש"י פירש שם על האי דמחזירין אפי' בשבת, דס"ד לאסור כיום השבת דהוי כתחילת הטמנה, והיינו לשיטתו שסובר דשיהוי היינו הטמנה, כמו שכתבו הפוסקים בשמו, ועיין בתוס' במתני' ד"ה לא יתן, שהקשו עליו דלשיטתו למה מתיר חנניא בבישול כמאכל בן דרוסאי, אמנם המגני שלמה תירץ בזה, דוודאי חנניא סובר דשיהוי לאו הטמנה היא כיון שהקדירה אינו מוטמן ממש רק על השוליים, אבל לרבנן דחנניא, דאסרו שיהוי בבישול כמאכל בן דרוסאי, היינו משום דסברי דגם שיהוי הטמנה היא. והנה יוצא מתוך דברים אלו, דלחנניא וודאי שיהוי לאו הטמנה הוא בין לתוס' ובין לרש"י, אבל לרבנן דחנניא, תליא בפלוגתא, דלרש"י היינו הטעם משום דשיהוי הוי הטמנה, ולתוס' אפי' לרבנן לאו הטמנה היא, ומ"מ אסרי לה רבנן וכמ"ש בתוס'.

עוד הקשו בתוס' שם על רש"י, דא"כ גם בגרוף וקטום ליתסר, דגם זה מוסיף הבל. והראשונים תירצו בזה, דרש"י סובר דגרוף וקטום אינו מוסיף הבל משום דחומו הולך ומתמעט, ועיין בר"ן ובתוס' ריש פרק במה שומנין דף מ"ח ע"א ד"ה דאחים, ולכאורה יש לדקדק בזה, דמ"מ קשה מחזרה דמותר אפי' בשבת בגרוף, והרי בשבת אסור הטמנה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל. אך באמת לק"מ, דהיכא שכבר עמד הקדירה על הכירה ונוטלו ומחזירו, לא מיקרי תחילת הטמנה, ולא בטלה הטמנה הראשונה שעשה מבעוד יום, וכן משמע להדיא דעת רש"י הנ"ל בהאי דמחזירין אפי' בשבת.

והנה הפוסקים חולקים בגרופה וקטומה, דיש מהם סוברים שצריך שיגרוף ויקטום לגמרי עד שלא ישאר אש כלל, ויש סוברים שאין צריך רק לגרוף או לקטום מעט משום הכירה. והנה נראה פשוט דלדעת רש"י אליכא דרבנן דשיהוי הוא הטמנה, ולדידי' צריך לומר דגרוף וקטום אינו מוסיף הבל, בוודאי צריך שיגרוף ויקטום ממש, דאל"כ עכ"פ הוא מוסיף הבל, והוא בכלל גזירת חכמים דאין שומנין

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ק"ג עמוד כ"ז. - חידו"ת הללו הועתקו מכת"י אחד מתלמידיו, אשר כנראה העתיקם מכת"י ק.

בדבר המוסף הבל, ועיין בר"ן, וזה דלא כמגיני שלמה. והנה הפוסקים הביאו רא' גרופה וקטומה מעט משום הכירא מהני, מהאי דקטמה ונתלבתה דמהני אעפ"י שיש עתה אש ויוכל לחתות, אלא ע"כ משום הכירא הוא, וכבר עבד ל' הכירא. והנה באמת נראה פשוט, דהפוסקים החולקים אינם משיגים בראי' זו, משום רי"ל רנתלבתה אינו אלא למעט ואינו נחשב לכלום, וכמו שכתבו שם בתוס' ד"ה שמע מיני, אמנם מקטמה והובערה וודאי קשה, שהדר באמת למלתא קמייתא, ומ"מ מהני, וע"כ משום דעבד ל' כבר הכירא הוא. והנה לפ"ז מוכח לכאורה דלא כשיטת רש"י, שהרי ד"י בר נחמני אמר ר' אושעיא סובר כרבנן דחנניא שאסור בלא בשול כל צרכו, בין לס"ד רש"ס שם שאמר ש"מ מצטמק ויפה לו מותר, ובין למאי דמשני שם שאני הכא דקטמה, עכ"פ סובר כרבנן דחנניא, ואפ"ה משני קטמה שאני, וע"כ צ"ל דקטומה אינו אלא משום הכירא, ולשיטת רש"י צריך קטומה גמורה שלא יהי' מוסף הבל, ובקטמה והובערה שהוא באמת מוסף הבל, הי' לנו לאסור, אלא ע"כ מוכח דלא כשיטת רש"י, דאפי' לרבנן דחנניא שיהיו לאו הטמנה היא וגרופה וקטומה אינו אלא משום הכירא. אמנם לפי מאי רס"ד שם דר' אושעיא סבר דמצטמק ויפה לו מותר, וקטמה לא מהני כהובערה, י"ל באמת כשיטת רש"י.

והנה לפ"ז נראה ליישב לשון הש"ס לקמן (ל"ח ע"ב), דקאמר ואף ר' אושעיא סבר מחזירין אפי' בשבת, לכאורה למאי נפקא מיני' אמר כן בש"ס כאן, דכבר אמר רב ששת דמחזירין אפי' בשבת, ואין חולק עליו. ולפי הנ"ל נראה ליישב, דהא אפשר לומר דחזרה ביום השבת מיקרי תחלת הטמנה באמת, וכמו שפירש רש"י לפי הס"ד מקמי דאמר רב ששת דמחזירין אפי' בשבת, ואפי' הכי מתיר רב ששת להחזיר ביום השבת משום דשהיו לאו הטמנה הוא, ולמעמי' אזיל דאמר שם בדר' ל"ו ע"ב דמשהין אפילו בלא בישול כל צרכו, כחנניא, ולרד"י וודאי שיהיו לאו הטמנה הוא, אבל לר' אושעיא דאמר לעיל קטמה והובערה משהין וכו', דמוכח שם דסובר לשהות תנן כרבנן דחנניא בין לס"ד ובין למסקנא כנ"ל, ולרד"י הי' מקום לומר כשיטת רש"י דמעמייהו דרבנן משום דשהיו היינו הטמנה, ובגדוף וקטום אינו מוסף הבל, ולפ"ז בחזרה דשרי בשבת, אעפ"י דאסור בשבת הטמנה אפי' ברבר שאינו מוסף הבל, היינו ע"כ משום ראינו התחלת הטמנה וכנ"ל, וא"כ ביום השבת דמקרי התחלת הטמנה, הי' לנו לאסור לר' אושעיא, ועל זה אמר דאף ר' אושעיא סבר דמחזירין אפי' בשבת ממעשה דר' חייא רבה, וע"כ היינו משום דגם מבעוד יום לאו התחלת הטמנה הוא, דלא בטלה הטמנתו הראשונה שעשה בחול, וכמו שפ' רש"י.

אך לכאורה מ"מ יש להקשות דמאי מספקא ל' לש"ס בדר' אושעיא, שהרי כבר הוכחנו לפי מאי דמשני קטמה שאני, דע"כ סובר דשהיו לאו הטמנה הוא, דאל"כ ליתסר בקטמה והובערה שהוא באמת מוסף הבל וכנ"ל. אך י"ל דלעיל לא משני כן בגמ' דק אליבא דמאן דאוסר מצטמק ויפה לו, דלא ליפלגי על ר' אושעיא, אבל מ"מ בכאן מספקא ל' לש"ס שפיר, דדלמא סובר כר' אושעיא באמת

דמצטמק ויפה לו מותר, ובפרט לשיטת הרא"ש שפוסק כן, וקטמה והובערה באמת לא מיקרי קטומה וכדקא ס"ד שם באמת. ונוכל לומר דהיינו משום דסובר כשיטת רש"י דשהיו היינו הטמנה, וע"כ צריך גרופה ממש, ולא משום הכירא, שלא יוסיף הבל, וע"כ צריך להוכיח דגם ר' אושעיא סבר דמחזירין אפי' בשבת ממעשה דר' חייא רבה.

ולפ"ז מתורץ קושית התוס', דממ"נ מוכיח הש"ס שפיר, דלס"ד דקטמה והובערה לא מיקרי קטומה, ע"כ סבר ר' אושעיא דמצטמק ויפה לו מותר, וא"כ ליכא למימר דמעשה דר' חייא רבה מיירי בהוחמו כל צרכו, וקמ"ל ר' אושעיא דמצטמק ורע לו מותר, דזה אי אפשר לומר, שהרי לס"ד דקטומה לא מהני בהובערה, ע"כ סבר ר' אושעיא דגם מצטמק ויפה לו מותר, ולמסקנא דש"ס דאוסר ר"א מצטמק ויפה לו, ע"כ צריך לומר דקטמה והובערה מהני ודלא כשיטת רש"י, וממילא אינו חולק על רב ששת שמחזירין אפי' בשבת, ודו"ק.

דף ל"ח ע"א בגמ'. איבעיא להו עבר ושהה מאי וכו', ובתוס' שם ד"ה עבר ושהה, בדלא בשיל וכו', ומייתי רא' ממעשה דר' יוסי דאסר וכו'. והקשה המהרש"א דלפירושו התוס' דאיבעיא להו של הש"ס ומעשה דר' יוסי במיירי בשוגג, א"כ מאי משני הש"ס לא לשבת הבאה וכו', יוכל להזהיר אותם שלא ישכחו לשבת הבאה.

ולכאורה לק"מ קושיא זו, די"ל דתוס' סברי דמעשה דר' יוסי מיירי באומר מותר, אלא שהש"ס מדמה זה לשוגג דעלמא, ובזה שייך שפיר להזהיר לשבת הבאה שלא ישהו עור. ועיין בתוס' בכורות דף ס"ג ע"א ד"ה סבר, שכתבו כן דאומר מותר רומה לשאר שוגג דלא קנסו, ועיין עוד במ"ל הלכות מאכלות אסורות פרק ט"ו הלכה כ"ה. אמנם שפיר הקשה המהרש"א, שהרי כתבו תוס' דהא דפשט הש"ס ממעשה דר' יוסי ולא מוקי לי' במזיד, משום דנשתהו משמע שוגג, וזה פשוט בלשון, רכמו שמלת ונשתהו מוכח דלא איירי במזיד, כך מוכח דלא איירי באומר מותר, דק שנשתהו עפ"י שכחה, ושפיר הקשה דמאי משני לא לשבת הבאה, ואי המתיר אינו מדויק לשון ונשתהו, בפשיטות הוה לי' לאוקמי במזיד.

אמנם דלפ"ז נראה לתרץ דגם המקשן אינו מדויק לשון ונשתהו, ומ"מ פשט שפיר, ומתחילה נפרש האיבעיא דש"ס, דמיבעיא בשוגג, ומאי קא מספקא לי', והלא הדין מפורש בברייתא בפלוגתא דר"מ ור"י, ובתוס' נדחקו הרבה מאוד בזה. דהנה בגיטין דף נ"ג ע"ב מבואר שם בגמ' להריא, דגבי מבשל בשבת שהוא איסור דאורייתא, לא קנים רבי מאיר שוגג אטו מזיד, ורבי יהודה קנים, וגבי איסורא דרבנן הוא איפקא, שר"מ קנים ור"י לא קנים, וגבי מעשר בשבת וכדומה רלתקוני קא מכיון, מודה ר"מ, ע"ש. והשתא לכאורה הדבר צריך ביאור בברייתא דשכח קדירה, שמחלק בין שוגג למזיד בין לר"מ ובין לר"י, ובשלמא לר"י נוחא, דלטעמי' אזיל דלא קנים בדרבנן שוגג אטו מזיד, אבל לר"מ קשה, דהא בדרבנן דקיל קנים אפי' שוגג, ושהיי' היא דרבנן.

אבל באמת נראה ליישב ע"פ שני דרכים, הראשון, דהא דקנים ר"מ דרובנן דקיל, היינו היכא דכל עיקר איסורו דרבנן, כגון כולם שהובאו שם בגמ' בנטיין, אבל כאן בשהי' אף שהיא מדרבנן, מ"מ עיקר איסור בישול אסור מדאורייתא בשבת, ובוה לא גזור ר"מ שוגג אטו מזיד, דחמירא לי' לאינשי כמו בדאורייתא ממש. והדבר השני נ"ל איפכא, דשהי' קיל טובא משום דלא עבד מעשה, ולהכי לא קנים ר"מ בשוגג, וכסבדת דבה ורב יוסף דמתירים אפי' במזיד, מטעם זה מתיר ד"מ עכ"פ בשוגג.

והנה נראה דיש נ"מ דבתא בין אלו השני דרכים, ע"פ גמרא דנטיין דף נ"ד ע"ב, דאמרינן שם ודמי דרבי יוסי ארדבי יוסי דתנן נטיעה של ערלה וכו' שנתערבו בנטיעות אחדות הרי זה לא ילקט ואם ילקט יעלו באחד ומאתים וכלבד שלא יתכוין ללקט, ד' יוסי אומר אף המתכוין ללקט יעלו באחד ומאתים, הא איתמר עלה אמר רבא חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת, ופסק הר"ע מברטנורא בפ"א דערלה משנה ו' דלא כר"י. והתוס' יו"ט כתב עליו, דהרמב"ם חזר מפסק שלו במשניות, ופסק בחיבורו בפד"מ מהל' מאכלות אסורות הלכה כ"ה, כרבי יהודה. ולענ"ד נראה דיפה עשה הברטנורא לשיטתו ופירושו במשנה, דרש"י שם (ד"ה אין אדם אוסר) כתב בסוף דבריו, אבל נפילת איסור בהיתר שכיחא, ומשמע לכאורה מלשוננו דהתם בנפלו ונתפצעו שכיחא נפילת האיסור בשוגג בעצמו בלי מעשה של הבעלים, משא"כ בנטיעות של ערלה דאי אפשר בלא מעשה של הבעלים ולא שכיחא, וכן נראה ג"כ מדרב"י הכ"מ בהלכה הנ"ל, אבל נפילת האיסור במזיד לא שכיח ג"כ כמו דלא שכיחא בנטיעות של ערלה. והנה לפ"ז לכאורה אם ביטל איסור במזיד ואינו דבר חשוב, מותר לר"י, כיון דבמזיד לא שכיחא, ובשוגג דשכיחא, בלאו הכי בטל בדבר שאינו חשוב, והוא נגד המשנה דתרומות פ"ה משנה ט', דאיתא שם בסתם בלי שום מחלוקת דאם ביטל במזיד אסור.

אמנם נראה דלכ"מ, דווקא בנפלו ונתפצעו, וכן בנטיעות של ערלה, אמרינן דבמזיד לא שכיחא, משום דאין אדם אוסר את המותר בשביל איסור מועט, כיון שבאמת אינם בטלים מחמת חשיבתן עד אחר שנתפצעו ואחר שלקט את הפירות, אבל קודם זה נאסרים ואינם בטלים מחמת חשיבתן, אבל בדבר שאינו חשוב, אם נתיר בבטול במזיד, גזרינן רכל אדם יעשה כן, ולא שייך בוה דאין אדם אוסר את שלו בשביל דבר מועט, דהרי באמת לא יאסור את פירותיו תמיד, דנפילת האיסור יתבטל בתוך ההיתר.

א"כ לפ"ז יש לדקדק לכאורה, למה לי' לש"ס לומר חזקה אין אדם אוסר את כרמו, והיינו שאין אדם עושה כן במזיד לערבו בלי סימן, וכמו שפירש"י, בפשיטות הוה לי' לש"ס לומר, דאפי' אי מזיד שכיחא, מ"מ בשוגג מיהא לא שכיחא שנתערבו הנטיעות, משא"כ בנתפצעו, דע"כ צריכים אנו לחלק בכך כנ"ל, דליכא למימר דמתני' מיירי אפי' בנטעם במזיד, דבמזיד בלא"ה לא בטיל אפי' בדבר שאינו חשוב, ופשיטא דלא מהני שוב היכא שעירב הפירות, כיון שכבר נאסרו מטעם קנס. וצריך לומר דגמ' דוצה לתרץ לר"י דמתיר אף המתכוין ללקוט,

אמאי, דכשם שגזר בנפלו ונתפצעו כמזיד לאסור אותם מטעם קנס דשמא יעשה כן בפעם אחרת, כן הכא בנטיעות ה' לו לגזור דאם נתיר לו במתכווין ללקוט במזיד, שמא יעשה כן לכתחילה, דהיינו שיתערב גם הנטיעות במזיד וילקוט הפירות, ולכן אמר דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת, ולא יתערב הנטיעות לכתחילה כיון שנאסרו קורם שילקוט וכנ"ל, שהרי איכא מ"ד דאפי' בשוגג גזר אטו שמא יעשה במזיד ויאמר שוגג אני, אלא דר"י לא גזר משום דלא עביד איסורא ולא גזרינן דיעשה איסור, אבל הכא דלקט במזיד ה' לו לר"י לגזור דשמא יתערב במזיד ויאמר בשוגג עשיתי.

אמנם כל זה אינו אלא לשיטת רש"י שפירש בדברי ר"י אף המתכווין ללקוט, דהיינו בדיעבד שכיוון ללקוט שרי אבל עכ"פ אסור לכתחילה, ולכן פירש"י בקושית הגמ' (ד"ה אף המתכווין) אלמא במזיד שרי נמי ר"י, משמע להדיא מדבריו, דפירכת הש"ס על מה שמתיר במזיד בדיעבד, ואמאי לא קנים כמו בנתפצעו דילמא יעשה כל אדם כן. אבל הרמב"ם בחיבורו שפסק כר"י וכתב שלוקט לכתחילה, וכן הוא הגירסא במשנה הנ"ל דערלה בדברי ת"ק אף מתכווין ללקוט, וכן פירש הברטנורה, וע"כ צ"ל דקושית הש"ס קאי על ר"י, דבנתפצעו אוסר במזיד אפי' דיעבד, וכאן מתיר ללקוט אפי' לכתחילה, וע"ז משני דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת ולא שכיחא, משום הכי לא גזרו רבנן ומותר אפי' לכתחילה לבטל, וכן פירש הר"ע מברטנורה, (ודברי תוס' מגומגם שם), וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, רבפשיטות ה' לגמ' לומר דשם לא שכיחא שיתערבו הנטיעות בשוגג וכנ"ל. והשתא ליכא למימר דרוצה הגמ' לתרץ לר"י דה' לו לגזור שמא יתערב הנטיעות לכתחילה, דמג"ל לש"ס לומר דגזרינן כן התידיא אטו איסורא, ובנתפצעו לא גזר ר"י במזיד רק היכא שעשה איסור, בזה גזר שמא יעשה כל אדם כן מאחר שזה עשה איסור שפצע במזיד ואנו מתירים ל', אבל שנגזור היתר גמור אטו שמא יעשה איסור מנא לן לגזור כן, ואם הש"ס סובר מסבירא דיש לגזור כן, א"כ בלא"ה דנתפצעו, ה' לו לפרוך, על מה דמתיר ללקוט לכתחילה, דה' לו לגזור שמא יבטל נטיעות או כל אסורים לכתחילה, שזה וודאי אסור גם לר"י.

אך באמת על הרמב"ם לק"מ, שהוא יש לו פירוש אחר בגמ', ועיין שם בהל' מאכלות אסורות הלכה כ"ה הנ"ל בכסף משנה שביארו ותמה עליו, אבל על הר"ע מברטנורה קשה, שגם הוא פירש דר"י שמתיר ללקוט לכתחילה, ובדברי הש"ס דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת, פירש כפירש"י, והשתא קשה כנ"ל. וצ"ל דהברטנורה מפרש דנתערבו הנטיעות מיידי שנתערבו אפי' במזיד, ואפי' הכי מתיר ר"י ללקוט, וע"כ הוכרח לומר דאין אדם אוסר את כרמו דגם במזיד לא שכיחא. אלא דקשה באמת לפ"ז איך מתיר ר"י בנתערבו במזיד, שהרי בביטול איסור במזיד אפי' בדבר שאינו חשוב אסור, ומאי מהני בזה אם ליקט את הפירות, כיון שכבר נאסרו גם בלא חשיבות וכנ"ל. וצריך לומר דר"י פליג באמת בזה, וסבירא ל' דבאיסור דרבנן לא קנסינן ולא גזרינן כלל שכל אדם יעשה איסור כדי להתיר את האיסור, ודווקא בנתפצעו גזר ר"י שיעשו כן לכתחילה כדי להתיר את

ההיתר, דהיינו התערובות שנתערב בו האיסור, ופליגי אמתניתין דתרומות הנ"ל, אך פירכת הש"ס קאי כנ"ל, במאי דמתיר ללקוט לכתחילה לבטל את החשוב, ולעיל בנתפצעו אוסר אפי' בדיעבד במזיד, ועל זה משני חזקה דאין אדם אוסר את כרמו וכנ"ל, ולא שכיחא.

ויותר נכון לומר דבאמת קושיית הש"ס קאי גם על הדיעבד, דהי' לנו לאסור מחמת תערובות הנטיעות שהי' במזיד כמו שאוסר בנתפצעו בדיעבד, והש"ס משני דאין אדם אוסר את כרמו, והיינו כנ"ל, דבעלמא לא קנסינן בדרבנן ולא חישינן שיבוא כל אחד להתיר את האיסור, רק בנתפצעו לחד גזר ר"י וכנ"ל, דשמא יבוא להתיר את ההיתר, דהיינו התערובות שנאסרו לו בשביל איסור אחד בתוכו.

חידושים בענינים שונים

מהגאון מוה"ר פינחס הלוי בילליטצער אבד"ק סערענמש זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. אור ליום ד' מ"ג למב"י תרמ"ט לפ"ק מונקאטש יע"א.

ידיד ה' ישכון לבטח, כבוד ה' עליו יזרח, צדיק כתמר יפרח, ורוב שלום עד בלי ירח, ה"ה כבוד הרב הגאון העצום חריף ובקי בש"ס ופוסקים, עניו כהלל, הדרתו על ישראל, כקש"ת מה"ר ר' ברוך עקפעלד נ"י אב"ד ור"מ דק"ק טשוס והגליל שליט"א⁽²⁾.

אחר דרישת שלומי ולשלום תורתו כיאות, הנה נא הואלתי לדבר אל אדוני ונכבדתי פעמים מכבוד הדר"ג נ"י להשיבני, וגם דיבר לעבדו למרחוק להיות נדרש לי בכל קראי אליו, לכן נפשי בשאלתי לישרי לן מר גם הפעם רמוס חצריו להציע קושיות שתיים ושלושה אשר נתקשתי בהם בעתים הללו.

(א) בריש פסחים (דף ו') דרשינן, שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על השני. וקשה לי לפי מה שכתב שער המלך פ"י מהל' קרבן פסח בשם הטהרת הקודש ליישב קושית הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל, דהקשה מנ"ל דקרא ועצם לא תשברו דכתיב גבי פסח לאזהרה אתי,

(1) נולד בשנת תר"ך לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר עמרם ישי הלוי בילליטצער אבד"ק סערענמש זצ"ל. למד אצל זקינו הגאון מוה"ר יצחק אייזיק אבד"ק נאדרידע זצ"ל, ואצל הגאון מוה"ר חיים צבי מאנהיימער אבד"ק אונוואר זצ"ל. בשנת תרמ"ט לפ"ק נבחר למלאות מקום אביו כאבד"ק סערענמש. נרפס ממנו ספר גבעת פינחס עה"ת. נפטר ביום ב' דר"ח אלול שנת תרע"ג לפ"ק. - מתב זה הועתק מכת"ק. (אוסף שווארצן בירושלים).

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קס"ב עמוד כ"ט.

דלמא אתי דאין צריך לשבור, דס"ד דיצטרך לשבור העצם ולברוק אם לא ניקב קרום של מוח, ואתי קרא דאין צריך, דאולינן בתר רוב כדילפינן מיני' בסוגיא דרוב. ומתרץ הנ"ל דא"כ הוי סני בפסח ראשון, ומדכתיב גם בפסח שני, מוכח דקרא לאזהרה אתי. ועפי"ז קשה לי, דאיך מוכח דצריך לדרוש ל' יום מקודם, הא משה הוכרח להזהיר על פסח שני קודם שעשו את הראשון כרי שידעו דאסור לשבור עצם, דמראשון לבד לא מוכח, דס"ד הפירוש דאין צריך, וצ"ע.

וביותר קשה לי על הטהרת הקודש הנ"ל מדברי הש"ס פסחים פ"ה, דדרשינן מפסח ראשון עצם שאין בו מוח אבל עצם שיש בו מוח ס"ד דאתי עשה ודחי לא תעשה, ואתי קרא דפסח שני דאפי' עצם שיש בו מוח ואין עשה רוחה לא תעשה שבמקדש. ולהנ"ל איך מוכח, הא פסח ראשון איצטריך דלא נימא דצריך לשבור כקושיא הנ"ל, ואתי פסח שני דאסור לשבור, דהיינו עצם שאין בו מוח, אבל עצם שיש בו מוח עדיין נימא דמותר היכא דצריך המוח לאכול משום עדל"ת.

והנה ברוחק הי' אפשר לומר, דהאי תנא יליף רוב ממקום אחר, כגון מרישא של עולה או ממכה אביו. וכן על קושיא הראשונה יש לומר, דהאי תנא דס"ל דצריך לדרוש ל' יום מקודם לפסח, ס"ל רוב ממקום אחר, ומד ברי' דרבינא דס"ל רוב משבירת עצם ס"ל דרק שתי שבתות צריך לדרוש מקודם. אבל זה רוחק, דא"כ יהי' ס"ל למד ברי' דרבינא דעדל"ת שבמקדש ועצם שיש בו מוח מותר לשבור, והיינו דלא כהלכתא, ובריייתא דהתם תניא בלא שום חולק, וצ"ע.

ובחפשי בספרים מצאתי ראיתי דאתי לירי משמע, בתשובת אבני צדק לחלק או"ח תשו' מ"ט שהביא כעין קושייתי הראשונה בשם מקשין העולם, אבל באופן אחר, והוא, דלהש"ס הנ"ל דפסח שני איצטריך לעצם שיש בו מוח, א"כ מנ"ל דחייב לדרוש ל' יום מקודם, הא הוצרך משה להזהיר בפסח ראשון על פסח שני שידעו דאף עצם שיש בו מוח אסור לשבור. ומתרץ הנ"ל דהאי תנא ס"ל עשה רוחה לא תעשה שבמקדש, אבל קושייתי לא מתורץ בזה, וצ"ע.

(ב) ילמדני רבינו מה דקשיא לי מאד להבין במס' שבת דף ע"ו ע"ב במשנה, ר"ש אומר כולן ברביעית ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן, ופירש"י דלית לי' לר"ש כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו שיתחייב עליו המצניע, וס"ל דמצניע נמי בעי שיעור זוטא, ושאר כל ארם ברביעית, ע"כ. וכן איתא בהדיא לעיל מיני' דף ע"ה ע"ב בש"ס דהאי משנה דשם דלא כר"ש. וקשה לי מאד הלא ד"ש הוא דאזיל בכלי' ש"ס בתר כוונה, וכן פירש"י לעיל דף מ"ו ד"ה ובלבר, דאזיל בתר כוונה, וכן איתא בהדיא בפסחים דף כ"ה ע"ב בגמרא וז"ל, ואלביא דר"ש דאזיל בתר כוונה, ומה"ט כתב הרישב"א במכות בשם הרמ"ה דזה סברת דר"ש דס"ל שם דף י"ב כל שהוא למלקות, משום דאחשבי', והיינו דעיקר אצלו הכוונה, ולית לי' בטלה דעתו אצל כל ארם, וכן בסנהדרין דף ע"ט ס"ל וארב לו, עד שיכוין לו. מכל הנ"ל מוכח דעיקר אצלו בכל הענינים הכוונה ומחשבתו, ואיך מהפך כאן שיטתו וס"ל דמצניע עצמו נמי בעי שיעור, ואמאי לא נימא אחשבי' בכל שהוא כעין דס"ל בכל איסורין כל שהוא למלקות מכח אחשבי', דהא גם ת"ק

דהכא דס"ל דמצניע לא בעי שיעור, ע"כ נמי סברתו מכא אחשבי, ואף דבכל התורה לית לי' אחשבי, שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וא"כ ר"ש דס"ל בכל התורה אחשבי, כש"ב דיסבור כן בשבת, ואיך ס"ל כאן דמצניע נמי בעי שיעור, וצע"ג לדעת.

(ג) במס' כתובות דף ע"ג אמר אבוי לא תימא מעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי' וכו', ופירש"י, וכתובה בעי למיתב לה אי מנרשה וכו'. והקשה הר"ן למה לי' לרש"י מעמא דבתנאי קאי, ת"ל כיון דעיקר מעמא משום שקידשה בביאה, וביאה אירוסין עושה, ואין כתובה לארוסה, עכ"ל. ולע"ד קשה מאד ולית נגר דיפרקינה, דנעלם מהר"ן במחילה מכבוד קדשו לפי שעה דברי רש"י דכתב בהדיא בקידושין דף ס"ה ד"ה ואם נתן אליבא דרב, וז"ל, כיון דהורה שקידשה חייב בכתובתה, דיש כתובה לארוסה. הרי דס"ל לרש"י אליבא דרב דיש כתובה לארוסה, וכאן אליבא דרב אזלינן, ואף דנמ"ה הר"ן לשיטתו פירש שם בקידושין דאיירי במקום שכותבין כתובה והדר מקדשה, עכ"פ על רש"י לא קשה מיד, וצע"ג לדעת.

והנראה לע"ד בפירוש דברי רש"י דהוצרך למעמו דבתנאי קאי, היות דהנה התם בקידושין הוכיחו בתוס' דס"ל לרב דיש כתובה לארוסה, ותירץ רהש"ם איבעי להו ולא פשמו, משום דלא רצו לפשוט דק ממשנה ולא מאמוראי. ובמקנה שם הקשה, מנ"ל לפשוט דרב ס"ל דיש כתובה לארוסה, דילמא אמרה קדשתני בחופה וכרכתב המהרש"א בסוגיא דחופה קונה, דלמ"ד חופה קונה או קונה וגומרת כאחת והוי נשואה, עכ"ל. ולע"ד נעלם מהמקנה הנ"ל לפי שעה שיטת התוס' ביבמות דף נ"ז ע"ב ד"ה רב אמר, דס"ל לרב דחופה אינו קונה, והתם איירי בכסף, יעיי"ש, ושפיר כתבו לשיטתם להוכיח דיש כתובה לארוסה. ועכ"פ מוכח דרב ע"כ ס"ל חדא מהני תרי, או דס"ל דיש כתובה לארוסה, או דס"ל חופה קונה, וכפירוש המהרש"א דקונה וגומרת כאחת, דאי לא ס"ל לא זה ולא זה, יקשה אמאי אמר התם בקידושין דכופין אותו ליתן כתובה, וע"כ דס"ל חד מהני תרי, וזה ברור.

והנה כאן דאמר אבוי לא תימא מעמא אחולי אחלי' לתנאי', והקשו בתוס' סוף ד"ה לא תימא, אף אי מוחל התנאי מאי הוי, ותירצו אי נימא חופה קונה נחא. ויש לומר דלכך אמר אבוי דלא תימא אחולי לתנאי, כרי שלא יוכרח לומר דס"ל לרב חופה קונה, וקאמר לא תימא אחולי לתנאי, ואז יהי' מוכרח לסבור חופה קונה, ושפיר פירש"י וכתובה בעי למיתב לה אי מנרשה, דהא אי קונה או קונה וגומרת כאחת כהמהרש"א, וזה אינו, דלית לי' לרב חופה קונה, וכיון דלית לי' חופה קונה ע"כ דיש כתובה לארוסה, ושפיר הוצרך רש"י לפרש דבתנאי קאי, דאי לא הכי חייב בכתובתה משום דיש כתובה לארוסה, ודו"ק.

(ד) אציע נא מה שאמרת בעתים הללו לישב קושיות התוס' בחולין דף כ"ח ד"ה אתא, שהקשו אפירש"י דכתב ומשום ספק ניקב הושט בעי למיכרקי' ולא משום ספק דרוסה, דאלו ספק קניא וספק שונרא תלינן בקניא, ועל זה הקשו בתוס' דלמאי נ"מ כתב רש"י כן, הא בין כך ובין כך בעי בדיקה, ובדיקה מועיל. והנראה

לע"ד דהתוס' לשיטתם הקשו שפיר, אבל לרש"י לשיטתו לא קשה כלל, דהנה צריך להבין מה דאמר רבא היכא נעביר, ולא מצא שום עצה מה לעשות עד שאמר לו רב יוסף ברי' אמאי לא אמר להמתין י"ב חודש ואם יחי' יהי' כשר, ככל ספק טריפה דמבררין על ידי שיחי' י"ב חודש.

ונראה לע"ד דהנה לקמן דף נ"ג ע"ב גבי שרקפא דספק דרוסות, דאסקינן דאסור להשהות י"ב חודש שמא יבא בהו לידי תקלה, פירש"י מתוך שרבים הי' יש לחוש לכך. וכתבו האחרונים להוכיח מזה דרש"י ס"ל כשיטת הרשב"א ההובא להלכה בס' נ"ז לחלק דבחד לא חיישינן לתקלה, רק ברבים, אבל התוס' שם ד"ה אתא, הקשו מאי שנא משיחלא קמא דלא חיישינן לתקלה, ולא מחלקו בין רבים לאחר, וע"כ דלית להו לחלק בזה, וס"ל דאפי' באחד חיישינן לתקלה. והנה לפי זה לשיטת התוס' לא קשה אמאי לא אמר רבא להשהות י"ב חודש, דס"ל דאפי' בחד חיישינן לתקלה, אבל לשיטת רש"י דבחד לא חיישינן לתקלה, עדיין קשה אמאי לא אמר רבא להשהות י"ב חודש.

ונראה לע"ד דהנה הפרי מגדים במשבצות זהב סי' ל"ג אות ו' חקר, בהא דקיי"ל טריפה אי אפשר שיחזור להכשירה, ולכך קרום שעלה מחמת מכה טריפה, דכיון דכבר נטרף אף שנתרפא אח"כ אינו מועיל להכשיר. וחקר דאפשר כיון דנתרפא שוב יחי' י"ב חודש, דאף דטריפה אינו חי', היינו דוקא אם הטריפות בה, אבל בזה שהטריפות נתרפא, רק שהתורה אמרה שאפ"ה טריפה משום שהי' טריפה מכבר, ואינו חוזר להכשירה, אפשר שיחי' י"ב חודש, ע"כ. והנה ניחוי אנו, אף אי יתבינן לי' סברתו דאה"נ דיחי' י"ב חודש, צריך לומר דהיינו רק בנקב, אבל בדרוסה בוודאי אי אפשר לומר כן, דהא פרכינן לקמן דף נ"ג ולשהינהו שנים עשר חודש, הרי דלא חיישינן להכי, וע"כ צריך לומר דשאני דרוסה דמיקלי קלי וחורה ואינו חוזר להתרפא כלל. ולפי זה נולד לנו חילוק בין ספק נקב לספק דרוסה, דבספק נקב לא מהני שיהיו י"ב חודש, דחיישינן שמא יתרפא וחי' וחי' ואפ"ה יהי' טריפה, אבל בספק דרוסה מועיל שיהיו י"ב חודש, דאינו מתרפא כלל כהנ"ל. והיינו דוקא לשיטת רש"י דבחד לא חיישינן לתקלה, אבל לשיטת התוס' דהוכחנו דחיישינן לתקלה אפי' בחד, עדיין אין חילוק, דגם בספק דרוסה אין להשהות, משום דחיישינן לתקלה.

ועפ"ז אתי שפיר, דרש"י לשיטתו מתרץ עצמו, דהוי קשיא לי' לשיטתו אמאי לא אמר רבא להשהות י"ב חודש, ולכך מתרץ משום ספק נקב הוא דבעי למיבדקי' ולא משום ספק דרוסה, וכבר הוכחנו דבספק נקב לא מהני י"ב חודש, דיש לחוש שיתרפא, אבל התוס' לשיטתם דאפי' בחד חששו לתקלה, ובלא"ה לא קשה אמאי לא אמר רבא להשהות, לכך הקשו למאי נ"מ, ודו"ק.

והנה זה ניחא אי אמרינן דרבא ס"ל טריפה אינה חי', ממילא יכולין לברר על ידי י"ב חודש וכגסת הש"ס בכבורות פ"ק, אבל לגסת הש"ס בתמורה דף י"א ע"ב דרבא ס"ל טריפה חי', ממילא נהרס היסוד ונסתר הבנין שלי, דמעיקרא לא קשה כלל אמאי לא אמר להשהות, דהא ס"ל טריפה חי', ואי אפשר לברר.

אך לפי גרסא הנ"ל נראה לע"ר לתרץ בפשיטות קושית התוס', על פי מש"כ הלב ארי' ריש אלו טריפות, דאפי' מאן דס"ל טריפה חי', אפי"ה בספק דרוסה מודה דאינו חי', דאל"כ מאי פרכינן לקמן דף נ"ג אדשמואל ולשהיניה שנים עשר חודש, הא שמואל ס"ל טריפה חי' בנדה דף כ"ד נבי המפלת ב' גבין וב' שדראות, אלא ע"כ דבספק דרוסה מודה דאינו חי', וכן כתב הפלתי. ולפי זה אתי ג"כ שפיר וכהנ"ל, דהוי קשה לרש"י אמאי לא אמר רבא להשהות י"ב חודש, ומתריך דמשום ספק נקב הוא דבעי למיבדקי, ובנקב ס"ל טריפה חי' ואין לברר, אבל אי הוי ספק דרוסה יכול לברר, אבל התוס' לשיטתם דחיישינן לתקלה אפי' בחד, ואין לברר אפי' בספק דרוסה, שפיר הקשו מאי נ"מ, ודו"ק.

ועל פי דברי הפרי מגדים בשפתי דעת דיש סי' ל"א דבמסמס קועי' דמא אפשר דלא מהני שיהוי י"ב חודש, על פי דברי מהרש"ל רהא דמברדינן על ידי י"ב חודש, היינו מכח רוב, אבל מיעוט אפשר שיחי', וממילא במסמס קועי' דמא דאיכא חשש שניקב הושט ואין שחיטה מועלת, ואיכא חזקת אינו זבוח וסמוך מיעוט לחזקה, לא מהני י"ב חודש, עכ"ד. והנה לפי זה צריך לומר דהיינו ג"כ רק בשאר טריפות, אבל בדרוסה ע"כ צריך לומר דאפי' מיעוט אינן חיינן, דאי לא"ה לא הוי פריך בדרך נ"ג ולשהיניה י"ב חודש, אע"ג דאפי' מיעוט אינן חיינן דזהורי' מיקלי קלי. וממילא אתי ג"כ שפיר וכהנ"ל, דהוי קשה לרש"י אמאי לא אמר להשהות י"ב חודש, ולכך קאמר דמשום ספק בעי למיבדקי, ושייך סמוך מיעוט לחזקה, אבל התוס' לשיטתם דחששו לתקלה, הקשו שפיר מאי נ"מ, ודו"ק. (והיינו אי אמרינן דס"ל לרבא טריפה אינו חי' כגדסת הש"ס דבכורות).

ולא אאריך עוד למען לא אהי' לטורח, ואקוה אשר הדר"ג נ"י יראני אות לטובה, ויאיר עיני בנועם תשובתו. דברי המשתחוה מרחוק מול הדר"ג קדשו, עומד ומצפה לתשובתו, ונא ונא כל ישכח להתפלל על בריאת אאמ"ו נ"י החלוש מאוד, ה' ירחם עליו וישלח דברו וירפאהו במהרה בתוך שאר חולי ישראל. הק' פינחס הלוי ביליטצער

בקובץ קע"ח עמוד מ"ג שורה כ"א, נשמטו איזה שורות, וכצ"ל: כמ"ש בפוסקים ובשו"ע הרב, [אמנם בשו"ע הרב בסימן ש"ח סעיף כ"ב כתב, דבהפסד מרובה יש לסמוך על המתירין לסלול כלי שמלאכתו לאיסור ע"י ככר או תינוק, משמע הא מוקצה מחמת גופו אין להתיר ע"י ככר או תינוק].

תשובה בענינים שונים

מהגאון מוה"ר יחזקאל בנעט אבד"ק וואראהל זצ"ל⁽¹⁾

שיל"ת. ד' דסליחות תרע"י"ן ס' וויראהל.

כבוד תלמידי הב' המו"מ חו"ש כבוד מו"ה חיים יהושע רעזמיוועש נ"י
בניר באטאר.

מחמת הטירדות הרב בימים האלה אמהר להשיבך בלי עיון רב כדי שלא
ידחה מכל וכל.

א) בחולין (דף י"א) דמקשה ורבי מאיר היכי אכל בישראל, וכי תימא דלא
אכל, פסח וקדשים מאי איכא למימר, וקשה אי נימא כספקן של המשנה למלך
(בהל' יסוה"ת) דמצות עשה קיים גם שלא כדרך אכילתן, א"כ אימא דאכל שלא
כדרך אכילתן, דמצוה קיים ועבירה לא עשה, ומובא במהר"ם שיק או"ח סימן
רנ"ח. ותמחה הלא דעת הפוסקים דמאן דסובר נותן טעם לפנם אסור, גם שלא
כדרך אכילה אסור, ורבי מאיר הוא דסובר נותן טעם לפנם אסור, א"כ גם אם אכלו
שלא כדרך אכילה ע"כ עביר איסורא.

בגוף קושיית האחרונים י"ל דפסח גלי רחמנא שאוכלין אותו בהרי מרור ואין
המרור מבטל טעם המצה או הפסח, א"כ חשיב אכילה גם שלכד"א, (דהרמב"ם
הסביר דשלכד"א הוא כגון עירב בו דבר מר), ולאידך ניסא צריך שישאר טעם פסח
בפיו, דמהאי טעמא אין מפטירין אחד הפסח אפיקומן, א"כ לא יוכל לאכלו שלא
כדרך אכילה, ובקדשים כדרך כלל אמר הכתוב למשחה לגדולה, שצריך לאכלו
כדרך שהשרים אוכלים אותו לא בתערובות דבר מר, או על ידי שלכד"א אחר,
העושה את האכילה הזאת כאילו רק השחיתו ולא לאכילה. וגם י"ל דמקשה מכח
מעשים בכל יום, דהרי ענינו הרהאות שאוכלין פסח וקדשים ולא לישתמיש כהן
ודיו ומדקדק במצות שידקדק לאכול שלכד"א כדי להנצל מאיסור טריפות או
גבילות.

ובישובך יש להתבונן קצת, כי נלעג"ד אשר ר"מ ור"ש פליגי רק בטעם
שהוא פגום קצת, בזה סובר ר"ש דמותר ור"מ סובר דאסור, אבל טעם הפגום
ביותר כגון בהמה מוכת שחין, כהא מודה אף ר"מ דמותר, וכן הקשה בלחם
סתרים, לכן גם אם נאמר דלר"מ שלכד"א אסור, הוא רק סרוח קצת, אבל פגום

(1) נולד בעיר אונגוואר בשנת תרכ"ב לאביו הג"ר גרשון וואלף בנעט זצ"ל ראב"ד ק
אונגוואר (חתנו של הגאון בעל קיצור שלחן ערוך). כשהגיע לפרקו נשא אשה בתו של הגאון
מוה"ר אברהם יצחק גליק אבד"ק טאלטשאווא זצ"ל. שימש כרומז"ץ בק"ק טאלטשאווא,
ובשנת תרמ"ט לפ"ק נבחר לאבד"ק סינער-וואראהל. נדפס ממנו שו"ת משיב טעם על
חאו"ה, וספר דובר אמת עה"ת. נפטר ראש חודש סיון שנת תרע"ג לפ"ק. - תשובה זו
הועתקה מפנקס כת"י השואל המונה כנגדי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד המהולל
והמפואר מו"ה שאול הוטטערפעד נ"י מאנטווערפען. יברכהו ד' בעוז ותעצומות.

הרבה מורה דמותר דומיא דנבילה. מעתה תקשה עדיין עכ"פ שיבוא לו פסח וקדשים מדבר שטעמו רע מאוד, או יעשהו באופן שאינו ראוי לאכילה כלל, (אלא דלזה י"ל דבהמה המוכה שחין לא יוכל להביאה לקרבן דהוי מום, או עכ"פ אסור משום הקריבהו נא לפחתיד), והיינו לעולא דס"ל פגום מעיקרא דברי הכל מותר, וכדפירשו התוס' דלא בקראי פליגי אלא בסברא, וא"כ תקשי קושיית האחרונים מאי מוטיב בגמ' פסח וקדשים מאי איכא למימר, דלמא כדעולא דפגום מעיקר, (כל שלא השביח ולבסוף פגום) גם ר"מ מתיר, וא"כ ה"נ הוי מצי לערב בו דבר מר או לסוכן בשמן מר, באופן שקודם שנצלה כבר הוא פגום, ובשלכד"א כזה, מורה ר"מ דמותר מצד נותן טעם לפגם, ואין לוקין עליו באכלו בעין, מ"מ ידי מצה יצא.

(ב) במס' ע"ז סוף פרק א' (דף כ"א ע"ב) קאמר דאסור להשכיר מרחץ לעכו"ם משום דעושה בו מלאכה בשבת, אבל לכותי מותר, דבשבת לא יעשה בו מלאכה, ובחז"ל מ' אנן נמי עבדינן. וצ"ע לפי המבואר במנחות דף ס"ה דהצדוקים וביסותים דרשו ממחרת השבת שבת ממש כו', ומבואר בפוסקים דה"ה כותים, וכן הוא להדיא בפירושי המשניות להרמב"ם בע"ז שם, וכן משמע בתויו"ט פ"ב דר"ה משנה ב' והגהות הרש"ש שם, א"כ איך דשאי להשכיר לכותי, הא יעשה בו מלאכה בשבועות שלנו וצ"ע, עכ"ד.

קושיא זו נזכרה במקומה בהגהות מצפה איתן שבש"ס ווילנא, ותירץ שהצדוקים כבר הודו לחכמים ששבועות חל ביום הקביעות ולא דוקא ממחרת השבת, כראיתא במגילת תענית ובפ"ג דתענית ובפ"ו דמנחות, וא"כ המשנה נאמר אחרי שכבר הודו וחזרו בהם, עיי"ש. אמנם נלענ"ד כי גם קודם זה ה' מותר להשכיר להם, כי לכאורה צריך להבין מה ה' להם להכשיל את הבית דין כדי שיחול שבועות ממחרת השבת, יעשו הב"ד מה שיעשו והם ישמרו שבועות ממחרת השבת. (אמת ש"ל שכווננו לטובת הכלל לפי דעתם הנפסדת שהצדק אתם, ורצו לזכות רבים, וגם רצו שיקרבו קרבות החג בשבועות שחל להיות בחשבונם). אך נראה על דרך שכתבו התוס' שהם דרשו דרוש דאתם אפי' מזירין, לכן ידעו דהעיקר תלוי בב"ד, לכן רצו דוקא שהב"ד יקבעו ליום שחל להיות בחשבונם, וממילא אם בדיעבד קבעו הב"ד שבועות באמצע השבוע, גם הם שמרו את יום זה, דאתם אפי' מזירין דוחה למחרת השבת שנאמר רק לכתחילה, ואמור מעתה שלא נצרכו לחשוש שיעשה הכותי מלאכה בעצרת שחל להיות בחשבוננו, כיון דגם הם דרשו אתם ואפי' מזירין, וידעו דאסור לעשות מלאכה בעצרת רידן.

עוד י"ל דבדקדוקי סופרים (וכן במשניות החדשים בגליון) הגירסא בפ"ב דראש השנה מ"א משקילקלו המינים, ולא הכותים, וא"כ י"ל דכותים לחוד ומינים לחוד, וכותים לא דרשי ממחרת השבת שבת ממש.

(ג) על מה שכתב הרשב"א דטריפה שנולדה מן הבטן חי', קשה מנדה (כ"ג ב') המפלת גוף אטום אין אמו טמאה לירה, ואיזהו גוף אטום, כדי שינטל מן החי וימות, ר' זכאי אומר וכו', איכא בינייהו טריפה חי'. הרי דמאן דס"ל טריפה אינה חי', גם בנטרפה מן הבטן ס"ל כן וצ"ע, אלה דבריו.

כבר נשאלתי בזה, ואין פנאי כעת לבקש מה שהשכתי, ופשטותו דטריפות דארם לא דמיא לטריפות דבהמה, ויכול להיות שהארם בהא מילתא גריעה מבהמה יותר, דאילו בארם אפי' בנטרפה מן הבטן ג"כ אינה חי' להך מ"ד דס"ל טריפה אינה חי', אבל בבהמה שכחה יותר מכח ארם, אם נולדה כך בסמך טריפות חי' היא, ועיין בהגהות ר"ש איגר שהעיר בזה. ועיין פלתי סימן נ"ז סק"י הביא דהתוס' בכורות ס"ג ב' ד"ה ר"ח, כתבו דגם למ"ד דטריפה חי', בחסר מן הארכובה ולמעלה אינה חי'. ולפי"ז נוכל לומר דהוא הדין בנולדה בטריפות, אף דחי', מ"מ בחסר מן הארכובה ולמעלה אינה חי' וכו'.

בברכת כוח"ט הנני הרד"ש,

יחזקאל בנעט

שני מכתבים מהגאון מוה"ר הילל ליכטענשטיין אבר"ק קאלאמיא זצ"ל¹

בע"ה. [יום ג' רסליחות תרל"ח קאלאמיא יע"א].

אהובי חתני נ"י².

זה לפני איזה שנים נתתי דיבורך וחתימות ירך ברפוס, שלא תרפים מעולם שום דבר מה שיכול להסתעף מזה נזק לכולל, ועתה נעשית חזון בדיבורך ששלחת אותן רפין „קול מבשר“, שתכליתן הוא לקבץ נדבות כדי להרבות ישיבת אה"ק, ועניים בני כולל שענייהם נשואות לנדבות אלה, ובלא"ה זה איזה שנים אשר נתמעט, א"כ יחזרו ויתמעטו, ומתוך כך תוכל לגרום להבעיר אש המחלוקה כבתחילה. הגם שאם אני רוצה לדון על גוף הדבר, יש לצרר לכאן ולכאן, אם יותר טוב להרבות ישיבת אה"ק מנדבות אלה או לא, ואין אני יכול להכריח ולומר שלא לעשות כן, אבל זאת אני אומר בבטח, שאתה לא תעשה כן, וגם אם המצוה הזאת היא גדולה ורבה, במה נחשב היא, אם מתוכה יסובב מחלוקות, ועל ידי מחלוקות מסתעפים חבילות חבילות של עבירות, לא תשנא, לא תקום, ולא תסור, ולא יהי' כקרח, ולשון הרע, ומסירות, וכמה בזיון התורה, וכמה חילול השם, שהוא על כולם.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונס' ה' עמוד י"ט. - שני מכתבים הללו הגיעו אלינו מאת נכדו האברך החשוב היקר והנעלה מוה"ר יודל ליכטענשטיין נ"י מאנטווערפן. יצו ד' אתו את הברכה.

(2) הוא הגאון מוה"ר עקיבא יוסף שלעיינגער זצ"ל. כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונס' ה' עמוד י"ט.

ואם רצון ד' הוא שיהי' התחלת הגאולה באופן זה שתתרכבה הישוב, הרכבה שלוחים לפניו לעשות כן, אבל אתה לא תעשה שום דבר, ואקוה שתשמע לי. ואם ח"ו לא כן תעשה, ויצה"ר המתלבש כיצ"ט יאמר לך שישבת אה"ק שקול אפילו לעשות מחלוקות, אזי תדע כי אצא נגדך ביד חזקה ואכתוב איזה פעמים בשבת אחים³) נגד דבר זה, לכן למען השם חוס על נפשך ונפש ילדיך. ואם תשמע לי, אזי יתקיים כך ברכת שומע תוכחה, עיין רבה סוף פרשה ראשונה של דברים, ואברך אותך בכוח בנוב"ג [=בנפש ובנוף] ולכל הנלוים אליך.

דברי חותנו,

הק' הילל ל"ש מוועטש

בע"ה. יום ג' ל"ה למב"י תרמ"ב קאלאמי.

לחתני כבני הרב המה"ג בקש"ת מו"ה עקיבא יוסף נ"י יאמר שלום.

אודות המכירה, השמר לך עשות כך, כי נפשי חשקה מאד לבוא שמה, הגם שכעת גבה טורא, מלבד שאין לי כלום על הוצאת הדרך, נוסף שצריך אני ליתן נדן לבתי הרסה שתחי' עם חתני מו"ה שמואל לוי נ"י, וגם לעשות חתונה לבתי הינדל? שתחי', עם כל זה איני מיאש עצמי מנסיעה זאת. הקוצר קצרה ידו מפרות. – ותכתוב לי כל עניני הדרך, והדברים הנצרכים על הבאה, ועל הספינה, ואם טוב יותר לילך מעיר אובן ישן לעיר טריעסט, או מעיר מלוכה ווין לטריעסט. וגם מתי אשלח ספרים, ולהיכן. וגם מעניני מכס שצריך לשלם, הכל תכתוב באריכות כלשון דייטש. דברי המשתוקק לנשק עפר אה"ק, ולשאוף אוירה לאורך ימים ושנים בתורה ובמע"ט.

דברי חמיד,

הק' הילל ל"ש מוועטש

ד"ש לנות ביתך היא בתי ליבא שתחי', ולכל י"ח, ובפרט לשני חתניך יחיו וצאצאיהם.

(3) „שבת אחים" הוא שם מכתב עתי הנדפס באותו זמן בעיר בודאפעסט.

מכתב מהגאון מוה"ר זעליג ראובן בענגיס זצ"ל אבר"ק ירושלים עיה"ק¹⁾

עמ"י עש"ו, יום ה' לס', ולתת עליכם היום ברכה" תרגנ"ה לפ"ק.
ב"ה ירושלים עה"ק ת"ו. יום ה' ט"ז לחדש אדר שנת תש"ה.

מע"כ מרנן ורבנן הגאונים ראשי אלופי, "עזרת תורה" בתוככי נויארק,
ד' עליהם יחיו וישם להם שלום.

בברכת שלמא רבא למע"כ ולתורתם ולכל הנלוים אליהם, הנני מודיעם בזה
כי היום הגיעני הסך ט"ו לירות א"י שהואילן לשלוח לי, ובוה הגדתי תודתי להם,
ואברכם בחג שמח וכשר ובכל הני מילי מעליותא, יקר ודבותא, ומלא חפני
שיבותא, לחיים ארוכים וברוכים ככל אות נפשם לטובה.

ובהודמן לבוא אתם בכתובים, מצאתי עלי חובה להודיעם בקצרה קושט דברי
אמת, ע"ד הילדים היתומים המובאים הנה מסביב סביב, אנו יודעים בבירור
שנמסרים לידי החפשים, ולפי הנשמע אינם מקיימים גם הבטחתם ליתן מהם
כששה אחוזים לחינוך החרדי, ואם נכונה השמועה שהשינו בעיר משכנם מכתב או
ט"ג [=טעלעגראם] מאיזה מאן דהוא מעירנו הי"ו אשר הוטב הענין, והרבה מהם
נתונים לחינוך טוב עפ"י דרך התורה והמצות, אוכל להעיד על זה, כי לא טובה
השמועה, ובשקר יסודה, ובשבוע העברה עשו היראים תעמולה גדולה למחאה
גלו' נגד הנהגתם הנשחתה בענין זה, לא יאומן כי יסופר על עון גדול כזה הנעשה
ע"י מחטיאים בגלוי ובזדון בכל מיני טצדקי של ערמה ומרמה, ובכל מיני חריצות,
והחרדים אשר בפה כמעט אשר אין בכחם להפריעם, כידוע גם למרחוק, בטעמים
ונימוקים שונים, אבל בסביבותם אין ספק שיכולים להשיב להיטיב בעזה"ש בכמה
דרכים. ולמותר לפנינו ליתן להם עצות למרחוק, ובלי תפונה, כי מן השמים יסייעו
להם לבטל מחשבותיהם ורצונם של המשחיתים, וכבר ידוע שאין לנו הרשות
להתפשר אתם גם על אחוז אחד מני אלף, וכמ"ש בירושלמי פ"ח דתרומות [הלכה
ד']. ואני אברכם, כי יהי נועם ד' עליהם, ויצליחם להעמיד את הרת על תלו, ולחזק
הבדקים ולנרוד הפרצות, וכן יהי רצון אמן.

והנני חותם בברכת שלום רב, מרבנן טב, ויקבלו את הטוב משוב לטובים,
ובקרוב נזכה לישועת ד' על עמו ותורתו וארצו.

כא"נ ונפש המברכם בכט"ס,

זעליג ראובן בענגיס ראב"ד

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונס' י' עמוד כ"א. - מכתב הלז הגיע אלינו מאת
ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. יתברך ממעון הברכות, בשפע
ברכות והצלחות.

תשובה בענינים שונים

מהרב הגאון מוה"ר חיים צבי עהרענרייך אבד"ק מאד ז"ל¹

ב"ה. יום ב' ראה העת"ר לפ"ק ה' מאד יצ"ו.

שוכ"ם לכבוד רב חביבי הבחור כארזים החרף ובקי טובא בחד"ת ירא
ושלם כש"ת מו"ה חיים יהושע נ"י.

יקרתו מעולפת ספירים בפילפולי דאורייתא לנכון הגיעני בעתו, והייתי
משתאה על יושר לימודו בסברא ישרה בחירודו ולבנו, ואמנם קעת כי שרידנא
טובא אי אפשר לבוא באורך כאשר חזינא לדעת² דלחידודי הוא דבעי, וע"כ לא
באתי רק בקצירת האומד כמעיר בדבריו.

מ"ש ברברי התשו' זכרון יצחק ותשו' הגרע"א שהובא בנחלת צבי מבעל
פתחי תשובה ביו"ד סי' יו"ד, שחקרו בשוחט בהמה מסוכנת בסכין של משמשי
ע"ז, לאסור הבהמה משום כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני,
וכבר פלפלו בזה באחרונים הרבה.

ולענ"ד מאז שראיתי דבריהם, אמרתי דאין זה ענין כלל לכל הני דחשיב
הש"ס בריש תמורה, דשם האיסור שאסרה תורה, הוא מענין גוף הדבר, כגון אונס
שהתורה אמרה שלא יגרש והוא עבר וגירש, וכן הקדים תרומה לביכורים וכיו"ב,
משא"כ הכא דאין האיסור על השחיטה משום ששחט באיסור, רק משום שנהנה
מהסכין של ע"ז, אין זה בכלל כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא
מהני, וע"כ פלפלו הפוסקים בסי' ר"ח והסמ"ע שם, רק לענין הנודר בפ"י שלא
ימכור, אבל הנודר הנאה מחבירו ועבר ומכר לו היכי דהוא נהנה, כגון בזכינא
דרמי על אפי', לא מצינו שהמכירה תהי' בטילה בריעבד. שוב מצאתי מזה בס'
חקר הלכה אות כ' ערך כל מילתא, מ"ש כעין זה ג"כ בשם הנתה"מ סי' רס"ט גבי
שוכר עידי שקר אין צריך להחזיר המעות, אף דבריבית ושוחד צריך להחזיר משום
אי עביד לא מהני, משום דהתורה לא כתבה האיסור על לקחת המעות, רק על
העדאת שקר, עיי"ש.

ויש לעשות עוד סמוכין לסברא זו, עפ"י מה שהקשו האחרונים בסוגיא
דחליפי איסורי הנאה לשיטת רש"י ותוס' דחליפין אסורין למחליף בהנאה, כרמי בר
חמי בנדרים מ"ז, דאמר ודלמא לכתחילה הוא דלא, והיינו מדנקט מכרן וקידש
בדמיהן בדיעבד, משמע דלכתחילה אסור, ומשום דהחליפין אסורין למחליף, עיין
תוס' חולין ד', א"כ איך מהני הקידושין, נימא כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד

1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קנ"ט ו' עמוד י"ט. - תשובה זו הועתקה מפנקס
השואל המונח בגנזי יידינו הרבני החסיד הנגיד והמפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י
מאמנווערפען. זכרה לו אלפי לטובה.

אי עבד לא מהני, ואף דמשמע ראינו אסור אלא מדרבנן, הא גם באיסור דרבנן אמרינן אי עבד לא מהני, כמ"ש הפוסקים ראי' מכתובות פ"ח. ולפימ"ש ניהא, דהכא בקידושין אין האיסור במעשה קידושין, אלא במה שנהנה ומרויח פרוטה דקידושין, משו"ה לא שייך אי עבד לא מהני, ויש מזה ראי' לסברא הנ"ל.

ובזה מבוארים דברי התוס' בע"ז דף ס"ב ע"א ד"ה בדמיהן וז"ל, משמע דבגוף הערלה אסור לקדש, וטעמא משום דלית בהו שוה פרוטה, וקשה דבגופא נמי איכא שוה פרוטה שלא כדרך הנאה, ועיי"ש מה שתירצו. ודבריהם המה סתומים ותמוהים, כאשר התפלא עליהם המשנה למלך בפ"ה מהל' אישות ה"א, דכתב שנעלם ממנו כוונתם, וכן בספר לחם סתרים התפלא עליהם, דלמה הוצרכו להוכיח מדיוקא דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת, דמשמע דבגוף הערלה אסור לקדש, והא להדיא איתא במתני' ברישא, המקדש בערלה אינה מקודשת, ועיין בשער המלך ובחידושי חתם סופר על מסכת ע"ז ושאר אחרונים מה שהאריכו לפרש דבריהם.

ולפימ"ש ניהא, ודברי התוס' מדויקים מאוד, שדייקו בלשונם דמשמע שאסור לקדש, וטעמא משום שאינו שוה פרוטה, שאין לו המשך ומוכן כלל לכאורה. ולפי האמור כוונת המשך דבריהם עולין יפה, דמגופא דמתני' לא דייקי כלל דטעם דאינה מקודשת באיסורי הנאה משום שאין בו שוה פרוטה, די"ל דהא דאינה מקודשת לא משום דאינו ממון, רק הטעם דלא מהני קידושין באיסור, משום כל מילתא דארל"ת אי עבד לא מהני, אך מסיפא הוכיחו שפיר, דתקני מכרן וקידש בדמיהן דיעבד, משמע שפיר דאסור לקדש בו, ואפי"ה אמרי' דמקודשת, וע"כ לא מהאי טעמא אתינן עלה כנ"ל, אלא משום דאין בו שוה פרוטה, ולכך הקשו שפיר, והא אית בי' שוה פרוטה בשלכד"ה"נ, וא"ש והבן. ובחי' הארכתי בעו"ה בדברי תוס' אלו בדרך מרווח ביותר, ואין כאן מקומו להאריך⁽²⁾.

(ב) העיר מעלתו בקושית האחרונים על דבר אסתפקת המל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת אי כמ"ע יוצא באוכל שלא כדרך אכילה, מש"ס דחולין י"א, ור"מ היכי אכיל בישרא, וכי תימא הכי נמי דלא אכיל, פסח וקדשים מאי איכא למימר. והרי משכחת שאכל שלא כדרך אכילה, ויפה העיר דר"מ לשיטתו אתי שפיר, דס"ל נותן טעם לפגם אסור, וה"ה שלכד"א כמ"ש הפוסקים, והאריך בזה בפלפול נאה, וכן הייתי עלי דרך זה עוד בימי בחרותי, והדברים עתיקין וארוכין. אך האמת אהוב מן הכל כמו שאמרת מכבר דלק"מ, מלבד דאפי' אם נימא דיוצא שלכד"א לא יתכן לומר דקרא דאכילת פסח וקדשים לא מיירי כי אם ע"י שלכד"א, דלפי פירכת הש"ס צ"ל לר"מ דכל עיקר אכילת מצוות דקדשים דווקא שלא כדרך אכילה, זה דבר שאין להעלות על הדעת.

גם מבלעדי זו, דהא באמת צריך להבין מדוע לא ילקה גם על שלכד"א משום אחשבי', ובאמת העיר בזה המנחת חינוך מצוה רפ"א, וע"כ צ"ל כמו שהביא שם

(2) עיין בספרו שו"ת קב חיים סי' פ"ה.

מדברי הלח"מ בפ"ח מהל' שבועות דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ואמרינן דמסתמא לא אחשבי', ויעיין בזה בשו"ת קול ארי' לאא"ז הגאון זצ"ל בס' מ"ג. אמנם אם אכל האיסור לצורך המצוה, וא"כ ע"כ אחשבי' לאכילה למען לצאת בו, וא"כ בחדא אכילה שלא יהי' איסורא ויוצא ידי מצוה אי אפשר, וכן מצאתי בשו"ת תפארת יוסף חאו"ח סי' ט"ז, וכן בשו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' רנ"ח, וכן הגאון מפ"ב מביא בשו"ת שכט סופר בשם מרן זקנו ההת"ס זצ"ל שכתב כן כמו שרמז גם מעלתו בעצמו. ובה אודא קושית השעה"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת ושאר קושיות האחרונים שהרגישו על המל"מ מכמה מקומות כמובן.

אולם באמת צ"ע בנוף דברי המל"מ דמסופק אי יוצא בשלכד"א באכילת מצה ופסח, באיזה מין שלא כדרך אכילה מיירי, אי בשאכלן חי, הא מצה ופסח אינו נאכל כי אם אפוי וצלי, וגם כבר כתבו דאכילת חי הוי כדרך אכילה, יעין בחתם סופר על סוגיות הש"ס (הנרפס מחדש בעיה"ק ירושלים תובכ"א), ויעיין בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' ק"ס כביאור היטב, וע"כ כמו שכתב הרמב"ם בפ"ה מהל' יסוה"ת, דשלא כדרך אכילה, היינו שעירב בו רבר מר או הבאישו, וא"כ במצה בלא"ה לא יצא, משום דטעם מצה בעינן, וכמבואר בש"ס ברכות ל"ח ובשו"ע או"ח סי' תס"א. (חסר הסיום).

נאד של דמעות

על הלקח מאתנו אחד מבני החבורה
הנה"ח מו"ה אלישע ביבעלמאן ע"ה

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ובלע המות לנצח, אמן.

המערכת

בדין בישול בשר בחלב

שמואל הלוי וואזנער

רב אב"ד ור"מ

זכרון מאיר, בני ברק

ב"ה. ט"ז סיון תשנ"ה לפ"ק.

כבוד ידידינו מאד נעלה הרב הגאון מלא וגדוש בתורה ויראה בנש"ק
וצריקים ר' חיים שמרלר שליט"א, בעמח"ס דרכי הלכה.

אחרשה"ט ויש"ת באה"ר. לנכון קבלתי מכתבו החשוב, ותוכו רצוף אהבה של תורה בנרון יהודי עובר בארה"ב בבית חרושת של נכרים ששם מייצרים אבקה שנעשה מתערובת בשר בחלב, וסדר העבודה שמכניסים בקדרה אחת בשר וחלב באופן שאין שיעור ביטול, ומדתיחין עד שכלה והולך, ומהזיעה שנוסף לתבניות עושים אבקה כשיתייבש, ותפקיד יהודי הנ"ל שלוחץ על כפתור עלקטרי, ועי"ז נפתח הצינור ונפלט מהצינור לתוך היורה חלב ומצר השני בשר בהמה, ואופן רתיחתם ע"י קיטור.

ונקודת השאלה, אם בישול כזה שסופו להיות הולך וכלה, הוי בגדר בישול בשר בחלב, וא"כ אסור לו לעבור שם. ב', את"ל שכן, מכ"מ אפשר דלחיצת הכפתור הוי רק גרמא, ומה הרין גרמא בבישול בב"ח. ג', בדין בשול ע"י קיטור אי נחשב כדרך בישול בכך. - וכ"ת פרס השמלה לאורכה בסוטו"ד ורבריו פח"ח, מכ"מ קשה לי להסכים לכל דבריו היקרים, ואכתוב רק בקיצור כדרכי.

הנהגה מש"כ לדון אם שייך בשול בב"ח כיון שכלה והולך, אין לי שום ספק דאיכא גדר בשול בזה, ואע"ג שכ"ת הביא ממשמעות כמה פוסקים דאין זה בגדר בשול, ובח"ס יו"ד סי' צ"ב בסופו כתב דע"פ לענין שבת אינו בגדר בשול. הנה גם בשבת אין זה פשוט כל כך, דהרי בשבת ע"ד ע"ב בשדי סיכתא לאתונא רחייב משום מבשל, אע"פ שהמים היוצאים כלים והולכים, אלא רמשם אפשר לדחות דהתם עיקר הבשול בעץ עצמו דמירפא רפי והדר קמיט, ובשול זה מתקיים, מכ"מ ממה שכתבו תוס' ישנים שבת י"ז ע"ב דטעם איסור מלאכה באונתן של פשתן דהאיסור משום בשול להללוחית טרם שיתייבש, אם לא דנרחה דגם התם תועלת הבשול בדיכוך הפשתן טרם ייבשו. ועיין גליון הש"ס יבמות ל"ג ע"ב בשם הירושלמי דאיכא בהקטרת אימורים בשבת גדר מלאכת בשול, דעיכול אימורים כמבשל, ואע"ג דבגמ' דילן שם ביבמות מוכח דלית לן כירושלמי, מדהזכירה גמ' בהקטרה רק גדר העברה ולא גדר בשול, מכ"מ אין ראי' לבעלמא, דשאני הקטרה דהמטרה היא שריפת החלבים לא בשולם, וכבר מצינו בעלמא ה"פ דבכה"ג כיון דאינו עכ"פ בגדר בשול הרגיל, כל זמן שאינו מכוין בפירוש לבשול אינו אפילו בגדר פסיק רישא לגבי מלאכה זאת, ואינו בגדר מלאכה כלל, כידועים דברי הה"מ בזה.

מכ"מ בהאי דהכא לא צריכנא בזה, חדא דאפשר לחלק בין בשול בב"ח לשבת וכמש"כ הח"ס שהעיר כ"ת, אלא רבלא"ה הדברים פשוטים דבשול גמור

הוא, כיון שמבשל כרגיל בשול בב"ח, אלא דהכוונה לאכלו אח"כ בצורת אבקה כאשר הרגיש גם כב', והוא פשוט.

ומש"כ כ"ת דלחיצת הכפתור הו"ל גרמא, ויתכן דבשול בב"ח ע"י גרמא אין איסור, לדידי פשוט דבבשול בב"ח ע"י גרמא איכא איסורא ממנ"פ או דאורייתא או דרבנן, דאעפ"י שדרשינן שבת ק"כ ע"ב עש' אסור גרמא מותר, א"א לרמות לשון לא תבשל וכה"ג ללשון לא תעשה, דתעשה היינו עש' ממש ולא גרמא, וגם בלשון עש' יש כעין סתירה למ"ש בשבת ק"א לענין סירוס דגם גרמא אסור אעפ"י דכתיב בארצכם לא תעשו, כאשר העיר כבר מרן הח"ס ביו"ד סי' רס"ו. וגם בש"ס דשבת דגרמא מותר, דעת הגאון בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קכ"ו (לענין גרם מחיקת השם) דיש כמין סתירה לסוגית הש"ס סוף מכות, ועיין במנ"ח בדיון סירוס (מצוה רצ"א) העיר ג"כ בסתירת היתר גרמא גם במקום דכתיב עש'. וגם כהאי דשבת כתבו דאיסור דרבנן עכ"פ איכא בגרמא, ושאיני כיבוי. עכ"פ למעשה ברור דעכ"פ איסור דרבנן איכא כהאי דהכא.

ומש"כ כבודו לדון בענין חימום ע"י קיטור אם נחשב לבשול בב"ח, ובתוך הדברים דן לפי שיטת הירושלמי במעשרות ופ"ג דשבת דאין בישול ברור דאורייתא רק באש מהלך תחתיו, לא בישול אפילו תוך כלי ראשון, וזוהו גולד לו ספק דכאן דהרוד הגדול אשר האש מהלך תחתיו עומד מרחוק, ומשם הולכים צינורות למקום תעש' הנ"ל, ורצה כ"ת לצרר דגם זה לא נקרא אש מהלך תחתיו, עד שבא להקל עם עוד איזה סניפים בנ"ד.

ידידי החשוב, בענייני לא יראה כן, חדא דהכל יודעים מחלוקת הפוסקים אם קי"ל כהאי ירושלמי וכדעת הפד"ח, דהא כל הפוסקים, ואתם הפמ"ג, דלמעשה צריכים לחשוש דכלי ראשון שהוסר מעל האש מבשל מה"ת בין בדיון שבת בין בדיון בב"ח, וכן הוא סוגית הפוסקים בכ"מ. ועוד דגם להירושלמי ברור דאין זה נכון, דירושלמי לאו גזיה"כ קאמר, אלא טעמא קאמר דאין בשולו ברור, ר"ל גמור ונשלם, רק באור מהלך תחתיו, כעין איזה חלוט ברור דקאמר בירושלמי, וא"כ כל שאנו רואים באמת דצינורות אלה פועלים בכל מקום בחום הגבוה של הקיטור שעדיין קשור לדוד העומד על האש. באותו כח עצום ממש כאלו עומדים על האש, מי חכם ישמר אלה להגיב ע"ז דאין זה בשול גמור דאורייתא. ובעצם בשול ע"י קיטור וכיו"ב שהוא תולדת אש ממש, ג"כ פשיטא דזה בשול דאורייתא, ואין זה דומה כלל להנאמר בס' ד"ת יו"ד סי' קי"ג ס"ק ט"ז אם בשול ע"י מכונת קיטור נכנס בגזרת חז"ל דבשול גוים יע"ש. ובוזה"ז פשיטא דכן נכנס באיסור בשול גוים, כיון שבוזה"ז נעשה זה דרך בשול כדרכו בתולדת אש, ואינו דומה כלל לעישון ולא לחמי טבריא, והדברים פשוטים.

סוף דבר לא ידעתי טעם להקל בנ"ד בדיון איסור בשול בשר בחלב דאורייתא או דרבנן. ומש"כ כ"ת לצרר להקל ע"פ דברי הגאון בעל דובב משרים ח"א סי' ל', לפענ"ד אין מקום לדבדי מע"כ בזה. וזולת זה כל דבריו בהשכל ודעת, ושמחתי בהם ובהפלת תורתו.

ע"ז בעה"ח, מצפה לרחמי ר',

שמואל הלוי וואזנער

בדינא דגרמי

אברהם ישעי' בארזל

חבר כולל עמק הלכה

קרית באכוב, בתיים

שאלה: ראובן יעץ לשמעון חבירו שימכור דירתו וישקיע כספו אצל לוי שהוא קבלו, ובטוח במצבו, ועי"ז ירויח אחוזים גבוהים, ושמעון השתכנע ממנו והשקיע כספו אצל לוי, ובסוף נתברר כי לוי ה' במצב קשה, ובתוך זמן קצר פשט את הרגל ואין לשמעון ממי לתבוע כספו, וירד כל כספו לשמיון, וראובן ידע מזה, האם יכול לתבוע את ראובן מדינא דגרמי כמה שגרם לו הנזק ע"י עצתו הרעה, או לא.

תשובה: הנה מקור דין זה לכא' הוא מסוגיא דב"ק (צ"ט ב') דאיתמד המראה דינא לשולחני ונמצא רע, דתניא שם דבין אומן ובין הדיוט חייב, (זולת בקי גדול מאוד כדנכו ואיסר, דאז חשיב כאונס). ומבואר שם בסוגיא דהוא מדינא דגרמי כמה שאמר לו שהמטבע טוב, ועי"ז הפסיד. ובתוס' שם מבואר דגם בחנם חייב בזה, עי"ש בד"ה ותניא, והובא זה להלכה בשו"ע סימן ש"ו ס"ו, רק שבשו"ע חולק בין בשכר לבחנם, דבשכר חייב אע"פ שהוא בקי, ובחנם, אם הוא בקי, שא"צ להתלמד פטור, אבל באינו בקי חייב לשלם אע"פ שהוא בחנם, עיי"ש. וכתב בשו"ע, והוא שיאמר לשולחני עליך אני סומך, או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים. והרמ"א כתב, וי"א דאפי' סתמא נמי חייב, ומ"מ הסבירא הראשונה נראה עיקר, ועי"ש בש"ך שהכריע כסברא זו, דצריך שיאמר חוי דעלך קסמיכנא.

ועי"ש בש"ך שכתב בשם שלטי גבורים, דה"ה בשואל את חבירו אם פלוני בטוח ואמור כרי להלוות לו, וחברו א"ל שהוא אמור ונמצא אח"כ שאינו כן דחייב היכא דא"ל חוי דעלך קסמיכנא או כשמוכח שסומך עליו. וכ"כ שם עוד, ומש"ה ג"ל היכא שמכר אדם בהקפה על חוב כדרך הסוחרים, ובא ראובן ג"כ להקיף ממנו ובא זה ושואל לסוחר אחר אם ראוי זה להקיפו אם עשיר הוא, וא"ל זה שהוא עשיר, ואח"כ נמצא עני, דאם א"ל חוי דעלך קסמיכנא חייב, עי"ש. ומבואר, דכל שגורם לו הפסד ע"י עצתו שיעץ לו עצה שאינה ראוי, וזה סומך עליו, חייב לשלם לו מדינא דגרמי, וא"כ ה"ה בנ"ד הנ"ל.

אמנם מה שצ"ע בזה, ממש"כ הרמ"א בסוף סי' שפ"ב סעיף ג' שהמזיק לחברו בעצתו שיעץ לו פטור, דלא הוי אלא גרמא בנזקין ופטור. ובאמת כן היא שיטת הרמב"ן בקונטרס דינא דגרמי, דכל המזיק לחבירו בעצתו לא הוי גרמי, הואיל ואת הנזק עושה בעצמו ואינו מוכרח לעשות כן, א"כ אף שסומך עליו פטור. והרמב"ן שם עמד ע"ז, דמאי שנא ממראה דינר לשולחני דחייב, והרי ג"כ אינו אלא עצה רעה, וכתב דשאני התם דאיירי שכשא"ל השולחני שהוא טוב, חייב לקבלו, וא"כ הרי זה כמי שחייבו בכך, וכמו דן את הדין וחייבו, ולכן חייב, עיי"ש בקונטרס דינא דגרמי להרמב"ן, ונשאר שם בצ"ע. (והרמב"ן במלחמות לסנהדרין כתב טעם אחר למראה דינר לשולחני, שהוא מתורת שומר, עיי"ש ואכ"מ), וא"כ ה' אפשר לומר דזהו דעת הרמ"א ג"כ.

אך באמת אי אפשר לומר כן, דבשו"ע ודאי לא קי"ל כן להלכה, דלא הזכיר אחד מהפוסקים בהא דמראה דינר דאיירי דוקא באופן שאינו יכול להישמש ממנו, ואדרבא מדברי הפוסקים הנ"ל שמוכאים בסימן ש"ו, מבואר דכל שסומך עליו אף שאין מוכרח לעשות כן, מ"מ אם עשה ע"פ עצתו חייב לו, וע"כ שזהו גם בכלל גרמי. ועיין גם ברמ"א בסימן קכ"ט ס"ב, שכתב ואפי' לא נתערב בהדיא, רק שאמר למלוה להלוות ללוה כי בטוח הוא ועשאו על פיו והי' שקר, חייב לשלם לו, דהוי כאילו נתערב לו, ועי"ש בסמ"ע וש"ך ונתה"מ שביארו דהחויב לא מדין ערב אלא מדינא דגרמי, הרי שהרמ"א עצמו פסק בכה"ג שחייב מדר"ג אף באופן שאין חייב לעשות כמו שאמר לו, ומבואר דלא ס"ל כשיטת הרמב"ן הנ"ל, וא"כ צ"ע ממש"כ בסימן שפ"ו דבהויקו בעצתו הוי דק גרמא בנזקין שפסוד.

והנה מקורו של הרמ"א שם הוא מתשובות הרשב"א סימן צ"ט כמובא בדרכי משה שם, והרשב"א שם איירי בפיתה עבר של חבריו להתגייר, ועי"ז יוצא לחירות ומפסיד הארון. וכתב הרשב"א שפסוד מלשלם, שהוא לא הויקו בכלום, והעבר הוא שנתגייר מרצונו, והמשיא עצה להתגייר אינו חייב, ולא מצינו בשום מקום משיא עצה ואפי' בנזקים שהוא חייב בדיני אדם, ואפי' שוכר עידי שקר, וכל שכן זה, עכ"ל שם. ומבואר דהרשב"א איירי באופן שאין הוא המזיק כלל, אלא העבר או העדי שקר, רק שהוא יעצם לכך. אמנם הרמ"א שהעתיקו באופן זה שהגורם לחבירו בעצתו שיעץ לו, משמע שאפי' ביעץ לבע"ד עצמו עצה רעה, ופעל ע"פ זה, ג"כ הוי דק גרמא. אך עכ"פ הא מיתה צריך להיות, שהוא באופן שאינו סומך עליו, דהרי באופן שאיירי ב' הרשב"א לא שייך כלל המושג שסומך עליו, שהרי אין שם שום סמיכות שיש כאן עצה טובה, והעבר יודע שמזיקו כאן, רק סברת הרשב"א היא שהואיל ולא עשה שום נזק רק שנתן עצה בלבד, ואין מוכרחין לעשות עפ"ז, פסוד. וא"כ ה"ה למד מזה הרמ"א, שכשמיעץ לניזק עצמו אינו חייב אם אינו מוכרח לעשות כן, אבל באופן שבאמת סומך עליו, והו' דינא דמראה דינר לשולחני דבסומך עליו חייב אף שאינו אלא עצה בלבד, כצ"ל בביאור דברי הרמ"א בסימן שפ"ו.

אמנם מה שצ"ע עדיין בדינים אלו, דשיטת הרא"ש ברינא דגרמי, שצריך שיעשה הוא בעצמו הנזק לממון חבריו, וגם צריך שיבא הנזק מיד בשעה שעושה המעשה, ושיהא בדי הויקא, כמבואר ברא"ש במס' ב"ב פרק לא יחפור, וב"ק פרק הגזול סימן י"ו, עי"ש באריכות. וכתב לבאר הא דמראה דינר לשולחני רחייב, למה חשיב שהנזק בא מיד, משום שמיד סומך עליו ופוסד אותו שנתנו לו, ולכן הוי הנזק מיד, עי"ש. והנה השיעור דמיד, היינו ממש בשעת מעשה הנזק, כמש"כ שם הרא"ש דזורק כלים ע"ג כדים וכסתות ובא אחר וסילק הכלים פסוד המסלק, ראין זה גרמי כיון שהנזק לא בא מיד רק אחד שניעו הכלים לארץ, הרי דצריך שממש בשעת מעשה יתחיל הנזק. וא"כ צ"ע איך במראה דינר הוי מיד, הרי צריך ליתן לו הדינר אחד שאמר לו שהוא טוב, ואז חל הנזק.

והי' נראה דכוונת הרא"ש דהמלוה כבר קיבל מיד הלוה המטבע עבור חובו, ובא לשאול השולחני, וע"י שאומר שהוא טוב, ממילא נמצא דנפטר הלוה, והרי זה כדן את הדין, שמיד שפוסק הדין מתחייב הבעל דין בתשלומין, והוה הנזק, ולכן חשיב מיד. ולפ"ז בכל הנך גויני דלעיל שכתב הש"ך בשם המהרש"ל, באומר לו שהוא עשיר ויכול להקיפו או להלוותו, ועי"ז הלך והלוהו או עסק עמו, לא חשיב הנזק בא מיד, רק אחר שאמר לו, ולפי הרא"ש בכה"ג לא הוי בכלל גרמי. וא"כ צ"ע דהרמ"א בסימן שפ"ו ברמ"א הביא דעת הרא"ש בריש סעיף ג', עי"ש, ולהרא"ש לכאן לא שייך דינא דהרמ"א דסימן קכ"ט הנ"ל. וגם הרבה אחרונים דנקטו לדינא דהכלל בגרמי הוא כמש"כ הש"ך, ולא השיג אף אחד על דינא דרמ"א דסימן קכ"ט, ועל הדינים של המהרש"ל הנ"ל שהובאו בש"ך.

ובדוחק צ"ל דכוונת הרא"ש דעצם הדבר שסומך עליו, זהו גופא הנזק במה שגורם לו שסומך עליו, ועי"ז יעשה נזק לעצמו, או דהואיל והעצה קיימת, כל הזמן חשיב כמייצעו בשעה שיעשה המכירה או ההקפה וחשיב כמיד, משא"כ כשעושה מעשה וכבר נגמרה המעשה, ורק אח"כ בא הנזק, לא חשיב מיד, אבל כאן בעצה הרי לא הדיבור הוא המזיק, אלא הפועל היוצא מזה מה שסומך עליו, וזה חשיב כאילו כל הזמן מיעצו עד שעה שעושה העסק ומפסיד, ודו"ק בזה.

עכ"פ להלכה ודאי קי"ל דאף כה"ג הוא בכלל גרמי במכשילו בעצתו כל שברור שסומך עליו, ואומר לו שהוא סומך עליו, וא"כ בנ"ד יש לחייבו כאמר לו שסומך עליו ממש. - אמנם באם השואל עצמו יודע שהמייצעו אינו בטוח במה שאומר, כה"ג יש לפטרו למייעץ, וסברא זו כתב בתשו' בספר יהושע תשובה קי"א קי"ב עיי"ש באריכות, דכה"ג הוא גרם לעצמו במה שסמך עליו, ואין בו משום דינא דגרמי, ורק באופן שהוא חושב שהמייצע יודע בודאי וסומך עליו, חשיב דינא דגרמי וחייב. - אמנם במקום שלא אמר לו שסומך עליו, דמבואר ברמ"א בסימן שפ"ו דכה"ג לא הוי דינא דגרמי אלא גרמא בנזקין, ופסוד לכאורה בדיני שמים, עכ"פ חייב באם עשה כמזיד, דכל גרמא בנזקין בדיני שמים עכ"פ חייב, אלא א"כ לא הי' לו לסמוך עליו כלל, דאז הוא גרם לעצמו.

עולת שבת בשבתו

בשלה

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ודרשו חכמז"ל במדרש, מלמד שרפו ידיהם מן המצוות. ולפי ההשקפה הראשונה יוקשה מאד להעלות על הדעת על אבותינו במדבר אשר זה מקרוב ראו עין בעין פלאות ד' כיציות מצרים וקריעת ים סוף, איך יסוגו אחור בזמן קצר כזה וירפו ידיהם מן המצוות. אמנם יובן, עפי"מ"ש הגאון בעל ישועות יעקב בהל' ציצית (סי' כ"ג) דיש הרבה כתות שאומרים אין חפץ לד' במעשה, רק העיקר היא המחשבה שיקבע בלבו אמונה בד', ועניני המעשה הם רק למי שאין יכולת בידו לקבוע המחשבה בלבו בלי עשי', אבל האנשים החכמים בעיניהם אשר בידם לקבוע המחשבה בלבם, אינם צריכים למעשה המצוה, וזו אפיקורסת גמורה, כי העיקר היא המעשה, והתורה אמרה אלה המצוות אשר יעש"ה אותם האדם וחי בהם, עכת"ד. וזהו כוונתם אמרם ז"ל הנ"ל, שרפו ידיהם מן המצוות, לא שנכנס ח"ו ספק בלבם באמונתם, רק שנתרשלו ידיהם בקיום המצוות במעשה ובפועל ממש, ואמרו שמספיק העבודה בפנימית והשכלית בלבד. ולהראות להם טעותם כי אין די במחשבה בלבד, בא עמלק וילחם עמם, וכתיב, והי' כאשר ידים משה יד"ו וגבר ישראל, להורות כי העיקר היא מצוות המעשיות הנעשות בידים ובפועל ממש.

(הגאון מוה"ר יעקב יוקל הירש אבד"ק ניימארק זצ"ל)

יתרו

ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עושה לעם מדוע אתה יושב לבדך וגו' ויאמר משה לחותנו כי יבא אלי העם לדרוש אלקים. י"ל הכוונה בזה, ריתרו שאל למשה איך אתה יושב לבדך לשפוט את העם, הלא אמרו חכמז"ל (אבות פ"ד) אל תהי דן יחירי. ועל זה ענה לו משה רבינו, כי יבא אלי העם לדרוש אלקים, יבא לשון הווה, כמאה"כ ככה יעשה איוב (איוב א'), והיינו שרגיל הוא לעשות, כמו כן הכא פי' הפסוק שרגיל העם לבא אלי, והכוונה, על דרך שכתבו התוס' בסנהדרין (ה' ע"א ד"ה כגון), דמי שרגיל בדינים, דן אף יחירי כי אין לחוש שמא יטעה, יעו"ש.

(הגאון מוה"ר מאיר שיף אבד"ק פולדא זצ"ל)

משפטים

כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו עוזב תעזוב עמו. עיין דרשת רז"ל ברש"י, ולדעתי נראה, עפ"י המבואר אצלינו החילוק בין מצות החוקיות למצות השכליות, דבמצות השכליות מחויב להיות לו תיכף הרצון

(1) הועתק מהקדמת ספרו שו"ת ברכת יעקב (ד"ה במגלה).

(2) עפ"י מה שכתוב בחידושי מהר"ם שיף במס' סנהדרין דף ה' ע"א.

לעשותם, מאשר כן השכלי, משא"כ במצות החוקיות, צריך להיות הרצון שלא לקיימם, וזאת אח"כ יקיימם עפ"י גזירת המצווה, וכמו שאמרו רז"ל (ספרא פרשת קדושים), אל יאמר אדם אי אפשרי בבשר חזיר אלא אפשרי ומה אפשרי ואבי שבשמים גזר עלי כך. והנה מצוה זו לפרוק לשונא, הנהו מחוקיות התורה, כי מצד השכל לא ירצה לפרוק לשונא, על כן צריך להיות לו רצון תחלה שלא לפרוק, ואח"כ יכופ את יצרו לפרוק. וזהו שאמר, בתחלה, וחדלת מעזוב לו, עפ"י רצון השכלי, ובסוף עזוב תעזוב עמו, כדרך מצות החוקיות ובנ"ל, והוא פ"י נחמד מאד. (הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא טויבש אבד"ק יאס זצ"ל)

תצוה

במדרש רבה בפרשה זו, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, באותו שעה הרע לו למשה, אמר לו הקב"ה תורה היתה שלי ונתתי' לך. והמדרש הזה כולה מקשה ואומר דורשני, חדא, מה שאמר שיהרע לו למשה, וכי שייך לומר על משה רבינו דכתיב ב' והאיש משה עניו מאד, שיקנא בעד הכהונה, ומה גם באחיו אהרן, וגם התשובה של הקב"ה קשה להולמו. וי"ל ביאור המדרש, בהקדם מדרש רבה (פ' שמות) כל המתעסק בצרכי ציבור משכח תורתו. גם נודע מה שכתב רש"י בפרשת וארא עה"פ הוא אהרן ומשה, דפעמים הקדים אהרן למשה ופעמים הקדים משה לאהרן, מלמד ששניהם שקולים. עוד אמרו ז"ל עה"פ ויתן אל משה ככלותו, מלמד שה' משה לומד התורה ושוכח אותה, עד שנתן הקב"ה אותה לו במתנה. ועפ"י הדברים האלה יהי' ביאור הענין, בשעה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, להיות כהן גדול, הרע לו למשה, כי על ידי שיתעסק אהרן בצרכי הציבור ישכח תורתו, אבל לא הי' מקנא אותו ח"ו בעבור העבודה, ובאה התשובה מאת הקב"ה, תורה היתה לי ונתתי' לך, נתתי' דייקא, ולמה נתתי לך במתנה, בשביל שה' משה שוכח התורה, ואחר המתנה הי' מעלת משה שלמד ולא שכח, ועל כרחך מעלה זו היתה ג"כ לאהרן, דאל"כ לא היו משה ואהרן שקולים, דלא ראי זה כהראי זה, אלא ע"כ שגם בדבר הזה שקולים הם, שאהרן למד ולא שכח, אם כן אעפ"י שיתעסק בצרכי ציבור לא ישכח את התורה. (הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא בעל יד יוסף זצ"ל)

כי תשא

וימחר משה יקוד ארצה וישתחו, ואמרו על זה בגמרא במס' סנהדרין (קי"א ע"א) מה ראה, רבנן אמרי אמת דאה. וי"ל בזה עפ"י מה דאיתא במדרש רבה (פ' בראשית) עה"פ חסד ואמת נפנשו צדק ושלום נשקו (תהלים פ"ה), חסד אמר יברא

(3) הועתק מכת"ק שהגיע אלינו מעזבון הרב הגאון מוה"ר יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק יאס. תנצב"ה.

(4) עפ"י כתי"ק.

האדם שהוא גומל חסדים, ואמת אמר אל יברא שכולו שקרים וכו', מה עשה הקב"ה נמל אמת והשליכו לארץ הה"ר ותשלך אמת ארצה (דניאל ח'). ורבו בזה הפירושים על השלכת אמת ארצה. וי"ל שדמזו בזה להא דאמרינן במס' ראש השנה (דף י"ז ע"ב) אילפא רמי, כתיב ורב חסד, וכתיב ואמת, בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד, ע"כ. נמצא שהי' ראוי לכתוב בסדר י"ג מדות של רחמים, בתחלה תיבת אמת, ועל כן אמרו במדרש, שהשליך אמת למטה, ונכתב שלא בסדר (ועיי' מהרש"א בח"א שם במס' ד"ה). ובוה י"ל כונת מאמר הגמ' הנ"ל, וימהר משה ויקוד ארצה, מה ראה, אמת ראה, משום דעל מדת אמת נאמר הפסוק ותשלך אמת ארצה כנ"ל, מש"ה אמר ויקוד ארצה"ה דייקא.

(הגאון מוה"ר מאיר בומסלא ראב"ד ק פראג זצ"ל)

ויקהל

כתיב בסוף פרשת כי תשא, ודאו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה וגו', ובתחלת פרשת ויקהל כתיב, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו' לא תבערו אש בכל מושבותיכם וגו'. להבין סמיכת הפרשיות יש לומר, עפ"י מה דאיתא במדרש עה"פ ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, ד"י בר נחמן בשם רשב"ל אומר, עד שהי' כותב בקולמוסו נשתייר קימעא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד. וכתב באור החיים הק', דהטפה שנשתיירה בקולמוס, היתה מחמת שכתב והאיש משה ענו, חסד יו"ד, לכן נשתיירה אותה טפה, ובעבור ענותנותו שלא רצה לכתוב עניו באות יו"ד, בשכר זה זכה לקרני ההוד. גם מבואר בספה"ק, דמדת הענוה והשפלות נקראת שלום, מפני שגורמת שלום בין איש לרעהו, ולהיפוך מדת הגאות גורמת מחלוקת בין אדם לחבירו, וכמו שאמרו חכמנו"ל במס' כלה רבתי (פרק ג') אין לך שפל רוח יותר מרודף שלום, וחשוב ברעתך, איך הוא רודף שלום אם אינו שפל רוח, ע"כ.

ולפי"ז י"ל דאחר שראו בני ישראל כי קרן עור פני משה, והיינו מחמת גודל מדת ענותנותו, רצו גם הם לזכות למדת הענוה ולקרני ההוד, על כן צוה משה להקהל כל עדת בני ישראל, דהיינו שיתאספו ויתאחדו כולם כאחד בלי שום פירוד כלל, ואמר להם, לא תבערו אש בכל מושבותיכם, דהיינו אש של מחלוקת, כמבואר בשלה"ק דהפסוק לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, רומז על אש המחלוקת, שצריך האדם ליהדר שלא לבער אותו עולמית, ומכ"ש ביום השבת קודש, ועו"ש. ועל ידי שיהיו עדת בני ישראל נוהרים מלבער אש המחלוקת, רק יתאחדו כולם בשלום ובשלוח, יגיעו למדת הענוה והשפלות, ויזכו לקרני ההוד.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

(5) הובא בשמו בכת"י אחד מתלמידיו המונח כגנוי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הושטערער נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

ויקרא

ויקרא אל משה וידבר ד' אליו ונ'. וברש"י, שהקב"ה הקדים קריאה זו, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנא' וקרא זה אל זה. וצריכים להבין, א"כ למה כתיב תיבת ויקרא באל"ף זעירא, שמורה על קטנות ושפלות, הלא לפי"ד רש"י היתה כאן קריאה של חיבה, שמורה על מדרגה עליונה וגבוהה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו. אכן י"ל, דהא נופא מה שהוצרך הקב"ה לקרוא ולצוות דיני הקרבנות, הוא ענין קטנות וגריעותא לישראל, כי ה' ראוי שיתעוררו בני ישראל מעצמם להקריב קרבן לד' טרם שיצוה ד' להם מעשה הקרבנות, וכמו שמצינו באבות הקדושים, שמעצמם הקריבו קרבנות לד', באברהם אבינו כתיב, ויבן שם מזבח לד' (בראשית י"ג), וביצחק אבינו כתיב, ויבן שם מזבח ויקרא בשם ד' (בראשית כ"ו), וכיעקב אבינו כתיב, ויצב שם מזבח (בראשית ל"ג), ובאופן זה, כשהיא באתערותא דלתתא, אז היא חביבה ואהובה לפני המקום, אמנם מאחר שהוצרך הקב"ה להקדים לישראל קריאה וציווי, דהיינו אתערותא דלעילא, זה ה' חסרון וקטנות אצלם, לכן כתיב ויקרא באל"ף זעירא.

וזה"כ אח"כ, אדם כי יקריב מכם קרבן לד', דנוע דיש ארבע תוארים להאדם, דהיינו אדם, איש, גבר, אנוש, והמוכח שבהם הוא תואר אדם המורה על אדם המעלה, ולזה אמר, אדם כי יקריב מכם קרבן לד', כלו', אימתי אתם קרויים אדם, כאשר תקריבו מעצמכם קרבן לד' באתערותא דלתתא, ולא תמתינו על אתערותא דלעילא, אז תהיו בבחי' אדם המעלה במדרגה עליונה מאוד. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

לשאלת רבים

יש להשיג אצלינו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת
כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

תקנות שנתקנו בק"ק סמיכהוף בשנת תקכ"ז

רח"ש לבי דברי טוב, אומר אני מעשי למלך, לשוני עט סופר מהיר במלאכתו מלאכת השמים, למען חיזוק יסוד בתינו ולא יפרצו פרצות, ולעמוד על דרך ממוצע, ולא ישיגע גבול שנבלו ראשונים, בתקנות מדינה, בדבר התרת קדושין, מן כל מאה ראשונה מאה צ"ל, וממאה שניי' חמשים צ"ל, ומפחות ממאה כמאה (על למעלה), ועתה שרכני דורינו פרצו גדר וגבול, זה בכה וזה בכה, וגוברים התרת קדושין לפי דעתם בלי ריצוי שר ומנהיג, ונראה כלא תתגודדו, עד שע"י כן המוני עם דוברים סרה על רכני ארץ, והוא חילול השם גדול בעו"ה, ולהסיר תלונה ולזות שפתים, ויהי' לאהל אחד, תוקף פקדוטינו:

א'. להיות אגודה אחת, שכל רבני מדינתנו לא יפרצו פרץ, ליקח ח"ו אפילו דבר מועט יותר מכדי שיעור האמור לעיל, ממאה ראשונה מאה צ"ל וממאה שניי' חמשים צ"ל ופחות ממאה כמאה, היינו מן סך גרן מצד הכלה לכד כנ"ל, וזה החיוב על החתן לפרוע מכיסו וכספו, ועל אודות סידור קדושין, לפי פקודת המלכות יר"ה, לכל ירים איש את ידו לסדר קדושין בלתי קבלת רשות מהרב דגליל גר"ו, ישאר בתוקפו ובגבורתו, רק ככה יהי' משפטו, באם שבעל החתונה, לא יבקש להכביד על הרב דגליל, להוציא הוצאות ולהטריח שיבוא בעצמו ובכבודו על החתונה, או לפעמים שיש לו במשפחתו הודע כטיב גיטן וקדושין, ורצונו לכבדו, אל ימאן הרב דגליל בזה, כי הקרוב קרוב קודם, אבל אם הרב דגליל אינו מרוצה בכך, הרשות בידו לכבד לסדר הקדושין למי שיאות בעיניו, ושלוחו של אדם כמותו, ואין על בעל החתונה לשלם יותר שום מעות התרה או הוצאות, באשר שכבר קיבל הרב דגליל מה שהי' לו לקבל.

ב'. וכשיעור הנ"ל לשלם ממאה, ופחות ממאה, וממאה ואילך, כה יהי' גם לשדכנים, דהיינו שיפוי כח להם, שישלם כל צד לפי ערך הנ"ל.

ג'. ומחמת חזנות ושמשות, כך יהי', במקום שיש להם תקנות קדמונים, בכתב יושר, ישאר בתוקפם להתנהג כפי תקנתם, אבל בקהלות קטנות, יתן להם שני חלקי שלישי מסך הנ"ל כנ"ל, ובזה יופטרו הצדדים מכל וכל, הן מקבלת קנין, וכתובת תנאים אחרונים, וש"ח, ושה"ג, וכדומה שארי דברים הנקראים אקסיכענציען שלהם, עד שכת שלאחר החתונה ועד בכלל, אמנם שכר כתיבת הכתובה ותוספות כתובה לא נכלל בזה, וישולם להם לפי ערך הכתובה מכל מאה עשרה צ"ל.

ד'. גם מה שנתפשט הנגע בני אדם, שרצים כסוסים וכלי משחיתים בידם שקורין פיסטאלין, ויוצאים במדרכת המשונה לקבל חתן או כלה, ולפעמים פגיעתן רעה שהמה חבלו באחרים ואחרים חבלו בהן, וכמה קלקולים שיצא מזה, וחכרון אחד עולה לכאן ולכאן, מעשה שהי', ומה שיוכל להסתעף מזה, בכך לתקן ולעשות גדר לפדצה זו, תוקף פקודתנו על כל בני המדינה יצ"ו, שלא יצא חוצה ולא ייזדון עוד בדבר זה בשום אופן.

ה'. גם מענין כלי זמרים, ושאלטין, שבאים מעצמם ומכבידים על בעל החתונה והאורחים, לתבוע חלקם בפהם, עד שכמה אנשים שבמקרא מונעים עצמם לילך על החתונה בשבילם, ככה יהי' משפטם, אם הסך נדון מצד הכלה מאה וחמישים זהו, אין רשות לבעל החתונה ליקח יותר משלשה כלי זמרים, ושני שאלטין, ואם יהי' עד חמשה מאות או יותר, יש לו רשות ליקח ארבעה כלי זמרים ושני שאלטין, ומלבד שישמרו ברית הלשון, שלא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ולא ידברו ליצנות, ושלא ילבישו בגדי שעטנז, כי דברים אלה אינם מן המצות סעודת אירוסין, אלא בכלל סעודת מרעים ח"ו.

ו'. סדר הכנסת אורחים על החתונה, כך יהי', באם שסך הנדון מצד הכלה עולה לשלשה מאות זהו, אזי רשות להכניס מלבד קרובים של הצדדים, חמשה עשר אורחים ונערים בכלל, ומן שלשה עד חמשה מאות לא יותר מעשרים אורחים ונערים בכלל, מלבד משמשים.

ז'. זאת ועוד האחרת, שמנהג קצת רבנים, סובבים בכל שנה ושנה, כרוכלים הסובבים בעיירות ובשווקים וככהנים המחזירים על הגרנות, בגליל שלהם, מעלים על בני הגליל הוצאות מרובות, שכר עגלה ממקום למקום, עד שגדול מנשוא ומכבידים, וע"י כך נשארים חייבים קצבותם מעות מסים קיר"ה, בכך תוקף פקודתנו לכל לשנות, שלא יסובבו הגליל, רק פעם אחת לשלש שנים, ואם ישימו דרך פעמיו שלוחי מצוה, אז דרך הליכתם, ישימו עיניהם פקחא להשגיח על המלמדי תינוקות שלא יעשו מלאכת ה' ברמי' ח"ו, ולדבר עם בני הגליל דברים המתיישבים על הלב להחזיק לומדי תורה לבניהם ולהיות בסומכי נפשם, כי אם אין קמח וכו', ואולי יקוים והשיב לב אבות וגו'.

ח'. מההכרח הגדול לרפאות הננעי בתים, המה הנשים, שמחבלים בעליהן במלבושי יקרות ורקמה, בפרשות מלבושים הנקדאים שייקידליך, מן משי, ועוברים על צוואת יעקב אבינו ע"ה, למה תתראו, ומושכים עליהם קנאת עמים, באומרם ראו אלה שאינן ראויים, רק מאשר הי' לנו עשו את כל הכבוד הזה, עד שמגיע הדברים להשררה, שאומרים נרפים המה נרפים, ומכבידים עליהם בעול המס, וע"י כך יורדים לטמיון. ולתקן העיוות, תוקף פקודתנו, שלא ילבישו הנשים בגדי קרמה, רק לכבוד שבת וי"ט לילך לבה"כ לכבוד המקום ב"ה, אבל אותן מצנפת שקורין קא"פ צייג, אפילו בשבת וי"ט אסור לילך, וח"ו שיהי' חש בראשה כזה ובחקתיהם לא תלכו וגו'.

ט'. תחומי שבת שהמה דאורייתא, וקצת בעלי בתים עשו תחומין לעצמן אפילו שלא מדרבנן אשר לא כדת, באמרם שכך גבלו ראשונים, והם יחשבו למצוה, שהולכים לבה"כ להתפלל שם במנין, ובאמת היא מצוה הבא בעבירה, ועל זה יפקחו עיניהם רבני הנלילות, לקבוע להן תחומין עפ"י התורה, ומי שיעבור ח"ו, הוא בכלל דלא תסור.

י'. באשר שמהראוי ונכון לנסות ולהשגיח על השוחטים ובודקים, יהי' שכרם דרבני הגליל כזה, אם מהצורך ליתן לו קבלה חדשה, אזי יקח אחד זהב שלשים

צ"ל, אבל מי שכבר הוחזק, וביקש רק לנסותו להראות שעומד בחזקתו, לא יקח ממנו מאומה, רק אם הוא עומד אל ידחהו, אמנם שוחטים ובודקים שבאו לשירות מגליל לגליל, שמהצורך לילך אצל הרב דגליל שבא לשם לנסותו, יקח בפעם הראשון עבור הנסיון שלשים צ"ל.

י"א. גם צריך לעשות סייג וגדר על הנהו ארחי ופרחי המחזירים בעיירות, אם אין בידם כתב מהמנהיג, לא יתן הרב אב"ד דגליל שום קיום, ואצ"ל כתב חדש, והשמר פן יוציא ממון שלא כדיון בשטרי ייחוסיהם.

י"ב. וזאת לשיעורא דרבנן וקצבה, בדבר נטילת פרעון, מפסקים שפסקו, והעמידו דיניהם על דין תורה, ובקושי יש היתר ליטול, רק שכר בטילה כדעת הפוסקים, ועכ"פ הרוצה ליהנות יהנה כאלישע ולא יותר מדאי, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין קשה, שמניחים הדין דין אמת, ומעלים דיניהם בערכאות, והוציא הוצאות מרובות, ועינוי הדין, או כל דאלים גבר. וכדי להסיר המכשלה הזאת, אמרנו לחתוך קצרה בדבר השוה לכל נפש, וזהו, מה שנפסק על הסכסוך שבין בעלי דינים, צא תן לו מאותו הסך ישולם שכרם, אם הוא חמשים זהובים, יקחו השלשה דיינים מכל צד, אחד זהב שלשים צ"ל, ואם יהא נפסק, צא תן לו מאה זהובים, יקחו שני פראצענטא מכל צד, ואם יהא נפסק ממאה ואילך, אזי יקחו ממאה הראשונה כנ"ל, וממאה ואילך רק אחד פראצענטא ממאה, ובוה אין הפרש אם יעמדו לפני שלשה דיינים, או לפני הרב דגליל לבד. אמנם למטה מעשרה הוא רשות היחיד, ויתנו כל צד שלשים צ"ל. אכן אם רצון הבע"ד שיבוא הרב למקום חפצם, אזי מלבד מעות הפסק המבואר לעיל, ישולם לו שכר עגלה ומזונות.

י"ג. לעת הצורך ח"ו, סילוק האלמנה, שתבע ממנה השבעת כתובה, שתעשה דוקא בפני הרב דגליל, אזי יקח מהשבעת כתובה דבתולתא שלשה זהו, ומכתובת אלמנה אחד זהב שלשים צ"ל, מלבד הוצאותיו. אמנם אם רצון הצדדים לעשות השבעת כתובה בפני שלשה בעלי בתים, דמסתמא איכא חד ביניהם דגמרי וסביר, ובפרט אם יש מורה צדק ביניהם, יהי דיניהם דין, ושבועתה שבועה, ופטורה.

באשר שראו ראינו שכל היום קשה מחברתה, והשפע מתמעטת והולכת, ועול המסים וארנונות קשה מנשוא, בכך חקרנו ודרשנו ובדקנו עד מקום שידינו מגעת, אולי ימצא עזר ותרופה קצת, ומצאנו וראינו בעיון היטב לתקן תקנות הנ"ל, כדי לצמצם ההוצאות שאינם מהכרח הגדול, ופן יהי קצת עזר וסיוע לסבול וליתן המסים קיר"ה יר"ה. בכך תוקף פקודתינו, שלא ימרה איש את פיו נגד התקנות הנ"ל, כי להנאתם ולטובתם של בני עמנו נתכוונו, ובאם שיעבור אחד מבני המדינה ויתן כתף סוררת, אזי יוקנס העובר ההוא כפי התואר והענין, והשומע לדברינו יתברך בברכת הטוב והמטיב.

נעשה בוועד סמיכהוף, יום גימ"ל שהוכפל בו כי טוב, ז"ך אייר תי"ו קו"ף כ"ף זי"ן לפ"ק.

(מקום החתימות של מנהיגי המדינה)

מכתבים אל המערכת

בס"ד. ד' שבט שנת ת"שמע ש'ועת נ'כאים ו'תקבלם לפ"ק.

כבוד מערכת כרם שלמה החשובה הע"י.

(א) בקובץ קע"ז עמוד כ"ו, בהערות מהרה"ג מוהר"ר שמואל דוד הכהן פרידמאן ז"ל דומ"ק דק"ק חוסט, על ספה"ק בני יששכר, בהערה ראשונה שם כתב וז"ל, צ"ע בלשון בריש שתא ולשון בראש השנה פירושם אחד, ע"כ ההערה. וי"ל בראש השנה שם התואר (על כל הב' ימים של יו"ט), משא"כ רי"ש שת"א בלשון המדובר אז בלשון בני אדם (ארמית), הכוונה פשוטו כמשמעו, בכניסת השנה בראשיתה בלילה.

(ב) בקובץ קע"ח עמוד ל"ו אות ח', הובא מתוס' ישנים שבת דף כ"א ע"א, שכתבו גבי חלב מהותך, רהאי שמא יטה, ודאי"י יטה. ועפי"ז הקשה הרה"ג ר' אהרן גר כ"ץ אבד"ק ניימושע ז"ל, א"כ אמאי מותרין להדליק נר חנוכה בכל השמנים וכו', הא בודאי יטה, והוי כודאי תכבה דאז בכתה זקוק לה, ע"ש, וכתב ויש לחלק וצ"ע ק. - ולכאורה החילוק פשוט מאוד ולק"מ, בדשבת מותר ועשוי להשתמש לאורה, ולכן אסור להדליק בחלב מהותך גזירה אטו שאינו מהותך שבדאי יטה, משא"כ בחנוכה שאסור להשתמש לאורה לא שייך כלל אפילו שמא יטה, וכ"ש דלא שייך לומר שבדאי יטה.

(ג) בקובץ הנ"ל עמוד נ"ב, העיר אחי ר' אלעזר שיח' גאלדמאן, על דברי הש"ך עה"ת שרצה לחדש שעיר חין לחוד, ושם שלח רבקה את יעקב בנה באמרה ברח לך אל לבן חרנ"ה, ויצחק אביו הרחיב הדרך מפני עשו אחיו, ואמר לו בקול רם קום לך פרנ"ה אר"ם, ולכן הלך תחלה לפדן ארם כדברי אביו, ואח"כ ברח לחרן כדברי אמו, ויעקב אמר עם לבן גרתי, וולא הייתי בפרדן ארם אלא בחרן אצל לבן, עכ"ד הש"ך עה"ת. ועל זה העיר, שאיך יתפרשו לפי"ז כמה וכמה פסוקים בפרשת וישלח, בפרשת ויגש, ובפרשת ויחי, דכתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען כבואו מפרדן ארם (ל"ג י"ח), וירא אלוקים אל יעקב עוד כבואו מפרדן ארם (ל"ה ט'), אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפרדן ארם (מ"ו ט"ו), ואני כבואי מפרדן וגו' (מ"ח ז'), ע"כ ההערה.

ואולי י"ל שלפרדן ארם הלך תחילה (מפני ידאת עשו) כמצות אביו כמו שכתב הש"ך הנ"ל, לכן לא רצה הכתיב לכתוב ולפרסם שבאמת הלך לחרן לבית לבן, כעין שכתב רש"י בסוף פ' נח עה"פ וימת תרח בחרן (י"א ל"ב) ע"ש, אעפ"י שכתוב ג"כ ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנ"ה, אינו ניכר כל כך, שחרן היא לפני פדן ארם, והלך שם רק על ביקור קצר, ומשם לפדן ארם תכלית הליכתו כמצוות אביו, ולא ניכר שעיקר הליכתו וקביעת רגליו בחרן, רק בפרדן ארם.

ואולי יש להוסיף עוד, שגם בסוף אחר כ' שנים בבית לבן חזר לזמן לפדן ארם, ונעוץ סופו בתחילתו, והוי כמו שה' כל הזמן בפרדן ארם, (כידוע מספה"ק דאם מקבלים ללמוד איזה מסכתא או ספר ואינם יכולים לסיים, ילמוד ההתחלה והסוף ויהי' נחשב כלמד את כולה, כמו שאנו עושים בתיקון ליל שבועות, והדברים ידועים), ובוה התחכם לשמוע בקול אביו ובקול אמו. ועפי"ז יתורץ ג' מהפסקים הנ"ל שכתוב בהם הלשון כבוא"ו מפרדן ארם, שבאמת בא (בסוף) מפרדן ארם לארץ כנען, ודו"ק.

עוד אוסיף איזה הערות:

(ד) בספה"ק ברית אכרם עה"ת בפרשת וארא הביא המסורה ג' פעמים תיבת פדות, אחד חסר וב' מלאים, ושמותי פדות בין עמי וגו', חסר, וב' מלאים, פדות שלח

לעמו, והרבה עמו פדות, ומפרש ע"ר דאיתא דנאות מצדים היתה ע"י משה שהי' בו"ר, בשביל זה לא היתה נאולה שלימה, אבל לעתיד יהי' ע"י הקב"ה בעצמו הנאולה, אז תהי' נאולה שלימה. וז"ש ושמתי פדת בין עמי חסד, לרמוז על נאות מצדים שהיתה חסירה, ואמר הטעם פדות של"ח לעמו, פ' שהפדות של מצדים הי' ע"י שליח, וז"ש שלח לעמו, ע"ש. ולכאורה קשה, דלפי דבריו הוי' לי' לכתוב פד"ת שלח לעמו, ג"כ חסד. (ה) בספח"ק קרושת לוי פדרשת תצוה בר"ה או יבואר ועשית וכו', כתב באמצע דבה"ק: ואלו הששה מדות הם, האחד הוא אהבה וכו', והב' יראה וכו', הג' הוא התפארת וכו', והד' והה"א הוא האמונה וכו', והמידה הו' הוא התקשרות וכו'. - לכאורה חסר מדה א', ואולי ט"ס וחסר תיבת בשחור"ן, וכך צ"ל, והד' והה"א הוא האמונה והבשחור"ן עי"ש.

(ו) בספח"ק הנ"ל לשבועות בר"ה כל הי"ט וכו', וכיון דמוחלין לחתן ודאי מוחלין ג"כ לכל"ה, ע"כ. - וקשה דלכאורה יותר פשוט דמוחלין לכלה מלחתן, רכל זה ילפינן מאשת עשו ששמה בשמת, וכינה אותה הכתוב בנשואי' בשם מחל"ת, עיין ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג, ובמדרש רבה סוף פ' תולדות עה"פ וילך עשו וגו' ויקח את מחלת בת ישמעאל, א"כ עיקר הלימוד הוא על הכלה ולא על החתן. (וצ"ע למה באמת לא נמצא בדברי חז"ל דמוחלין לכלה רק לחתן. ועיין שרי חמר מערכת חתן וכלה אות ר' ד"ה ודע וכו'. ואולי ששם מחל"ת פועל יוצא לאחרים, מדלא כיתב נמחל"ת, שהכוונה על עצמה, לכן קאי על החתן, ודחוק).

(ז) בספח"ק הנ"ל בפרשת קרח עה"פ עבודת מתנה וכו', וזהו נשאת ונתת באמונה, כשאדם עושה משה ומתן עם נכרי והישראל מרויח אוי מעלה הניצוצות מן האומות וכו', ומה בא הגרים מן האומות וכו', ע"ש. - יש לציין לזה דברי רש"י בפרשת וזאת הברכה עה"פ שכתוב בזבולן, עמים הר יקראו (רברים ל"ג, י"ט), דבר אחר וכו' ע"י פרקמטיא של זבולן תגרינן עובדי כוכבים באים אל ארצו וכו', והם אומרים אין אומה כשרה כזו, ומתניירין שם" וכו', ע"ש.

(ח) בספר שפת אמת (להרה"ק מבערוואן זצ"ל) בפרשת כי תשא עה"פ ושמרו בני"י את השבת וכו', כתב באמצע דבה"ק: וזה שאנו אומרים במנחה שבת וכו', ומי כעמך כישראל, ר"ת יהי' ד'צון שיהי' כ"ן ל'שבת אחרת, עכ"ל. - וק"ל דאנו אומרים, ומי כעמך ישראל, בלי כ"ף. ולא יתכן שהוא ט"ס, שכותב רמז באות כ"ף.

אשר זעליג גאלדמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

בס"ד. ז' שבט תשנ"ו.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

(א) בקובץ קע"ח עמוד נ"ד הובא מהנה"ק משינאוא זצ"ל שרצה לצאת כל השיטות בברכה אחרונה, וגם שיטת האגודה שאין ברכה אחת מעין שלש פוסט דבר שברכתו בורא נפשות, ולפיכך הי' שותה קאווי כדי לברך בורא נפשות, שאף לפי שיטת האגודה אין ברכת על המח' פוסט בורא נפשות של משקה. - אולם אי משום זה, אכתי לא קיים כל השיטות, ולא יצא מידי ספק ברכה, שהרי פליגי הפוסקים אם מברכים ברכה אחרונה על קאווי חם,

כיון שאינו שותה בכרי שיעור רביעיית, וכמו שהובא בכאר היטב (או"ח סי' ר"ד ס"ק י"ב) ובשערי תשובה שם, ולהלכה כתבו החיי ארם והדרך החיים שאין לברך, ועיין בערוך השלחן (סי' ר"ב סק"ז), ובמשנה ברורה (סי' ר"י סק"א), ולפי דברי הברכי יוסף שהובא בשערי תשובה שם, גם כשמצטנן אין לברך אחריו כיון שאין דרך שתייתו בכך.

(ב) בקובץ הנ"ל בעמוד ל"ז נדפסה תשובה בדין מלמול בשבת דגים שמתו להוציאם מן המים בשבת כדי שלא ימותו שאר הדגים. - הנה לא כתב שם בהדיא מתי מתו הדגים, ויש בזה נפק"מ לדינא, דאי מתו בשבת כדמשמע מדבריו, הרי בתחילת שבת לא היו ראויין אפילו לאכילת כלב, כיון שעדיין היו בחיים, והיו כמו בהמה בריא דלא היתה דעתו מבעוד יום שתמות ויאכילה לכלבים, דאסורה במלמול משום מוקצה, לפי"ד האליהו רבא והגר"א (או"ח סי' שכ"ד סק"ז), ועיין במשנה ברורה שם. בכרכת כל טוב,

משה פאכטשעווסקי
מח"ס משכן משה
באלימאר

ב"ה. ד' בשלח תשנ"ו לפ"ק.

מע"כ המערכת, כרם שלמה - שלומכון יסנא.

הנני בזה במילין ועירין להא"ר ע"ד שנדפס בקונטרס קנ"ה (עמוד מ"ד) כתב, "חבר" מהגאון בעל הפלאה ז"ל, ותוך התוארים כתב, "המשוחרר", ועל זה עורר הרב ישראל פריינד נ"י מירושלים במכתבו בקונטרס קע"ו, שלא ידע פירושו.

ולא באתי אלא כמראה מקום למש"כ בס' חוט המשולש (תולדות הגרעק"א, ח"ס, וכ"ס) בעמוד כ"ו, וז"ל: יען כי עפ"י הדין התלמיד מחויב לשמש את דבו כמו שמבואר ביו"ד סי' רמ"ב, אבל חכם שמחל על כבודו כבודו מחול, ולעומת תלמיד מופלג כזה הרב מחול על כבודו, וזה תפארת התלמיד המופלג שהוא "משוחרר" מעבודת דבו, ולאות הכבוד יחשב. - ושם בפנים כתוב: ולבחור משוחרר הי' הכנסות שונות קבועות מקופות הקהל ומכעלי בתים יחודי סגולה, ע"ש. חותם בכרכת הצלחה מרובה,

יודא הכהן שטראסער
מאנסי יע"א

ב"ה.

אל כבוד מערכת כרם שלמה הי"ו.

הננו באיזה הערות על ה"הערות" על שו"ע או"ח מהרה"ג מוה"ר אהרן גר כץ ז"ל שנדפסו בקובץ כסלו טבת העל"ט.

(א) באות ג', תמה על המג"א שמתיר לברך על ציצית עד הלילה, ועל דברי הגרע"א זלה"ה שהוא מטעם ס"ס וכו', ותמה הא המג"א בצעמו כתב בס' רס"א דאין לעשות ספק מביה"ש וכו'. הנה שם כתב המג"א דמה שאסור בבין השמשות אסור ג"כ בספק בין השמשות, בזה ל"ה ס"ס מחמת כמה טעמים המבואר באחרונים, אבל בוודאי

יש דברים שמקילין בביה"ש כמבואר שם בכמה שבותים ובתפלת מנחה וכו', ואין שום קושיא על המג"א.

(ב) באות ז', מחדש דברכת הלבנה אינו דומה לברכת פרי, דברכת פרי תלוי ב"במציאות" פרי חדשה, משא"כ בלבנה תלוי רק ב"זמן". יעוין כנמ' (סנהדרין מא:): עד כמה מברכין כו', "עד שתתמלא פנימיתה", פירש"י, "אבל בתר הכי לא שייך למימר מחדש חדשים, שהרי ככה נזשנת היא", הרי מפורש יוצא דתלוי ב"במציאות" לבנה, ודו"ק.

ובזה אצא כשים שלום בברכת התורה,

יושע פנחס בוכינגער
פה ברוקלין ניו יארק יע"א

בעזה"ת. ליל א' לסדר ולא יראו פני דיקם ה'תשנ"ו לבה"ע.

נהרות שלומים, עד אחרית הימים, לאנשי מערכת הכרמים, אשר כרם המלך שלמה שומרת, ישמרם בעל הכרם עבנו"צ בב"א.

אחדשה"ט.

(א) אמרתי אבא לפני שעד הכרם בדין ודברים על מה שהובא בקובץ קע"ח (עמוד מ"ד-מ"ח) בענין קריאת התלמוד שהאריך הגרי"ח סופר שליט"א להוכיח דניקוד תושבע"פ לא נמסרה, יעו"ש כל דבריו.

הנה הגרי"ח זוננפעלד זצ"ל בספרו שו"ת שלמת חיים (שאלה תתקכ"ט) מביא הא דנשאל האריך א' מן קמאי נקרא "הר"י בן בלעם", ולכאורה קשה מהא דאמרין ביומא ל"ח ע"ב דשם רשעים ירקב ולא מסקינן בשמייהו, ואיך ה' שמו בלעם, ותירץ דאפשר דשמו ה' בניקוד שונה, ולכן לא שייך בו שם רשעים ירקב, יעו"ש.

והנה בכתובות ק"ד ע"ב כתבו התוס' בר"ה שני, וז"ל: וחנן בן אבישלום, הכי גרס ר"ת, דהא לר"מ דאמר בפרק חלק דאבשלום אין לו חלק לעוה"ב, א"כ היכי מסקינן בשמייהו וכו' עכ"ל. הרי שהתוס' לא תירצו כמו שתירץ הגרי"ח זוננפעלד, דהנקודות משונות כאן מהא דבתנ"ך, ולכאורה משמע מזה דהנקודות נמסרו לנו אף בתושבע"פ. ובענין זה של שם רשעים ירקב, יש להעיר בהא דאמרין בכתובות ק"ג ע"א, יוסף חפני ושמעון אפרתי, ופירש"י, חפני, דמן חיפא. וצ"ע אמאי לא פירש כן באפרת (דמן אפרת). ולענ"ד נראה, משום דכתיב בשמואל א' פרק ב' דחפני בנו של עלי איש בליעל ה' וכו', לזה בא רש"י לתרץ שהי' מן חיפא, כדי שלא תיקשי האיך נקרא שמו חפני, והרי שם רשעים ירקב, ולכן כתב רש"י שהי' מן חיפא. אמנם שוב ראיתי בעץ חיים שכתב וז"ל, מצאתי בשם רבינו שמואל בן חפני, הרי דלא שייך בזה שם רשעים ירקב, ועכצ"ל דלא שייך בשם זה ענין של שם רשעים ירקב, דהרי מבואר בשבת נ"ה ע"ב דיש אומרים דבני עלי לא חטאו, יעו"ש.

(ב) בקובץ הנ"ל עמוד נ"ב הביא הרה"ג ר' יעקב צבי גאלדשטיין שליט"א דבריו הרמב"ן שכתב כי צפו בן אליפז בן עשו מלך על ארץ איטליא, וכן כתב רבינו בחיי. והעיר על זה מהא דאיתא במס' שבת נ"ו ע"א בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים וכו' ועליו נבנה כרך גדול של רומי. הרי שמדינת איטליא נבנה בזמן מאוחר יותר, עכ"ק.

הנה בסדר הדורות [בסוף אלף השלישי ד"ה רבו של שלמה] כתב וז"ל: ולפי הקורניקו כבר הי' נבנה, אלא הכוונה שנתגדל רומי וכו', עכ"ל. ולפי"ז לא קשה מירי, אלא שהוא רחוק קצת.

אמנם פחת פתח מצאתי בעזרי"ת לבאר ולהסביר הדבר בדרך אפשר בקצירת האומר. דהנה יש לתמוה טובא, ולכאורה נראה כתרתי דסתר, דרש"י כתב במס' מגילה דף ו' ע"א בר"ה אטליא, שהוא כך גדול בשביל עון מנשה, ובמס' שבת דף נ"ו ע"ב בעובדא הנ"ל שנבריא נעץ קנה בים בשביל שנשא שלמה את בת פרעה, כתב רש"י והוא אטליא של יון במס' מגילה. ולכאורה צ"ע באיזה זמן, ומשום איזה סיבה, נבנה אטליא של יון המיצר לישראל.

לכן נלע"ד ליישב הכל על מתכונתו, דהנה בברכת יצחק לעשו כתיב, הנה משמני הארץ יהי' מושבך, ופירש"י, זו אטליאה של יון, ושם להלן כתיב, והי' כאשר תריר ופרקת עולו, והיינו שאמרו חכמיו"ל במס' מגילה דף ו' ע"א עה"פ ולאום מלאום יאמץ, שאם זה מנצח השני נופל, ואם יאמר לך אדם שניהם מלאים אל תאמין, יעו"ש. ולא עוד אלא כשעושים בני ישראל רצונו של מקום, לא זו בלבד שאין יד עשו שולטת כלל, אלא גם שלטון עשו נופלת ונחרבת, כמאה"כ (יחזקאל כ"ו) אמלאה החרבה, ואמרו בגמ' שם, אם מליאה זו חרבה זו. וא"כ אתי שפיר, דהנה משמתו יעקב ויוסף, התחיל צרת השיעבוד לישראל וידרו משה, וממילא עלה עשו כנ"ל, וצפו בנו של אליפז מלך על אטליא, רק אח"כ בשעה שקבלו ישראל התורה ונכנסו לארץ ישראל, נתקיים במדינת אטליא, "החרבה", ואז נחרבה אטליא של יון עד עפר ולא נשאר ממנה שריד ופליט, אך בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ונתקיים והי' כאשר תריר, כי המלך הוא ראש העם ונחשב כאלו כל הציבור חטאו, אז חזרה ונבנה מחדש אטליא של יון ע"י גבריאלי, ושוב בא דורו של חזקי' המלך שהי' מלך ישר בעיני ר' עד שביקש לעשותו משיח, ובזכותו נחרבה אטליא שוב שנית עד לעפר, אמנם בשעה שמנשה העמיד צלם בהיכל, שוב חזרה ונבנתה "החרבה" כמקדם, והכל אתי שפיר, ורו"ק.

[ובעיקר סתירת רברי רש"י הנ"ל ממס' מגילה, למס' שבת, מצאתי בש"ס שנרפס בוויניציאה בשנת ר"פ, דלא נזכר שם מאומה בדברי רש"י שהוא בשביל עון מנשה, וא"כ לק"מ].

ג) בקובץ הנ"ל עמוד נ"ב, בהא דהקשה ר' אלעזר גאלרמאן נ"י על דברי השפתי חכמים בפרשת וארא. - יעוין בשו"ת יגל יעקב חלק או"ח סי' מ"ה (אות ד'). בהערכה וקירה לכבוד התורה ולומדי,

הצב"י שמעון גריידי

מלפנים תלמיד ישיבת באבוב בני ציון

וכעת תלמיד ישיבת בית בנימין

פה סמטפורד יצ"ו

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי כבוד ובלב מלא שמחה וחרוה
נשגר בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

מול הדרת קודש
עטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולחתנא דבי נשיאה
הרב מו"ה בן ציון בלום שליט"א
דמו"ץ דקהל חסידי באבוב בלונדון
לרגלי נישואי נכדתו-בתו תחי'
עב"ג
הרב מו"ה אלעזר אייכענשטיין שליט"א

ויה"ר שהזוג יעלה יפה בבנין עדי עד
ומשמחה זו יושפע שפע רב של ברכות והצלחות
עם שמחה ונחת לכולנו, אכ"ר.

המערכת

מנישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

לעטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

לרגלי הולדת הבת
אצל נכדו
הרב מו"ה בן ציון מייזליש שליט"א
מבני ברק

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבנו שיזכו לרוות ממנה ומכל יוצ"ח
רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

המערכת

אלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם חיים גאלדשטיין נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה אברהם שמואל בלויא נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' אהרן ישכר משה ליכטיג נ"י להולדת הבן
 להרב אשר ברוך לאנדא נ"י מגיד שיעור בישיבת כרם שלמה דבאבוב להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון (בהרב ברוך חנה) גרינפעלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון דאננער נ"י מלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון הערכסט נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון פיהרער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון איתמר לעזער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון צבי בירנבוים נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ברוך שלמה איינהארן נ"י להולדת הבן
 להרב ברוך שלמה קעסלער נ"י מנהל בישיבת באבוב בני ציון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' דוד אשר מאנדלבוים נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להרב יהושע צבי יונגרייז שליט"א רב דקהל באר יצחק טאלמשאווא להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' יואל ראזענפעלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב אבראמזאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב לוי גאלדמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב יוסף האכמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יצחק פערלשטיין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מאיר הכהן קעניגסבערג נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה מנחם מענדל מארגענשטערן נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' מנחם מענדל שטערנהעלל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מרדכי גרינצווייג נ"י ממאנסי להולדת הבן
 להרב מרדכי ברוך בלוס נ"י מנהל בישיבת כרם שלמה דבאבוב להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה משה יהודה ליב רייך נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' נחמן קורץ נ"י מקרית באבוב להולדת הבן
 להאברך היקר ר' נפתלי חיים הלברשטאם נ"י להולדת הבן
 להרב פינחס צבי וויינבערגער שליט"א הרב מניגרעשט ומגיד שיעור בישיבת
 באבוב בני ציון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שאול גארדאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שמואל צבי ראזנער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר שמשון פרייער נ"י להולדת הבן
 יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אלטר משה קעספסלער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אלי' דוד זיידמאן נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' אלי' ישראל קנאלל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אלכסנדר שמואל לעווינגער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אפרים באראן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אפרים משה טווערסקי נ"י נכר כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
להולדת הבת

להאברך היקר ר' זאב חיים הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
להרב חיים בן ציון פאלגער נ"י מגיד שיעור בישיבת כרם שלמה דבאכוב להולדת
הבת

להאברך היקר ר' חיים דוב בער היילפרין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים יונה בוימוואלשפינער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע הלוי קערנקרויט נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע הכהן האללענדער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יוסף חיים מאיר בראננער נ"י להולדת הנכרה
להאברך היקר ר' יעקב שמשון מיללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק טובי' קורץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב מרדכי הלוי פאזנער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישעי' אשר מיללער נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר זיגלער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מאיר האשל נ"י להולדת הבת
להרב מנחם מענדל ציטראנענבוים נ"י מגיד שיעור בישיבת אהבת ישראל
להולדת הבת

להאברך היקר ר' מנחם מענדל וועסס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מנשה יחזקאל לעזער נ"י מלעיקוואר להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי אראנאו נ"י מקרית באכוב להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה נחמי' צעהנווירטה נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' נחום העפסלער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום גרינפעלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום יוסף גרינפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה ברוך נ"י ממאנסי להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שלמה עקשטיין נ"י להולדת הנכרה
להנה"ח מו"ה שמעי' ישראל ריעגער נ"י להולדת הנכרה

יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם אלימלך ווישליצקי נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ליבוש נ"י
לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה אברהם משה פיללער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ליפא נ"י ולחותנו
הנה"ח מו"ה דוד שלום קלאנסברון נ"י לאירוסו בנו-נכרם הב' החתן הנעלה
כמר פינחס שאול נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה אברהם שלמה מיללער נ"י ממאנסי ולאביו הנה"ח מו"ה אהרן דניאל
נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יעקב שאי נ"י לאירוסו בתו-נכדתם תחי'

להנה"ח בנש"ק מו"ה ארי' ליבוש בן ציון ישראל רובין נ"י ולחותנו הרב המפורסם
מוה"ר שמואל טייטלבוים נ"י רב רקהל ישועות חיים בפלעטבוש לאירוסו
בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר אלישע נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב ארי' ליבוש יצחק רובין שליט"א רב רקהל בית מנחם דגלאנוב ולאביו הרב
המפורסם מוה"ר שמחה ישכר דוב בער שליט"א אבד"ק טאמאשאו לאירוסו
בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יהושע שלום נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה אלעזר אלימלך באקאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה פנחס נ"י לאירוסו
בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר חיים דוד נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה אשר אנשיל בלוי נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה גבריאל אייזין נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה יהודה נ"י לאירוסו בתו-נכדתו
תחי'

להנה"ח בנש"ק מו"ה דוב בעריש פאנעט נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסו בנו הב'
החתן הנעלה כמר יוסף נ"י

להנה"ח מו"ה דוד שמרי' זינגער נ"י ולאביו הרב המפורסם מוה"ר יוסף שליט"א
רב רקהל בני יעקב ברעזאן לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים בראכפעלד נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה משה נ"י לאירוסו בנו הב'
החתן הנעלה כמר ישעי' אלעזר נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה חיים אלישע טייטלבוים נ"י ולאביו הנה"ח בנש"ק מו"ה טובי' נ"י
לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים יהודה ליב הלוי האממער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה יקותיאל הלוי
נ"י לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים יחזקאל הלוי ראדזינסקי נ"י מלונרן ולחותנו הנה"ח מו"ה
אברהם אביש זאב הירש נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסו בנו-נכדו הב' החתן
הנעלה כמר אלימלך יוסף הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו בלונרן

להנה"ח מו"ה חיים יצחק אייזיק סג"ל לנדא נ"י ממאנטריאל ולחותנו הנה"ח מו"ה
שלמה גאלדבערג נ"י ממאנטריאל לאירוסו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה יהושע שטערנהעלל נ"י ממאנסי לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יוסף הערבעסט נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה חיים נ"י לאירוסו בתו-נכדתו
תחי'

להרב יעקב פויגעל נ"י מנהל כללי דמוסדות באבוב בבני ברק לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר דוב בערל נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב

להנה"ח מו"ה יעקב שלום העניג נ"י ולאביו הרב מרדכי נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה מרדכי יחזקאל זיידמאן נ"י לאירוסים בתו-נכדתם תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק אפרים לעממעל נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר משה דוד נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב ישכר דוב הכהן ווייס נ"י מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון ולאביו הנה"ח מו"ה אליעזר ליפא שאל הכהן נ"י לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר חיים יונה הכהן נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ישעי' אלקים געציל הכהן האללענדער נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יחיאל קורץ נ"י לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יעקב יוסף הכהן נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ישראל פרייא נ"י מקרית באבוב לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר פינחס אליעזר נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב

להנה"ח מו"ה ישראל יוסף ראקאווער נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יעקב שטאפלער נ"י לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר דוד נ"י

להנה"ח מו"ה מנחם מענדל ריינער נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר נפתלי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה מנשה טייטלבוים נ"י ולאביו הנה"ח בנש"ק מו"ה טובי' נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה צבי אלימלך גאלדקלאנג נ"י ולחו"ז הנה"ח מו"ה ישראל אהרן קעססלער נ"י לאירוסים בנו-נכדם הב' החתן הנעלה כמר נפתלי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה מרדכי גראס נ"י ולחותנו הרב אברהם העפמלער נ"י לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להרב משה אהרן סג"ל לנדא נ"י מנהל רוחני דהתלמוד תורה דחסידי באבוב בבני ברק לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה דוד הלוי מייזעלס נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה יעקב הלוי נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יעקב יוטישי שפיעלמאן נ"י לאירוסים בנו-נכדם הב' החתן הנעלה כמר בנימין זאב הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה חיים מאנדלבוים נ"י לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה ישראל רובעל נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר אברהם יוסף נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה צבי גאלדמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה בנימין נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יהודה אייזין נ"י לאירוסים בנו-נכדם הב' החתן הנעלה כמר אשר זעליג נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה נתן גליק נ"י לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה צבי ארי' בייגעל נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ישראל נ"י לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להרב שאול דוד ארי' קנאבלאך נ"י משגיח במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסים
 בנו הב' החתן הנעלה כמר מנחם מענדיל נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב שלום יעקב גרינשטיין נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה מרדכי אורי דעמביצער נ"י
 לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יוסף משה נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב שלום צעהנווירטה נ"י מנהל כללי דמוסדות באבוב בירושלים עיה"ק ולאביו
 הנה"ח מו"ה חנוך העניך נ"י מקרית באבוב לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן
 הנעלה כמר אהרן נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
 להנה"ח מו"ה שלמה פערל נ"י לאירוסים בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה שלמה צבי לאם נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר אברהם
 מרדכי נ"י תלמיד ישיבתנו
 להנה"ח מו"ה שמואל יצחק פערלמאן נ"י מקוממיות ולאביו הנה"ח מו"ה יהושע
 העשיל נ"י מקוממיות לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר בן ציון נ"י
 תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם גאלדבערג נ"י מטאראנטא לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה אברהם חיים שניטצער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה דוד מינקאף נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב טובי' הלוי ראטטענבערג שליט"א רב דקהל בית משה שמואל דקאזאווא
 לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יצחק שמחה הלוי שטערן נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה ישעי' אליעזר מיללער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה לייב דאנקונא נ"י מטאראנטא לנישואי בתו תחי'
 להרב משה צבי זאבערמאן נ"י מגיד שיעור בשיבת בית מאיר לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה נחמן מנחם פייג נ"י לנישואי נכדתו תחי'
 להנה"ח מו"ה פינחס לערנער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב פסח הלוי מיללער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה ראובן פרץ קויפמאן נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד לנישואי
 בתו תחי'
 להאברך היקר ר' אהרן מרדכי ווייס נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' אליהו בצלאל רעטעק נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' ארי' שנאפף נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' חיים אברהם ענגעלבערג נ"י לנישואיו

להאברך היקר ר' חיים מנחם פיהרער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' חיים שאול פורסט נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' חיים שלמה שלאמאזויטש נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יהודה ליב פערלמאן נ"י מקרית באבוב לנישואיו
 להאברך היקר ר' יצחק הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק לנישואיו
 להאברך היקר ר' לוי הערשקאזויטש נ"י מקרית באבוב לנישואיו
 להאברך היקר ר' משה (ברח"ב) גאלדבערג נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' שלום נפתלי שווימער נ"י לנישואיו
 יעזור השי"ת שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
 מתוך אושר ועושר מזל והרחבה.

המערכת

יום תנחומים

משתתפים אנו בצערם של ידידנו

הרב חיים מאיר אנגלארד נ"י

מגיד שיעור בשיבת אבני נזר בירושלים עיה"ק
 בהלקח מאתו אמו הרבנית מדאברא ע"ה

הנה"ח מו"ה שלמה שטיינפעלד נ"י

ובנו האברך היקר ר' משה יוסף נ"י
 בהלקח מאתם אשתו-אמו ע"ה

הנה"ח מו"ה אשר אנשיל אליעזר מילער נ"י מבני ברק
 בהלקח מאתו אחותו הרבנית מבאניא ע"ה

הנה"ח מו"ה זאב קורין נ"י מראשון לציון
 בהלקח מאתו בנו האברך היקר ר' אלכסנדר מנחם קורין ע"ה מלונדון

האברך היקר ר' בנימין מנחם מענדל בוימעהל נ"י
 בהלקח מאתו אביו הנה"ח מו"ה יוסף בוימעהל ע"ה

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
 ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אמן.

המערכת

אלון בכות

על פטירת הרכנית גיטשא פאבער ע"ה
בתו של כ"ק מרן ארמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה הי"ד
ביום ב' פרשת כי תשא י"ג לחודש אדר

* * *

בשכרון לב ונפש עגומה
נשדר כוס תנחומין מול הדרת קודש
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
כמות עליו אחותו הנ"ל
המקום ינחמהו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
וד' יגדור פרצותינו שלא ישמע עוד שוד ושבר בנכולנו, אכ"ר.

* * *

ומשתתפים אנו בצערם העמוק של
בעלה הרב זאב וואלף פאבער שליט"א
ובניה
הרב בן ציון צבי ליפשיץ שליט"א
רב דקהל תורה ויראה
והרב שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א

הרופא לשכורי לב יחבש לעצבותם
ולא יוסיפו לדאבה עוד מעתה ועד עולם.

המערכת

הקובץ נסדר ע"י כלי קאמפיוטער
נרכת יידינו הגה"ח ר' משה חיים פאנצער נ"י

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנאדע = 20 דאלער לשנה

בבעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 25 דאלער לשנה

בדואר אויר 35 דאלער לשנה

PRINTED BY GROSS BROS. PRINTING (201) 865-4606 נדפס ברמס האחים גרויס

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID

Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Forwarding & Return Postage Guaranteed

ADDRESS CORRECTION REQUESTED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי וז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

ניסן תשנ"ז

(ק"פ)

שנה י"ט קונטרס ד'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ד	ראש חודש ניסן	כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
---	---------------	-----------------------

מדור זכרון לראשונים

ז	הגאון בעל שב יעקב אבד"ק פפר"מ זצ"ל	מסע בתיים ד' מ"א
י	הגאון ר' יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל	בנין צדק אבד' מברבן פסח
יג	הגאון ר' יוחנן אבד"ק פרידלאנד זצ"ל	מסע בתיים ד' מ"ב
יד	הגאון ר' יצחק הלוי שטערן ראבד"ק זאלקאווא זצ"ל	מסע בתיים ד' מ"ג
טו	הגאון ר' צבי הירש העללער אבד"ק ברינעל זצ"ל	גנין שרת מרת הל' פסח
יח	הגאון ר' שמעלקא סויבש אבד"ק יאס זצ"ל	מסע בתיים ד' מ"ד
יט	הגאון ר' חיים דוד לאנגפוס אבד"ק בענדין זצ"ל	מקור צדק חסד
כא	הגאון ר' משה לעווינגער אבד"ק וויסצען זצ"ל	מסע בתיים ד' מ"ה

מדור אנרות קודש

כה	מסע בתיים ד' שמואל ארן ראב"ן אבד"ק קארעשין זצ"ל
----	---

מדור זכרון לאחרונים

כו	הגיד עמרם ראזענבערג אבד"ק ראצפערט הי"ד	מסע בתיים ד' מ"ז
ל	הגיד חיים סופר רומ"ץ דק' מונקאטש הי"ד	מסע בתיים ד' מ"ח

מדור פלגל והלכה

לג	הרב משה"ר נתן נעשטעמנער שליט"א	מסע בתיים ד' מ"ט
לד	הרב משה עקיבא מנחם סופר שליט"א	מסע בתיים ד' מ"י
מה	הרב אברהם משה שאי נ"י	מסע בתיים ד' מ"א
מט	ר' יצחק מאמצען נ"י	מסע בתיים ד' מ"ב

קולת שבת בשבתו

נב	המערכת	מסע בתיים ד' מ"ג
----	--------	------------------

מדור תפילות ויישובים

גד	התפילות בעתים שונים
הז	התפילות בעתים שונים
נה	התפילות בעתים שונים
סד	התפילות בעתים שונים

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1996
by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

הרה"ח מו"ה יצחק יעקב ב"ר ברוך טאהלער ע"ה
מדינוב

נפטר ביום י"א לחודש ניסן שנת תרצ"א לפ"ק

וונגתו מרת רחל בת מו"ה פנחס זאפערן ע"ה
נפטרה ביום ט' לחודש טבת שנת ת"ש לפ"ק

תהיינה נשמותיהן צרורות בצרור החיים

הונצח על ידי נכדיהם,

שמריהו ציטראנענבוים

שמעי' ישראל ריגער

נפתלי צבי זאפערן

יצחק בן ציון זאפערן

ברוך הורוויץ

שמעון ריינהאלד

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ראש חודש ניסן

הנה ידוע דשם הצידוף מחודש ניסן הוא שם הוי"ה ב"ה כסדרן, היוצא מן הפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ. וצ"ב להבין השייכות של פסוק זה לחודש ניסן דייקא. וגם צ"ב כוונת הפסוק, ישמחו השמים ותגל הארץ, דבשלמא בשמים יש שמחה, כי הוא מלא קדושה מקום השראת השכינה, אבל בארץ אשר היא כולה גשמיות, לשמחה מה זו עושה. ונקדים הפסוקים שנאמרו לבני ישראל בראש חודש ניסן, ויאמר ד' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. וכבר הקשו חכמנו"ל מדוע נכלל אהרן עם משה דייקא בדיבור זה, וגם יל"ד דתיבת לכם נראה כמוותר, ומה גם שנאמר תיבת לכם ב' פעמים.

אמנם יתבאר בהקדם מה שכתוב בספר חן טוב בפרשת תצוה, על דברי המדרש, כשאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, הרע לו למשה, א"ל הקב"ה תורה שלי היתה ונתת' לך. ולכאורה קשה, איך הרע לו למשה בגדולת אחיו, הרי מצינו בפרשת שמות דכתיב הלא אהרן אחיך הלוי וגו' וראך ושמח בלבו, שזה שמח בגדולתו של זה, וזה שמח בגדולתו של זה, וא"כ מדוע עתה בעת שנתוודע לו שניתנה כהונה גדולה לאהרן אחיו, חרה לו הרבר. וגם צריכים להבין, מהו התשובה שהשיב לו הקב"ה תורה שלי היתה ונתת' לך. וכתב שם לפרש כוונת המדרש, דטענה חזקה היתה לו למשה רבינו על כהונה גדולה, כי משה רבינו הי' קדוש לאלקיו ופרוש מאשה כמלאכי השרת, ולכן חשב בלבו רק הוא ראוי ליכנס לפני ולפנים ולא זולתו, נמצא שלא הרע לו הרבר בשביל כבוד עצמו ח"ו, כי אם בשביל כבודו ית"ש, כי לו נאה ולו יאה לעמוד לשרת לפני ד', מפני שהוא מופשט מכל עניני גשמיות ודומה למלאך אלקים, ולא אהרן אחיו, ועל זה באה תשובתו של הקב"ה, תורה שלי היתה ונתת' לך, כל' הלא התורה לא בשמים היא ולא ניתנה למלאכים, אף שהם טענו ואמרו תנה הורך על השמים, והטעם, כי אף שעפ"י השכל היתה ראוי' התורה למלאכים שהם קדושים וטהורים ומופשטים מכל ענינים גשמיים, אבל הקב"ה רצה לזכות את ישראל להוציא יקר מזולל ולהקים מעפר דל, ולהודיעם שאף שהם קרוצי חומר, יכולים להתעלות ע"י התורה הקדושה במעלה גדולה יותר ממלאכי השרת, ומטעם זה בחר הקב"ה באהרן ולא במשה, אף שמשה רבינו הי' פרוש כמלאך אלקים, כי אין חפץ ד' במלאכים, רק שהאדם יקדש עצמו במותר לו, ולעבוד את השי"ת בדברים גשמיים, להעלותם לעניני רוחניים, נמצא שתשובה נצחית השיב הקב"ה למשה רבינו, שמאותו הטעם שזכה משה רבינו שניתנה לו התורה ולא להמלאכים, הוא הטעם שנבחר אהרן לשרת לפני ד' יותר ממשה רבינו, עכדפח"ח.

וענין זה מבואר בכל ספרי הצדיקים כי תכלית הבריאה היא להפך החומר לצורה ולהעלות כל עניני גשמיות לשורשן שיתהפכו לרוחניות, וכן מצינו בכמה

מצות התורה, כי מעור של בהמה עושים ספר תורה תפילין ומזוזות, ומן הקרן של איל עושים שופר, ומפסולת גורן ויקב עושים סוכה, וכן במצות לולב ומצה, שכולם עשויים מדברים גשמיים, והם מתעלים לרוחניות על ידי קיום המצות, וכן בצרכי האדם כגון אכילה ושת', צריך האדם לעשות בהם נחת רוח להבדוא ית"ש, כי זה כל האדם, להכניס דברים ארציים לקדושה, בבחי' סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

ובדרך זה פי' כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד בספה"ק קדושת ציון (פ' וילך) הפסוק אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ (תהלים קכ"א). דהנה אמרו חכמז"ל במס' אבות, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, על העבודה, ועל גמילות חסדים. והנה התורה ניתנה בהר סיני, והעבודה בהר המורי, שבו הי' המקדש והמזבח בנוי וישראל מקריבים עליו קרבנות. חשה"כ, אשא עיני אל ההרים, כשאני מביט על הר סיני והר המורי, הרומזים על עמוד התורה ועמוד העבודה, אז נפשי בשאלתי, מאין יבא עזרי, כי חסר עדיין עמוד השלישי לקיום העולם, ובא הכתוב כמשיב, עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, זה רמז על עמוד גמילות חסדים, על דרך שאמרו במדרש (ויק"ר פ' ל"ד) עה"פ גומל נפשו איש חסד, זה הלל הזקן, שכשהי' הולך לאכול, הי' אומר שהוא הולך לגמול חסד עם הדין אכסניא בנו ביתא, דהיינו הנפש אשר היא אכסניא בתוך הגוף. והכוונה, כי לחזק כח הנפש בגוף להחיותה לתורה ולעבודת השי"ת, היא בכלל מצות גמילות חסדים, ונקרא גומל נפשו איש חסד, ודבר זה נעשה ע"י שמעלה עניני אכילה ושת' לעבודת הקודש, ועי"ז מעלה את פרי הארץ לחפצי שמים, לקשר שמים וארץ בקשר של קיימא והיו לאחדים. והוא שאמר, עזרי מעם ד' עושה שמים וארץ, שכל ישעו וחפצו ית"ש הי' שיתאגרו שמים וארץ באגודה אחת, והוא ע"י שיגמול נפשו איש חסד לאכול דברים גשמיים על סהרת הקודש, ובזה מתקיים עמוד השלישי של גמילות חסדים, עכרה"ק.

ומעתה יובן היטב כוונת הפסוקים בפרשת החודש, דהנה מצות קידוש החודש היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, וכדברי רש"י בריש פרשת בראשית, לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, ולכן צוה הקב"ה מצוה זו לבני ישראל גם על ידי אהרן, להורות תיכף במצוה הראשונה, שהתורה לא ניתנה למי שהוא משולל מעניני גשמיות כמו משה רבינו, רק צירף עמו את אהרן הכהן, למען ידעו בני", שתכלית הבריאה היא להכניס הארציות אל הקדושה, כמאה"כ בראשית ברא אלקים את השמי"ם ואת הארץ, וכדברי החן טוב הנ"ל, דמאה"כ טעמא בחר הקב"ה באהרן הכהן לתת לו כהונה גדולה, כדי להורות שזהו עבודת האדם עלי ארץ, להעלות אל הקודש ענינים גשמיים. ובזה יובן ג"כ מה שאמר הקב"ה דייקא במצוה זו תיבת "לכם", כדי להודיע לבני ישראל, במצוה הראשונה, כי לא מחשבות השי"ת כמחשבות בני אדם, רק המצוות נתנו לכם לכל צרכיכם, (ע"ד אוז"ל הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם), ולזה אמר הכתוב במכוון ב' פעמים תיבת לכ"ם, שינה עליו הכתוב לעכב, כי התורה לא

בשמים הוא, במקום אשר לא נמצא בו שום גשמיות וחומריות, כי אם על הארץ ניתנה התורה, לבני אדם אשר המה קרוצי חומר, כדי שהם יכניעו את דברים הארציים ולהעלותם למקור מחצבתם למעלה בקודש.

ועפ"ז יתכן לומר המעם שהשם של חודש ניסן יוצא מהפסוק ישמחו השמים ותגל הארץ, שהרי בראש חודש ניסן נאמרה הציווי של החודש הזה לכם, אשר בא להורות על ענין התקשרות שמים וארץ כאמור, לכן אמר ישמחו השמים ותגל הארץ, כי אין לך שמחה גדולה מזו, כאשר מתאחדים שמים וארץ, וענינים גשמיים מתעלים ומתהפכים לרוחניות.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי כבוד ובלב מלא שמחה וחדוה
נשגב בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

מול הדרת קודש
עטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולחתנא רבי נשיאה
הרב מו"ה יונתן בנימין גאלדבערגער שליט"א
ראש הכולל זכרון חיים דבאבוב

לרגלי נישואי נכדו־בנו
הרב מו"ה בן ציון גאלדבערגער שליט"א

ויה"ד שהזוג יעלה יפה בבנין עדי עד
ומשמחה זו יושפע שפע רב של ברכות והצלחות
עם שמחה ונחת לכולנו, אכ"ר.

המערכת

במס' פסחים דף מ"א

מהגאון בעל שב יעקב אבד"ק פפר"מ זצ"ל¹⁾

פסחים דף מ"א ע"א, כגמרא. רבי אומר במים אין לי אלא מים, שאר משקין מנין, ת"ל ובשל מבושל מכל מקום. עיין בהרמב"ם פ"ח מהלכות קרבן פסח הלכה ח' דפסק צלאו ואח"כ בשלו כו' חייב כו'. וכתב בכסף משנה, ויש לתמוה על רבינו שמאחר שפסק כרבנן דצלאו ואח"כ בשלו חייב, ה"ל לפטור בצלי קדר, דלא מחייבין אלא לרבי דלית הלכתא כוותי, ונ"ל דרבינו מפרש דלרבנן נמי מחייבין על צלי קדר מריבוי דבשל מבושל, והא דאמרין דאיכא ביניהו צלי קדר, היינו מק"ו לא משתמע, אבל מבשל מבושל וודאי משתמע לכ"ע, עכ"ל. ודבריו יותר תמוהין מתמיהתו על הרמב"ם, דלפ"ו מאי פריך המקשה ולרבנן האי בשל ומבושל מאי עבדי ל', הלא לרבנן נמי ילפינן מיני' מבשל מבושל צלי קדר, וגם כיון דלרבנן נמי צריך בשל מבושל לצלי קדר, מנ"ל לחייב בצלאו ואח"כ בשלו, כמו דפריך בגמרא.

ולפע"ד נראה לי ליישב דברי הרמב"ם, הא דקאמר איכא ביניהו צלי קדר, ופי' רש"י בד"ה צלי קדר כו', למ"ד דיליף מק"ו צלי קדר שרי, לרבי דיליף מריבוי, האי נמי בשל מבושל הוא, עכ"ל. וצריך עיון, דהלא עדיפא לפרש האי איכא ביניהו צלי קדר איפכא, לרבנן דילפי שאר משקין מק"ו, ריבוי דבשל מבושל מיותר, ומוקמי לצלי קדר, ולרבי דיליף שאר משקין מריבוי דבשל מבושל, לית לן ריבוי לצלי קדר, ואיכא למימר דווקא בשל במשקין מחייב קרא דומיא דבמים, משא"כ צלי קדר דלא הוי בכלל בישול. רק פי' רש"י מוכח מסוגיין, דפריך ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי ל', ולפי מה שפרשתי, לרבנן צריכין ריבויא דבשל מבושל לצלי קדר, והמקשה י"ל דשמע מהתרצן דכוונתו דמשני איכא ביניהו צלי קדר הוי כפי' רש"י, רק על התרצן גופא צריך טעם הא דלא משני איפכא.

אך י"ל דבלא"ה צריך עיון, הא דפריך בשלמא בשלו ואח"כ צלאו כו', אלא צלאו ואח"כ בשלו הא צלי אש הוא, ומאי קושיא, הלא זה דמשני דצריכין ריבוי דבשל מבושל לכרתניא כו', דוודאי אי הוי צלאו ואח"כ בשלו לא הוי צריכין ריבוי להכי, אלא כיון דמצד הסברא צלי אש הוא, ולא הוי כבישול, צריכין ריבוי לרבות, אלא וודאי דקושיא דפריך בשלמא כו' והשינויא, לאו הכי איתמר, רק אברייתא אתמר שם, דתניא בשלו ואח"כ צלאו חייב או צלאו ואח"כ בשלו חייב כו', ועל זה שקלי וטרי התם קושיא ופרוקי דרב כהנא ועולא, והתרצן מייתי הכא הכל לשנוי' דידיו' וצ"ל באמת למאי מייתי הכא כל זה לשנויא דידיו', אלא משום דבלא שקלי וטרי דהתם הוי באמת מפרש איפכא, אלא משום דעולא משני לעולם כר"מ, ושאני

1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד ט'. - פלפול זה הועתק מכת"י תלמיד אחד (אשר כנראה העתיקו מכת"ק רבו), והגיע אלינו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפן. כרך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל מקום, וא"כ צ"ל ע"כ דבשל מבושל מיותר הוא לילף מינ' דבישול דבתר הכי מבטל הצלי, ולפ"ז אי הוי עביר האי איכא בינייהו איפכא, הוי צריכין לב' היתורים רבשל מבושל, לרבנן לצלי קדר, ולרבי לשאר משקין, וא"כ משני התרצן הכי כפי' רש"י, כדי לאוקמי הברייתא אפי' כר"מ וכעולא, אבל רב כהנא דמוקי האי ברייתא כר"י דס"ל בלא קרא, אפי' במצה, הבישול מבטל אפי', הוא הדין בפסח הבישול מבטל טעם הצלי מצד הסברא, וס"ל לרב כהנא האיכא בינייהו צלי קדר איפכא כמש"ל, א"כ אפי' לרבנן צריכין בשל מבושל.

ומיושב בזה קושיית התוס' בד"ה אמר רב כהנא כו', תימא ררב כהנא דמוקי לי' כר' יוסי, לרבנן האי בשל מבושל מאי עברי לי' כו'. ולמה שכתבתי לא קשה מירי, דרב כהנא ס"ל איכא בינייהו איפכא, ולא הוי יתורא אפי' לרבנן, וכן ה' דעת הרמב"ם הא דפסק צלאו ואח"כ בשלו חייב, היינו כר' יוסי ומצד הסברא, ולא כתירוצו של התוס' דר"י ילף מבשל מבושל דבישול מבטל אפי', והיינו דילף מצה מפסח כיון דבישול מבטל צלי, ה"ה מבטל אפי', זה נ"ל לדוחק להרמב"ם, וכן משמע בהדיא בלשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות חמץ ומצה, וז"ל, אבל מצה שנתבשלה אינו יוצא ידי חובתו באכילתו שהרי אין בה טעם פת, עכ"ל. וע"כ משום דפסק כר' יוסי, דלר"מ יוצאין בבישול שלו, וכדכתב בפ' המ"מ שם, והתם איירי במבשל אחר אפי' דומיא דרביק השרוי' כדמוכח בסוגיא זו דאיירי במצה נמי בבישול אחר אפי', וע"ז כתב הרמב"ם הטעם משום שאין בה טעם פת, א"כ מוכח דמצד הסברא ס"ל הכי, ולא מנזירת הכתוב מריבוי דבשל מבושל. ולפ"ז נשאר להרמב"ם קושיית התוס' דהכא, וע"כ צ"ל רס"ל להרמב"ם כמש"ש, ופשוט הוא ונכון ודו"ק היטב.

והשתא נשאר הקושיא על תמיהת התוס'. - ובפלפול הישיבה אמרתי דקשיא לי' להתוס' על התרצן, דידע האמת כמו דמסיק, דרבנן ילפי מבשל מבושל צלאו ואח"כ בשלו דחייב, ולרבי ילף מינ' צלי קדר, צ"ל דס"ל כר"מ דאין הבישול מבטל הצלי, א"כ הו"ל למעבד האי איכא בינייהו, דלרבנן בשל מבושל מיותר לצלאו ואח"כ בשלו, משא"כ לרבי, ולכך י"ל דהתוס' סבירא לי' דקושטא דאיכא בינייהו צלי קדר לא כפי' רש"י, רק איפכא כמ"ש לעיל, והא דפריך לרבנן האי בשל מבושל מאי עבד לי', מצינו למימר דידע אידך ברייתא דלקמן פלוגתא דרבנן ורבי באכל כזית נא מבעוד יום, דפטור לרבנן, ורבי ס"ל דחייב מריבויא דבשל מבושל, וצ"ל דילף מדלא כתיב בשל בשל כו' כדלקמן, דיתורא צריך רבי לשאר משקין, ולכך פריך ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי לי', היינו הא דלא כתיב בחד לשון, דלא ס"ל לומר דרבנן ורבי יהיו מחולקים בהא דרש"י הא דלא כתיב קרא בחד לישנא או לאו, והא דפריך לי' השתא, היינו משום דעביר איכא בינייהו צלי קדר, והיינו דכיון דילפי רבנן שאר משקין מק"ו, מיותר בשל מבושל לצלי קדר, פריך הלא אפילו אי הוי ילפי רבנן שאר משקין מיתורא דבשל מבושל כרבי, אפ"ה המ"ל צלי קדר מדלא כתיב קרא בחד לישנא בשל בשל, כיון דלרבנן לא ילפינן

דחייב בכזית נא מבעוד יום, ועל זה משני דצריכין האי שינוי דקרא, לצלאו ואח"כ בשלו, וא"כ לא הוי מצי למיעבד האי איכא בנייהו דצלאו ואח"כ בשלו, דהא לא תליא בהאי פלוגתא, רק בפלוגתא דלקמן אי חייבים בכזית נא מבעוד יום או לאו מהאי קרא.

ולפ"ז מקשין התוס' האי תימא לרב כהנא דמוקי לי' כר' יוסי, האי בשל מבושל מאי עבדי לי', היינו הא דלא כתיב קרא בחד לישנא. ולקמן אפשר לא גרסי התוס' והאי בשל מבושל מוקי רבי לשאר משקין, או אף דגרסינן לקמן נמי לצלי קדר א"ש, משום דהמקשה לא אסיק אדעתיה מה דמשני לי' דהוי מצי למכתב או בשל בשל כו', וי"ל דידע נמי. האי שינויא דמשני רב כהנא ועולא דילפינן מבושל מבושל בפסח חייב בצלאו ואח"כ בשלו, וע"כ צ"ל דמבושל גופא מיתר להא, וא"כ ע"כ הוי צ"ל דאיכא בנייהו צלי קדר כפי' רש"י, דאל"כ הוי צדיכין גם לרבנן יתורא דמבושל לצלי כנוצר לעיל. כל זה אמרתי דרך פלפול הישיבה.

אבל קרוב לפשוטו י"ל דהתוס' ס"ל ליישב הא דלא עבד האי איכא בנייהו צלאו ואח"כ בשלו, דלרבנן חייב מיתורא דמבושל ולרבי יליף מיני' צלי קדר, משום דעיקר קושיא דפריך מאי בנייהו, הפי' כיון דקושטא הוא דהוי שפיר ק"ו נמי לרבי, א"כ למאי נ"מ יליף רבי שאר משקין מקרא דדרש בשל מבושל מכל מקום ולא יליף מק"ו, וע"ז שפיר משני איכא בנייהו צלי קדר, דמק"ו דרבנן הוי צלי קדר שרי, ולכך יליף רבי מבושל מבושל מ"מ, דהיינו כל מיני בישול, וגם צלי קדר בכלל. ולפ"ז אי הוי משני איכא בנייהו צלאו ואח"כ בשלו וכו', דלרבי מבושל לשאר משקין פטור בצלאו ואח"כ בשלו, הלא עכ"פ הוי כשאר הקושיא דהלא קושטא דהוי ק"ו שפיר ק"ו, ול"ל לרבי יתורא דמבושל להאי, וא"כ לרבי נמי הוי מצי למילף מיני' צלאו ואח"כ בשלו, ולכך צ"ל האי נ"מ דצלי טעמו של דבר דיליף רבי מבושל מבושל מכל מקום, דהוי ילפינן מהא אפי' צלי קדר.

ולפ"ז א"ש דלא עבד איכא בנייהו איפכא, היינו דלרבי פטור בצלי קדר, כיון דצריך יתורא דמבושל לשאר משקין, הוי הא גופא קשיא, למה לי לרבי בשל מבושל לשאר משקין, כיון דהוי ק"ו, ואין לומר דס"ל מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. זה אינו, דהיכא דאיכא למידרש דרשינן, ודו"ק היטב.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועז להרפים שום חידושי או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין ערל אסור בקרבן פסח

מהגאון מוה"ר יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל⁽¹⁾

לפסח טו"ב ויש"ר (תקל"ג) לפ"ק.

ביבמות ריש פרק הערל (דף ע') תניא א"ר אליעזר מנין לערל שאין אוכל בתרומה, שנאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה, מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו, רבי עקיבא אומר אינו צריך, הרי הוא אומר איש איש לרבות הערל וכו'. האי תושב ושכיר דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו, אי נימא תושב ושכיר ממש, משום דהו"ל תושב ושכיר איפטר ל' מפסח, והא קי"ל גבי תרומה דלא אכיל אלמא לא קני ל' רבי, הכא נמי לא קני ל' רבי וכו' עד סוף העמוד. ובתוס' ד"ה אי מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבתו, תימא דהא הך סוגיא כר' אליעזר, ור' אליעזר גופיה דריש במכילתא דמילת עבדיו אין מעכבת אדם מלאכול בפסח וכו'. ויש לדרקק אמאי לא מקשין התוס' הך קושיא לעיל, במאי דמתרץ הגמ' מסתברא וכו', ואדרבה לכאורה לעיל הקושיא יותר תקיפה, דמתרץ הגמ' הנך נפישין.

וג"ל בנקדים לתרץ מה שהניח הלחם משנה בצ"ע על הרמב"ם פ"ט מהל' קרבן פסח, שפסק כר' אליעזר פ"ב מהל' תרומות, ערל אסור לאכול בתרומה מדין תורה, שהרי נאמר תושב ושכיר וכו', איך פסק כר' אליעזר במקום ר' עקיבא, ועוד שאר קושיות, יעו"ש. וגם על הראב"ד הקשה רילף מתושב ושכיר שאסור לאכול בהמנאת רבו (כלומר שלא מדעתו), וזה על כרחך כר' אליעזר, וא"כ אינו מופנה לגזירה שוה.

ולכאורה מה שהקשה על הראב"ד, כבר תירץ מהרש"א בשמעתין, בתוס' ד"ה אלמא וכו', שכתב וז"ל, והשתא דלא קני ליה רביה ליכא למימר דלא יאכל בהמנאת רבו, דלא יאכל משמע כסתם האוכלים בהמנאת אחרים, ושוב מצאתי שהראב"ד פירש כך וכו', ומיהו ג"ל דאתא נמי לאפנויי, דלהא לא איצטריך קרא, עכ"ל. כוונתו להקשות על התוס', אמאי לא מתרצים על הך קושיא דבסמוך (בתוס' ד"ה אלא), וכי בשביל לאפנויי כתב שקר, דכתיב לא יאכל, והם אוכלים, ומתרצים עפ"י המכילתא, אמאי לא מתרצים פי' הקרא דלא יאכל בהמנאת רבו, ומיושב התוס'. שוב כתב שהראב"ד מפרש כן באמת, וס"ל דלהא לא איצטריך קרא, אלא עיקר קרא לגזירה שוה, וממילא אין זה שקר בקרא, דאף אם הקרא קאי על תושב ושכיר ישראל, שפיר מתפרש דלא יאכל בהמנאת רבו.

אך דברי מהרש"א צריכין חיזוק, ויש קצת ראי' לזה מהגמ', דבעמוד א' בגמ' הקשה מהרש"א, אמאי לא קאמר הגמ' איפכא, דתושב ושכיר דגבי פסח גופיה,

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה א' קונטרס ב' עמוד י'. - דבר זה הועתק מכתיו"ק.

(2) הוא הגאון מוה"ר מאיר בומסלא דאבד"ק פראג זצ"ל.

וקני ליה רביה, ומתריך דא"כ הוי קשה ליכתוב שכיר גבי פסח, והוי ק"ו, ומה שכיר דקנין שנים הוא, קני ליה רביה וכו', רבשכיר ליכא למטעי, יעו"ש. והנה הך קושיא שהקשה ממילא פריכא הוא בלא"ה לכל מבין, ועדיפא יש להקשות, אמאי לא קאמר נמי הגמ' דפסח לגופי' תושב ושכיר לא יאכל בו בהמנאות רבו דלא קני ליה רבו, ואי הוי כתב שכיר הוי אמינא דקנין שנים הוא, ואי כתב תושב הוי אמינא תושב הוא קנין שנים, דהא בתושב איכא למיטעי, אלא על כרחך דלזה לא הוי איצטריך קרא כלל, דמסבירא הוא שאין זכות רבו בו לכופו לאכול על פי המנאות שלא ברצונו, וכסברת הראב"ד, אך בתרומה בעינן קרא שלא יאכל בתרומה, דהוי אמינא [דיאכל] כיון דרבו חייב במזונותיו.

ועפ"ז נבין ההמשך בתוס', שהקשו בד"ה אלא, וא"ת וכי בשביל לאפנויי כתב שקר, ואומר ר"י דאיכא לאוקמי בנכרי, ובד"ה שדי חר אלמד, ואע"ג דהכא תושב והכא שכיר, זו היא שיבה זו היא ביאה, דלכאורה אי הוי כתב ב' פעמים תושב או ב' פעמים שכיר נמי הוי ידעינן בין שהוא קנין שנים בין שהוא קנין קנין עולם אינו אוכל בתרומה, אך אין זה מדרך המקרא במילות שונות, אבל השתא דשרי חר מפסח לתרומה, וא"כ הוי כאלו כתב ב' פעמים שכיר וחד תושב, או ב' פעמים תושב וחד שכיר גבי תרומה, הכל באם אינו ענין לגופיה דפסח, וכך אנו דנין הנך תרי דשוויין לגופי' דתרומה, והנך דשוויין לגזירה שוה, ואמאי הוצרכו התוס' לדחוק דון היא שיבה וכו', דלא דמי קצת. ושוב מצאתי שהקשה כן בעל מרת אהרן פרק ג' חלק ד', ומתריך בדוחק גדול.

אלא נראה דלשיטת התוס' דתושב ושכיר דגבי פסח איירי בנכרי, וגבי תרומה על כרחך איירי בישראל, אי אפשר לתריך כתירוצן זו, משא"כ לשיטת הראב"ד, דהך תושב ושכיר דפסח נמי איירי בישראל, שפיר יש לתריך כמו שכתבתי, ומובן ההמשך. וכל זה עפ"י סברת מהרש"א לדעת הראב"ד, ומתורץ קושיית הלחם משנה, ודו"ק. קצרתי מאוד.

ומעתה נבוא לתריך מה שהקשה הלחם משנה על הרמב"ם, דהנה הקשה עוד הלחם משנה פ"ב מהלכות חגיגה, שפסק הערל פטור מן הראייה מפני שהוא מאוס כטמא, דאיתא במס' חגיגה הא מני ר' עקיבא היא, דאמר ערל כטמא, ובהל' תרומות פסק כר' אליעזר. ומתריך דס"ל להרמב"ם כתירוצן קמא שמתרצים התוס' ביבמות דף ע"ב ע"ב ד"ה התם משום דמאוס, ואפילו רבנן מודו, יעו"ש. ובלא"ה דהוא דחוק מאוד לפסוק כדחיית הגמ', ולהניח מה שמתריך הגמ' במקומו, ועוד דהתוס' בעצמם ס"ל עיקר כתירוצן בתרא בחגיגה, דלא לסתרי תרתי סוגיות דהגמ'. והעיקר קשה לי לתירוצו, דהרמב"ם ס"ל דאפילו רבנן מודו דפטור מהראייה, משום דמאוס הוא, ולישנא דהרמב"ם בעצמו מוכרעת, דפסק כר' עקיבא, שכתב וכן הערל מאוס כטמא, מדכתב כטמא, משמע משום דרשת איש איש.

לכן נראה לי עיקר, דהרמב"ם פסק עיקר כר' עקיבא, הן בהל' קרבן פסח, וגם בהל' חגיגה, וכתירוצן שני דהתוס', ואפ"ה מוכרח לגזירה שוה דתושב ושכיר בהל' תרומות, דהא קשה לתירוצן שני דהתוס', דהגמ' מדחי דלמא שאני התם משום

רמאוס, ומשום כך משהו לערל כטמא, אבל לענין נגיעה בעלמא אינו משמא, וא"כ על כרחך האי איש איש לאו היקש לגמרי הוא, דאין היקש למחצה, אלא לאזהרה בעלמא, דלא יאכל הערל בתרומה, וא"כ מלקות מנ"ל לר' עקיבא, דבשלמא אי ס"ל לר' עקיבא דהערל לגמרי כטמא, ומשמא נמי בנגיעה, כמו שתירץ רב יוסף, הוי היקש גמור, משא"כ לדחיית רבא. ואין לומר דבאמת אין לוקין להערל ישראל על אכילת תרומה, א"כ אמאי קאמר ר' עקיבא לר' אליעזר אינו צריך, הא בעינן לגזירה שוה למלקות.

ונראה לי, דבלא"ה יש להקשות מה שהקשה א"א מ"י וצללה"ה⁽²⁾, אמאי דקאמר ר' עקיבא אינו צריך, ממה נפשך, הא אין למדין גזירה שוה אלא אם כן יש לו קבלה מרבתי, ואי לא קיבלה אינו רשאי ללמוד, ואם קבלה במאי פליג, ובקיצור הוי ליה למימר ר' עקיבא אומר איש איש וכו'.

ונ"ל דכך אמר ר' עקיבא לר' אליעזר, אינו צריך להיות מופנה כלל, דשמע ר' עקיבא מן ר' אליעזר דהוי גז"ש גמורה מכח מופנה, ואמר לי' דאינו צריך, דאמר קרא איש איש וכו', ומצינו דהזוהר רחמנא להערל שלא יאכל ולא בעינן לגזירה שוה, אלא לנילוי מלתא בעלמא לחייב מלקות, ולא בעינן מופנה, וכדאיתא הך סברא בתוס' בחולין דף קל"א ע"א ד"ה נמר, וא"כ יש לומר דהרמב"ם נמי ס"ל כר' עקיבא דדרש איש איש, ואפילו הכי הוכרח להביא הגזירה שוה דתושב ושכיר, משום דמסיים שם בהלכות תרומות, ואם אכל לוקה מן התורה, אבל וודאי הך תושב ושכיר בעינן לגופא, וכמו שתירץ שם הכסף משנה בהלכות קרבן פסח, ושפיר פסק הרמב"ם כר' עקיבא בהל' חגיגה, דהערל פטור מהראייה משום דמאוס כטמא, וכו' עקיבא, ודו"ק.

ולפי זה מתורץ מה שהקשה תוס' ד"ה איש איש, מהכא אמרינן בכל דוכתא דר' עקיבא מרבי ערל כטמא, ומ"מ איצטריך למכתב ערל בפסח, דכל דאיצטריך למכתב ערל בפסח משום מלקות, דהא אפילו תרומה ילפינן משם למלקות כמ"ש, רק התוס' מקשים כן לפירוש הראשון שפי' לקמן דף ע"ב ע"ב, רדחיית הגמ' דרבנן מודו, וי"ל לר' עקיבא הוי ערל לגמרי כטמא, משא"כ לפירוש בתרא.

ונסיים במה שהתחלנו, דעל מה שמתרץ הגמ' מסתברא ערלות הוי ליה לדבוי, ומחשב נמי מילת עבדיו מעכבת, אע"ג דלר' אליעזר אין מילת עבדיו מעכבת, לא רצו התוס' להקשות, דבפשיטות יש לתרץ משום ר' עקיבא נקט לה, ולר' אליעזר הוי מילת זכריו, דהא הך קושיא איכא נמי לר' עקיבא, אע"ג דדרש איש איש, צריך נמי הגזירה שוה למלקות, וקשה דלמא איש איש לרבות אונן לאזהרה, והגזירה שוה למלקות, ועוד דהא באמת הגמ' מקשה הך קושיא לרבי עקיבא לקמן, משא"כ אהך קושיא שהקשה הגמ' אי מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבת, על כרחך לר' עקיבא ליתא, דהא לר' עקיבא לא ילפינן מהגזירה שוה אלא במאי דדרש מן איש איש, כיון דלדירי' הגזירה שוה אינו מופנה כלל, וע"כ אינו מקשה אלא לר' אליעזר, ושפיר הקשה בתימא, דר' אליעזר גופי' לא ס"ל מילת זכריו ועבדיו מעכבת, ומתרג' ר"י בדוחק, משא"כ לעיל הוא תירוץ מרווח, ודו"ק היטב.

במס' פסחים דף כ"ט ע"ב

מהרב הגאון מוה"ר יוחנן אבר"ק פרידלאנד זצ"ל⁽¹⁾

פסחים דף כ"ט ע"ב. אמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור במשהו, רב לטעמי', דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם וכו', אמר רב קדירות בפסח ישברו, ואמאי לשהינהו אחר הפסח וליעבר בהו שלא במינו, גזירה דילמא אתו למיעבר בהו במינו, ושמואל אמר לא ישברו אבל משהי להו לאחר זמנו ועבד בהו בין במינו בין שלא במינו, ואודא שמואל לטעמי' דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי אשוו זביני אכדניכי ואי לא דרשינא לכו כרבי שמעון, ולירוש להו דהא שמואל כר' שמעון סבירא לי', אתרי' דרב הוה, ע"כ. לכאורה נראה דמביא הגמ' ראי' דשמואל פסק כרבי שמעון, ומוה הטעם אמר כאן לא ישברו אלא משהי להו לאחר זמנו. אך קשה לפ"ז הו"ל לגמ' לומר ואודא שמואל לטעמי' דאמר לעיל שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש.

ויש ליישב, דהא לכאורה קשה על שמואל קושית הגמ', דפריך על רב דאמר ישברו, לשהינהו אחר פסח וליעבר בהו שלא במינו, כך קשה על שמואל למה אמר דלישהינהו אחר פסח, הא יכול להשתמש בפסח שלא במינו, דהא שמואל ס"ל דאף בזמנו שלא במינו בנותן טעם, ומה שהוא בקדירות חשיב משהו, וא"כ למה לא פריך הגמ' ג"כ על שמואל כמו דפריך על רב.

ולכאורה י"ל עפ"י מה שהקשו תוס' (בר"ה לשהינהו) הא אין מבטלין איסור לכתחילה, ומתרצים דזה הוי כמו דיעבר, דאם אין מתירין לבטל צריך לשבור את הקדירה. וא"כ על שמואל לא קשיא דלשתמש בהו בפסח, ד"ל כקושית תוס' דאין מבטלין איסור לכתחילה, ולא שייך לומר כתירוצם דהוי כריעבר דמצריכין לשבור הקדירה, דהא לדיד' יכולין להמתין עד אחר הפסח ולא יהי' הקדירה אסורה כלל. אמנם לתירוץ ראשון של תוס', דהיכי דהוי תרתי לטיבותא, נותן טעם לפגם, ומשהו, מבטלין לכתחילה, הדרא קושיא לדוכתה לשמואל כמו לרב.

וצ"ל דבאמת צריכין לתרץ אליבא דשמואל ג"כ דתוך הפסח אסור להשתמש אפילו שלא במינו משום גזירה דלמא אתי למיעבר במינו, והא דלא הקשה המקשן כן על שמואל, משום דמכתחילה הקשה על רב, וראה דהתירוץ הזה שייך ג"כ על שמואל, ולא הוצרך להקשות עוד על שמואל. נמצא מדברי שמואל כאן דאמר דמשהי להו אחר הפסח, מוכח דין חדש, דגזרינן בפסח שלא במינו אטו מינו, ואף דלא גזר לעיל בזמנו שלא במינו אטו מינו, היינו בתערוכות ממילא, אבל היכי דמערב בידים חיישינן, וכמו שמתרץ תוס' אליבא דרב.

(1) הוא בנו של מוה"ר מאיר קרעמניצר בנו של הגאון מוה"ר יוחנן קרעמניצר זצ"ל (בעל אורח מישור עמ"ס נזיר). אחר חתונתו נתיישב בעיר ליסא, ובשנת תקמ"ג לפ"ק נתקבל לאבר"ק מארקיש-פרידלאנד. נלב"ע בחורף שנת תקנ"א לפ"ק. (אחר פטירתו נתקבל הגרעק"א זצ"ל למלאות מקומו). - דבר זה הועתק מכת"י אחד מתלמידיו.

לפ"ז י"ל דלא בעי הגמ' למימר דשמואל לטעמי' דאמר לעיל כר"ש, דאף דמוכח מהתם דפוסק כר"ש, אבל עדיין לא מוכח דגזר דלמא אתא למיעבר במינו, לכך הביא מהנהו דמוכח כנדי, ומשם מוכח דסובר ג"כ גזירה הנ"ל, דהא ע"כ מה שאמר להנהו דמוכח כנדי לא הי' אלא לאחר פסח, שרצו למכור כלי חמץ, ואמר להשוות זביני עלי, דעל כלי י"ט שרוצה למכור קודם י"ט לא מהני ר"ש מידו, דהא עשה להם מורא שידרוש כר"ש, ועל כלי שישתמש בי"ט לא מהני דינא דר"ש, אלא ודאי דלא עשה להם מורא רק לאחר הפסח כרפי' רש"י, וקשה אמאי לא אמר להם להשוות זביני קודם י"ט, ואי לא דיינא לכו שלא במינו אפילו בזמנו בנותן טעם, וישתמשו בקרירות חמץ בפסח שלא במינו, אלא ודאי דזה שמואל נמי מודה דאסור להשתמש שלא במינו בפסח משום גזירה דלמא אתי למיעבר במינו, לכן מביא הגמ' מההוא דשמואל דמוכח נמי דין זה, ודו"ק היטב.

במס' פסחים דף ה' ע"ב

מהגאון מוה"ר יוסף יוזפא הלוי שטערן ראבד"ק זאלקאווא זצ"ל⁽¹⁾

בפסחים דף ה' ע"ב, שמע מינה מדרבי עקיבא תלת, שמע מינה אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו'. וקאמר רש"י, דאי השבתתו בכל דבר, ה"ל לאוקמי ביום טוב ויבערנו בדבר אחר, ואכילנו לכלבים או ישליכנו לים, עכ"ל. והקשה הפני יהושע, דלכאורה יש לתמוה דרש"י גופא כתב לקמן דף מ"ו במשנה דכיצד מפרשין, וגם בפרק ג' דביצה דף כ"ז ע"ב, דכשם שאין שורפין קרשים ביו"ט, הוא הדין דאסור להאכיל לכלבים, וא"כ קשה על רש"י, עכ"ל.

ונלע"ד ליישב, דהנה הקשו המפרשים אמאי לא יכול לבקר מחמת שהוא אב מלאכה, ליתי עשה דתשביתו ולירחי לא תעשה דלא תעשה מלאכה, אלא ריש לתרץ דהנה פסקינן דעשה שאינו שוה בכל לא יכול למירחי הלא תעשה, וא"כ הנה כתב השאגת ארי' (סי' פ"ב) דעשה דתשביתו אינו שוה בכל מחמת שאינו בנשים, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, עכ"ל. וא"כ לפ"ז לק"מ, דמאי טעמא כתב שם רש"י דאסור להאכיל לכלבים, מחמת דהא בזה דמאכיל לכלבים הוא מקיים המצוה, הלכך הוי מלאכה יע"ש בביצה דף כ"ז. וא"כ לפי"ז שפיר קאמר רש"י דמשתמע דאין ביעור חמץ אלא שריפה, דלא יכול לומר שמאכיל לכלבים נמי הוי מלאכה מחמת דמקיים המצוה דתשביתו, דא"כ תיתי קושיא הנ"ל דליתי עשה ולירחי לא תעשה דלא תעשה מלאכה, ואין לומר דהעשה אינו שוה בכל, דהיינו בנשים, זה אינו, דאי העשה אינו שוה בכל, א"כ הלא תעשה נמי אינו שוה בכל, דהלא תעשה לא הוי אלא מטעם דמקיים המצוה, וא"כ לא הוי שוה בכל, וע"כ משתמע דאין ביעור חמץ אלא שריפה ועיין, ודו"ק כי דבר ברור הוא.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קס"ג עמוד י"ד. - דבר זה הועתק מפנקס חידושיו שלא נדפסו עדיין. (כת"י ירושלים, מספר 4761).

גליון שו"ע או"ח הל' פסח

מהגאון מוה"ר צבי הירש העללער זצ"ל⁽¹⁾
אבר"ק בריגעל ובאניהאד

סי' תמ"ב מג"א סק"ד. לכן נ"ל דה"פ דהרא"ש בא להוכיח דאין היתר בחרכו אלא בדבר שאינו ראוי לאכילה, דאי אמרת כיון דחרכו אפילו ראוי קצת לאכילה תו ליכא שם חמץ עלי, א"כ הל"ל מותר באכילה לאחר זמנו אלא ע"כ מיירי שחרכו עד שאינו ראוי לאכילה.

ג. ב. עיין בזה בלשון הראב"ד בספר תמים דעים בפ"ב דפסחים בהשגתו על הבעל המאור ז"ל, ע"ש היטב.

סי' תמ"ה מג"א סק"ה. וזהו דעת הטור שלא חילק כאן כפת בין תנור חדש לישן משום דכתב ב"ד בשם הרמ"ה רכיון דע"א לא בטלה אפילו זה וזה גורם אסור, וה"ה בחמץ דהנאה כל שהוא מיהו הוי וכו'.

ג. ב. ועיין בזה ברמב"ם פ"ה מנדרים הלכה י"ו במגרול עוז ובכסף משנה ולחם משנה מדין זה וזה גורם באיסור משהו, ע"ש ודו"ק.

סי' תמ"ז מג"א סק"ב. ונ"ל דשרי להטילו לים ע"י עכו"ם דה"ל שבות דשבות דשרי במקום מצוה וכו' אבל לזרות לרוח אפשר דהוי מלאכה דאורייתא.
ג. ב. ועיין בבעל המאור סוף פרק אלו עובדין במשנה דחל להיות י"ד בשבת כו' וחכמים אומרים בזמנו, ע"ש היטב.

סי' תמ"ז חק יעקב סקב"ב. עי' בשו"ת הב"ח סוף סי' קכ"ג דאוסר בשר מלוח אפילו ע"י הדחה ג' פעמים יע"ש.
ג. ב. היינו בלח, אבל ביבש תלה במנהג יע"ש הטעם, וע"ש באורך מדינים אלו.

שם מג"א סקב"ח. ולכן אם עמד בכלי חמץ אפילו אינו בן יומו ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור וירתיה, אסור מדינא.
ג. ב. בספרים אחרים הגירסא, אם הוא בן יומו, ועיין בחק יעקב ובשאר אחרונים מזה.

שם. וה"ה בחומץ יין שאינו חזק כל כך, לא מקרי דבר חריף.
ג. ב. ועיין בטו"ז יו"ד סי' צ"ו ס"ק ט' עי"ש.

(1) כתבנו אודותיו בכד"ש קונטרס קב"ח עמוד י"ג. - הערות הללו הועתקו מכת"ק אשר רשם בגליון שו"ע או"ח שלו, והגיע אלינו מאת ידידנו הרב שמואל דוד הכהן פרידמאן נ"י. וזכרה לו אלקי לשובה.

ס' תנ"ד מג"א סק"א. סובין, פירש"י קליפת חטים הנושרים בשעת כתישה, ומורסן הנשאר בנפה ע"ש, מוכח קצת דבא לידי חימוץ מדיוצאים בהם ידי חובת מצה לדעת רש"י וכו'.

ג. ב. צ"ל הרי"ף, ועיין בב"י בשם הר"ן.

ס' תנ"ז מג"א סק"ז. קטן, פחות מט' שנים, דאמרינן מסתמא לא ראה קרי, אבל אי ידעינן דראה קרי אפילו הוא בן יומו, הוא סמא לקריו.

ג. ב. עיין בס' ידאים לר"א מיין ס' ד"ש ע"ש, ובתוס' סוכה דף כ"א ע"א ד"ה ומביאין נשים וכו', ודו"ק.

ס' ת"ס מג"א סק"ד. למסקנא דגמרא דמוקי לה פת מדובה, א"כ שרי לעשות פת עבה.

ג. ב. עיין בראב"ן פסחים דמסיק רלא שרי טפח כי אם בזרזין דומיא דלחם הפנים, ע"ש היטב דף ע"ב ע"ד.

ס' תס"ז ט"ז סק"ד. ונ"ל פשוט דמה"ט אמר כאן דירקד ויזרוק לחוץ כו', רכיון דמצה היא למצוה ואפילו שאר המצות הם לצורך י"ט, אין ראוי לנהוג בזיון בהם, ונ"מ בזה דאם אירע שלא רקדו הקמח אין כאן איסור כלל.

ג. ב. ובהגהות מוהר"ל כתב להחמיר עם מים עי"ש ובחק יעקב ס"ק ז'.

ס' תס"ז מג"א סק"ז. ומור"ם לובלין כתוב בתשובה באחד שלקח מהחבית כרוב בקערה והוליכו לבית אחר ושם נמצא חטה עליו והתיר הכרוב שבחבית דאמרינן כאן נמצא כאן היתה עכ"ל, אבל אם נמצאת חטה בחבית אף הכרוב שבקערה אסור דאמרינן שמה היתה החטה קודם לכן בחבית.

ג. ב. ועיין עוד מזה לקמן במג"א ס"ק כ"א וס"ק כ"ה, ובמשנה סוף פ"ט דטהרות ובתויו"ט שם ד"ה נמצא במעיין, וע"ש מ"ש בשם הרמב"ם להלכה, סותר לכאורה לדין זה, ועיין להלן בט"ז ס"ק י"ז ומש"ש בגליון.

ס' תס"ז ט"ז סק"ז. והכוונה היא, ששאבו מים תחלה מהבאר לבשל ואח"כ שאבו מים בדלי ונמצא חמץ בדלי ולא נודע אם ה' חמץ בבאר בשעה ששאב לבשל, ממילא בישל במים חמוצים, בזה פסק שהתבטל מותר.

ג. ב. ועיין לעיל במג"א ס"ק ט"ז ומש"ש, ובפרק י' דטהרות משנה ז' ברע"ב ותויו"ט שם, ע"ש היטב.

ס' תס"ח חק יעקב סק"ט. ובני אותו עיר גופי' אם נתיישבו במקום שמקילים מותרים לאכול, דאין נותנים עליהם חומרי מקום שיצא משם לדעת אלו פוסקים.

ג. ב. ועיין בירושלמי פרק מקום שנהגו, גלו ממקום למקום וביקשו לחזור בהם, ע"ש ובפי' קרבן עדה, משמע דפשטה לאיסורא, ועכ"ז יש לדחות, וצ"ע לדינא, ואכ"מ להאריך.

ס' תע"א מג"א סק"ה. ועוד דמי פירות לבד אין מחמיצים, וא"כ למה לי ללחם עוני, פשיטא שאין יוצאים בהם וכו'.

נ. ב. ועיין בב"י ס' תס"ב בשם הה"מ ז"ל, ובדרכי משה שם ס"ק א', ודו"ק.

ס' תע"ג סק"ג א'. ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואח"כ יבדיל.

נ. ב. ובדרכי משה הביא דעת יש חולקים, דס"ל דמבדיל מיד, ע"ש.

ס' תע"ג חק יעקב סק"א. וכתב עוד המג"א, ונ"ל דה"ה אם שכח לומר זמן בליל ב' מברך כל ו' עכ"ל. ונראה דה"ה בעצרת אע"ג דהוא רק שני ימים, מ"מ יש לה תשלומין כל שבועה.

נ. ב. דבריו אלו צע"ג לדינא לכאורה שיהי' זמן תלוי בדין תשלומין, ובש"ס שם בעירובין, ובסוכה דף מ"ו, לא מצאנו הכרח לזה, ועיי"ש. ושוב אחר זמן מצאתי גם בספר אלי' רבה ס' תצ"ד שחלק על החק יעקב בזה, וע"ש ראיותיו.

ס' ת"פ מג"א סק"ב. ומהרי"ל פסק כהטור שאומר יהללך עד אתה א"ל, ואח"כ נשמת וישתבח וחותרם, וכן כתב ב"ח ע"ש.

נ. ב. וחותרם במלך מהולל בתשבחות, כן הוא בב"ח שם יעו"ש ובטו"ז לקמן ס' תפ"ו, ובחק יעקב כאן, שלא כתבו כן.

ס' תפ"ט מג"א סק"א. הקשה הכסף משנה פ"ו דסוכה האיד מברכין על הספירה ב"ט שני ולא חיישינן לזילותא דיום טוב.

נ. ב. ועיין עוד מזה בבקעל המאור סוף פסחים, ובספר תמים דעים להראב"ד שם, ובר"ן פרק לולב וערבה, ע"ש.

בב"י תלוי בדין
אכילה ליהנות
תלוי בדין. ואם לא
ובסוכה דף מ"ו. לא
המחלוקת. ואם לא
דין תלוי בדין
לחלוק על החק יעקב

במס' פסחים דף מ"א

מהגאון מוה"ר שמואל שמעלקא טויבש אבד"ק יאס זצ"ל¹⁾

ברמב"ם פ"ח מהלכות קרבן פסח הלכה ח' כתב, צלהו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלהו או שעשהו צלי קדרה ואכלו, חייב. ובכסף משנה תמה, כיון דפסק כרבנן דצלהו ואח"כ בשלו חייב, הו"ל לפטור בצלי קדרה, דלא מחייבין לרבי דלית הלכתא כוותי'. ותירץ הרמב"ם ס"ל דלרבנן נמי חייב על צלי קדרה מריבויא דבשל מבושל, וכי אמרינן דאיכא בינייהו, היינו לומר דמק"ו לא הוי משתמע, אבל מבשל מבושל ודאי משתמע שפיר לכו"ע, עכ"ד. והלחם משנה קלס' להתירוף הזה. והוא פלאי, דלדבריו מה פריך הש"ס פסחים מ"א, ולרבנן האי בשל מבושל מה עבדי, הלא לדבריו איצטריך לצלי קדרה וכו', וכן מצאתי שתמה בזה בצל"ח.

על כן נראה לי, דעיקר דלרבנן צלי קדר שרי כפירש"י, ולא נתמעט מבשל מבושל וזולת היכא דהוי דרך בישול ע"י דבר אחר, ומהאי טעמא כתב במים, לא למעט שאר משקים דאתיא מק"ו כדקאמרי, וזולת צלי קדרה, מאשר אינו מאמצעית וזולתו, משא"כ לרבי דאיצטריך בשל מבושל ולא אתיא מק"ו, דהוי אמינא מים דוקא, דכן דרך רוב הבישול, וזולת מחמת דכתיב בשל מבושל מכל מקום, וכיון דאינו צלי רק כעין בישול אסור, תו אף צלי קדרה אסור דנקרא בישול אף דלא נצמח ע"י וזולתו, משא"כ צלאו ואח"כ בשלו נתמעט לרבנן משום דהוי בישול ע"י וזולתו, ולרבי אינו מוכרח דאסור בכה"ג משום דצלאו מקודם. ובוה סרה קושית הצ"ח בסוגיא, עיין עליו ותבין.

והעיקר דהרמב"ם פוסק כרבי, וראי' לדבר ממה שכתב בהלכה ז' מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקים, או במי פירות שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל, ע"כ. וזה כרבי, דאלו כרבנן, הנהו מפאת הק"ו, ופלא שלא העירו בזה הכ"מ והלח"מ. ומה שכתב צלי קדירה חייב, הוא משום דפסק כרבי, והטעם, משום דמבואר במכילתא מובא בילקוט, במים, אין לי אלא במים, שאר משקים מנין, ר' ישמעאל אומר ק"ו, מה מים שאין מפיגין טעמן כו', ר' עקיבא אומר אין לי אלא מים, שאר משקין מנין, ת"ל ובשל מבושל כו', רבי אומר אני אקרא אל תאכל ממנו נא כו' מבושל להביא שאר משקין, ובשל אין בשל אלא צלי, שנאמר ובשלת ואכלת, ואומר ויבשלו את הפסח, מכאן ה"ר ר' יאשי' אומר הנודר מן המבושל אסור בצלי, ע"כ. א"כ הוי ר' ישמעאל יחיד נגד רבים, גם ידוע דהלכה כר' עקיבא מחבירו. ולדעתו גם בש"ס לשון רבנן ט"ס, וצ"ל ת"ק, וכמ"ש בילקוט, והוא ר' ישמעאל הנאמר במכילתא, ובצלאו ואח"כ בשלו חייב, משום דפוסק כרבי יוסי גבי מצה. כנ"ל ברור ואמת, ומקום הניחו לי להתגדר בו ת"ל.

1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד י"ח. - דבר זה הועתק מכתיו"ק שהגיע אלינו מעזבונו של הרב הגאון מוה"ר יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק יאס. תנצב"ה.

בענין ביטול חמץ

מהגאון מוה"ר חיים דוד לאנגפוס אבר"ק בענדין זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. יום ב' כ"ז למכ"י תבר"ך לפ"ק בענדין.

בדבר השאלה ששאלוני מוואלברום, באחד שצוה לבנו שימכור את חמצו, ובנו עשה שטר מכירה על החדר ועל החמץ, ושכח לכתוב בשטר מכירה כלי אחד עם אראק שהי' ג"כ בחדר הנ"ל, ולא נודע לו עד אחר הפסח.

הנה קי"ל בסי' תמ"ח ס"ג, דחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, אפי' אם הניחו שוגג או אנוס, וע"ש בסעיף ה' דאפי' אם בטלו ג"כ אסור, כיון שלא קיים בו מצות ביעור דרבנן, ע"ש. ועי' בחק יעקב שם סק"ב דאפי' אם בטלו בפני עדים ג"כ לא מהני, אך היכי שהי' אונס כגון שלא ידע ממנו כל ימי הפסח, או מהני אם בטלו לפני עדים, והיכי שהי' אונס גמור, כגון שכל ימי הפסח הי' סבור שמכרו, ולאחר הפסח נודע לו שלא מכרו, או יש להתירו בהנאה אף אם לא ביטל לפני עדים, והיכי שסבור שמכרו, כתב להתיר אפי' אם לא ביטלו בפני עדים. וקשה דמאי שנא זה מזה, הא בשניהם הוי אנוס.

ונ"ל לפרש כוונתו, דס"ל דהא דאסור אפי' באנוס, היינו היכי שלא ביטלו דעבר על כל יראה דאורייתא, אבל בביטול דלא עבר רק על מצות ביעור דרבנן, בזה לא קנסו לאחר הפסח, אך היכא שלא ביטלו בפני עדים אסור, משום דחיישינן למשקר לומר שביטלו ובאמת לא ביטלו, והא דאסור בביטול לפני עדים, היינו דכיון שלא עשה כתיקון חז"ל ולא ביערו, א"כ חוינן שלא בטלו בלב שלם ולכן לא ביערו, וממילא עבר על כל יראה דאורייתא, ולכן אסור לאחר הפסח כיון שעבר על כל יראה, אבל היכי שלא ידע מזה כל ימי הפסח וגם בטלו בפני עדים, לא חיישינן כלל לשמא לא ביטלו בלב שלם, ואין לאסור אותו לאחר הפסח בשביל חשש זה, כיון דליכא הוכחה כלל לומר שלא בטלו בלב שלם, אבל אם לא ביטלו בפני עדים, חיישינן למשקר כנ"ל. אולם היכי שמכרו קודם הפסח, ואחר הפסח נודע לו שהמכר הי' שלא כדין, או אם אפי' באמת לא ביטלו כלל, ג"כ לא עבר על כל יראה, וכמ"ש המ"א בסי' תמ"ח סק"ד בשם המשאת בנימין דהיכי שמכרו בכסף לחוד, אף למ"ד דעכו"ם לא קנה בכסף, מ"מ הוי עכ"פ גילוי דעת דלא ניהא לי' בהחמץ, ולא אוקמי' רחמנא ברשותי' ע"ש, ולכן כיון דלא עבר על כל יראה, אע"ג שלא קיים מצות ביעור דרבנן כיון דהמכירה לא הי' כדין, מ"מ לא קנסוהו לאחר הפסח וכנ"ל, ודו"ק.

ובזה יש לישב מה שכתב רש"י ריש פסחים, דבודקין כדי שלא יעבור עליו בבל יראה, והקשו בתוס' הא בלא"ה צריך לבטל, וא"כ ממילא לא עבר על כל

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ק"א עמוד ט"ז. - תשובה זו הניעה אלינו מעוזבנו של המנוח הרבני החסיד המופלג בנש"ק מו"ה חיים שנעבאלג ז"ל. תנצב"ה.

יראה לאחר שבטלו, ולכן כתבו התוס' הטעם משום נזירה דילמא אתי למיכל מיני'.
אולם י"ל דרש"י רצה לאשמעין דהיכי שלא בדק כתיקון חז"ל עבר ג"כ על כל
יראה, דכיון שלא עשה כתיקון חז"ל, א"כ ודאי שלא בטלו בלב שלם וכנ"ל. וזה
שכתב רש"י, בודקין כדי שלא יעבור עליו בבל יראה, וכוונתו דבלא בדק כתיקון
חז"ל עובר על כל יראה וכמש"נ. ונ"מ בזה דאסור לאחר הפסח, דמחמת החשש
דאתי למיכל מיני' אין לאסרו לאחר הפסח, כיון שלא עבר אדאורייתא, אבל כיון
דאמרינן דעבר ג"כ על ב"י מחמת שלא עשה כתיקון חכמים, א"כ אסור לאחר
הפסח וכנ"ל, ודו"ק.

א"כ ממילא לדברי החק יעקב יש להתיר בנדון דידן לאחר הפסח, כיון שהי'
סבור שמכרו, ולא נודע לו עד אחר הפסח וגם בטלו וכנ"ל. אמנם בנ"ב במה"ק
חאו"ח סי' ט"ז חולק על החק יעקב, וכתב לאסור אף בבטלו והי' אנוס ע"ש
באריכות, וכן כתב גם במקור חיים סק"ט ע"ש.

אולם עי' בס' חמדת שלמה סי' ד' שסמך להתיר כדעת הח"י, וסתר כל ראיות
הנ"ב ע"ש. ובשאלה שלו לא הי' אנוס כל כך כמו בנ"ד, ואעפ"כ התיר ע"ש. ועי'
בקצה"ח סי' רכ"ב סק"א שכתב ג"כ להתיר בפשיטות, היכי שביטל חמצו בזמנו,
ושכח מחמת אונס ולא מכרו כלל ע"ש, והיינו ג"כ כדעת הח"י הנ"ל. וא"כ ודאי
דהרוצה לסמוך על המתירין דאין למחות בידו, ואני לא אחזה את דעתי בזה מחמת
שהרבה אחדונים אוסרין בזה, אך מ"מ אם ירצה רומ"מ ג"י לסמוך על המתירין
בהפסד מרובה, יוכל לסמוך, כיון דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדרבנן, לכן
אם יוכל לערבו ולבטלו ברוב, בודאי יש להתיר.

אמנם לכאורה צ"ע עוד, לפי מה שכתב הפרמ"ג בא"ח סי' תמ"ח בא"א סק"י
דהחמץ שמכר אינו בכלל הביטול כלל ע"ש, א"כ היכי שסבור שמכרו, לא הי'
החמץ הזה בכלל הביטול, וליכא רק אנוס לחוד, דאסור היכא שלא בטלו כנ"ל. אולם
עי' בנ"ב שם סי' י"ח שכתב דכיון שאומר כל חמירא דאיכא ברשותי, א"כ אף
שסבר שמכר, מ"מ כיון שבאמת לא נמכר והוא ברשותו, לכן הוי שפיר בכלל
הביטול, ע"ש.

ידידו דו"ש,

חיים דוד בהרבי"א ז"ל

לשאלת רבים

יש להשיג אצלנו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת

כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

בדין הפקיד חמצו אצל אחר

מהגאון מוה"ר משה סג"ל לעווניגער אבד"ק ווייטצען זצ"ל⁽¹⁾

באו"ח הל' פסח סי' ת"מ סעיף ד'. ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל העכו"ם, אעפ"י שקיבל עליו הנפקד אחריות, עובר עליו המפקד. וכתב בסו"ו וז"ל, באשר"י כפ"א דפסחים כתב וז"ל, י"א ישראל שהפקיד כו' הנפקד חייב בביעורו, ואעפ"י שהוא של המפקד כיון שאינו ברשותו דהמפקד. והביא ראי' ממכילתא, דתני התם, בבתיכם למה נאמר, לפי שנאמר ככל גבולך שומע אני כפשוטו, ת"ל בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של עכו"ם ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו, יצא חמצו של ישראל ברשות עכו"ם שהוא שלו ואינו ברשותו, והר' יונה כתב, דחייב על המפקד, וראיתו מוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ולא הבנתי ראיתו, וגם לא כתב לפרש המכילתא. ונ"ל דכיון שהשאל הנפקד ביתו לשמירת ממונו דהמפקד, ביתו דהמפקד קרינן ביו, וההיא דהמכילתא מיירי בעכו"ם שהלווה לישראל על חמצו, ע"כ.

ולענ"ד נראה לפרש דברי הר' יונה, עפ"י מ"ש הפרי חדש על דברי הגאונים, וז"ל, ויראה שטעמם דכיון דאמרינן בגמ' דבקיבל עליו אחריות מיקרי שלו ועובר עליו, א"כ הרי אינו מן המפקד ואינו עובר. ולפי זה משמע דאעפ"י שהחמץ עצמו ברשות המפקד, כל שיש אחריות על אחר אינו עובר עליו המפקד, ע"כ. וא"כ שפיר השיג הר' יונה, דסברת הגאונים הי' טובה, אי אמרינן גורם לממון כממון דמאי, א"כ אזי איכא למימר, כיון דהוי כממון לאותו שקיבל עליו אחריות, שוב אינו של המפקד, אמנם הא אנן קי"ל גורם לממון לאו כממון דמאי, ורק משום חומרת חמץ גלי רחמנא דליהוי כממון, א"כ לא גלי התורה רק לחומרא, אבל לא לקולא, דנימא כיון דחבירו קיבל עליו אחריות והוי לדידי' גורם לממון, שוב אינו של המפקד. ולזה הביא רבינו יונה ראי', דהא אנן קי"ל גורם לממון לאו כממון דמאי, והאי קרא דוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש ואפי' בקיבל עליו אחריות, וא"כ לית לן למימר דמהני להמפקד מה שהנפקד קיבל עליו אחריות.

אמנם דברי הפרי חדש קשים להבין, דהא במכילתא לא ממעט אלא מהאי קרא דבבתיכם דמשמע דצריך דוקא להיות ברשות נכרי. איברא דבתוך הדברים כתב הפרי חדש, ואם נאמר שאלו הגאונים סוברים דבעינן תרתי, שלא לעבור עליו המפקד, דהיינו קבלת אחריות, ושיהיו ברשות אחרים, אכתי קשה טובא, דממ"נ, אי סבירא להני גאונים דאחריות אינו גורם, והיינו טעמא שאינו עובר לפי שהוא ברשות אחרים, א"כ למה בעי שקיבל הנפקד אחריות, בלא"ה אינו עובר לפי שאינו

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קל"ו עמוד י"ז. - דבר זה הועתק מכת"ק המונח בגנזי ידינו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה דוד צבי נוימאן נ"י מוויען. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

בביתו, ואם אחריות גורם שלא לעבור עליו המפקד, א"כ אפי' בביתו ממש מצי לראותו, דהא הוי של אחרים ושלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים וצ"ע, עכ"ל.

ואמנם לענ"ד לישב הכל, דאתי שפיר דבעינן תרתי, אחריות וגם שיהי' אינו ברשותו, וחדא בלא אידך לא סגי. דהנה לכאורה צ"ע על הרא"ש שכתב דהוי ביתו דהמפקד, כיון שהשואל לו ביתו דהנפקד, דנהי דהוי ביתו דהמפקד קודם פסח, כיון שהחמץ הוא מותר בהנאה ושליו הוא, מ"מ כיון שהגיע שש, שאז נאסר בהנאה, והוי הפקר וכל הקודם זכה בו, וכיון שאין לו שום זכות בחמץ זה, ממילא פקע לו הזכות שיש לו בבית, ושוב אינו קרוא ביתו, ועיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ס"ה בנדון הבת שנתנה לאבי' במתנה נכסים, ולא הי' קנין ברבר, רק הנכסים היו מופקדין בבית אבי', ופסק דזכה בהם האב מטעם שקנתה לו חצירו, והביא שם אחד מגדולי הסכמות, שרצו לבטל המתנה מטעם שכתב הרשב"ם דחצר של נפקד הו"ל רשות המפקד. וכתב הוא ז"ל עליו, דכיון שהמפקד מקנה הפקדון, נימא חצירו ומתנתו באין כאחד, דהא לא הוי חצירו אלא כל זמן שהחפץ של המפקד, והו"ל חצירו ומתנתו באים כאחד, ע"כ. וה"נ נימא הכי, כיון שלא השאיל לו הנפקד ביתו רק לשמירת ממונו דהמפקד, וכיון שבערב פסח אחר שש, שמאז נאסר בהנאה, פקע ממנו דהמפקד, שהרי הוא הפקר, ממילא פקע נמי שם ביתו מיני', וא"כ אף שלענין לעבור על כל יראה עשאו התורה כאלו הוא ברשותו, מ"מ זה לא מצינו שהתורה עשאו כאלו הוא ביתו, כיון שלא השאיל לו רק לשמירת ממנו, וכיון שפקע ממנו, ממילא פקע נמי הזכות שיש לו בבית, וכיון שכן לא יעבור על כל יראה, כיון שהוא אינו בבתיכם.

איברא דלאחר עיון קצת לק"מ, דהרי מן התורה חמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, וא"כ לא פקע עדיין שם ממון מיני', דהרי גורם לממון כממון דמי', ואף דרבנן אסרוהו לאחר הפסח מטעם קנס, וא"כ פקע שם ממון מיני', מ"מ אי נימא דאין המפקד עובר על כל יראה וכדעת הגאונים, א"כ לא יאסור בהנאה כלל לאחר הפסח, ואף שהנפקד עובר על כל יראה כמבואר בנוב"י ובצל"ח [הובא להלן], כיון דלדידי' לא פסיד מידי בהאי קנס, ועיקר הקנס הוא להמפקד שלא עבר עליו, וכיון שכן לא פקע עדיין שם ממון מיני', וכיון שכן, הוה לי' ביתו של המפקד, ושפיר השיג הרא"ש. אמנם גם הגאונים ירדו לעומק זה הסברה, ולכך הוצרכו אחריות, כיון דבאמת לא הוי בתיכם, רק ע"י שהוא גורם לממון, וא"כ כיון שחבירו קיבל עליו אחריות, והוי לדידי' גורם לממון, שוב אינו קרוא של המפקד, ולא תיקשי קושית הר"י, דהא אנן קיי"ל גורם לממון לאו כממון דמי, ורק לחומרא אבל לא לקולא, דהא אי לא אמרינן גורם לממון כממון דמי, בלא"ה אינו עובר לפי שאינו בבתיכם, וכיון דאתה מחייבו מטעם גורם לממון, ממילא מהני האי גורם שקיבל עליו חבירו אחריות לפוטרו, שלא תוכל לומר שני הפכים בנושא אחד, שלענין לעבור עליו המפקד יהי' גורם לממון כממון דמי, ולענין שלא לעבור, כיון שחבירו קיבל עליו אחריות לאו כממון דמי.

ומיושב ג"כ בזה מה שכתב הפר"ח, וסברא זו תמוה בעיני, רכיון רבקיבל עליו אחריות סני לעבור עליו משום דאי מיגניב ומיתבר בעי לשלומי, כ"ש כשהחמץ שלו, ואם לא מיגנב או מיתבר ברשותו קאי, ע"כ. ולפמ"ש רתרתיו בעיני, אתי שפיר, ולא עוד, דלחבירו הוי רק חד גורם, או מיגנב או מיתביד, ולדידי' רק לאחר חג הפסח הוא דהוי שלו, וגם זה רק אי לא מיגנב והוי גורם דגורם. ובפרט אי נימא דגורם דגורם אפי' בפסח נמי לאו כממון דמיא, אתי שפיר טפי, כיון דחבירו קיבל עליו אחריות, א"כ לא הוי אצלו רק גורם לממון אם לא יוגנב או יאבד, וגם זה אינו עכשיו בפסח, רק לאחר הפסח, והוי גורם דגורם, דלא אמרינן אף בחמץ. אך לפי"ז לא ה' צריך להיות דוקא ברשות חבירו.

ויותר נראה לי לומר, עפ"י מה שהקשה השאנת ארי' (סי' פ"ג) על הרא"ש, מאי קאמר ביתו דהמפקיד קרינן בי', דהא שכירות לא קניא. אמנם במקור חיים (סי' ת"מ סעיף ה') כתב לתרץ, דנהי דשכירות לא קניא להפקיע קנין הגוף שיש לו למשכיר, ומיקרי בית המשכיר ג"כ, מ"מ מיקרי ג"כ בית השוכר, דשכירות ליומא ממכר הוא. והנה כל זה אתי שפיר אי המשכיר לא קיבל עליו אחריות, ואין לו שום זכות בהדבר הנפקד, אמנם אם קיבל עליו אחריות, דהוי גם אצלו גורם לממון, וא"כ שני קנינים יש לו בבית, הא' הוא קנין הגוף, והב' שהדבר הנפקד שהוא אצלו גורם לממון מונח בתוכו, ולהמפקיד אין לו שום זכות בחצר, רק שחמצו שהוא רק גורם לממון מונח אצלו בתוכו, וא"כ וודאי שקנין הגוף שיש לו למשכיר, וגם קנין פירות שיש לו, שהדבר הנפקד שהוא גורם לממון מונח בתוכו, מפקיע קנין הפירות שיש לו לנפקד שהוא אצלו ג"כ גורם לממון, והבן.

או כלך לדרך זו, לפי מ"ש בצל"ח לישיב הקושיא על הגאונים, שהרי מיד כשהגיע השש פקע האחריות, כיון שהחמץ הוי כמו עפרא בעלמא שאינו שוה כלום. וכתב לתרץ (בדף ו' ע"ג) וז"ל, ועתה ניתן לב לרבי שמעון דס"ל דחמץ לאחר הפסח מותר, אלא שאסרו מחמת קנס הואיל ועבר על בל יראה, בזה יש מקום עיון, והנה כבר ביארתי בנודע ביהודה חלק א"ח סי' כ', דהיכא שאין בעל החמץ עובר, אף שאיש יהודי אחר עובר, לא נאסר החמץ על בעל החמץ, ולכן כתבתי שאם גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אף דהגזול עבר על בל יראה, מ"מ כיון שאומרים באסורי הנאה הרי שלך לפניך, לא נאסר החמץ על הנגזל, כי לא קנסו חכמים לזה שלא חמא, כיון שלחוחמא לא ה' הפסד בקנס זה, שאף אם ה' נאסר ה' אומר הרי שלך לפניך, לכן לא נאסר כלל. ולפי"ז לדעת הגאונים שהביא הרא"ש שסברי שאין המפקיד עובר עליו, וא"כ אף אם ה' עובר עליו הנפקד, לא ה' החמץ נאסר על המפקיד אחר הפסח, והרי חמץ זה עצמו סופו להיות ממון אצל המפקיד, ומעתה שייך אחריות על הנפקד גם בפסח, שאחר הפסח מצטרף לשלם להמפקיד אם לא ה' בעין, וכיון ששייך בזה אחריות, וודאי שעובר עליו הנפקד, עכ"ל הנצרך לעניינו.

והנה דברי הצל"ח אלו תמוהים הם לפום ריהטא, כיון דעיקר היתר של הגאונים תלוי באם הנפקד קיבל עליו האחריות, אבל אם לא קיבל אחריות עובר אף

לדעת הגאונים, וא"כ כיון שהקדמנו שקבלת אחריות הוי כאלו אינו, שהרי בפסח פקע אחריות, וממילא עובר עליו המפקיד, וא"כ האיך נאמר כיון שאם אינו עובר המפקיד שפיר שייך אחריות, משו"ה אינו עובר עליו, שהרי בתחילה ע"כ אתה צריך לומר שאינו עובר עליו המפקיד, ואזי שייך אחריות, אבל כל כמה שאין אתה אומר שאינו עובר המפקיד, לא שייך אחריות, וכיון שמבחוץ ע"כ עובר עליו המפקיד אף שהוא בבית חבירו, אם לא שקיבל עליו אחריות, ואחריות הוה הוי כאלו אינו, כיון שהוי אסור בהנאה והוי כעפרא, וא"כ האיך אתה אומר כיון שאם אינו עובר שייך אחריות, אינו עובר, אדרבה כיון שמבחוץ הוא עובר עליו, רק מטעם אחריות אתה רוצה לומר שאינו עובר, אני אומר כיון שעובר עליו לא שייך אחריות, ונשאר על הסברא חיצונה שהוא עובר עליו.

אך לפי מה שהקדמנו לעיל אתי שפיר, והוא וודאי דעיקר היתר לפי שאינו בבתיכם, כמו שנוזכר במכילתא ההיתר, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי, אעפ"י שהוא שלו ואינו ברשותו, אבל האחריות לא נזכר כלל, ומה שהצריכו הגאונים אחריות, היינו משום דאיכא למימר דתנא במכילתא ס"ל כרבי יהודה דחמץ שעבר עליו הפסח אסור הוא בהנאה מן התורה, ואין חילוק בין חמצו של ישראל לשל גוי, וכיון שהוא אסור בהנאה מן התורה, אתי שפיר דאינו קרוי בתיכם, אעפ"י שרשות הנפקד קנוי' למפקיד, מ"מ כד מציא שעה ששית שחמץ נאסר בהנאה, פקע ממונו מיני', וממילא פקע נמי הקנין שיש לו בביתו. אמנם לדידן דקיי"ל כרבי שמעון, וא"כ מן התורה חמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, וא"כ שפיר קרוי ביתו, כיון שלא פקע שם ממון מיני', שהרי סופו להיות ממון אחר הפסח, דהרי בחמץ לכו"ע גורם לממון כממון דמיא, ואף דרבנן אסרוהו לאחר הפסח, מ"מ האיך נאמר שאינו עובר עליו כיון שאינו בביתו, דהא אי אמרת שאינו עובר עליו המפקיד, ממילא יהי' חוזר להתירו לאחר הפסח וכמ"ש הצ"ח, ושוב קרוי ביתו, דהא השאיל לו לשמירת ממונו, וכיון שקרוי ביתו, א"כ הו"ל בבתיכם, ממילא הוא עובר עליו.

אמנם כשחבירו קיבל עליו אחריות, א"כ הרי הסברא נותנת שאינו עובר עליו כיון דהוי גורם לממון לחבירו, ממילא שוב אינו של המפקיד, וכמ"ש הפר"ח הבאתיו לעיל. מאי תאמר כיון דאם אמרת עובר ממילא פקע האחריות, על זה מהני שוב ההיתר לפי שאינו בבתיכם, ואי דרשות הנפקד קנוי הוא להמפקיד, הא פקע ממונו מיני' בפסח, וממילא פקע מיני' הקנין שיש לו בביתו, מאי אמרת כיון שאם אינו עובר מותר הוא בהנאה לאחר הפסח, ממילא קרוי הוא ביתו, זה אינו, דאם אינו עובר, מהני שוב האחריות של חבירו, וממ"נ אם עובר אינו קרוי ביתו, ואם נאמר דהוי ביתו אם אינו עובר, הא אם אינו עובר מהני האחריות, ומשו"ה חדא בלא אידך לא סגי, ושניהם כאחד טובים, ודו"ק כי חריף הוא.

(אמנם עדיין יוקשה לפי"ז מה שהקשתי לעיל, מה מהני הקבלת האחריות, כיון דגורם לממון לאו כממון דמיא, ורק גבי חמץ הוא דגלי לן קרא, והיינו לחומרא אבל לא לקולא).

מכתב מהגאון מוה"ר שמואל אהרן ראבין זצ"ל אבר"ק קארטשיין

ב"ה. יום ג' תצוה תר"ח לפ"ק בריגל.

א"כ רחימא דנפשאי, יתיב בתוונא רלבאי, איהו יאי וגולתא יאי, ידידי
רעי ייתי לי דחביב עלי כנופאי, החדיף ובקי, ירא שמים, עליו"י
חבירינו עמות בתורה וביראה כק"ש מה"ו זאב ס"ה [-סאנדרהויז] נ"י
לנצח.

בושת פני כסתני להציע מילין אליך, אחדי כי ידעתי בנפשי כי זה קרוב
כמשלש חדשים אשר בנדתי בברית אהבתך, אולם אחי, מה אומר לפניך ומה
אספר אליך, כי עוד מעט אשר הייתי בקהלתכם להשתעשע אתך ימים אחדים,
מאוד השתרנו עולות הטרדות והבלי הזמן על צווארי, כי תמיד אמרתי בנפשי
אשר פנעי הזמן ועשן לפודי ההבלים העולים מחשוקי הכסף והזהב, לא יעברו על
נפש המשתוקק והנכסף לתורת ד' ועבודתו הרצויה, אולם כאמת נתאמת מאוד
דברי רז"ל אשר אין התורה מתקיים אלא במי שממית עצמו כו', וכמה מאמרי
רז"ל המורים על זה, כי עיקר בריאות האדם נתיסר מאת הבורא ית' אשר כל ימיו
יהי' איש מלחמה תוך העובדים, ולעמוד בתוך מערכי המלחמה, אולם מה רבו
מעשה ד', כי מה יעשה יתוש כמוני, איש הירא ורך הלבב, בעת אשר יעבור מה
מקשרי ההבלים על ראשו, ירבץ תחת המשא, עיף ויגע בלי כח, ובפרט כעת, אשר
בכל יום ויום תגבר המלחמה, והמון גלי הים זועף וסוער אשר לא יאומן כי יסופר,
אנא ד' מה תעשה לשמך הגדול, במסתרים תבכה נפשי, ולפניו אשפוך שיחי, דמוע
תדמע עיני מאין הפוגות, עד אשר ירחם ד' עלי ועל נפשות החפצים בעבודתו
להגות בתורתו בלי מניעה, והנה נא ונא אחי תדינני לזכות על מניעתיו פרי עמי עד
הנה, כי יהי' די לפניך התנצלותי, אשר גילתי טפח, וכסתי טפחיים, כי מאוד נשבר
לבי בקרבי מרוב טרדות העת.

והנה אגרתך משבוע העברה קבלתי היום בבואי לביתי מדויקוב, אשר הייתי
שמה אצל הרב הקדוש² בשבת העבר, ודברתי עמו ממך, כי סיפר לי אשר היית
שמה שבת בא, כי כבר ידע אשר אנשים אחים אנחנו ולמדנו יחד, לא ידעתי מי
הגיד לו, וגם ממך אבקש שתספר לי מה שדברת אודותי עם הרב מוועליפאלע.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס נ"ו עמוד י"ז. - מכתב הנוכחי הגיע אלינו מגנזי
ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. ישא ברכה מאת ד'.

(2) הוא הרה"ק מוה"ר אליעזר מדויקוב זי"ע.

(3) הוא הגאון מוה"ר אברהם זאב וואלף פרענקל אבר"ק פשעווארסק זצ"ל בעל משיב
כהלכה.

והנה אודות הסוגיא, אספר לך, כי בבואי לביתי התחלתי ללמוד סוגיא בדריקה וביטול כאשר נגמר בינינו, ולמדתי איזה שבועות, וכל מה שחדשתי מצאתי אח"כ בהאחרונים, כי כבר דשו רבים בהלכתא זו, ובפרט בדריקה וביטול, וגם ה' לי הרבה מניעות בה, ומד' היתה נסבה, אשר הוכרחתי לפסוק באמצע, והתחלתי ללמוד זה איזה שבועות סוגיא דטעם כעיקר השייך לסי' תמ"ב. והנה הגם כי ידעתי אשר גם בזה בנרתי כך, אולם לא ה' ביכולתי לעשות באופן אחר, ועל כל פשעים תכסה אהבה, ואם גמרת' כעת סוגיא בדריקה וביטול, ויש לך קונטרס כדרכך פעם בפעם אשר חנך ד' ברעת ובבינה, אוי תשלחו לידי, ואי"ה אשיב לך לפי כוחי המעט, והנני שולח לך ע"י מוכ"ז את תשובת הרב הגאון המגיד מבראד, ונא מאוד שתשלחו אלי בחזרה ע"י מוכ"ז, כי היא תשובה קצרה, וברגע קטן תוכל לעיין בה ברחוב שכלך, ואלי יקרה היא מפנינים. והנה אם כבר סיימת הסוגיא הנ"ל, נא שגם אתה תלמד סוגיא דטעם כעיקר.

עוד אבקש מאתך, היות כי שמעתי אשר בא אגרת אל מוריניו הגאון יחי' מירושלים מאת הרב דק"ק זאלין, נא שתכתוב לי כל דבר שורש. ואודות הספרים, הנה עד כעת לא הייתי עוד בקראקא, אולם זאת עני מבטיחך, שאם לא אוכל להשיג הספרים, כאשר הבטחתי לך, אוי אשלח לך בחזרה את הפתח הבית והארצות החיים אשר לקחתי מאתך. והנה רצוני ה' לכתוב אליך עכ"פ איזה חידושי אנדה אשר עולה על לבבי, בעת אני על משכבי, אולם אחרי אשר זה זמן הרבה אשר לא שלחתי אליך איזה חידושי הלכה, לא רציתי לכתוב אליך חידושי אנדה, כי לחרפה יהי' לי, ונא שתכתוב לי אגרת תיכף ע"י מוכ"ז, ותשלח לי בחזרה התשובה מבראד, ותעבור על דברי אליך עד הנה, ידעתי כי יחס לבבך בקרבך ויופר כך שלהבת האהבה, כי בלב נשבר מטרדות הזמן אני מדבר עד הנה. והנה אני שולח לך הספאדיק שתחזירו למוריניו יחי', רצוני ה' להעריך אליך מכתב אהבה באריכות לעורר האהבה, אולם לא נתנני העת, וד' יגדור לך פרצות אשר פרץ לפניך, עוד יחזה עינך בנחמות ציון וירושלים.

דברי ריעך אשר נפשו קשורה בנפשיך קשר אמוץ, מחכה וכוסף ומשתוקק לחזות פניך, ומצפה על תשובתך, עבר נאנח ורובץ תחת משא הזמן, קט בינה מלהבין,

שמואל אהרן ראבין

פני' דחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין רמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם במקורם האפשרי בלי שום שהיות.

בענין טעם כעיקר במצה ובקרבן פסח

מהרב הגאון מוה"ר עמרם ראזענבערג אבד"ק ראצפערט הי"ד⁽¹⁾

בע"ה. אור ליום ו' תרצ"ו לפ"ק ראצפערטא יצ"ו.

שלמא רבא וחייא אריכא לכבוד מחו' יד"ע וידיד ישראל ה"ה הרב הגאון האמיתי המפורסם בעולם, פאר הדור והדרו, צדיק יסוד עולם, בקש"ת מו"ה שלמה זלמן עה"ר שליט"א אבד"ק שאמלוויא יצ"ו⁽²⁾.

אחדשתה"ק. באתי להציע לפניו מה שהעירותי על דברי כ"ג שליט"א, בספרו הנחמד לחם שלמה או"ח סי' צ"ה, וכ"ג ישים עיניו הטהורים על דברי, וישיבני חו"ד הרמה.

הנה כהד"ג כתב שם באות ד' דבר חדש, דבמצה אמרינן טעם כעיקר דאורייתא אף לשיטת רש"י, משום דאיתקש לפסח, ובפסח בודאי אמרינן טע"כ דאורייתא משום דהוי קדשים, כמו שכתב המנחת חינוך. אלא שכד"ג העיר על המנ"ח דנימא איפכא, דגם בפסח לא אמרינן טע"כ דאורייתא, דנקיש למצה, כמו דגבי מצה לא אמרינן טע"כ דאורייתא, כמו כן גבי פסח נמי לא יהי' יוצאין ידי חובת פסח על ידי טעם כעיקר, משום דאין היקש למחצה, וכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא, לחומרא מקשינן.

ולענ"ד לא קשה, לפי מש"כ הפנ"י בקדושין מ"ג ע"ב, ובכמה דוכתי, דבדבר דלא ידיעין רק מסברא, ואיכא סברא לחלק, לא אמרינן אין היקש למחצה כנודע. א"כ אתי שפיר, דבשלמא אם אמרינן דמקשינן מצה לפסח, כמו דגבי פסח אמרינן טעם כעיקר דאורייתא, כמו כן גבי מצה אמרינן כן, זה אתי שפיר, כיון דהא דאמרינן טעם כעיקר דאורייתא גבי קדשים הוא מנהג"כ קרא דיקדש, ועל זה שייך שפיר לומר אין היקש למחצה, משא"כ אם נימא דנקיש פסח למצה דלא אמרינן ב' טע"כ דאורייתא, י"ל כיון דהא דאמרינן בעלמא טע"כ לאו דאורייתא, הוא משום דאין לנו קרא על זה, והסברא נותנת דטע"כ לאו דאורייתא. ומעתה כיון דגם גבי מצה, הא דאמרינן טעם לא הוי כעיקר דאורייתא, הוא רק מכח סברא, והיכא דאיכא סברא לחלק לא אמרינן אין היקש למחצה, והכא הרי איכא סברא

(1) הוא בנו של הג"ר שאול ראזענבערג אבד"ק ראצפערט ז"ל. כשהגיע לפרקו נשא אשה בתו של הג"ר שלמה דוב הלוי העללער ראבד"ק סיגעט הי"ד. בשנת ת"ש לפ"ק נבחר למלאות מקום אביו כאבד"ק ראצפערט. תשובות אליו נדפסו בשו"ת לבושי מרדכי (מהדורא ד') סי' רכ"ב, ובשו"ת חמדת שאול סי' ס"ב. נהרג עקה"ש בחודש סיון שנת תש"ד לפ"ק. ד' ינקום דמו. - מכתב זה הגיע אלינו מאת ידידנו הרב יונתן בנימין הכהן כ"ץ שליט"א רב דקהל בית אלעזר בפלעטבוש מעוזבון אביו הרב הגאון מוה"ר אהרן ארי' כ"ץ ז"ל רב דקהל בית אהרן בפלעטבוש. זכות המצוה יגן בעדם לנצח.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס מ"ו עמוד כ"ד.

לחלק, דנימא יותר גבי פסח דטעם הוי כעיקר מגבי מצה, רפסח נפיש טעמי' יותר ממצה כמבואר בפסחים דף ק"ט ע"ב, ושוב לא אמרינן אין היקש למחצה, ע"כ לא מקשינן פסח למצה לענין זה, וא"ש.

ובזה נלענ"ד להבין דברי המג"א סי' תס"א ס"ק ז', שכתב דמהרי"ף והרמב"ם והרא"ש משמע דהא דיוצא ארם במצה שריו' היינו רק במים ולא ביין משום דמבטל טעם מצה, ואף דפסח שרי להטביל במשקין, היינו משום דנפיש טעמי' יע"ש. וקשה לכאורה, כיון דהוקש מצה לפסח, נימא כמו דפסח שרי להטביל במשקין, כמו כן מצה יהי' מותר לשרות ביין דאין היקש למחצה. אבל לפימ"ש"כ א"ש, דהרי הא רשרי להטביל פסח במשקין אינו מפורש בתורה, והוא רק מכח סברא, וכיון דיש סברא לחלק דפסח נפיש טעמי' יותר ממצה, שוב לא אמרינן אין היקש למחצה.

ובגוף הדבר דפשיטא לי' דטעם כעיקר דאורייתא גבי מצה משום דאיתקש לפסח ואין היקש למחצה, תמהני שלא העיר אדברי התוס' בפסחים דף ק"ט ע"ב ד"ה אמר רב, שכתבו שם, דאף דאסור לאכול הפסח בב' מקומות, מ"מ מצה לא אשכחן בשום דוכתא דליתסר בב' מקומות, ואי משום דאיתקש לפסח, להא על כרחך לא איתקש, יע"ש. ומבואר מדבריהם דלאו לכל מילי איתקש מצה לפסח, וא"כ י"ל דהוא הדין לענין טע"כ לא איתקש מצה לפסח. ואף שהטור באו"ח סי' תע"ח אסור לאכול בב' מקומות, הרי כתב שם המג"א דרוקא אפיקומן אסור לאכול בב' מקומות משום דהוי זכר לפסח, אבל המצה שיוצא בה ידי חובתו, מותר לאכול בב' מקומות. ואי נימא דלגמרי איתקש מצה לפסח, א"כ גם המצה שיוצא בה ידי חובתו יהי' אסור לאכול בב' מקומות, ועל כרחך דלאו לכל מילי איתקש מצה לפסח. הן אמת דבתוס' פסחים דף צ"ט ע"ב ד"ה עד שתחשך, הביאו בשם הר"י מקורב"ל דגבי מצה דוקא בעינן עד שתחשך, וטעמא משום דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה, ומצה איתקש לפסח, יע"ש, וכן הוא בטור או"ח ריש סי' תע"ב, ומוכח מזה דלכל מילי איתקש מצה לפסח. אבל בתוס' פסחים כ"ח ע"ב ד"ה כל ערל וכו', מוכח להיפך, שהרי התוס' הקשו שם, דלגבי בן נכר שהוא מומר אמאי איצטריך קרא, פשיטא שחייב לאכול מצה וכו'. ואי קמ"ל דמצוי אכיל מצה אע"ג דאסור בפסח, הא נמי פשיטא, דאטו מצה קדושה אית בה, יע"ש. ואי נימא דלכל מילי איתקש מצה לפסח, מאי הקשו התוס', דהרי שפיר צריך קרא על זה דמצוי לאכול מצה, דאל"כ הוי אמינא דאיתקש מצה לפסח, וכמו דאסור לאכול הפסח, כמו כן אסור לאכול ג"כ מצה, ועל כרחך מוכח מזה דלאו היקש גמור הוא לכל מילי.

וגם בטור או"ח ריש סי' תנ"ח הביא מעשה בא' שאפה מצות קודם ד' שעות וכבר כיער חמצו, ואסרו דכותינו המצות דאיתקש לפסח, וכיון דפסח אינו נשחט אלא מו' שעות ולמעלה, אף מצה כן, אבל רבינו אליעזר הגדול ור' שמואל הכהן התירו, יע"ש. הרי דס"ל ג"כ דלאו היקש גמור הוא. מיהו שם י"ל דטעמם הוא משום דלא איתקש לפסח אלא למאי דאהדרי' קרא, דהיינו לאכילה ולא לעשיי', וכמו שכתבו הב"י והב"ח שם בשם המרדכי. עכ"פ מדברי התוס' פסחים דף ק"ט ודף כ"ח הנ"ל, מוכח דלאו היקש גמור הוא לכל מילי, וכמו שביארת לעיל.

וגוף דברי המנ"ח שכתב דגבי פסח הוי טעם כעיקר דאורייתא מקרא דיקדש, אף לשיטת רש"י, צע"ק דמנ"ל הא, די"ל דדוקא לחומרא אמרינן טעם כעיקר דאורייתא גבי קדשים, אבל לא לקולא, שיהי' יוצאין ידי חובת פסח ע"י טעם כעיקר. ויש לומר דמדאורייתא אין לחלק בין חומרא וקולא, כמו שכתבו התוס' בחולין דף י' ע"ב ד"ה אלא.

אמנם לקושטא דמילתא נלענ"ד, דלשיטת רש"י דס"ל דטעם כעיקר לא הוי דאורייתא גבי שאר דברים, גם במצה לא אמרינן טעם כעיקר דאורייתא אף דאתקש לפסח, וטעם הדבר הוא, דבאמת הא דאמרינן טעם כעיקר דאורייתא גבי כל הקדשים אף דקרא דיקדש גבי חטאת כתיב, הוא משום דהוקשו כל הקרבנות לחטאת, וכמש"כ התוס' להדיא בזבחים דף צ"ח ע"א ד"ה מה חטאת, וא"כ כיון דגם הא דאמרינן טעם כעיקר הוא דאורייתא גבי פסח, הוא רק משום דנלמד מהיקש דחטאת, וכיון דקיי"ל דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש היכא דהמלמד הוא קודש כמבואר בזבחים דף מ"ט ע"ב, וא"כ שוב לא נוכל למילף גבי מצה דטעם כעיקר הוי דאורייתא מדאיתקש לפסח, דהרי גם גבי פסח הוי רק דבר הלמד בהיקש, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ובוה מיושבים כל קושיות כהר"ג שם באות ה', וצ"ע גדול על כ"ג שליט"א שלא הרגיש בזה, ומאוד אני חפץ לשמוע דעתו הרמה בזה, כי זה ברור ואמת לעד"ה.

ומדי דברי עם כהר"ג נ"י, אציע לפניו דבר פליאה, שראיתי להגאון מאוה"ג בעל אור חדש ז"ל, בספרו חות יאיר חדש, (והוא ברפוס ישן דף קכ"א אות כ"ג), שכתב שם בזה"ל, והנה קיי"ל דעל שוגג צריך להתודות יותר, ומשו"ה חטאת הבא על השוגג הי' יוקר מאשם, עכ"ל. ודבריו צע"ג, דהרי מצינו אדרבה להיפוך מזה, דכל אשמות שבתורה הוא בכסף שקלים חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, כמבואר להדיא בזבחים דף צ' ע"ב, וגבי חטאת מצינו בש"ס, רחטאת הוא בת דנקא, רק למצוה מן המובחר בעי שיהי' שוה סלע, כמש"כ התוס' בכריתות דף י' ע"ב ד"ה מכלל, ובזבחים דף מ"ח ע"א ד"ה ורחטאת בת דנקא. [ויעיין באבות דר"ג פ' ל', דאיתא שם ג"כ דחטאת הוא בסלע, ובתשו' בית שערס או"ח סי' א', תמה בזה, דאינו לפי הלכתא דקיי"ל חטאת הוא בדנקא, ותימה על הגאון ז"ל שלא זכר מדברי התוס' הנ"ל, דלדבריהם לק"מ, דבאמת למצוה מן המובחר בעי שיהי' שוה סלע, וכבר ציינתי זאת בגליון שם].

גם מה שכתב דקיי"ל דעל שוגג צריך להתודות יותר, לא ידעתי מקורו בעניי, ואדרבה מצינו בש"ס יומא דף ל"ו ע"ב, ומאחר שהתורה על הודונות ועל המרדים חוזר ומתורה על השגגות, יע"ש. ואולי כוונתו לדברי הר"י יונה ריש ברכות המובא ברמ"א או"ח סי' תר"ג, וא"כ בודאי עכ"ה יש ט"ס בדבריו ז"ל, וימחול להודיעני גם בזה דעתו הטובה.

שמעתי שכהר"ג נ"י מרפס ועולה ספרו הנחמד על יו"ד, ימחול לשלוח לי איזה קונטרס מהקונטרסים אשר נרפסו מחדש, ומאוד אתענג בדבריו הנחמדים, כאשר ידוע לכ"ג נ"י מאז, כי משתוקק אנכי לדבריו הנחמדים.

ובזה הנני עבדו מחו' הרושתה"ק באה"ר, מצפה לתשובתו הרמה במקום,

עמרם ראזענבערג

חידושים בענינים שונים

מהרב הגאון מוה"ר חיים סופר דומו"ץ דק"ק מונקאטש הי"ד⁽¹⁾

ב"ה. ג' צו תרצ"ג לפ"ק מונקאטש יע"א.

שמחת יו"ט בחדוה ובדיעות וביתרון הכשר לכבוד אהובי גיסי ידו"ג
חביבי הרב הגאון החסיד הו"פ חו"ב סו"ע"ה ערוגת הבשם כקש"ת מו"ה
ראובן חיים שליט"א⁽²⁾ האבד"ק סנינא יע"א ונות ביתך זוג' הרבנית הצ'
תחי' וכל הנלוים אליו לברכה.

אחדשת"ה באהבה נאמנה. מהמון סרדות רבות לקחתי לי מועד מחמת
אהבתי אליך ולכתוב לך כמה שנדברי יחד בעת שהיית במחנותינו לפני איזה ימים,
כמה שהערות על דברי רש"י כפ' תשא בפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו, כמה
שרש"י מביא דרשתו של ריה"ג בחלב אמו פרט לעוף שאין לו חלב אם (חולין קי"ג
ע"א), והערות כמה שרש"י הניח דרשתו של ר' עקיבא שדרש גדי פרט לעוף,
עכ"ד. והנה עיינתי בספרים ומצאתי בהמורחי שהעיר בזה, וז"ל שם, אבל לא
ידעתי למה הניח הדרש של ר"ע שדרש גדי פרט לעוף שהוא קרוב לפשוטו של
מקרא, ודרש בחלב אמו פרט לעוף שאין לו חלב אם וכריה"ג, ושם י"ל משום
דריה"ג אמר בשר עוף אינו מן התורה, אבל בשר חי' הוא מן התורה, תפש מדרשו
של ריה"ג והניח מדרשו של ר"ע שאמר חי' ועוף אינו מן התורה, ודרש גדי פרט
לחי' ועוף, עכדה"ק של המורחי.

והנה דברי הר"א מורחי צריכין עיון, דנראה מדבריו דס"ל לרש"י דבשר חי'
הוא מן התורה ובשר עוף אפי' מדרבנן אינו אסור, וצ"ע הרבה, דלא מצינו בשום
אחד מהפוסקים שיביאו שרש"י סובר דבשר חי' הוא מן התורה, ובפרט שיהי'
שיטת רש"י דגם מדרבנן אינו אסור בשר עוף. וגם מדברי רש"י בכמה מקומות לא
נראה דרש"י יסבור דבשר עוף אפי' מדרבנן אינו אסור.

ולוא דבריו הי' נ"ל דמש"ה מביא רש"י דרשתו של ריה"ג ולא דרשתו של
ר"ע, דבגמ' מקשינן על דברי ר"ע, הני הא אפקינה לדשמואל, ומתרץ קסבר ר'
עקיבא איסור חל על איסור חלב, ומתה לא צריך קרא שליל גדי מעלי' היא, אייתרי
לי' כולהו פרט לחי' ולעוף ולבהמה טמאה, ע"כ. א"כ נראה מזה דלמאן דס"ל אין

(1) נולד בשנת תרמ"ז לפ"ק לאביו הרב הגאון מוה"ר שלום סופר אבד"ק ברעזנא
זצ"ל, (אשר נסע לעתים תכופות להסתופף בצל כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זצוק"ל, ואח"כ
לבנו כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ב צ' זצוק"ל הי"ד). אביו קראו בשם חיים ע"ש כ"ק מרן הגה"ק
מצאנז' זצוק"ל. הי' תלמיד מובהק אצל הגאון מוה"ר שמואל ראזנבערג אבד"ק אונסדארף
זצ"ל. כשהגיע לפרקו נשא אשה בתו של הרה"ח מו"ה הערש בער קליין מראשי הקהלה
בעיר מונקאטש. בשנת תרפ"ז לפ"ק נתמנה לדומו"ץ בק"ק מונקאטש. נדפס ממנו ספר זכרון
חיים (על סוגיות הש"ס). נהרג עקה"ש בחדוש סיון שנת תש"ד לפ"ק. ר' ינקום דמו
ותנצב"ה. - מכתב הלז הגיע אלינו מאוצרו הטוב של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד
והמפואר מו"ה שאול הוטנערער נ"י מאנטווערפן. ברכות התורה יחולו על ראשו.

(2) כתבתו אודותיו בכר"ש קונטרס ע"ו עמוד י"ח.

איסור חל על איסור לא יכול למידרש גדי פרט לעוף, דהא צריכין לחלב ומתה, על כן מביא רש"י הדרשה בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם, דזה הדרש א"ש אפי' למאן דס"ל אין אחע"א.

אמנם לכאורה ה' מוכרחין לומר למאן דס"ל אין אחע"א, דיסבור דבשר עוף אינו אסור אפי' מדרבנן, דהא בגמ' אמרינן דנ"מ בין ר"ע לריה"ג הוא זה, אם בשר עוף בחלב אסור מדרבנן או לא, א"כ למאן דדרש כריה"ג יהא מוכרח לסבור דבשר עוף בחלב אפי' מדרבנן אינו. אמנם לפע"ד נראה דאפי' מאן דס"ל דדרשינן בחלב אמו כריה"ג, יוכל לסבור דבשר העוף בחלב אסורה מדרבנן, דהנה באמת צריכין להבין כמה דאמרינן בגמ' (חולין קט"ז ע"א) דנפקא מינה בין ריה"ג לר"ע אם בשר עוף בחלב אסורה מדרבנן או לא, דבמאי שייכא פלוגתא זו, אם בשר עוף בחלב אסורה מדרבנן, אם ילפינן מגרי או מבחלב אמו, ואם כי אמרת לי בשם אחד מהמפורשים ליישב עם דברי הט"ז הידועים, וכן ראיתי בזה בהנהגות פורת יוסף בהשס"ן שנדפסו בוולנא, שכתב כן עפ"י דברי הט"ז, דהיכא דכתב מפורש בתורה להיתר אז אין עוד כח ביד חכמים לאסור, וא"כ י"ל דריה"ג דדריש מבחלב אמו, א"כ הא מפורש ההיתר, וא"כ אין כח ביד חכמים לאסור, משא"כ ר"ע דדריש מגרי ג' פעמים, א"כ אין זה מפורש עוד, עכ"ד. והנה באמת לא אבין כמה הוא מפורש ההיתר יותר בדברשו של ריה"ג מבדרשו של רע"ק.

אמנם המעיין בדברי רש"י, יראה דרש"י לא נחית לזה, דענין זה אם בשר עוף בחלב אסור מדרבנן, יהא תלוי בזה אם ממעטינן בשר עוף מגרי או מבחלב, דו"ל של רש"י, עוף איכא בינייהו, ר"ע דפריש ראינו מן התורה, משמע הא מדרבנן יש לו, אבל ריה"ג דלא פריש האי לישנא שרי לי' לגמרי, עכדה"ק. א"כ נראה מדברי רש"י אילו דמפני הדרשות בעצמם לא נוכל לחלק בזה אם בשר עוף בחלב אסורה מדרבנן או לא, דרק במשמעות דורשין פליגי, מר דריש לי' מהכא ומר דריש לי' מהכא, רק מפני הלשונות ששינו בלשונם רע"ק וריה"ג, שרע"ק דייק בלשונו לומר ח' ועוף אינו מן התורה, משמע הא מדרבנן אסורה, אבל ריה"ג שלא פריש האי לישנא משמע דשרי לי' לגמרי, אבל מפני הדרש בחלב אמו ולא עוף שאין לו חלב אם, אין אנו מוכרחין לומר דבשר עוף בחלב אפי' מדרבנן אינו, דיש לומר דאפי' מי שדרש בחלב אמו, יוכל לסבור דבשר עוף בחלב אסורה מדרבנן, ע"כ י"ל דמש"ה מביא רש"י הדרש של ריה"ג בחלב אמו ולא עוף שאין לו חלב אם, דזה א"ש לכ"ע, אפי' למאן דס"ל אין איסור חל על איסור, משא"כ דרשו של ר' עקיבא גדי ולא עוף לא א"ש למאן דס"ל אין אחע"א, ובעיקר דינא אין נ"מ, ע"כ מביא רש"י דרשו של ריה"ג, דזה א"ש לכ"ע כנ"ל.

ועוד הנני בזה לכתוב לך מה שהערת כי כעת כמה שלמדתי במס' פסחים דף ה', אמר מר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים תלמוד לומר לא ימצא, הא אמרתי רישא שלך אי אתה דואה אבל אתה דואה של אחרים ושל גבוה, לא קשיא הא דקביל עלי' אחריות הא רלא קביל עלי' אחריות וכו'. ולפ"ד צ"ע, דהנה לקמן בדף ו' בסוגיא זו, תנו רבנן נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו אין זקוק לבקר, הפקידו אצלו זקוק לבקר, יחד לו בית אינו זקוק לבקר שנא' לא ימצא, מה קאמר, אמר רב פפא ארישא קאי והכי קאמר, הפקידו אצלו זקוק לבקר שנאמר לא

ימצא, רב אשי אמר לעולם אסיפא קאי והכי קאמר, יחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא בבתיכם, והא לאו דידו' הוא דנכרי כי קא מעייל לביתא דנפשי' קא מעייל. והנה רש"י פי', יחד לו בית דהיינו דלא קיבל עליו אחריות. ולפי דברי רב אשי דאמר לעולם אסיפא קאי, משמע דלולא קרא דלא ימצא בבתיכם, הוי אמינא מסברא דגם בלא קיבל עליו אחריות עוברין על ב"י וב"י, וא"כ לפי"ז מה מקשה הגמ' הנ"ל הא אמרת רישא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, הא נוכל לומר שפיר דמה ראמרין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, היינו בנכרי שנכנסם ובציקו בידו, ובמה דאסר לן להטמין ולקבל פקדונות מן הנכרים, היינו כשהנכרי הפקיד פקדון אצל ישראל אפי' בלא קיבל עליו אחריות, דהא מצד הסברא הוי אמרין לפי דברי רש"י, כיון שאסרה לנו התורה לקבל פקדונות מן הנכרים, דאסור לקבל פקדונות מן הנכרים אפי' בלא קבלת אחריות, א"כ לפי הסברא אין כאן קושיא ואין כאן סתירה, דמייתי של אחרים ושל גבוה לאיסורא ולהיתירא הכא והכא, דהא שפיר איכא לאוקמא האיסורא וההיתרא הכא והכא כנ"ל.

והנה לא אמנע מלכתוב לך מה שאמרתי דבר נחמד בעתות הללו בפ' ויקהל בפסוק ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ד' לאמר. ופי' רש"י, זה הדבר אשר צוה ד' לי לאמר לכם. וכל המפורשים דוחקים את עצמם בדברי רש"י אילו. עיין בסה"ק תולדות יעקב יוסף שהאריך בדברי רש"י לדרכו. ולפע"ד נראה בפשיטות דהנה כאשר עשו ישראל אותה מעשה, התפלל משה עליהם והמליץ בעדם, שכיון שהעשרת הדברות נאמרו בלשון יחיד, לו נאמרו הרברים ולא להם, א"כ כל זמן שלא נתכפר מעשה העגל, ה' אומר משה, לי צויתי ולא להם, אמנם לאחר שנתכפר מעשה העגל בנרבת המשכן, חזרו הדברים שנאמרו למשה וגם לכל ישראל, על כן היטב אשר רמז רש"י בדבריו הקדושים „לי לאמר לכם“, דהיינו שמשרע"ה אמר לישראל, הנה עד עתה המלצתי בעדכם לי צויתי ולא להם, אבל מעתה שנתכפר מעשה העגל, ע"כ מעתה זה הדבר אשר צוה ד' „לי לאמר לכם“, ושפיר מדויק רש"י בדבריו, לי לאמר לכם, לרמז זה, כנלע"ד בפשיטות, והוא דבר יקר לפע"ד.

והנה הרבה דברים אשר ה' לי להציע לפניך, אמנם טרדתי מרובים כעת לפני החג, וגם דברים אילו אשר כתבתי, כתבתי מתוך טרדות עצומות ובחפזון, ע"כ אסיים בברכה. אתנו ב"ה הכל על מכונו כולנו ב"ה שלמים וברואים, וגם מר אביך חותני שליט"א מרגיש עצמו ב"ה בטוב, וכה נחכה לשמוע גם מאתכם הטוב והשלום לעולם ועד, וכה יהי' וכה יוסיף ד' לנו מטובו ומחסדו לעולמי עולמים, ונזכה לשמוע ולהשמיע בשורות טובות ישועות ונחמות, ונחוג את החג הקדוש הבע"ל בשמחה ובחדרה בלי שום מכשול ח"ו להנצל ממשוהו חמץ חומצא ובר חומצא, וכימי צאתינו ממצרים וראנו ד' נפלאות להרם קרן ישראל במהרה ובקיבוץ גליות. כנפשך ונפש גיטך אהבך הדו"ש באהבה רבה ואהבת עולם דבוק וקשור בנפשך,

חיים מופר

בדין אם יוצאין ידי חובת ד' כוסות בחג הפסח ביין של שביעית

נתן געשטעטנער

אבר"ק קרית אנו"י

ור"מ דמתיבתא פנים מאירות

בני ברק

ב"ה. בפרוס הפסח שנת תשנ"ה לפ"ק - מוצאי שביעית.

א) בירושלמי שבת (פ"ח ה"א), מהו לצאת ביין של שביעית, תני ר' הושע' יוצאין ביין של שביעית. ופירש הקרבן העדה, דמספקא להו ביין של ד' כוסות דבענין לכם כמו במצה, ושל שביעית דלא קרינן ב' לכם, אפשר דאין יוצאין בו לד' כוסות. ובהנהות רש"ש (סוף פסחים) תמה על זה, דהלא מפורש בקרא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, הרי דהוי לכם. והרי אתרוג ודאי בענין לכם, ותנן בסוכה (לפ). הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה, עי' שם. וגם בקונטרס משמרת להבית (יח). להגאון בעל חזון נחום ז"ל הקשה כן, וגם הוסיף להקשות מקידושין (נב). דהמקדש בפירות שביעית מקודשת, ופירש"י ותוס' ולא אמרינן דלאו ממנו הוא לקדש בו את האשה, דכיון דזכה בו, ממנו הוא לכל דבר, עי"ש. ב) ובשו"ת דר"ז ערוגת הבושם ז"ל (או"ח סי' קמ"א), רצה מתחלה לפרש, דהירושלמי מספקא לי', דכתיב בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ושמא שתי' לאו בכלל אכילה, וא"כ אסור לשתות ד' כוסות מפירות שביעית, עי"ש. ויש לתמוה, דא"כ אמאי הסתפקו דוקא בד' כוסות, הו"ל להסתפק אם מותר לשתות יין של שביעית. וביותר תקשי דהא משנה מפורשת (שביעית פ"ח מ"ב) שביעית ניתנה לאכילה ולשתי', וא"כ מה מספקא לי' אם מותר לד' כוסות, וצ"ע. ועיין בתשו' קרן לדוד (או"ח סי' קנ"ו).

ג) ובס' תקלין חדתי' על ירושלמי שקלים (פ"ג ה"ח) פירש איבעית הש"ס, דיין של שביעית אסור ליהנות בו כשהגיע זמן הביעור אלא צריך להפקידו, אך די"ל מצות לאו ליהנות ניתנו, והאי מצוה היא, דחייבו אף לעני למכור כסותו בשביל ד' כוסות, וכן לנשים החמירו בו כמו לעיקרי מצות, עכ"ד. גם בפני משה בירושלמי שבת שם פירש, דאיבעית הירושלמי אי יוצאין ד' כוסות ביין של שביעית לאחר הביעור, ומסיק דיוצאין משום דמצוה קא עבד. [ובס' חזון איש (שביעית סי' ט"ו אות ז') הביא מה שנשאל, דאיך יוצאין בד' כוסות ביין של שביעית הלא זמן ביעור עד הפסח, וכרמב"ם (פ"ו הי"א), ותידי' די"ל דאיירי בפסח של שביעית ואותן שביכרו והביאו שליש קודם פסח, ועוד דכיון דאוכלין בענבים עד הפסח וחייב הביעור ביום א' דפסח, רשאי לאכול ג' סעודות ביום א' דפסח, עי"ש. ברם להתקלין חדתי' הלא עיקר השאלה כנגמרא הוא משום דהוי לאחר הביעור ונאסר].

ודברי התקלין חרתין קשיין, דהא רוב הראשונים סוברין דבהנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, וכמבואר בר"ה (כח.) במורד הנאה ממעין דאינו טובל בו בימות החמה, ופירש"י דאיכא הנאת הגוף, ואפילו להראשונים דגם בהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו, והא דנודר מן המעין אוסר לטבול בימות החמה הוא משום שההנאה נמשכת גם אחר הטבילה, שהוא נתקרה, וכמש"כ המאירי ר"ה (כח.) עיי"ש, ועיין שער המלך (פ"י מלולב ה"א) - א"כ גם בנ"ד הרי הוא נהנה הנאת מעיו מהיין גם אחר ששתה, ונמצא שהנאתו נמשכת גם אחר קיום המצוה, ובכה"ג י"ל דלא אמרינן מצללה"נ. [אך י"ל דגם במצות ד' כוסות כיון דהמצוה היא שישתה ד' כוסות להראות דרך חירות וכרמב"ם (פ"ז מחמץ ה"ו ז') עיי"ש, א"כ המצוה נמשכת כל זמן שהוא נהנה מהיין ששתה, דהמצוה לא הוי רק בעצם מעשה השתי', אלא כמה שהוא נהנה משתיית ד' כוסות יין, דהא כן דרך בני חורין שהם נהנים משתיית ד' כוסות, לא רק בשעת השתי', אלא כמה שהם מבוסמים מד' כוסות יין. גם י"ל דבשתי' עיקר ההנאה היא בשעת השתי', וכמש"כ בשו"ת כת"ס (או"ח סי' קי"ז) דאע"ג דר' יוחנן וריש לקיש פליגי אם בעינן הנאת גרונו או הנאת מעיו, אבל בשתי' הכל מודים דחייב בהנאת גרונו, וכש"ס סוכה (מט:.) כי שבע אינש חמרא מגרונו שבע, עיי"ש. וא"כ י"ל דבשתי' אין ההנאה אלא בגרונו, וצ"ע].

(ה) גם יש להעיר על התקלין חרתין, ממה שכתב בעל המאור ר"ה (כח.) דבמצוה דרבנן לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו עיי"ש, וא"כ בארבע כוסות דרבנן לא אמרינן מצללה"נ.

(ו) ושוב ראיתי בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' א') שכבר הקשה הגר"י וועליץ ז"ל על התקלין חרתין הנ"ל, דהא בהנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצללה"נ, ותיריך הגאון דובב מישרים ז"ל עפמש"כ הב"י (או"ח סי' תע"ב) מתשובת הרשב"א, דארבע כוסות צריך לשתות אף אם שונא את היין ומזיקו, ונמצא דבד' כוסות יוצאין אף אם אינו נהנה, וא"כ משכחת ששותה ד' כוסות של יין שביעית לאחר הביעור דליכא ב' משום איסור הנאה, דהא אינו נהנה, וכגון שהיין מזיקו או שונאו, דמקיים המצוה אף שאינו נהנה, אלא דעכ"פ ה' לן לאסור משום דנהנה הנאת מצוה, ע"ז אמרו דמצות לאו ליהנות ניתנו ולא מקרי הנאה ושרי, עכ"ד. ועיין שו"ת דברי ישראל (או"ח סי' קכ"ו) בזה.

(ז) אלא דיש להקשות, דאיך יתכן לפרש הירושלמי ששותה יין של שביעית באופן שמוזיקו ואינו נהנה, הלא מבואר ביומא (פ:) זר שאכל תרומה אכילה נסה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל פרט למוזיק, פירש"י, פרק למוזיק את התרומה עיי"ש, הרי דכשאוכל באופן שאינו נהנה מהאכילה אין זה בגדר אכילה אלא כמוזיק את המאכל. ומעתה יוצא דפירות שביעית אסור לאוכלו בדרך אכילה נסה, משום לאכלה ולא להפסד, דכמו דאכילה נסה מימעוט מכי יאכל, דאין זה בגדר יאכל, כמו כן מימעוט מלאכלה. ומהאי טעמא נראה דגם כהן אסור לו

לאכול תרומה בדרך אכילה גסה, דהא איכא עשה דמשמרת תרומותי, דמיני' ילפינן דאסור להפסיד תרומה. - ומהאי טעמא כתב בשו"ת אבני מילואים (סימן י"ח) דאע"ג דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוי מדרבנן, מ"מ בתרומה אסור לבטלה מן התורה משום עשה דמשמרת תרומותי עיי"ש, ועיין ספר אתון דאורייתא (כלל ט"ו) בזה, וא"כ כיון דאכילה גסה הוי הפסד האוכלין, א"כ גם כהן אסור לו לאכול תרומה בדרך אכילה גסה משום עשה דמשמרת תרומותי, וכמו כן פירות שביעית אסור לאכול בדרך אכילה גסה, וא"כ תקשי על הדובב מישרים, דאיך אפשר לפרש דברי הירושלמי הנ"ל דמיירי ששותה יין שמזיקו ויצא ידי ד' כוסות, הלא כיון שמזיקו, א"כ אסור לשותתו משום לאכלה ולא להפסד דמפסיד את היין.

(ח) אך באמת לק"מ, דהרי הכא מיירי לאחר הביעור שכבר נאסר היין בשתי', וממילא ליכא בזה משום לאכלה ולא להפסד, דרק קודם ביעור דאיכא חוב לאכלה או איכא איסור להפסיד, אבל לאחר הביעור דאסור לאכלה ליכא איסור להפסיד, וא"כ שפיר יכול לשתות את היין באופן שמזיקו. וכן כתב בס' קרית ספר (פ"ז משמיטה) דהא דדרשנין לאכלה ולא להפסד, היינו בשעת אכילה, אבל בשעה שהוא אסור באכילה יכול להפסידו, עכ"ד.

(ט) והשתא דאתית להכי, א"כ יש לפרש דברי הירושלמי גם קודם הביעור, ומיירי ששותה יין ד' כוסות באופן שמזיקו, ובזה הסתפקו מעיקרא אם רשאי לשתות ד' כוסות באופן שמזיקו משום לאכלה ולא להפסד. - ומסיק רשפיר מותר לשתות, והטעם, דכיון דחז"ל ציוו לשתות ד' כוסות אף כשמזיקו, א"כ המצוה אחשבי' לאכלה ואין זה הפסד. וכעין מש"כ הלח"מ (פ"ה משבועות ה"ה) ליישב דברי הרמב"ם, שכתב שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשת' פטור, שבועה שאוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין פטור שהרי יוצא ידי אכילה מאחר שהן חשובין אצלו, אכילתן שמה אכילה. וקשה מרישא לסיפא, דכיון דברישא אמרת דבשבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין פטור משום דאין זה בגדר אכילה, א"כ אמאי כשבועה שאוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין פטור, הלא אין זה אכילה. ותירץ הלח"מ דכשנשבע שיאכל ואכל אוכלין שאינן ראויין, הא אחשבי' לאכילתו, אבל כשנשבע שלא יאכל אע"ג דאכלו אכ"כ לא אחשבי', דאחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן, וכיון שנשבע שלא יאכל, הרי גילה דעתו שאותה אכילה לא תחשב אצלו, עיי"ש. והכי נמי בשתה ד' כוסות, אף שמזיקו, הרי התורה אחשבי' לשת', ומגו דהוי שתי' לגבי ד' כוסות חשוב שתי' לגבי שביעית ולא היוי הפסד, וכמבואר בסוכה (כא:): דשוורים אע"ג דאהל ארעי נינהו, חשוב אהל, דרחמנא קריי' אהל, דכתיב עור ובשר תלבישני, [כן הגירסא בהגהות מרדכי פ"ק דחולין עיי"ש], וה"נ כיון דרחמנא אחשבי' לין ד' כוסות דחשיב שתי' אף שמזיקו, כמו כן חשיב שתי' לענין שביעית דליכא ב' משם לאכלה ולא להפסד.

(י) והנה עד הנה כתבנו דמייירי הירושלמי לאחר ביעור שנאמר באכילה, ומ"מ מותר לר' כוסות משום דמייירי שמוזיק לו. - וכל זה דוחק, ברם נראה לפרש הירושלמי דמייירי קודם ביעור, אלא דתקשי דא"כ פשיטא דהוי בגרר לכס, דהא יוצא בו ידי אתרוג וכן יכול לקדש בו, וכקושיית הרש"ש ושאר אחרונים.

(יא) ברם נראה עפ"י מש"כ הרמב"ם (פ"ו משמיטה ה"א) אין עושין סחורה בפירות שביעית, ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר, ואותן הדמים הרי הן כפירות שביעית, ילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית וכו', כשמוכרין פירות שביעית אין מוכרין אותו לא במידה ולא במשקל ולא במנין כדי שלא יהי' כסוחר בפירות שביעית, אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה, להודיע שהוא הפקר, ולוקח הדמים לקנות בהן אוכל אחר, עכ"ל. וצריך ביאור הלשון, "להודיע שהוא הפקר", הלא הפירות שכבר זכה בו אינו הפקר. ומתוך כך נראה לומר בדעת הרמב"ם, דסוכר דמה שאמרה תורה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, היינו שהתורה הפקירה לפירות שביעית לכל אחד, וכל אחד יכול לזכות בה, אבל רק לאכילה, והיינו לכם לאכלה, שנעשה לכם לענין לאכלה, אבל לענין סחורה לא הוי לכם ונשאר הפקר, שהתורה לא זיכתה לו את הפירות אלא לענין אכילה.

(יב) והא דאתרוג של שביעית הוי לכם, היינו משום דבאתרוג לא נפסל אלא לכם להוציא את השאול ואת הגזול וכסוכה (מא:), דבהני איכא לחבירו זכות בו, וכן בשותפין יש לחבירו זכות בו, אבל בשביעית, מכיון שזכה בו, אין לאחרים שום זכות בו, דהא לעינן אכילה הוי לגמרי של הזוכה, ולענין סחורה ומלוגמא וכו' אין לשום אחד זכות בו, ומשום נקדא לכם. וכמו כן הא דמקדש בפירות שביעית, דכיון דלגבי אכילה הוי שלו וממון הבעל, א"כ יכול לקדש באותה זכות שיש לו בה, דהא זכות האכילה הוי רק של הבעל גרידא, מכיון שהוא נותן זכות זו להאשה שהוא שוה ממון, שפיר יכול לקדש בו.

(יג) והשתא אתי שפיר לשון הרמב"ם דמוכר המעט אכסרה, "להודיע שהוא הפקר", לומר דאע"ג דנתנה לו התורה זכות וקנין לענין אכילה, אבל לענין סחורה נשאר הפקר ואינו שלו, וע"כ אינו יכול למכרו אלא לענין שיוכל לקנות בו אוכל אחר, אבל לסחורה עצמה אין לו קנין בו ונשאר הפקר. ואינו דומה לקדשים שהמקדש בחלקו אינה מקודשת, דהתם הוא אוכל משולחן גבוה ואינו זוכה בו כלל, וכן במעשר שני לא הוי אלא של גבוה, אבל בפירות שביעית זוכה בו לענין אכילה. ועיין בזה ברמב"ם (פ"ה מאישות ה"ד ה'), ושם (הל' ביכורים פ"ו ה"ד) ובנו"כ שם ושם (הל' לולב פ"ח ה"ז) ואבמ"ל. ושוב מצאתי בס' בית רידב"ז על ה' שמיטה (פ"ה ה"י) שכתב לפרש כן דברי הרמב"ם עיי"ש, בדרך שכונת לדעתו הגדולה ז"ל.

(יד) והשתא א"ש שנסתפק הירושלמי אם יוצאין ד' כוסות ביין של שביעית, דס"ד דכיון דר' כוסות הוא משום שצריך שישתה דרך חירות, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ז מחמץ ה"ו) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם, לפיכך כשמועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים

חייב לשתות כלילה הזה ארבעה כוסות של יין אין פוחתין בהן, עיי"ש, נמצא דבשתיית ד' כוסות בעינן שיהא בדרך חירות, וא"כ ס"ד דאינו יוצא אלא אם היין הוא שלו לגמרי בלי סייג, דהא בן חורין אין לו סייג, קמ"ל דאעפ"כ יוצא, כיון דלגבי שתי' הוא שלו לגמרי, ורחמנא זיכהו.

טו) גם נראה לפרש הירושלמי, דמיירי לאחר ביעור והפקירו כדן, וחזר וזכה בו, דבזה יש להסתפק אם הוא בגדר לכם, ד"ל דהא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולבהמתך ולח' וגו', היינו רק קודם ביעור, דהא קרא זה קודם ביעור מיירי, דהא מקרא זה דרשו דכל זמן שחי' אוכלת בשדה אתה אוכל ממה שבבית, אבל לאחר הביעור, אע"ג דמותר לו לחזור ולאכלו להכניסו לביתו, מ"מ אפשר דאין לו בו דין קנין, וא"כ לא הוא לכם, ואינו יוצא בו. ומסיק הירושלמי דשפיר יוצא בו הר' כוסות, דהרי איתא בירושלמי שביעית (פ"ט ה"ד) דביעור היינו שמוציא לשוקא ומפקירו, וחזרין וזכין בי' עיי"ש, ומשמע דיש לו בו דין זכי, וא"כ הוא שפיר לכם גם לאחר ביעור, ושפיר יוצא בו. ולפ"ז לא תקשי קושיית הרש"ש דפשיטא דשביעית הוא לכם דהא יוצאין בו לאתרוג ומקדשין בו, דהתם מיירי קודם ביעור, ואז פשיטא דהוי שלו דהא בהדיא כתיב לכם, אבל כשהפקירו לאחר הביעור והדר נטלו, ס"ד דלא הוא לכם, קמ"ל דגם אז יוצא בו הר' כוסות, דשפיר זכה בו.

טז) והנה עד עכשיו כתבנו כמה פירושים בספיקת הירושלמי אם יוצאין ביין שביעית לד' כוסות, או משום דלא הוא לכם, או משום דהוי לאחר ביעור ואסור. - ברם בפ' רבינו משולם הנדמ"ח לירושלמי שקלים (פרק ג') כתב לפרש בדרך פשוט - והובא בשו"ת דברי ישראל (או"ח סי' קכ"ו) - דמהו לצאת ביין של שביעית לד' כוסות, לפי שאין עובדין ואין מתקינין אותו ואינו טוב, עיי"ש, וא"כ סלקא אדעתין דאינו כשר למצות ד' כוסות כיון שאינן יפים לשת'י, דהא שביעית אסורה בעבודת אילן וקרקע, ואין היין טוב, קמ"ל דאעפ"כ יוצא בו. וכעין זה שאלו שם על יין קונדיטין ויין מזוגין, דבכולן השאלה על איכות היין, ולפ"ז פשיטא שיוצאין ביין של שביעית לד' כוסות.

ז) אלא דראיתי שהעידו, דלמאי שנהגו לשפוך מהכוס כשאומרים עשר מכות, א"כ ביין שביעית אסור לשפוך מהכוס דאסור לאבדו משום לאכלה ולא להפסד. אלא דזה תליא אם לאכלה ולא להפסד איכא גם בחצי שיעור, דאכילה בכזית, ובמשקה י"ל שהוא רביעית, אבל בשפיכה כל שהוא אין איסור, וכבר התספק בזה ברי"ט אלגזי בכורות (ה' חלה כ"ו ע"א). וברידב"ז (סי' ה' ס"א) העלה לאסור אף בכל שהוא, ועיין במשמרת להבית שם (יא:): שהאריך בזה. ולכאורה יש לומר דהא דאכילה בכזית היינו באכילת אדם, אבל באכילת בהמה הוי אכילה אף בכל שהוא, וא"כ כיון דקרא כתיב והיתה לכם שבת הארץ לאכלה לך ולעבדך וגו' ולבהמתך ולח' אשר בארצך, נמצא דהך לאכלה קאי גם על אכילת בהמה, ולגבי אכילת בהמה שיעורו אף בכל שהוא, א"כ גם לענין אדם שיעורו בכל שהוא, וא"כ גם בכל שהוא אמרינן לאכלה ולא להפסד. וכן י"ל דהא בקרא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך ולבהמתך

ולחיו אשר בארצך, ופירש"י, ולשכירך ולתושבך, אף הנכרים, עיי"ש. והנה כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"י) דאין שיעורין לבן נח, וא"כ ב"נ שאוכל מן החי אף בכל שהוא חייב. נמצא דאפילו אכילת אדם שבשביעית מיירי בכל שהוא. ברם באמת י"ל איפכא, דהכא אף במאכל בהמה אין איסורו אלא בכזית, דכיון דלאכלה קאי גם על ישראל, ולגבי ישראל שיעורו בכזית, א"כ גם לענין מאכל בהמה שיעורו בכזית. [ועיין להורות נתן סוף פרשת בא עמוד נ"ד בסברא זו]. ומ"מ לדינא ודאי יש לחשוש דעכ"פ אסור להפסיד אף כל שהוא, דהא ח"ש אסור מן התורה. חי) אולם אם אינו שופך על הקרקע אלא לתוך כלי, א"כ אין זה מפסיד בירים, ואע"ג דאין נהוג לשתות מה שנשאר בכלי מהשפיכה, מ"מ לא גרע מגרם הפסד דכתב מהר"י"ט בתשובה (ח"א סי' פ"ג) דמותר לגרום הפסד לפירות שביעית, והביא מירושלמי שביעית (פ"ז ה"ב) דהא קניבתא דיקרא מסקין ל' לאגרא והיא יבשה מן גרמי' עיי"ש, וא"כ כשמשאיר את היין בכלי עד שמתחמץ ואינו ראוי לאכילת אדם ובהמה, אין בזה איסור, דגרם הפסד שרי, וכן הסכים בס' בית רידב"ז (סי' ה' ס"א), ועיין במשמרת להבית שם (יג.).

יש) ולדינא מותר ליקח יין של שביעית לארבע כוסות, אלא שמה שמוציא מהכוס בשעת אמירת המכות, יטול לכלי ולא יאבדם בידים.

כוס תנחומים

משתתפים אנו בצערך של ידירנו
הנה"ח מו"ה חיים שמואל ציזנער נ"י
בהלקח מאתו אביו
הנה"ח מו"ה יעקב ציזנער ע"ה
המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אמן.

המערכת

בדין הפרשת חלה ביו"ט ע"י קטן מופלא סמוך לאיש

עקיבא מנחם סופר
רב דקהל יד סופר ערלוי
בני ברק

בספר ציץ הקודש ח"א (סי' י"ט) הביא עובדא שבשנת תרמ"ג אשר ערב פסח חל בשבת אפו מצות מצוה ביום ו', ובעה"ב אחד שנגזר והפריש חלה באופן שההפרשה לא חל, וממצות אלו נתחלקו לכמה אנשים ומהם הדירים חוץ לעיר, ומפני רוב הטורח והטורדה לא שמו על לב עד ש"ק, כך שלא יכלו להודיע לכל הקונים שלא הועיל ההפרשה, ושאלו את הגה"ק רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל מה לעשות, והורה ליתן אחד מהמצות לקטן שהוא מופלא סמוך לאיש, ושהוא יפריש חלה ממצה זו לפטור כל המצות. והוא עפ"י מש"כ התוס' פסחים (פ"ח ע"א) ד"ה שה לבית, דהיכי דאיכא חינוך מצוה כגון להאכילו מקרבן פסח, לא אסרה תורה למיספי ל' בידים משום איסור שלא למנויו, דלא ילפינן איסור למספי ל' איסור בידים, אלא מדרם ושרצים, ואין לך בו אלא חידושו, מה התם לא שייך שום חינוך מצוה, אף כל מקום דלא שייך חינוך מצוה.

[הבאתי רברי התוס', עפ"י הסברו של ק"ז בחי' חת"ס שם (המועתק מחי' למס' יבמות (ק"ג ע"ב), וכ"כ בחי' למס' יומא (ע"ח ע"ב), וע"ע בשו"ת חת"ס ח"ו (סי' י"ג ד"ה מ"מ רברי), וכן אסברה לה ק"ז בשו"ת התעוררות תשובה חיו"ד (סי' קפ"ח). - ברם למש"כ שם החת"ס קודם (המועתק מחי' למס' נדרים ל"ו ע"א) רגם התוס' לא אמרו אלא במצוה כעין פסח דאי אפשר לחנכו בשום אופן אם לא נאכילתו שלא למנויו, דכיון דאכילתו לאו דאורייתא להתוס', א"כ אפי' אם ממנים אותו על הפסח אין מנויו מינוי, נמצא לא משכחת לחנכו במצות אכילת פסח בשום אופן, בהא התירו למספי ל' איסור, אבל באופן אחר אין הדעת סובלו, עיי"ש. - וכן מה דמצינו בנזיר (כ"ט ע"א) דאתי חינוך דרבנן ודחי הקפה דרבנן, הרי ג"כ רא"א לחנכו בנזירות בלתי איסור הכרוך ב', עיי"ש. - לפי"ז גם אם נימא דהמדובר הי' בנ"ד דלא הי' להקטן אלא מצה שלא הופרש ממנה חלה, (אף שקשה לאוקמי כי לא הי' יכול למצוא בכל עיה"ק ירושלים איש אשר יסכים ליתן לו כזית מצה), מ"מ אין להוכיח מחינוך מצות קרבן פסח ונזירות, דלא משכחת אלא בגווי דכרוך ב' איסור, לנ"ד דנודמן מקרה שאי אפשר לחנכו אלא באופן שיעבור איסור, וראה מש"כ בזה בציץ הקודש שם (אות ה') ד"ה עוד, ומוח"ז הגו"ל בשו"ת מנחת יצחק ח"ז (סי' כ"ח) ד"ה ולענ"ד כ"ז, ודו"ק].

עוד כתב שם בספר ציץ הקודש, דבשנת תרמ"ח קרה מקרה שאחד שכח להפריש חלה ממצות מצוה, ושאלו שוב את הגה"ק רי"ל דיסקין זצ"ל, ולא התיר

לשואל לעשות באופן הנ"ל, אלא ישתדל למצוא מצות אחרים, עיי"ש מה שהאריך לבאר אמאי לא ה' נוחא לי' להנהיג רי"ל זצ"ל שיעשו כפי הוראתו בשנת תרמ"ג. ולענ"ד אוסיף קצת ע"ד הציץ הקודש לבאר פסקיו אלו. - אך תחלה אקדים דמה שפסק בתחלה שיתנו אחד מהמצות לקטן מופלא סמוך לאיש ושיפריש מזה, היינו עפ"י מ"דפסק הרמב"ם בהל' נדרים (פי"א ה"ה) דמופלא סמוך לאיש הוא דאורייתא, ופסק ג"כ בהל' תרומות (פ"ד ה"ה) דתרומתו תרומה, כרם מהראב"ד בהשגותיו בהל' נזירות (פ"ב הי"ג) נראה דמסתפק בזה אי קטן מופלא סמוך לאיש הוא מה"ת, [ובקצוה"ח (סי' קפ"ח סק"ג) הבין בשיטת הראב"ד דלא הוא אלא דרבנן], ובשו"ע יו"ד (סי' של"א סעיף ל"ג) פסק כשיטת הרמב"ם דקטן המופלא סמוך לאיש שתרם, תרומתו תרומה, אולם בביאור הגר"א (שם ס"ק ע"ח) פסק כסתם משנה דפ"ק דתרומות דאין תרומתו תרומה, עיי"ש.

אלא דצ"ב אמאי הוצרך ליתן מצה אחת לקטן מופלא סמוך לאיש, ולא הי' סגי שימנו אותו שלוח שיפריש חלה. ובפשטות י"ל דגם אם תרומתו תרומה, מ"מ הוא קטן ואין שליחות לקטן כמבואר במס' קידושין (מ"ב ע"א) וב"מ (ע"א ע"ב). - אולם אין זה כל כך פשוט, דהנה במס' נישין (ס"ד ע"ב) נחלקו אמוראי בקטן שנותנין לו חפץ ומחזירו לאחר שעה אם זוכה גם לאחרים, דרבי אסי ס"ל דזוכה לאחרים, ושמואל ורב חסדא ס"ל דאינו זוכה לאחרים, וכתבו בתוס' דלרבי אסי זוכה לאחרים מה"ת, והקשו התוס', וא"ת והא זכי' מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם (קידושין מ"א ע"ב), וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתי' כגון תרומה דליתי' בתרומה דנפשי', אבל בזכי' כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים. - ובמהרש"א לקמן (ס"ה ע"א) על תוד"ה יפרו, ביאר שיטת התוס', דלמ"ד דקטן מוסל"א תורם תרומתו, ה"נ לא נתמעט מקרא דאתם גם אתם, ויוכל להיות שלוח, דומיא דזכי' לאחרים, דלא נתמעט משליחות, כיון דאיתי' בזכי' ידיד', ה"נ בקטן מוסל"א כיון דאיתי' בתרומה בנפשי', לא נתמעט מלהיות שלוח לאחרים.

והנה מש"כ התוס' בריש דבריהם, דהא דאין קטן נעשה שלוח ילפינן ממה דכתיב גבי תרומה גם אתם, כוונתם לכאורה דבמס' קידושין שם דרשינן מריבוי גם אתם לרבות שלוח, ודצו למילף מכאן לכל התורה דשלוחו של אדם כמותו, וכיון דקטן נתמעט מהפרשת תרומה, שוב לא יוכל להיות שלוח, או דנימא דאתם גם אתם דמרבין שלוחות, מה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת, ולפי"ז קטן המופלא סמוך לאיש דיוכל להפריש תרומה, והוי בכלל אתם, ממילא הוי גם בכלל „גם אתם" לרבות שלוח ושיוכל להיות שלוח גבי הפרשת תרומה, ולא נתמעט אלא קטן שאינו יכול לתרום דליתי' בתרומה דנפשי', וכן בשאר מילי דליתי' בנפשי' אף שהוא מופלא סמוך לאיש.

כרם צ"ב דהרי במסכת הגמ' בקידושין ילפינן שלוחות בכל התורה מגידושין וקדשים, וכקושיא זו יש להקשות גם על הראב"ד בהשגותיו בהל' קידושין (פ"ו ה"ט) שכתב דמה שאין הקטנה עושה שלוח לקבלה, דדרשינן גם אתם לרבות

שלוחכם מה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת, נמצא שהשליח והשולח צריכין להיות בני דעת, עכ"ל. ובקושיא זו הקשה התורת חיים בב"מ שם על מה דאמרין שם בגמ' "שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרין", ופרש"י, שיהא שלוחו כמותו. והת"ח פי' דכוונת הגמ' להא דאין שליחות לעכו"ם, וכן הוא בר"ן קידושין (ט"ז ע"ב מרפי הרי"ף) עיי"ש. ועיין בחי' ק"ז התת"ס שהביא מהכוס ישועות שגם רש"י נתכוין לזה. אולם פשטות לשון רש"י לא מוכח הכי, וכן מוכח ממה שכתב אח"כ דהא דאין שליחות לקטן, דכי כתב שליחות בגדול, כתב "הראוי לתרום" שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל, דגבי הקדשות ונדרים איש כתיב, וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לכו עכ"ל. [וכדברי רש"י מבואר ג"כ בירושלמי דיש פ"ק דתרומות דמקרא מאת כל איש נתמעט קטן מלהפריש תרומה]. וכוה הקשה ג"כ הפני יהושע גיטין (כ"ג ע"ב) על תוד"ה מה, שכתבו להריא דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם, ומינה ילפינן בעלמא. ותירץ דהרי בגמ' קידושין שם אמרין דלרבנן איצטריך גם אתם לרבות השליח, וכדי למעט מי שאינו בן ברית, ולד"ש דלא נימא דשליח דינו כארוס דנתמעט מאתם, עכ"פ חזינן דמדרשות אלו יש גילוי דבישראל איכא דין שליחות, וממילא שוב למידין מתרומה לכל התורה דשלוחו של אדם כמותו. ולפי"ז מיושבים דברי התוס' כאן, דלשיטתם אולי שכתבו לעיל בגמ' ל, ובזה מיושב פי' רש"י והראב"ד הנ"ל.

ובזה יש ליישב ג"כ מה שהעיר בקצה"ח (סי' קפ"ח סק"ד) על פרש"י הנ"ל בב"מ, בלימוד דאין שליחות לקטן, אמאי שינה בקידושין (מ"ב ע"א) ד"ה והא, וכתב שם, והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב, ומינה ילפינן דאין שליחות לקטן. וכן יש להעיר דבב"מ (י' ע"ב) ד"ה וכי, כתב, שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח, איש כתיב בענין. - אבל לדברי הפנ"י יש ליישב, דהיות דפשטות הגמ' בב"מ (ע"א ע"ב) מורין דלמידין שליחות מתרומה, וכאשר פי' שם רש"י, ע"כ כשבא לפרש דאין שליחות לקטן, ג"כ פי' דלמידין מקרא זה, משא"כ בגמ' קידושין דמבואר שם דאין צריכים ללמוד שליחות מתרומה, אלא ילפינן מגט וקדשים, פי' דהא דאין שליחות לקטן, יליף נמי ממה דכתיב איש גבי גט, ולכן פירש ג"כ במס' ב"מ (י' ע"ב) ע"ד הנ"ל, אלא דהוסיף גם איש דכתיב בק"פ, דהרי בגמ' קידושין שם ילפינן שליחות מגט וקדשים, [היינו כמה דכתיב בקרבן פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, עיי"ש].

ולפי"ז צ"ע לענ"ד משא"כ שם בקצה"ח שהראב"ד דס"ל דקטן שנתמעט משליחות מקרא דאתם גם אתם כנ"ל, לשיטתו אזיל דס"ל קטן מופלא סמוך לאיש הוי מדרבנן, משא"כ להסוברים דקטן מוסל"א הוי מה"ת, א"א ללמוד מקרא דאתם גם אתם, דהרי תרומתו תרומה עיי"ש. ולפלא שלא הרגיש מהתוס' שמוכח להיפך כאשר ביארנו. - ובגוף הכרחו, י"ל כאשר כתבנו לעיל, דגם אם קטן מופלא סמוך לאיש הוי מה"ת ונתרבה בכלל אתם וגם אתה, ויכול להיות שליח, אולם כ"ז דווקא משום דאיתא בדנפשי, משא"כ בשאר מילי דאינו שייך אף דהוי סמוך לאיש אינו מעלה ומודיר, ולא יוכל להיות שליח, ושפיר י"ל דקרא דאתם גם אתם בא למעט

קטן שאינו מופלא סמוך לאיש, ובשאר מילי גם אם הוא סמוך לאיש דדינו כקטן שאינו מוסל"א גבי תרומה. וכן מבואר ג"כ בחי' ק"ז כת"ס עמ"ס גיטין (ס"ד ע"ב) שכתב לבאר עפ"י שיטת התוס' פלוגתא דרב אסי ורב חסדא הנ"ל, דפליגי אי קטן מופלא סמוך לאיש הוי דאורייתא, דרב אסי ס"ל דהוי מה"ת, ולכן תרומתו תרומה, וא"כ קרא דתרומה, "אתם גם אתם" דמרכינן שליחות, גם מתרומת קטן מוסל"א איירי, ומרכינן שליחות גבי' וכל היכא דאיתא בדנפשי', ושפיר כתבו התוס' דקטן דאיתא בזכי' דנפשי' מה"ת מוכה לאחרים מה"ת, משא"כ רב חסדא ס"ל דקטן מופלא סמוך לאיש הוי רק דרבנן, ע"כ ס"ל דקטן אינו זוכה לאחרים מה"ת, עיי"ש. - וכדברינו מבואר גם בשו"ת מנחת ברוך (סי' ט"ז), ועיי"ש שכתב באופן אחר לבאר פלוגתא דאמוראי הנ"ל, דשניהם סוברים דמופלא סמוך לאיש הוי מה"ת, ורב אסי ס"ל ע"ד הנ"ל, ורב חסדא ס"ל ראע"ג דתרומתו תרומה, מ"מ אינו בכלל דגם אתם, ושעמא דמילתא דהא אע"ג דנימא דמופלא הסמוך לאיש הוי מה"ת, מ"מ הא אינו בכלל עונשין ואינו מחוייב במצות, ואפי' כל יחל דנדרים גופא פליגי אמוראי בנדה (מ"ו ע"ב) אי מוסל"א נמי הוי בלא יחל למ"ד מוסל"א הוא מה"ת, אבל זה פשוט דלא בר מצות הוא, וקרא דכן תרימו גם אתם כתיב בהאי פרשה שמצוה להפריש תרומת מעשר, א"כ האי קרא דגם אתם מיירי בגדולים בני חיובא, וכיון דדרשינן מה אתם גדולים אף שלוחכם גדולים, ממילא ממעטינן נמי אפילו מוסל"א, ראע"ג דתרומתו תרומה, מ"מ אפשר לומר דאינו נכלל בקרא דאתם, עיי"ש.

ברם דברינו רלעיל בנויים בעיקרו ע"ד תוס' הנ"ל אשר ס"ל בשיטת רב אסי דקטן זוכה לאחרים מה"ת, אולם רש"י מפרש שם דרב אסי ס"ל דאינו זוכה לאחרים אלא מדרבנן, וביאר הר"ן (ל"א ע"א מדפי הרי"ף) דמה שהזקיקו לרש"י לפרש כן, משום קושיית התוס', דהרי זכי' לאחרים מטעם שליחות הוא [כמבואר ג"כ ברש"י לעיל ט' ע"ב סוד"ה יחזור] ואין שליחות לקטן, ולפי"ז לא ס"ל כהתוס' דיש לחלק בשליחות גבי קטן בין מילתא דאיתא בדנפשי' או לא, וא"כ אפילו אם נימא דקטן מוסל"א הוי מה"ת, מ"מ אינו יכול להיות שליח לתרום לאחרים, וכ"כ ברי"ט אלגזי הל' בכורות (פ"ד אות נ'), ואף אם נצרף לזה מש"כ רש"י בב"מ (ע"א ע"ב) כלימוד דשליחות בגדול ואין שליחות לקטן, דילפינן מתרומה, מ"מ אינו מוכרח לומר דס"ל דיש שליחות בקטן מוסל"א, כאשר הבאתי לעיל מהמנחת ברוך עיי"ש. וגם אפשר לומר, דאף אם קיי"ל מוסל"א הוי מה"ת, מ"מ יש לחלק בין נדר ותרומה, ובתרומה דבא לתקן הטבל לא מועיל הפרשתו, עיין נדה (מ"ו ע"ב) תוד"ה אי אמרת, ודו"ק. ועוד דגם לפי' התוס', הרי כתבו זאת דווקא אליבא שיטת רב אסי, אבל לשמואל ורב חסדא, אין להוכיח הכי, ותליא בפלוגתת הראשונים אי קיי"ל כרב אסי או כשמואל ורב חסדא, ולכן שפיר הוצרך ליתן מצה א' כנ"ל. - אלא דזה אינו, דהרי בגמ' גיטין (ס"ד ע"ב וס"ה ע"א) מבואר דגם להסוברים דקטן אינו זוכה לאחרים, מ"מ במידי דרבנן כעירובי חצרות או בפדיון מע"ש בזה"ז, או בעציץ שאינו נקוב בזמן הבית, שאין להם עיקר מה"ת, זוכה הקטן לאחרים. וכתב הריטב"א הא דאוקמי בעציץ שאינו נקוב ולא אוקמי באילנות וירקות, דההוא אית

לה עיקר מה"ת. ומבואר דלמה דאוקמי במע"ש בזה"ו, בכל גוויי איירי, ולא חשוב כיש לה עיקר מה"ת, ולפי"ז ה"ה בתרומה וחלה רקי"ל להלכה דלא הוי בזה"ו אלא מדרבנן, וכמבואר ברמב"ם הל' תרומות (פ"א הכ"ו), ובהל' בכורים (פ"ה ה"ה), ובשו"ע יו"ד הל' חלה (סי' שכ"ב ס"ב), ובהל' תרו"מ (סי' של"א ס"ב), ה"נ לא חשוב כיש לה עיקר מה"ת, וכ"כ להדיא בס' ארעא דרבנן (מערכת מ' אות תי"ד), ובס' דברי אמת (קונטרס ח' כלל כ"ג), והובא בשר"ח (ח"א מערכת א' פאה"ש כלל קכ"ד אות ה', וח"ד מערכת ת' כלל כ"ג), וראיתם מגמ' הנזכר עיי"ש. וכן מתבאר בכ"מ הל' תרומות (פ"א ה"כ) ובשו"ע יו"ד (סי' של"א סי"א), ועיין ביש"ש ב"ק (פ"ה דיני ברירה פ"א אות י"ג), וכבר האריכו בזה האחרונים. [וראה עוד בהקדמה לס' ארעא דרבנן]. - ולפי"ז הדרינן דבמידה דשייכו ב' הקטן, נעשה שליח, ויוכל להיות שליח להפריש תרומה, וכן ראיתי למוח"ז הגז"ל בשו"ת מנחת יצחק ח"ז (סי' כ"ח) שג"כ כתב הכי, (ולא הביא אחרונים הנ"ל). ולפי"ז גם אם לא נותנים לקטן מצה א' היו יכולים למנותו שליח.

ברם כל יסוד הנ"ל, הוא בנוי רק אם נימא דזכי' מטעם שליחות הוא, וכאשר התבאר בשיטת רש"י ותוס', וכן הוא ברא"ש גיטין (פ"א סי' י"ג), קידושין (פ"ב סי' ז'), ובר"ן נדרים (ל"ו ע"ב), ועוד. - ברם מצאנו להקת ראשונים דס"ל דזכי' לאו מטעם שליחות הוא, ה"ה הרמב"ן קידושין (כ"ג ע"ב), רשב"א שם (מ"ב ע"א), וב"מ (ע"א ע"ב), ריטב"א קידושין שם, ובס' דברי אמת (הל' גיטין סי' נ"ב), ובס' קהלת יעקב (מערכת ז' סי' קי"ט) כתבו שכן הוא ג"כ שיטת הרמב"ן, לפי"ז אין לנו הוכחה מגמ' גיטין, דקטן בר שליחות הוא במידה דרבנן. [ועיין היטב ברשב"א ובריטב"א גיטין שם מה שביארו קושיות הגמ' מפדיון מע"ש, ודו"ק]. - ולפי"ד לולי דהי' נותן מצה להקטן, לא הי' מהני בשליחות קטן מוסל"א, משא"כ בזה שנתנו מצה לקטן, קאתינן מדין תורם משלו על של חבירו, עיין נדרים (ל"ו ע"ב), [ואם כי כגמ' שם הוא בעיא דלא איפשטא אם מועיל בלי שהבעלים ימנו אותו שליח, מ"מ הרמב"ם בהל' תרומות (פ"ד ה"ה) פסק דתרומתו תרומה, וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' של"א ס"ל)]. גם במנ"ח (מצוה תק"ז אות ד') אחרי הביאו שיטת הרמב"ם דקטן מוסל"א יוכל להפריש תרומה, כתב דמ"מ אינו בר שליחות אם הפריש לאחרים, אבל מועיל אם תורם משלו על של חבירו דאין צריך שליחות.

אלא דגם אי קאתינן מדין תורם משלו על של חבירו, הרי תלוי בפלוגתא דרבוותא, דהר"ן ותוס' וברא"ש ביארו צד ספיקת גמ' דתועיל בלי שליחות בעל הכרי, כיון דזכות הוא לו הרי זכין לאדם שלא בפניו והוי כאילו עשאו שליח לתורם, לפי שזכי' מטעם שליחות הוא, [ולולי דהי' שלוחו לא הי' יכול לתרום כדררשינן כגמ' ב"מ (כ"ב ע"א) מקרא דגם אתם, אמר רחמנא לרבות שלוחכם, מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, והיינו שהבעלים מינהו לשליח, וכ"כ הרשב"א בקידושין (מ"ב ע"א) משמ' דהתוס', עיי"ש]. ברם הרשב"א דלשיטתו דזכי' לאו מטעם שליחות הוא, כתב דבכה"ג דתורם משלו אין צריך שליחות ממש ואין הדבר תלוי אלא אם זכות הוא לו, וכן צ"ל לשיטת הראשונים שהובאו לעיל דס"ל זכי' לאו

מטעם שליחות הוא. - [ובזה יתיישב מה שתמה הב"ח על מש"כ הב"י ביו"ד (סי' של"א) ליישב הא דפסק הרמב"ם בתורם משלו על של חבירו דתרומתו תרומה, והרי בנמ' היא בעיא דלא איפשטא, ותי' הב"י דהיות דבנמ' שם בעיא רבי ירמיו' טובת הנאה של מי, לפי' פשיטא לי' תורם משלו על של חבירו לא צריך דעתו דאי הוה צריך דעתו פשיטא דטוה"נ של בעל הכרי, דהא כיון דתורם שליחותי' עבד אינו בדין שיהא טוה"נ של תורם. ותמה הב"ח הלא אפי' אם נימא תורם משלו על של חבירו לא צריך דעתו, בעב"ח צריך לפרש דלא הוה תרומה אלא מטעם שזכין לאדם שלא בפניו והוי כשלוחו, וא"כ אין חילוק בין צריך דעתו או לא צריך, דבכל ענין לא הוה תרומה אלא מטעם דשלוחו הוא, עיי"ש. אבל לנתבאר דשיטת הרמב"ם הוא דזכין לאדם שלא בפניו לאו מטעם שליחות הוא, על כרחך ס"ל כפי' הרשב"א הנ"ל וא"ש תי' הב"י]. עכ"פ להסוכרים דתורם משלו על של חבירו מדין זכי' ושליחות קאתינן, א"כ אם נימא דאין שליחות לקמן שוב לא יועיל אם הקמן יתורם משלו.

כרם לנתבאר לעיל ממנ"פ א"ש, דאם נפרש דתורם משלו על של חבירו דתרומתו תרומה משום דהוי כשלוחו, הרי לנתבאר לעיל נמצא דאם זכי' מטעם שליחות הוא, איכא הוכחה מנמ' גיטין דמהני שליחות בקטן מוסל"א [חוץ אם נפרש כפרש"י הנ"ל], ואם נפרש כפי' הרשב"א הנ"ל דבתורם משלו על של חבירו סגי בזה דהוי זכות ולא בעינן שיהי' שלוחו, ממ"ש א"כ בלא"ה א"ש, ופשוט. ואפשר ג"כ לצרף לנ"ד שיטת הרמב"ן המוכב"ר גיטין (ס"ו ע"א), והרישב"א שם, דבתרומה בגילוי דעתא דניחא לי' שיפריש תרומתו מהני אף שלא הוי שלוחו, עיי"ש. [וראה במחנ"א הל' זכי' ומתנה (סי' ו'), ובחי' ק"ז הגרע"א ב"מ (ע"ב ע"א)].

ועתה נבוא לבאר הא דלא התיר הגה"ק רי"ל דיסקין זצ"ל לעשות כעצה זו בשנת תרמ"ח באחד ששכח להפריש חלה, דלשיטת רש"י בגיטין והעומדים בשיטתו, אין הוכחה דמהני שליחות בקטן מוסל"א, ובתורם משלו על של חבירו, הרי פליגי הראשונים אי קאתינן מדין שליחות. - ועוד דאי אתינן מדין שליחות, גם אם נימא דמועיל שליחות בקטן, הרי אם נעשה שלוחו שוב מתייחס גם עצם ההפרשה בשבת למשלח, והרי פליגי האחרונים אם בשליחות באיסור דרבנן אמרינן אין שליחות לדבר עבירה, עיין בשו"ת מהרי"ט ח"א (סי' קט"ז) ובמל"מ הל' רוצח (פ"ב ה"ב), ובשליחות לדבר עבירה אם בטל השליחות, עיין תוס' ב"מ (י' ע"ב) ובשו"ת נובי"ק אה"ע (סי' ע"ו) וקצוה"ח (סי' קפ"ב סק"ב), והרבדים עתיקין ואכמ"ל. אשר ע"כ בעובדא דבשנת תרמ"ג דלא ה' באפשרות להודיע לכל הקונים, א"כ סמך בעיקרו על שיטת הרשב"א הנ"ל והעומדים בשיטתו, משא"כ בעובדא דשנת תרמ"ח דהמדובר הוא ביחיד, שיוכל למצוא מצה אצל אחרים, לא הצה לסמוך על היתר זה. - אלא דלפי דברינו ה' מן הדין שהאנשים אשר לקחו מעיסה זו וגרו בעיה"ק ירושלים אשר ה' באפשרות להודיע להם שלא הועיל הפרשת חלה, שיבקשו להם מצה אצל אחרים שהופרש מהם חלה כהלכתה.

בענין חצי שיעור במצות עשה

אברהם משה שאי

מגיד שיעור בישיבת בית בנימין

סטעמפארר, קאנג.

במשנה למלך פ"א ה"ז מהל' חמץ ומצה, כתב לחקור אי מקיים מצוה כשעושה פחות מכשיעור, דכמו שיש איסור חצי שיעור באיסורין, כמו כן יכולים לקיים מצוה בחצי שיעור, ע"ש. והאחרונים העירו מהא דאיתא בגמרא יומא דף ל"ט. דבלחם הפנים הגיע לכל כהן כפול (שאינו כזית), ובריסב"א שם כתב, דהצנועין משכו את ידיהם משום דלא היה שום מצוה בפחות מכזית, ובתוספות ישנים שם איתא, דבפול לא היה מקיים מצות אכילה לגמרי, ומשמע דקצת מצוה יש בזה, ע"ש. ובעיקר דין זה אי מקיימין מצות עשה בחצי שיעור, יש מחלוקת הפוסקים, עי' בשו"ת, ובשו"ת רברי חיים ח"א או"ח סי' כ"ה, ובמנחת חינוך מצוה קל"ד, ובשו"ת כתב סופר או"ח סי' צ"ו.

ונראה לכאור שדין זה תלוי במחלוקת בין גדולי הראשונים, ובדרך זה לא יהיה ראיה כלל מהא דלחם הפנים. ותחלה יש להבין מה שכתבו בתו"י הנ"ל דלא הוי מצוה לגמרי, ומשמע דקצת מצוה איכא, וצ"ע. ונ"ל רבינומא דף ע"ר. נחלקו ר' יוחנן ור"ל בחצי שיעור אי אסור מה"ת או מותר, וצ"ב במאי פליגי. וי"ל דהמשנה למלך שם האריך אי סתם אכילה בקרא הוי בכזית או דסתם אכילה הוי אפילו בכל שהו, ועי' בפוסקים. וי"ל דזה מוסכם לכו"ע בין לר"י ור"ל רבפחות מכזית לא הוי מעשה אכילה, ומה שאמר ר"י חצי שיעור אינו משום מעשה האכילה, רק ראע"ג ראין כאן מעשה אכילה, מ"מ יש כאן הנאת אכילה, דאפילו בח"ש נהנה גופו מהאכילה, וסובר ר"י דהקרא בא לרבות רגופו לא יהנה מאיסורין, ולכן חצי שיעור אסור מה"ת, ור"ל סובר דהקרא לא אתי להכי, ובפחות מכזית לא הוי כל כך הנאת הגוף, ולפיכך ח"ש מותר מה"ת ראין נחשב להנאת אכילה. [וכשיטת הירושלמי יש סברא דומה לזה, רבי'רשלמי מס' תרומות פרק ו' איתא, דמורה ר"ל באיסורי הנאה, וביארו האחרונים (עי' קהלת יעקב אלגזי ועוד), דבחצי שיעור איכא הנאה, ולפיכך אסור באיסורי הנאה אף לר"ל, אבל דברינו אמורים בלא זה, בהסבר שיטת ר' יוחנן, דהקרא גילה דאפילו באסורי אכילה אסור ח"ש מחמת הנאת גופו מאכילה, אע"פ שאין כאן מעשה אכילה].

ובזה מובן מ"ש בשו"ת חכם צבי סי' פ"ו, וכן כתב בדגול מרבבה או"ח סי' תמ"ב, דמה ראמר ר"י דח"ש אסור מה"ת זהו רק באיסורי אכילה ולא בשאר איסורים, ע"ש. ולפי הנ"ל מובן שפיר, רכיון דהטעם דח"ש אסור הוא משום הנאת גופו, זה שייך רק באיסורי אכילה ריש בה הנאת אכילה, ולא בשאר איסורים. ובה יש להסביר גם דברי הבית יוסף באו"ח סי' תר"כ (ד"ה אכל מדבר שאין ראוי לאכילה), שכתב ראע"ג דאובלין שאינן ראויין לאכילה, אסור לאוכלן מדרבנן

ביוה"כ, מ"מ בח"ש שלהם מותר, ולכאורה צ"ע דמאי שנא משאר איסורי דרבנן דח"ש שלהם אסור. ולפי הנ"ל מובן, דכיון דיסוד איסור ח"ש הוא משום הנאת גופו מהאכילה, לכן במקום שאין בה הנאה, כגון אוכלין שאינן ראויים לאכילה, אין שום איסור כלל.

והנה הר"ן בפ"ג דראש השנה הביא בשם הרא"ה ז"ל, דמה דאמרין שם בגמרא (דף כ"ח.) כפאו פרסיים ואכל מצה יצא, שזהו דוקא כשידע שעכשיו פסח ושזו מצה, אבל אם קסבר דחול הוא, או חשב לאכול בשר ואכל מצה, לא יצא, דהוי מתעסק וגרע ממעשה מצוה בלא כוונה, ע"ש. והנה בביאור דברי הגמרא שאמרו המתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, כתבו האחרונים (המלא הרועים ועוד), דבכל מתעסק אין המעשה מתייחס אצלו, והוי כאילו לא עשה הוא את המעשה, ולכך בכל מתעסק פטור, אבל בחלבים ועריות הקפידה התורה על הנאת הגוף הבא מן האיסור, ואע"פ שאין מעשה האיסור מתייחס אליו, מ"מ הא נהנה גופו מן האיסור, ולכן חייב, עכ"ד. ונראה, דלשיטת הרא"ה דבמ"ע ג"כ אינו יוצא ידי חובתו היכא דהוי מתעסק, צ"ל דמעשה האכילה היא המצוה, ולכך אינו יוצא ידי חובתו כשהוא מתעסק, דהמעשה אינה מתייחסת אליו, אבל אי אמרינן דהנאת האכילה היא המצוה, הוי יוצא ידי חובתו גם כשהוא מתעסק, וכמו מתעסק בחלבים שהוא חייב, משום דאפילו הוא רק מתעסק, סוף סוף הרי נתנה גופו מהאכילה.

והנה הרמב"ם פסק בפ"ב מהל' שופר דמצות צריכות כוונה, ובפ"ו מהל' חמץ ומצה פסק דכפאו ואכל מצה יצא, והמ"מ בהל' שופר דחק מאר לישב דברי הרמב"ם דלכאורה סותרים זה"ז. והכ"מ הביא בשם הר"ן לתרץ, דמצוה דאכילה שאני, דכמו דאמרין המתעסק בחלבים חייב שכן נהנה, כמו כן יצא באכילת מצה בלא כוונה, ע"ש. ומתבאר שיטת הרמב"ם, דכמו דמתעסק חייב בחלבים לפי שהאיסור הוא ההנאה, וסוף סוף גופו נהנה אע"פ שמעשה האכילה לא נתייחס אליו, כמו כן במצות אכילת מצה, כיון שגופו נהנה מן המצוה, יוצא ידי חובתו אע"פ שמעשה האכילה לא נתייחס אליו, לפי שהנאת האכילה היא המצוה.

נמצא דדבר זה אם יוצאין ידי חובת המצוה בהנאת האכילה לחוד, היכא דמעשה האכילה לא נתייחס אליו, במחלוקת שנוי, דלהרא"ה לא יצא, ולהרמב"ם יצא. ולפי"ז יש להבין דברי המ"מ, דדחק מאר ורצה להגיה בדברי הרמב"ם, ולמה לא תירץ כהר"ן, רק שהמ"מ בהל' חמץ ומצה הביא דברי הרא"ה הנ"ל, וכתב עליו דדברי טעם הן, וממילא לא הוי יכול לתרץ כהר"ן. ועל הר"ן באמת צ"ע, שהוא תירץ כן בשיטת הרמב"ם (ע"ש בספ"ק דר"ה), ואע"כ הביא שם דברי הרא"ה הנ"ל, ולכאורה הני מילי סיתראי נינהו, וכבר נתקשה בזה הג"ר אלחנן וואסערמאן הי"ד בספר קובץ שיעורים סוף מס' פסחים.

ולפי מה שביארנו, נמצא דחקירתו של המל"מ אי יש מצוה בח"ש, תלוי במחלוקת הרמב"ם והרא"ה, דכבר ביארנו דבח"ש יש לו הנאת אכילה אבל אין בו מעשה אכילה, ולפי"ד הרא"ה דהמצוה היא מעשה האכילה, א"כ ליכא שום מצוה בח"ש, משא"כ לש"י הרמב"ם, דכיון דגופו נהנה מן המצוה יוצא ידי חובתו, א"כ

אפילו בח"ש, כיון שיש הנאת גופו מאכילה, שפיר יש בו מצוה, וכמו באיסורין. ולפי"ז יש לבאר דברי התו"י גבי לחה"פ, דבפחות מכזית לא הוי מצוה גמורה, דהכוונה היא, דלכתחילה ודאי צריכין להיות שניהם, הן מעשה האכילה והן הנאת האכילה, רק בדיעבד אדם יוצא יד"ח היכא דלא הוי מעשה אכילה, כגון אכלו בלא מתכוון, או באוכל פחות מכזית, אבל מ"מ לא קיים מצות מעשה האכילה.

והנה בספר אתון דאורייתא (כלל כ"ד ד"ה ודע דברש"י) כתב, דבמ"ע של אכילת קרשים ודאי המצוה היא ההנאה שיש לו מהאכילה ולא מעשה האכילה, וזה הוי דין למשחה לגרולה דאיכא באכילת קרשים שצריכים ליהנות, והביא ראיות לזה, ע"ש. ואם ננקוט כדבריו, לא יהיה ראייה מדברי התו"י הנ"ל לשאר מ"ע בח"ש, דדוקא בלחה"פ ואכילת קרשים, דהמצוה היא הנאת הגוף, בזה שפיר מקיים המצוה בפחות מכשיעור, משא"כ בשאר מ"ע, כגון אכילת מצה, אפשר דהמצוה היא מעשה האכילה, ולא מקיים שום מצוה בח"ש. - ועי' בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' מ"ט וסי' ק"מ), ובספר דורש לציון (דרוש א' בהג"ה), ושו"ת בית הלוי (ח"א סי' ב' אות ז', וח"ג סי' נ"א אות ג"ד), שנתקשו בגמרא זו, דאיזה מצוה היו הכהנים מקיימין בפחות מכזית. ולפי הנ"ל, דהמ"ע של אכילת קרשים עיקרה היא הנאת הגוף שבו, ובפחות מכזית ג"כ איכא הנאת האכילה, א"כ שפיר קיימו מצוה בזה. ובדרך זה יש לתרץ קושיית התוס' (בפסחים קט"ו. ד"ה מתקיף), דבגמרא שם דף קי"ד: אמר ר"ל זאת אומרת מצות צריכות כוונה ולכך אין יוצאין ידי חובת אכילת מרור בירקות שקודם הסעודה, ושקיל וטרי הסוגיא שם, והביא ברייתא אכלו בלא מתכוון יצא. והקשו התוס', דבר"ה כ"ח. בסוגיא דהתוקע לשיר יצא דמצות אין צריכות כוונה, למה לא הביא הגמרא ראייה מברייתא זו, וכן הקשו התוס' שם במס' ר"ה ד"ה אמר רבא.

ונ"ל ליישב עפ"י דברי הרא"ש במס' פסחים דפסק דבאכילת מרור אין צריך כזית, דבתורה לא כתיב אכילה אצל מרור רק אצל פסח ומצה. (ועי' בשאגת אריה סי' ק' שחלק עליו, ובשו"ת בסוף ספר אמרי נועם על המועדים, האריך ליישב דברי הרא"ש, וכותב שם שזקנו הגה"ק מראפשיץ זצ"ל פסק כן, וידוע שכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מהר"ש זצ"ל כתב הרבה תשובות בנידון זה, כמבואר בשו"ת בית יצחק יו"ד סוף חלק א', ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' קמ"ג, ובשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ד סי' ב', והאחרונים האריכו בזה), ועכ"פ לשיטת הרא"ש, דבאכילת מרור אין צריך כזית, א"כ עיקר המצוה ודאי הרגש המרירות דגוף, דהלא מעשה אכילה לא שייך בפחות מכזית וכנ"ל, ולפי"ז אה"נ דיוצא ידי חובתו באכלן בלא מתכוון, דסוף סוף הרגיש גופו המרירות ע"י האכילה, וכמו בפחות מכזית. וא"כ לא היה יכול הגמרא בר"ה להביא ראייה דמצות אין צריכות כוונה, ממרור לשאר מצות, דלשיטת הרא"ש חלוק מצות מרור משאר מצות, דשם ודאי עיקר המצוה רק הרגש הגוף, ויכול לברך אף על פחות מכשיעור, (דהרא"ש נתקשה רק על הלשון אכילה בהברכה, אבל לא על עצם הברכה), ולפיכך יוצא ידי חובתו בלא כוונה, ואין ראייה משם לשאר מצות, ומיושב קושיית התוס'.

ובקונטרס ליקושי שיעורים על חג הפסח ממו"ר הרה"ג ר' משה דוד שטיינווארצעל ז"ל ר"מ דיישיבת באבוב, כתב דבר יקר בענין זה ליישב דברי הרמב"ם בפ"א הט"ו מהל' ברכות, שכתב דהעושה מצוה לעצמו מברך לעשות, עשאה לאחרים מברך על העשייה, והשיג הראב"ד דלפי"ז למה מברכין על אכילת מצה, הלא היה צריך לברך לאכול מצוה ולאכול מרור. ותירץ עפ"י דהרמב"ם הנ"ל, רבמנות אכילה אין המצוה מעשה האכילה, דאפילו במתעסק יוצא ידי חובתו, והנאת הגוף מאכילה היא המצוה, ולפי"ז מובן למה אין מברכין לאכול מצה, דאין מעשה האכילה המצוה, ורק היכא דקיום המצוה הוא ע"י מעשה שייד לברך וצונו לעשות, אבל היכא דהמצוה נעשית ממילא אפילו בלא כוונה ומעשה, אי אפשר לברך לעשות, ולכן מברכין על אכילת מצה ומרור.

ובענין זה ראיתי בספר פרי יצחק ח"ב סי"ז, ובספר כלי חמדה פרשת פקודי, שכתבו לתרץ דברי הרמב"ם בפ"א מהל' חמץ ומצה, שכתב אסור לאכול כל שהוא מן החמץ שנאמר לא יאכל, וקשה דלמה צריך קרא על זה, הא ח"ש אסור מה"ת בכל האיסורים, ותירצו דכיון דאיתקש איסור אכילת חמץ למצות אכילת מצה, דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, ולכמה פוסקים אינו מקיים שום מצוה בח"ש דמצה, לכן היה הוי אמינא דגם איסור חמץ ליכא בח"ש מחמת היקש הנ"ל, ולכן צריך קרא לאסור ח"ש בחמץ, עכ"ד. וקשה לי על דבריהם, דבגמרא יש כבר הוי אמינא כזו, והגמרא דחאה, דבמס' פסחים דף ל"ה. קאמר, דבמי פירות ליכא איסור חמץ, ורצה הגמרא לומר הטעם דכיון דאיתקש אכילת חמץ לאכילת מצה, ובמי פירות אין יוצאין ידי חובת מצה דהוי מצה עשירה, לכך אין בהם איסור חמץ, ודחה הגמרא סברא זו, מברייתא המחיה וגמאז אם מצה הוא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח ואם חמץ הוא ענוש כרת, ש"מ דאין תלוי זה בזה, ומתיר הגמרא דהטעם לפי שמי פירות אין מחמיצין. נמצא דלפי מסקנת הגמרא אין תלוי זה בזה, ואפילו היכא דאינו יוצא ידי חובת מצה, אעפ"כ יש בו איסור חמץ, וא"כ ליכא למימר כתירוצם הנ"ל, והרמב"ם לא הוי צריך להביא קרא לאסור ח"ש בחמץ. (ובספר בית מאיר שם, ביאר תירוץ הגמרא באופן אחר, ולפי"ז יש מקום לתירוצם, אבל פשטות הסוגיא לא משמע כן).

עוד יש להעיר בדברי הגמרא הנ"ל בדף ל"ה. דרש"י כתב שם כד"ה אין אדם יוצא וכו', דלאו דרך אכילה קאביל לי'. וכתב בהנהות רש"י דמזה נפשוט ספיקו של המל"מ בפ"ה מהל' יסוה"ת אי יוצא ידי חובת מצוה באכילה שלכד"א, ומהכא נשמע שאין יכול, דלכך אינו יוצא בהמחהו וגמעו, ע"ש. והרבה אחרונים כתבו שאין ראיה מדברי רש"י אלו לספיקו של המל"מ, עי' בנורע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' ל"ה, ובשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קע"ה, ובהנהות המהרש"ם על מועד, והסבירו דברי רש"י באופן אחר שאין ראיה להמל"מ. ובאמת דדברי הרש"ש צ"ע טובא, דאם כוונת רש"י דאינו יוצא ידי חובת מצה משום דהוי שלכד"א, א"כ למה יש עונש כרת אם הוא חמץ, הא ודאי אין עונשין באיסורין בשלכד"א, ולרוב ראשונים אין בזה איסור דאורייתא כלל, (עי' בר"ן וריטב"א קידושין נ"ו:), והאין יתפרש סיפא דברייתא אם חמץ הוא ענוש כרת, וצ"ע.

בסוגיא רחגיגת ארבעה עשר דוחה שבת

יצחק מאטצען

ברוקלין, ניו יארק

אמרינן בפסחים (דף ס"ט ע"ב), אימתי מביא חגיגה עמו (עם הפסח בארבע עשר בניסן) בזמן שהוא בא בחול בטהרה, (ראע"פ דפסח דחי שבת וטומאה, חגיגה לא דחיא שבת), ובמועט (שהי' הפסח מועט לאכילת בני החבורה, ואוכלין החגיגה תחלה כדי שהיא פסח גמר שביעתן ותיחשב להם אכילה), ובזמן שהוא בא בשבת במרובה (שהיתה חבורה מועטת ודי להם פסח לכדו) ובטומאה, אין מביאין עמו חגיגה. ובגמרא (דף ע' ע"ב) אמרינן, תניא יהודה בן דורתי פירש הוא ודורתי בנו והלך וישב לו בדרום, אמר אם יבא אלי' ויאמר להם לישראל מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת מה הן אומרים לו, תמהני על שני גדולי הדור שמע' ואבמליון שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים ולא אמרו להן לישראל חגיגה דוחה את השבת, אמר רב מ"ט דבן דורתי, דכתיב וזבחת פסח לה' אלקיך מצאן ובקר, והלא אין פסח אלא מן הכבשים ומן העזים אלא צאן זה פסח בקר זו חגיגה, ואמר רחמנא וזבחת פסח וכו', עיי"ש. ודקדקו המפרשים דאמאי הלך לדרום דוקא, עיין באור חדש כאן ובכתנות אור פרשת צו.

והנראה בס"ד, דבמס' פסחים (ס"ו ע"א) אמרינן, תנו רבנן הלכה זו (שפסח דוחה שבת) נתעלמה מבני בתירה, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו להם אדם אחר יש שעלה מכבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמע' ואבמליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו, אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו, אמר להם וכי פסח אחר יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת, (חמשים שבתות השנה, וכלל שבת ושבת ארבעה כבשים, שנים לתמידין ושנים למוסיפין, הרי מאתים, לבר שבת שבתוך הפסח ובתוך החג שקריבין בהן מוספי היום שבעת מלאים בפסח וארבעה עשר לחג, רש"י), אמרו לו מנין לך, אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמרו בתמיד דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת וכו', עיי"ש. ודקדק האור חדש על לשון הכפול שכחו ולא ידעו, דסגי באמרו שכחו לחוד, או לא ידעו לחוד, דאם שכחו פשיטא שלא ידעו, ועיין בדורש לציון (דרוש ג') ופורת יוסף (מערכה י"ד).

והנראה בס"ד, דהנה בפסחים (ס"ג ע"א) אמרינן השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת (דלא תשחט על חמץ דם זבחי) ולוקה עלה, עיי"ש. והקשה המהרש"ם ז"ל (בהסכמתו על ספר משיב נפש על מס' פסחים) לפי מה שהקשו התוס' במס' גיטין (ל"ג ע"א) ד"ה ואפקעינהו, דאמאי אמרינן במסכת נזיר (מ"ב ע"א) דאם אמרו לנזיר שהי' שותה יין אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת, והא הוה

התראת ספק שמא ישאל על נזירותו, ותירצו רחוקה שלא ישאל. ובתוס' מסכת מכות (ט"ו ע"ב) ד"ה במאי קא מיפלגי, ביארו יותר, דמדלא שאל עד עתה חזקה שלא ישאל עוד, עיי"ש. אך לפי"ז היכא דשחט הפסח עם חבורה, הרי הוא התראת ספק, דשמא ישאלו בני החבורה על הפסח, ומחוייבים בזה כדי להציל את השוחט מאיסור שוחט על החמץ, וכמו שכתב כה"ג המל"מ (בפ"א מכלאים ה"ו) דהיכא דאפשר להציל אחר מעבירה עובר על לפני עוד אם אינו מצילו, (ועיין בפמ"ג או"ח סי' תמ"ב בא"א סק"ה שביאר כן בדביו), א"כ הוי שפיר התראת ספק, דבשלמא בהשוחט איכא חזקה שלא שאל קודם שעבר ושחט, משא"כ באחרים, עכ"ק המהרש"ם ז"ל.

ובפשיטות י"ל דמיירי היכא דערב פסח חל להיות בשבת, דקו"ל דפסח רוחה שבת, דתו לא הוי התראת ספק שמא ישאלו על הפסח כדי להצילו מאיסור שוחט על החמץ, דאם ישאלו על הפסח, יהי' מחלל שבת, ואז יגרמו לו עונש חמור ביותר, ובודאי לא ישאלו, ולכן לא הוי התראת ספק. ולפי"ז לכאורה קשה, דכיון דמוכח מקרא דלא תשחט על חמץ דם ובחי דפסח רוחה שבת, א"כ למ"ל קרא דמועדו דפסח רוחה שבת, וזה הערה חדשה בס"ד.

אמנם י"ל דאין רא' מכאן דפסח רוחה שבת, דיש לתרץ קושית המהרש"ם ז"ל, דלא הוי התראת ספק שמא ישאלו על הפסח, לפי מה שכתב המל"מ (בפ"א ממע"ק ה"ד) שלאחר שחיטה קודם זריקה לא מהני שאלה, ועיין בעמק יהושע (סי' י"ז), משום דאם ישאל יהי' חולין בעזרה, וכן כתב הטורי אבן בר"ה (דף כ"ח), וא"כ תו לא הוי התראת ספק, דלאחר שחיטה לא מהני שאלה, וז"פ. אמנם מה נעשה לשיטת התוס' בכריתות (י"ג ע"ב) ד"ה ארבע, דרוקא אם נשחטו ונזרקו כהלכתן לא מהני שאלה עיי"ש וא"כ תו הוה התראת ספק דשמא ישאלו על הפסח לאחר שחיטה, ועכ"פ דמיירי היכי שחל י"ד להיות בשבת, והדרא קושיא לדוכתא דתיפ"ל מכאן דפסח רוחה שבת.

אמנם י"ל, דהנה המפרשים הקשו האיך מהני שאלה בהקדש, דהא כיון דאקדשי' לא הוי בעלים עלי', והאיך ישאל על דבר שאינו שלו, (ועי' בטורי אבן עמ"ס מגילה באבני שהם דף כ"ג ע"ב). ובפשיטות י"ל לפמש"כ הרשב"א בניטין (דף נ"ה ע"ב) ובתשובותיו (סי' תתקס"ח) דנגב והקדיש דהקדשו הקדש משום יאוש ושינוי השם, ואף דקודם ההקדש עדיין לא הי' שינוי השם ואינו שלו להקדיש, מ"מ אמרינן דהקדשו וקנינו באין כאחד, עיי"ש. ה"נ י"ל כאן, דכיון דאם ישאל על ההקדש יהי' דידו, שפיר חשיב כבעלים לשאלו, דהשאלה וקנינו באים כאחד.

אמנם אכתי יש להעיר לפי מה שכ' בשו"ת בית שלמה (חיוור"ס סי' קפ"ב) דבנגב והקדיש לא מהני שאלה, כיון דאם ישאל לא יהי' שינוי השם, ולא הוה הנגב תו בעלים עלי', עיי"ש. ולפמש"כ הפסוקים דאיסורי הנאה אין להם בעלים, עי' דמ"א (או"ח סי' תרמ"ט סעיף ב'), וא"כ אם ישאל לאחר שחיטה בעזרה יהי' למפרע חולין שנשחטו בעזרה, וכמוש"כ לעיל בשם החוסן יהושע וטורי אבן, ועי' בשו"ת באר יצחק (סי' כ"ח), וחולין שנשחטו בעזרה אסור בהנאה, וכיון דאיסור

הנאה אין להם בעלים, תו לא מצי למיתשל עלה, דהא לא יהי' הבעל אחר השאלה, והרק"ל דלא מהני שאלה בהקדש.

וא"כ לפי"ז י"ל דהא דמהני שאלה לאחר זריקה או לא, יהי' תלוי בפלוגתא הראשונים אם איסורי הנאה יש להם בעלים או לא, דלשי' הריטב"א בסוכה (דף ל"ה) דאיסורי הנאה יש להם בעלים, שפיר מהני שאלה לשאחר שחיטה, דאעפ"י דהוא איסור הנאה, מ"מ יהי' הבעלים לאחר שאלה, ויהי' באין כאחד. ולפי"ז עכ"ח צריך לאוקמי' קרא דלא תשחט על חמץ דמיירי היכי שחל י"ד להיות בשבת, ומוכח מכאן דפסח דוחה שבת, משא"כ לשי' הראשונים דאיסורי הנאה אין להם בעלים, או לא מהני שאלה לאחר שחיטה, ולא מוכח מכאן דפסח דוחה שבת, דלא הוי התרתא ספק שמא ישאל, כיון דאחר שחיטה לא מהני שאלה וכנ"ל.

והנה בשו"ת קול ארי' (סי' י"ח) העלה דהפלוגתא באיסורי הנאה אם יש להם בעלים, תלוי בפלוגתא ר"י ור"ל בגיטין (מ"ח ע"א) אם קנין פירות כקנין הגוף דמי, לפמש"כ הרשב"ם בב"ב (ג' ע"א) דהטעם דמ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי, הוא משום דסובר דכל עצמו וגופו של החפץ עומד רק לתשמישו, ולמי ששייך התשמיש שייך ג"כ הגוף, דהגוף לא הוי רק כמו טפל לתשמיש, ומאן דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי, הוא משום דסובר דהתשמיש והגוף הם שני ענינים מופרדים, והגוף הוא העיקר, עיי"ש. וה"ה באיסורי הנאה, דליכא רק הגוף, דהתשמיש אין כאן, כיון דהוא אסור בהנאה, אי אמרינן דכקנין הגוף דמי, איסור הנאה לית להו בעלים, כיון דלדיד' עיקר החפץ עומד לתשמישו, והרי התשמיש נאסר, ע"כ לית לי' ג"כ קנין הגוף, משא"כ אי ס"ל דלאו כקנין הגוף דמי, אף דהתשמיש נאסר, עכ"פ נשאר על הגוף שם בעלים, עיי"ש. (ובחידושי לסוגיא דקנין פירות הוכחתי די"ל דבני בתירה ס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי).

ולפי"ז שפיר מיושב דקדוק המפרשים דאמאי קאמר שכחו ולא ידעו, רכיון דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ואז אמרינן דאיסור הנאה יש להם בעלים, ושפיר מהני שאלה לאחר שחיטה אף דיאסר בהנאה עי"ז, וכיון דמהני שאלה לאחר שחיטה, הרקל"ד דהו"ל התרתא ספק שמא ישאלו על הפסח, וע"כ דקרא מיירי היכא דחל י"ד בשבת, ומוכח מכאן דפסח דוחה שבת, וכיון דשכחו דין עצמם היאך ס"ל גבי קנין פירות, לכן לא ידעו אי פסח דוחה שבת, וא"ש.

והנה האור חדש הקשה, לפי מה דאמרינן בזבחים (ג' ע"א) דדבר הלמד בגזירה שוה אינו חוזר ומלמד בהיקש, ועיי' במס' יומא (נ"א ע"א) בתוס' ד"ה דוחה, וכיון דהא דפסח דוחה שבת לא ידענו רק מכח הגזירה שוה ממועדו הנאמר בתמיד, א"כ איך אפשר לומר דחגיגה דוחה שבת משום דאיתקש חגיגה לפסח, הא דבר המלמד בגזירה שוה אין חוזר ומלמד בהיקש, עכ"ק.

והנראה בס"ד, דהנה באמת י"ל דפסח דוחה שבת משום קרא דלא תשחט על חמץ, דקיי"ל דהשוחט פסח על החמץ עובר בל"ת, וקשה הא הו"ל התרתא ספק שמא ישאלו על הפסח כדי להציל השוחט מלעבור על איסור דלא תשחט על חמץ, וע"כ דקרא מיירי היכא דחל י"ד להיות בשבת, דאז בודאי לא ישאלו, דאם ישאלו

יעבור איסור חמור, ומוכח מכאן דפסח דרוחה שבת, ולא משום גזירה שוה דמועדו, ושפיר ילפינן חגיגה מפסח דרוחה שבת, אמנם אי אמרינן דלאחר שחיטה לא מהני שאלה, תו ליכא ראי' מכאן דפסח דרוחה שבת, דלעולם י"ל דאינו דרוחה שבת, ואעפ"כ לא הוי התראת ספק, דלאחר שחיטה לא מהני שאלה. אמנם כתבנו דזה תליא אי איסור הנאה אית לי' בעלים או לא, דאי אית לי' בעלים שפיר מהני שאלה לאחר שחיטה, ואי לית לי' בעלים לא מהני שאלה לאחר שחיטה.

והנה בטעמא דהראשונים דס"ל דאיסורי הנאה יש להם בעלים, י"ל עפ"מ שנסתפק הפמ"ג בפתיחה כוללת להל' פסח ח"א (פ"א אות ח') בנהנה מחצי שיעור אי אסור מה"ת או רק מדרבנן, דהטעם דחזי לאיצטרופי לא שייך רק באכילה דמצטרף בכא"פ, משא"כ בהנאה, עיי"ש. וא"כ אי אמרינן דיכול ליהנות פחות משיעור (אפי' לר' יוחנן דס"ל ח"ש אסור), י"ל דלכן ס"ל דאיסורי הנאה אית להו בעלים, ודעת החולקים דס"ל דאיסור הנאה אין לו בעלים, ס"ל כדעת הצ"ח (פסחים כ"ב) דח"ש אסור גם בהנאה, וכיון דהבעלים אין להם שום זכות בו, דגם פחות מכוית אסור בהנאה, לכן ס"ל דאיסורי הנאה אין להם בעלים. אמנם למאן דס"ל ח"ש מותר, בודאי ס"ל דאיסורי הנאה יש להם בעלים, כיון דיכול ליהנות בפחות משיעור וכהנ"ל. ועיין בפורת יוסף (מערכה ט"ו אות ו') דמבאר באריכות דוקני דרום ס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת.

והשתא א"ש הא דפירש והלך וישב בדרום, דכיון דוקני דרום ס"ל דחצי שיעור מותר מה"ת, ועכ"ח דס"ל דאיסורי הנאה יש להם בעלים, וס"ל דלאחר שחיטה מהני שאלה, דאפי' אי יאסר בהנאה הו"ל בעלים, וקשה אמאי חייב בשוחט פסח על החמץ, הא הו"ל התראת ספק שמא ישאלו על הפסח, וע"כ דמיירי ב"ר שחל בשבת, ומוכח מכאן דפסח דרוחה שבת, ולא צריך לגזירה שוה דתמיד, ושפיר ילפינן חגיגה בהיקש מפסח דרוחה שבת, וא"ש בס"ד.

עולת שבת בשבתו

צו

במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. ויל"ד דהול"ל בקיצור, בצפון תשחט החטאת, ומדוע הוצרך הכתוב לתלות את הקרבן חטאת בקרבן עולה. וי"ל דהנה אמרו חכמיו"ל (מס' דרך ארץ וזטא פרק ו') תחלת עבירה הרהור הלב, ולכן צריך האדם להזהר מאוד לטהר ולקדש את לבו ומחשבתו לשמים, ואז לא יבא לידי חטא ועון כלל, כי סוף מעשה במחשבה תחלה. והנה הרהור ומחשבה נקראת בשם עולה עדה"כ והעולה על רוחכם (יחזקאל כ'), וכנודע דהעולה באה על הרהור הלב. וזשה"כ, במקום אשר תשחט העולה, שאם ישחוט ויבער מלבו את ההרהור העולה על רוחו, אז תשחט החטאת, שלא יבוא לידי חטא ח"ו.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

שמיני

ותצא אש מלפני ד' ותאכל אותם וימותו לפני ד'. ובמדרש, לא מתו בני אהרן אלא על שלא נשאו נשים. וקשה, הלא מרתו של הקב"ה לשלם מדה כנגד מדה, וא"כ למה מתו בני אהרן כשריפה דייקא. אמנם נודע אומרים ז"ל (סוטה י"ז ע"א) איש ואשה שזכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן, ופירש"י שאז מסתלק אות יו"ד ואות ה"א מתיבות איש ואשה, ונשאר „אש". ולפי"ז י"ל דבני אהרן שלא ביקשו לישא נשים להיות שם י"ה ביניהן, א"כ נסתלק אות יו"ד מהם, ונשארו אותיות „אש", ועל כן נשרפו באש.

(הגאון מוה"ר יוסף דרשן מפוזנא בעל יסוד יוסף זצ"ל)

שבת חול המועד פסח

הביאני אל בית היין (שיר השירים ב'), ובמדרש רבה, הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין זה סיני. ולכאורה למה דימה המדרש הר למרתף, הלא מרתף הוא כעומק, והר הוא בנוכה. וי"ל, דהנה כסבץ היין, אף אם הוא כעצמותו טוב, וגם הוא נתון בחכית טובה, אמנם אם האדם יעלהו למעלה בנוכה הבית והעליי, עלייה זו ירידה היא, כי עד מהרה יתקלקל היין, רק עיקר קיום היין ושמירתו הוא כעומק המרתף, וכן הוא ג"כ דרכה של תורה, דאין התורה מתקיימת במי שמגביה את עצמו, כמו שאמר רז"ל (פסחים ס"ו ע"ב) כל המתנאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ורק בענוי ארץ התורה מתקיימת, ולטעם זה אמרו רז"ל (סוטה ה' ע"א) לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל ההרים הגדולים ולא נתן התורה רק על הר סיני נמוך שבהרים, כי הענוה היא אחת מגדולי מעלות שהתורה נקנית בהם. ועל זה אמרו במדרש, הביאני אל בית היין, זה סיני, דמשם נלמד הענוה, ולכן מרמה אותו למרתף של יין, כי יינה של תורה מתקיים דוקא בענוים הדומים למרתף.

(הגאון מוה"ר זאבל איגר אבר"ק ברוינשווייג זצ"ל)

אחרון של פסח

בהפטרה לאחרון של פסח. כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים (ישעי' י"א). ולכאורה אינו מובן הנמשל כמים לים מכסים. וי"ל דהנה אמרו חכמז"ל במכילתא עה"פ זה אילי ואנוהו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו. וכן אמרו חכמז"ל (בירושלמי סוטה פרק ה') בשעה שהיו אבותינו בים, ה' מוטל עולל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, וכיון שראו את השכינה הגביה עולל את ראשו וכו' ואמרו זה אילי ואנוהו. וכמו כן יהי' לעתיד לבא, כמאה"כ (ירמי' ל"א) ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמור דעו את

(1) עפי"י כתי"ק.

(2) דבר זה כתוב בהקדמתו לספר עשרת פז עמ"ס ביצה.

ד', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדלם נאום ד'. ולפי"ז שפיר יובן הכתוב הנ"ל דמיירי בימות המשיח, כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, פי' כמו בימי צאתם מארץ מצרים בעת קריעת ים סוף, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו כל הנביאים, כן יזכו כל בני ישראל לעתיד לבא להשגה זו מקטנם ועד גדלם ומלאה הארץ דעה את ד', במהרה בימינו אמן.

(כ"ק מרן ארמונו"ר שליט"א)

תמיהות וישובים

ישוב לדברי ספר מקראי קודש (להגר"ח אבולעפיא ז"ל)

קיי"ל בפסחים (דף ל:): דקדירה של חרם אין מועיל בה ליבון ואפילו מליי' גומרי, דחיישין שמא יחוס עלי' דלמא פקעה. והקשו בתוס' (בזבחים דף צ"ו.) למה ציותה התורה וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר, לימלינהו גומרי, דבדאורייתא לא שייך גזירה דלמא חיים. ובשער המלך בפרק ה' מהל' חמץ ומצה הל' כ"ה (בר"ה וראיתי למורינו) מביא שבס' מקראי קודש (לר"ח אבולעפיא) תירץ, ע"פ מה שפסק הרמב"ם השורף עצי הקדש לוקה, משו"ה חששה התורה דלמא חיים שלא יבא לעבור האיסור מן התורה, ויפקע במגן, ויעבור ל"ת דשורף עצי הקדש, ואף דבעלמא לא גזרה התורה הכא גזרה, אלו תורף דבריו. והקשה על זה השער המלך, שהרי יש תקנה שישורף בעצי חולין ולא יעבור בל"ת, וגם מביא ראי' דמותר להכניס עצי חולין לעזרה.

השער המלך הביין שהמקראי קודש תירץ שיעבור בל"ת על שריפת העצים, ולכך הקשה עליו. אבל אין זה כוונת המקראי קודש, אלא שיעבור בל"ת על השחתת הקדירה, וזה לשון המקראי קודש: דלמא חיים שלא לעבור איסור דאורייתא ויפקע במגן ויעבור ל"ת דשורף עצי הקדש דרך השחתה, ויצילן מהדליקה בחושבו שכבר הוכשרו, ולק"מ.

בן ציון דוב הלברשטאם

מגיד שיעור בישיבת כרם שלמה דבאכוב

נכד כ"ק מרן ארמונו"ר זצוק"ל הי"ד

ברוקלין, ניו יארק

תמי' בדברי הכ"ח

באו"ח סי' תמ"ו כתב הב"ח ז"ל, לשון הרמב"ם בפרק ג', י"ד שחל להיות בשבת, אחר ארבע שעות כופה עליו כלי וכו', ור"ל דמתחילת חמשה דאסור באכילה, חל עליו איסור מוקצה, דכיון שמקצה דעתו שלא לאכלו הו"ל כעצים ואבנים שאסורים במלטול, אבל הטור כתב אחר חמש שעות, סבירא לי' דבשעה

ה' רמותר בהנאה ליתנו לאחרים אינו אסור בטלטול, אלא דוקא בתחילת שעה ששית דאסור בהנאה הו"ל מוקצה, וכן נראה עיקר. ואפשר דברמב"ם איכא ט"ס, וצריך להגיה אחר ה' שעות, עכ"ל.

ויש לתמוה, דהאיך נוכל להגיה כן בלשון הרמב"ם, דהלא זה לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' חמץ ומצה הלכה ג', חל ארבעה עשר להיות בשבת וכו', ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט וכו', עכ"ל. הרי דכתב הרמב"ם דמבטלו וכופה עליו כלי, ואם הגירסא ברמב"ם היא, אחר חמש שעות, דהיינו בשעה ששית, האיך יכול לבטלו, הא גמרא מפורשת שנינו במס' פסחים דף ז' ע"א, ונבטלי' בשית, כיון דאיסורא דרבנן עילוי' כראורייתא דמיא ולא ברשותי' קיימא ולא מצי מבטיל וכו', וכן פסק הרמב"ם בפ"ג ה"ז, וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תל"ד סעיף ב', וצע"ג.

שלמה שאול פיהרער

חבר כולל זכרון חיים דבאכוב
ברוקלין, ניו יארק

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

לכבוד מערכת הכרם.

ראיתי להעיר כמה הערות בעברי לטייל בכרמים, וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.
(א) בכרם שלמה קובץ ק"ע עמוד ל"ו (אות ב'). - ראה מזה במנ"ח מצוה א', ומצוה נ"א.

(ב) בקובץ קע"ג עמוד ס"ב, הובא לפרש נוסח הברכה אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, רכמו דנשמת האבות מצטערים בצרת ישראל, (והיינו דכתיב, וירעו לנו המצרים, ועי"ז ולאבותינו, כפרש"י). כמו כן בעת גאולתינו אף אותם גאל משם, והוה אשר גאלנו וגאל את אבותינו, עכ"ד. ולפי"ז יש לפרש הפסוק (ישעי' כ"ט, כ"ב) לכן אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, ולכאורה קשה מתי פדה את אברהם, ועי' פרשת ררכים דרוש א' מש"כ בזה ע"ד פלפול. אבל לפי הנ"ל י"ל דעי' שנפדה יעקב, נפדה גם אברהם.

(ג) שם בעמוד ס"ג, הקשה ידידי הרב רפאל אהרן כץ שליט"א מקרית באבוב, על ספר פני דוד עה"ת להגאון החיד"א בפר' בא על הפסוק ואם ימעט הבית מהיות משה, שכתב וז"ל, במס' פסחים דרשין מהכא מכאן שאין הפסח נאכל אלא למנויו וכו', „ותימה" דהתנן בגיטין הריני שוחט הפסח על מי שיעלה מכם לירושלים, עכ"ל החיד"א. והקשה ידידי הנ"ל, דלכאורה יש להפליא דהרי שם בגיטין דף כ"ה מסקינן דאמניניהו מעיקרא, עכ"ד. - ובאמת מעה בהכנת דברי הגאון החיד"א, שהיא העתקת מנימוקי ר' ישעי' ראשון בפני דוד שם (מאות א' עד אות ב'), והרב הנ"ל לא העתיק כל דברי

החיד"א, והבין שקושיית החיד"א הוא ממס' גיטין על מס' פסחים, ע"כ העתיק לעיל תיבת ותימה, והקשה על החיד"א דהרי במס' גיטין מסיים הגמ' דאימניהו מעיקרא, ולא קשה קושיית החיד"א בשם הנימוקי ר"י.

אבל באמת קושיית החיד"א נכונה, דז"ל הפני דוד בשם הנימוקי ר"י, ואם ימעט הבית מהיות משה, מס' פסחים דרשינן מהכא מכאן שאין הפסח נאכל אלא למנויו, ותימה מה דאמרין בהגדה מאן דצריך ייתי ויפסח, ואע"ג דלא אימני בהדיהו, וי"ל ששחטו ע"מ כן. ואח"כ כתב החיד"א, ועוד תימה דהתנן בגיטין הריני שוחט הפסח על מי שיעלה מכם לירושלים, עכ"ל. הקושיא השני' קאי ג"כ על בעל הגדה, דאף שתירץ על בעל הגדה מהקושיא ממס' פסחים, דבעל הגדה מייירי דאמר על מנת כן, מ"מ ממס' גיטין דף כ"ה עדיין קשה על בעל הגדה, דשם משמע דעל מנת כן לא מועיל, דהא מסיים שם דאימניהו מעיקרא, ולא משני דאמרו על מנת כן, וזהו כוונת החיד"א, אבל קושייתו לא היתה ממס' גיטין על מס' פסחים, ועי' ספר נימוקי ר' ישעי' ראשון עם הגהות ר' חיים דב שוועל, ודו"ק היטיב כי כנים הדברים. ועיין ספר שבלי לקט סדר פסח אות רי"ח בשם ר' ישעי', על כל דצריך וכו'.

(ד) ומענין לענין באותו ענין, יש להעיר כמה שהוכא בקובץ קמ"ו (דף נ"ד) דבר נחמד בשם הגאון ר' משה ליפשיץ אבד"ק ברינעל (נכד הגה"ק בעל אר"י דבי עילאי), על פסוק ואכלתם אותו כחפזון פסח הוא לה', וי"ל הענין שנצטוו בני ישראל לאכול הקרבן פסח כחפזון דייקא, דהנה אמרו חז"ל המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו, דלמא אתי עניא ויהיב ל', אמנם קרבן פסח הרי אינו נאכל אלא למנויו, וא"כ אינו יכול ליתן מבשר קרבן פסח לעניים, ומש"ה אוכלים אותו כחפזון, ע"כ דפח"ח. ויש להעיר מדברי הר"ש משאנץ על התו"כ פר' צו פ"ג, שכתב דרין ראינו נאכל אלא למנויו הוא רק לצאת המצוה, אבל ליכא איסור אכילה אפילו אם אוכלין שלא למנויו, וא"כ אין צריך לאכול כחפזון, דאם יבאו עניים לאכול אח"כ מותר לתת להם, ואיסור לאכול בשני מקומות הוא דוקא למנויו, אבל לא בפסח שלא למנויו. אבל בראב"ד בפ"ט מהל' קרבן פסח ה"ז מפורש דיש איסור אכילה בפסח שלא למנויו, ועי' בספר חידושי הגרמ"ז סי' ד'. ועפ"י שיטת הר"ש משאנץ הנ"ל, אולי יש לתרץ את דברי בעל הגדה, דאמר כל דצריך ייתי ויפסח, מקושיית נימוקי ר' ישעי' המוכא באות שלפני זה.

(ה) בקובץ קע"ה עמוד נ"ג, בדברי תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א על פר' בלק, חז"ל שם, דהנה מה שזכר, "משה רבינו להשיג חמשים שערי בינה" הוא ע"י מרת ענותנותו, ומביא ע"ז רברי האוה"ח הק' בפר' עקב. הנה באוה"ח הק' שם לא נאמר זה על משרע"ה, רק שע"י שאדם משים עצמו כעקב זוכה להשיג ד"ת ושיתגלה לו סתרי תורה, וזשה"כ והי' עקב תשמעון ולא כתיב תשמעו, לרמוז באות ה' שישמעו ויבינו נו"ן שערי בינה, עכ"ד האוה"ח הק'. ולכאורה כוונת כ"ק מרן שליט"א, דמאחר שזה תלוי בעונה, והרי כתיב והאיש משה עניו מאד מכל האדם וגו', א"כ מסתם זכה משה רבינו לשער הנו"ן. והו' הביאור בדברי כ"ק מרן שליט"א לפע"ד. - אבל באמת איתא כנמרא במס' ר"ה דף כ"א, דנ' שערי בינה נכדאו כעולם וכולם נתנו למשה, חסד אחת, הרי דמשרע"ה זכה רק למ"ט שערי בינה, וצ"ע. - גם בספר פלא יועץ עה"ת (להגה"ק ר' מאסריל האניסטיפלער) פר' וירא מביא הגמ' דמס' ר"ה הנ"ל, וכתב דנ' שערי בינה נמסרו למשרע"ה שהי' עניו, וצ"ע גם עליו.

אמנם באמת הכל נכון, עפ"י מה שמוכא בתהלים עם פי' מקדש מעט, בחלק בית אהרן (קפ"ח אות ל') שמרע"ה השיג חלק משער נ' ולא כולו, שבשער נ' יש בו נ'

חלקים, ומשרע"ה השיג חלק א' משער נ', כן הביא משם ר"י צמח. וא"כ הכל נוחא, שכוונת הגמ' שמשנה רבינו לא השיג כל שער הנ', וכוונת כ"ק מרן שליט"א, וכן בספר פלא יועץ הנ"ל, שמשנה רבינו השיג חלק משער הנ'.

ועוד אופן אחר מביא שם בספר מקדש מעט, דלכך קאמר הגמ' נ' שערים נמסרו, ושער נ' הוא מיוחד עם ההכמה שהוא פלא, וזה עצמו משער הזה שאי אפשר לידע וכו'. א"כ י"ל שמרע"ה השיג שער הנז"ן, כי שער הנז"ן הוא, שנרע שלא השגנו עדיין, וזהו כוונת ספר פלא יועץ הנ"ל, ששער נז"ן זוכה רק העניו, היינו שידע שאינו יודע, וזהו שער הנז"ן, וא"כ משרע"ה שהי' עניו וידע זאת, השיג שער הנ', ובאמת הבין רק מ"ט שערי בינה, אבל נמסרו נ', והוא לידע שאינו יודע, (וזהו מסתם כוונת דברי הרמב"ם כמה שכתב שתכלית הידיעה אשר לא נרע, כי הוא התכלית, שהוא השער הנז"ן), ומובן שפיר כוונת כ"ק מרן שליט"א, שמרע"ה השיג שער הנז"ן. ועי' בספר בת עין עה"ת פר' בא ד"ה ויאמר.

(ו) שם עמוד נ", מה שהעיר על ספר בית אלקים להמבי"ט, דאם עדת קרח לא הטילו ציצית הארץ שייך לברך. עי' זית רענן על הילקוט, ומביאו גם ברש"ש על מדרש רבה פר' קרח, דבאמת הטילו ציצית, רק לא הטילו החוט של תכלת. - ומה שכתב שם המבי"ט, שהיתה ברכה לבטלה, י"ל כיון שהי' להם תכלת אז, ולא הטילו, מקרי ברכה לבטלה, ועדיין צ"ע בזה.

(ז) בקובץ קע"ז עמוד כ"ז, בהערה על ספה"ק בני יששכר שתמה על ספר שו"ת קול אליהו, והעיר דהלא מפורש במס' ר"ה דף ל"ד: כדברי הקול אליהו. - עי' בספר מטה אפרים סי' תקצ"ב סעי' ז', ובקצה המטה את י"א.

(ח) שם בעמוד כ"ח, כמה שהעיר על הבני יששכר שכתב, דלא מהני תשובה רק לישראל ולא לאומות העולם, כאשר כתבתי זה כמה פעמים, וכמדומה שגם הרב הגרול חיד"א זללה"ה כתב כן. והעיר שכן הוא במדרש תנחומא פר' האוינו סי' ד', עכ"ד. באמת אין כאן תמי', דהבני" בעצמו במאמרי חודש תשרי מאמר ד' אות כ"ר מביא את דברי המדרש תנחומא, וזהו מה שכתב הבני", כאשר כתבתי זה כמה פעמים. ומה שמביא בשם החיד"א שכתב כן, אין כוונתו לעצם היסוד שבעכו"ם לא מועיל תשובה, אלא הטעם שכתב הבני", שישראל הם בעצם טוב והרע רק במקרה, משא"כ בעכו"ם הוא להיפך שהרע הוא בעצם והטוב במקרה, ע"כ לא מועיל בהם תשובה, רהם אין מתחרטין באמת, כן כתב החיד"א בספרו דברים אחרים דרוש ל"א (דף קס"ד ע"ד).

(ט) שם. מה שמביא בשם הרב בעל מחנה ראובן, הוא ט"ס, וצ"ל מחנה אפרים. (י) שם בעמוד ל"ב, אי מקרי רשע כשעוברין אדרבנן. עי' בספר שרי חמד מערכת די"ש כלל מ"ז.

(יא) בסיום דבריי, אכתוב הערה על ספה"ק נועם אלימלך פר' בהעלותך, שכתב לפרש דברי הגמרא במס' מלקות דף כ"ד, בא דוד והעמידן על י"א, בא ישעי' והעמידן על שש, עי"ש. ואינו מובן לכאורה, רפידושו הוא נכון רק אם איתא בגמ' שבע, ובאמת בגמ' איתא והעמידן על שש, וצ"ע.

נחום מאיר גערמאן

ר"מ כמתכתא עץ חיים ד'כאכוכ
ברוקלין, ניו יארק

בס"ד.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“.

הנני שולח בזה העדה נחוצה בענין שיש בו משום חידוש, ואקוה כי תתנו לזה מקום בקובצכם הנכבד.

במס' סנהדרין דף צ"ח ע"ב בענין שמו של משיח, דבי ד' ינאי אמרי ינון שמו שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו, וכתב שם בח"א מהרש"א שהשם ינון הוא על שם בן ד' אותיות, כי ב' נוני"ן במקום ב' ההי"ן בא"ת ב"ש וכו'. ובספה"ק ישמח משה בסוף פ' ואתחנן כתב, שנשאל ע"ז שהוא תמוה, כי במספר קטן הי' ראוי, אבל מה שייכות רא"ת ב"ש לכאן, והשיב שיש בזה דבר עמוק בדקדוק לא דצה לכתוב במספר קטן שאין להקטין שמו של משיח, וביאר שם החשבון בדרך א"ת ב"ש, עיי"ש. והעיר הרה"ח ר' רוב קעספנבוים שליט"א שמצא במהרש"א הנדפס בעין יעקב בסנהדרין שם, שהגידסא שם הוא „כי ב' נוני"ן במקום ב' ההי"ן בא"ט ב"ח", ולפ"ז הכוונה פשוטה ומבוארת, כמבואר ברש"י סוכה דף ג"ב ע"ב דבאלפא ביתא דאטב"ח מתחלף אות ה"א באות נו"ן.

ולפלא לציין כי גם בהמשך דברי המהרש"א שם לענין השם חנינה, יש ט"ס בהנדפס, וגם בשם זה יש בו שם ד' בחילוף נו"ן אחר בה"א באי"ק בכ"ר ויהי' באותיותיו חן ה", והוא פלא, ראע"פ שזה נכון דבאלפא ביתא דאי"ק בכ"ר [גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ף] מתחלף ה"א בנו"ן, - מ"מ למה שינה את טעמו ממש"כ תחלה להחליף ע"י א"ת ב"ש, וכאן כתב אי"ק בכ"ר, [ובאמת בספר עשרה מאמדות בסוף מאמר אם כל חי, כתב לענין ינו"ן שמו של משיח שהוא עולה שם הוי"ה ע"י שמחליפין אות ה"א בנו"ן ע"י אלפא ביתא „אי"ק בכ"ר], אמנם גם כאן נדפס בח"א מהרש"א שבעין יעקב „בא"ט ב"ח". - ומה שסיים „חן ה", גם כן אינו מכוון כמו שנדפס לפנינו, כי הרי כשמחליפים אות נו"ן בה"א בשם חנינה, נשאר חן יהי', וחסר עדיין וא"ו שבשם הוי'. אמנם הנכון כפי שנדפס שם בעין יעקב „ויהי' באותיותיו „חן יי", וכוונתו שמחליפים נו"ן אחר בה"א, ומצרפים שני ההי"ן לעשותם יו"ד, וממילא נמצא „חן יי". וניכרים דברי אמת ע"פ שלשה עדים, כי הגירסא בהמרש"א שבעין יעקב היא הנכונה בכל דברי המהרש"א בזה.

וראה זה מצאתי בח"א מהרש"א נדרים דף ל"ט ע"ב שכתב „ינון שמו בדמו ע"ש ההוי"ה שיש בו יי' וגם ב' נוני"ן תחת ב' ההי"ן שבשם ההוי"ה", ושם לא פירש כלום באיזה אופן בא החשבון הזה.

ובעצם דברי המהרש"א, שמעתי מירידי רפ"ח רובינפעלד שליט"א רמז נכון, כי בהפסוק בתהלים שם (קאפיטל ע"ב), נמצא קרי וכתוב, שהכתיב הוא „נין" בשני יודי"ן והקרי הוא בוי"ו לבסוף, ולפ"ד המהרש"א י"ל ע"פ המבואר בספה"ק, כי לעתיד לבוא יהיה שם הוי"ה בשני יודי"ן דהיינו יהי"ה, ולכן נרמז בהקרי שמו של משיח ג"כ בשני יודי"ן, כיון שהוא נקרא על שמו של הקב"ה, והבן.

ואגב דאירינן בהאי עניינא, אציע מה דצל"ע במש"כ בספה"ק בדוכתי טובא דלעתיד לבוא יהי' השם בשני יודי"ן, ואילו במקומות הרבה ברח"ל מבואר כי בזמן הזה אין השם שלם, כי חסרים אותיות ו"ה האחרונות שבשם הוי"ה, ולעתיד לבוא כשהי' ישמחו השמים ותגל הארץ יתמלא השם הוי"ה, וכנודע הרמז בהפסוק או"ה למושב לו, ועוד כהנה וכהנה, ואיך יתקיימו שני ענינים הללו. ומשמע דיהי' ב' תקופות, שמתחלה יושלם השם הוי"ה, ואח"כ יהי' השם בשני יודי"ן, והדבר צריך תלמוד.

ישע"י זוייס

ברוקלין, ניו יארק

בס"ר. יום ו' ע"ש"ק פ' משפטים-שקלים שנת תשנ"ו לפ"ק פה אנטווערפן יע"א.

לכבוד מערכת „כרם שלמה" נ"ו, שלומכון יסגא.

בעייני בקובצי כרם שלמה נתעוררתי בשני רברים, וזהו.

(א) בקובץ קמ"ד (שבט תשנ"ב) עמוד מ"ר כתוב לאמר בשם הג"מ שמשון אורנשטיין אבר"ק קאליש ז"ל לפרש הא ראמר יתרו למשה רבינו, ויהי אלקים עמך, שכדי לדון בני ישראל הי' רוח"ק סר ממשה, עכתו"ד. הנה רבר זה איתא בספר תפארת יהונתן להגר"י אייבשיץ ז"ל פ' יתרו שם בהוספת כמה נופכים ע"ש. אמנם בזה"ק פ' יתרו דף ע"ח ע"א איתא שמשה רבינו פסק ע"פ רוח הקודש, וכע"ז ביומא דף ע"ה ע"א שמשה רבינו פסק ע"פ המן. ובתוס' יוה"כ שם העיר מהא דאין משגיחין בבת קול ואין סומכין על נביא דכתיב לא בשמים היא, וכתב דבאמת לא פסק ע"פ המן, רק שהמן חיוק פסק משה רבינו שלא יהי' עליו עדעוד. ועיין ברכי יוסף או"ח סי' ל"ב אות ד', שכ' דלא בשמים היא, שייך רק לענין ספקא דדינא, אבל לברר המציאות שפיר דמי עפ"י רוח הקודש, ע"ש. וכמדומה שזהו כוונת מהר"ץ חיות ביומא שם. ובדברי יואל פ' יתרו דף נ"ג ע"ב כתב לתרץ דלא גרע מקיבלו עליהם ג' רועי בקר ע"ש, ודבר זה מקצוע גדול הוא בתורה, ואכמ"ל.

(ב) בקובץ קע"ח (כסלו-שבט תשנ"ו) עמוד י"ז, בדברי הגרא"ז מרגליות ז"ל ביבמות דף ל"ב, שכתב ועתה נבא לבאר דברי הרמב"ם בזה ששימש, דלכא"ו קשה על הרמב"ם שכתב חייב שתיים, והא איתא בגמ', לא משכחת כי אם בשחיטת פרו וכדברי האומר שחיטת פרו בזה פסולה, משמע דלא קיי"ל כהך מ"ד, וא"כ לא משכחת הך דינא אליבא דהלכתא, ואפי' את"ל דהרמב"ם פוסק כמ"ד פסולה כדמשמע בהל' [עבודת] יוה"כ, מ"מ הו"ל לכתוב בשבת ויוה"כ, דהא לא משכחת בלא"ה, עכ"ל.

ויש להעיר דהרמב"ם בהל' פסולי המוקדשים פ"א ה"ב כתב, ואם עבר ושחט הזבח כשר, וכן פר כהן גדול של יום הכפורים, אע"פ שנאמר בו ושחט אהרן, אם שחטו זר כשר, עכ"ל. הרי דהרמב"ם ס"ל להדיא דלא כדברי האומר שחיטת פרו בזה פסולה. ומש"כ דמשמע מהל' עבודת יוה"כ דס"ל דפסולה, צ"ב היכא משמע כן שם. ומש"כ דא"כ הו"ל לכתוב בשבת ויוה"כ, לכאורה עדיפא מיני' הו"ל להקשות, שיתחייב ג' חטאות, א' משום זרות, וא' משום שבת, וא' משום יוה"כ. ובאמת כן מקשה בפורת יוסף יבמות שם כעין זה, דלמ"ל למיתני לפי תירוץ רב אחא בר יעקב דאירי בשחיטת פרו של כ"ג בור ששימש בשבת, תיפוק לי' משום יוה"כ פ' שחייב חטאת על מלאכת יוה"כ, ע"ש. מ"מ מה שהקשינו דהו"ל לטפוי חטאת אחת משום יוה"כ פ', י"ל דר' יוסי ס"ל כמ"ד בחולין דף ק"א ע"ב דשבת ויוה"כ פ' ושגג ועשה מלאכה אינו חייב אלא אחת, אבל הרמב"ם פסק כמ"ד דחייב שתיים כמ"ש בהל' שגגות פ"ו ה"ו ע"ש, וא"כ לדירי' הי' צריך להיות חייב שלש חטאות כנ"ל, אם איירי בשחיטת פרו של כה"ג לדברי האומר דפסול בזה. אמנם כבר כתבנו לעיל דהרמב"ם ס"ל דכשירה שחיטת פרו כהן גדול בזה. ומש"כ שם להלן דהרמב"ם הרי ס"ל דהבערה לחלק יצאה, א"כ שפיר יש לחייבו משום מבקיע על הקטרתו, ומ"מ קשה דהא הרמב"ם פסק דמקלקל בהבערה פטור, וההקטרה כאן הרי פסולה, דור הוא, ואם היתה כשרה ליכא חיוב רשבת, עכ"ד. יש לציין דבירושלמי שבת פ"ב ה"ה כתב שם החת"ס, דמיירי בזה שמהפך בצינורא באברים המונחים על האש רחיש משום אקרובי עבודה, ומ"מ לא נפסל האבר ככך כיון דבלא"ה נמי מתאכל בתרי שעי עכ"פ, ע"ש, וחויב מיתה באקרובי עבודה מבואר בשבועות דף י"ז ע"א.

ומה שהקשה הגרא"ז ז"ל, ראם כשרה אמאי חייב משום שבת, הנה מירושלמי הנ"ל מבואר דאף אם היא כשירה מ"מ חייב משום שבת, וכן משמע ברש"י יבמות דף

ל"ג ע"ב שכתב שחיטה בזר כשרה ואין כאן משום זרות עכ"ל, דמשמע דדוקא משום זרות ליכא, הא משום שבת איכא, וכן כתב הרש"ש שם. אמנם בנימוקי הגר"ב כתב דבריו הגרא"ז ז"ל רהכא, לאפוקי מדברי השעה"מ פ"ו מהל' ביאת מקדש לדעת רש"י, ע"ש.

הנני בזה בתפלה שיעזור השי"ת שתזכו להגריל תורה ולהאדירה עוד כהנה וכהנה.
הרוש"ת,

מנחם שלום פרוש
אנשווערפען

בעזהשי"ת.

לכבוד מערכת הנכבדה „כרם שלמה“.

הנני להעיר במה שראיתי בקובץ קנ"ה (ניסן תשנ"ג) עמוד ט', שהובא מהרב הגאון מהר"ר שלמה רוב בעריש הערצפערלד זצ"ל (חתן הפני יהושע) פלפול בסוגיא דתשביתו, והביא שם דברי התוס' (בפסחים ד:): בד"ה מראורייתא כביטול בעלמא מני, על פי' הקונטרס שכתב מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו וכו', וקשה לר"י רהא השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה וכו'. והקשה על דבריו שהרי בא לומר שע"כ לא מיירי ביו"ט, דאם איתא דתשביתו איירי ביו"ט, א"כ אינו ביטול, שהרי ביו"ט כבר אסור בהנאה, וא"כ ע"כ ר"ל הבערה, דהא ר"ע סובר דאין ביעור חמץ אלא שריפה, ושריפה הא אסור ביו"ט שלא לצורך, וע"כ ר"ל בערב י"ט, עכתד"ה.

ואולי יש ליישב קושיתו, דהא ר"ע לא איירי ביום הראשון בבוקר, דהא כתיב בפסוק שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, כמ"ש בנמ' שם, אלא דקאמר שם דסד"א ימים אין לילות לא, ועל זה תירצו כמה תירוצים, ואחד מהם ברייתא דר"ע, ואי אמרינן דאיירי בליל א', אז ה' מותר עריין החמץ מאד חלק, (ועי' גם בפנ"י שכתב דבריו הנמ' מוסב ע"ז, דתי' שיש היקש ועל זה פליגי, וזהו כמ"ש), וא"כ שפיר קאמר תוס' שיש ראי' מדבריו דע"כ שהשבתה הבערה היא, ולא קשה כלום, כן נראה לכאורה.
ואסיים בכרכת הצלחה,

הק' חיים יוסף אונגאר
מט. קיסקא, ניו יארק

בעזהשי"ת.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“ הי"ו, שלומכן יסנא לעלם.

הנני להעיר בזה איזה הערות בקובצי כרם שלמה, אחת הנה ואחת הנה.
(א) בקובץ ק"ע (עמוד ל"ו אות ב'), תמה על דברי המחבר שכ' דאם המית חצי שפחה וחב"ח דפטרור מחצי כופר מפני שאין להם יורשין. וקשה דהא אנן קיי"ל כרב חסדא ורב הונא דמקודשת (ניסין מ"ג ע"א), ושפיר משכחת לה יורשין. - כן הקשה בהמקנה עמ"ס קידושין בקונטרס אחרון סי' מ"ד סי' י"ב על הרמב"ם, וכן במנחת חינוך

מצוה נ"א אות כ"ד, וציין לדברי המקנה, וכתב שזה צ"ע מאוד, עיי"ש. ועי' מנחת סולת מצוה א' אות ט' ר"ה ומ"ש המנ"ח, שכתב ליישב דבריו, ומה שפלפל בזה עיי"ש. (מסתימת לשונו בהקובץ שם, נראה דקושייתו דכיון שיש לה בעל שהקידושין תופסין, הבעל יורשה, אבל זה לק"מ, דזה מבואר בנמ' בהדיא במס' ב"ק (מ"ב ע"ב) דאין הבעל יורש כופר עיי"ש, רק כוונתו דכיון דהקידושין תופסין יש לה בן מצד חלק הב"ח, אבל אי אין קידושין תופסין אין בנה יורשה כמבואר בתוס' בגיטין שם ד"ה ואי, וכן הוא במנ"ח שם).

(ב) בקובץ קע"ד (עמוד כ"ט) בחידושי המהר"ם שיק וצ"ל, כתב לחדש דהא דאמרינן בש"ס ניםין (כ"ג ע"א) עכו"ם ארעטא דנפשי' קעביר, וזהו דק בעכו"ם גדול, אבל גוי קטן דלאו בר דעה לא שייך ארעטא דנפשי' קעביר, ומהני גדול עומד על גבו, עכ"ד. - כן נראה מפ' רש"י שם ד"ה לדעתי' דנפשי', שכ' דהא "גדול" הוא ויש בו דעת, עיי"ש.

ואציין עוד מש"כ רש"י שם, ואע"פ שזה אומר כן (שיעשה לשמה), "שמא" הוא גמר בלבו לשם אחר וכו'. מדכתב רש"י "שמא", משמע דלא הוה רק ספק שמא גמר לשם אחר כשיטת הבית יוסף באה"ע סי' קכ"ג, וכן הביא הכתב סופר שם שהפדי חדש כתב כן כשיטת רש"י, וזהו דאי' בדורה לדברי הקרני ראם שם דף מ"ה ע"ב אות ב', שכתב, דדברי רש"י שם ד"ה ואמרי לה קודין, ודברי המהרש"א שם, א"ש אי ס"ל כשיטת ב"י דלא הוה רק ספיקא, עיי"ש. ומדברי רש"י דף כ"ג הנ"ל נראין בהדיא כדברי הקרני דאם.

(ג) בקובץ קע"ה (עמוד נ"ג) במדור עולת שבת בשבתו פר' בלק בדברי כ"ק דודי מרן רבינו עט"ר שליט"א, כ' דמה שזכה משה רבינו להשיג הנו"ן שערי בינה, הוא עפ"י דברי האוה"ח הק' פר' עקב, עיי"ש. - הנה בהשקפה ראשונה נראה שזהו היפך דברי הש"ס במס' ר"ה (כ"א ע"ב), דאמרו חז"ל נ' שערי בינה נברא בעולם וכולן ניתנו למשה חסד אחד שנאמר (תהלים ח') ותחסרהו מעט מאלקים. - אבל הדבר נכון, שהאמת הוא שמשם רבינו השיג הנו"ן שערי בינה, ואינו נגד דברי הש"ס הנ"ל, והוא עפ"י מה שראיתי בספה"ק חקל יצחק מהנה"ק מספינקא וצ"ל הי"ד, בדרושים לליל א' דשבועות, בשם כק"ז הנה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע, שדקדק בדברי הגמ' דר"ה הנ"ל שתחילה אמר כולן ניתנו למשה, משמע כולן ממש, ואח"כ אמר חוץ מאחד. ופי', דהנה שער הנו"ן כולל כל הני שערים, וע"כ משרע"ה גם בשער הנו"ן השיג מ"ט חלקים, רק חלק הנו"ן שבו לא השיג, וזהו כולן ניתנו, דגם בשער הנו"ן השיג המ"ט חלקים שבו, רק חלק א' לא השיג, וזהו ותחסרהו מעט מאלקים, היינו הנו"ן שבנו"ן, עכתודה"ק. וא"כ לק"מ, שמשערע"ה השיג שער הנו"ן ג"כ.

ובאופן אחר ראיתי בפנים יפות פר' ויקהל בסופו בר"ה ומשה, שכתב חז"ל, והנה משה רבינו ה' משתוקק להבין שער החמשים וכו', מ"מ קיבל משער החמשים, והוא קרן עור פניו משיווי האור וכו', וז"ש ותחסרהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעסרהו, דאף שלא קיבל משער החמשים, מ"מ קיבל הוד קרן פניו, עכלה"ק עיי"ש. הרי דגם משער הנו"ן קיבל והשיג מעט.

עוד י"ל עפ"י"ד כ"ק אא"ז הנה"ק משינאווא זי"ע בספה"ק דברי יחזקאל לפורים ד"ה חייב, שכתב בא"ד חז"ל, והנה ידוע כי חמשים שערי בינה נבראו בעולם, ומ"ט נמסרו למשה בסני' שנא' וכו', והכוונה שגם באותו שער הנו"ן ה' לו השנה שאינו יודע, כי תכלית הידיעה שלא נרע, והנה לגבי משה אם ה' משיג יותר מזה ה' אצלו בחי' כי לא ידאני אדם וחי, ולמי שהוא במדרגה נמוכה מזה, גם שער המ"ט הוא אצלו בחי' כי לא יראני וגו', וכן כל אחד ואחד לפי מדרגתו והשגתו, השער הגבוה יותר מהשגתו היא אצלו בחי' כי לא יראני וגו', עכדה"ק. מבואר מדבריו דרך המדרגה היותר גבוה הוה

אצלו בבחי' אינו יודע, אבל המדרגה הגבוהה עוד יותר מזה, אינו אצלו אפי' בבחי' אינו יודע, ולכן משה רבינו שהשיג המ"ט שערי בינה, הי' שער הנו"ן בבחי' אינו יודע, וזהו השגה בשער הנו"ן, ותכלית הידיעה שלא נדע, אבל מי שלא השיג עדיין המ"ט שערים, לא השיג בשער הנו"ן אפי' בבחי' אינו יודע, וזה הי' השגה אצל משרע"ה בשער הנו"ן, ודו"ק.

ד' שם (עמוד נ"ו) העיר הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שלוש"א ע"ד הכלי יקר ודברי חיים מכ"ק אא"ז הגה"ק מצאנו זי"ע פר' מסות, שכתבו דהא דחכם יכול להתיר נדרים, הוא מטעם רכל הנודר ע"ד חכמים נודר, וכשהחכם מתיר נדרו נעקר הנדר למפרע, ועיקר כח החכם, שנדר על דעת חכמים, עכ"ד. והעיר על זה מדברי הגמ' גיטין (פ"ג ע"ב) דקאמר ר"ש ב"א דלא מצינו זה אוסר וזה מתיר, ומקשה הגמ', והרי הפרת נדרים נדנוד אוסר וחכם מתיר, ומתיר הגמ' אין חכם מתיר אלא בחרטה, פי' והו"ל מחמת חרטה של הנודר, ולהלן מקשה הגמ', הרי הפרת הבעל ראשה נודרת והבעל מיפר, ומשני כל הנודרת ע"ד בעל נודרת, (פי' ואין זה התרת הבעל דק תלוי כתנאי), ואם כדברי הכלי יקר ודברי חיים, למה לא משני ג"כ גבי חכם ע"ד חכם נודרת כמו בבעל, משמע דלא ע"ד חכם נודרת מולא משני כן, עכ"ק.

ולפענ"ד בעזה"שית אפשר ליישב, עפי"ד הבית יצחק בקונטרס שיח יצחק (הספד על הגרש"ק), מש"כ ליישב דעת המבי"ט סי' צ"ח דס"ל דמה"א א"צ פתח חרטה דהתורה אמרה לא יחל דברו, הוא לא יחל אבל אחרים מוחלין לו, ורק מדרבנן בעינן פתח חרטה, והקשה הגאון ר' יוסף שאול בספר יד שאול סי' רכ"ח ס"ק כ"ב מהא דאמרינן בגיטין (פ"ג ע"ב) היכן מצינו זה אוסר וזה מתיר, ופריך הרי נדרים נדנוד אוסר וחכם מתיר, ומשני אין חכם מתיר אלא בחרטה (והוא מתיר לעצמו), ולהמבי"ט דמה"א א"צ פתח חרטה מצינו זה אוסר וזה מתיר, ותי' הבית יצחק דסברת המבי"ט לא שיך רק מאן דיליף היתר נדרים, מלא יחל דברו, הוא לא יחל אבל אחרים מוחלין לו, אבל לר' אליעזר דיליף בחגיגה (י' ע"א) היתר נדרים מכי יפליא שני פעמים אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר, ודאי בעי שיפליא לעצמו ויאמר הפתח חרטה דזה עיקר ההיתר שיפליא, וא"כ לק"מ, דהגמ' בגיטין שם קאי אליבא דר' אליעזר עיי"ש, ור' אליעזר לשיטתו ס"ל גם מה"א אין חכם מתיר אלא בחרטה, עכת"ד עיי"ש.

ולפי"ז א"ש דברי הכלי יקר וכק"ז כדברי חיים דפי' הפסוק לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין, ולכן כתבו דהא דאחרים מוחלין הוא מטעם כל הנודר ע"ד חכם נודר, אבל לר' אליעזר כסוגיא דגיטין הנ"ל, יליף היתר נדרים מכי יפליא שני פעמים, והיינו מחמת פתח חרטה ולא מחמת התרת חכם, ומש"ה אינו משני הש"ס בגיטין שם כל הנודרת ע"ד חכמים נודרת, דר"א לא ס"ל כן, ודו"ק.

ה' בקובץ קע"ז (עמוד כ"ז) הובא דברי הבני יששכר (תשרי מאמר ד' אות ל"ט) בשם החיד"א דהשב תשובה מאהבה א"צ לר' חילוקי כפרה עיי"ש, ואמרת דבזה יתבאר כטוב מעם דברי הט"ז כהל' שבת ריש סי' רמ"ב שכתב דהא דאמרו חז"ל במס' שבת (ק"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובר ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, דמיירי שעשה תשובה מקודם, וע"י שמירת שבת נפטר מד' חילוקי כפרה, עיי"ש. והנה ידוע מספח"ק, עי' סידורו של שבת שורש הא', ששבת הוא עת תשובה, וע"ע ספח"ק דברי אמת מהנה"ק החוזה מלובלין זי"ע פ' מסות שכ' שמעתי מהרב המגיד שיח' ששבת שורש התשובה לשון שבת שוב, עיי"ש. והנה ידוע עוד מש"כ כק"ז בספח"ק נועם אלימלך ר"פ וירא ור"פ ויגש ובשאר מקומות, ששבת קודש היא זמן עבודה מאהבה, וכן הוא בבני יששכר (כמאמרי שבתות מאמר א' אות ט') בשם דו"ז הגה"ק

מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, „אהבה בכל לב אהבה בכל נפש אהבה בכל מאד“ בנימטריא שבת, וע"ע שם במאמרי חודש ניסן מאמר ג' אות ט' מש"כ בזה, הרי מבואר שהתשובה בשבת היא מאהבה, וא"צ לד' חילוקי כפרה כדברי החיד"א, ובוה יובן דברי המ"ז רע"י שמירת שבת נפטר מד' חילוקי כפרה, ודו"ק.

(ו) שם (עמוד כ"ח). הקשה על דברי מחנה אפרים הל' קנין משיכה סי' ב' שכתב דקניית חפץ למצות דאורייתא בעינן בכסף דהוה קנין מה"ת ולא סגי במשיכה לחוד, והק' מדברי התוס' ב"ק רף ס"ו ע"ב ד"ה יאוש לא קנה, שכתבו דאי יאוש קונה חשיב שפיר קרבנו ולא מיפסיל וכו', ואי כדברי מחנה אפרים הרי לא נתן שום כסף, והאיך הוי שלו מה"ת, עכ"ל. - ולענ"ד לק"מ עפ"י דהקצות החשן סי' שס"א סק"א, שכתב דהפלוגתא אי יאוש קנה או לא, תלוי בפלוגתא אי משיכה קונה מה"ת או כסף קונה מה"ת, ולמ"ד יאוש קונה ס"ל משיכה קונה מה"ת, ולמ"ד יאוש לא קנה ס"ל כסף קונה מה"ת ולא משיכה. ולפי"ז לק"מ מדברי התוס' שכתבו אי יאוש קונה הוה שלו אפי' לא נתן הכסף, דאי ס"ל יאוש קונה ע"כ ס"ל משיכה קונה מה"ת, ודברי המחנ"א קאי לדירן דקיי"ל כר"י דכסף קונה מה"ת, וא"ש ודו"ק.

(ז) ואצ"ע עוד הערה, בדברי המנחת חינוך מצוה ל"א אות ט"ז, שכתב דקידוש ביו"ט אי הוה מה"ת, תלוי במחלוקת הפוסקים אי שביתת בהמתו נוהג ביו"ט מה"ת, רמאן רילף שביתת בהמתו דחייב ביו"ט, ה"ה לכל מידי, וכן לגבי קידוש, ומאן דלא ילף שביתת בהמתו ביו"ט משבת, דהוה עשה בפנ"ע רק בשבת, ה"ה דלא ילפינן לגבי העשה דקידוש, עיי"ש. - ויש להעיר ע"ז מדברי מג"א סי' רמ"ו סק"י"ב שמסיק להלכה ששביתת בהמתו ביו"ט מה"ת כדעת הב"י סי' תצ"ה, וכ"כ במג"א סי' תצ"ה סק"ה, ובס' רע"א הביא המג"א סק"א דברי המגיד משנה, דקידוש ביו"ט הוה מדרבנן ולא הביא שום חולק ע"ז, הרי לך שלא כדברי המנחת חינוך דזה תלוי בשביתת בהמתו, דהמג"א ס"ל שביתת בהמתו ביו"ט מה"ת, וס"ל קידוש ביו"ט מדרבנן, וצ"ע.

ומש"כ המנ"ח שם, דמדברי הרמב"ם פ"ט מהל' שבת הל' י"ח משמע דס"ל דקידוש ביו"ט מה"ת כמו שבת, יש להביא ראי' שכן הוא כדבריו, לפימ"ש הגרעק"א בהגהותיו בס' רמ"ו מג"א סק"י"ב, דמדברי הרמב"ם פ"ח מהל' עירובין הלכה י', נראה דס"ל שביתת בהמתו ביו"ט הוה מה"ת. ולפימ"ש המנ"ח דה"ה דקידוש ביו"ט הוה מה"ת, א"ש שיטת הרמב"ם דס"ל קידוש ביו"ט הוה מה"ת, ודו"ק. (ומש"כ בשו"ת חתם סופר או"ח סי' קנ"ב, וכן בשער המלך פ"ה מהל' יו"ט הל' ב', שמדברי הרמב"ם הל' יו"ט שם שכ' דעל בהמה לא יביא משאות שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, משמע רק שלא יעשה בחול, אבל לא מטעם שביתת בהמתו, כבר העיר על זה בהגהות מעשה חושב על השעה"מ דמזה אין דאי' כלל, דהרי אדם עצמו מותר להוציא משאות וא"א לומר שאסור בבהמה מטעם שביתת בהמתו, וכדברי המג"א סי' תצ"ה סק"ה עיי"ש, ע"כ כתב הרמב"ם שלא יעשה כעובדא דחול).

הכותב וחותם בכרכה שתזכו עוד להגדיל תורה ולהאדירה,

יהושע שלום נתן רובין

בן אאמו"ר הרב דקהל גלאנוב שליט"א

תלמיד במתיבתא עץ חיים ר'באנוב

ברוקלין, ניו יארק

אלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם ברוך הלוי בלומענבערג נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אהרן יהודה הלוי מייזעלס נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליעזר הלוי קליין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליעזר בצלאל גרינפעלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ארי' ליבוש הלברשטאם נ"י ממאנסי נכד כ"ק מרן אדמו"ר
 זצוק"ל הי"ד להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון חיים סטעמפיל נ"י מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
 הי"ד להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים יוסף ליפשיץ נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים יקותיאל (ב"ר אביש) רייכבערג נ"י מלונדון להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יוסף צבי קליין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יעקב יוסף פליישער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יצחק רובין נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יצחק יוסף לעזער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' פסח דוד מילער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי אילאוויטש נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' צבי יהודה זיגלער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה זילבער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' שלמה ערעלמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה שמחה פינחס שטראהלי נ"י להולדת הבן

יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם רייפער נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה אשר אנשיל בלויא נ"י להולדת הנכדה
 להאברך היקר ר' בן ציון רייכבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בן ציון שלמה הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
 הי"ד להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוד יום טוב ליפא גרינפעלד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים אייזיק רעטעק נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יהושע פייג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישעי' ציטראנענבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מאיר דוב קלעפנער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
 להאברך היקר ר' נפתלי יונה לעזער נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' נפתלי משה אפפעל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' פינחס גאלדמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' צבי דוד פרייער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שאול נח דייטש נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שמחה שלמה רובין נ"י להולדת הבת

יוכו לנדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועוננ, אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה בן ציון בלום נ"י לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמר משה אהרן נ"י
 תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה בנימין אפרים פישל שטיעל נ"י לאירוסיו בנו הב' החתן הנעלה כמר
 בן ציון שלמה נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה חיים שפריי נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ארי' ליבוש נ"י לאירוסיו בתו-
 נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים בן ציון ריגלער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה שלמה ברוך נ"י
 לאירוסיו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר משה אהרן נ"י תלמיד ישיבתנו
 בקרית באבוב

להנה"ח מו"ה חיים יהודה ליב ליעבער נ"י מלונדון לאירוסיו בתו תחי'
 להרב יהודה חיים לעזער נ"י משגיח במתיבתא עץ חיים דבאבוב ולאביו הנה"ח
 מו"ה קלמן נ"י לאירוסיו בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה יעקב פיהרער נ"י לאירוסיו בתו תחי'
 להרב יעקב דוד גארדאן שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסיו בנו
 הב' החתן הנעלה כמר אהרן יהודה נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב מנחם דוד קעססלער נ"י מנהל דיישיבת באבוב בטאראנטא ולאביו הנה"ח
 מו"ה ישראל אהרן נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה אהרן דוד לנדא נ"י לאירוסיו
 בתו-נכדתם תחי'

להנה"ח מו"ה מרדכי יעקב עליאם נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה משה יקותיאל נ"י
 לאירוסיו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר נפתלי צבי נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב נחום מאיר גערמאן שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב ולאביו הנה"ח
 מו"ה ישראל משה נ"י לאירוסיו בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר בן ציון נ"י
 תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שלמה זלמן גוטטער נ"י ולאביו הרב דוד נ"י לאירוסיו בנו-נכדו הב'
 החתן הנעלה כמר יעקב מרדכי נ"י תלמיד ישיבתנו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
 למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אהרן הלוי אלכוביץ נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה אליהו יהודה לייבטשי שפיעלמאן נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה בן ציון שפריי נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים שמעון מיללער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יהודה ליכוש אלמר ראזענפעלד נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב יעקב ציטראנענבוים נ"י מנהל כשיבת באבוב בני ציון לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה ישראל יוסף זיידמאן נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב מו"ה עזרי' זושא פאללמאן שליט"א מנהל רוחני דמתיכתא עץ חיים דבאבוב
 לנישואי בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה רפאל הכהן בארנפריינד נ"י לנישואי בתו תחי'
 להאברך היקר ר' אהרן בן ציון אנגלארד נ"י מירושלים עיה"ק לנישואיו
 להאברך היקר ר' בן ציון אברהם גאלדפינגער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' בן ציון אליהו טווערסקי נ"י נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
 לנישואיו

להאברך היקר ר' חיים בן ציון זינגער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יחזקאל בלויא נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יעקב בערגשטיין נ"י ממאנסי לנישואיו
 להאברך היקר ר' יצחק אשר אנשיל שטראם נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' ישראל איסר קנאבלאך נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' משה ישעי' צבי באכנער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' נפתלי יוסף שליססעל נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' שלמה באכנער נ"י לנישואיו

יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
 מתוך אושר ועושר מזל והרחבה.

המערכת

הקובץ נמסר ע"י ב"ד האגודה
לרבות ולרבות ר"ר משה חיים מאגנר נ"י

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

מארח"ב = 15 דאללער לשנה

מקמארע = 20 דאללער לשנה

מפעלניע = 700 מאנק לשנה

מקנגלאנד = 10 פונט לשנה

משאר ארצות = ברואר הניל 25 דאללער לשנה

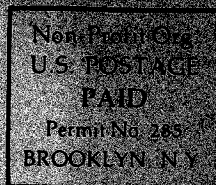
ברואר אויר 35 דאללער לשנה

PRINTED BY GROSS BROS. PRINTING (201) 885-4806 נדפס בדפוס האחים גרויס

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב וצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אייר-סיון תשנ"ו

(קס"א)

שנה י"ט קונטרס ה'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

פרשת בהעלותך כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ו

מדור זכרון לראשונים

חידושים והערות במס' שבת .. הגאון ר' אברהם שמואל בכרך אבר"ק ווירמייזא זצ"ל ח
הערות על ספר כרתי ופלתי הגאון ר' יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל י
הערות על ספר כרתי ופלתי הגאון ר' זאבל איגר אבר"ק ברוינשווייג זצ"ל יב
הערות על ספר כרתי ופלתי הגאון ר' מאיר אויערבאך אבר"ק קאליש זצ"ל יג
בענין ספק דרוסה הגאון ר' יהודה דוד ראטענבערג זצ"ל אבר"ק סענפעטער טז
פלפול נחמד בשיטת ר' עקיבא בש"ס הגאון בעל עמודי אור זצ"ל יח

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון ר' משה פיינבערג אבר"ק ראגאזען זצ"ל כה
מכתב מהגה"צ ר' צבי הירש שפירא אבר"ק מונקאטש זצ"ל כו
מכתב מהגה"צ ר' אלעזר ווייסבלום מרישא זצ"ל כז

מדור זכרון לאחרונים

בדיני ספק ספיקא הג"ר קאפל רייך אבר"ק בודאפעסט ז"ל כח

מדור פלפול והלכה

פלפול בענין מחוסר זמן הרב מוה"ר בן ציון הכהן קאהן שליט"א ל
בדין כתובת קעקע הרב דוד הכהן ראזענבערג שליט"א לו
בדין קדימת קר"ש וערבית לספח"ע הרב פנחס דניאל וויטמאן נ"י מ

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת מו

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים מח
דקדוקי מופרים מט
חרות על הלוחות נ
מכתבים אל המערכת נב
כרכות והודאות סב

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה והצנועה
המפורסמת במדותי' הנעלות ומפעולתי' הנשגבות
מרת הינדא צירל גערמאן ע"ה
בת הרה"ג ר' בנימין חיים הלוי פעלדמאן שליט"א
נכדת הנאונים הקדושים, מהר"ל מפראג, ר' שלום שכנא אבר"ק לובלין,
מהרש"ל השני, ר' אליהו בע"ש, הש"ך, הסמיכת חכמים, היעב"ץ,
ולמעלה בקודש

נפטרה בשם טוב
ביום כ"ז לחודש אייר שנת תשנ"ז לפ"ק
אחר סבלה יסורים ומכאובים עשרים ושש שנה
אשר קיבלתם באהבה בבטחון ובאמונה טהורה

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בעלה, בני', וחתני',

נחום מאיר גערמאן
אהרן אליעזר יואל פאשקעס
יוסף שלמה גערמאן
יעקב יצחק גערמאן
צבי אליעזר גערמאן
פינחס מרדכי גערמאן
יעקב יחזקי' ווידער
בן ציון גערמאן

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי מורי

הנה"ח מו"ה שלמה כמו"ה בנימין קנאבלאך ע"ה
נפטר בשם טוב
ראש חודש סיון שנת תשנ"ה לפ"ק

* * *

זקיני הנה"ח מו"ה בנימין כמו"ה אלטר חיים ע"ה
זקינתי מרת הענא בת מו"ה שלמה ע"ה

בנם הב' יוסף צבי ע"ה

שלשתם נהרגו עקה"ש ביום י"ז לחודש אלול שנת תש"ג לפ"ק

בנם הב' יהושע דוד ע"ה

נפטר בגלות סיכור ברוסיה ביום ו' אייר שנת תש"א לפ"ק

* * *

זקיני הנה"ח מו"ה יהושע העשיל כמו"ה אברהם ע"ה

נפטר בגלות סיכור ברוסיה ביום ט"ז מרחשון שנת תש"ב לפ"ק

זקינתי מרת חנה גאלדא בת מו"ה חיים יהודה ליב ע"ה

נפטרה בגלות סיכור ברוסיה ביום ח' טבת שנת תש"א לפ"ק

בנם הב' אברהם ע"ה

נפטר בגלות סיכור ברוסיה ביום ט' כסלו שנת תש"ב לפ"ק

תהיינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

הונצח ע"י בנו ונכדם,

בנימין קנאבלאך

מוזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

אבי מורי

הנה"ח מו"ה אברהם במו"ה דוב בעריל הלוי שטורם ע"ה
נפטר כ"ט לחודש אייר שנת תשכ"ח לפ"ק

אמי החשובה

מרת ריזל בת מו"ה דוב פלאטנער ע"ה
נפטרה ל' סיון (אדר"ח תמוז) שנת תש"ל לפ"ק

תהינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

הונצח ע"י בנם,

שכתי ישעי' הלוי שטורם

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת בהעלותך

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. כדי להבין ענין פני המנורה ושבעת הנרות, נקדים דברי המדרש תנחומא בפרשתנו עה"פ בהעלותך את הנרות, נתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן עד שהראה לו הקב"ה באצבע. וצריכין להבין, מדוע נתקשה משה רבינו במנורה יותר מכל כלי המשכן. עוד צריך ביאור, הא דכתיב (בפרשת תרומה) תיכף אחר ציווי מעשה המנורה, וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, מהו הכוונה באומרו אשר אתה מראה בה"ר דייקא.

ונקדים דברי הגמרא במס' שבת (כ"ב ע"ב) נר מערבי נותן בה שמן כמדת חברותי וממנה ה' מדליק ובה ה' מסיים. וראוי להבין, לאותו מ"ד דמנורה היתה מונחת בין צפון לדרום, מדוע נקרא נר האמצעי בשם נר מערבי, וברש"י שם תירץ, דעל שם שה' פיו כנגד מערב נקרא נר מערבי, והוא מקושי הבנה, דבוודאי יותר ראוי לקרותו נר אמצעי, מאחר שעומד באמצע המנורה.

ולבאר הכל בחרא מחתא, נקדים מש"כ בספה"ק נועם אלימלך ובספה"ק אוהב ישראל בפרשתנו, רשבעת קני המנורה, הם נגד שבעת הרועים ז' אושפזיון עילאין, אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ורוד, כי הם מאירים בשבעת ימי הבנין אשר הם יסוד כל העולמות, ומשה רבינו הוא באמצע, כי בחי' משה רבינו הוא מרת האמת, ואמת הוא מרכז אמצעי לכל העולמות, יעו"ש. ויש להוסיף על דבריהם הקדושים, לבאר הענין שמשה רבינו הוא באמצע במרכז המנורה, דנודע דמשה רבינו הוא עצמיות התורה, כמאה"כ זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג'), ומאחר שהתורה הקדושה היא תכלית כל הבריאה, לכן עומדת נר של משה רבינו באמצע המנורה, כרי ששבעת הרועים, שהם נגד שבע המדות הקדושות, יהיו נוטים מול נר האמצעי, ויונקים את אורם מן קו האמצעי, אשר הוא אור התורה. והנה נודע מה שכתבו המפרשים (האלשיך הק') בפרשת שמיני, והכלי יקר בפרשת וואת הברכה), לפרש לשון המשנה במס' אבות, משה קיבל תורה מסיני, דלכאורה הול"ל משה קיבל תורה מהקב"ה, או משה קיבל תורה על סיני, שהרי לא קיבלה מן ההר, אך הכוונה, רמה שזכה משה רבינו לקבל את התורה, ה' מאותו הטעם שזכה הר סיני שתיתנת התורה עליו, והיינו משעם היותו נמוך ושפל שבהרים, כאו"ל (מגילה כ"ט ע"א) עה"פ למה תרצרון הרים גבנונים, למה תרצו דין עם הר סיני, כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני, כמו כן זכה משה רבינו לקבל את התורה, להיותו עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה, ולזה אמר התנא, משה קיבל תורה מסיני, כל' מפני שלמד מהר סיני גודל חשיבות מדת הענוה, עכ"ד. ובזה יובן עוד יותר הענין שמשה רבינו הוא באמצע המנורה, כי ידוע דמדת הענוה משובחת יותר מכל המדות שבעולם, ולכן זכה משה רבינו להיות בגופו של המנורה, שהרי כל מה שקיבל משה את התורה היתה בגלל מדת ענוותנותו, אשר היא חביבה וחשובה עד למאוד.

ובזה יוכן מה שנתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן, רכשראה משה רבינו את המנורה, והנר שלו עומדת באמצע, הקשה לו הרבה, איך יתכן שהוא יהי' המרכז והיסוד של המנורה, וממנו יאירו שבעת הנרות, לזה אמר לו הקב"ה, וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בה"ר, שהקב"ה בחר כך מכל אדם אשר על פני האדמה, ליתן התורה דייקא על ידך, מחמת גודל מדת עונתנותך, רוגמת מה שהניח הקב"ה כל ההרים והגבעות, ובחר בהר סיני ליתן עליו את התורה, בהיותו יותר נמוך מכל ההרים, לכן אין לך לתמוה על מעשה המנורה, רק ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר, דהנר שלך תהי' עומדת ודולקת באמצע, לגודל חשיבותה, וכאומרים ז"ל במס' מנחות (צ"ח ע"ב) מלמד שהיו מצדיקין פניהם כלפי נר אמצעי, אמר רבי נתן מכאן שאמצעי משובח.

ולפי"ז יוכן הטעם שנקרא נר האמצעי בשם נר מערבי, דהנה מרת ענוה נקראת בשם חשכות ואפילה, כדאיתא בגמרא (סנהדרין ל"ב ע"א) הוי קבל וקיים, ופירש"י, קבל לשון אופל, עשה עצמך אפל ושפל ותחי'. ולכן שפיר נקרא נרו של משה רבינו נר מערבי, מלשון הערב שמש.

ויש להעמיס דבר זה בלשון הגמרא במס' שבת הנ"ל, נר מערבי ממנה הי' מדליק, דלפי האמור, נר מערבי בא לרמוז על מה שקיבל משה תורה מסיני, ולכן אמר ממנו הי' מדליק, כי משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע וכו', והדליק נר מצוה ותורה אור בקרב כל ישראל עד סוף כל הדורות.

ומה מאוד יומתק בזה לשון התורת כהנים בפרשת אמור (המובא ברש"י שם במס' שבת), עה"פ להעלות נר תמיד, שתהא נר מערבי תמיד, שממנו יהא מתחיל, וכו' יהא מסיים. הרי ששינה התו"כ מלשון הגמ', ואמרו ממנו יהא מתחיל, ולהאמור י"ל, דמאחר שנר המערבי קאי על משה רבינו, לזה אמר, ממנו הי' מתחיל, פ' שהתורה מתחלת ממנו, כדברי המדרש, בראשית ברא אלקים, בשביל משה שנקרא ראשית שנאמר וירא ראשית לו (דברים ל"ג), וכו' הי' מסיים, כלו' שהתורה גם מסתיימת עם משה רבינו, כמאמר הכתוב, ולכל היר החזקה וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ופירש"י, שקיבל את התורה בלוחות בידיו.

מגישים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

**לעטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א**

לרגלי הולדת הבן

אצל נכדו

הרב מו"ה צבי הירש ראבינאוויטש שליט"א

ונביע בזה ברכתינו מעומק לבבנו שיוכו לרוות ממנו ומכל יוצ"ח
רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

המערכת

חידושים והערות במס' שבת

מהגאון מוה"ר אברהם שמואל בכרך אבד"ק ווירמייזא וצ"ל⁽¹⁾

דף נ"ה ע"א, ברש"י ד"ה אלו בני אדם שקיימו התורה כולה, התי"ו סימן להם שקיימו התורה מראש עד סוף. - והוא הדין גבי רשעים, התי"ו פי' שעברו התורה מא' ועד תי"ו.

שם ע"ב בגמ', ד' מתו בעטיו של נחש. וכתב בספר חכמת מנוח, קשה הרי כתיב אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, והרי אלו הד' לא חטאו, עכ"ל. - ותמיהני עליו שלא ראה שהתוס' מקשים קושיא זו כאן בשמעתין ומתריצים לה.

שם בגמ', ישכבן כתיב, בני כתיב, מעבירים כתיב. קשה דמ"מ ה"ל להקשות מפסוק שנאמר למה תעשון כדברים האלה אשר אנכי שומע את דבריכם רעים וגו', הרי שאמר אביהם עלי על שניהם שחטאו, וכן אח"כ נאמר, ולא ישמעו לקול אביהם וגו'. וי"ל דאפשר ששמע כך מאת העם, ולא עפ"י האמת, ודו"ק.

שם, תוספות בד"ה מעבירים כתיב כו' והוא שפט את ישראל מ' שנה כו'. שמעתי בימי חורפי כמדומה מא"מ הגאון זצ"ל, דאין להוכיח מן הירושלמי כלל, שאין כוונתו שנכתב בהדיא מ' שנה, דלא מצינו טעות כזה בפסוק, דלא דמי לחסירות ויתירות, אלא כך כוונתו, שהוקשה לי' השינוי הנאמר גבי שמשון מגבי שאר השופטים, דבכולם נאמר וישפוט כך וכך שנים ואח"כ נאמר וימות, מה שאין כן גבי שמשון דכתיב בהיפך, שנא' והוא שפט את ישראל עשרים שנה ולפני זה מזכיר מיתתו, אלא לומר ששפט אחר מותו כל כך שנים.

דף ק"ב ע"ב בגמ', כל שהוא למאי חזיא, שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו כו'. הא דלא קאמר שכן תופר יריעות מצניע מחטיו, י"ל רמלתא דשכיח נקט, משא"כ הצנעת מחטיו, כאשר באמת קא דחי לה דמשתכי, וכן כולם, וק"ל.

שם, רש"י בד"ה דימוס כו' ועדיפא הא מדשמואל. נקט רש"י זה, דהוקשה לו מה שמקשים התוס', דאי גרסינן ר' יוסי, הא פליגי רבנן עלי', ורש"י גרס ר' יוסי כדבסמוך ברש"י, לכך כתב דעדיפא, וא"כ דברי ר"י ע"ס ת"ק פלוגתא רחוקה כו', אלא על כרחין ג' בנייני הוו כו'.

דף ק"ג ע"א בגמ', זה הכלל לאתווי מאי, לאתווי דחק קפיזא בקבא. הא דלא קאמר לאתווי מצדד דשמואל, דמצדד חייב משום בונה⁽²⁾, וזה הכלל הוא מכה בפטיש, וק"ל.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס צ"ד עמוד ז'. - הערות הללו הועתקו מכת"ק.

(2) כן הוא בפירש"י שם ברף ק"ב ע"ב בד"ה המצדד, ובתוס' ד"ה הכי גרסינן, אבל בפי' רבינו חננאל (הנדפס בשס"ן שלנו ברף ק"ג ע"א למטה) כתב, המצדד את האבן חייב

שם בנמ', אטו כולו לא ליפות את הקרקע נינהו כו'. הא דלא מקשה קושיא זו אמתני' דאם להיסק כו', אטו לא מתקן, וי"ל דמתני' פשיטא לי' ריש לתרץ דאיירי באילן יבש כפי' התוס', אבל כאן כל? שדה הוא מתייפה, ולכך הוצרך לתרץ דאיירי באגם או בארעא דחברי'.

שם בנמ', ותיהוי שמאל ידי' כימין דכולי עלמא. וא"ת דדילמא כך מתרץ, דסיפא בין בשמאלו לחוד איירי באיטר יד, דדוחק הוא לחלק רישא מסיפא, וק"ל.

שם, רש"י בד"ה בכל לשון, של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה. בספר חכמת מנוח כתב, דצ"ל כתבי גופן של כו'. ולא נ"ל הנהגתו, רק הגירסא כל כתבים וגופן, ור"ל בכל הלשונות ובכל גופי הכתבים, ועיין כפי' רמב"ם במשניות, ובפי' ר"ע.

שם ע"ב בנמ', מי דמי מ"ם דשם סתום כו'. קשה מאי מקשה, והא מצינו מ"ם סתומה באמצע התיבה ופתוחה בסוף, בתיבות המשרה ופרוצים כאז"ל (סנהדרין צ"ד ע"א), וי"ל שהם עפ"י הרמז כאז"ל.

שם בנמ', זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. קשה לפי זה הל"ל במשנה כתב שמ משמעון, דהיינו שם כמ"ם פתוחה, וק"ל. עוד קשה דאיך מתורץ דן מדניאל, מי דמי, דדן נז"ן פשוטה, ודניאל נז"ן כפופה, וצ"ל דהוא כמו כמ"ם, אך כל הסוגיא צ"ע לפי דן מדניאל, ועיין.

שם בנמ', זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. קשה למה לא מתרץ בהיפך, פתוח ועשה סתום כשר שהי' דעתו לכתוב שמעון כמ"ם סתומה שהוא כשר וכתב שם, ותו ליכא לאקשווי מיתבי כו'.

שם, בתוס' בד"ה בגלטורי, ורבנן דפטרי כמתני' פטרי אפילו בב' וג'. ר"ל דר"ש דלא כמאן, לא כר' יהושע בן בתירא דמחייב אף באות אחת, וא"כ למה אמר א"א, ולא כרבנן דבן בתירא, דמסתמא פטרי אפילו בב' וג', ולא נקט במשנה אות א', אלא משום בן בתירא.

משום מכה בפטיש, וכן כתב הרמב"ם בפ"י מהל' שבת הלכה י"ח. (ועי' בחידושי חת"ס שם במס' שבת ד"ה המצדד).

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להרפים שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

הערות על ספר כרתי ופלתי

מהגאון מוה"ר יהודה ליב פישלס מפראג זצ"ל⁽¹⁾

בפלתי סי' ג' ס"ק ב'. לא הבנתי לכאורה דברי התוס' שהקשו חולין דף י"ב ד"ה מאן תנא, דמשמע דאף באחרים עומדים על גבם לאו בני דיעה, ובגמ' דנישין אמרינן כשאחרים עומדין על גבן ה"ל בעלי דעה, והאריכו, ולא ידעתי מנלן זה, דלמא הגמ' באמת לא דייק מהך Ⓢ באחרים עומדין על גבן, רק מרישא דקתני לא ישחטו שמא יקלקלו ואיירי באין אחרים עומדין על גבן, וקשה מה שמא יקלקלו, הא מקלקל ועומד, ואין כאן שחיטה כלל דלית כאן כוונה כלל וכו'.

נ. ב. כן תירץ הרשב"א.

בפלתי סי' י"א ס"ק ב'. השוחט בשבת וכו' שחיטתו כשרה וכו', והנה יש להבין כפי מה שכתב רש"י וכו' מדקתני יוה"כ, להורות שבת דומיא דיוה"כ, מה יוה"כ אסור באכילה ביומו, אף זה אסור באכילה ביומו. ויש לדייק מה קמ"ל דבשביל שחיטת שבת אסור, הא בלא"ה אסור משום דמלחו וה"ל כמבשל בשבת, ובפרט לראב"א דמוקי ל' בבהמה העומדת לגדל וולדות משום מוכן ור' יהודא היא, Ⓢ וקשה וכי נעלם מן ר"א בריתא מפורסמת דר' יהודא אסור במבשל בשבת בשוגג ומכ"ש מזיד, וא"כ אף עומדת לאכילה אסורה.

נ. ב. וי"ל דר"א אסור במבשל אסור רק לעצמו משום קנס ולא לאחרים, כסברת רש"י.

בפלתי סי' ס"ט ס"ק ב"א. הפר"ח תמה לעיל סי' (כ"ג) [ס"ז] ס"ק ב' בדברי הרא"ש דבפרק כל הבשר גבי כלי שאינו מנוקב, גריר בתר דברי רבינו פרץ דדם שפירש ממקום למקום אסור, ובפ"ק רחולין בשמעתא דמבשל בשבת, כתב כדעת התוס' דמותר.

נ. ב. היינו לפי' הסמ"ק, אבל הכ"י הביא תשובת הרא"ש, ולק"מ.

בפלתי סי' פ"ד ס"ק ב'. לדירן דקיימ"ל אין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם ומכירת שטרות לאו דאורייתא ולא איצטריך קרא למעט שטרות ואתי למעט קרקעות Ⓢ ועבדים ראתקש לקרקעות, ולכך אף דפסקינן למדרש ריבוי ומיעוט, מ"מ אין פודין בקרקעות ולק"מ.

נ. ב. אינו נכון, דבריבוי ומיעוט וריבוי בעינן לכל חר מיעוט בפני עצמו כראיתא בב"ק ס"ד ע"ב, ועיין בתוס' שם ס"ג ע"א ד"ה וחר למעוטי עבדים.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה א' קונט' ב' עמוד י'. - הערות הללו הועתקו מכת"ק בגליון כרתי ופלתי שלו (אלטונא תקכ"ג), המונח בגנזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מוה"ה צבי שפיץ נ"י. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

בפלתי סי' צ"ב ס"ק ט'. אבל לר"ת וְ דס"ל טעם כעיקר, אפילו האוכל כזית מנ"ט זתים של תערובות לוקה.

ג. לא עיין יפה בטור וב"י סי' צ"ח, דגם לר"ת אינו לוקה אלא בדאיכא כרי אכילת פרס, וי"ל עפ"י פרי חדש א"ח סי' תמ"ב (דף י"ח ע"א) סוף ד"ה וא"ת, אך לפי זה יש סתירה בטור שפסק כר"א דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה בשאר איסורים, ובסי' צ"ח הביא דעת ר"ת דלוקין על כל כזית אם יש כזית בכרי אכילת פרס, ולדעת הספר [הזה] אי אפשר לומר כן כלל, וצ"ע.

בפלתי סי' צ"ט ס"ק י'. אבל בעצים שנשרו מן הדקל וְ קאי לדירון אליבא דר"נ ובשבת לית לי' מוקצה וכו'.

ג. לא דק, דעצים שנשרו הוי כגרוגרת וצמוקים רמודה ר' שמעון, עיין בתוס' ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה.

בפלתי סי' ק' ס"ק א'. דס"ל וְ לתוס' שם כריש ביצה, הני תי' דמשני דהוי דבר שכתבין, לא ס"ל דדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל.
ג. תוס' ל"ח ע"א ד"ה ולבטל כו', לא משמע כן, עיין שם במהר"מ.

בפלתי סי' ק"ב ס"ק ח'. כל איסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב בטל אעפ"י שהוא דבר שיל"מ. דין זה צ"ע וכו' מהך וְ דהאומר סלע בתוך כיס זה הקדש מעל (מעילה כ"א ע"ב), דהקשו תוס' דלבטל ברובא, וכתבו דאפילו דהוי דבר שיש לו מתירין, הא אינו אלא מדרבנן, והכ"מ כתב כאמת דהוי דשיל"מ, וקשה הא אין האיסור ניכר מעולם וכו'.

ג. וי"ל התם הי' המטבע ניכר קודם שנעשה איסור.

בפלתי סי' ק"י בקונטרס בית הספק בסופו. ונראה דקשיא לרמב"ם דלפי מה שכתב וְ רש"י וכן המהרש"א בפסחים, דאחר הסעודה בשבת ובי"ט יכול אליהו לבוא דלא שייך מפני טורח וכו'.

ג. ברש"י ומהרש"א בפסחים ליתא, אלא התוס' בעירובין (מ"ג ע"ב ד"ה האי תנא) כתבו כן.

הערות על ספר כרתי ופלתי

מהגאון מוה"ר זאבל איגר אבד"ק ברוינשווייג זצ"ל⁽¹⁾

בפלתי סי' ס"א ס"ק י"ד. בידוע שנתגייר חצות היום, רק הספק אי קודם חצות נשחטה או אח"כ, למה לא מוקמינן פרה אחזקת חיים, והשתא דנשחטה וכו', ואף ריש להגר חזקת ממון דמי מתנות, הא גבי הנושא אשה בריש פ"ק דכתובות מוקמינן אחזקת הגוף השתא נבעלה והבעל חייב וכו', וכן ולכן צ"ע.

ג. ב. לפי מש"כ תוס' בב"מ דף ק' ע"א ד"ה הא מני סומכס, רחוקת מעוברת לא מהני נגד חזקת מרא קמא, לא קשה מירי. ועי' בט"ז לקמן סי' שצ"ז.

בפלתי סי' ק"ח ס"ק ד' בר"ה ובחידושי. לפי דעת התוס' בפסחים (מ"ו ע"א) גבי חלה טמאה, דאיירי בנתבשלה על גבי גחלים, דאי בתנור הא הפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא פת. וקשה אם כן שתי הלחם למה אינו דוחה יום טוב (מנחות ק' ע"ב), יאפו שתיים ושלש פת לצורך יו"ט, ויאפו שתי לחם עמו, ופת נאפה יפה יפה, ומותר משום יו"ט, ושתי לחם נאפת בזמנו, ואין ב' לחם אוסרות שאר הפת, דכיון דאין תנור מקדש, א"כ אין עליהם קדושת הגוף ואינה אוסרת.

ג. ב. ר"ח קושיא אין כאן, דאפיית קרבנות ציבור הי' בעצי הקדש, דעצים צריכין להיות משל ציבור, ויחיד המתנדב עצים צריך למסורן לציבור כראיתא במנחות דף כ"א, ומכבואר במשנה למלך פ"ו מכלי מקדש, ואפילו שומרי ספיחין שמתגרבין שכרן, צריכין למסורן לציבור, ומכבואר במשנה ובדמ"ב פ"ד משקלים, דעושי לחם הפנים שכרן מתרומת הלשכה ע"ש, ואין יאמר פה חכם שעיקר האפי' יהי' שיאפה חולין, וכדי שיהי' נאפה יפה, יאפה שתי הלחם עמו, דא"כ הרי מעל המסיק בעצי הקדש, גם כל הפת אסורה כתלמוד ערוך פסחים דף כ"ז ע"ב, ואפיות שתי לחם ולחם הפנים אסור בעצי חולין, אם לא שיתגרב ויקדש העצים וימסרם לציבור תחלה, וממילא יצא דריית פת זו שהיא חכמה ואינו מלאכה מלאכת הקודש. גם אין לומר שיבשלו שם הכהנים שירי מנחות עמהם ושתי הלחם עמו, דמכבואר בזבחים דף צ"ז דבשירי מנחות דאית בהו שמן הרבה, איכא כישול ובלוע, ונאסר כל התנור באפיית מנחות מצה עם שתי לחם הבאות חמץ. זאבל איגר.

בפלתי סי' ק"י סק"ד. לכאורה מה פריך הגמרא (נייר כ"ט ע"א) דאכיל מליקה ונבילה, מה קושיא, בבית המקדש ודאי לא הי' עוף זה לכד אצל כהנים, אלפים היו בכל יום מקניי זבים וחזות וזלזות וכדומה, וא"כ כשמולק הכהן זה העוף, הי' מערב אותו עם שארי עופות וחד בתרי בטל וחזר איסור להיות היתר ואין כאן איסור כלל. וליישב זאת צריך לומר, אמת דאיסורי דרבנן לא חששו, דהן אמרו והן אמרו כרי לחנכו וכו', אבל להתיר תרי איסורי דרבנן בשביל לחנכו וכו' לא אמרינן.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ר' קונט' ד' עמוד י"ב. - הערות הללו הועתקו מכת"ק בגליון ספר כרתי ופלתי (אלטונא תקכ"ג) שהי' שייך אליו, והגיעו אלינו ע"י ידידנו האב"ד היקר החשוב והנעלה מוה"ה אהרן בן ציון בייגעל נ"י. זכרה לו אלקי לטובה.

ג. ב. לא ידעתי פידושו, דהא הש"ס קאמר התם קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וקסבר אין שחיטה לעוף מן התורה, א"כ הרי היתירו תרי איסורי דרבנן, חולין בעזרה, ומליקת עוף, משום כרי לחנכו. ואפשר לומר שכוונתו כך, דכיון דחולין שנשחטו בעזרה דרבנן, י"ל כיון דמדרבנן הוי מחויב בקרבן זה, תו לא הוי חולין בעזרה כלל, ודו"ק.

הערות על ספר כרתי ופלתי

מהגאון מוה"ר מאיר אויערבאך אבד"ק קאליש זצ"ל⁽¹⁾

בפלתי סי' י"ד ס"ק ה' ד"ה ובאמת. אם מן כל אנרים באים יחד לתוך דר הבהמה ושם נעשה חלב א"כ הו"ל זה וזה גורם ⌘ אבר הכשר ואבר טרפה, וע"ש בתוס' ד"ה הכא תלת וכו'.

ג. ב. אינו ראי', למה שכתב הר"ן בתשובה רבתערוכות לא אמרינן זה וזה גורם רק בכח.

שם ד"ה והנה. בגמ' בכורות דף ו' ע"ב מפלפל הגמרא חלב שהורה מנ"ל דשרי, וקאמר הגמ' הטעם דיונק מאבר החי יש לאוסרו, והביא הגמ' פסוקים וכו', וקשה למה לא קאמר הטעם דיונק מן חלב וכו' ולמה בחר הגמ' ביונקת אבר מהחי, אלא ודאי זה ידע הגמרא ⌘ דכרוב בטל, ולכך שאל על אבר מהחי דכולו איסור ואין כאן ביטול כלל.

ג. ב. לא נראה, דא"כ לר' יהודה דמין במינו לא בטל מנ"ל רחלב שרי, אלא ודאי דסתם חלב הכתוב בקרא אינו דוקא מן החיה.

בפלתי סי' כ"ח ס"ק א'. ודאי עיקר מצות כיסוי ⌘ לכסות תיכף כשיצא הדם מהנשחט ולא יאוחז, ואם איחר ממש ביטל מצות כיסוי.

ג. ב. תמהני, אם כן ארבעה תכיפות הן, ור"ח ב"א אמר רב לא אמר רק ג' תכיפות הן, ברכות דף מ"ב, ועיין פ"י.

בפלתי סי' ל"ט ס"ק ז'. הא דקאמר הגמרא גבי סוטה ועגלה ערופה בבא בעד אחר תחלה דהו"ל כשנים, הא הוי כאיסורין רעלמא וכו', וצ"ל כיון דקרא מיותר להכשיר עד אחד, למה לי קרא, הא כללא עד אחד נאמן באיסורין, וליכא למימר דבכוונה ידחה התורה קרא להורות דעד אחד רינו כשנים הואיל ופרטה התורה להדיא, ⌘ דאל"כ מיותר.

ג. ב. זה אינו, דבש"ס סוטה פריך מנ"ל דער אחד נאמן, וע"כ דאינו דומה לעד אחד דנאמן באיסורין, או משום רמעידי נגד קרוב, או כיון דאינו נאמן לפסלו.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס צ"ד עמוד ט"ו. - הערות הללו הועתקו מכת"ק בגליון ספר כרתי ופלתי שה' שייך אליו, ומונח עתה ברשות ידידנו הרב שמואל דוד הכהן פריעדמאן נ"י. ברכות התורה יחולו על ראשו.

גם מ"ש דעד פסול לולא דרבינהו קרא [לא הי' נאמן], לא אדע, הא בכ"מ הגלי קרא דעד אחד נאמן, ממילא אף פסול נאמן, כמו באמר לו עד אחד אכלת חלב, ובסוטה.

בפלתי סי' ס"א ס"ק י"ד. בירוע שנתגייר חצות היום, רק הספק אי קודם חצות נשחטה או אח"כ, למה לא מוקמינן פרה אחזקת חיים, והשתא דנשחטה וכו', ואף ריש להגר חזקת ממון דמי מתנות, הא גבי הנושא אשה בריש פ"ק דכתובות מוקמינן אחזקת הגוף השתא נבעלה והבעל חייב וכו', וכן ולכן צ"ע.

נ. ב. לא דמי, שם בצירוף טענת כרי וגם כממון שאין לו תוכעין, אף רוב לא מהני אף לרב כמו שכתבו תוס' בכורות דף כ"א. ובש"ע סי' שכ"א לענין ספק פטר חמור מבואר דגם בספק..

בפלתי סי' ס"ד ס"ק א'. בשאר בהמה, כמו דמתגדלים האברים כן מתגדל ג"כ החלב, והכל בערך אחד, ושומר מידתו בעת הריון כן בעת הגידול כי יזקין, והוא בכל הבהמות, אבל כן פקועה לרב יהודא דמותר בשחיטת אמו והרי הוא כשחוט, אף שתאסר החלב, אינו אסור אלא החלב שהי' בעת שחיטתו, אם שהי' מצער למאוד בעובר במעי אמו, אבל לא הגדל אח"כ, ובין כך גדלו כל האברים וחלב עצמו עד שהגיע לזמן לחלוב, והחלב מאותו זמן מותר כהג"ל, ומצטרף להיתרא, וא"כ פשיטא דאותו החלב בזמן לידה אסור בטל בס', ושפיר פריך הגמרא לר"י איסור חלב ליכא, ודו"ק כי הוא נכון וברור.

נ. ב. לא אדע לכוון דברים אלו, הא דקאמר בש"ס איסור חלב ליכא, לא על השאלה דחלב, רק על הולד, ובוה ליכא ס' בחלב המתגדל נגד חלב שהי' בשעתו.

בפלתי סי' פ"ד ס"ק ד' ד"ה והנה. באשה שעשתה פלארין מרייוני, ואח"כ נמצא בכית מוכר וביד שאר הלוקחים שקנו מילווע"ן, והתיר הט"ז שיש לומר אח"כ נולדו, והוי ספק ספיקא, ספק לא הי' מתחילה, ואת"ל הי', שמא נמוח, עכ"ל וכו', ומה שהשיג עליו הפרי חדש דזה הבאי, שבקט זמן יתהווה המילווא"ן, שיחתו לא ידעתי, וכי יאמר מעולם הוא הרחש הזה ובפירות הללו, ע"כ יודה שנולד בזמן, וא"כ רגע א' קודם הזמן לא הי', ואח"כ הי', וא"כ אולי זהו הרגע שנולד הרחש ונתהווה, ומקדם לא הי'. ולדברי הפר"ח צ"ל שמעולם הי', והוא מן הנמנע, אלא שלדעתי א"צ ספק ספיקא דלמא לא אמרינן אוקי פירות על חזקתן ועכשיו הוא שנטרפה, וכי עדיף מטריפות בהמה, והיינו הק' שרץ במכוי, דהעלו התוס' לחולין אמרינן עכשיו נמצא ולא הי' למפרע, ואפילו להחולקים, היינו ששם נמצא השרץ, אבל כאן בפירות הללו לא נמצאו, רק אנו חוששין, מהיכי תיתי נחזיק למפרע לחולין הכל מותר ואינו מחזיקים הכל למפרע, ואפילו להחולקים יש לחלק בין טומאה לאיסור, עכ"פ לא גרע מטריפות בהמה, ומהיכי תיתי להחמיר.

נ. ב. לדעתי, דעת הפרי חדש כיון שנמצא כמה, ודאי לא בא עכשיו אליו ממש, וע"כ דהי' מקודם, ודומה לטריפות דסירכא דכיון שלא נוכל לומר השתא ממש איתרע, והכא נמי דכוותי', ובאמת אין דומה לטריפה ושרץ המטמא, שם יש

חזקת היתר וחזקת טהרה כיון דאתה רוצה לאסור דבר הסותר, ותאמר שנשמא או נטרף בעצם, אבל בפני מילווע"ן, לכאורה אם ישנן, אוסר את ההיתר שמתהפך לאיסור, זה אינו, דהיתר נשאר מותר רק דאסרינן ל' בשביל שלא יכשל לאכול גם האיסור, בזה לא שייך כל כך חזקת היתר, כמו שכתב המו"ז ונקה"כ יו"ד סי' קכ"ז לענין ניקור הגיד.

בפלתי סי' פ"ז ס"ק א'. הכנסת הגרולה הביא קושיא בשם הרא"ם שהקשה למה לי לא תבשל [גדי בחלב אמו], תיפוק ל' מלא תאכל כל תועבה, כל שתיעבתי לך וכו', אפשר לומר דנפקא מינה במבשל לחולה בשר בחלב, וא"כ תועבה ליכא, ואדרבה תבא עליו ברכה וכו', וא"כ איצטריך קרא דאף בכה"ג אסור.

ג. ב. י"ל למה שכתבו תוס' חולין דף קט"ו ותמורה דף ר' גבי צורם אוזן, דהוי תועבה אף שנעשה ממילא, א"כ אף זה תועבה, ועיין פרי חרש (סי' ס"ד).

שם ס"ק י'. אעפ"י שמעורה בגידין וכו'.

ג. ב. ובר"ן חולין פ' הקושיא מרבנן, דמראמר ר' יעקב במעורות, שמע מינה רבנן אפילו במעורות שרי דלאו גופה, ובזה באמת יקשה למה לן לומר גזירה אטו טריפה וטריפה ג"כ מעורה אסור מן הדין ושאינו מעורה החמירו בה, א"כ ביצת נבילה נימא ג"כ כן, כיון דבמעורה אסור מן הדין, גזרו על שאינו מעורה אטו מעורה, וצ"ל דטריפה הואיל ריכול לגמוע באיסור גזרו אע"ג שאינו מעורה אטו מעורה דנגמך באיסור, משא"כ בנבלה אי אפשר שתגמך באיסור כמו"ש שם וסי' פ"ו סק"ח.

בפלתי סי' ק"ב ס"ק ג'. אם לבנו בה המאכל, הפר"ח האריך, דהא תך לחזותא הוי איבעיא דלא איפשטא, וברדבנן אסקינן שם להקל כראמרינן כרם תבוסה. ולא הבנתי קושיא שלו, דשיל"מ אסרו כל מילתא דרבנן כעין תורה וספיקו להחמיר. ג. ב. כבר כתב הפרי חדש או"ח להוכיח רכספק בעיא דלא איפשטי, בדרבנן אזלינן לקולא אף בדבר שיש לו מתירין, א"כ דבריו כאן נכונים. אולם מרבני דש"י עירובין דף ל"ט ע"ב מבואר דסובר דאף בספיקא דרבנן מחמירין בדבר שיש לו מתירין, ועיין מג"א סי' תקל"ג סק"ז דמשמע דתרתני בעי טעמא ומראה, יעו"ש בר"מ ובסי' שצ"ח.

בפלתי סי' ק"ג ס"ק י'. וכן כתב הרמב"ם להדיא בפ"ד רבכורים, אם נתערב חולין בירושלים אוסרין בכל שהוא וכו' ע"ש, והדברים מבוארים בדירושלים החמירו וזולתו לא, וא"כ הדבר מבואר בר"ש דלאותו איש לא הוי דשיל"מ ואין בזה ספק. ג. ב. איני מבין, הא לדעת רמב"ם שם אסור לזרים היינו כיון דהחמירו בזה לאסור לכהן לאכול רק בירושלים, היינו אף רמן הדין לא הוי זאת כסוג דבר שיש לו מתירין, כיון דלמה שנאסר לא הותר, מ"מ החמירו, וכיון רחל על זה קרושת מעשר שני ובכורים לאכול בירושלים דוקא, משום [הכי] אסור לזרים, דלא יהי' מילי דרבנן כחוכא, כן במבשל בשבת, כיון דלגבי אחדים חל שם מעשה שבת על התערובות לאסור בשבת, שוב ממילא אסור למבשל לעולם.

בענין ספק דרוסה

מהגאון מוה"ר יהודה דוד ראטענבערג זצ"ל אבר"ק סענפעטער⁽¹⁾

בעזה"י. יום ג' י"א מנחם אב תרי"ב לפ"ק פ"ק ס"פ יע"א.

שלומו ישנה בכבוד והדר, הוא ניהו כבוד ירדיו ה"ה הרב הגדול המופלג בתורה הבקי הריף מתון ומסיק כש"ת מו"ה שלמה זלמן אב"ד דישוב פוטניק והגליל יצ"ו⁽²⁾.

מכתבו היקר הגיעני ביום עש"ק העבר, והנה ביום אתמול עיינתי וראיתי ששפך סוללה והרבה בקושיותיו על הרשב"א⁽³⁾, ולפע"ד נראה להצדיקו בכל דבר, ע"כ צריכא ארכה, אמרתי אישעה וירויח לי. הנה דהרשב"א מייירי בהאדים הבשר, ולא מייירי בעור כלל, ודאי כך הוא, וכן הטור סי' נ"ז הביא דברי הרשב"א הנ"ל דף ל"ט, מבואר להדיא דמייירי בהאדים הבשר, יע"ש. ומה שהקשה דו"מ דא"כ ניחוש שמא במקום חתך ה' אדום כמו בושט, ואינו ניכר, לא ידעתי למה סבב הקושיא דוקא נגד הרשב"א, הלא גם לדין יקשה, בספק דרוסה שאינו ניכר מבחוץ (ולא כש"ך לפרש"י), א"כ יש לחוש שמא במקום ארס חתך, אבל באמת זה אינו, דהרי מבואר בבדיקה סמוך לדרוסתו, אם לא האדים הבשר בחוץ אין צריך בדיקה יותר, יע"ש בתה"ה באותו דף, א"כ אם ניכר מבחוץ, הרי יכול לחתוך גם למעלה או למטה ממקום ההיכר, ולא דמי לושט המובא בגמרא, דשם כל הצואר נקרע, א"כ יש לחוש שמא במקום ארס שחט, א"כ לרשב"א שחושש שמא נתחלחל לפנים, א"כ למה הוצרך הגמרא [לומר] דאין לושט בדיקה מבחוץ, בלא זה יש לחוש שמא נתחלחל לפנים, זה אינו, דהרי הוצרך לטעם זה באם שחטה סמוך לדריסה, דאז לא אמרינן נתחלחל לפנים, על כן צריכין לטעם זה, דושט אין לו בדיקה מבחוץ.

ועוד דהרשב"א גופי' אינו חושש לזה רק בודאי דרוסה, הגם דבסי' נ"ז לכאורה לא נראה כך, אבל המעיין בדרכי משה שם סק"י יראה שכתב בספק דרוסה יש ס"ס ואין לחוש לזה, וכן בהגהות לפי פרושו בב"י, גם הרב"י מודה לזה, יע"ש. וא"כ בהאי דממסמס קועיה דמא, שלא ה' רק ספק דרוסה כמבואר ברשב"א, אין לחוש לנתחלחל לפנים. ועוד שאין כל אברין שוה, בבשר שכנגד המסס שהוא עב, שפיר חשש הרשב"א שמא נתפשט בכל עובי הבשר, ועל כן לא נראה, שהרי גם הבשר גרוש, אבל הושט שעובי' דק, אפילו נתחלחל לפנים, ה' להיות נראה, אי לא סברא זו שאין לושט בדיקה מבחוץ. וכן נראה מדברי הרא"ש ברף מ"ג, שכתב

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קנ"ד עמוד י"ז. - תשובה זו הגיעה אלינו מגנזי ירדנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן. ימלא ד' את כל משאלותיו לטובה.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קמ"ב עמוד י"ב.

(3) הרשב"א בספרו תורת הבית כתב, ברק ולא האדים בשר אפילו מבחוץ, אם סמוך לדריסתו ברק כשרה, בידוע שלא דרס, שאילו דרס ה' הבשר מאדים במקום דריסתו, עכ"ל.

דשמא לא נכנס לפנים, הוא ניכר מבחוץ אפילו כושט בעור החיצון, הרי מבואר כמ"ש, דאם נכנס לפנים, מה שאינו ניכר מבחוץ הוא מפני שאין לושט בדיקה מבחוץ, כנ"ל נכון.

והנה באמת הרא"ש אינו סובר כרשב"א בזה, דהרי הטור בס' ג"ז הביא דברי הרשב"א הנ"ל, וחלק עליו, ומסתמא דבריו כדברי הרא"ש אביו, וגם בכדק הבית חלק עליו יע"ש. ומה שהקשה על הארוך מש"ך דיבדוק למעלה או למטה ממקום שניכר מבחוץ, והביא רא' מש"ך סי' ל"ג ס"ק ז', הנה אדרבא משם רא' להיפוך, שהרי כתב הש"ך שם דהוי אמינא דס"ס כזו הוא מקום שאינו ידוע יע"ש, והנה שם מיירי בשחט, א"כ הרי יכול לבדוק מיד מקום החתך, אלא דושט גמדה לי, א"כ כל הושט הוא בספק, וכן כתב ג"כ בספר פרי מגדים בסימן הנ"ל בש"ך ס"ק וי"ו, דגבי שחיטה לא הוי מקום לושט לבדוק נגד החתך, יע"ש.

ובלא זה לא קשה על רש"י, דהרי רש"י רוצה לכתוב תקנה בכל בהמות היכי שנקרע הצואר וראינו אר' רדיף בתרי', על כן הוצרך רש"י לומר דאדם ניכר כנ"ל. והנה דברי הגאון חתם סופר [חיו"ד סי' כ"ז], דבריו מרפסין איגרא, חוץ קושיתו שהיא תמי' קיימת, עוד יש לתמוה במה שכתב לחלק דבעוף רארסו קטן מודה רש"י דאין לו בדיקה, איך נעלם ממנו דברי התוס' במקומו דף מ"ג ע"ב, במה שכתבו, לפי מה שפירשתי לעיל דבספק דרוסה מיירי ליכא למימר הכי יע"ש, ולפי דבריו הלא בעוף מודה רש"י, ושם מיירי בבר אווזא. ועוד מה שכתב לחלק בין ספק דרוסה לודאי, ובתוס' מיירי בודאי דרוסה שהחתול לפנינו, ג"כ דבריו תמוהים, דהרי התוס' והרא"ש כתבו להדיא דלא הוי שם רק [ספק] דרוסה דחתול רדף אבתרה יע"ש. הן האמת דעיקר החילוק זה רצה מהרי"ן חביב לומר שהטור יסבור כן גבי בהמה כמבואר בב"י בס' ג"ז גבי בדיקת דרוסה, אבל הב"י חולק עליו, יע"ש.

ולדידי אחזה לתרץ דברי הטור מקושיתו של חתם סופר, דהרי בס' ל"ג המה דברי בעל העיטור, והוא אזיל לשיטתו' שהביא הטור דבריו בס' ג"ז דכל היכי שאמרו חז"ל אין חוששין כגון ספק קניא ספק שונרא, מהני בדיקה על ספק דרוסה, (ובטור חולק עליו יע"ש), א"כ בהך מעשה דבר אווזא, ה' ספק קניא, ה' צריך בדיקה משום חשש נקב וגם משום חשש דרוסה, וסובר בעל העיטור דעל ספק אמרו שמא במקום נקב שחיט, על הצד ה' מהני בדיקה. והנה הטור לא סבר כלל דברי בעל העיטור הנ"ל דספק קניא אין חשש דרוסה, על כן כתב עליו, הגם שבעל העיטור סבר בחד צד מ"מ מהני בדיקה בצוארו מלוכלך ברם שחיטה, אבל הטור לעצמו סובר שבמקום שצריך, כגון במקום שאמרו חוששין, ודאי לא מהני בדיקה כושט, שהרי גם הבעל העיטור לא מיירי במקום שאמרו חז"ל חוששין, כי לדידי' לא אמרו חז"ל בזה לבדוק אפילו שלא כושט, כנ"ל ברור ופשוט.

ובזה אסיים שלו' לו ולתורתו. דברי ידיו,

הק' יהודא דוד החונה פ"ק ס"פ והגליל יצ"ו

פלפול נחמד בשיטת רבי עקיבא בש"ס

מהגאון מוה"ר יחיאל העליר אבד"ק וואלקאוויסק זצ"ל⁽¹⁾
בעמח"ס עמודי אור

יש מחלוקת רבי עקיבא וחביריו באיזה מקמות בש"ס, ובעה"ת יהיו לאחדים בדיננו. והנני פורטם, (א) בסנהדרין ק"י במשנה, עשרת השבטים אין להם חלק לעוה"ב [כן הוא בגמרא, ובמשנה הגירסא, אין עתידים לחזור] שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה, מה היום אינו חוזר אף הם הולכים ואינם חוזרים דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר כיום הזה, מה יום מאפיל ומאיר [בערב אופל והולך ולמחרתו מאיר, רש"י] אף עשרת השבטים שאפילה להם כך עתידה להאיר להם. (ב) עוד נחלקו בסוף פסחים (קכ"א ע"א) דרבי ישמעאל ס"ל שפיכה בכלל זריקה והניתנים בזריקה שנתן בשפיכה יצא, ורבי עקיבא ס"ל דלא יצא. (ג) עוד נחלקו בסוכה (דף ל"ד) דרבנן ס"ל ערבי נחל שתים, ורבי עקיבא אומר כשם שלול אחד ואתרוג אחד כך הרס אחד וערבה אחד. (ד) עוד נחלקו בריש מועד קטן (ג' ע"ב) דרבי ישמעאל גמר תוספות שביעית מהלכתא, ורבי עקיבא דריש לה מקרא בחריש ובקציר תשבות. (ה) עוד בריש תענית (ב' ע"ב) דקי"ל ניסוך המים הלכתא גמירי לה, ורבי עקיבא דריש לה מקרא דכתיב ונסכים שני ניסוכין אחד של יין ואחד של מים. (ו) עוד נחלקו במס' נזיר ובשאר דוכתי, דר"ע סבר דם הבא מב' מתים מטמא באוהל משום דס"ל יש אם למקרא ונפשות קרינן, ורבנן ס"ל דיש אם למסורת ונפשת קרינן. (ז) עוד נחלקו במנחות (דף ל"ו) תניא רבי יוסי הגלילי אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים ת"ל ושמרתם את החוקה וגו' מימים ימימה, ימים ולא לילות, מימים, ולא כל הימים פרט לשבתות וימים טובים, רבי עקיבא אומר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח, ונפקא לי' דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין מדכתיב והיו יצאו שבתות וימים טובים שאין צריכים אות.

אלה הדברים ראיתי להעיר עליהם בס"ד, ותחילה נאמר במחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא לענין עשרת השבטים, דרבי עקיבא לכאורה טעמא דבה אית לי' דלא דריש כר"א, דהא ר"א דריש מה היום מאפיל ומאיר שפירושו בתחילה הלילה ואח"כ בא היום, וס"ל שתיבת יום כולל לילה ויומה, ובאמת הא בכל דוכתא דכתיב יום ממעטין לילה, וכיון דאיום לחודא קאי, שוב אין מקום לדרוש כר"א.

(1) נולד בשנת תקע"ד לפ"ק בעיר קוירנאו לאביו הרבני מוה"ר אהרן העליר ז"ל. בשנת תקצ"ו לפ"ק נבחר לאבד"ק הלוסק, ומשם נתמנה בשנת תר"ג לפ"ק לאבד"ק וואלקאוויסק, ואח"כ בשנת תרי"ד לפ"ק נתקבל לאבד"ק סובאלק, ובשנת תרי"ח לפ"ק נתישב על כסא הרבנות בק"ק פלונגיאן. נרפס ממנו שו"ת עמודי אור, ספר עושה אור על שיר השירים, וספר אור ישירים על הגש"פ. נלב"ע ביום י"א לחודש כסלו שנת תרכ"ב לפ"ק. פלפול זה הניע אלינו מאת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. יצו ד' אתו את הברכה.

אך סברת ר"א נלפע"ד דהא דממעטין בכמה דוכתי מתיבת יום הלילה, היינו היכא דמצי למכתב קרא בלא תיבת יום, כמו במילה דמצי למכתב בשמיני ימול, וכתוב ביום, וכן בלולב מצי למכתב ולקחתם לכם ביום הראשון, וכתוב ביום הראשון, וכן בקרבנות הוי מצי למכתב בצותו את בני ישראל, וכתוב ביום צותו, והרכבה כיוצא באילו, התם אמרין דוקא יום, ולא לילה, אבל היכא דלא מצי למכתב בענין אחר, כמו שיבוא לפנינו, ס"ל לר"א דתיבת יום כוללת יום ולילה.

ובהכי נחא לי סוגיא דחולין (פ"ג ע"א), ת"ר את זו דרש ר"ש בן זומא לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים לילה הולך אחר היום, יכול אף זה כן, נאמר כאן יום אחד, ונאמר במעשה בראשית יום אחד, מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה, אף באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה, ולכאורה בפשיטות הול"ל דאי לא הלימוד ממעשה בראשית הוי אמינא דדוקא שוחט שניהם ביום אחד חייב, משא"כ א' בלילה וא' ביום פטור, [בדררשין] תיבת יום בכל דוכתי, ולמה שכתבתי נחא, דהכא כיון דאי אפשר לכתוב בענין אחר לא ממעטין מיום לילה כלל, ודו"ק היטיב. אלא דהוי אמינא דכאן לילה אחר היום לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים וכו', (ויש לי בענין זה אריכות דברים בכ"מ בסוגיא דסוכה מ"ג המתיישבת על פי דברינו לנכון מאוד, וליראת האריכות לא כתבתי, והמכין יבין), ור"ע ס"ל דמ"מ מלת יום ממעט לילה, ולהכי לא מצי דריש כרבי אליעזר, אע"ג דכאן אי אפשר לכתוב בענין אחר, ודו"ק.

ועיין נדה ל"ה, דותה תטמא לרבות הלילות. ויש לעיין בזה בסוגיא דשלהי נדה לענין זבה דכתיב בה ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים כו', א"ל רב שמענו לר' אבא אימא ביממא תהוי זבה בלילה תהוי נדה, ראתה ביום דוקא תהוי זבה דכתיב ימים רבים וכו', א"ל עליך אמר קרא על נדתה, סמוך לנדתה, סמוך לנדתה אימת הוי בלילה, וקרא קרי לה זבה. ולמ"ש תקשי הא התם אי אפשר לכתוב בענין אחר, [דאי הוה כתיב סתם "רבים" לא ידענא שבועות רבים או חדשים], וא"כ לא ממעטין כלל לילה, ומאי קשיא ל'. אך קשה לי בתירוצו של ר' אבא, דבפסחים ס"ג פליגי ר"י ור"ל בשוחט פסח על החמץ, דר"ל ס"ל אינו חייב עד שיהא חמץ עמו בעורה, דכתיב על חמץ, בעינן על בסמוך, ור"י ס"ל אע"פ שאין עמו בעורה דלא ס"ל על בסמוך, ועיין היטיב בתוס' שם, והשתא לר"י תקשי אימא בלילה תהוי נדה, דהא איהו לא דריש על בסמוך, ומנ"ל לאפוקי קראי דימים ממשמעותא.

ונראה דשתי קושיות הללו חדא באירך מיתרצא, בשנוסף לדקדק מאי טעמא לא קבעה הש"ס לשאלה זו של ר' שמעי' בכמה מקומות שהוזכרה זבה, אימא ביממא וכו', ואדרבה בכמה מקומות נזכר בפירוש רואה בין השמשות ובלילות, ושם היא מקום השאלה. אבל לפי מה שכתבתי יבוא הדבר כמין חומר, דודאי אנן קי"ל כר"א בסנהדרין, [דר"י הכריע שם כוותי', ולשיטתו אויל כמו שיתבאר], דככה"ג לא ממעטין לילה כלל, ושפיר קאמר ר"י דלא בעינן למדרש כלל על בסמוך, והש"ס הכא דמייתי ברייתא דר"ע דדריש י"א יום שבין נדה לנדה מקראי,

אהא קשיא לי' לרב שמעי' דאליבי' דר"ע הא בכל גוונא מלת יום ממעט לילה, א"כ ה"נ נימא כי חזיא בלילה תהוי גדרה, ולהכי הוצרך לומר דאליבי' ודאי דרשינן על בסמוך. [ויומתק בזה מה שאמר ר' יוחנן בסנהדרין שם, שבקו ר"ע וכו' והכריע כר"מ, כי היכי דתיקום שמעתינן דפסחים שפיר, ודו"ק היטב]. ועלה בידינו מזה דר"ע ס"ל על בסמוך, ממילא בשוחט פסח על החמץ אינו חייב עד שיהי' עמו בעזרה.

ונלפע"ר להכריח דמאן דס"ל בשוחט הפסח על החמץ דבעינן שיהי' עמו בעזרה, ע"כ לדידי' חמץ מותר לפני זמנו, ומנא אמינא לה, שהרי כפ"ק דפסחים (דף ה') אמרינן דהאי לא תשחט על חמץ מחצות ממש אתחלת' דהוי זמן שחיטה עש"ה, ומוכח ע"כ דמשכחת לה ללאו זה בשוחט פסח על חמץ כרגע חלות חצות, שהרי אי אפשר לחלק במשפטי התורה. והנה הנאון בעל שאנת ארי' סימן פ"ג כתב דלסכרת הרמב"ן דלאוי דבל יראה ובל ימצא אינו אלא כשהחמץ בביתו, משא"כ כשהוציאו לרשות אחת, אלא שכתב שם שמ"מ חייב לבערו מן העולם ולא מפטר מעשה דתשביטו כמה שמוציאו מכיתו אחר חצות, כיון שמחצות ואילך נתחייב בהשבתתו, אך אם בשעת חצות לא הי' בביתו אינו מצווה עליו כלל, לא בלאו רבל יראה, ולא בעשה דתשביטו, ע"ש באורך. עוד פלפל הנאון הג"ל בסימן ע"ח שאם ביטל החמץ קודם זמן איסורו שוב אינו חייב עליו משום לא תשחט על חמץ, דהא חמץ מחצות ואילך אינו ברשותו של אדם ולא דיד' הוא כלל, אלא דרחמנא אוקמי ברשותו לענין כל יראה והשבתה, וכיון שבטלו נמצא שאין עליו חיוב השבתה, ולא עבר עליו משום לא תשחט על חמץ, דמאי שנא הוא מאחר, עש"ה. עוד כתבו שם, דלדידן לקיש דאינו חייב עד שיהא עמו בעזרה, לא שייך לאו דבל יראה כלל לשיטת הרמב"ן שכתבנו לעיל, דהא עזרה לאו רשותו היא.

ועתה נחזי אנן, אי ס"ל לר"ל דחמץ לפני זמנו אסור באכילה ובהנאה, בשלמא אחר חצות משכחת לה ללאו דלא תשחט על חמץ, אע"ג דהחמץ אינו שלו, שהרי נאסר בהנאה, וגם בכ"י לא עבר עליו לעולם, כיון שהוא בעזרה, מ"מ הא יש עליו חיוב השבתה, וקרינן ב' לא תשחט על חמץ, משא"כ אם בשעה שחל חצות יהי' עמו בעזרה, ואז נאסר בהנאה ולא דיד' הוא, וגם על השבתתו אינו מצווה כמש"ל, א"כ איך יעבור עליו על לא תשחט על חמץ, הרי הוא וכל ישראל שוים בחמץ זה, ודו"ק. ע"כ דס"ל חמץ לפני זמנו לא מתסר באכילה והנאה כלל, וא"כ אף שאינו מצווה על השבתתו כשאינו ברשותו, מ"מ הא שלו ממש הוא, וקרינן ב' לא תשחט על חמץ, ודו"ק. באופן שמוה הוכרח לו לר"ע דחמץ לפני זמנו מותר, והוצרך לזה כפי שטתו במקום אחר כמו שיבוא לפנינו.

ובהכי ניחא לי בפלוגתא דר' יוסי הגלילי ור"ע גבי תפילין, דריה"ג מפיק מימים ולא כל ימים, דשבת וי"ט לאו זמן תפילין הוא, ור"ע מפיק מלאות. וכתבו התוס' בעירובין דף צ"ו, דריה"ג נמי אלאות דר"ע סמך, דאל"ה מנ"ל לאוקמי מיעוטא אשבת וי"ט דוקא. והרא"ש בהלכות שבת הלכות תפילין סי' י"א הביא בשם הרבה פוסקים דס"ל דחוש"מ נמי לאו זמן תפילין הוא לפי שיש לו אות

בעצמו, וכתב הרא"ש בטעמו, ראע"ג דקי"ל מלאכת חוה"מ דרבנן, מ"מ יש להם אות, בפסח אסור באכילת חמץ, ובסוכות חייב בסוכה. ולכאורה דמאן דאית לי' חמץ גם לפני זמנו אסור, נימא דערב פסח אחר חצות ג"כ פטור מתפילין, שהרי יש לו אות כחוש"מ, כיון שאין הרבר תלוי במקרא קודש לדירהו.

והנה באמת לדירה"ג דילף מימים, נחא, דלא אשכחן דפליג דחמנא במצות תפילין אלא בין ימים לימים, ולפיכך פטורים מתפילין בימים שהן בעצמם אות, משא"כ בערב פסח שהאות שלו אינו כל היום, לא ילפינן לפוטרו מקצת היום, דהא לא חרית לן דחמנא, ועיין בדברי חמורות בהרא"ש שם אות ע"ד. אבל לד"ע דמפיק לי' ממשמעויות דאות, אי"כ אין חילוק בין יום שלם למקצתו, וא"כ נאמר לדירי' דערב פסח אחר חצות פטור מתפילין. ולפמ"ש, ד"ע בזה לטעמ' דס"ל חמץ לפני זמנו מותר, וסלקא דרשתו כהונן.

אך בעיקר לימודו של ר"ע דמוקים קרא דושמרת בחוקת הפסח, יש לעיין, וראיתי להרא"ש שם שכתב וז"ל, ובספר העתים של הרב הברצלוני ז"ל ראיתי כתוב, ובפיסקא לנאון הלכה אסור להניח תפילין בשו"ט דכתיב ושמרת את החוקה הזאת, ואסור להניח תפילין בחוש"מ, וסומא פטור מתפילין והציצית, דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא, ע"כ. וכתב על זה הרא"ש, ואין ג"ל לסמוך על האי פסקא, משום דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו, ואיהו מוקים ושמרת את החוקה בחוקת פסח, וגם מ"ש הנאון שסומא פטור מן התפילין, הא ליתא, דוראיתם אותם בציצית הוא דכתיב, עכ"ל. ועיין במעדני יום טוב שתמה עוד על הנאון, דבהריא אמדינן דוראיתם אותו פרט לכסות לילה, אבל כסות סומא מרבינן מאשר תכסה בה. ולפי שקשה מאוד להטעות דברי הנאון שדבריו המה משוללי הבנה לגמרי, וזיל קרי ב' רב הוא, נתתי לבי לפרש דבריו בעזה"י, ואוסיף לדקדק עוד, למה סמך הנאון פטור סומא להא דקי"ל כריה"ג, ובעסקו בריני תפילין הוסיף פטור סומא מציצית, וע"ז צריך ביאור לפענ"ד.

והנה מ"ש הרא"ש דקי"ל כר"ע מחבירו, בזה דברי הנאון מוסכמים מדוב הפוסקים, דהלכה כריה"ג משום דאמוראי דגמרא קיימא כוותי', דאמדינן במנחות שם אר"א המניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בלאו, קסבר השמר דעשה עשה, ור"י אמר עובר בלאו, קסבר השמע דעשה נמי לאו הוא, וקי"ל בהא כר"י דעובר בלאו. ובעירובין צ"ו פרכינן לד"ע דס"ל ושמרת אפסח קאי, ואלא הא דתנן הפסח והמילה מ"ע, דלא כר"ע, [דהא ושמרת נמי לאו הוא], ומשני, השמר דעשה עשה. והתוס' שם כתבו דר"י נמי מודה בה, אע"ג דס"ל השמר דעשה נמי לאו הוא, ולכן המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בלאו, מודה הוא שאם לא הניח ביום שאינו לוקה, דלענין הנחת היום השמר דעשה עשה, דהוה קום ועשה וכו', ע"ש, (ועיין תוס' ברי"ה דף ו' ד"ה תשמור).

והנה ד' יהודה ס"ל במס' ב"ק דף פ"ח, סומא פטור מכל המצות, ורוב הפוסקים פסקו דלא כר"י, ועיין במ"א סי' נ"ג ס"ק ט"ז ריש פוסקים כר"י, ולא נפלאות היא לומר דהנאון סובר כן. והפרמ"ג בפתיחתו לא"ח כתב שלא פטרו ר"י

אלא ממ"ע, אבל במצות ל"ת הרי הוא ככל אדם. והנה למאי דפסק הגאון כריה"ג דושמרת אתפילין קאי, ואנן קיי"ל כר"י דושמרת נמי לאו הוא, ה"י מקום לחייב סומא בתפילין אף לר"י, אם היינו אומרים דושמרת לאו הוא גם לענין הנחת תפילין ביום, שאם לא הניח עובר בלאו, [ובתוס' ר"ה הנ"ל צדרו באמת לומר כן, עש"ה]. אך באמת דברי התוס' עירובין הם עיקר, דלענין הנחה ביום אף ר"י מודה דעשה הוא, וממילא סומא פטור מתפילין כמו מכל מצות, והיא כוונת הגאון, שאחר שפסק הלכה כריה"ג, ה"י עולה על הדעת לחייב סומא בתפילין, ואיהו כר"י ס"ל כמ"ש, לזה סיים, וסומא פטור מן התפילין.

ועל דרך זה יתבאר ג"כ מה שהסמיק לזה, ומן הציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא, ונקדים מה שהקשו התוס' בפסחים ובשאר מקומות, אמאי לא מחייבנן נשים בציצית מהיקשא דכלאים, דכל שישנו בלאו דלא תלבש ה"י בעשה דגדילים תעשה לך, (ע"ש שבקצת מקומות הניחו בתימא, ובקצתם תירצו בדוחק). ולפענ"ד ליישב קושייתם, דבמנחות מ"ג תניא וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצות כולן, ור"ש היא דאמר מצות עשה שהזמ"ג היא ונשים פטורות ממנה, דלרבנן הא נשים חייבות בה ופטורה מכמה מצות. עכ"פ גלי רחמנא דלא מחייב בציצית אלא מי שחייב בכל המצות, משא"כ נשים, ודו"ק כי נכון הוא.

ואומר אני, שלפי מ"ש לעיל דאף לר"י סומא חייב בל"ת, ה"י עולה על הדעת לחייבו ג"כ בציצית מהיקשא כמ"ש התוס' לענין נשים, אלא דאי נמי הוי ממעט מהאי דרשא דוראיתם אותו שכיון שאינו חייב בכל המצות פטור הוא גם מציצית, ואולי זהו כוונת הגאון, ע"פ שכתבתי לענין תפילין שה"י עולה על הדעת לחייבו מטעם שהוא חייב בלאווין, ושלל הגאון דעתו בדבר זה כמ"ש, לזה שכתב שגם מן הציצית הוא פטור, אע"ג דאיתא בלאו דכלאים, דכתיב וראיתם אותו, [ור"ל, וסמיק ל' וזכרתם כו' כדלעיל, ומי יתן לאור עינינו לעיין בספר העתים עצמו, אולי חסר כאן תיבת כו', או אפשר נכתב שם הפסוק בשלמות, והרא"ש לא חש להעתיקו], פרט לסומא שאינו חייב בכל המצות, ואם כי יש דוחק לפרש כן כוונת לשון הגאון, עכ"פ דברים אלו יש להם פנים בהלכה, ודי בזה.

והמתבאר מהסוגיות הללו, דלריה"ג דמוקי ושמרת בתפילין, מפקנן מיני' איסור להניח תפילין אחר שקיעה"ח בשעה שאינו זמן תפילין, ולר"ע דמוקי ל' בפסח, אתיא ל' לעשה יתירתא על עשיית הפסח. והגאון בעל שאגת ארי' בסימן מ"ג נעתורר בזה, דאמאי לא אמרינן לריה"ג דאיתא לעשה על הנחת תפילין, או לר"ע לימא דאיתא ללאו שלא לעשות פסח שלא בזמנו כמו לריה"ג גבי תפילין. ותירץ על זה, דודאי כל היכא דאיכא למדרש דרשינן, ולא מוקמינן בלאוי או בעשה יתירתא, ולהכי בתפילין דאית לן לאפוקי מיני' איסור חדש לשלא בזמנו, מוקמינן ל' אשלא בזמנו, ולא דרשינן ל' לעשה יתירתא להנחת תפילין, משא"כ בפסח אי אפשר למדרש מיני' ללאו על עשיית פסח שלא בזמנו, שהרי פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא, ובלא"ה יש לנו לאו שלא לשוחטו לשם פסח, שהרי כל

המחשב בקרשים מחשבה שאינה נכונה לוקה שנאמר לא יחשב, וא"כ אם נוקים ל' אשלא בזמנו, נמי קרא יתירתא הוא, להכי מוקמינן ל' לעשה יתירתא בעשיית הפסח כפשטי', אלו תורף דבריו ז"ל. ולכאורה יש לדרקק, רמצינן לאוקמי במפריש פסחו ונטמא, שנרחח לפסח שני, דקי"ל בפחסים דף ס"ד רבכה"ג לא קאי סתם לשלמים, ואתא קרא שלא לשחוטו אז לשם פסח, ואע"ג דכמה לאוי הבאים מכלל עשה איכא שלא לשחוט פסח אלא בין הערבים, מ"מ לאו גמור ליכא, כמ"ש הגאון שם. ונ"ל דהא ליתא, דע"כ אי מוקמינן ל' לאזהרה שלא לעשות פסח שלא בזמנו, צריכים אנו לומר שהאזהרה היא עכ"פ אד' עבודות המעכבות, שאם עשאו כולם לשם פסח שלא בזמנו יעבור על לאו זה, והן, שחיטה וקבלה הילוך וזריקה, והא לא משכחת לה בגוונא שזכרתי בפסח שלא נרחח לשלמים, דהא כי שחטי' לשם פסח כי קטלי' דמי, וא"כ קבלתו וזריקתו אינן כלום כיון שכבר נפסל, וע"כ לא משכחת לה אלא בפסח העומד לשלמים, דהאי לא מפסל אי עברי לשם פסח, וכל עבודותיו הן כשרות. ובוזה יפה כתב הגאון, דהא איכא לאו שלא לחשוב בעבודות כל קרבן מחשבה אחרת, הלכך ערף לן למידרש לעשה יתירתא לגופי' כנ"ל. - אלא שיש להקשות ר"ע גופי' למה מוקים ל' לקרא רושמרת בפסח, דהשתא לא אתא אלא לעשה יתירתא, נוקמי בתפילין ואתא ושמרת לאזהרה מחורשת, דהא כל היכי דאיכא למדרש דרשינן כמש"ל.

והנלפע"ד דבאמת לר"ע גופי' לשיטתו אתא ושמרת בפסח ג"כ ללאו, (ע"ד דרשת ריה"ג לענין תפילין), שלא לעשות עבודות פסח לשם פסח בשאר ימות השנה, ואע"ג דשלמים הוא, מ"מ לדירי' דס"ל שפיכה לאו בכלל זריקה, א"כ אם יעשה בשלמים אלו מעשה פסח, היינו שישחוט ויקבל ויוליך לשם פסח, ואח"כ יעשה הזריקה ושפיכה לשם פסח, שזה אינו עולה לשלמים, [נפשוט שאם ישאר אח"כ דם יעשה אח"כ זריקה כתיקונה], וע"ז אין חייב משום לא יחשב, כיון שאין זה עבודה כלל גבי שלמים, ומחייב לר"ע משום לאו זה רושמרת כיון דמעשה פסח הוא, [משא"כ אם ה' סובר דשפיכה נמי עולה לשלמים, א"כ שפיכה זו ג"כ היא מעשה שלמים, ומחייב גם עלה משום לא יחשב, ודו"ק]. והא דאמר בסוגיא שם דלר"ע לעשה דפסח הוא דאתא, ביאור הדבר כך היא, דמעיקרא הוה ס"ד דהשמר דעשה נמי לאו הוא גופי', וא"כ לא הוי מוקמינן ל' לרושמרת אמינעומא דקרא, היינו עשיית פסח שלא בזמנו, אלא הוה מוקמינן ל' לגופי' ללאו על מי שאינו עושה פסח בזמנו, ועלה משני דהא ליתא, דאי נוקים ל' לגופה השמר דעשה עשה, והלכך באמת לית לן לאוקמי לגופי' לעשה יתירתא, אלא לשלא בזמנו וכמ"ש, ודו"ק. העולה מזה דהא דמוקים ר"ע ושמרת אפסח, היינו לשיטתו דס"ל שפיכה לאו בכלל זריקה, ופעמי' דר"ע דס"ל שפיכה לאו בכלל זריקה, מתבאר מהלכה דרבחים ל"ו, ואכתוב הדברים בקיצור, דב"ש ס"ל דבחמאת שתי מתנות מעכבות משום דס"ל יש אם למקרא וקרינן קרנות דשנים לעכב, וב"ה סברי יש אם למסורת, וקרנת כתיב דחדא מעכבא, ובשאר זבחים מודה ב"ש דאחת מעכבת, וילפי לה מדכתיב ודם זבחיך ישפך, וס"ל שפיכה לאו בכלל זריקה, וב"ה סברי דאחת בשאר

קרבת ילפינן בחטאת, ורם זבחיך דרשינן לשפיכה בכלל זריקה, ע"ש בסוגיא ובדברי התוס'. וא"כ ר"ע דס"ל ג"כ יש אם למקרא, וכמו שהבאתי לעיל דר"ע ס"ל נפשות קרינן, וכן הוא בסנהדרין דף צ"ר דר"ע וב"ש בזה בחרא שיטתא קיימא, להכי לית לי' קרא לשפיכה בכלל זריקה.

והתוס' הקשו בכמה מקומות אמאן דס"ל יש אם למקרא, הא גבי לולב דרשינן לולב אחד דכפת כתיב, וכ"ע מודו בה. ובפסחים דף ל"ו ע"א ד"ה עוני, תירצו דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד. ולכאורה הוא דברי נביאות, דגילף מהדס וערבה דיותר נינהו, אבל רבריהם מתבארים, דבאמת ר"ע דס"ל יש אם למקרא, אית לי' בסוכה ל"ד דהדס וערבה נמי חד נינהו, דילפי כולהו מאתרוג. והנה לר"ע דס"ל דערבה אחת, מאי עביד לקרא דכתיב בהדיא ערבי, וההכרח לומר דס"ל כאבא שאול בסוכה דף ל"ד ע"א ערבי שתיים אחת ללולב ואחת למקדש, ועיין בהרא"ש שם שהוכיחו דלרבווי של בעל ושל הרים לא צריך קרא, ואי לא נדרוש כאבא שאול, ע"כ ערבי שתיים נינהו, ולית לי' בזה הלכה למשה בסניי כמו שכתבו התוס' שם.

והנה הך הלכה למשה נאמרה יחד עם נטיעות וניסוך המים, ועיין רש"י סוכה דף ל"ד, ונמסרו יחד ער שלמדו רבותינו להקדים זה לזה במועד קטן דף ד', ע"ש היטב. וא"כ מאן דס"ל חרא מהנהו, ע"כ לא נמיר לכולהו, ולהכי דריש ר' עקיבא ניסוך המים מקרא. ומבואר בסוגיא דמועד קטן שם דרבי ישמעאל דס"ל הלכתא דעשר נטיעות, יליף מינה איסור תוס' שביעית, ור"ע רלא ס"ל ההלכתא, יליף תוס' שביעית מקרא בחרש ובקציר תשבות, ובפ"ק דר"ה דף ט' מבואר דלר"ע ריליף תוספות שביעית מקרא, נפקא לי' מהכא שמוסיפין מחול על הקודש בכל מקום, ור"י דס"ל הלכתא הוא ומהלכה לא ילפינן, פרכינן מוסיפין מחול על הקודש מנ"ל, ומשני נפקא לי' מדתניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין, מכאן שמוסיפין מחול על הקודש, ופרכינן ור"ע האי ועניתם מאי עביר ב', ומשני מפיק לי' לכרתני חייא בר רב מדיפתא שכל האוכל בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. ודע שהטור וכל הפוסקים פסקו להא דחייא בר רב מדיפתא, והב"י הקשה בסימן תר"ד, רהא מיבעי לי' לתוספות יוה"כ, ותירץ דס"ל כר"ע, ובאמת זה אינו, דקיי"ל בהא כר' ישמעאל דמפיק בחדש ובקציר לקצירת העומר שדוחה שבת, וקיי"ל הלכתא דעשר נטיעות. אלא נ"ל דהטור והנך פוסקים ילפי תוס' יום הכיפורים כתנא דברייתא דיומא דיליף מעצם עשה, ולהכי לא ס"ל תוספות לשבת ויו"ט. אך אני מסתפק בזה, למה שכתבו התוס' בב"ק דף כ"ו ד"ה ולא תהא, דאע"ג דאין דנין קל וחומר מהלכה, מ"מ עבדינן יוכיח מהלכה, א"כ נילף עכ"פ תוס' שבת בק"ו מיוה"כ, דהא שבת איסור סקילה ויוה"כ איסור כרת, ואם נפרוך מה ליוה"כ שכן נוהג בו עינוי, נימא שביעית תוכיח, ודו"ק.

ומעתה נחזור הענינים בקצרה, דרבי עקיבא דס"ל דרש ושמרת לחוקת הפסח, יליף רשבת ויו"ט לאו זמן תפילין מוהיו לאות, והי' קשה על זה, רא"כ ערב פסח אחר חצות יפטור מתפילין, אלא ע"כ דאיהו ס"ל חמץ מותר לפני זמנו, והכריח

זה בדרשתו לענין עשרת השבטים שאין עתידין לחזור, משם דיום ממעט לילה, וא"כ ע"כ בזבה דרשינן על בסמוך, ומוכח מזה דחמץ מותר לפני זמנו, אלא רעדיין קשה איך מוקים לושמרת לעשה יתירתא, לזה הוצרך לומר רשפיכה לאו בכלל זריקה, וא"כ אתא ללאו כמ"ש והיינו משום דיש אם למקרא, וקשה על זה מכפת דלולב, וע"כ ריליף מהיקשא דאתרוג, וא"כ ע"כ לית לי' ההילכתא, והוצרך ללמוד תוספות שביעית מקרא.

מכתב מהגאון מוה"ר משה פיילכענפעלד זצ"ל אבר"ק ראגאזען⁽¹⁾

ב"ה. ראגשני יום ה' י"א מנחם תר"ה לפ"ק.

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידיד ד' וידיד נפשי הרב הגאון המאה"ג
החריף הבקי, נ"י ע"ה פ"ה, הצדיק אמיתי, כקש"ת מו"ה משה נ"י
אבר"ק דק' נגעזען יע"א.

אחד"ש ידידי מעב"ת הרב הגאון נ"י, הנה נדרשתי מהמכ"ז היקר הנעלה
כ"ה יאקב נ"י מפנה, לשחרר פני כבוד מעלתו הרמה נ"י עבדו, כי ימחול על כבודו
הרמה, להתאמץ לטובתו שמה בקהלתו אצלו קרוביו בני משפחתו אשר המה
שועים ונכבדים, כי היתה נסיבה מהעליון, שהעלילו עליו בדבר שקר, ועי"ז הפסיד
הרבה, ונתרדלדל מאד, וד' ישלח עזתו שינצל עוד מידיהם, אבל עד הנה הי'
מתפרנס את עצמו בכבוד גדול מאומנתו ממעשה ידיו, וח"ו לא נהנה עד עתה,
ולכן מה גדלה ורבה המצוה הזאת אם ימחול כבודו הרמה להתאמץ עבור איש
נכבד תמים במעשיו אשר עמל ויגע וטרח תמיד לפרנס את ביתו בכבוד, וע"י סיבה
נתרושש מאד ואין לאל ידו לכלכל ביתו עוד. גם פ"ק יצ"ו נתנו נכבדים עבדו
ערכות חמשים ר"כ מזומנים, למען הציל אותו, ואקוה כי יעשה כבוד ידידי הרב
נ"י מה שיהי' באפשרי אתו, ולדבר על לב קרוביו ומיודעיו הקצינים נ"י עד כי
יתגדבו לקבץ יחד סך מסוים וחשוב במה שיוכל לפרנס את ביתו, כי צדיק כמותו
צדקות אהב להיטיב לזולתו, ומה גם בדבר גדול כזה להחיות בזה בניו הילדים
הרכים המבקשים לחם ואין, וגא אל ידע בעיני כבודו הרמה עלי כזה.

והנני מברכו בכל משאלות לבבו לטובה, כאות נפשו החשובה ונפש ידירו

אוה"ג,

הק' משה מליסא

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ד' קנ"ט י' עמוד נ"ז. - מכתב זה הגיע אלינו מאוצרו
הטוב של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפען.
יברכהו השי"ת בעון ותעצומות.

מכתב מהגה"צ מוה"ר צבי הירש שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש¹⁾

ב"ה.

אחב"י שמעי ותחי נפשכם. הנה המכ"ז הרבני המופלג ירא ושלם מו"ה משה אויש נ"י מפה"ק הוא בן תומת ישרים וירא ה' וסוחר עוסק בחנות, ועד עתה התפרנס בכבוד והשקט מחנותו, אמנם ל"ע הנה הגלגל שמתגלגל בעולם הפוך אשר רואין עליונים למטה בעוה"ר, גם בו נתגלגל וירד פלאים ל"ע, והנה חנותו עורנו עומד, אמנם ל"ע הוא ריקן מכל וכל ובעל חוב גדול, ובכל יום הנושה לקחת בא, ובזה וכיוצא בזה נצטוינו בתורתנו הקדושה „והחזקת בו" שלא יפול, ע"כ אחב"י רחמנים מקיימי מצות השי"ת בכל לבבם, קיימו נא באיש יקר הזה מצוה זו, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובזכות זה תוושעו ממעיני הישועה ברוב עוז ותעצומות בשפעי הצלחות.

דברי המדבר בצדקה, אור ליום ג' תולדות תר"ס מונקאטש.

צבי הירש שפירא

(1) נולד בסטריזוב ביום ו"א לחודש תמוז שנת תר"י לפ"ק לאביו הנה"ק מוה"ר שלמה שפירא אבד"ק מונקאטש זצ"ל. בשנת תרכ"ה לפ"ק נשא אשה בתו של הרה"ק מוה"ר חנינא הורוויץ אבד"ק אולינאב. בשנת תרנ"ג לפ"ק נתמנה למלאות מקום אביו כאבד"ק מונקאטש, והי' מגדולי מנהיגי ישראל. נרפס ממנו ספר דרכי תשובה על שו"ע יו"ד, שו"ת צבי תפארת, ס' באר לחי רואי על תיקוני זוהר, ס' תפארת בנים עה"ת והגדש"פ, ועוד. נפטר ביום ב' דחג הסוכות שנת תרע"ד לפ"ק, ומנ"כ בעיר מונקאטש. - מכתב זה הגיע אלינו מאת ידידנו האכרך החשוב היקר והנעלה מו"ה חיים ישעי' שווימער נ"י מגזיז חותנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה יונתן בנימין עסטרייכער נ"י. ישאו ברכה מאת ד'.

לשאלת רבים

יש להשיג אצלינו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת
כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

מכתב מהגה"צ מוה"ר אלעזר ווייסבלום זצ"ל מרישא⁽¹⁾

כ"ה. יום ד' פ' תרומה תרנ"ג לפ"ק רישא.

שלו' לכבוד גיסי ידידי אהובי מחמדי הרב המה"ג חריף ובקי המפרסים
לשבח ולתהלה פאר המעלות בציו"ק חו"פ נקש"ת מו"ה משה יוסף
טייטעלבוים שליט"א אבד"ק סטראפקעוו⁽²⁾.

הגם שבדאי יש לכת"ה הרבה מצות כאילו, ובפרט לאיש היושב לא כביר
בעיר בהתחלה קשה להעמיס עליו מירחה כזו, ומשתי סיבות הנזכרים ה' לי למנוע
מלכתוב לכ"ק ברברים האילו, אך עתה כאשר נזדמן לי מוכ"ז כאשר עיניו יחזה
מישרים בעצמו שאין להאשים אותו בזה אדרבה לכף זכות לדון אותו, כי מלבד
שזרע קודש מחצבתו, עוד מלבד זה לפי הנראה בעל תשות כח הוא, וגר בארץ
נכרי', והוא בן ש"ב הרב החסיד היקר בש"ק נקש"ת מו"ה זושא מנאדווערני ז"ל
אשר סוף ימיו קבע דירתו באה"ק צפת תו"ב, ומוכ"ז בנו הרב החסיד נקש"ת מו"ה
נפתלי ארי' גם דירתו בשם, אך ההכרח יאלצוהו לנסוע לחוץ לארץ מחמת דחקו,
והוא נסע לארץ הגר, כידוע שמדינתנו בעוה"ר במצור ובמצוק, וחכיבות זרע קודש
נתמעט ע"י זה, לכן מחמת גודל המצוה של מוכ"ז וגודל חביבות אשר יש אהבה
בינינו, באתי במכתב הלזו, אשר ברוב צדקתו וטובו ירחם עליו בכל השתרלות
האפשרי ודי לחכם כמותו.

דברי גיסו הרו"ש המצפה לשמוע רק טוב ובש"ט מכת"ה וכן לבשרו כזה,
הק' אלעזר ווייסבלום

(1) נולד בשנת תקצ"ח לפ"ק לאביו הרה"ק מוה"ר אלימלך מרודניק זצ"ל. נתייתם
בנערותו ונתגדל בבית כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע. כשהגיע לפרקו נשא אשה בתו של
הנה"ק מוה"ר דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב זצ"ל. בשנת תרל"ו לפ"ק נתמנה לאבד"ק
בוקאווסק, ואח"כ תקע אהלו בעיר רישא. נדפס ממנו ספר משנה למלך עה"ת. נפטר ביום
ט"ו לחודש תמוז שנת עת"ר לפ"ק, ומנ"כ בעיר סאקאלאוו. - מכתב זה קבלנו מגנוי ידידנו
הרבני החסיד הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שאול היטטערער נ"י מאנטווערפען. ברך ד' חילו
ופועל ידיו תרצה.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' א' עמוד י"א. (הוא ה' גיסו של הנה"צ מוה"ר
אלעזר מרישא זצ"ל, כי שניהם היו חתני הנה"ק מוה"ר דוד הלברשטאם אבד"ק קרשאנוב
זצ"ל).

בדיני ספק ספיקא

מהרב הגאון מוה"ר יעקב קאפל רי"ך אבר"ק בוראפעסט ז"ל⁽¹⁾

במס' גיטין (מ"ה ע"ב) ספר תורה שנמצא ביד נכרי, אמרי לה יגנו ואמרי לה קורין, ופירש"י, דספק ספיקא הוא, שמא ישראל כתבו, ואת"ל הנכרי כתבו, שמא למכור לישראל כתבו, ולא לשם עבודת כוכבים. וקשה הא הוא שם גונוי חד, וגם דהוי ספק ספיקא שאינו יכול להתהפך.

והנה מקור הדין הוא בכתובות בסוגיא דפתח פתוח (דף ט' ע"א), ובש"ך סי' ק"י כללי ספק ספיקא מבואר באריכות. והנה לפעמים מצינו ס"ס עם כל התנאים שאינו משם אחד, ומצינו ג"כ ס"ס בלי תנאים הנ"ל, ונקרא ספק ספיקא, אף שהוא שם אחד והוא אינו יכול להתהפך. וכתב החוות דעת דברים עתיקים בזה הענין, לתת בידינו כלל מתי צריך הס"ס להיות עם כל התנאים הנ"ל, ומתי די בס"ס אף שאינו משום אחד ואינו יכול להתהפך. עיין בחוות דעת סי' ק"י בקונטרס בית הספק ד"ה שם, בא"ד ס"ס משם אחד, שמביא שם קושית כרתי ופלתי שכתב דעל הרוב הוי ס"ס משם אחד, כגון מחט בחלל הגוף דהוי מטעם ס"ס, ספק לא בא לחלל הגוף, וספק לא ניקב, וזהו משם אחד, דלא ניקב איברים הפנימים. וכן בספק על ספק לא דרס, וכן בריאה הסמוכה לדופן, ע"ש. וכתב על זה החוות דעת, דלא קשיא מירי, דכל היכי דלא חיישינן כלל לספק טריפה, רק אם דאינו הריעותא, ולא מצינו כלל להסתפק עד ראמרינן הריעותא, ובריעותא גופא איכא ספק, ס"ס גמור הוא, וא"צ התנאים לזה. כמו למשל במחט, דאין לנו לומר שניקב איברים הפנימים, דמנ"ל לחוש לזה, רק מחמת הריעותא, דהיינו שהמחט לפנינו, וכיון דבריעותא זה, עוד איכא ספיקא, ודאי הוי ספק גמור. וכן בריאה הסמוכה לדופן, ליכא למימר שמא ניקב הריאה אלא א"כ מוכיר הסרכא, וכיון דבי' גופא איכא ס"ס, מותרים אף בלי תנאי ס"ס, אבל במקום דאיכא ריעותא ברורה, כגון בפתח פתוח, והדבר ברור דלא הי' בתולים, ורק שיש לנו ב' ספקות המתירין, אז בעינן שיהי' שלא משם אחד ויכול להתהפך, אבל בספק בריעותא, א"צ שום תנאי מתנאי ס"ס, ע"ש בארוכה.

וכד דייקנין בלשון החוות דעת ובסכדתו, נמצא דלא תליא בספק הריעותא, רק דתליא בזה, אם אי אפשר לנו להסתפק כלל וכלל לולא הריעותא, דכל כמה דלא ידענא ריעותא לפנינו, לית כאן בית ספק כלל, וגם אחרי דראינו ריעותא ואיכא ספק, יש בזה הריעותא עוד ספק אי איכא ריעותא, אז הוי ס"ס גמור אף בלי תנאי ס"ס, כמו גבי מחט, דמנ"ל להחזיק הבהמה בספק טריפה אם לא מחמת המחט, ובה איכא ספק, ומהני כלל ס"ס.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ס"ד עמוד כ"ז. - חידו"ת הללו הגיעו אלינו ע"י ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה אברהם אהרן לעזער ג"י. השי"ת ישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו.

ובזה יש לפרש פלוגתא דרב הונא ורב חסדא בחולין (דף י"ד ע"א) בשוחט בסכין ונמצא פנומה אפי' שיבר בה עצמות כל היום כולו שחיתתו פסולה, עיי"ש בסוגית הנמרא, ובתוס' שם חידשו דיש כאן, "כעין ס"ס", ספק נפגמה בעצם, ספק לא שחט כנגד הפנימה, וזה הוא גם מאותן ס"ס דאין יכול להתהפך, כי אם נאמר את"ל שחט כנגד הפנימה, תו ליכא למימר דנפגמה בעצם. ועיין ש"ך כללי ס"ס, ובכלל כ"ז וכ"ח, שמדייק שם דתוס' נקטו כעין ס"ס, ולא ס"ס ממש. וגם שם דוחק' בפירושי' דאמרו שם סכין איתרע בהמה לא איתרע, דהא ע"י הריעותא דסכין נעשה גם ריעותא בבמה, דחד ריעותא הוא.

ונראה דהרא"ש כתב בסוגיא דר"ח ב"א (חולין דף ט') בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת, דנאבד הסכין אחר שחיטה כשרה, ומסיק, והראי' דאין אמר' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, נימא סמוך מיעוט לחזקת איסור דבהמה עד שיודע לך כמה נשחטה, ע"כ כיון דאמרינן רוב, הרי נודע לך כמה נשחטה, וה"נ כל כמה דלא נודע לן ריעותא בסכין, אף דלא בדק, הרי נודע לן כמה נשחטה, דהא בדק קודם שחיטה, ע"ש. ועפ"ז י"ל מיד שנשחטה הבהמה עם סכין שנבדק קודם השחיטה, הרי נודע לן כמה נשחטה, ומיד שנשחטה, בחזקת היתר עומדת, ומנ"ל לספוק דנשחט בסכין פנום, ורק אחרי דראינו ריעותא ומצאנו פנימה בסכין, איכא לספוקי אם נשחט בסכין פנום, וכיון דבזה איכא ס"ס, ספק דלמא בעצם, וספק לא שחט כנגד הפנימה, דמיא ממש למחט, דהכא נמי כמו התם, דליכא לספוקי בנקיבת אברים אם לא ראינו מחט, ובי' איכא ס"ס, לא בעי תנאי ס"ס, ושפיר הוי ס"ס, ספק בעצם וספק בעור, וספק לא שחט כנגד הפנימה. וזה שמדייק הגמ', בהמה לא איתרע ומיד שנשחטה הותרה, וליכא לספוקי בספק טרפות כלל, אם לא ע"י הריעותא דסכין, וכיון דבזה איכא עוד ספקות, מותר מצד ס"ס אף דלא הוי מתהפך. וא"ש דהוי רק, "כעין ס"ס", דבעלמא לא מהני באינו יכול להתהפך, אבל הכא ע"י דהבהמה לא איתרע, וליכא ספק טרפות, רק, "סכין איתרע", ע"י ריעותא דסכין איכא לספוקי, מש"ה מהני ס"ס כזה אף דהוי רק כעין ס"ס.

וכל זה לרב חסדא דנאבד הסכין לאחר שחיטה כשרה, וע"כ כסברת הרא"ש דכאן נודע לן כמה נשחטה, וליכא לספוקי מידי, כל זמן שלא מצאנו ריעותא בסכין, ובה איכא ספק, ומותר מצד ס"ס אף דלא הוי ס"ס נמור, אבל לרב הונא דנאבד הסכין לאחר שחיטה טרפה, א"כ חוינן דאף קודם שראינו ריעותא בסכין איכא ספק טרפות, בעי ס"ס נמור להתיר, ודו"ק.

ובהנ"ל מיושב, דהמחבר סי' י"ח פסק דנאבד הסכין לאחר השחיטה ונמצא פנום תלינן דבעצם נפגם, ובסעיף ט"ו וט"ז פסק להיפך דנפל על חודה לא תלינן, ובט"ז מיישב ע"ש, והב"ח חולק על הט"ז. ועפ"ה הנ"ל נבין תירוץ הט"ז בהסבר הנ"ל, דאם פסקינן דרובא דאפשר לברר לא הוי חזקה כלל, וא"כ בנשחטה, עדיין באיסורה עומדת, דהיינו בחזקת איסור הקודם, עד שנתברר שנעשה מעשה המכשירה, שלא נשחט בסכין פנום, וא"כ אף קודם שנודע הריעותא בסכין, איכא לספוקי, וא"כ בנפל הסכין, ולא ידע אם בחודה, לא מהני ס"ס שמא על חודה נפל

ובנפילה איפגם, או שמא לא שחט כנגד הפגימה, דהא הוי שם גוויי חד, ולא יכול להתהפך, אבל בנאבד דאי אפשר לברורי, א"כ יצאה בחזקת היתר, ונשחטה הותרה, וא"כ קודם שנודע ריעותא בסכין לא הי' לספוק כלל, רק ע"י הריעותא דנמצא פגום אח"כ, וכיון דבריעותא איכא עוד ספיקא, מהני ס"ס ותלינן בעצם נפגם אף דלא הוי ס"ס דיכול להתהפך ומשם גוויי חד, עיין בט"ז.

והשתא כאן, בנמצא הס"ת ביד נכרי, דהוי ס"ס, ספק שמא ישראל כתבו, ואת"ל נכרי, דלמא לשמה בשביל ישראל, וספק ספיקא זה, אין לו תנאי ס"ס. ה"נ כן הוא, דאם נמצא קמן ס"ת זה ולא הוי ידעינן דהי' ביד הנכרי, בודאי דלא היינו מספקים בכשרותו כלל, ורק ע"י ידיעין הריעותא דנמצא ביד נכרי, מספקינן אם הוא כשר או לא, וכיון דבריעותא זו גופא עדיין יש ספק שני, דלמא ישראל כתבו, והוי ס"ס, דמיא לס"ס דמחט שנמצא בחלל הגוף, ואין צריך תנאי ס"ס, כנ"ל.

פלפול בענין מחוסר זמן

בן ציון הכהן

אבד"ק סענפעטער

מח"ס שו"ת אבני ציון

ברוקלין, ניו יארק

בש"ס יומא (דף ס"ג ע"ב) ירצה לקרבן אשה לה' (ויקרא כ"ב, כ"ז) אלו אישים, מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן לה' לרבות שעיר המשתלח וכו', טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי הוה אמינא שעיר המשתלח קדוש במחוסר זמן, והא אין הגורל קובע [לעזאול] אלא בראוי לשם וכו', רבינא אמר כגון שהומם וחיללו על אחר, ומנא תימרא דפסול בי' מומא [בשעיר המשתלח] דתניא ואשה לא תתנו בהם אלו החלבים וכו' לה' לרבות שעיר המשתלח וכו', רבא אמר כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביום הכפורים, וכי האי גוונא מי אסור [להוליכו לצוק משום אותו ואת בנו] לא תשחטו אמר רחמנא והא לאו שחיטה היא, הא אמרו במערבא דחיותו לצוק זו היא שחיטתו, ע"כ. והקשה בחידושי רע"א, לתירוצו דרבינא דהא דמרבי מחוסר זמן אתא לכגון שהומם, א"כ אמאי צריך קרא דפסול בעל מום בשעיר המשתלח תיפוק ליה מראי אפשר לאוקמי קרא דמרבי מחוסר זמן אלא בהומם וחללו ומוכח דמום פוסל בשעיר המשתלח, וכבר הקשו כן בתוס' ישנים לקמן (דף ס"ד ע"א) ד"ה אבל בע"מ וכו' [ועי' בכלי חמדה (פ') נצבים דף ש"ח], עזרת ישראל (דף ק"ב מדפה"ס), שו"ת חזון נחום (סי' קכ"ה), עמק אברהם על יו"ד בהסכמת הגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל, ומאיר עיני חכמים ח"א (סי' ע"ט), מה שכתבו ב"שוב קושית התוס' ישנים וחי' רע"א אלו].

ונראה לענ"ד ליישב, דהנה דעת הפרמ"ג יו"ד (סי' ט"ו מש"ז סק"ג) דמחוסר זמן דפסול עד יום שמיני בעינין ז' ימים מעל"ע דוקא, והביא ראי' משבת (דף קל"ו

ע"א), וכן משמע מלשון הטו"ז (סי' ט"ו סק"ב) דנקט בלשנו מעל"ע ע"ש, וכן נראה מדברי המהרש"א ביצה (דף ו' ע"א) על תוד"ה וכי מה בין וכו', [ועי' פרמ"ג אור"ח בפתיחה להל' יו"ט (ח"ב פ"א ס"ק י"ז)], ושם (סי' תצ"ח מש"ז סק"ב), תיבת גומא להפרמ"ג (פ' במדבר ופ' ראה), שו"ת נוב"י מהר"ת חיו"ר (סי' ז'), שו"ת שיבת ציון (סי' כ"ד), תשובה מאהבה ח"א (סי' קצ"ו קצ"ז), שו"ת דע"א (סי' קי"ז), שו"ת חת"ס יו"ד (סי' י"ז וסי' שמ"ג), שו"ת בית שמואל אחרון (סי' י"א), שו"ת טוב טעם ודעת מה"ק (סי' כ"ה כ"ו כ"ז), ומהר"ל (סי' ע' ע"א), עטרת חכמים חיו"ר (סי' ד'), שו"ת מחנה חיים ח"ב (סי' ט'), שו"ת עדות ביהוסף (סי' ד'), ונחל אשכול הל' מילה (סוף סי' ל"ט)), ובקצת דפוסים בפרמ"ג שם נרפס קושיא על דין זה מהגאון מו"ה שמחה מבוכרקא ז"ל, דא"כ מאי פריך דל"ל קרא למחוס"ז בשעיר המשתלח והא אין הגורל קובע לעזאזל אלא בראוי לה, והא משכח"ל כגון ששעיר אחד יהי' כלו לז' ימים בחצות היום וההגדלה יעשה קודם חצות, דשפיר הגורל קובע דהא אם יעלה על שעיר זה גורל לה' ימתין עד אחר חצות, ואשמעינן קרא דפסול קודם חצות אף לשעיר המשתלח, וקושיא נפלאה זו הובא במנ"ח מצוה רצ"ג. [ועי' בקושיא זו בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"א (סי' כ"ג אות ח'), ושם חלק חו"מ (דרוש ח' אות א'), שו"ת ארץ צבי תאומים יו"ד (סי' ט'), שו"ת בית שערים אור"ח (סי' שי"ח) ד"ה ומה שהביא וכו', ורע אברהם (סי' ג' אות י"ב), שו"ת זו הלבנון (סי' כ"ט), ושו"ת משיב שלום (סי' שכ"ז)].

וראיתי שם במנ"ח (מצוה רצ"ג) שכתב לתרץ דאיך יטיל הגורל ויחול קדושת השם קודם ז' שלמים, הרי אסור להקדיש מחוסר זמן וזה הוי מחוסר עד חצות, עכ"ד. ומה שהקשה בשו"ת ביי"צ יו"ד (סי' כ"ג אות ח') על דברי המנ"ח דמבואר בזבחים (דף י"ב ע"א) וחולין (דף פ"א ע"א) דאין מחוסר זמן לבו ביום, ואמרינן שם לילה לקדושה ויום להרצאה, ואם לילה אין מחוס"ז להקדיש כ"ש ביום עצמו לפני חצות, אך בשו"ת משיב שלום (סי' שכ"ז) דחה שם דברי השואל שכתב כדברי הבי"צ, וכתב דדוקא אם מצד היום כבר ראוי להרצאה אז לילה לאו מחוס"ז לקדושה, אבל אם גם היום איננו שעת הכושר להקרבה כי מחוס"ז הוא ולא מצד לילה א"כ מחוסר זמן גמור הוא, ואם שעות מעכבות הרי הוי כמחוס"ז יום תמים ולא לילה חסרוה אלא יום ואסור להקדישו, וא"ש דברי המנ"ח, ע"ש.

אך ראיתי להעיר ע"ד המנ"ח, דהרי בס"ד זה ליכא איסור מחוס"ז בשעיר המשתלח, רק אם יעלה עליו הגורל לשם יעבור על איסור דמקדיש מחוס"ז, וזה הוי ספק השקול אי המחוס"ז יעלה לשם, ולשיטת הרמב"ם הל' כלאים (פ"י הל' כ"ז) ובהל' שומאת מת (פ"ט הל' י"ב), ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ובשעת הגדלה הא הוי ספק אי יעלה המחוס"ז לשם, וספיקא לקולא, ואף לשיטת הרשב"א קידושין (דף ע"ג) וכמה דוכתי, דספד"א מה"ת לחומרא, מ"מ הא האיסור להקדיש מחוס"ז הוי רק איסור עשה, כמבואר בחינוך (סוף מצוה רצ"ג), ועי' רמב"ם (פ"ג מאיסורי מזבח ה') דמקדיש מחוס"ז אינו לוקה דהוי רק איסור עשה, ומבואר בפרמ"ג אור"ח מש"ז (סי' שד"מ סק"א) דבספק עשה אף להרשב"א ספד"א מה"ת לקולא, [ועי' פרמ"ג אור"ח (סי' י"ז א"א סק"ב), וכ"כ בשו"ת מהרי"א אה"ע (סי' פ"ג), ושם חלק

ח"מ (ס' רנ"ו), פני יהושע ברכות (דף י"ב), וכן משמע מדברי שו"ת רע"א (סוס"י ז'), וע"ע בשו"ת תורת חסד או"ח (ס' ז' אות ב'), ושו"ת שם ארי' יו"ד (ס' ע"ג), וא"כ כיון דהוי רק איסור עשה להקדיש מחוס"ז, שוב מותר להגדיל כששעיר אחד הוי מחוס"ז, דבאיסור עשה לכ"ע ספד"א מה"ת לקולא, ושמא יעלה עליו הגורל לעזאזל דמותר מחוס"ז אי לאו ריבוי דקרבן לה' לרבות שעיר המשתלח, ושוב ליכא למימר כתיורי' המנ"ח האמור.

וי"ל דהנה בלקח טוב (כלל ו' אות א') הביא דברי המדרש רבה ויקרא (פרשה כ"ז פסקא י') וז"ל, והיה שבעת ימים תחת אמו ולמה שבעת ימים אלא כדי שיבדק שאם נגחתו אמו או שנמצא בו מום ה"ז פסול ולא יהי' כשור לקרבן, עכ"ל המד"ר, [והובא גם בדעת תורה יו"ד (ס' ט"ו ס"ק י"ז)], ומאיר עיני חכמים מהדרו"ת ח"ב פ' אמור (דף י"ד ע"א)], וכתב בלקח טוב שם דמבואר מזה דפסול דמחוס"ז הוא אך מחשש מום ולא אמרינן דיהוי במחוס"ז כמו במום ע"ש, אך הא לא דרשינן טעמא דקרא והחשש מום במחוס"ז הוי רק מיעוט, ועכ"פ מוכח מדברי המד"ר דבמחוס"ז איכא חשש מיעוט דהוי בע"מ, ומ"מ לא חיישינן לזה דאולינן בתר רובא דלא הוי בעל מום, [ועי' כעין זה במאיר עיני חכמים פ' אמור שם], והא דמחוס"ז פסול לקרבן הוי מגוה"כ, וא"כ א"ש תירץ המנ"ח הנ"ל, דאי אפשר להטיל הגורל על שני השעירים קודם חצות אם שעיר אחד הוי עוד מחוס"ז עד חצות היום, דהרי אסור להקדיש מחוסר זמן ושמא יחול קדושת השם על המחוס"ז, ואי דהוי ספק וספד"א מה"ת לקולא דבאיסור עשה אף לשיטת הרשב"א כאמור, מ"מ הרי במחוסר זמן איכא עוד חשש דהוי בעל מום כמבואר מדברי המד"ר הנ"ל, אך זה הוי רק מיעוט דלא חיישינן לה ולא דרשינן טעמא דקרא כאמור, וא"כ כיון דמחוס"ז פסול לשם מגוה"כ ואסור להקדישו, שוב איך יטיל הגורל קודם חצות היום אם שעיר אחד הוי מחוס"ז עד חצות, ואי דהוי ספק, מ"מ הא איכא עוד מיעוטא שמא השעיר שיעלה עליו הגורל לעזאזל הוי בעל מום דפסול בוהאי גם בשעיר המשתלח כדילפינן מקרא בתמורה (דף ו' ע"ב), וא"כ יש לצרף מיעוט זה לספק שמא יחול קדושת השם על המחוסר זמן והוי רובא לאיסורא, [דלשיטת הר"ן חולין (דף ס"ג ע"ב) הובא בפלתי (ס' ט"ו סק"ג) דתרי מיעוטי' מצטרפין והוי כמו רובא, ועי' תוס' ב"ב (דף צ"ג ע"א) ד"ה איכא למימר וכו', וכש"כ דמיעוט לאיסור מצטרף לספק השקול והוי כמו רובא לאיסורא], וא"ש תירץ המנ"ח, דאי אפשר להטיל גורל על השני השעירים קודם חצות אם האחד הוי מחוס"ז עד חצות היום, שמא יחול קדושת השם על המחוס"ז, ואי דהוי ספק, מ"מ הא איכא עוד מיעוטא שמא המחוס"ז הוי בע"מ דפסול בודאי אף לעזאזל ואסור להקדישו קודם חצות היום דהוי רובא לאיסורא, ודו"ק.

ומעתה מיושב היטב קושית התוס' ישנים וחידישי רע"א הנ"ל, דשפיר צריך קרא דבעל מום פסול בשעיר המשתלח, ואין לומר דמצריך קרא למחוסר זמן ולא משכח"ל רק בהומם וחיללו על אחר ממילא מוכח דבעל מום פסול בשעיר המשתלח, זה אינו, דלכאורה הא י"ל כקושית הגאון מו"ה שמחה מבוכרקא הובא בפרמ"ג יו"ד (ס' ט"ו) הנ"ל, די"ל דמשכח"ל כגון ששעיר אחד יהי' כלו לו ז' ימים

בחצות היום [דבעינן ז' ימים מעל"ע להפרמ"ג שם], וההגרלה יעשה קודם חצות, דשפיר הגורל קובע דהא אם יעלה על שעיר זה הגורל לשם, ימתין עד אחר חצות, ואשמעינן קרא דפסול קודם חצות אף לשעיר המשתלח, אך י"ל כתירוצי המנ"ח הנ"ל דאיך יסיל הגורל שמא יחול קדושת השם על השעיר שהוא עוד מחוסר זמן ואסור להקדיש מחוסר זמן, ואי דהוי רק ספק וספד"א מה"ת לקולא באיסור עשה לכ"ע כנ"ל, זה אינו, דהא במחוסר זמן בלא"ה איכא מיעוט דהוי בעל מום לפי"ד המדרש רבה וכאמור, ובע"מ הא פסול גם בשעיר המשתלח כש"ס תמורה (דף ו') שם ואסור להקדישו, וא"כ אי אפשר להגריל עליו קודם חצות היום שמא יחול עליו קדושת השם, ואף אי יחול עליו הקדושה לעזאזל, מ"מ כיון דעורנו מחוסר זמן הוא, א"כ הא איכא מיעוט שהוא בע"מ, ומצטרפין המיעוט לספק השקול שמא יחול עליו קדושת השם והוי כרוב דאסור להקדיש קודם חצות, ואי אפשר להגריל עליו עד חצות היום וכתירוצי המנ"ח האמור.

אך כל זה לפי האמת דיש קרא דבעל מום פסול בשעיר המשתלח, אבל אי לאו הקרא והי' מותר בעל מום בשעיר המשתלח, אז לא הוי קשה כלל דאין הגורל קובע אלא בראוי לשם, דבס"ד זו הי' אפשר לתרץ דמשכח"ל כגון ששעיר אחד יהי' כלו לו ז' ימים מעל"ע בחצות היום וההגרלה יעשה קודם חצות דשפיר הגורל קובע, דאם יעלה הגורל על שעיר זה לשם אז ימתין עד אחר חצות, ואי דאסור להגריל קודם חצות שמא יעלה הגורל לשם על המחוסר זמן דאסור להקדיש מוחס"ז, זה אינו, דהוי ספק השקול וספד"א מה"ת לקולא לכ"ע באיסור עשה, דבס"ד זו דבע"מ כשר לשעיר המשתלח ליכא לצרף המיעוט דשמא בע"מ הוא השעיר המשתלח דהוא מחוס"ז קודם חצות, ומיושב קושית התו"י וחי' דע"א הנ"ל דלא מוכח דבע"מ פסול לשעיר המשתלח מדצריך קרא למחוסר זמן דפסול בו, דבס"ד דבע"מ כשר במשתלח, אז משכח"ל אופן אחר דצריך קרא למחוסר זמן דפסול בו, ובקושית הגאון מו"ה שמחה מבוברקא כאמור, וזה נכון ודו"ק.

(ב') ובאופן אחר נלע"ד ליישב קושית התוס' ישנים יומא (דף ס"ד ע"א) הנ"ל דל"ל קרא דמום פסול בשעיר המשתלח והא מדצריך קרא למחוס"ז ולא משכח"ל דק בהומם וחיללו על אחר מוכח דבע"מ פסול, ונ"ל דהנה הא דרבינא לא משני כרבא כגון שהי' לו חולה ושחט אמו ביוה"כ דהוי מחוס"ז משום אותו ואת בנו, יש לומר, דראיתי במעין החכמה על המצות (דף ק"ז ע"ב) הקשה על הא דקאמר רבא כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ, לפי"ד הר"ן יומא (דף פ"ג ע"א) ד"ה וגרסינן כנמרא כו', דכתב, ונשאל הראב"ד ז"ל בהא דשוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה והרי שבת הוא בסקילה וחמור מנבילה, ות"י הר"ן דמ"מ כיון דבנבילה חייב על כל כזית וכזית הו"ל ריבוי לאוין וחמור יותר מאיסור סקילה דשבת, ועי' ברא"ש יומא (פ"ח סי' י"ד), ותשובת הרא"ש (כלל כ"ז סי' ה'), ודברי הר"ן הובא בבית יוסף או"ח (סי' שכ"ח) ד"ה הי' החולה וכו', ובמג"א שם (ס"ק ט'), [ועי' פרשת דרכים דרך החיים (דרוש י"ט), אור חדש (פ' וישב), ומנ"ח (מצוה ט' רס"ח רפ"ב שעי' ועוד כמה דוכתי)], והקשה במעין החכמה שם, דא"כ ביוה"כ אמאי יהי' מותר לשחוט לצורך חולה, נאכילנו נבילה וע"י נחירה בעכו"ם, ואין

לומד דנבילה עובר על כל כזית וכזית, דהרי בנתנבלה ביוה"כ לא חל איסור יוה"כ על איסור נבילה, עי' תוס' פסחים (דף ל"ו ע"א) ושבועות (דף כ"ד ע"א) דלא חל אעשה שאינו זכות, ועי' תוס' חולין (דף ל"ז ע"א) ד"ה השתא וכמה דוכתי, וא"כ אם ישחטנו ישראל אז יעבור החולה על איסור אכילה ביוה"כ שהוא בכרת, משא"כ אם ינחר הנכרי אין כאן איסור יוה"כ, עכ"ק המעיין החכמה, והיא קושיא נפלאה. [והובא בשו"ת זכרון יצחק (סי' כ"ב), שו"ת דבר משה מהר"ק (סוס"י ל"ה), אוריון תליתאי (סי' ע"ז) ד"ה ולפענ"ד וכו', שו"ת ארץ צבי או"ח (סי' מ"ד) ד"ה ואולם וכו', ועי' בזכר יהוסף עמ"ס יומא (דף נ"ד ע"ד מרפה"ס) ד"ה ולכאורה, ותשו' זכר יהוסף או"ח (סי' קכ"ה) סוד"ה ואולם וכו', וע"ע במאיר עיני חכמים מה"ק (סי' ע"ט אות ג').]

אך בשו"ת ארץ צבי (סי' מ"ד) תירץ דרבא הוא דמשני התם כגון שהי' לו חולב בתוך ביתו, ורבא לשיטתי' אויל דס"ל ביומא (דף ו' ע"ב) דטומאה הותרה בציבור, וע"ש בתוס' ד"ה אמר וכו' שהקשו מזבחים (דף ל"ג ע"א), ותי' דשם בפסח מיירי דל"ה קרבן ציבור גמור כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח, אבל בכל קרבן ציבור ס"ל דהותרה בציבור ע"ש, וא"כ ס"ל לרבא ג"כ רשבת הותרה אצל חולה כמ"ש הכ"מ (פ"ב משבת ה"א), שו"ת הרשב"א ח"א (סי' תרפ"ט), ובית יוסף או"ח (סי' שכ"ח) דזה בזה תלי', וא"כ הה"ד כל האיסורים הותרה אצל חולה שוב אמרינן כיון דלגבי חולה הותרה איסור נבילה תו הדר חייל איסור יוה"כ כדאמרינן ביבמות (דף ל"ב ע"א) איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי וכו', וא"כ אף אם ינחר הנכרי והוי נבילה חייל איסור יוה"כ, ע"כ אף ביוה"כ צריך לשחוט לצורך חולה, ושפיר משני רבא כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ ומיושב קושית המעה"ח ע"ש. היוצא לנו מזה, דרק לרבא למעמי' דס"ל טומאה הותרה בציבור יכול לתרץ כן כגון שהי' לו חולב ביוה"כ וכו', וא"כ רבינא למעמי' דקאמר ביומא (דף ו' ע"ב) שם טומאה רחוייה היא בציבור, שוב אסור לשחוט לחולה ביוה"כ, דיותר עדיף לנחור ע"י נכרי דלא חל איסור אכילת יוה"כ על נבילה כקושית המעיין החכמה, ע"כ לא משני רבינא כרבא, ובפרט לפי"מ דמבואר בשו"ת הרשב"א ח"א (סי' תרפ"ט) דאי טומאה הותרה בציבור ה"ה שבת הותרה אצל חולה, ולמ"ד רחוי' היא בציבור גם שבת הוי רחוי' אצל חולה, ואין שוחטין לחולה בשבת רק נותנין לו נבילה או לנחור ע"י נכרי, וא"כ רבא ורבינא למעמייהו, דלרבא טומאה הותרה בציבור ושפיר משני כן, משא"כ לרבינא, ודו"ק.

ועל דרך הנ"ל י"ל עוד באופן אחר הא דלא משני רבינא כרבא, דהנה בשו"ת זרע אברהם ח"ב (סי' ע"ח אות ז') הקשה על הא דמשני רבא כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביוה"כ, ונעשה השעיר המשתלח מחוסר זמן משום אותו ואת בנו, דרחייתו לצוק זו היא שחיטתו, וקשה א"כ למה לי קרא דפסול, והא אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה עי' תמורה (דף כ' ע"ב), והא ע"י דחייתו דהוי כשחיטתו, עובר על לאו דאותו ואת בנו, וא"כ הוי בעבירה ופסול משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, וכעין זה הקשה הגה"ק מאוסטראווצא וצ"ל בהסכמתו לספק עמק אברהם (אות ב'), ומאיר עיני חכמים (סי' ע"ט אות ד'), ועי' שו"ת חיבת

הקודש קלאצקין (סי' ל"ט), ותירצו דצריך קרא באין לו אחר, וי"ל דעשה דשליחות השעיר דוחה ל"ת דאותו ואת בנו, אבל השתא דפסול משום מחוס"ז הו"ל ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, וכעין זה כתבו התוס' חולין (דף ע"ח ע"א) לענין אותו ואת בנו נוהג בקדשים דצריך קרא לאותו ואת בנו בפסח דהו"א עדל"ת, [ועי' בדברי התוס' אלו באור חדש פסחים (דף נ"ט ע"א) ד"ה ונלע"ד וכו'], עמק הלכה וטעם מן (פ' אמור ד"ה שם), חות יאיר חדש (פראג תקנ"ב, דף קל"א ע"ד), וארץ חמדה פ' וישלח (דף נ"א ע"א)].

אמנם לכאורה איך י"ל דעשה דשליחות השעיר דוחה ל"ת דאותו ואת בנו, והא בלא"ה איכא איסור נטילת נשמה בשילוח השעיר, כמ"ש בשו"ת שאגת ארי' (סי' ע') ושו"ת נוב"י או"ח (סי' מ"ו) ד"ה ואמרתי, [וכ"כ במהר"ם כרבי ח"כ (יומא דף ס"ו ע"ב), שו"ת דברי אברהם ח"כ (סי' ח' ענף ב'), וע"ע בשו"ת בשמים ראש החדשות (סי' כ"ח), וכבוד הלבנון (סי' כ"ה)], וא"כ כל שליחות השעיר ביוה"כ הוא משום דקרבן ציבור דוחה איסור מלאכת נטילת נשמה ביוה"כ, ושוב א"א לומר דדוחה ג"כ הלאו דאותו ואת בנו דאין עשה דוחה ב' לאוין כמ"ש בספר הכריתות (שער ג' סי' קס"ד), [וכן רעת הפנ"י ביצה (דף ח' ע"א), ופנים יפות (פ' בהעלותך) דאין עשה דוחה שני לאוין, ועיין שושנת העמקים (כלל ב'), מנ"ח (מצוה א' ורס"ח), ושו"ת מהרש"ם ח"כ (סי' ק"ו)], אך רבא לטעמי' דס"ל ביומא (דף ו' ע"ב) דטומאה הותרה בציבור, ועי' ש"ס יומא (דף מ"ו ע"א), וע"ע כ"מ (פ"ב מהל' שבת ה"א), שו"ת הרשב"א ח"א (סי' תרפ"ט), ובית יוסף או"ח (סי' שכ"ח), וא"כ שפיר משני כגון שהי' לו חולה ושחט אמו דיוה"כ דהוי מחוס"ז משום אותו ואת בנו דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו, ואי דא"כ הוי מצהב"ע ופסול בלא"ה, הא י"ל דשליחות השעיר דוחה ל"ת דאותו ואת בנו ולא הוי מצהב"ע וצריך קרא דפסול משום מחוס", אבל לרבינא לטעמי' דס"ל ביומא (דף ו' ע"ב) טומאה דחוי' היא בציבור, שוב לדירי' ליכא למימר דעשה דשליחות השעיר דוחה ל"ת דאותו ואת בנו, כיון דמלאכת נטילת נשמה בשליחות השעיר הוי ג"כ רק דחוי' בציבור ואין עשה דוחה ב' לאוין, ושוב לא צריך קרא דפסול לשעיר המשתלח בכה"ג דהוי אותו ואת בנו, דא"כ בלא"ה פסול משום מצהב"ע ואין אדם מתכפר בדבר הכא בעבירה עי' תמורה (דף כ' ע"ב), [ועי' שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א (סי' ו' אות ב')] דהא דאין אדם מתכפר בדבר הכא בעבירה הוי משום מצהב"ע], וא"ש הא דרבינא לא משני כרבא, וז"ב.

והנה דעת התוס' סוכה (דף ט' ע"א) ד"ה ההוא וכו', דענין מצהב"ע לאו דאורייתא אלא מדרבנן, [ועי' שו"ת שאג"א (סי' צ"ט), נוב"י מהדו"ת או"ח (סי' קל"ו), ושעה"מ (פ"ח מלולב ה"א) ד"ה הן אמת וכו', ועי' ברית אברהם אה"ע (סי' קכ"ו אות ב') הוכיח כן מדברי הריב"א בתוס' חולין (דף קמ"א ע"א) ד"ה לא וכו', וע"ע צל"ח סוכה (דף ל')], אך בנובי' מהדו"ת או"ח (סי' קל"י) הקשה על זה מדברי הרמב"ם (פ"ה מאיסורי מזבח ה"ט) דאין מביאין מנחות ונסכים מערלה וכלי הכרם משום מצהב"ע, וכן הקשו במפורשי היום בספר התלמוד ב"ק (דף ס"ד ע"א מדפ"ה) ד"ה והנה וכו', אך בלח"מ (פ"ח מלולב ה"א) כתב לחלק בין מנחות

ונסכים לשאר מצות, דבקרבנות הוי מצהב"ע דאורייתא דמקרא דוהבאתם את הגזול ואת הפסח ילפינן, וזה דוקא בקרבן אבל בשאר מצות הוה רק מדרבנן, וצ"ל לפי דבריו דהא דלא ילפינן מקרבן לשאר מצות משום דחולין מקדשים לא ילפינן, [וכעין זה כתב בפנ"י סוכה (דף ל"ג) לענין דיהוי במצות דהוי רק דרבנן בשאר מצות דחולין מקדשים לא גמרין, וכדברי ירושלמי בכורים (פ"א הל' ב') דאין למדין מצוה מגבוה], ועי' שו"ת אהל יהושע או"ח (סי' י"ב) כתב ג"כ כעין זה דדק בקדשים הוה מצהב"ע דאורייתא, משא"כ שאר מצות לא ילפינן מקדשים והוי רק דרבנן, וע"ש סי' ט', והא דתמורה (דף כ') דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, שפיר י"ל דהוא מדאורייתא משום מצהב"ע כמ"ש בשו"ת בי"צ יו"ד ח"א (סי' ו') אות ב') הנ"ל, דבקדשים הוי מצהב"ע מה"ת כאמור, וא"ש דברינו הנ"ל דרבינא לא משני כרבא שהי' לו חולה ושחט אמו ביוה"כ דהוי מחוס"ז משום אותו ואת בנו, דא"כ בלא"ה פסול דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה דהוי מצהב"ע לרבינא למעמ' דטומאה דחוי' היא בציבור וכנ"ל.

והנה בלקח טוב (כלל ו' דף ל"ז ע"ג) הביא בשם ידידו מו"ה צבי לופטין ז"ל לחדש, דכיון דפסולא דמצהב"ע ילפינן מוהבאתם את הגזול ואת הפסח מה פסח לית ליה תקנתא וכו', וא"כ כיון דפסולא דמצהב"ע מבטל מום בקרבן הוא דילפינן ליה, ראוי' שיהי' כשר ע"י תערובות, כיון דכל עיקר פסולו מפאת שהכתוב מדמי פסול גזל ומום להדרי, שוב תערובות דמום כשר, כש"ס יומא (דף ס"ד ע"א) בעניניהו הוא דלא מירצו הא ע"י תערובות מירצו, [והיינו תערובות חד בחד כמ"ש התוס' שם], א"כ בתערובות חד בחד לא שייך מצהב"ע עיי"ש, ולפי"ז י"ל דאף דבקדשים מצהב"ע דאורייתא מקרא דוהבאתם את הגזול ואת הפסח, מ"מ בס"ד דמום כשר בשעיר המשתלח, א"כ גם מצהב"ע לא הוי אמרינן ביה, כיון דמצהב"ע רק מדאיתקש לבעל מום ילפינן, ובס"ד זו דמום כשר בשעיר המשתלח, ה"ה דלא הוי אמרינן ביה מצהב"ע. ומעתה מיושב קושית התוס' ישנים הנ"ל, לרבינא דמשני דהא דצריך קרא למחוסר זמן בשעיר המשתלח הוא בהומם וחילל על אתר, א"כ למה לי קרא דמום פסול בשעיר המשתלח, הא מדצריך קרא למחוס"ז ולא משכח"ל רק בהומם וחילול על אחר, שוב מוכח דבעל מום פסול בו. ולהנ"ל א"ש, שהרי מה דלא אמר רבינא כרבא הוא משום דלשיטתו' דטומאה דחוי' בציבור שוב ליכא למימר בשחט אמו ביוה"כ והוי אותו ואת בנו, דאז הוי מצהב"ע ובלא"ה פסול משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה כאמור, אך כל זה לפי האמת דמום פסול בשעיר המשתלח גם מצהב"ע פסול בו וליכא למימר כרבא, אבל אי לא הוי כתיב קרא דמום פסול בו, שוב בס"ד זו גם מצהב"ע לא הוי פסול בשעיר המשתלח, א"כ שפיר הוי מצי למימר כדאוקי רבא דמחוס"ז היינו בשחט אמו לחולה והוי מחוס"ז משום אותו ואת בנו, כיון דבס"ד זו אינו פוסל מצהב"ע בשעיר המשתלח, ולא שייך ביה הא דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, ושפיר צריך קרא דמום פוסל בשעיר המשתלח לרבינא, ומיושב קושית התוס' ישנים וחזי' רע"א, וזה חריף ודו"ק.

בדין כתובת קעקע

דוד הכהן ראזענבערג

מח"ס שו"ת מנחת דוד

מאנרא, ניו יארק

(א) בדבר השאלה שנדפסה בקובץ כרם שלמה (קונטרס קס"ז עמוד כ"א) שהמציאו המצאה חרשה על צלקות האדם שנתאדם וכדומה, שמכניסים ע"י מחט תחת העור משיחה כצבע העור, ועי"ז נשתנה הצבע של הצלקת, אי יש בזה משום איסור כתובת קעקע. והרב הגאון מוה"ר שרגא פייוויש שנעבאלג שליט"א מלונדון, בתשובה שנדפסה שם בכר"ש, דן בזה להתיר, שהרשימה שאסרה התוה"ק היא עכ"פ כדי להכיר הכתיבה של הכתובת קעקע, משא"כ בזה אדרבה עושה כצבע העור שלא יהא ניכר הקעקע. ועוד דן שם להתיר, דיש כמה פוסקים דס"ל דדוקא בצורת אות אסור, משא"כ כאן שאינו כותב אותיות. ועוד יש לסמוך על הפוסקים דס"ל דצריך להיות הכתובת קעקע לעולם, ובגד"ד ניכר המשיחה רק על איזה שנים. ועוד כתב לצרף להתיר, משום גדול כבוד הבריות. - ולהעיד קצת כדרכה של תורה, אכתוב בקיצור מה שיש להעיר בזה.

(ב) הנה המור ביו"ד סי' ק"פ כתב כתובת קעקע וכו' או שאר צבעונים הרושמים ובכל מקום שעשה כן על בשרו חייב. והב"ח שם הביא מדברי הרמב"ם שכתב וז"ל, ומעת שירשום אחר שירשום באיזה מקום מן הגוף לוקה. עוד כתב שם הב"ח דה"ה אם כותב כצבע תחלה ואח"כ שורט שאסור. והש"ך בסק"א הביא דברי הב"ח להלכה, דאף אם כתב על בשר חבירו ושניהם מזידים, שניהם לוקין, עיי"ש. עכ"פ צ"ע להלכה ע"פ דברי הש"ך אם מצווה להרפא לעשות כן, ואח"כ עושה לו תרדמה, אי לוקה, או עכ"פ איסור ראורייתא איכא. והנה מדברי הרמב"ם הנ"ל שהביא הב"ח רוצה להוכיח בשו"ת מעיל צדקה סי' ל"א שדעת הרמב"ם שא"צ לכתוב אותיות, אלא אפי' אם רושם ע"י כתובת קעקע אסור. והביא דא"י אלימתא מדברי הגמרא במס' מכות דף כ"א, ונפסק להלכה בשו"ע סי' ק"פ, דמותר ליתן אפר מקלה על מכתו דמכתו מוכיח עליו. ומזה משמע דאע"ג דלית בו אותיות אסור, דמסתמא אין הכוונה שנותן האפר מקלה על מכתו. ע"י רשימת אות וכדומה, אבל למעשה הכריע בשו"ת מעיל צדקה דרק ע"י כתיבת אות חייב ולא ע"י רושם, ובשו"ת מוצל מאש סי' נ"א נתספק בזה אי בעינן דוקא ע"י צורת אות או אפי' רושם ג"כ חייב, והפ"ת העתיק בקצרה דברי המעיל צדקה הנ"ל. ובמנחת חינוך מצוה רנ"ג הביא מס' יד הקטנה שמוכיח ג"כ מדברי הרמב"ם שא"צ תמונת אותיות, אבל צריך להיות עכ"פ איזה רושם, ושוב הביא מס' משנת חכמים דצריך להיות אות שלם או רושם שלם, אבל בשריטה בעלמא אין סברא לחייב, רק מדרבנן אסור. וכתב ע"ז המנ"ח, וצ"ע בדינים אלו דהם איסורי תורה, לגבב קולות בזה במקום שהראשונים סתמו, עכ"ל.

ג) והגר"פ ז"ל בספרו על ספר המצות לרס"ג ל"ת כ"ט ד"ה והנראה, כתב רכיון דקיימ"ל בכל התורה כולה חצי שיעור אסור מה"ת, א"כ כתיבה ולא קעקוע וקעקוע בלי כתיבה אסור מדאורייתא מתורת חצי שיעור, אלא דלא לקי כמו בכל חצי שיעור, ועיי"ש בסוף המצוה ד"ה ומעתה, שדן עוד בזה עיי"ש. ועיין במהר"ם שיק על תרי"ג מצות מצוה רנ"ד שכתב ג"כ בדברי הרמב"ם דאפי' ברושם לכד חייב, וביאר שם המהר"ם שיק דלהכי מותר לכתוב על עבר כדי שלא יכרה, מטעם האיסור הוא משום ובחוקותיהם לא תלכו, וא"כ אין חילוק אם עושה לשם ע"ז או משום דבר אחר היכא דלא מוכחא מילתא רעושה משום איזה טעם, עכ"ד. ולכאורה ה' מקום להביא ראי' מדברי המהר"ם שיק גם בנר"ד, כיון שרושם מטעם שלא יתראה הרלקת, א"כ אין בזה איסור. אך האמת יורה דרכו, דגם בענין לכתוב על עבר כתב הרמ"א בסעיף ז' לכתחילה אסור, איכרא כמה שכתב המחבר בסעיף ג' דמותר ליתן אפר מקלה על מכתו, דיש בזה תרתי לגריעותא, שאינו מתקיים לזמן מרובה, וג"כ שאין כותב אותיות, ועוד שאינו עושה שריטה כלל, ואעפ"כ רק משום דלרפואה עברי הקילו בה, ואין להביא שום ראי' מזה אפי' אם עושה לרפואה, אם עושה שריטה, וג"כ מתקיים לזמן של איזה שנים, שיהא מותר. וכבר הבאתי לעיל מדברי המנ"ח שכתב שבאיסורא דאורייתא שסתמו הראשונים, א"א להקל כלל.

ד) והנה כמה שסיים הרב הגאון הנ"ל להתיר, מטעם גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה, היינו איסור דרבנן, וכדי שלא יהא ניכר הצלקת מותר לצוות לעשות לו לכתחילה השריטה הנ"ל שצובע הצלקת כצבע העור. כבר אמרו חכמז"ל בכמה מקומות א"כ נתת דבריך לשיעורין, דלפי דבריו יהא מותר רק אם המכה היא על מקומות המגולין ויהא אסור לעשות כן אם הצלקת היא על מקומות המכוסין וכדומה שאז לא נכנס בגדר של גדול כבוד הבריות, שאינו נראה לבנ"א כלל המקומות המכוסים, וקשה לעשות מסברתינו חילוק בין מקומות המכוסים למקומות המגולים. וגם צ"כ אם יש על כל היד של א' צלקת, אי מותר לעשות כמה פעמים שריטה כדי למלאות רוחב כל מקום היד, ששורט כמה פעמים באורך היד כפי הצורך, ויצטרך לדברי הרב הגאון הנ"ל, להתחיל דוקא מתחתל היד סמוך לבשר החי ולצבע אותו, ואח"כ לצבע להלן, ויהא אסור להתחיל לעשות השריטה הנ"ל באמצע היד, כי אז אין נראה כלל שצובע כמו עור שלו, יען שהוא באמצע הצלקת, במקום שלא נגמר הצביעה רק עמד באמצע, באופן שמשני הצדדים נשאר מראה הצלקת, דיהא אסור משום שריטה, ושם אינו מינכר כלל שעושה משום גדול כבוד הבריות, דהלא נשאר משני הצדדים שלא צבע אותם. (כתבתי זאת לרווחא דמילתא, להרחיב החקירה של א"כ נתת דבריך לשיעורין).

ה) גם בעיקר הרכר להתיר מטעם של גדול כבוד הבריות צ"ע, דהנה גדולי אחרונים נשאו ונתנו בדבר השאלה שעלה על שלחן מלכים לפני יותר ממאה ושלשים שנה בא' שחצי זקנו נתלכן, אי מותר לצבוע שערות הלכנות שיהא נראה כשחורות, והשואל בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' קע"ב, צידד לומר מטעם דח"ש

אסור רק מדרבנן ולכן מותר משום גדול כבוד הבריות, והמהר"ם שיק כתב דכיון דקיימ"ל בכל איסורין שבתורה חצי שיעור אסור מן התורה אי אפשר להקל, ולהלן בסי' קע"ג דן עוד הפעם והחמיר מאוד שאסור לצבוע השערות ואי אפשר להתיר מטעם גדול כבוד הבריות עיי"ש. ומרן הגה"ק זלה"ה בשו"ת דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ס"ב נשאל ג"כ בכעיי"ז, וכתב דבמקום איסור דאורייתא אין עצה ואפי' במקום כבוד הבריות אסור, משום שהוא איסור דאורייתא עיי"ש. וכן בשו"ת מהר"י אשכנזי יו"ד סי' י"ט בשאלה הנ"ל כתב שא"א להקל בלאו דאורייתא, והעיד על השואל ומשיב שצידד להתיר, דרוב הפוסקים סוברים שהוא מדאורייתא מי יקל בזה, בפרט שאין כאן משום רפואה ולא לכלימה לנצח עיי"ש. ובספר ערך ש"י יו"ד סי' ק"פ נשאל ג"כ בזה, והחמיר מאוד שלא לצבוע אותן, והביא מדברי הראשונים בדבר שעיקרו מן התורה וישתנה איסורו לדרבנן משום הכונה, לא הותר משום כבוד הבריות עיי"ש. ואף שבשו"ת מנחת אלעזר ח"ר סי' כ"ג דן בזה, ורצה להקל, עכ"ז סיים שם שאינו חולק על גדולי האחרונים, ובפרט על מרן הדברי חיים ז"ל, ובוודאי יש להחמיר כדבריהם למעשה עיי"ש. והגה בשו"ת בית היוצר יו"ד סי' מ"ה נטה קו להקל בשאלה הנ"ל דמותר לצבוע עכ"פ ע"י עכו"ם, ורבים רצו להביא ראי' מדבריו להתיר, אך המעיין בפנים שם בהתשובה בתחלתו כתב שאינו כותב רק להלכה ולא למעשה, ובסופו מסיים שם עוד הפעם, ועכ"ז איננו אומר כלל למעשה רק להלכה, עיי"ש. וא"כ אי אפשר להביא להלכה למעשה מרביו וכאמור.

(ו) ובשו"ת לבושי מרדכי יו"ד קמא סי' ק' נשאל כמו שיש על פניו כתמים אדומים אי מותר להעבירן ע"י סמים הנלקחים באפטייק, האם יש לחוש משום לא ילבש גבר שמלת אשה, וכתב לחדש שאם צובע כרי ליפות, א"כ הוי משום נוי ויפי' ויש בזה משום לא ילבש, משא"כ לגרר גלדי מכה או להעביר איזה לכלוך הוה להיפך שאינו עושה כלום רק להעביר מה שניתוסף על בריאת טבעו, הוי כמו גלדי מכה שמוותר להסירם ולגוררם, וסיים דכל זה להלכה אבל למעשה לא רצה לפסוק בזה רק אם יסכימו עוד ב' גדולים עיי"ש. ובשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פ"א נשאל ג"כ בא' שבמקום שער זקנו יש לו יבלת ויוצאים שערות לבנות אי מותר לצבוע השערות או אם מותר להסירן ע"י ניתוח, והביא דברי הלבושי מרדכי הנ"ל, וצידד להתיר מכמה טעמים, א' שיש לסמוך על אותם הגדולים שצדדו להתיר לצבוע השערות לאיש צעיר לימים שעלה לו שערות לבנות, ב' לעשות ע"י נכרי, ויש לצרף שאם בא השערות לבנות ע"י שומא ריש להתיר, עיי"ש. ובשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' ע"ו החמיר ג"כ שלא לצבוע השערות לבנות לאיש צעיר לימים, עיי"ש שהאריך בזה.

(ז) ולמעשה בשאלתינו הנ"ל הוא כמעט אותו השאלה שנשאל בשו"ת לבושי מרדכי, אך שם צידד להתיר מטעם דהוי כמו מגרר גלדי המכה, משא"כ בנד"ד השאלה אי מותר לעשות קעקע, אשר יש לרון בו משום חצי שיעור, וגם לפי"ד הערך ש"י אי אפשר להקל בזה אפי' משום גדול כבוד הבריות, ואפי'

לפי מה שמצדד בשו"ת מנחת יצחק מטעם שרצה לסמוך על הפוסקים שהתירו לצבוע שערות הלבנות לאיש צעיר לימים, ובגד"ד הלא אין לנו הכרעה בזה בפוסקים, וכבר הבאתי לעיל מהמנחת חינוך שאי אפשר להקל בזה, שהראשונים לא כתבו היתרים.

(ח) ובוודאי שחמור הרבה להסיר הצלקת ע"י כתובת קעקע, מליטלן ע"י סמים המוזכר בשו"ת לבושי מרדכי, אעפ"כ למעשה במקום צורך גדול, ה' מקום להקל אם מצוה לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר לעשות לו התרופה הזה, ומטעם שאין שליחות לעכו"ם. ועדיין יש לדון בזה, לפי"ד הפוסקים שהתירו לעשות ברכה על עשיית מעקה של עכו"ם מטעם שנותן שכר לעכו"ם לעשות המעקה, ונודעים הדברים מספר מחנה אפרים. וגם צ"ע לפי"ד הפוסקים הנ"ל שגם חצי שיעור בכתובת קעקע אסור. - ולהיות כי היא שאלה חרשה ונוגע להרבה בני אדם, והוא צער גדול להם, הנני רוצה לשמוע דעת חכמי דורינו שליט"א בענין המסובך הנ"ל, למצוא תרופה להני אנשים אשר מבקשים להתיר להם מטעם כבוד הבריות. (דבר זה נרפס לעי"נ אבי מורי הרה"ח מוה"ר יהודה הכהן ב"ר דוד ז"ל הכ"מ. תנצב"ה)

בדין קדימת ק"ש וערבית לספירת העומר כשהתפילה מתאחרת

פנחס דניאל ויטמאן

מח"ס מצות ספירת העומר

וחבר כולל עמק הלכה

קרית באבוב, בת ים

שאלה: בבתי מדרש וישיבות, כשתפילת ערבית מתאחרת מפני שיעורים וסדרי לימוד המתקיימים לפני כן, האם ראוי להקדים לספור ביחידות בתחילת הלילה, או להמתין עד לאחר תפילת ערבית בציבור, ולספור עמהם. הנה בשאלה מצוין זו, יש לדון בשני נושאים: (א) בדין הקדמת "התריר" באופן שאינו עומד עתה לפניו. (ב) מעלת "ברוב עם" כנגד מעלת "וזיין מקדימין". ומלבר זאת, יש לדון בסיבה מיוחדת לענין ספירת העומר, שמן הראוי להסמיכה תמיד לתפילת ערבית, כדי שלא יבואו לירי שכחה, ויתבאר בעוה"י"ת להלן. א. הטעמים להקדמת ק"ש וערבית.

בשו"ע בריש סי' תפ"ט כתב: "בליל שני אחר תפילת ערבית מתחילין לספור העומר". וביאר החק יעקב (בס"ק ט"ז) שהטעם משום שק"ש וערבית תדירים הימנה, וקי"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. וכן כתב השאגת ארי' בסוף סי' כ"ב דק"ש הוי תדיר שבחובה, וקודם. אמנם היעב"ץ במור וקציעה אינו סובר כן, וכתב

שמן הדין היה ראוי לספור קודם התפילה משום דספה"ע מדאורייתא היא, ואף לפי הסכמת הפוסקים שבוה"ו אינה אלא מדרבנן, מ"מ יש לה עיקר מפורש בתורה, משא"כ תפילה, והוי ספירה כמקודש הקודם לתדיר, אלא משום שנהגו להתפלל מבעוד יום לכן סדרו תפילת ערבית קודם, כדי שיקיימו את הספירה בודאי לילה בעונתה האמיתית, עכת"ד. ובכיוצא הלכה הביא את שני הטעמים הנ"ל.

אך דברי המור וקציעה צ"ב, דכל זה נחא לענין תפילת ערבית עצמה, אבל לא לענין קריאת שמע שבה, דחיובה מדאורייתא והיא גם תדיר. ואולי כוונתו, שהרי א"א להפדיר בין ק"ש וברכות' ותפילת ערבית, משום סמיכת גאולה לתפילה, וממילא אם נקדים ק"ש נצטרך להקדים גם תפילת ערבית, ואין להקדים דרבנן לדאורייתא.

ב. הקדמת הספירה בתחילת הלילה.

היעב"ץ במור וקציעה כתב שיש להקדים הספירה ככל האפשר, מיד בתחילת הלילה, ומשני טעמים: (א) משום שבכל המצוות קי"ל זריזין מקדימין למצוות, וכשם שבכל מצוה שזמנה ביום, מצותה לכתחילה משהאיר היום, ה"ה במצוות שזמנן בלילה, חיובן מיד בתחילת הלילה. (ב) יתר על כן, לענין הספירה יש טעם מיוחד להקדים ככל האפשר משום, "תמימות תהיינה", עכ"ד. והטעם השני מובא כבר בלבוש סי' תפ"ט.

ג. האם יש להקדים התדיר כשאנו עומד לפניו.

הנה בשאלה שלפנינו, שק"ש וערבית מתאחרים מפני שיעורים וסדרי לימוד שלפניהם, ה"י מקום לומר, שאין דין להקדימם לספירה מפני שהם תדיר, דכל דין הקדמת תדיר הוא דוקא כששתי המצוות עומדות עתה לפניו, אבל באופן שבין כה וכה התדיר נדחה, אפשר להקדים לפניו את שאינו תדיר, וממילא ראוי להקדים הספירה, ולקיים בה ככל האפשר את שתי המעלות שנתבארו: (א) זריזין מקדימין, (ב) תמימות תהיינה.

אולם יתבאר להלן שאין כלל זה פשוט, וכן מבואר משו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ריש סי' צ"ט) שכתב דהיכא שיש לציבור מנין קבוע בשעה מאוחרת בלילה, וסומכים על זה לאכול קודם ערבית, בימי הספירה אין לומר שיספור קודם שיאכל, דעכ"פ מכיון שערבית וק"ש תדיר הוו, צריך להקדימם לספירה אף כשהם מתאחרים. אלא, שמסקנתו שיכול לאכול קודם הספירה כשם שסומך לענין תפילת ערבית וק"ש על מה שיש קביעות למנין, וה"ה לגבי ספה"ע, עכת"ד. ומבואר מדבריו לעניננו, דאינו רשאי להקדים הספירה אפי' כשהתפילה מתאחרת, דהיינו שיש להקדים התדיר גם בשאין שתי המצוות עומדות לפניו עתה.

ובאמת ענין זה שנוי במחלוקת הראשונים בברכות כ"ח ע"א, והם ב' הדיעות המובאות בשו"ע בסי' רפ"ו ס"ד, וז"ל: היו לפניו שתי תפילות אחת של מנחה ואחת של מוספין, כגון שאיחר מלהתפלל תפילת מוסף עד ו' שעות (ומחצה, טור), שהוא זמן תפילת מנחה, צריך להתפלל של מנחה תחלה ואח"כ של מוסף, וי"א דהיינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהן, כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד

שיתפלל מנחה, אבל אם א"צ עתה להתפלל מנחה, יכול להקדים של מוסף, עכ"ל. ומבואר שלדעה א' אפי' כשאין שתיהן עומדות לפניו, אין להקדים את שאינו תדיר. והעיד על כך כמה ת"ח, שלכאורה אין דאי, שיתכן שגם לדעה א' מדובר באופן שרוצה לקיים את שתיהן עכשיו, אלא שנחלקו מה נקרא עומד לפניו, שהי"א סוברים שאין הדבר תלוי ברצון לקיים עכשיו, אלא בהכרח לקיים אותה דוקא עכשיו, כדוגמא שהביאו שרוצה לאכול סעודה גדולה שאז מחויב מן הדין להקדים מנחה, ואלו דעה א' ס"ל שהדבר תלוי גם ברצון, וכשרוצה לקיים שתיהן עכשיו כעומדות לפניו הן, אבל באופן שרצונו לקיים התדיר דוקא מאוחר יותר, יכול להקדים את שאינו תדיר גם לדעה זו.

אך נראה להוכיח שאינו כן, שלדעה א' אפי' כשרצונו לקיים התדיר מאוחר יותר, אין להקדים את שאינו תדיר, שהרי במקור המחלוקת בתוס' בברכות (שם) כתבו בדעה א': "מכאן יש ליהדר ביום הכפורים להתפלל תפלת שחרית קודם ששה שעות ומחצה ... דאל"כ היו צריכין להתפלל תפלת המנחה קודם", עכ"ל. ובפשוט בסדר היום ביוה"כ אין רגילות להקדים מנחה דוקא לשש שעות ומחצה, ובפרט כשהתפלה מתארכת, שלשם כך הזהירו התוס' מלהתאחר, ומשמע שאפי' כשאין רצונם לקיים שתיהן עכשיו צריכים להקדים התדיר, וכן משמע בתלמודי רבנו יונה, ובחרושי אנשי שם, שם.

וביותר מבואר כן בדברי החזון איש במנחות (סי' ל"ג ס"ק י"א), שכתב להוכיח להלכה כדעה א', מסדר עבודת הקרבנות, וז"ל: "מיהו יש לעיין במש"כ תוס' בברכות (שם) הל' בשם הר"י דאם אינו מתפלל עכשיו מנחה מותר להתפלל להקדים מוסף, הלא הקרבן מוסף ותמיד לעולם אינו מקריב עכשיו תמיד, אלא בשמונה ומחצה, ומ"מ מקדים תמיד למוסף, דאל"כ לא היו אומרים בתפלה שיקדים מנחה, וכבר כתב בהגה"מ ספ"ג מהל' תפלה שרן לפני מורו מהר"מ ולא הורה לדברי הר"י, וכתב דמצא בתשובות טובים מן הראשונים כדברי מהר"מ, וכן הר"מ פסק דמנחה קודמת, אלא שכתב דיש מי שמורה שאין עושים כן בציבור שלא יטעה היחיד", עכ"ל החזון א. - והנה ממה שהוכיח מתמיד של מנחה שזמנה משמונה שעות ומחצה, מבואר דאפי' אם המצוה התדירה מתאחרת אין להקדים את השאינו תדיר.

וכמו כן מבואר בדברי החזון א' שלהלכה יש לנקוט כדעה הראשונה, ובאמת גם בשו"ע הביא דעה זו בסתם והשני' בשם י"א, ובכללי הפסק, הלכה כסתם בשו"ע. אלא שלענין תפלות כתב שאין לעשות כן בציבור כדי שלא יטעו. ובמ"ב בסי' תר"ח לענין מוסף של יוה"כ הביא בשם המטה אפרים שלכתחילה ראוי להיות זהיר להתחיל מוסף קודם שש שעות ומחצה, עיי"ש. ולפ"ז נתבאר המקור לפסק של האגרות משה הנ"ל, שאין להקדים הספירה לתפילת ערבית התדירה, אפי' כשהתפילה מתאחרת.

אך העירו בזה, שבנדון זה לכאורה לכ"ע יש להקדים את התדיר, שהרי מבואר ברמ"א בסי' רפ"ו שם, שלכ"ע אם הגיע זמן מנחה גדולה שהוא מתשע

שעות ומחצה, צריך להקדים תפילת מנחה, והיינו אפי' כשיש שהות להקדים מוסף ולהתפלל אח"כ מנחה, וכל המחלוקת רק בזמן מנחה גדולה, ומקור דבריו מר"י ורא"ש בשם הירושלמי, וא"כ כאן שמדובר כבר בצאת הכוכבים, והגיע כבר זמן ערבית, לכאורה לכ"ע צריך להקדים התדיר בכ"ג.

אולם יש לעיין מה הטעם בהלכה זו, שבהגיע זמן מנחה קטנה לכ"ע צריך להקדים מנחה, ולפ"ז יש לדון אם שייך לומר כן לענין ערבית וספה"ע. ואפשר לבאר הטעם בשני אופנים: האחד, מפני שבהגיע עיקר זמן מנחה קטנה, לכ"ע חשיבא כעומדת לפניו אפי' אם רצונו להתפלל רק סמוך לשקיעה, משא"כ בזמן מנחה גדולה שאינו עיקר זמן מנחה, ולכן לדעה ב' לא נחשב כעומדת לפניו, ואין חסרון אם מקדים את שאינו תדיר, וכמעט זה משמע מלשונו של הרא"ש בברכות (פ"ד סי' ח') בהסבר הירושלמי, וז"ל: משמע שכך א"ל רבשעת מנחה קטנה שהוא עיקר זמן המנחה, אז יש להקדים תפילת המנחה וכו'.

ואפשר להבין גם באופן אחר, שהחילוק בין זמן מנחה קטנה לזמן מנחה גדולה, משום שבמנחה גדולה יש עוד זמן רב עד סוף זמן המנחה, ולכן בזה ס"ל לדעה ב' שאם אינו מחוייב להתפלל מנחה כעת, לא נחשבת כעומדת לפניו, משא"כ בהגיע זמן מנחה קטנה שאז הזמן כבר מועט, בזה כ"ע סוברים שיש להקדים תפילת מנחה התדיר. וכן משמע קצת מתוך דברי הרבינו יונה שם, וז"ל: אבל בזמן מנחה גדולה, כיון שעוד היום גדול, מתפלל מוסף ואח"כ מנחה, עיי"ש. והנה הנפק"מ בין הטעמים הוא הנדון של ערבית וספירה, שלפי הטעם הראשון, ה"ה י"ל לענין ערבית, שלכ"ע יש להקדים ק"ש וערבית מפני שהגיע עיקר זמנם שהוא זמן צאת הכוכבים, אולם לטעם השני, יש לדמות ערבית לזמן מנחה גדולה, שהרי זמנם כל הלילה, וכשהזמן גדול, לדעה ב' לא צריך להקדים התדיר, כשאינו מחוייב להתפלל עכשיו, ושוב הנדון תלוי בכ' הרעות וכמבואר לעיל. [ויש לדמות לנדון זה שאלה נוספת, לענין ערבית ונר חנוכה, והוא שכיח בזמננו, במקום שיש קביעות במשך ימות השנה להתפלל ערבית בשעה מאוחרת, והוא נוהג להדליק נר חנוכה בצאת הכוכבים, האם צריך להקדים בימי החנוכה להתפלל ערבית או יכול להקדים נר חנוכה, וערבית יתפלל מאוחר יותר כהרגלו כשאר ימות השנה. ואם כנים דברינו, הרי עפ"ד החזון איש והאגרות משה יש להקדים ערבית. אולם למעשה צ"ע באופן שיש חשש שיעבור עיקר זמן ההדלקה, ואכמ"ל].

ד. מעלת ברוב עם וזריזין מקדימין, איזה מהן עדיף.

ויש לברר לפי הצד שאין צורך להקדים ק"ש וערבית התדירין, בזמן שהיא מתאחר, האם ראוי להקדים הספירה ביחידות משום שתי המעלות שנתבארו, וזריזין מקדימין ו"תמימות", או שמא יש להעדיף להמתין לספור עם הציבור כדי לקיים הספירה ברוב עם הדרת מלך, ומובא בכמה פוסקים שיש מעלה לספור בציבור וברוב עם, כן הביאו בח"י והבאה"ט כסי' תפ"ט בשם השל"ה הק', וכן מובא בשם סדר היום, בספר חוקת הפסח ודברי הגאונים ועוד.

ואכן ענין זה שנוי במחלוקת האחרונים, החיי אדם בכלל ס"ח בהל' והירות במצוה ס"ו הוכיח מהגמ' בר"ה (ל"ב ע"ב) שזרזין מקדימין עדיף מברוב עם, וכן מצינו שדנו בזה הגו"כ בס' רכ"ט לענין ברכת החמה, שהמ"א (בס"ק ה') הביא בשם מהר"ל שציוה להכריז בערב, שלמחר יזהר כל אדם כשרואה הנץ החמה, יברך, אך במשאת בנימין כתב דכשיוצאים מבהכ"נ מתאספים הקהל יחד ומברכים, ע"כ מובא במ"א. ובשו"ת חת"ס או"ח ס' נ"ו כתב שטעמו של המשאת בנימין משום ברוב עם הדרת מלך, וע"פ זה נתיסד המנהג לברך כשיוצאים מבהכ"נ, ומשמע דס"ל דברוב עם עדיף מזורזין מקדימין, ודלא כמהר"ל. ובשע"ת שם ס"ק ב' הביא בשם המחזיק ברכה שהוכיח מהגמ' בר"ה להיפך שזרזין מקדימין עדיף, וכמו שהוכיח הח"א, וכן כתב בספרו ברכ"י בס' א' ס"ק ז'. והשרי חמד (מערכה ז' כלל ג') הביא דברי הח"א והברכ"י, וכן גם הביא מס' ראה חיים פ' לך לך, ולב חיים ח"ב ס' קכ"ז, והסיק דבריהם לענין ברית מילה. סיכום השיטות מהמובא לעיל: שהמשאת בנימין והחת"ס סוברים שכרוב עם עדיף, ומאידך, המהר"ל, הח"א, הברכ"י, והשריח, הסכימו שזרזין מקדימין עדיף, ולשיטתם היה ראוי להקדים הספירה ביחידות, וגם מטעם נוסף של "תמימות", לולא הנרון רתדיר הנ"ל. [ויתכן שהמשאת בנימין כתב דבריו דוקא כברכת החמה שהיא מצוה נדירה ביותר, ולכן עדיף לעשותה בעסק גדול וברוב עם, ואין מזה הכרח למצוות אחרות, וצ"ע].

ה. האם יש רא' מהמ"א לנרון שלפנינו.

המ"א בס' תפ"ט ס"ק ז' כתב: ונ"ל דמותר לספור אחר צאת הכוכבים אפי' לא התפלל עדיין ערבית, אפי' במוצאי שבת, רחא לילה הוא לכל מילי, ואפי' לקדש ולהבריל מותר קודם תפילה עכ"ל, והובאו דבריו במ"ב ס"ק י"ח. והנה אף שעצם דבריו, לומר שאין הזמן תלוי בתפילתו, עכ"פ יש לעיין באיזה אופן מדובר, ויתכן שמדבר מהאופנים הנ"ל, כשתפילה מתאחרת, ולפ"ז יהי' מוכח מהמ"א שמותר להקדים הספירה, ואין ענין ככה"נ להקדים התדיר.

אך מכמה אחרונים נראה שהבינו שבמ"א מדובר באופן אחר, כמי שהתאחר לביהכ"נ והציבור כבר התפללו, ועתה עומדים לספור ספה"ע, שבוה עדיף מכמה סיבות שיקדים ויספור עמהם, ואח"כ יתפלל ביחידות תפילת ערבית, כן כתוב בדברי הגאונים, וכן מובא בשם הלך"ט, וכ"כ בספר מועד לכל חי, והוסיף, "כמש"כ המ"א". וכתבו כמה טעמים להקדים את הספירה באופן זה: א) שלא יחשבו בו שאינו סופר. ב) מעלת ברוב עם. ג) שמא ישכח. ולפ"ז אין רא' מדברי המ"א לנרון שלפנינו.

ו. טעם להנהיג, שתמיד יש להסמיך הספירה אחר ערבית.

מלבד הדברים שנתבארו עד כאן, יש לומר מסברא שראוי להסמיך תמיד את הספירה לסדר התפילה, כדי שלא יבואו לידי שכחה, ואז יפסידו המצות בימים הבאים לדעת הבה"נ, ולא יוכל לברך. ודומה לזה מצינו בשו"ע בס' תפ"ט ס"ג בציבור המתפללים מבעוד יום, שימנה עמהם בלא ברכה, ויתנה שאם ישכח לספור

אח"כ בביתו, יצא בספירתו עם הציבור, ובביתו יספור שוב. וכתב שם הביאור הלכה, דאע"ג דמעיקר הדין כל זמן שאינו לילה אינו זמן ספירה, מ"מ יש מקומות שנהגו להקל בזה משום שהיו רגילים להתפלל ערבית קודם חשיכה, וחששו שאם לא יספרו אז בציבור, וילכו כל אחד לביתו, ישכחו מחמת סירדא ולא יספרו. ובהמשך דבריו כתב הבה"ל, דאף מי שהוא ת"ח ולבו נוקפו שמה יסדר וישכח לספור ביחידות, יכול לספור עם הציבור אך לא יכרך אז וכו', עכת"ד. ולכן אפשר לומר שמאותו טעם דשכחה ראוי לקבוע מנהג שלא להקדים ולא לאחר הספירה, אלא תמיד להסמיכה לאחר תפילת ערבית. ובפרט למה שנתבאר שגם באופנים אלו יש להקדים התדיר.

ובשו"ת שבס הלוי ח"ו סי' נ"ג דן בענין זה, וכתב כסברא זו להמליץ טוב על ישראל, ושיטתו שם לענין הנדון תדיר, שמכיון שאין תפילת ערבית עומדת לפניו, אפשר להקדים את הספירה שאינו תדיר, אך לא נהגו כן, ואין ראוי לנהוג כן וכסברא הנ"ל, דמכיון שספירה הוא דבר הנשכח בקלות, אם יהי' צריך לספור כל אחד לבד בתחילת הלילה ואח"כ יבואו להתפלל בצבור ולא יספרו, קרוב שישכח הספירה לגמרי, וע"כ הנהיגו שיספרו בזמן שהציבור מתפללים. ועיין שם שלדעתו אם לאיזו סיבה צריך להתפלל גם ערבית ביחידות מאוחר בלילה, יכול בכה"ג להקדים לספור בתחילת הלילה. אך כל זה לשיטתו שאין חשש משום הקדמת "שאינו תדיר".

מסקנת הדברים: אם התפילה בציבור מתאחרת מפני שיעורים וסדרי לימוד או שאר סיבות, או באופן שיגיע מאוחר יותר למקום שיש מנין, אין להקדים הספירה, אלא ימתין לספור אחר תפילת ערבית, או משום תדיר או משום הנהגה כרי שלא ישכח.

אלון בכות

על הלכה מאתנו

הנה"ח מו"ה פינחס הכהן פינטשאווסקי ע"ה

המקום ינחם את כל המתאבלים עליו בתוך שאצו"י, אמן.

המערכת

עולת שבת בשבתו

נשא

ומן העפר אשר יהי' בקרקע המשכן. בבעל הטורים הביא תיבת בקרקע"ע ב' במסורה, דין, ואידך, ואם יסתרו מנגד עיני בקרקע הים (עמוס ט'). וי"ל בזה, דנודע אומרים ו"ל (סוטה ה' ע"א) עה"פ מדרם וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עניו. אמנם מבואר בספה"ק, דיש ענוה פסולה שגורמת ההיפך, להרחיק ח"ו השראת השכינה, והיינו מי שמשפיל עצמו כל כך עד שנחשב בעיני עצמו לאפס ואין, וגם נמאס עבודתו בעיניו, כאומרו שאין להקב"ה נחת רוח מתפלתו וממעשיו הטובים, איש כזה לא נקרא בשם עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה קצת למינות, ושורשו יאוש ומרה שחורה רח"ל, אשר גורמת הסתרת פנים ח"ו. (עיין בזה בספה"ק קדושת לוי בקדושה שלישית, ובספה"ק עבודת ישראל בפ' שופטים).

וזה יש להעמיס בדברי המסורה, ומן העפר אשר יהי' בקרקע, כל' אם ידמה האדם את עצמו לעפר וקרקע, להחזיק במדת הענוה כראוי, אז יזכה להיות, המשכן, שהקב"ה ישרה שכינתו עליו. – אבל אם יחזיק עצמו בקרקע הים, שמוריד את עצמו מטה מטה, וזה שפלות יותר מדאי הנובע ממרירות ויאוש רח"ל, אז יסתרו מנגד עיני, שהקב"ה מסתיר פניו ממנו ומסלק שכינתו מעליו ח"ו. (כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

בהעלותך

במדרש, הרוצה לידע תחיית המתים מן התורה, יראה והנה מרים מצורעת כשלג. וי"ל דלכאורה אינו מובן מדוע אהרן לא נצטרע, רק התירוץ כי אהרן הי' לו כח התורה, וכתוב מרפא לשון עץ חיים, היינו כי התורה מרפא את הצרעת, ולכן קורין את חג השבועות עצרת היפוך צרע"ת, דעל ידי התורה מגין, על דרך שאמרו (ערכין ט"ו ע"ב) מה תקנתו יעסוק בתורה. וזהו, הרוצה לידע תחיית המתים מן התורה, רעל ידי התורה תצמיח חיות, היפוך מצורע דחשוב כמת, יראה והנה מרים מצורעת, ולא אהרן, הרי מוכח דהתורה פועל, והבן. (הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא טויבש אבד"ק יאס וצ"ל)

שלח

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, והי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לר'. ולכאורה פסוק זה נראה

(1) הועתק מכת"ק שהגיע אלינו מעזבונו של הרב הגאון מוה"ר יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק יאס. תנצב"ה.

כמיותר, ודי ה' לומר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה לד', ומהו אומרו והי' באכלכם מלחם הארץ. אמנם י"ל עפ"י מה שכתב הרב נחלת בנימין טעם למה המן לא היתה חייבת בחלה, כי המן ירד מן השמים, וחלה חובת קרקע היא ואינה נוהגת אלא בארץ. והנה איתא בסוף פרק קמא דקידושין (ל"ח ע"א) דבז' באדר מת משה ופסק המן מלירד, והיו בני ישראל מסתפקים מהמן שבכליהם עד ששה עשר בניסן, והיינו דכתיב (יהושע ה') ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח. וזשה"כ, כבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה והי"ה באכלכם מלחם הארץ, דהיינו משה עשר בניסן ואילך, אז תרימו תרומה לד', אבל קודם לכן, כל זמן שאתם אוכלים מן המן שבכליכם, אין אתם חייבים בהפרשת חלה, דלאו לחם הארץ הוא, אלא לחם היורד מן השמים.

(הגאון מוה"ר יצחק גוניס בעל שער המלך וצ"ל)

קרח

בוקר ויורע ד' את אשר לו. י"ל כוונה בזה, דנודע דנסיון העושר הוא יותר קשה מנסיון העוני, והוא כור המבחן להבחין את האדם אם אמונתו צרופה באלקיו באמת או לא, וכמאמר הכתוב (משלי ל') פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ר', ופירש"י, פן אשבע מתוך עושר, וכחשתי בהקב"ה מרוב גאווה, ואמרתי מי ר', כלומר אין אלקים (ח"ו). וכן אמרו חכמז"ל בגמרא (ברכות ל"ב ע"א) אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם בשכיל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל. הרי דעל ידי העשירות בא האדם לפעמים לידי כפירה באלקי ישראל ח"ו. וזשה"כ, בוקר, כשזורח שמש ההצלחה על האדם, אז, ויורע ד' את אשר לו, כי ע"י נסיון העושר יובחן האדם אם רחוק נאמנה לד'.

(כ"ק מרן ארומז"ר שליט"א)

(2) כן כתב באחד מדרשותיו שנדפסו בסוף ספר דרכי הים (שאלוניקי תקע"ג).

תמיהות ויישובים

פליאה על ספר הפליאה

בבגדי ישע על המרדכי במס' יומא (אות ז') כתב, וזהו אותיות של בשכמל"ו, שהוא ר"ת של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שאותם אותיות הם נמצאים שימוש לשם, ולא אחרות, כמו שכתב בספר הפליאה ז"ל, שלכן נתייחדו תיבות אלו של בשכמל"ו וכו' כי שם ד' ברוך הוא וכו' משתמש מכל אותיות האלפא ביתא כאלה אותיות לכד, הב' כמו אך בה' אל תמרודו, בשי"ן כמו אשרי העם שה' אלוקיו וכו', עכ"ל עיי"ש. ופלא היא, דהא איכא נמי אות ה', דכתיב בירמי' (ח'), ט' ה' אין בציון, (ודבר זה ידוע בחכמת הרקוק, דיש כלל "משה מוציא וכלב מכנים", ופירושו, כשיש אותיות מ' או ש' או ה' אצל השם, אז מוציא, ר"ל שמוציא בפיו את ההברה של אות הראשונה מן השם כפת"ח, וכשיש אות ו' או כ' או ל' או ב', אז מכנים, ר"ל שמכנים ומבליע אות הראשונה בלא פת"ח), ומצוה ליישב.

אהרן הלוי אלבוים
ברוקלין, ניו יארק

תמו' בספר מקרי דרדקי

בספר מקרי דרדקי על התורה, מהגאון ר' הלל אבר"ק קאלמייא זצ"ל, בפ' בהעלותך (אות רי"ד), הביא הפסוק וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא כי קרבן ד' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא, ומדקדק שם על כפל הלשון, רמאחר שכבר אמר ונכרתה, למה הוסיף חטאו ישא, וגם יל"ד על שינוי הלשון, דבתחלה אמר ונכרתה, ואח"כ אמר חטאו ישא. על כן כתב לחדש, דהן אמת אם ביטל מצות עשה של קרבן פסח כשחל ערב פסח בימות החול, אזי עונשו כרת, אבל אם חל ערב פסח להיות בשבת, אז אם לא הקריב קרבן פסח אין עונשו כרת, רק הוי כמו ביטל שאר מצות עשה, שאין עונשו כרת, והטעם לחלק ביניהם הוא, כי סוף כל סוף על ידי שלא הקריב קרבן פסח, גרם שלא נתחלל שבת בשחיטת הקרבן שג"כ עונשו כרת, ונהי שאמרה תורה ששחיטת הפסח דוחה שבת, אעפ"כ עונש כרת ליכא. ובוה מפרש כוונת הפסוק, וחדל לעשות הפסח, היינו כשחל ערב פסח בימות החול, אזי ונכרתה, אבל אם קרבן ד' לא הקריב במועדו, דהיינו כשחל ערב פסח להיות בשבת, אזי רק חטאו ישא, אבל עונש כרת ליכא, עכ"ד.

ויש לתמוה על דבריו, מגמרא מפורשת במס' פסחים (דף צ"ג). ממאי דהאי חטאו ישא כרת הוא, גמר חטאו דקרבן פסח מחטאו דמברך את השם, מה להלן כרת אף כאן כרת, יעו"ש. הרי בהדיא דמה דכתיב חטאו ישא האיש ההוא, היינו כרת, וצ"ג.

משה יואל פארסטער

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

דקדוקי סופרים

בספר צמח צדק (להגה"ק מליבאוויטש זצ"ל) בחידושו על הש"ס במס' עירובין פרק ב' משנה ד' (ד"ה ר"י אומר) כתב בתוך דבריו וז"ל: ומ"מ לא ראה הריטב"א דברי הגהות מיימונית הנ"ל וכו'. - דבר זה פשוט לכל, דהריטב"א לא ראה להגהות מיימונית כלל, שהי' בן דורו, (תלמיד מהר"ם מרוטנבורג, כידוע*).

בשו"ת בית שערים חאו"ח סי' ש"ב (ד"ה הנה) כתב: וסברא זו דמינו דהוי שיעור לענין אכילה, חשיב נמי שיעור לענין הוצאה, כבר האריכו האחרונים, ועיין ישועת יעקב חאו"ח סי' ש"א, אבל מה שכתב זכר לדבר משיטת המרדכי, אין זכר למו במרדכי, עכ"ל. - הנה באמת יש זכר למו בהגהות מרדכי במס' חולין בקטע הראשון, עיי"ש.

בספר מלחמת חובה (ירושלים תרמ"ה) מאת הגאון מוה"ר אליעזר וועבר אבד"ק אדא זצ"ל, נדפס בראש הספר מכתב מאת כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע, ובתוך הדברים כתב: כבר שמעתי זה כמה בשם חו"ז הגאון הקדוש [מוה"ר שלום הלוי אבד"ק קאמינקא] זללה"ה, אשר הפליא את בעהמ"ח ס' חיי אדם, עד כמה החכים בקראו שם ספרו חיי אדם, יען שמהכל עושים בעתים הללו קיצורים, ומזה לא ירצה שום אדם לעשות קיצור, כי מי יבוא לקצר חיי אדם ח"ו, עכ"ל. הנה לא הועיל מאומה כמה שקרא שם ספרו חיי אדם, כי בשנת תרי"ח לפ"ק, ושוב שנית בשנת תרכ"ג לפ"ק, נדפס בעיר ווילנא [על פי הממשלה] ספר בשם "קצור מספר חיי אדם".

(* דבר זה הועתק מכתבי הג"ר חיים דוב גראס אבד"ק פעטריווא ז"ל.

פני' דחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם במקורם האפשרי בלי שום שהיות.

חרות על הלוחות

בספר מעלפת ספירים מאת הגאון מוה"ר שלמה אלגאזי זצ"ל, הובא (בתחלת הספר) דברי הוזה"ק בספר בראשית דף ס"ו ע"א, כי יותר מועיל העוסק בתורה מכל הקרבנות שנאמר זאת התורה לעולה למנחה וכו'. וכתב על זה הגאון הנ"ל, שהדבר צ"ע היכי מוכח יותר מהקרבנות, ודלמא שקולים, עכ"ל.

כשנדפס הספר הנ"ל פעם שלישית בשנת תקמ"ו לפ"ק בעיר דיהרנפורט, הביא שם המוציא לאור בסוף הקדמתו, מה שראה רשום בכת"י הגאון מוה"ר מיכאל שמעון מייא מברעסלא זצ"ל, ליישב דברי הוזה"ק, וז"ל: לכאורה לענ"ד דברי הוזה"ק, כעצם השמים לטוהר, להיות דברי תורה אינם בטלים לעולם, משא"כ קרבן נתלה בסכת קיום המקדש, וכן עתקה גברה חיל סיבת התורה על הקרבן, היות הקרבת הקרבן לא תעמידהו בטח כי לא יחטא עוד מן הלאה, וכן בהבאת עולה לא נפטר עדיין בהבאת חטאת וכדומה, עי' מג"א סי' א', משא"כ אור התורה, בעוסקו בה, תהלה נרה עלי ראשו להצילו מכל עון לבלתי חטא עוד, וכדא' סוטה כ"א ע"א תורה מגינה ומצלי אף בעדנא דלא עסיק ב', וכן לא יצטרך לכל ענייני קרבן, וכדאיתא סוף מנחות ק"י ע"א, אלא אמר רבא זאת התורה כו' כל העוסק בתורה אין צריך לעולה ולחטאת כו', הכוונה כענין שביארתי, דאין צריך לכל הקרבנות, כי אם בעוסקו רק בענין א', כבר נתכפר בכולן, ומגינה ומצלי, עכ"ל.

הנה בגנזי ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען, מונח ספר מעלפת ספירים דפוס דיהרנפורט, שה' שייך אל הג"ר מיכאל שמעון מייא הנ"ל, וכשנתנו במתנה לאחד מידידיו, רשם בדף הפנוי בראש הספר בזה"ל: לרקמות האהבה בין יריעות הנפשות, להקים חברית אשר בינותינו, יובל שי לו, זה ספר נחמד להשכיל לבות בני האדם למען דעת דרכי ד' יחפזון, גם ימשחם שמן ששון מחיבור הידידות אשר בקרבינו, כל עת עיניו המה יביטו יראו בו בהקדמת המביאו לדפוס, יען כי שמי בקרבנו, אשר העלה ואשר הביא המביאו, איזה דבר אשר ראה רשום בתוכו בעודנו הספר בחיקי. ממני אוהב דבק מאח חבר ליראי ד' וחושבי שמו, הק' מיכאל שמעון מייא מברעסלא בהרב הנכבד הקצין הן גביר מפורסם צדיק וישר מוהר"ר מיכל מ"ס נ"י.

והאמת אנייה, כי מעודי חבקתי זה הספר, נשקתיו חקקתיו עלי לוח לבי ללמדו תמורת הספר הקדוש הוזה"ר, אשר רבה מאוד תשוקתי אליו, ואולם את האלדים אני ירא מגשת אליו פון יקחני רעיון רוחי לקחת גם מעץ החיים שם נטעי הדעת והחכמה הספונה הנסתרות לד' אלדינו אשר לא השיגה ידי עודני לאכול מפרים, וזה הספר הנכבד אחוזתי ולא ארפנו, קחתיו על זרועות עיוני בו כל עת וזמן, ואת אשר שם ד' בפי לבנות ולנטוע, אותו שמרתי לרשום בתחלת הספר עלי גליון בקוצר נמרץ רק לזכרון בין עיני לבד.

והנה זה האיש המביאו לדפוס, לתתו עיני תשוקתו בו להדפיסו, לקח מאתי הספר ההוא, ואני שכחתי באותן דברים אשר רשמתי בדף הדבוק בתחלתו, והדפיס

בלתי רשיוני כפי אשר ראו עיניו מלה במלה, ובאמת קצרתי במקום שראוי להאריך, ולולא צויתיו והזהרתיו לבלי ימלא לבו מהרפים עוד משמי, הנה כבר העלה נם שארי הרברים בספר, ואני לא חפצתי באלה להפיץ אמרותי על פני תבל ולפני גדולים ינחנו, ומה יענה השועל בסוכת השחל. ואמנם זאת, לאשר כבר הדפיסו, ולדעתי הקלושה הרברים טובים ונכוחים מישרים למוצאי דעת, ברצותי על כן לבאר הדבר קצת.

במ"ש ליישב קושית הגאון האלגנאי ז"ל, עודנו יש מקום לתפוס אותי, כי יסוד הקושיא של הגאון ז"ל הוטבע על אדני הכתוב שהביא הזוהר, להיות ממנו עדיין בלתי מוכח דהתורה גדולה וטובה יותר מהקרבנות, האומנם הסברא החוצית נותנת. ואולם לענ"ד נכון דברי הזוהר, והוא היות לא יתכן להגדיל דבר יקר בערך על זולתו, אם אמנם גדול עצום ורב הוא ממנו, אם אינם שווים ודומים בסוג אחד, דרך משל, הזהב בלתי ספק הוא נחמד ויקר יתר מהנחושת, האומנם באיכותה וכמותה עתקה גם גברה חילה על הנחושת, עכ"פ במהותה אין המיון זה לזה ואינם בסוג השווה, ואולם יתכן להגדיל הזהב על זהב זולתה, להיותם דומים במהותם, כן הענין בהגדלת ערך התורה על הקרבנות, האומנם באיכות וכמות חילה, ינוב מאוד לעומתם, עכ"פ במהות לא ישוו בה, אם לא נדע תחילה ראי' מהכתוב כי יש להם במהות מקצת יחוס זה עם זה, והוא בהוראתו כי התורה מכפר כמו הקרבנות, או לבב היודע מעצמו יבין כי היא גדולה וחזקה יותר בסיבות המבואר בהקדמת המביא לדפוס יע"ש [הובא למעלה].

ובדרך זה מבואר אצלי לענ"ד כוונת אמרם ז"ל שקולה מיתת צדיקים כחורבן בית אלדינו, ובמקום אחר אמרו גדולה מיתת צדיקים יותר מחורבן בית אלדינו, דלפי הנראה לעין הרואה מפאת האיכות וכמות גדלה מיתת צדיקים על חורבן בית אלדינו לבעבור חורבן הבית הוא צרה ישינה, כאמרם ז"ל בכתובות, ומיתת צדיקים היא צרה חרשה, ואולם במהות לא נדע אם שווים הם, ולא יתכן א"כ להגדיל ערך מיתת צדיקים על חורבן הבית, עד אשר יאמר תחלה כי יש להם יחוס יחדיו ושקולה מיתת צדיקים כחורבן בית אלדינו.

עוד רשמתי בקיצור נמרץ ביאור הגמ' סוף מנחות ק"י, ארשב"ל מה דכתיב זאת תורת העולה כו' כאלו הקריב עולה כו' אלא אמר רבא כו' אין צריך לא עולה ולא חטאת כו'. ריש להבין לכאורה, דמה יתן ומה יוסיף רבא בדבריו יותר ממה שנראה מדברי רשב"ל, ועיין רש"י. ולענ"ד כפי המבואר נכון הוא, דהוסיף רבא הסיבה שנגלה בה תורתנו על הקרבנות הוא כי בהבאת הקרבן עולה כו' עדיין לא נשמר כל ימיו אשר חי על פני האדמה שלא יהי' צריך להביא שנית ושלישית, לא כן התורה היא מגינה ומצלי אף בעידנא דלא עסיק בה, וכאמרם ז"ל בסוטה כ"א.

מכתבים אל המערכת

בס"ד. י"ב למטמוני"ם נ' לפרשת טהרה תשנ"ו לפ"ק.

לכבוד המערכת.

ברצוני להעיר איזה הערות בקובצי כרם שלמה:

(א) בקונטרס קע"ח עמוד מ"ד, כתב הרה"ג ר' יעקב חיים סופר שליט"א מאמר נפלא בענין קריאת התלמוד, דלפעמים מצינו מחלוקת האיד לקרות תיבות כגמרא. - יש להוסיף על דבריו, מהגמרא בבבא בתרא דף ק"ו, דנחלקו אמוראים אם לקרוא תיבת פחת שבמשנה עם חולם (פחות), או עם צירי (פחת), עיין שם ברשב"ם ובהגהות ה"ב אות ה'.

(ב) שם עמוד נ"ד אות ב', מובא מאמר מכתב יד לא נודע למי, בשם הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווע וצ"ל, שלא להתפלל בתפלת היהי רצון (אחר ברכת המעביר שנה מעיני), ולא לידי הרהור עבירה, דכיון שאמרו בגמרא שאין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום, הרי זה תפלת שוא. - גם בספר ליקוטי מהרי"ח על תפלה הנ"ל, מביא כן בשם הגה"ק בעל דברי יחזקאל וצ"ל, ואולי הכתב יד הוא מבעל ליקוטי מהרי"ח.

(ג) בקונטרס קע"א עמוד ל"ה אות ז', מקשה רלמ"ד מין במינו לא בטיל, למה צריך להא דבר שיש לו מתירין לא בטיל, ומתרץ דלענין מין במינו אולינן בתר טעמא ולענין דבר שיש לו מתירין אולינן בתר שמא. - ולכאורה זה אינו, דעיין בש"ך סימן צ"ח ס"ק ו' דלגבי תערובות יותר מששים אולינן בתר שמא, וא"כ גם לענין מין במינו דלא בטיל למעלה מששים אולינן בתר שמא, והדרא קושיא לדוכתה למה צריך להא דרבר שיש לו מתירין לא בטיל. - גם מה שכתב שם, דשייך דשיל"מ במין בשאינו מינו, כנון שלבנו בה מאכל וכדומה שמתקן הקדירה, לכאורה גם לענין מין במינו לא בטיל, דעיין שם הסברא בזה, וכל שעשוי לתקן נידון כמין במינו. - גם מה שכתב שם באות ח', דהא דשיל"מ הוא רק במינו, הוא חידוש הרמב"ם, ומאן דס"ל לא בטיל, לא יסבור כהרמב"ם. דבר זה אינו מובן, דמה יעשה הרמב"ם עם מאן דאמר בגמרא דמין במינו לא בטיל. ומה שנ"ל ליישב, רידוע מהר"ן בנדרים דהא דשיל"מ לא בטיל, והו משום דדומה למין במינו, ובה מודים חכמים לרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, וא"כ נראה דלמ"ד מין במינו לא בטיל, באמת לא צריך להא דשיל"מ לא בטיל (רק לענין ספיקות, דמחמירים בדשיל"מ).

(ד) בקונטרס קע"ט עמוד נ"ו אות ה', הקשה על ספה"ק קדושת לוי פ' תצוה שכתב בענין הששה מדות, "הד' והה"א הוא האמונה". פשוט רכוונתו למדות נצח והוד, שהם מרומזים בשני רגלים שמדמוזים לאמונה (כמו שכתב בספה"ק דגל מחנה אפרים בשם זקנו הבעש"ט). ועל כן צריכין לפרש שיש שתי בחינות באמונה, וכמ"ש הקדושת לוי בפרשת משפטים ד"ה ויראו את אלקי ישראל, ובפרשת בא ד"ה דאשו על כרעיו.

(ה) בקונטרס ק"פ עמוד נ"ד, הובא דברי הגר"י אבולעפאי, שכתב שאין להכשיר כלי חרס של מקדש על ידי מילוי נחלים (אף דבראורייתא לא חיישינן דלמא חיים), עפי" מה שכתב הרמב"ם דהשורף עצי הקדש לוקה, וא"כ חששה התורה דלמא חיים שלא יבא לעבור האיסור מן התורה ויפקע במגן ויעבור על לא תעשה דשורף עצי הקדש, והקשה עליו השער המלך, דהא יש תקנה לשורף בעצי חולין. וכתב בקונטרס הנ"ל לתרץ, דאין כוונת הגר"י אבולעפאי שיעבור על שריפת העצים, רק שיעבור על השחתת הקדירה, וכמ"ש "ויפקע במגן". - ויש להעיר, דאין שום ראי' מתיבות "ויפקע במגן" לדבריו, דכוונת הגר"י אבולעפאי, דכיון שיפקע הכלי בחנם יעבור על שריפת עצי הקדש, ופשוט. ועוד, דלדבריו למה הביא דין הרמב"ם דשורף עצי הקדש לוקה, הא אין זה המקור שלא להשחית דברי קודש, ועל כרחק רכוונתו כמו שהבין השער המלך.

(ו) שם בעמוד נ"ו אות ה', ובעמוד ס"א אות נ', אם משה רבינו זכה לשער הנו"ן (דכנמרא איתא שזכה רק למ"ס). - עיין בזה בספר מגלה עמוקות על ואתחנן אופן י"ב, דקודם מותו זכה משה רבינו לשער הנו"ן. ועיין עוד בספה"ק תולדות יעקב יעקב יוסף פרישת דברים בשם הבעל שם טוב, דשער החמשים הוא חוזר ומתחיל נ' שערים למעלה מזה, וכן למעלה למעלה עד אין סוף, וכמו דשנת החמשים של יובל עולה לכאן ולכאן, ועיין כעין זה בספה"ק חסד לאברהם פרישת בראשית (פ"ד ענף ב' אות ב') בשם הבעש"ט.

(ז) שם עמוד נ"ח, על דברי המהרש"א בסנהדרין צ"ח: דינון שמו של משיח מרמז לשם הוי"ה באסכ"ח וכו'. - רוב דבריו כבר נכתבו בספר מדגליות הים עמ"ס סנהדרין שם. ומה שהקשה שם לבסוף, אם לעתיד יהי השם הוי"ה או יהי"ה, עיין בספה"ק קדושת לוי פרישת תולדות ד"ה גם ברוך יהי, שהסביר דברי האריז"ל, שכוונתו שהשם הוי"ה יהי במדרגה כאילו הוא ב' פעמים יו"ד ה"א, ואתי שפיר. ועיין דשכ"ס עה"ת כפ' שמות ד"ה זה זכרי (כא"ת ב"ש).

(ח) לכבוד יום מתן תורה הכא עלינו לטובה, הנני להעתיק מספר דברי שאול תנינא על שיר השירים (ד"ה ודגלו עלי אהבה), מה שהביא בשם הנאון ר' צבי חרף ז"ל בעמח"ס סיכ ניסין וזה לשונו: שפירש מ"ש והערכ נא ה' אלקינו את דברי תורתך וכו' יודעי תורתך לשמה, וכיאר רהנה מי שמבין בתורה, התורה משמחת לבבו, והוא אינו יכול ללמוד כל כך לשמה, שמענג עצמו בתורתו, ואדרבה מי שהוא גם השכל ואינו לומר רק משום שנצטווה ללמוד, זה יוכל ללמוד לשמה, ולכן תקנו והערכ נא ה' אלקינו את דברי תורתך וכו', והיינו שנבין מתיקות ועדיבות התורה, ובכל זה נהי' לומדי תורתך לשמה ורפח"ח, עכ"ל. וידועים דברי האנלי מל בהקדמתו, דעיקר תורה לשמה הוא כשמבין ומתענג בתורה. ועיין בספה"ק אנרא כדלה סוף פ' חיי שרה (ד"ה במדרש בפרשה זו) וזה לשונו: והנה שאלו תלמידי בעש"ט לרבם קדוש ישראל, מה יעשה האדם שיש לו תענוג מרבירי תורה ולבו שש ושמת, ואם כן נהנה מהתורה, והשיב שזהו מסגולת התורה בעצמה שהיא משמחת ומשישה נפש האדם, אף על פי שאין כוונת האדם רק לעשות נחת רוח להבורא יתברך, אף על פי כן בסבט בא לו התענוג הנפלא בהכרח, ואם כן הוא מוכרח בדבר, ואין הקב"ה בא בסרוניא עם כריותיו לומר להאדם למה נהנית מכבוד התורה, עכ"ל.

(ט) עוד ראיתי להביא כאן איזה ענינים מהבעש"ט זי"ע, שיומא דהילולא שלו הוא בחג השבועות, וכמדומה שאין הענינים נודעים כל כך, וזה לשון ספה"ק בן פורת יוסף (מובא בספר בעש"ט עה"ת פ' נח אות קס"ז), ופעם אחת שאל השואל למורי ולה"ה, אם אמר כמה תיבות בקריאת שמע ובתפלה בלא כוונה, אם רשאי לחזור פעם שנית ולאומרם בכוונה, ואמר בזה הלשון וכו' אל יאמר פעם ב' רק יהרהר במחשבה ובכוונה אותן התיבות שאמר בלא כוונה, עכ"ל. (עיין שם ההסבר). ובספה"ק אנרא דפרקא (סימן ס"ב) כתב, והנה בעינינו ראינו כמה פעמים מצדיקי הדור (ממה שמשמע מכתבי של מדינו הרבי ר' בער זצ"ל), שאומרים התיבות כמה פעמים מחמת גודל תשוקתם אינם יכולים ליפרד מהתיבה, ולדעתי כי בחניות שונות הם, כי דברי מהרד"כ הם כשכבר נגמרה התיבה בכל שיעור קומה, מה שאין כן [כ]שכופל התיבה כרי שיאמרנה בתשוקה נכבדת יותר לגמור שיעור קומתה ברוחניות מה טוב חלקו, עכ"ל. ולכאורה בתולדות יעקב יוסף הנ"ל מפורש בשם הבעש"ט להיפך, וצ"ע.

(י) בספה"ק כתר שם טוב (סימן תכ"ג) כתב בשם הבעל שם טוב, שהזהיר מאד ללמוד ד' [חלקי] שולחן ערוך כלי שום פירוש וללמוד עם קטנים וכל שכן הגדולים, כי מחמת מניעות לימוד זה התורה משתכחת מישראל, כי אם כשרוצה לפסוק רין אזי יעיין היטב במפרשים. וזה לשון הרבי ר' בער זצ"ל בספר אור האמת סימן תקע"ח, כוראי אין היצר הרע מפתה האדם שלא ללמוד כלל, כי ירוע לו שאין שומע לו האדם לזה, כי כאשר לא ילמד

כלל לא יהי' נחשב בעיני הבריות ואינו נקרא למדן, אך היצר הרע מפתה אותו שלא ילמוד איזה דבר שיבא לו יראת שמים מזה, כמו ספרי מוסר או שלחן ערוך לידע הדין על בוריו, אך מפתה אותו שיעסוק תמיד בנמרא עם כל המפרשים.

יא) מירי כותבי נוכרתי בעוד ענין מחורש מספר נחמד ונעים להרה"ק ר' ברוך מקאסוב זצ"ל (בעמח"ס עמוד העבודה) בפרשת ויחי ד"ה ושכבתי, שכתב ע"ד תיבות המתחילים בוא"ו, כגון ויקרא וידבר, והם בתחלת ענין (כגון ויקרא בריש ספר ויקרא), שאינו וא"ו החיבור רק וא"ו המהפך, ועל כן אין לפרשו "און ער האט גערופן", רק "ער האט גערופן", ודלא כרוב העולם שמשתבשים בזה. ועיין כעין זה במזרחי ריש פ' עקב על רש"י ד"ה ושמר לך, שפירש רש"י ישמור, (ולא פי' וישמור). ויש לעיין בדברי התרגום, שכתב בכל המקומות שנזכרו תיבות הנ"ל עם וא"ו, אם גם בתרגום הוא"ו מהפך ואינו מחבר.

יחיאל יהודה פאפיער

בעמח"ס זכרון קדושים על הל' אבלות
וס' אם לבניה על הל' בב"ח ותעורבות
ברוקלין, ניו יארק

ב"ה.

לכבוד בעלי הכרם חמר אשר לשלמה, ה' עליהם יחיו.

מצאתי בגליונות כרם שלמה כמה עניינים שיש להעיד בהם לענ"ה, ואלו הם:

א) בקובץ ק"מ עמוד מ"ו הובא מדברי מהרש"א בסנהדרין (נ"ט, ב') שבדרום ובצפון אין ישוב בני אדם מפני הקור והחום וכו'. וכן מדברי הראב"ע (תהלים ק"ז, ג') שכל הישוב בצפון, ואילו בדרום אין ישוב מחמת חום השמש. ובקובץ קמ"ח (עמוד מ"ה) הובא מדברי מהרש"א בברכות (ד', א') שבקצה הצפון והדרום אין ישוב. ובקובץ קע"ב (עמוד ס') הובא מדברי התשב"ץ באבות פ"ד, שיש בצפון חלק ממנו בלתי מיושב.

ויש להוסיף בענין זה מס' מאמרי אדמו"ר הזקן בעל התניא (חלק עניינים, עמוד של"א אילך), ד"ה קושיות המ"מ, שמבאר מרוע ברוח דרומית פועל חום השמש שיהיו שם רק מרביות, ואולי ברוח צפונית פועל החום שיהיו השפעות עשבים ופירות ותבואות, ומסיים: ובוזה יתורץ קושיות המניד מישרים. ובהערות לשם (עמוד תקכ"ח) מובא שבמקום אחר נאמר שזו קושית ה"מקדש מלך", ואשר כן עיקר, והגירסא "מניד מישרים" נובעת מטעות המעתיק בפענוח הר"ת מ"מ.

ברם ענין זה אכן מפורש בספר מניד מישרים לישעי' (סי' מ"ב): דבסטר דרום רובי' לית לי' ישובא דמגו דמחי בי' תוקפא דאשא לקבלי' וכו', אבל בסטר דצפון רובי' ישובא כו' יכלו בני נשא למסבל קרירותא דילהון וכו'. ובספר ליקוטי תורה לבעל התניא פ' תודיע (דף י"ט, ר'): בדרום הוא תוקף החום ולכן הכושים שחורים וגם אינו מיושב, אבל בצפון הם אנשים לבנים וכו' עיקר הישוב של ע' אומות, עכ"ל. ושם בפ' במדבר (דף ד', ד'): בדרום אין בו ישוב כל כך כי אם בחינת מדבר מתוקף החום. וכרברים האלה מובא גם במאמרי אדמו"ר האמצעי (גביאים וכתובים, עמוד קב"א-קב"ב), אך במאמר הנדפס בספרו תורת חיים (פ' בראשית דף מ"ב, ב') נתבאר בדיוק להיפך: כל צמיחה ונידול דצח"מ יש יותר בדרום מבצפון, וגם חום השמש מגדל בדרום רוקא וכו', וע"כ עיקר ישוב הארץ בדרום יותר מן הצפון. וראה בס' ציוני פ' אחרי (דף מ"ח, ד'): ומלת שדים יתבאר לך עבור שמושכם במקום שרוד כגון במדבר. ועיקר מציאתם הוא בקצת פאת צפון כגון מדינת נורוועגין והנף ההוא, מפני הקור.

(ב) בגליון קע"א (שבט תשנ"ה) עמוד ס"ב, מביא הכותב את רבני האוהב ישראל בדיש פ' פרה, וזלה"ק: וענין הפרה הוא, כי אותיות מנצפ"ך שהם חמשה, הם נגר ה' מוצאות הפה וכו', ומספרם עולה ר"פ וכו', עכ"ל. ומקשה, שאין בין אותיות מנצפ"ך אות שהיא ממוצא הנרון, וא"כ איך יתכן שאותיות אלו הן נגד חמשת מוצאות הפה.

התירוץ פשוט, שהרי מדויק בלשונו של האוהב ישראל, "כי אותיות מנצפ"ך שהם חמשה", כלומר ששייכותן לחמשת מוצאות הפה אינה מצד מוצאה של כל אות ואות מהן, אלא מצד מניינם, "שהם חמשה", ולכן שפיר מרמזות לכל מוצאות הפה. ועד"ז הוא בלקוטי תורה לאדמו"ר בעל התניא (פ' חקת דף ס', א'): כי פרה הוא פ"ר ה', פ"ר הוא גימטריא מנצפ"ך שעולה כמנין פה, וה' הוא כחינת ה' גבורות מקור התחלקות באותיות וכו' בה' מוצאות הפה וכו'. וכן הוא פשוט בסה"ק, שאותיות מנצפ"ך הפשוטות הן כנגד חמשה גבורות, ואותיות מנצפ"ך הכפופות, הן כנגד חמשה חסדים, ללמדך שמניינם הוא העיקר, ולא מוצא הפה שממנו הן נוצרות.

(ג) בקובץ קע"ב (עמוד כ"ב) בהערות הגר"י פיקברלין, בדיוק הלשון גר שנתנייר, ולא נכרי שנתנייר. - דאה את אשר כתב בן גילו החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ג' אות נ'): בחון לשון הזהב שאמרו גר שנתנייר, ולא אמרו גוי שנתנייר, להורות כי זאת לפנים ממעמד הר סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הנר הזה הכא אחר זמן רב מאד להתנייר וכו'. - וקדמם בעל המשנת חסידים בספרו יושר לבב (בית א' חדר ד' פ"ג): נשמות הגרים שנחצבו מהפרצופים הרוחניים הסובכים הקדושה, כי אברהם אבינו חצבם כמשארז"ל, דאפשר לישב בזה ההרגש שהרגיש בני משה חיים יצ"ו דלא תנן גוי שנתנייר אלא גר שנתנייר, משום דאפשר דבחייתו גוי נכנס בו נפש הנר שכבר נחצבה מאברהם אבינו, והיא היא המעוררת אותו להתנייר מפני קרבתה לקדושה וכו'. וכה"ג מצינו להז"ל שדקדקו על לשון הכתוב דכתיב יומת המת, ולא כתוב יומת החי, ואמרו שהרשע נקרא מת מעיקרא. ומצינו ג"כ במדרש רבה פ' נשא שהקריבו הנשיאים שעיר א' לחמאת כנגד הגרים שעתידים להתנייר וכו', מכאן מוכח דהמתנייר ראוי לקראו למפרע בשם גר אף בהיותו גוי וכו'.

(ד) בקובץ הג"ל (שם) מקשה הגאון הנ"ל, היכא דפלגי תנאי או אמוראי אי חייב כרת או מיתה בדי שמים, מאי נפק"מ, הלא קמי' שמיא גליא, עכ"ל. ולא הבנתי קושייתו, הרי קיי"ל כל שידונו כרת שנתנו חמאת, וא"כ נפק"מ לשונג אם צריך להביא חמאת אם לאו, ובוה"ז נפק"מ לתיקוני תשובה כידוע.

(ה) בגליון קע"ח (כסלו-טבת תשנ"ו) עמוד ג"ה ואילך, נדפסו "דברי מחאה נגד רב אחד" בארצה"כ שבא להתיר זקוקות לחליצה וכו', והם מימי ניסן שנת תרפ"ח. - הנה באותם חודשים ממש, אספו רבני פולין תשובות דבנן נגד הקונטרס "קורא לאסורים דרור", שהרפים רב אחד בלונדון, וגם הוא בא להתיר עגונות וזקוקות לחליצה. וראיתי כרוז "מחאה גלויה" ששלח בחודש אדר שנת תרפ"ח לרבנים ברחבי העולם.

(ו) בגליון קע"ט (שבט-אדר תשנ"ו) עמוד נ"ו, מביא הכותב מסה"ק קדושת לוי (פ' תצוה) שבא למנות ששה מדות, אך כפרטן אי אתה מוצא אלא חמש. ומשער שאולי ט"ס היא, וחסירה תיבת "ובטחון", ויה' שיעור הדברים: והד' והה"א הוא האמונה (הבטחון) שיש לאדם להבורא ברוך הוא, והם תרי מדות אף שהוא אחת והכל נכלל באמונה. - ואף כי לכאורה הדברים עולים יפה, אך הרי בקדושת לוי שם מסודרות המדות כנגד הספירות (אהבה-חסד, יראה-גבורה, תפארת, התקשרות-יסוד), ועפ"ז נצטרך לומר שמדת הבטחון היא כנגד ספירת הוד. ודבר זה צריך יסוד לתומכו, וא"א לחדש בזה מדעתנו.

ולכאורה עכ"ל ששתי הספירות נצח והוד גם יחד הן כנר מדת האמונה, ועד"ז מצינו ב"ביאור עשר ספירות" לאחד מתלמידי הרה"ק מכארידי'שוב (הנדפס בסוף ספר חסד לאברהם להרה"ק ר"א המלאך, וכאמת הוא הוא הנדפס באגרת הקודש שבספר התניא סי'

ט"ו), שמבאר את עניינה של כל ספירה וספירה, ואילו שתי הספירות נצח והור מתבארות בחדא מחתא כענין אחר. וכך הן נקראות שתיהן: שתי כליות, תרין שוקין, שני ברי ערבה וכו', ואין מפרדין ביניהן, ואכמ"ל.

וכן יתבאר גם לשונו של הקדושת לוי שם: „והם תרי מרות אף שהוא אחת והכל נכלל באמונה". ואם נאמר שהאמונה והבטחון נכללים שניהם באמונה, יעמדו הרברים בסתירה לרברי הרמב"ן בספרו האמונה והבטחון, שכל בוסח מאמין, אך לא כל מאמין בוסח, ור"ק. (ז) באותו גליון שם הובא את האמור בספר שפת אמת (להר"צ מבערואן), שבמנחת שבת אומרים ומי כעמך „כישראל", ומקשה שהרי הנוסח הוא ומי כעמך „ישראל" (בלא כ"ף הרמיון). - ברם בסידורי הארז"ל שנהגו בין החסידים (והם: סידוריהם של הר"ר שבת ווהר"ר אשר, סידורו של ארמור"ר בעל התניא, סידור כתי"ק הר"ר אברהם שמשון בן התולדות, וסידור חמרת ישראל רמונקאטש), וכן בסידור ראיוויל שהי' נפוץ בין החסידים, בכלום הנוסח הוא, ומי כעמך „כישראל", ולק"מ.

(ח) עוד באותו גליון (עמוד נ"ח), מובאים רברי הגר"ח זאנענפעלד לתרץ האיך נקרא חר מן קמאי „בן בלעם", והרי לא מסקינן בשמיייהו דרשעים, אלא דאפשר דשמו הי' בניקור שונה, עכ"ל. - הנה חכם עריף מנביא, ואכן ידוע לכל באי שערי חיבוריו (הכתובים בלשון ערבית), ששמו - היינו שם משפחתו - הוא „בן בלעם" כבי"ת פתוחה.

אך מה שכתב שם הכותב להקשות על רברי הגר"ח זאנענפעלד, מהתוס' בכתובות (ק"ה, ב' ר"ה שני רייני גזירות) שלא תירצו כרביו, שבניקור משונה לא חיישינן לאסוקי בשמיייהו. זאת לא הבנתי כלל וכלל, שהרי הם הם רברי התוס' שבניקור משונה לא חיישינן, ולכן מותר לקרוא אבישלום אך לא אבשלום. - ובס' אוצר הגדולים אלופי יעקב (ח"ד עמוד ע"א) כתב לתרץ את הקושיא הנ"ל על „בן בלעם", שאין זה ע"ש בלעם הרשע, אלא ע"ש העיר „בלעם" הנזכרת בין הערים שבחבל מנשה (ברד"א י"א, ו' נ"ה).

(ט) ברברי הרב ורברי התלמיד כהא רמשה רבינו ע"ה זכה להשיג חמשים שערי בינה, שלא יוקשה ממארז"ל כראש השנה (כ"א, ב') שניתנו למשרע"ה רק מ"ט שערי בינה, (כר"ש גליון קע"ה עמוד נ"ג, וגליון ק"פ עמוד ס"א), עיי"ש.

הנה הרברים מפורשים בסה"ק, כגון בלקושי תורה להארז"ל (פ' ואתחנן רף צ"ב, ב'): וקורם שחטאו ישראל הי' משה בתכלית השלימות והי' משיג שער הנ' של נ' שערי בינה כו' וכשחטאו ישראל נעלם ממנו כו' ולא נשאר לו אלא מ"ט כו' ובעת אסיפת רוחו ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונכנס הנ' בשמו כו'. - ובס' השל"ה הק' (תושב"כ פ' ואתחנן): ומשה עלה אל האלקים כו' והשיג אף שער החמשים כו' ואז הי' משה באספקלריא המאירה אור בהיר מאוד הגנוז מאחר שהשיג ג"כ שער החמשים כו' שזכה בקבלת התורה לכל נ' שערי בינה כו'. - ובלקושי תורה לבעל התניא (פ' במדבר דף י"ב, א'): וביאר זה המניד [ממעזריש] נ"ע, כי הנה מרע"ה השיג בחייו מ"ט שערי בינה, אבל שער החמשים לא אתייהב למשה, כמ"ש בגמ' ובתיקונים כו', וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם שאז השיג שער החמשים כו'. - ובהקדמת הסה"ק חסד לאברהם (לר"א המלאך): שיתוקנו כל המ"ט שכלים אשר כלול בתוכם וישדה עליהם השער הנ' כאשר אמרנו, זה לא הי' מיום בריאת העולם עד ביאת משיח קדשו, רק אצל משה רבינו בשעת מתן תורה הי' זה, או קודם פסירתו הי' זה וכו', ועל זה נאמר ומשה עלה אל האלקים, לא כמו שהי' כל ימיו ותחסרהו מעט מאלקים כו', אבל בשעת מתן תורה נתגלה שער הנ' לו ולכל ישראל כו'. (עיי"ש כמה מדרגות בגליון שער הנגון אצל מרע"ה גופא, וכן מה בין גילוי שער הנגון שנתגלה לבני ישראל, לגילוי שנתגלה למרע"ה).

הכותב וחותם בכל חותמי ברכות,

יהושע מונדשיין
בעיה"ק ירושלים ת"ו

בעזרת השם.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

ראיתי בכרם שלמה קובץ קע"ט עמוד מ"ד, מה שכתב מרן הגאון ר' שמואל וואזנער ה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, בענין גרמת בישול בשר בחלב, דפשוט לי' דבכשול בשר בחלב ע"י גרמא איכא איסורא ממנ"פ או דאורייתא או ררבנן, עכ"ל. הנני להעתיק מה שכתוב בתשו' חתם סופר חלק אהע"ז (חלק א') סי' כ' וז"ל: בכל התורה היכי דכתיב לא תעשה, עשיי' אסור והגרמא שרי וכו', כגון לא תבשל גרי בחלב אמו, לפע"ד מי שמעמיד קדירת בשר עם חלב אצל עצים, ולא ישים אש, ומניח אצלם כלי זכוכית בשעה שאין החמה זורחת, והניח כן עד שתזרח השמש ותכה בניצוצים, ומדליק העצים על ידי הזכוכית, ותבשל בשר בחלב, פטור הוא, דלא תבשל כתיב, עכ"ל.

משה הכהן שטראססער

ברוקלין, ניו יארק

בס"ד.

כבוד עורכי המערכת כרם שלמה.

ראיתי בכרם שלמה מחורש שבט-אדר שנת תשנ"ו (קונטרס קע"ט), במדור "מכתבים אל המערכת", מכתב מאת הרב אשר זעליג גאלדמאן שליט"א, שתמה באות ח' על הרה"ק מברעזאן זצ"ל שכתב, וזה שאנו אומרים ומי כעמך ישראל, ומתמה שהרי אנו אומרים, ומי כעמך ישראל. - כרי להצדיק הצדיק אפשר לומר שהי' לו להרה"ק הנ"ל הנוסח ומי כעמך ישראל, עיין בספר ליקוטי מהרי"ח בסדר תפלת מנחה של שבת, שמביא נוסח ומי כעמך ישראל.

הכו"ח בברכת הצלחה וכל טוב,

יצחק יודא היימאן

ברוקלין, ניו יארק

ב"ה.

לכבוד מערכת כרם שלמה נ"ו, שלומכון יסגא לעלם.

דאיתי בקובץ ק"פ במדור מכתבים אל המערכת, שהעיר הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א בדברי קכ"ד מרן רבינו הנה"ק שליט"א (בקובץ קע"ה) במדור עולת שבת בשבתו פ' בלק וז"ל שם, דהנה, "מה שזכה משה רבינו להשיג חמשים שערי בינה" הוא ע"י מדת ענותנותו, ומביא על זה דברי האוה"ח הק' בפ' עקב עיי"ש. והעיר הרה"ג הנ"ל, דבאוה"ח הק' שם לא נאמר זה על משה רבינו, עכ"ד בקיצור עיי"ש. ויש להעיר דאף דהאוה"ח הק' לא כתב כן בהדיא על משה רבינו, אולם בספר ערבי נחל כדרוש לפסח (דרוש ב') כתב כן בפירוש על משה רבינו, וזה תוכ"ד, על כן הי' מרע"ה המוציא את בני ישראל מארץ מצרים, כי לזה הוצרך זכות הנ' שערי בינה, ומשה רבינו זכה להשיג חמשים שערי בינה בסוף ימיו מחמת גורל ענותנותו, ועל כן הי' הוא המוציא את בניי מארמ"צ וכו' עכ"ד. ולהלן אביא יותר מדבריו הקדושים הנוגעים לעניננו.

עוד העיר הרה"ג הנ"ל (וגם גיסי הבה"ח יהושע רובין נ"ו במכתבו שם בקובץ הנ"ל) על דברי כ"ק רבינו שליט"א, מהא ראיתא בגמ' במס' ראש השנה (דף כא:) דנ' שערי בינה

נבראו בעולם וכולם נתנו למשה „חסר אחר“ שנאמר (תהלים ח', ה') ותחסרהו מעט מאלקים. הרי דמשרע"ה וזה רק למ"ט שערי בינה וצ"ע. וכתבו שם ליישב דבאמת הכל נכון עיי"ש. ובאמת דברי רבינו שלוש"א כבר קבועים במסמרות ונתבררו בהרבה ספרים קדושים, וכדי להעמיד הענין על בוריו, אמרתי אלה ואלקשה בשושנים ואבא בכתובים להעתיק מקצת דבריהם הקדושים כפי שירי מגעת וזה החלי.

א) בספר דבש לפי להחיד"א (מערכת מ' אות ט"ו) כתב בשם הרב עיר וקדיש מהר"י צמח ז"ל בכ"י, דמשה רבינו ע"ה השיג וידע במ"ט שערי בינה, ושער הג' הוא נ' שערים, ומרע"ה השיג שער א' מנ' שערים של שער הג', והכריח הדבר מכמה מאמרי הוזה"ק. וכתב החיד"א על זה ח"ל, ובהכי נוחא שכתב הגאון החסיד במעשה רוקח דגאולת מצרים היתה ממ"ט שערי בינה, ודייק לה מלשון הוזה"ק (ח"ב דף פ"ה). דקאמר מספרא דיובלא, וכתב יובלא גימטרי"א מ"ט, עש"ב. וקצת קשה דכמה פעמים אמרו בוזה"ר ותיקונים דנכתב יציאת מצרים נ' פעמים, להודיע שהגאולה ע"י בינה, וכפי האמור לא הי"ל לכתוב נ' פעמים אלא מ"ט, והגם שיש ליישב, עם האמור נוחא, דהגאולה ע"י מ"ט שערי בינה ושער אחד מהנ', כי עד כאן היתה השגת מרע"ה, ולזה נכתבו נ' פעמים יצי"מ, דהי"נ כ"כ הארה קצת משער הג' כפי השגת מרע"ה. והנה רבינו האריו"ל כתב (ספר הגלגולים פ' ל"ט פ' מ"א) דר' עקיבא נגלה לו שער הג', ואם נאמר שנגלו לו כל הג' שערי שער הג', א"ש מה שאמרו רז"ל (במ"ד פ"ט, ו') הן כל יקר ראתה עינו (איוב כ"ח, י') זה ר' עקיבא, רמז כ"ל גימטרי"א נ', ר"ל נ' שערים משער הג' שהוא יקר ראתה עינו וא"ש ההי"ב, עכ"ל החיד"א.

ב) בספה"ק לקושי תורה (להאריו"ל) פרשת ואתחנן כתב וזה"ל, מתחלה הי' משה רבינו משיג גם שער הג', ולפי שקיבל את הערב דב לפיכך כשחטאו ישראל נעלם ממנו שער הג', וזהו ל"ך דד כי שחת עמך וגו' (שמות ל"ב, ז'), ר"ל דד ממנין ל"ך, ולהיות כי כוונת מרע"ה הי' לשובה, לכן בעת אסיפת רוחו וזה לשער הג' ונאמר (דברים ל"ד, א') ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו, ר"ל נ' בו, ונכנס הגו"ן בשמו ונעשה נשמה עכ"ל ועיי"ש באריכות. וכדברים האלה מצאתי כתוב בספה"ק השל"ה (תושב"כ פ' ואתחנן ד"ה עלה) שכתב בשם המקובל מוהר"ח ז"ל וזה"ל, מצאתי כתוב בשם המקובל מוהר"ר חיים תלמיד מובהק של האר"י ז"ל, ויתעבר ה' בי למענכם (דברים ג', כ"ו) וכו' (עיי"ש) וקודם שחטאו הי' משה בתכלית השלימות והי' משיג שער החמשים של נ' שערי בינה הגדול מכולם, וכשחטאו ישראל נעלם ממנו, וזה"ש לך דד ר"ל דד ממנין ל"ך, וזה שארז"ל (ר"ה דף כא:): נ' שערי בינה נבראו בעולם ונתנו למשה חסד אחד, פי' מעיקרא כולם נתנו לו ואח"כ חסרהו אחד, וזה"ש ותחסרהו מעט מאלקים כי מעיקרא שלם הי' אלא שאח"כ חסרתו היותר מעט מאלקים שהוא אות א', או פי' שחסרתו הרבה ולא נשאר לו אלא מ"ט כמ"ש בילקוט אל תקרי מעט אלא מ"ט, והמ"ט הם מעט מועיר בערך שער החמשים שהוא גדול ונפלא מכולם. והנה להיות שכונת משה היתה לשובה, הש"י לא ימנע טוב להולכים בתמים ובעת תוסף רוחם יגועון ולא יגרע לצדיק עינו, וזה"ש (דברים ל"ד, א') ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו נב"ו בגימטרי"א נ' בות ונכנס הגו"ן במשה ונעשה נשמה, וידוע כי נשמה בבינה, עכ"ל השל"ה. ועוד כתב שם בא"ד ח"ל, כי בשעת קבלת התורה וזה והשיג אף שער החמשים רק כשחטאו וכו' עכ"ל עיי"ש. וע"ע בספה"ק אמרי יוסף פרשת ואתחנן (ד"ה עלה) שהביא דברי הלך"ת הנ"ל והאריך בזה, עיי"ש.

וכן בספה"ק מגלה עמוקות (אופן קצ"ח) כתב כי משה רבינו וזה לשער הג' לעת זקנותו קודם מותו, ופי' בזה הפסוק (דברים ג', כ"ד), אשר מ"י א"ל וגו', מ"י בגימטרי"א נ' עיי"ש. וכן כתב בספה"ק לקושי תורה לבעל התניא (פ' במדבר דף י"ב), וכן הביא בספה"ק צמח דוד (פרשת בשלח) בשם האריו"ל, עיי"ש מש"כ בזה דבר נחמד.

ובספה"ק ערבי נחל (דרוש ב' לפסח הגו"ל) כתב לתרץ הדקדוק, מאחר שהקב"ה שלח משה להוציא את בני ישראל ממצרים למה אמר מי אנכי וכי אוציא את ישראל ממצרים

(שמות ג' י"א), ותירץ עפ"י המובא בספרים כי באמת הוכרחו להיות במצרים ר"ס שנים ובעבור זכות התורה שיש בה ג' שערי בינה והם קבלו התורה לזאת ניבה להם ג' שנה ונעשה מס' דר"ו. אולם אמרו דו"ל (במ"ר י"ט, ו') מה שלא נגלה למשה רבינו ע"ה נגלה לרבי עקיבא, שנגלה לו שער החמשים (ספר הגלגולים פ' ל"ט פ' מ"א), ולמשה רבינו ע"ה לא נגלה רק מ"ט שערים, שנאמר (תהלים ח', ה') ותחסרהו מעט מאלקים, ולא נגלה לו שער הנ' עד לעת זקנותו קודם מותו וידוע כי שער הנ' הוא עיקר וכולל כל המ"ט שערים (עיין בספה"ק עץ חיים שי"ג פ"ג), ויובן זה עם מה שכתב האריז"ל (עיין להלן בדברינו העתק הלשון) כי כל הסודות ה' גם מרע"ה יודע כמו ר"ע, רק שלא היה יודע איך להוציאם מתוך התורה באיזה מקום נרמז כל סוד, ור"ע ידע זאת. ועד"ז פ' המפורשים בקשת הדמעה (תהלים ק"ט, י"ח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, רתיבת תורתך מיותר אלא שביקש על שער הנ' ואמר לא די הבקשה שאשיג הנפלאות והסודות שאפשר להשיג במ"ט שערים אלא אני רוצה ג"כ ש,אביטה נפלאות מתורתך" שאדע מקום רמזם בתורה, רהינו שאשיג גם שער הנ'. והוא הדבר שאמרו המקובלים ששער הנ' הוא העיקר וכולל כל השערים, כי כולם רמוזים בתוכו. ובהיות הדבר כך, ממילא מוכן שמאחר שמרע"ה לא השיג שער הנ', שפט בדעתו שעדיין אינו עת הגאולה דהא מוכרח להיות ס"ד שנים במצרים כנ"ל לולא זכות ג' שערי בינה, וידוע (תקוה"ק בהקדמה דף ה:) כי מרת בינה נקראת ענוה, ואי אפשר להשיגו כי אם עניו גרול, כי עיקר ההשגה כנ' שערי בינה אי אפשר להשיגו כי אם ע"י ענוה וכו', ולכן אמר מרע"ה ברוב ענותנותו, מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את ישראל ממצרים, מאחר שאין מדרגה של שער הנ' לא תהי' הגאולה על ידי, ומרע"ה לרוב ענותנותו שהי' עניו מכל האדם לא עלה כלל בדעתו שיגיע באיזה פעם למדרגת שער הנ' שיוכל הוא להוציא את ישראל ממצרים כנ"ל, ולכן אמר דברים אלו, עכ"ל בקיצור ועיי"ש כל דבריו באדיקות. (וכבר כתבנו לעיל כי זה מכוון לרברי כ"ק רבינו שליש"א שזכה מרע"ה להשיג ג' שערי בינה מחמת ענותנותו, ודו"ק).

[ובזה מובן לענ"ד מש"כ בכתבי האריז"ל (הובא בספר לב אד"י פ' ויחי) דר"ע ה'י' נגלה יששכר והי' עוסק בתורה כיששכר והוא השיג נפלאות, באור התורה" מה שלא השיג מרע"ה עכ"ל, ועפ"י הנ"ל מובן הלשון באור התורה, רהינו שידע כל סוד איך נרמז בתורה גופא ולא רק הסוד כנ"ל והבין.]

וראוי לציון מש"כ בספה"ק פרי עץ חיים (שער הנהגת הלימוד) ובספה"ק שער הגלגולים (הקדמה י"ז דף מ"ט) וזה"ק, והוא תמי' גדולה איך אדו"ל (במ"ר י"ט, ו') דברים שלא נגלו למרע"ה נגלו לר"ע, והענין הוא כי מרע"ה ידע כל שתלמוד ותיק עתיד לחדש בכל התורה (ויק"ר כ"ב א'), אך ה' יודע הסוד בע"פ והרבה מהם לא ידע לדרשה ולהוציא מהכתוב, אך אח"כ שבאו חכמים שבכל דור ודור ודורשיו דורשים אותם מהכתובים, וכן הענין בר"ע שהי' יודע לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות (מנחות דף כ"ט.א), וענין זה לא נגלה למרע"ה, אך בעצמו ודאי ידע משה"ה ע"ה ודי בזה, עכ"ל עיי"ש. והוא הנ"ל בערכי נחל.

ג) בספה"ק אור לשמים פ' אמור (בר"ה עד ממחרת) כתב וז"ל, מ"ט שערי בינה נמסרו למשה ומסרו ליהושע ושער הנ' לא נמסר לו, ונוכל לומר שמשה רבינו ע"ה הוא השיג שער הנ', רק שלא נמסר לו שיוכל למסור לאחרים, עכ"ל.

ד) בספה"ק חסד לאברהם (פ' בראשית ענף ב') כתב וז"ל, מאמר הבעש"ט מ"ט שערי בינה זכה מרע"ה, ואמר הבעש"ט א"כ מה עשה אח"כ, ותירץ כשנא לשער החמשים וזה בחי' האיננו מושג ואח"כ כשזכה להשיג בו התחיל מחדש חמשים שערים וכן לעולם, עכ"ל עיי"ש כל הענין. וכ"כ בספה"ק ק"י תולדות יעקב יוסף פ' דברים (סימן ב') ובספרו צפנת פענח פרשת בשלח (פן ב') בשם הבעש"ט וי"ע עיי"ש. וכן בספה"ק ק"י מקאמאדנע, כתם אפוד (על מגלת אסתר בר"ה יעשו עץ) כתב בזה"ל, מפרש מדין הריב"ש טוב על מאמר

חז"ל (ר"ה כא): כולן נמסרו למשה חוץ מאחד, לישנא דסתרי אהרדי, ואמר שבאמת כולן נמסרו אלא כשבא לשער החמשים ראה שיש עוד מ"ט והוא עדיין עומד בהתחלה למטה עכ"ל, וכן כתב בספרו אוצר החיים עיי"ש. וכן מובא מאמר הבקש"ט הנ"ל בהרבה ספרים הקדושים ואכחמ"ל.

ה) בספר ערכי יהושע (מערכת מ' אות ל"ב) כתב וז"ל, ואשוב להזכיר דבריו הק' כפי ששמעתי מדורי הרה"ק מוהר"ח זצ"ל מיונקוב בשב"ק פרשת נח שנת תרל"ח, שאמרו חז"ל בש"ס נדרים (דף ל"ח.) נ' שערי בינה יש בעולם כולם נתנו למשה חסר אחד, והקשה המגיד זי"ע שאמר וכולם נתנו למשה וסיים חסר אחד, וא"כ אינם כולם, ומנינא דנ' למה, ומה נפק"מ כמה נבראו, ואמר המגיד שבאמת משה השיג כל הנ' שערים, אך מ"ט נתנו לו, ואחד השיג בעצמו, ושפיר מיושב מה שהזכיר מנינא דחמשים עכ"ל. (ועיין עוד שם באות ס"ו שמביא הנ"ל בקיצור).

היוצא לנו מכל זה, כי באמת השיג מרע"ה הנ' שערי בינה, ומאמר הנמ' הנ"ל במס' ר"ה שכולן חסר אחד ניתנו למשה, אפשר ליישב לפי מה שהבאתי לעיל מספרים הקדושים בשבעה דרכים. א) שהשיג מרע"ה שער אחד מהחמשים שערים שיש בשער הנו"ן עצמו כנ"ל. ב) שזכה להשיג בשעת קבלת התורה אף שער החמשים ורק כשחטאו ישראל נעלם ממנו כנ"ל. ג) שהשיג שער הנו"ן קודם מותו כנ"ל. ד) מרע"ה הי' יודע כל הסודות כד"ע, רק שלא ידע איך להוציאה ולדרשה מהכתוב כנ"ל. ה) שנמסר לו שער הנ' רק שלא נמסר לו שיוכל למסור לאחרים. ו) כולן נתנו לו, רק כשבא לשער הנ' התחיל מחדש חמשים שערים כנ"ל. ז) שבאמת השיג מרע"ה כל הנ' שערי בינה, רק מ"ט נמסרו לו, ואחד השיג בעצמו כנ"ל. - ובוה אמת צדקו יחדו דבריו כק"ד מרן הגה"ק שליט"א עם הנמ' הנ"ל, לאמיתיה של תורה, והכל על מקומו יבא בשלום*).

כ"ד הכו"ח בברכת צלה רכב על דבר אמת.

שמואל שמעלקי לייפער
בלאאמור"ר רב דקהל חוסט שליט"א
חבר כולל זכרון חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בעזה"ש"ת. עש"ק אסרו חג הפסח שנו"ת לפ"ק.

לכבוד מערכת "כרם שלמה" שלומכן יסגני לעלם.

בכרם שלמה קונטרס ק"פ עמוד י"ד הובא מהגאון מוה"ר יוסף יוחא הלוי שטערן ראבד"ק זאלקאווא זצ"ל לתרץ קושית הפנ"י בפסחים דף ה' ע"ב על דברי רש"י דהו"ל לאוקמי ביו"ט ויבערנו בדבר אחר ואכילנו לכלבים או ישליכנו לים, ותמה הפנ"י דרש"י גופא כתב לקמן דף מ"ו במשנה דכיצד מפרישין, רכמו שאסור לשרוף קדשים ביום טוב, ה"ה

(* יש להוסיף עוד, כי בספר שם שמואל עה"ת (פפד"א תנ"ט) כפרשת לך כתב וז"ל: יש חמשים שערי בינה שהם שערים אל הבינה, והבינה בעצמה היא נ"א, ועל זה התפלל משה, הודיעני נ"א דרכיך, שהי' רוצה לבא אל תכלית הבינה עצמה. א"כ לפי זה יפה כיוונו חז"ל כמות לשונם, חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה, כל החמשים, חסר אחת, דהיינו הבינה עצמה לא ניתנה למשה, שהוא שער נ"א, עיי"ש. (וע"ע בספר פנים יפות פרשת תשא עה"פ ומשה לא ידע כי קרן עור פניו).

ראסוד להאכיל לכלבים, ותי' הגאון הנ"ל בהקדם לתרץ קושי המפרשים, דלמה אינו יכול לבער כיו"ם, ליתי עשה שריפת קרשים וידחה ל"ת דיו"ם, ותירץ דהרי פסקינן דעשה שאינו שוה בכל אינו מרחא לית, והשאנ"א בסי' פ"ב כתב דעשה דתשבינו הוי אינו שוה בכל, דאינו נוהג בנשים. ולפי"ז מיישב דברי רש"י, דלהאכיל לכלבים הוי מלאכה, רק מחמת דבזה מקיים המצוה, א"כ שפיר כתב רש"י דמשתמע דאין ביעוד חמץ אלא שריפה, ולא יכול לומר דלהאכיל לכלבים נמי הוי מלאכה, דאז הוי אמינא דעדל"ת, ואין לומר דהעשה אינו שוה בכל דהיינו בנשים, זה אינו, דאי העשה אינו שב"כ, הל"ת נמי אינו שב"כ, דהל"ת לא הוי אלא ממעם דמקיים המצוה, עתור"ד.

ותמה אקרא על דבריו, שכתב דפסקינן דעשה שאינו שוה בכל אינו מרחא ל"ת, דהרי עיקר הילפותא דלפינן דעדל"ת במס' יבמות דף ר' ע"א, הוא מכלאים בציצית, ושם הרי עשה דציצית הוי אינו שוה בכל, דאינו נוהג בנשים, עיי"ש בתור"ה דכתיב, ואעפ"כ רוחה הל"ת. ולכאורה נתחלף לו להגאון הנ"ל בדברי הגמרא שם ב"ב דף ה' ע"א, דס"ד דעשה רוחה דק ל"ת שאינו שוה בכל, ולא ל"ת ששוה בכל, ולמסקנת הגמרא שם, אין נפק"מ ורוחה אף ל"ת השוה בכל, ועיי"ש ב"ב דף ה' ע"ב בתור"ה מעמא, שהקשו מאחר שיש לנו ילפותא דעשה רוחה נם ל"ת שיש בו כרת, למה אנו צריכים להילפותא דכלאים בציצית, ותירצו ראיצמריך לאשמעינן דאף עשה דציצית שאינו שוה בכל (שהרי נשים פסורות מציצית), רוחה ל"ת דכלאים השוה בכל, עתור"ד התוס'. הרי להדיא כדברינו, דודאי עשה שאינו שב"כ רוחה ל"ת השוה בכל*).

ולא אמנע מלהעיר בזה, כי הרמב"ן במס' כתובות דף מ' ע"ב ד"ה ונתי' (בפירוש אחר), כתב דעשה קל כגון אינו שוה בכל אינו רוחה ל"ת. וצע"ג על דבריו מכלאים בציצית וכנו"ל, וצ"ל לשיטת הרמב"ן לפימ"ש התוס' בקידושין דף ל"א ע"א דנשים אעפ"י שאינן מצוות במעשהו"ג, מ"מ מברכות, דכיון דכשעושין מקיימין המצוה, צריכין לברך, ועל כן שייכי נשים ג"כ במצוות ציצית אעפ"י דהוי מעשהו"ג, ושפיר חשיב שוה בכל. ואעפ"י ששיטת הרמב"ן שם במס' קידושין, דנשים אינן מברכות, אבל מודה ששכר מיהת מקבלין, עיי"ש באורך בדבריו. כך אפשר לומר בדוחק. ואם כוונת הגאון הנ"ל ה' כן, ניהא, אבל פשטות הסוגיא שם לא מוכח כן, רק כיון דליתא חיובא לגבי נשים, חשיב עשה שאשב"כ. ועוד דלפי"ז נם שריפת קרשים חשיב שוה בכל כיון דמברכות הנשים אם שורפין קרשים, וצע"ג.

וכן מש"כ הגאון הנ"ל בסוף דבריו, דכיון דהמלאכה לא הוי אלא ממעם שמקיים המצוה, הוי הל"ת כמו העשה, דכמו דהעשה חשיב אינו שב"כ, נם הל"ת חשיב אינו שב"כ, נם זה לכאורה אינו מוכן, דסוף כל סוף כללות הלאו רלא תעשה כל מלאכה נוהג בין באנשים בין בנשים, ולמה ייחשב כאינו שוה בכל, אם עכשיו אינו עובר על לאו זה אלא בצירוף אם עושה המצוה, וצע"ג.

ואסיים בברכה שתזכו להגביר פעלים לתורה ולתעודה, להגדיל תורה ולהאדירה,

משה אברהם אלטער הכהן ראלניצקי

ברוקלין, ניו יארק יצ"ו

(* עיין בזה בספר שושנת העמקים סוף כלל ג', ובספר מלא הרועים מערכת עשה רוחה ל"ת אות כ"א. (וע"ע בשו"ת כתב סופר חאו"ח סי' ק"ה ד"ה ואחר עיון, ובשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג סי' פ"ז ד"ה ובוה מיושב).

בס"ר. יום אסרו חג ועש"ק לסדר וירא אליכם כבוד ה', שנת תשנ"ו לפ"ק.

א"כ חברי מערכת כרם שלמה נ"י.

ראה ראיתי בכרמכ"ם העבר כרם דפסח דהאי שתא במרור תמיהות וישובים (עמוד נ"ה), שא' הקשה על הב"ח כהל' פסח סי' תמ"ו, עיי"ש. לזאת באתי לציין דקושיא זו הובא בשו"ת מנחת יצחק חלק ח' סי' ל"ט, ורוצה לרחוק, דכשהביא הב"ח דברי הרמב"ם, לא הביא תיבת "ומבטלי", ומסתמא לא הי' לו גירסא זו, אבל חזר בו, ועיי"ש עוד.
ברוב תודה,

יחזקאל דוד בערקאוויטש
ברוקלין, ניו יארק

אלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם אביש געללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם אליהו אלטר שווימער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם ברוך לעזער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
להאברך היקר ר' אברהם מאנדל נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' אהרן שטאהל נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אליהו (ב"ר שלום) באכנער נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ארי' ליבוש יצחק הורוויץ נ"י ממאנסי להולדת הבן
להאברך היקר ר' דניאל דימשיץ נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים באכנער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה חיים מאנדלבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' חיים אלכסנדר יוסף פרייער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב יוסף הערכסט נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יקותיאל יהודה רובינשטיין נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ישראל זאב פישמאן נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' כהריאל מאיר מאנדלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מנחם מענדל סג"ל לנדא נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' מרדכי פרידמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי משולם זושא געללער נ"י ממאנטריאל להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה (ב"ר צבי) היימפעלר נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נפתלי ראובן ציטראנענבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נתנאל ראזענבלאט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי דוד שמעון קרויט נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' שלמה מאנדלבוים נ"י מתל אביב להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה עדעלמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' שמואל צבי אילאוויטש נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שמואל שמעלקא גריפעל נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שמעון האלצמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן

יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם זינגער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אברהם יונתן הלוי מאסבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אהרן צאנגער נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' ארי' ליבוש גענגער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה איתמר לייפער נ"י להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' בן ציון אלימלך גאלדבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוד ווייזער נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' דוב בערל ענגעלבערג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' זאב וואלף גאלד נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים מאנדעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים דוד שפאנגעלעט נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים שלמה גאלדמאן נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' חיים שלמה בייגעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהודה שניידער נ"י מבני ברק להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יוסף חיים מאיר בראנגער נ"י להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' יוסף היימפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב ארי' איינהארן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב דוד דעמביצער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יעקב יצחק לעזער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה יעקב מאיר הלוי שלעפעריג נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק מאיר שווימער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק אייזיק קעספלער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק לנדא נ"י להולדת התאומות
להאברך היקר ר' יצחק יוסף הכהן באטניק נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישעי' היילפרין נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל חיים אילאוויטש נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מנחם מענדל זינגער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי אפרים קאוואלענקא נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' משה יוסף שעכטער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' צבי דוב אבראמאוו'יש נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' רפאל אהרן קנאפפלער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' רפאל אלעזר פרישוואסער נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
להולדת הבת

להאברך היקר ר' שלמה ברוך הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' שמואל שמעלקי לייפער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל שעהנדראף נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמואל אברהם הלוי פאזנער נ"י להולדת הבת

יזכו לגדלן לבק"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם בן ציון וואלצער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה חנינא נ"י לאירוסו
בתרנכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה אברהם אלי' ברוך נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר יחזקאל נ"י
להנה"ח מו"ה אהרן אלי' קינרייך נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר ירוחם
משה נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה אלימלך דוב הכהן גראדזינסקי נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה משה דוד
שטראם נ"י מלונדון לאירוסו בתרנכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה ארי' שיינבאך נ"י מבני ברק ולחותנו הנה"ח מו"ה נחמי' שעהנגוט
נ"י מבני ברק לאירוסו בתרנכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש גרינבערג נ"י לאירוסו נכדו נ"י
להנה"ח מו"ה בנימין זאב פורסט נ"י מלונדון לאירוסו בתו תחי'
להנה"ח בנש"ק מו"ה דוד רובין נ"י לאירוסו בתו תחי'
להנה"ח מו"ה דוד בועז לעזער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה קלמן נ"י לאירוסו בתו
נכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים איינהארן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה משה מאיר נ"י לאירוסו בנו
נכדו הב' החתן הנעלה כמר אברהם נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה חיים מאנדלבוים נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה אהרן דניאל מילער נ"י
לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יהודה ארי' צייזעל נ"י מבני ברק לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
אלחנן זאב נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
להנה"ח מו"ה יהודה ליבוש לעמעל נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה יהושע הענענבערג
נ"י לאירוסו בתרנכרתו תחי'

להנה"ח מו"ה יהושע יחזקאל אייזענבערג נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
מנחם ברוך נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יהושע אייזענצווייג נ"י מאנטווערפען לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה
כמר אהרן ברוך דוב נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יונה אקסלער נ"י מלונדון לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר בן ציון
דוד נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יוסף הלוי הורוויץ נ"י ממאנסי לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יוסף הלוי וויינפעלד נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אברהם הלוי נ"י
לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יעקב יואל הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה יוסף משה גריסנאט נ"י מלונדון לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר
אליהו נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון

להרב יעקב ישראל לייפער שליט"א רב דקהל חוסט לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה
כמר ברוך פינחס נ"י תלמיד ישיבתנו

להרב יצחק שיף נ"י ראש כולל עמק הלכה בקרית באבוב ומגיד שיעור בישיבת
קדושת ציון לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה ישראל יחיאל שטראם נ"י מלונדון ולאביו הנה"ח מו"ה משה דוד נ"י
מלונדון לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להרב מנחם קליין נ"י מגיד שיעור בישיבת קדושת ציון בקרית באבוב לאירוסים
בנו נ"י

להרב מרדכי ברוך בלום נ"י מנהל דישיבת כרם שלמה דבאבוב ולאביו הרבני
הנה"ח מו"ה משה יוסף נ"י לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה דוד געטץ נ"י לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה אהרן ראזענבערג נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר יצחק
שלמה נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה יהודה ליב רייך נ"י ולחותנו הנה"ח מו"ה אברהם אביש זאב
הירש נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר יוסף
נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה שמואל פאסמטען נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר
אברהם אביש נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה משה צבי וואסערשטרום נ"י מלונדון ולאביו הנה"ח מו"ה ישראל ג"י
מלונדון לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה נפתלי צבי זאפערן נ"י ולאביו הרבני הנה"ח מו"ה יהושע זאב
זאפערן נ"י לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר שמואל פינחס נ"י
תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה עזריאל הכהן ראזענגארטען נ"י מבני ברק ולאביו הנה"ח מו"ה מאיר
יעקב הכהן נ"י מבני ברק לאירוסים בתו-נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה פינחס באקאן נ"י לאירוסים נכדתו תחי'
להרב ראובן שמעון שארף נ"י מגיד שיעור בישיבת מחזיקי הרת ולחותנו הנה"ח

מו"ה ישראל אהרן קעספלער ג"י לאירוסים בנו-נכדו הב' החתן הנעלה כמר
בן ציון נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שמואל קארפ נ"י לאירוסיו בתו תחי'
להרב שמואל יהודה סטעמפיל שליט"א מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
הי"ד לאירוסיו בתו תחי'
להב' החתן הנעלה כמד יצחק משה ווערצבערגער נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמד צבי יהודה קנאכלאך נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

האחים החשובים

הנה"ח מו"ה יוסף נ"י מקדית באבוב והנה"ח מו"ה זאב נ"י מראשון לציון
למשפחת קורץ
בהלקת מאתם אחותם ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה מרדכי אורי דעמביצער נ"י
ובנו האברך היקר מו"ה דוד אביגדור נ"י
בהלקח מאתם אשתו-אמו ע"ה

* * *

הרב נחום מאיר גערמאן שליט"א
ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ובניו האברכים היקרים מו"ה יוסף שלמה נ"י, מו"ה יעקב יצחק נ"י, מו"ה צבי
אליעזר נ"י, מו"ה פינחס מרדכי נ"י, הב' החתן כמר בן ציון נ"י
בהלקחם מאתם אשתו-אמם ע"ה

* * *

הרב חיים ישעי' נ"י והרב משה צבי נ"י
למשפחת זאבערמאן
בהלקח מאתם אחיהם ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה שלום ליבוש לעזער נ"י
בהלקח מאתו אמו ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה משה חיים לאנדא נ"י
ובניו האברכים היקרים מו"ה אשר יונה נ"י, ומו"ה יוסף נ"י
בהלקח מאתם אשתוראמם ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה שלמה גוטטער נ"י
ובנו האברך היקר מו"ה מרדכי בן ציון נ"י
ונכדיו האחים היקרים הבחורים
כמר ברוך יצחק נ"י, וכמר מרדכי בן ציון נ"י
בהלקח מאתם בנו-אחיו-אביהם
האברך היקר מו"ה צבי בענדיט גוטטער ע"ה

* * *

האברך היקר מו"ה יחזקאל העסקל נ"י
בהלקח מאתו אביו ע"ה

* * *

האברך היקר ר' נחום ישראל העפטלער נ"י
בהלקח מאתו אביו
הרב אברהם העפטלער ע"ה

* * *

האחים היקרים הבחורים
כמר נפתלי נ"י, כמר יעקב נ"י, כמר מנחם מענדיל נ"י, וכמר חנא נ"י
למשפחת פערלמוטער
בהלקח מאתם אביהם
האברך היקר מו"ה משה פערלמוטער ע"ה מבני ברק

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא ישמע עוד שוד ושבר בנבולנו, אמן.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנאדע = 20 דאלער לשנה

בעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 25 דאלער לשנה

בדואר אויר 35 דאלער לשנה

PRINTED BY GROSS BROS. PRINTING (201) 865-4606 נדפס בדפוס האחים גרויס

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Forwarding & Return Postage Guaranteed
ADDRESS CORRECTION REQUESTED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרכנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שנה י"ט קונטרס ו' (קפ"ב) תמוז-אב תשנ"ו

יוצא לאור ע"י תלמידיו
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

פרשת דברים כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ה

מדור זכרון לראשונים

תשובות, פסקים, ומנהגים הגאון ר' מנחם מענדל זאמשט ראבד"ק פפד"מ זצ"ל ט
 ר' ישובים על שיטת רבינו יקר הגאון בעל חתם סופר אבד"ק פרעשבורג זצ"ל יד
 הערות על הנ"ל הגאון ר' דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג זצ"ל יד
 בדין ת"ח אם רשאי להורות לעצמו .. הגאון ר' אברהם סיקסין אבד"ק ברעסלא זצ"ל כג
 הגהות על שו"ע יורה דעה הגאון ר' אברהם אבד"ק קאפענהאען זצ"ל כה
 במס' גיטין דף ע"ז ע"ב הגה"ק בעל ייטב לב אבד"ק סיגוט זצ"ל לב

מדור אגרות קודש

מכתב מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זצ"ל לג
 מכתב מהגאון ר' חיים פאלאני אבד"ק איזמיר זצ"ל לג

מדור זכרון לאחרונים

במס' גיטין דף ל"ה הג"ר מנחם מענדל טענענעבויס אבד"ק טארנא הי"ד לה

מדור פלפול והלכה

בסוגיא דמתעסק הרב מו"ה ברוך אברהם צבי הורוויץ שליט"א לו
 בענין עיסקא - שבר עמלו הרב מאיר לוריא שליט"א מה

עולת שבת כשבתו

ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים המערכת נא

מדור תמיהות וישובים

הערות קצרות בענינים שונים נה

מדור זכור ימות עולם

ישיבת "עין חיים" בווישניצא, ישיבה הראשונה במדינת גאליציה נו

צילומי כתבי קודש לא, לב
 מכתבים אל המערכת נח
 ברכות והודאות סב

הקובץ נסדר ע"י כלי קאמפיוטער
 נרבת ידירנו הנה"ח ר' משה חיים פאנצער נ"י

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1996
 by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנה"ח המפורסם
מוה"ר יהושע מאיר במוה"ר רפאל ז"ל פרישוואסער
מלונדון
חתנא רבי נשיאה כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד

נלב"ע
ביום ט"ו לחודש תמוז שנת תשל"ו לפ"ק
(יומא דהילולא של בעל אור החיים הק' זי"ע)

יהא זכרו ברוך!

הונצח ע"י אשתו ובניו,

מרת נחמה גאלדא פרישוואסער
בת כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הי"ד
בן ציון שלום אליעזר פרישוואסער
שלמה ישראל פרישוואסער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני הנה"ח הנכבד
מו"ה אהרן יעקב במו"ה משה זאב וואלקאוויטש ע"ה

נפטר בשם טוב
ביום ט"ו לחודש תמוז שנת תשמ"ג לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי בנו,
ישעי' אלעזר וואלקאוויטש

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת דברים

(ליומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ וצוק"ל הי"ד - ד' לחודש אב)

איתא במדרש (הובא בילקוט) עה"פ אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, כששמע הקב"ה תוכחות של משה, אמר לו, שפתים ישק משיב דברים נכוחים (משלי כ"ד). והנה לפי פשוטו של מקרא, הכוונה היא כמו שפירש"י שם, שפתים ישק, ראויים כל שפתים לנשקו, משיב דברים נכוחים, דברים אמתיים וישרים. אמנם ראוי לשים לב, מפני מה בחר הקב"ה בפסוק הזה דייקא לשבח את משה רבינו ע"ה על שנשאו לבו להוכיח את ישראל.

אמנם יתבאר עפ"י דברי בעל ההילולא כ"ק אדמו"ר הגה"ק וצוק"ל הי"ד זי"ע ועכ"ל בספה"ק קדושת ציון (פ' משפטים) על המסורה ג' פעמים אמל"א, חדא, לא תהי' משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא (שמות כ"ג), ואידך, להנחיל אוהבי יש ואצרותיהם אמלא (משלי ח'), ואידך, ופי אמלא תוכחות (איוב כ"ג). ואמר לפרש כוונת המסורה, בהקדם דברי הגמרא (ערכין ט"ז ע"ב), א"ר טרפון תמה אני אם יש ברור הזה שיכול להוכיח, אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך, אומר לו טול קורה מבין עיניך.

ופי' כ"ק אדמו"ר זי"ע, עפ"י מה שאמרו ז"ל (יבמות ק"ה ע"ב) המתפלל צריך שישים עיניו למטה ולבו למעלה, וי"ל הכוונה, דקאי על צדיק המתפלל על בני דורו ומדריכם בדרכי ד', אעפ"י שזה הוא עיקר עבודתו לנהלם על מבועי התורה והיראה, מ"מ צריך לשום ג"כ עינא פקחא על צרכיהם הגשמיים שלא יחסר להם כל טוב, בני חיי ומוזני רויחי. וזהו מה שאמרו, המתפלל צריך שישים עיניו למטה, בענינים ארציים צרכי עולם הזה, ולבו וכל כוונתו תהי' למעלה, לקרבם לעבודת ד', ואז זה וזה יתקיימו בידו, כי אם אינו חושש לטובתם הגשמית, לא יתקבלו דבריו בענינים רוחניים, כי כל זמן שהאדם לבו נשבר בקרבו לרסיסים, אי אפשר לו לצמצם מוחו להאזין ולהקשיב לדברי תוכחה ומוסר. וזהו כוונת הגמרא, תמה אני אם יש ברור הזה מי שיודע להוכיח, כי אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך, היינו שאומר לו מוסר, למה זה אתה רודף כל היום אחר הפרנסה למלאות פיך ולחצוץ את שיניך, ואינך קובע עתים לתורה ומצות, על זה אומר לו טול קורה מבין עיניך, כל' למה זה הנחת קורה על עיניך שלא לראות בענייניו, הלא עליך מוטל לשום עיניך למטה להשגיח שיהי' לנו פרנסה בריוח, ואוי לו לדור שאתה פרנסו ואין אתה יודע בצערך, אבל אם הצדיק המתפלל נותן עיניו למטה להשפיע לבני דורו כל טוב, אז יוכל להוכיחם במילי דשמיא.

וזהו ביאור המסורה, לא תהי' משכלה ועקרה בארצך, כשהצדיק יתפלל תחלה על הסרים למשמעותו, שיהי' להם בני, את מספר ימך אמלא, וגם שיהי' להם חיי, ואצרותיהם אמלא, שיהי' להם אף מוזני רויחי, אז ופי אמלא תוכחות,

דכשיאמר להם דברי תוכחה ומוסר במילי דשמיא, יהיו דבריו נשמעים באהבה וברצון, עכ"ה"ק.

ובזה יש לפרש הפסוק בפרשת קדושים, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, וכבר דקדקו המפרשים על אומרו ולא תשא עליו חטא. אכן עפ"י האמור יתכן דתיבת חטא פירושו חסרון, (עדה"כ קולע אל השערה ולא יחטיא), וזהו, הוכח תוכיח את עמיתך, כשתבוא להוכיח לזולתך להטיב דרכו, ותרצה שדבריו יכנסו באוזן חבירך ויכו שורש בלבו, אז זכור תזכור, שלא תשא עליו חטא, היינו שתראה שלא יחסר לו כלום, כי אדם המחוסר לחם, או שיש לו דאגות מחמת חסרון כבריאות, או שאר מכאובים וצרות, אין דברי המוכיח נכנסים ללבו כלל, לכן מוטל על הצדיק המדריך את העם על דרכי התורה והיראה, להשפיע עליהם כל טוב, ואל יחסר להם מזון לעולם ועד, ואז יוכל להוכיחם ולקרנם לתורה ועבודת השי"ת.

ובזה יובן ג"כ מה שאמרו חכמנו"ל במכילתא (פ' יתרו) דכשעמדו בני ישראל לפני הר סיני לקבל את התורה נתרפאו כל החולאים, מנין שלא היו בהן סומין, שנאמר וכל העם רואים את הקולות, ומנין שלא היו בהם חרשים, שאמרו נעשה ונשמע וכו', ולכאורה יש להבין מדוע עשה הקב"ה נס זה לישראל קודם מתן תורה, הלא לא עביר קוב"ה ניסא למגנא. ולהנ"ל יובן שפיר, שהקב"ה רצה להורות לישראל, שאם רוצים לקרב את בני ישראל ללימוד התורה וקיום מצותי, צריכים לראות תחלה עבודתיהם על מצבם הגשמי, להסיר מהם כל מיני חולי וכל מיני מרה וכל מיני דלות ועניות ואבינונות, ואז יהי' להם דעה צלולה לדברים רחניים.

והנה לא זו בלבד שקשה לעסוק בתורה בלי הרחבת הדעת, רק גם כשרוצה האדם לתקן את מה שקלקל ולחזור בתשובה, גם אז קשה הרבה מאוד כל זמן שהאדם מוטרד בדאגות מסובכים ומשוקע בים החובות וכיוצ"ב, וכמו שפי"כ"ק אאמו"ר הגה"ק זצ"ל הי"ד מה שאנו מתפללים במוסף לראש חודש, חרש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה לששון ולשמחה לישועה ולנחמה לפרנסה טובה ולכלכלה לחיים טובים ולשלום למחילת חטא ולסליחת עון. ולכאורה יש לדקדק, דמקורם צריך האדם לבקש על צרכי נפשו, ואח"כ על צרכי גופו, ואח"כ מדוע מקדימים כאן בקשה על דברים גשמיים צרכי עולם הזה, ואח"כ מתפללים על סליחה ומחילה. ואמר לפרש בדרך מליצה, עפ"י מעשה שהי' אצל הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע, שנסע פעם אחת על עגלה לאיזה מקום, ובאמצע הדרך נשקעה העגלה במקום רפש ושיט, והבעל עגלה אחר כל ההתאמצות לא הי' ביכולת להוציא את העגלה מן השיט, וכראות הצדיק שנשבע ביון מצולה ואין מעמד, חשב בלבו, הלא עכשיו אין עצה ואין תבונה רק לתפוס אומנות אבותינו להתפלל לד' ולשוב בתשובה שלימה, ואז יקשב ד' ויענה. ותיכף עלה ברעיונו איך לסדר תפלתו, ואמר במליצת לשונו, רבש"ע הלא כל כוונתך שהשלכת אותי כאן, הוא כדי להחזירני בתשובה שלימה לפניך, והריני מקבל עלי לעשות רצונך ולשוב בתשובה, אמנם וכי זה הוא המקום הראוי והנכון לעשות תשובה כשורה, כשאני מוטבע בכוף ומלוכלך מכף רגל ועד ראש, הצילני נא מזה, וכשאניע למקום מרחב, אז אשוב

אליך באמת ובלבב שלם, ואתפלל כדת כראוי וכנכון.

והנה אנחנו בני ישראל בגלות המד, הרי אנו נ"כ מוטבעים במים הזדונים טרודים בדאגת הפרנסה ובכל מיני הרפתקאות, ואין לנו דעה צלולה לחשוב ולפשפש במעשינו, כי עשיקי אנן ובחשוכא שרינן, ומרירן נפשין מעקתין דנפישין, לכן אנו מתפללים ומבקשים מהשי"ת, שתחלה יושיענו מכל צר, שתהי' לנו הרחבת הדעת, ואז נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אליו. ובוה נכון הסדר שאנו מתפללים, חרש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה, לשישון ולשמחה וכו', שהקב"ה יתן לנו כל טוב כדי שתהי' לנו הרחבת הדעת, ואז נשוב אל ד' בתשובה שלימה, ועי"ז יהי' למחילת חטא ולסליחת עון, עכ"ה"ק.

ומעתה נבוא לביאור דברי הילקוט שהקדמנו בה, אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, ושי"ה שפתים ישק משיב דברים נכוחים, וכבר דקדקנו מדוע אמר הקב"ה דוקא שבח זה על משה רבינו שראוי לנשק דבריו, גם למה אמר משי"ב דברים, שפי הול"ל מדבר דברים נכוחים, או משמיע דברים נכוחים, לכן נראה דאומרו שפתים ישק, פירושו פרנסה, כמו שאמר פרעה ליוסף, ועל פיך יש"ק כל עמי, ר"ל על ירך יוון ויתפרנס כל עמי, כמו שנא' ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ. (ובאמת כבר הושוו שתי התיבות הללו במסורה, כי הבעל הטורים בפרשת מקץ הביא מסורה ב' פעמים ישק, חדא ועל פיך יש"ק כל עמי, ואידך שפתים יש"ק משיב דברים נכוחים. ואולי כוונת המסורה ללמדנו דאומרו שפתים ישק, פירושו ג"כ מלשון פרנסה ומוזני רויחיו). וזהו כוונת הילקוט, כששמע הקב"ה תוכחות של משה, שאמר להם במדבר בערבה מול סוף בין פארן וגו', שהם דברי מוסר ותוכחה על כל המקומות שהכעיסו ישראל לפני המקום, אז אמר לו הקב"ה למשה, שפתים ישק, כלומר שתחלה צריך אתה לישק ולזון את עמי, להתפלל עבורם שיספיק להם די מחסורם, ואז תזכה להיות משי"ב דברים נכוחים, להחזיר בתשובה שלימה את בני ישראל ע"י דברים נכוחים טובים ונעימים.

וזה יש להעמים ג"כ בדברי המדרש בפרשתנו עה"פ אלה הדברים, אמר לו הקב"ה למשה הואיל וקבלו עליהם תוכחותיך צריך אתה לברכם, מיד חזר וברכם, מנין שנאמר ד' אליכם הרבה אתכם וגו' יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו'. ולהאמור י"ל הכוונה, שהתנה הקב"ה תנאי זה עם משה רבינו, אם רצונך לייסר ולהוכיח את ישראל בדברי מוסר, ושיתקבלו דבריך באהבה, אז צריך אתה לברכם בכני חייו ומוזני וכל טוב.

אמנם מקום יש בראש לחשוש, כי אדם המתרשל בעבודת השי"ת בלימוד התורה וקיום מצותיו, בשמעו דברים הללו, יתברך בלבבו לאמור, שלום יהי' לי, ואין אני עתיד ליתן דין וחשבון על רוע מעללי, מאחר שעול כבוד הפרנסה, וצער גידול בנים, ושאר צרות ועגמת נפש היו בעוכרי. - הם מלהוכיח דעות כוזבות כאלה, כי אין הדברים האמורים למעלה מכוונים כלפי אנשי בליעל הפורקים מעליהם עול התורה והמצות, ליתן אמתלא בפיהם, כי מחמת חוסר לחם או שאר

דיכוי נפש, הותרה הרצועה ח"ו, רק כוונת דברינו להמליץ סנגוריא על כלל ישראל, ובחדא מחתא לעורר רחמים וחסדים עליהם, שיתברכו בכל טוב, בבני חיי ומזוני רוחי, כדי שיהי' להם הרחבת הדעת ומנוחת הנפש, לשים לב לדברי תוכחת מוסר הנאמרים באמת.

עורו נא התעוררו נא, זכרו ימות עולם כינו שנות דור ודור, באיזה מצב קשה חיו אבותינו ואבות אבותינו בדורות הקודמים משך הרבה מאות שנה, ועכ"ז הקימו דורות ישרים יראים ושלמים לשם ולתפארת, הלא כוכר עול הפרנסה הי' אז יותר קשה מימינו אלה, והלחץ זו הרחק הי' מתגבר והולך מיום ליום ומשעה לשעה, בחורף אכלם הקרח ובקיץ השרב והשמש, ושנאת האומות לבני ישראל לא ידעה שום גבול, הן ע"י גזירות ורדיפות, והן ע"י הטלת מסים גדולים, ועם כל זאת התאזרו עוז ותעצומות, להתגבר על כל הקישוים, וכל איש לפי ערכו, קבע עתים לתורה בבוקר ובערב, ודקדקו על תפלה בציבור, ובמסירת נפש השתדלו לגדל את בניהם ואת בנותיהם על מכוני התורה והיראה, וא"כ אנן מה נענה אכתריהו, הלא בחסדי השי"ת נשתפר מצב הגשמי פי כמה ממה שהיתה בדור שלפנינו, על אחת כמה וכמה שמוטל עלינו להטיב דרכנו, הן בקביעת עתים לתורה, והן בתפלה כראוי וכנכון, להתחמם בדרכי החסידות, ולשמור את העינים מראות כל רע, ולהיות נאמנים לד' ולתורתו בכל מדרך כף רגלינו.

ותעבר עתירתנו היום כיומא דהילולא של האי צדיק וקדוש אבינו רועינו כ"ק אאמו"ר הגה"ק זצוק"ל הי"ד זי"ע, אשר כל ימיו מסר נפשו לקרב בני ישראל לאביהם שבשמים, ולהנחותם את הדרך אשר ילכו בה, ונפח רוח חיים של אהבת תורה ויראת שמים בלבות אלפי ישראל בכל רחבי המדינה, והיום עולה נשמתו הקדושה והטהורה מהיכל להיכל בעולמות העליונים, יחד עם נשמות בניו ותלמידיו הקדושים והטהורים שנהרגו ונשרפו על קידוש השם, ואין ספק כי כיומא דהילולא שלו ניתוסף לו הכח והממשלה לעשות בו כרצונו, והוא עת רצון גדול בשמים, על כן הננו מבקשים ברחמים ובתחנונים שיוכר אותנו כולנו יחד, ויכמרו רחמיו על כל יוצאי חלציו ועל כל תלמידיו ותלמידי תלמידיו החיים אתנו, שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, לפקח עיניו הקדושים שם בעולמות העליונים, להביט עלינו למטה בעולם השפל הזה, ולעורר רחמים למעלה לפני כסא כבודו ית"ש, להמשיך עלינו שפע ברכה והצלחה, ברפואות וישועות, ופרנסה טובה, וזיווגים הגונים וישרים, ובנים כשרים וטובים המתנהגים על ברכי התורה והיראה, וזוכה כולנו יחד לראות עין בעין כביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

פני' דחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם במקדם האפשרי בלי שום שהיות.

תשובות, פסקים, ומנהגים

מהגאון מוה"ר מנחם מענדל זאמשט ראבד"ק פפד"מ זצ"ל⁽¹⁾

בע"ה. יום ב' י"א טבת תקמו"ו לפ"ק.

לאמשטרדאם, להבח' המופלא כהר"ר יאקב יצ"ו.

אחרי ד"ש מא"ה ומנאי, באתי להודיע שגי"ה הגיעני לידי לנכון, ומרוב טרדות אשר סבבני טרדות דשמיא ודעלמא המוטל עלי, לא ה' לי פנאי להשיב, אך עתה באתי ע"ד השאלה אשר שאל אודות איש טהור, אם יש פקפוק איסור על היוצאים בכסא בשבת שקורין בל"א באמשעזין, וכתב שאחרונים פוסקים שמפני גשמים אפילו אין רבים צריכין לו, נמי מותר. לא עיין שפיר בזה, שאחרונים לא התירו מפני גשמים רק למי שרבים צריכין לו דוקא, (עי' או"ח סי' תקכ"ב), אמנם פה נוהגין להקל שיוצאים נשים ובתולות בכסא לצורך נשואין או מילה וכדומה, וגם לזה אין היתר ברור, רק באשר שהוא איסור דרבנן אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאיתא בס' תר"ח. וגם שמעתי שכמה רבנים החמירו בזה לעצמן אע"ג דרבים צריכין להם, בכך מאן דרוצה להחמיר אין בזה משום ויהרא. ובעיר שאסור לשלשל בתוכו, בלא"ה אסור לצאת בכסא בשבת כמ"ש המ"א סי' ש"א ס"ק כ"ד, כן נראה לפע"ד. ובזה אסיים, וה' יתן לו חיים, וברכה טובה עד בלי דיים. כ"ד אוהבו השוחר טובתו,

(מקום החתימה)

* * *

ש"ע סי' קכ"ד סעיף י"א בהג"ה, ואפילו אם לא שמע הברכה כלל רק שומע ציבור עונים אמן, ויודע על איזה ברכה קאי, יענה עמהם, וכן בקריש וקדושה וברכו, עכ"ל. ויש לראות דהכא משמע דעונה בשומע ברכו בדרך ד' המבורך לעולם ועד. ולקמן סי' קל"ט סעיף ו' בהג"ה משמע דאם לא שמע המברך, עונה רק אמן. וע"ש בב"י דילף זה מברכת המזון דשם עונה ג"כ רק אמן. והי' ג"ל לכאורה לחלק, דגבי ציבור שאני, דיחיד נגדר בתר ציבור, אבל שם מיירי דאינם שומעים רק מהחזן, ומשום כך עונים רק אמן. ועפ"י אפשר לומר בבית הכנסת גדול, דאז אף אם המברך מברך בקול גדול, מ"מ אינם שומעים העומדים ברחוק ממנו רק העומדים בקרוב אצל הבימה, וא"כ אף אותן דאינם

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ד' עמוד ח'. - פסקים ומנהגים הללו הועתקו מכתיו"ק בפנקסו המונח בנגני יידינו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הויטערער נ"י מאנטווערפען. ברך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

שומעים הברכה, מ"מ יש לגרור בתר הציבור ולענות כרוך ד' המבורך לעולם ועד, וצל"ע. וכמדומה לי כבר הרגיש בזה אלי' זוטא ואלי' רבא.

* * *

בש"ע הלכות ברכת השחר סי' נ"א, צריך לכין בפסוק פותח את ידיך, ואם לא כיוון צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת, ע"כ. ויש לשאול בזה אם כוונת הש"ע אם נזכר קודם ישתבח אם צריך לאומרו מיד, או דיכול לאומרו אחר שמונה עשרה. וגם אם צריך לחזור ולאומרו כל המזמור, או רק אותו פסוק פותח את ידיך. ונראה לי דיאמר רק אותו פסוק לבד, בין הללו', או קודם השירה, או קודם ישתבח, דהא לדעת רש"י אין אומר בפסוקי דזמרה תהלה לדוד כלל וכמ"ש ב"י, וא"כ אף דאנן לא נהיגין הכי, מ"מ בדיעבד כה"ג אין צריך לחזור ולאומרו, כיון דכלא"ה אינו מדין הנמרא דק מסברת הגאונים, ואחרי תפלת י"ח יחזור ויאמר כל המזמור תהלה לדוד וגו', מטעם דאמרינן כל האומר תפלה לדוד ג' פעמים בכל יום מוכטח לו שהוא בן עולם הבא, כנ"ל.

* * *

שמעתי להורות בשם הגאון המחבר פני יושע זצ"ל, פעם אחת חל להיות ברית מילה ביום טוב, והי' האב כהן, והי' אחד מת באותו שכונה, וצוה הגאון הנ"ל להביא התינוק למול בבה"כ, ואח"כ להכניס התינוק הנימול ע"י שידה (שקורין כל"א באטישעס) ולהסגיר החלונות והבית והחדר, וכל זמן שפתח החדר פתוחה, יהי' פתח הבית סגורה, ואם פתח הבית נפתח, יהי' פתח החדר סגורה, כי הכהנים מוזהרין על הקטנים, כדאיתא בי"ד סי' שע"ג. וכן אירע פה בשנת תקכ"ט לפ"ק שהי' הק' כה' בלימה? אדלר כ"ץ בעל ברית, וביום א' הי' המילה, והי' מכניסין התינוק הנימול לבית (כמו שכתבתי לעיל) קודם שנקבר המת שהי' באותו שכונה. וע' באל' רבה סי' שיי"א ס"ק י"ז מ"ש בשם אמונת שמואל, ע"ש.

* * *

שאלה. אם מותר לשפוך יין מן הקנקן לתוך כוס ששתה ממנו גוי יין. תשובה. נ"ל דאסור אפי' אין בכוס יין רק כדי להטפח, אסור מטעם ניצוק, רק בדיעבד שרי היכי דיש בו ששים לבטלו, וכן מבואר בי"ד סי' ...

* * *

שאלה. אם צריך לשפוך המים בתוך שכונת המת, אם מת הילד תוך שלשים יום שנולד. תשובה. נ"ל דצריכין לשפוך המים, אע"ג דאין צריכין להתאבל עליו שבעה, כך נ"ל. מ"מ בדיעבד אם נתבשל אח"כ באותן מים, נ"ל דאין לחוש.

דיני ומנהגי תשעה באב.

מילה בט"ב. כתב בש"ע דבעלי ברית לובשין בגדי שבת בשעת המילה, יע"ש. וה"ה דנועלין את המנעלים, וכן המנהג.

שמעתי דהמנהג פה דבעלי ברית אסורין מלאכול אפילו אחרי המנחה אפי' אם ט' באב חל להיות בשבת ונדחה לאחר השבת וכן כתב המג"א סי' תקנ"ט, אמנם לדינא צ"ע, ועיין כאל"י דבא שם.

גם המנהג פה דאומרים קדיש שלם בלי תתקבל אפי' אחרי תפילת ערבית, ואין אומרים תתקבל עד תפלת המנחה.

אומרים מזמור לתורה, ודלא כמו שנדפס פה פ"פ הקינות סדר התפלה בלי מזמור לתורה וכו', כי טעות הוא. וכן כתבו הפוסקים, ועיין מג"א סי' נ"א ס"ק י"א.

גם מה שנדפס שם כובא לציון גואל וכו', אותם אמר ד' רוחי וגו', הוא טעות דאין אומרים כלל הפסוק ואני זאת בריתי וגו', ומתחילין ואתה קדוש וגו', דקיי"ל כל פסיקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן לי', וה"ה בנביאים. - ועוד ריש עוד טעם משום דבט"ב אסורין בתורה, וא"כ אין לומר כלל הפסוק, ועי' בטור וב"י סי' ...

המנהג פה לומר א"ל ארך אפים בט"ב אפי' אם חל להיות כיום א' או ג', וכן כתב ב"י בשם הראב"ן.

גם אומרים פה ברכת כהנים בשחרית ומנחה, וכן ראיתי כתוב במחזור של קהל י"ץ, על שם מהרשש"ך ומהר"ר וואלף לוי זצ"ל.

אין מקדשין הלכנה כמוצאי ט"ב, גם אם הוא נדחה לא' בשבת, וכן כתב הרמ"א, וכן שמעתי בשם הגאון מוהר"ר חיים ישעי' זצ"ל והגדול מוהר"ר וואלף לוי זצ"ל שהי' מקפידים מאוד על זה, והגאון הנ"ל הי' רוצה להחרים לא' מופלג בתורה שהי' מקדש הירח כמוצאי ט"ב.

אמנם בשנת תקל"ג לפ"ק הי' חל ט"ב כיום ה' ואב"ד⁽²⁾ הי' מקדש כמוצאי ט"ב, אמנם חכמי עירינו לא הי' מקדשין כמוצאי ט"ב, והי' [גשמים] כמש"ק, וכליל מיום כ' נתקשרה שמים בעבים, והי' הולכים דוב הקהלה והלומדים כל הלילה על הרחוב ובחצר הקהל, כי לא הי' זמן רק עוד לילה א', ובעה"י כליל מיום ג', בהתחלת הלילה בזמן, הי' עומדת הלכנה והאיר בשוב על הארץ, והי' מקדשים הלכנה כשמחה יתירה. ומאותו פעם והלאה אני מסופק אם להמתין ולהחמיץ המצוה, כי שמא יארע שיהיו ג' או ד' לילות עננים, וכה"ג חשש רמ"א סי' תכ"ו ע"ש, ולכן נראה לי, באם לא יהי' זמן עוד ה' לילות מלבד מוצאי ט"ב, שלא יחמץ המצוה, (באשר בלאו הכי נשתנה המנהג דפה בהרכבה דכרים), רק ישעום שום דבר ואח"כ יקדש הלכנה בע"ה.

(2) הוא הגאון בעל הפלאה אבד"ק פפר"מ זצ"ל. (וכן להלן כשמוכיר את האב"ד, הונתו על הגאון הנ"ל).

ביום א' כ"ב סיון תקל"ג לפ"ק הי' ברית מילה, וגם יאהרצייט אחד, ובש"ק במנחה שלפניו הי' שאלה מי קודם, הסנדק או היאהרצייט, לעלות לס"ת בתורת חיוב, והי' פסק הר"י מנ"מ [-הראש ישיבה מוה"ר נתן מאז] נר"ו דהסנדק קודם ודוחה היאהרצייט, וכן הי' נ"ל, אע"ג דאינו רק מנהג לעלות לס"ת במנחה שלפניו, מ"מ הדרי לדינא דסנדק קודם ליאהרצייט.

ביום ש"ק הי' ברית מילה, והמוהל הוא פה חיוב לעלות לס"ת בש"ק, ופעם אחת הי' המוהל אבל ביום השביעי, ופסק הג"ל דאין לעלות לס"ת, וכה"ג הי' פוסק הנאון פני יהושע וצ"ל, וכן הי' נ"ל, דהמוהל בלאו הכי אינו חיוב רק מנהג.

* * *

ביום ד' י"ב מנחם תקל"ד לפ"ק הי' לאיש א' מפה פריון הבן והאב הי' נסע לדרכו ליריד פ"פ דאדר, והי' שואל לאב"ד דפה, טרם נסיעתו מפה, האיך יעשה, ופסק לו, דיכול לילך לדרכו, אך שיעשה שליח מקודם נסיעתו לפרות בנו לזמנו, כרעת הש"ך והפ"ו ב"ד סי' ש"ה סעיף ב' ודלא כרמ"א. אבל חכמי עירנו לא הי' הולכים אצל הפריון, (כדרכם בשאר פריון הבן, שהמנהג לילך כל הדיינים), ומוה ניכר שהמה לא הי' מסכימים לזה.

ובי"א כהל' פריון הבן משמע שאין המנהג כפה לפרות ע"י שליח רק האב פודה בעצמו את בנו בכל מקום, שהוא כדעת הרמ"א ע"ש. ונ"ל לדעת הש"ך יכול ג"כ השליח לכרך על פריון הבן ושהחיינו. וע' בי"ד סוף סי' שכ"ח לענין חלה ע"י שליח, ובי"ד סי' ש"ה סעי' י"ג, ובמ"א סי' תל"ב ס"ק ד', ובמ"א סי' תקפ"ה ס"ק ג' לענין שהחיינו.

* * *

ד' יצילנו מינון ואנחות, אכתוב קצת מנהגים מהלכות שמחות.

המנהג פה לילך בשבת ראשונה בסרביל של חול, אם מת לו קרוב אחר שהי' עמו שלישי בשלישי (שקורין בל"א ערשט עייגלי), ובאם הי' הנערד ראש בית, אז אפילו אם הי' עמו שלישי ברביעי המנהג לילך בסרביל של חול בשבת ראשונה.

כל מי שהוא פסול ערות עם הנערד, אינו הולך לזכר בשבת ראשונה.

אין אומדים בבית אבל כל ו' תחנה, ולא למנצח, ולא שיר מזמור לאסף (תהלים פ"ג), רק אומרים תהלים מ"ט, למנצח לבני קרח מזמור. אבל אומרים ברכת כהנים, ובקריש אומרים תתקבל, גם אומרים ביום ב' וה', אל אך אפים, כי לא מצאתי בשום מקום שלא לאומרם, מסתמא רעת הפוסקים לאומרם. רק באל"י רבא סי' קכ"א מצאתי שלא לומר ברכת כהנים בבית האבל, מ"מ נ"ל

לאומרים, ראפי' בט' באב אומרים פה ברכת כהנים בשחרית ובמנחה, וצל"ע. (שוב ראיתי גם בקיצור של"ה דף ג"ב דאין אומרים ברכת כהנים בבית אבל, ע"ש).

בליל ש"ק אין אומרים ברכה מעין שבע בבית האבל, אבל אומרים כמה מדליקין, ואפי' האבל ג"ל שמותר לומר כמה מדליקין, כמו שמותר לומר שנים מקרא וא' תרגום, ודלא כמו שכתב בבאר הגולה כ"ד סי' שפ"ד.

הנה מצד הדיון האכל אסור בנעילת הסנדל משיסתם הקבר כמ"ש כ"ד סי' שע"ו ס"ד, אבל המנהג פה שלא לחלוץ המנעל עד בואו לבית האבל, חוץ מי שהוא אבל על אביו ואמו חולץ מנעליו מיד לאחר שהשליך עפר לתוך הקבר, ומאותו שעה התחיל למנות גם ימי אבילות, והולך לביתו עם פיהלך שוכך, וע' כ"ד סוף סי' שפ"ב.

* * *

המנהג מי שמכנים החתן תחת החופה לובש בגדי יו"ט ושבת מאגדיל, ולכן קראקין, אעפ"י שאינו קרוב לחתן וכלה, ואפי' אין לו חזקת עירונית כאן, והיינו מי שהולך עם החתן תחת החופה ואינו שושבין.

כל מי שהוא ראשון בראשון עם החתן או עם הכלה לובש ג"כ בגדי יו"ט. - גם מי שהוא דודו של חתן או של כלה לובש בגדי יו"ט, ומי שהוא אבי דודו לובש בגדי שבת ושבת מאגדיל. - וכל מי שהוא שני בשני עם החתן או הכלה, לובש בגדי שבת ושבת מגדיל. - וכל מי שהוא כעצמו אינו קרוב, רק שאשתו היא שני בשני עם החתן או הכלה, אזי לובש בגדי חול ושבת מגדיל. - וכל מי שהוא עם החתן שני בשלישי לובש בגדי חול, ושבת מאגדיל.

מי שמכנים החתן בשחרית למי"ן, אם הוא ראשון בראשון או ראשון בשני עם החתן או הכלה, אזי לובש בגדי שבת ושבת מגדיל וכלוא"י קראגין בל"א, אעפ"י שהמכנים אין לו חזקת עירונית כאן לובש כנ"ל. - מי שיש לו ברכה אצל מי שאין לו שום קורבה, אין לובש בשעת החופה לכן קראגין.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים ככל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אנרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

ארבעה ישובים על שיטת רבינו יקיר¹

מהגאון בעל חתם סופר אבד"ק פרעשבורג זצ"ל

והערות מהגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג זצ"ל

בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' צ"א, הובא קושיא בשם הרב החסיד מו"ה בער בלאך זצ"ל, על מה שכתבו התוס' בע"ז רף ס"ו ע"ב (ר"ה מאי טעמא) בשם הר"ר יקיר, דרבי שמעון דאמר כל שהוא למלקות הוא דוקא בעינא, אבל לא על ידי תערובות, וקשה מסוגיא דשבועות דף כ"א ע"ב, דקאמר שם דרבי עקיבא ע"כ לית לי' להא דר"ש שאמר כל שהוא למלקות, דא"כ למה לי משרת להיתר מצטרף לאיסור, ולהר"ר יקיר קשה, הא איצטרך במעורב.

וג"ל לתרץ (6) דאפשר לומר דנהי דסבר ר' יקיר לחלק בין בעינא לתערובות, מ"מ מודה הוא בלי ספק דגבי שבועות ונדרים, למ"ד (שבועות כ"א ע"ב) הואיל

(תשובה להרב דק"ק מאטרסדארף)

(א) מ"ש מעכ"ת צלי ספק הואיל ומפרש כל שהוא ע"י תערובות חייב, סחם נמי חייב ככ"ש ע"י תערובות לר"ע, ע"כ. תמוה לי על פ"ק שיאמר זה, וכי תולה הדברים צהא"ל, הלא רש"י מפרש צהא"ל דטעמא דר"ע דס"ל דסחם הנשבע שלא לאכול, דעתי' שלא יאכל מידי אפי' כל שהוא, שכן דרך לשון בני אדם, דאפי' כ"ש נמי אכילה מקרי, וסתמא דידי' כמפרש דמי, וצמפרש מודו רבנן, שהכי החליף ודורו, ורבנן סברי דאין אנו הולכין אחר לשון בני אדם, רק אחר לשון התורה, ומסתמא דעתו על אכילה של חורב שהיא כזוית, ועיין צרש"י ותוס', וצאמת אס אמר שלא אטעם, דברי הכל בכל שהוא, כדאיתא צרש"ס דף כ"ב, אבל מאן יימר דעת הנשבע שלא לאכול, שדעתו על כל שהוא צתערבות, וכי זה לשון בני אדם, שאס אומר שלא יאכל צשר, שכוונתו שלא יאכל תצטיל של דייסא שנתערב בו משהו צשר, דבר זה מלצד שרחוק מן הדעת וסבירא, מלינו סתירה לזה צנדרים דף נ"ב צמשנה, אימתי צזמן שיאמר צשר זה עלי, שכווד מן הדבר ונתערב צאחר, אס יש צו צנות טעם אסור, הווד מן היין מותר תצטיל שיש צו טעם יין, אמר קונס יין זה שאני טועם ונפל לתצטיל, אס יש צו צנות טעם הרי זה אסור, ע"כ. ופי' רש"י ופי' הר"ן, כיון

(1) ארבעה ישובים הללו על שיטת רבינו יקיר, הועתקו מכת"ק הגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ ראבד"ק פרעשבורג זצ"ל, אשר הגאון בעל חתם סופר זצ"ל שלח אליו ישובים הללו, בעת שכיהן עדיין כאבד"ק מאטרסדארף. הגאון מוה"ר דניאל פרוסטיץ זצ"ל, כתב אל הגאון בעל חתם סופר זצ"ל הערותיו והשגותיו על ארבעה ישובים הללו, וגם הניח אצלו העתקה. הרפסנו כאן כל הערותיו (באותיות רש"י) בשולי דברי החתם סופר, כדי להקל על המעיין. - אפריון נמש' לידרנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה אבד"ק אהרן לעזער נ"י שהמציא לנו העתקה הנ"ל מבית גנזיו. יצו ר' אתו את הברכה.

ומפרש חייב סתם נמי חייב, לדירי' חייב אפי' בכל שהוא ע"י תערובות, משום דאילו הי' מפרש לאסור כל שהוא ע"י תערובות, הי' חייב, סתם נמי חייב בכל שהוא בתערובות.

עוד נשים לב למאי דמוכיח הש"ס דר"ע לית לי' כל שהוא, אלא בשבועות ונדרים, מש"ה בעי צידוק בנזיר, (ג) וקשה אכתי מי ניחא, הא נזיר לא נפיק מכלל נדר, והואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, ואכתי למה לי צידוק. ויש לומר דנהי דשארי שבועות ונדרים מחייב בכל שהוא, משום דאילו מפרש חייב סתם נמי חייב, שאני נזיר דנדר הוא על דעת תורה, דכתיב לא יאכל, וסתם אכילה בכזית, ולית לן לחייבו בכל שהוא כיון שדינו מפורש בקרא, וזהו פשוט.

עוד נקדים לומר דאפי' לפי ההו"א דר"ע ס"ל כר"ש בכל התורה, מ"מ אית לי' נמי הך סברא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, שהרי הכי קאמר להו לרבנן,

דאמר זה שווי' אנפשי' חתיכה דאסורא, ואוסר נזותן טעם. והרי מלינו שם דכשנשבע שלא ישתה יין סתם, מותר התבטל שיש בו אפי' טעם יין, וכשנשבע על יין זה, אסור התבטל, מיהו דוקא אס' יש בו טעם יין, ולדעת מעכ"ת, הלא לר"ע אסור אפי' שנשבע שלא ישתה יין סתם, ומכ"ש ביין זה אפי' בתערובות בלא נתינת טעם, אפי' לפי מאי דפשיט הש"ס דלית לי' לר"ע כל שהוא למכות, ודוחק לומר דסתמא דמתניתין בלא כר"ע, דכולהו סתמא חליצא דר"ע, יעיין.

(ב) גם מ"ש, וקשה אכתי מי ניחא, הא נזיר לא נפיק מכלל נדר והואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, ואכתי למה לי צידוק, ע"כ.

הנה מעכ"ת יל"ו אזיל לטעמי' שדימה בדעתו שטעמו של ר"ע משום הואיל, אבל כבר מלתי אמורה למעלה בהוכחה ברורה, שטעמו של ר"ע כמו שפירשו רבותינו רש"י ותוס', דמסתמא כוונת הנשבע על לשון בני אדם, שאכילה כ"ש מקרי אכילה, ולפ"ז לא שייך לומר כן אלא בנדר או נשבע שלא ישתה יין סתם, א"כ מסתמא אפי' על כל שהוא, דכל שהוא נמי מקרי שתי' בלשון בני אדם, אבל הנזיר האמור בתורה, הוא אפי' באומר אהי' נזיר סתם, או בשארי לישנא דנזירות, או באומר אל אטמא למתים וכיוצא בהם בריש נזיר וברמז"ס פ"ב מהל' נזירות, ובזוודאי באומר אהי' נזיר שכוונתו שיחול עליו כל מיני חומרת הנזיר המפורש בתורה, ודין הנזיר דווקא בכזית לרבנן דפליגי על ר"ש, ואפי' בהתנה בפירוש אהי' נזיר ויהי' מותר ביין, ובכגון זה בזוודאי לא הי' דעתו לאסור על עצמו היין, אפ"ה אסור ביין, וא"כ שפיר בעינן הצידוק למסקנא דר"ע פליג על ר"ש, בהני גוונא דלעיל.

ובאמת לפי תירוטו של מעכ"ת שי' דמסתמא דעתו על דעת תורה, שדברים כנים הם, א"כ אפי' באומר שלא ישתה יין סתם, ומוכח מדעתו שיקבל עליו נזירות, נמי אינו אסור אלא בכזית, ואתי שפיר טפי.

אבל הנפקותא בין תירוטיו לחירוק מעכ"ת, למה שכתב מעכ"ת לקמן בהוכחה הש"ס הי' דע"כ ר"ע בלא כר"ש, דאי כר"ש, א"כ אכילת התורה ככ"ש, וא"כ הדרא קושייתם לדוכתא, למה לי בנזיר צידוק, דנזיר דהוי כמו נדר ושבעה, אפי' כ"ש ע"י תערובות נמי אסור, שכן הי' בדעתו, והא תינה לפי תירוטו, אבל לפי מה שכתבתי,

לדידי בכל התורה כולה כל שהוא למכות, לדידכו נמי אודו לי מיהת בשבועה הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, ורבנן לית להו הך סברא, ע"ש. א"כ מוכח דר"ע אית לי' הך סברא. אך ר"ש נהי דס"ל נמי כל שהוא למכות בכל התורה, מ"מ אפשר דלא ס"ל הך סברא גבי שבועות ונדרים.

והשתא א"ש הכל בע"ה, דהש"ס הכי פריך לר"ע, אי ס"ל כר"ש למה לי צירוף בנזיר, אע"ג דכל שהוא למכות אינו אלא בעינא ולא ע"י תערובות לדעת ר' יקיר, מ"מ הא נזיר לא נפיק מכלל נדרים, והואיל ומפרש חייב אפי' בתערובות, סתם נמי חייב אפי' בתערובות, ולמה לי צירוף. (ו) מה תאמר, שאני נזיר דגלי קרא לא יאכל ואכילה בכזית, ונסתר הך סברא, דהואיל ומפרש חייב, זה אינו, דהא קיימין אי ר"ע ס"ל כר"ש דכל שהוא למכות, וא"כ לית לי' סתם אכילה בכזית, ואין לנו שום סתירה בקרא, דלא נימא גבי נזיר הך סברא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, וממילא יהי' חייב על כל שהוא בתערובות, ולמה לי צירוף, אלא ע"כ דר"ע לית לי' הא דר"ש דכ"ש למכות, וס"ל סתם אכילה בכזית, ולא מצינו למימר גבי נזיר הואיל ומפרש חייב וכו', לכן בעי צירוף, והוכיח הש"ס שפיר לר"ע לשיטתו דאית לי' הואיל ומפרש חייב וכו', אך ר"ש אפשר דלית לי' הך סברא דהואיל ומפרש חייב, ורבנן דר"ע, א"כ שפיר כתב רבינו יקיר דבתערובות בעי שעורא, וק"ל.

ובדרך ב' נ"ל לתרץ, דהתוס' בפסחים סוגיא דמשרת (דף מ"ד ע"ב ד"ה אלא) הקשו, למאן דליף טעם כעיקר מניעולי נכרים, אכתי נזיר מנ"ל, דהוא קיל מכל האיסורין שבתורה, ופני יהושע הקשה, היכא הוי סד"א למילף מבב"ח, שאני בב"ח שנעבדה בו עבירה.

וי"ל דרש"י בשבועות פי' דהיתר מצטרף לאיסור נפקא לן מדכתיב וכל משרת, וכל דרשא הוא להיתר מצטרף לאיסור, ודלא כמ"ש הוא עצמו בפסחים דלא גרסינן בר' יוחנן וכל משרת, ע"ש. וי"ל דס"ל לרש"י ז"ל דב' דרשות נינהו, משרת, וכל, חדא לטעם כעיקר גבי נזיר דלא אתי מכל התורה כולה, משום דקיל

משכחת דבעינן לירוק בשקבל עליו הנזירות כלשון אהי' נזיר, וא"כ אין עליו חלל חומרת הנזיר לרבנן אפי' בעינא בכזית דוקא, ולר"ש בעל ידי תערובות דוקא בכזית לרבינו יקיר.

וממילא יוצן, שעל פי מ"ש למעלה (באות א') דלא שייך לומר דע"י תערובות הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב, א"כ צוודאי לא מוכח מידי.

(ג) גם מ"ש מעכ"ת, מה תאמר שאני נזיר דגלי קרא לא יאכל ואכילה בכזית וכו', זה אינו, דהא קיימין אי ר"ע ס"ל כר"ש דכ"ש למכות, וא"כ ליכא למימר סתם אכילה בכזית וכו', ע"כ. לפענ"ד עדיין איכא הוכחה אף לפוס ספרות הנ"ל, דכי בעינן דוקא לומר שיהי' דעתו על אכילה הנזכר בקרא, הלא יש לומר שדעתו ע"פ

מכל האיסורין, וחדא להיתר מצטרף לאיסור גבי נזיר, ומ"מ פריך שפיר לר"ע טעם כעיקר מנ"ל בכל התורה כולה, רנהי דגבי נזיר נפקא לי' מוכל משרת, חדא להיתר מצטרף לאיסור וחדא לטעם כעיקר, מ"מ לא מצי למילף כל התורה מק"ו נזיר כמו דילפי רבנן, דבשלמא רבנן לית להו היתר מצטרף לאיסור גבי נזיר רק טעם כעיקר, א"כ שפיר מצי למילף כל התורה בק"ו מנזיר, משא"כ לר"ע דס"ל גבי נזיר היתר מצטרף לאיסור ולא בשאר איסורין, כדאמר ר' יוחנן כל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי הנאה, מטעם דמסיק שם דה"ל נזיר וחטאת שני כתובים. יהי' איך שיהי', מבואר לר"ע דזולת נזיר אין היתר מצטרף לאיסור, א"כ ממילא ליכא למילף טע"כ בכל התורה מנזיר, דאיכא למיפרך מה לנזיר שכן היתר מצטרף לאיסור, לכן פריך טע"כ מנ"ל בכל התורה, אע"ג דידע רגבי נזיר כתיבי ב' דרשות. (ה) ולפ"ז משני שפיר דאתי מבב"ה, ולק"מ קושית הפני יהושע מה לבשר בחלב שכן נעבדה בו עבירה, דאיכא למימר נזיר יוכית, ומה לנזיר שכן היתר מצטרף לאיסור, בשר בחלב יוכית, וחזר הדין, וא"ש.

ולמסקנא נמי, דילפינן מגיעולי נכרים, היינו כל התורה כולה, אבל נזיר לא בעי למילף, משום דמפורש ב' קרא וכל משרת כנ"ל, ומיושב קושית תוס', נזיר דקיל מנ"ל.

והשתא נבוא לתרץ סתירת רש"י, דווראי פירושו שבשבועות אמת, דאיכא ב' דרשות, וכל, ומשרת, דאע"ג דר"ע לא דריש כל, וכל דרש, (ו) אך בפסחים פ' רש"י דע"כ בדר' יוחנן לא גרסינן וכל, אלא גרסינן חוץ מאיסורי נזיר דכתיב ב' משרת, וה"ה נמי דה"ל לר' יוחנן למימר וכל, דהאמת כן, אלא נקט הפשוטה יותר, כי משרת פשוטת שלו מורה על צירוף, והוכיח רש"י דאי הוי גרסינן בדר' יוחנן וכל, א"כ מאי פריך והאי משרת להכי הוא דאתי, הא ר' יוחנן לא ממשרת מפיק, אלא מכל, ונהי דמ"מ קשיא אבתי שאר איסורין שבתורה איך אפשר למילף בק"ו, הא איכא למיפרך כנ"ל, מ"מ אין זה מובן מלשון המקשן, אלא ע"כ דר' יוחנן נקט משרת דרשה הפשוטה, ועל זה הקשה, לטעם כעיקר הוא דאתי, ואה"נ דהוי מצי לשנויי חדא מתרתי נקט דרשה הפשוטה, ולעולם ב' דרשות נינהו, וכל, ומשרת,

דת דין תורה, והדין תורה נותן אפי' לר"ש צעינן צתעוצות כוית, וא"כ שפיר י"ל שאני נזיר דכוונתו על דין תורה אפי' לר"ש, וק"ל.

(ד) מ"מ מעכ"ת, ולפ"ז משני שפיר דאתי מצ"ת, ולק"מ מה לצ"ה שכן נעבדה בו עבירה, דאיכא למימר נזיר יוכית, ומה לנזיר שכן היתר מצטרף לאיסור, בשר בחלב יוכית, ע"כ. קשה לפ"ז מה פריך הש"ס ורבנן, וכוונת הקושיא כמ"ש המהרש"א למח' ילפי כל האיסורין מנזיר, ה"ל ללמוד מצ"ה צחלצ. ולפי דברי מעכ"ת, הא מצ"ה ליכא למילף, דאיכא למיפרך שכן נעבדה בו עבירה, ושפיר עדיף ללמוד מנזיר דליכא למיפרך עלה מידי לדידהו דלית לכו היתר מצטרף לאיסור אפי' גבי נזיר. (ה) מ"מ מעכ"ת, אך בפסחים פ' רש"י וכו', דהאמת כן וכו', ע"כ. תמי' לה, איך לא שם עיניו צמה שכתב רש"י בפירושו בפסחים, וכל לא דריש.

אלא משום דאכתי לא הועיל בזה התירוץ, דקשה איך מצי יליף כל התורה, הא איכא למיפריך כנ"ל, וכן מסיק דלר"ע באמת יליף כל התורה מגיעולי נכרים, ולא סתר רש"י עצמו, וא"ש בע"ה.

והשתא נבא ליישב רבינו יקיר הג"ל, דהתוס' במס' נזיר ס"ל לר"ע דמשרת ענבים לא יאכל מדאפקה רחמנא בלשון אכילה, ליתן לין שעור כזית ולא ברביעית כשאר משקים, ע"ש. וא"כ קשה למה לי שעורא, הא כל שהוא למכות, ואין לומר לכשיתערב יין במשקה אחר להכי בעי שעורא, (ו) א"כ הרי ממילא מוכח נמי טעם כעיקר, דיין שנתערב במשקה הו"ל טעמו ולא ממשו, (ו) וא"כ למה לי בנזיר תרי קראי, וכל, ומשרת, להיתר מצטרף לאיסור, וטעם כעיקר, תיפוק לי' מדכתב רחמנא לין שעור אכילה, ש"מ דטעכ"ע כנ"ל, אלא ע"כ מוכח דר"ע לית לי' דר"ש, וא"ש הש"ס בשבועות, משא"כ רבינו יקיר דקאי לר"ש דאפשר דלית לי' הק דרשא דיין בעי כזית כנ"ל, ושפיר קאמר רבינו יקיר, ודו"ק.

ובדרך ג' ו"ל, דהנה בשמעתין פי' רש"י אי אפשר דלא פנמה פורתא בתבשיל הבא אחריו, והתם במס' פסחים פירש"י בדופני הכלי פנמה הבליעה, ע"ש, ונראה כסתירה, דהתם משמע דהבליעה בעצמה פנמה מיד בדופני הכלי, ובשמעתין משמע מפירושו שאינה פנמת בעצמה, אלא שפוגמת טעם התבשיל שנפלטת בו, כחומץ שפוגמת הגריסין, אע"פ שהחומץ בעצמו אינו פגום. ונ"ל שההכרח שהביאו לזה, הוא ליישב קושית תוס', דהכא יליף ר"י מגיעולי נכרים לאסור ג"ט לפגם, והתם אמרו רבנן חדוש הוא. ונ"ל דוודאי רחוק לומר על שום דין שהוא חדוש, ומדגלי בגיעולי נכרים שנותן טעם לפגם אסור, יש ללמוד ממנו ויש לנו לדחוק, ולאוקמה קרא דנבלה, בסרוח מעיקרא, כדי שיתקיימו ה' מקראות דגיעולי נכרים ונבילה. אך הלא ידועה דבשעת מלחמה ה' מותר אפי' בכתלי דחזירי, נמצא דבליעת הכלי במלחמת מדין ה' הכל היתר, שהרי לא נאסרה אלא

(ו) מ"ש, א"כ הרי ממילא מוכח נמי טעם כעיקר וכו'. זה אינו לפענ"ד, דהא ענין זה דטעם כעיקר לשיטת ראשונים ובעלי התוס' בע"ז שם דפליגי על ר"ת דאית לי' היתר נהפך לאיסור, סברו דאי טעם כעיקר לאו דאורייתא בטל כזית טעם איסור שנתערב ברוב היתר, אבל אם ההיתר והאיסור שווים, צוודאי אסור ולוקין עליו, ולאו מטעם כעיקר אחינן עלה.

(ז) גם מ"ש מעכ"ת, וא"כ למה לי בנזיר תרי קראי, וכל, ומשרת, להיתר מצטרף לאיסור וטעם כעיקר, ע"כ. תמי' לי, הלא מעכ"ת עצמו מודה דרבנן דילפי כל איסורין לטעכ"ע מנזיר, לית להו בנזיר היתר מצטרף לאיסור, ולא דרשי וכל, א"כ מנ"ל להש"ס להקשות, דלמא ר"ע נמי לא דריש וכל, ובאמת נפקא לי' טעם כעיקר מדכתב רחמנא לין שיעור אכילה כמ"ש מעכ"ת, ומשרת להיתר מצטרף לאיסור, ובעלמא נפקא לי' טעכ"ע מגיעולי נכרים.

קדרה בת יומא, והוא יום המלחמה, והותרה אזי בכל האיסורין, ולמאי הוצרכו הגעלה, ועכצ"ל דבחזרתן ממלחמה נאסרו בהו, ומש"ה הוצרכו לבון והגעלה. (ח) אלא דלפ"ז כבר נפגמו בדופני הכלי טרם שבאו לכלל איסור, ואפ"ה בעי הגעלה, וה"ל חרוש, זהו לפי פ' רש"י דפסחים.

אמנם בשמעתין רצה רש"י ליתן טעם לר"מ, דיליף מגיעולי נכרים ולא ס"ל דחרוש הוא, על כן ס"ל לרש"י, נהי דחו"ל הניחו לכלל מונח, דאי אפשר בשום אופן דלא פנמה פורתא, מ"מ איכא מעוטא דאינו נפגם מיד בדופני הכלי, אלא שפוגם בתבשיל הבא אחריו ולא בדופני הקדרה, נמצא שאין כאן חרוש, משום דאיכא למימר רחמנא חייש למיעוטא שאינו פוגם אלא בתבשיל הבא אחריו ולא בדופני הקדרה, נמצא דבחזירתם ממלחמה כשנאסרה הבליעה, עדיין לא נפגמה, ולא ה"ל סרוח מעיקרא ואין כאן חרוש, אלא דרבנן דפסחים לא חיישו למעוטא, ורובה נפגם בדופני הכלי, לכן הוי חידוש, אך לר"מ דשמעתין אויל לטעמי' דחייש למעוטי, וס"ל משום מעוטא הוצרכו הגעלה, ולא הוי חרוש, וילפינן מיני', וא"ש פירש"י, ואין כאן סתירה.

והנה במס' בכורות דף כ"ג ע"ב ס"ל לר' יוחנן דקרא דלגד אשר בשעריך תתננה, היינו למעוטי סרוח מעיקרא, והקשו תוס' שם, א"כ מנ"ל לר' יוחנן היתר נ"ט לפגם, ע"ש. (ט) והעולם מדקדקין, ממ"נ אי הסברא החיצונה לאסור נותן טעם לפגם, מה צורך לר"מ ילפותא דגיעולי נכרים, ואי סברא חיצונה להתיר, מה צורך לר"ש ילפותא דנבלה.

(ח) מ"ש מעכ"ת, אלא דלפ"ז כבר נפגמו בדופני הכל טרם שבאו לכלל האיסור וכו' וה"ל חרוש, ע"כ. לא נלפע"ד, דבשלמא בנבלה שהיתה מוסרחת מחיים כמו שפ"י רש"י, א"כ שפיר י"ל דלא מצי איסור נבלה לחול על הסרוחה כ"כ, אבל בנזון דידן, אע"פ שהותרו איסורין לאנשי מלחמה, הלא לא ילאו למלחמת מדין אלא י"צ אלפים, וא"כ הרי האיסור זה שנבלע בכלי ה' אסור לכל ישראל שהי' צביתם, ובוודאי שם איסור עליו, אלא שהותר האיסור ונדחה מחמת דוחק המלחמה לאנשי המלחמה, ובוודאי לאחר שפסקה המלחמה אהדרי' לאסורא קמא, ושפיר הוי האיסור טרם שנפגמו.

ובוודאי יודה מעכ"ת על האמת שאם יש כאן חולה מסוכן ואין לו לאכול אלא האיסור, שאע"פ שמוחר לו לאוכלו מ"מ אם נפגם אותו האיסור צעת חוליו והדרא בריא, שהוא אסור לו למ"ד נותן טעם לפגם אסור, כיון ששם איסור עליו לגבי אחרים, אלא שנדחה האיסור מחמת מזאת קיום הנפש, וה"ה במלחמת מדין כנ"ל. (ט) ולפע"ד דקושיא העולם לק"מ, דוודאי הסברא חיצונה אי לאו דגלי קרא גבי נבלה דנותן טעם לפגם אסור, ולזאת פריך הש"ס שפיר מ"ע דר"ש, אמנם כיון דמצינו היתר בנבלה, סברא דחוקה היא לאוקמי קרא בסרוח מעיקרא, ולזאת פריך הש"ס שפיר מ"ע דר"מ, ומתוך דיליף מגיעולי נכרים, ולזאת ע"כ מוכח דנבלה אחיא לסרוח מעיקרא.

ולפענ"ד דהסברא חיצונה להתיר ^(ו) משום דהוי שלא כדרך אכילתן והנאתן, וכן כתב הרמב"ם להדיא, ומש"ה צריך ר"מ קרא דגניעולי נכרים לאסור, ומש"ה למאי דקיי"ל דלא חיישינן למעוטא, וליכא ילפותא מגניעולי נכרים כנ"ל, לא צריכה שום ילפותא להתיר נ"ט לפגם, וא"כ קרא דנבלה אתי לסרוח מעיקרא לענין שומאה וכדס"ל לר"י בבכורות הנ"ל, מ"מ נדע היתר נותן טעם לפגם מסברא חיצונה, דה"ל שלא כדרך אכילתן והנאתן כנ"ל, ולק"מ קושית תוס' בבכורות על ר' יוחנן. ^(ה) אמנם בשמעתין רקאי הש"ס לר"ש רס"ל בעלמא כ"ש למכות, ^(ז) וכתב מהרש"ל במס' שבועות דלמ"ד כל שהוא למכות, גם שלא כדרך הנאתן אסור, א"כ שפיר פריך ור"ש מנ"ל להתיר נותן טעם לפגם, והוצרך ללמוד מנבלה, משא"כ אנן לדידן, וא"ש.

ובזה נבוא ליישב דברי ר' יקיר, דהנה לעיל כתבו תוס' [דף ס"ו ע"א ר"ה מכלל] דיש מפרשים דכל שבאלף לא בטל גם נטלפ"ג אסור, דאין לך טעם בטל יותר מאלף, ואפ"ה אסרה רחמנא, ה"ה נותן טעם לפגם, ותוס' פליגי שם על זאת הסברא. והנה לפמ"ש לעיל נותן טעם לפגם ה"ל שלא כדרך הנאתן, בוודאי אין ללמוד מביטול באלף, דשאני היכי שאין דרך אכילתן בכך.

והשאת א"ש, ^(ח) דס"ל לרבינו יקיר דר"ש נמי אינו מחלק בין בעין לתערובות, אלא משום דהתיר רחמנא נותן טעם לפגם גבי נבלה, א"כ מכ"ש דאיסורים בטלים, רכיון דלפגם מותר, ה"ה ביותר מס', וכיון דבטלים, א"כ ע"כ לא

^(י) ולפמ"ש מעכ"ת צעיקר ההיתר של נותן טעם לפגם, מטעם דה"ל שלא כדרך אכילתן, א"כ יאל לנו דין חדש דכללאי כרס וכדומה שלוקין בהן על שלא כדרך הנאתן, אסור נותן טעם לפגם, וזהו דין חדש שלא מזינו.

^(יא) מעכ"ת הוי מלי למימר, דמזינו דר"ש ס"ל אפי' כללאי כרס נותן טעם לפגם מותר, ובכללאי כרס אין ההיתר משום שלא כדרך הנאתן, ומאי טעמא, אלא דיליף מנבלה.

^(יב) מ"ש מעכ"ת לענין סברת המהרש"ל, א"כ הדרה קושית החוס' בצכורות לדוכתי, מ"ע דר' יוחנן דמתיר נ"ט לפגם, ושזי אין לומר כמ"ש מעכ"ת דטעמי' משום שלא כדרך הנאתן ואכילתן, זה אינו, דלפי סברת המהרש"ל עדיין אסור מן התורה, לר' יוחנן דס"ל חלי שיעור אסור מן התורה.

ומיהו אפשר להדיקו, דמעכ"ת קאי הכא בשיטת רבינו יקיר, א"כ י"ל כי היכא דמחלקינן דר"ש בכל שהוא למכות צין צעינא לתערובות, כמו כן י"ל דר' יוחנן לענין חלי שיעור וכמ"ש הר"ש (צמס' טבול יוס"פ מ"ג), ובעל ידי תערובות לא אמרינן חלי שיעור אסור מן התורה.

אמנם אם כן, עדיין לא לריכנא קרא לר"ש, דאע"פ דס"ל כל שהוא למכות, היינו דוקא צעינא, אבל ע"י תערובות לא, וא"כ שלא כדרך הנאתן ע"י תערובות נמי מותר, ולזאת מותר נמי נותן טעם לפגם בתערובות.

^(יג) הנה בדברים האלו ראיתי אריכות וערצוב, ובוודאי מחסרון המעתיק הוא, אבל עיקר סברת מעכ"ת נאמרה ונשנית, דאם מזינו נ"ט לפגם מותר, א"כ צע"כ

אמרינן כל שהוא למכות בתערוכות, ראי ס"ד כל שהוא למכות בתערוכות, א"כ לא יהי' שום איסור בטל באלף, זהו סברת רבינו יקיר, וכיון דאפי' באלף לא בטל, כ"ש דפגם אסור, דאין לומר שאני פגם דשלא בדרך הנאתן הוא, זה אינו, דלר"ש דכל שהוא למכות, אסור נמי שלא בדרך הנאתן, וא"כ הוי שפיר ק"ו נותן טעם לפגם מכל שהוא, ומדהתיר נבלה שאינו ראוי לגר, ש"מ דאיסור בטל בס', ומדבטל בס', ה"ה דלא אמרינן כל שהוא למכות בתערוכות, זהו סברת ר' יקיר אליבא דר"ש.

אמנם לר"ע ליתא לכל הנ"ל, (וה) דהא כתבו תוס' חולין דף י"א ע"ב ד"ה וליחוש וכו', דר"ע חייש למעוטי, וא"כ לדירי' אין חידוש בהגעלת גיעולי נכרים כמו לר"מ לעיל, ולדירי' ע"כ בלא"ה דחקינן ומוקמינן קרא דנבלה דלא אתי אלא למעוטי סרוח מעיקרא, כי היכא דלא נסתרי קראי דגיעולי נכרים ונבלה אהדרי, ולא נצטרך לומר חרוש הוא, וכיון דנבלה איירי בסרוח מעיקרא, אין כאן היתר לנוטן טעם לפגם, ארברא נילף לאיסור מגיעולי נכרים, דלמאן דחייש למיעוטיא ילפינן מגיעולי נכרים, וא"כ אין כאן הוכחה לחלק בין משהו בעינא בין על ירי תערוכות, ושפיר פשט הש"ס בשבועות לר"ע למה לי צירוף, אלא ע"כ דלא ס"ל כר"ש, וא"ש ור"ק.

משהו ע"י תערוכות מותר. והנה לסברתו יוקשה, מנבלה הסרוחה צעינא דמותרת, ומשהו נבלה צעינא אסורה ולוקין עליו, וע"כ כוונת מעכ"ת דע"י תערוכות צאלף שהוא טעם בטל, צוודאי לא עדיף מדבר האסור המושבח, רק דנתערב צתצטיל אחר פוגמו, דה"ל לאסור, אבל דבר הנפגם צעינא, צוודאי לא יוגרע לאחר שנתערב בהיתר, ולפי"ז קשה מנ"ל לר"ש דנ"ט לפגם כגון זה, דהיינו שצעינא הוא לשבח, וצתערוכות הוא לפגם, דמותר, דלמא זה וגם משהו ע"י תערוכות אסור, והא דשרי רחמנא בנבלה, היינו היכא דהוא צעינא לפגם, כסרוחה הנבלה, ומנ"ל להוכיח דמשהו ע"י תערוכות מותר. צשלמא צלתי סברתו, לק"מ על ר"ש, די"ל דלא נוחא לי לחלק בין נותן טעם לפגם, אבל לפ"ד קשה, ויעיין.

וגם אם עיקר סברתו של רשצ"א דנותן טעם לפגם מותר, ה"ה צמשהו ציותר מחלף שהוא נמי טעם בטל כמ"ש תוס', א"כ מנ"ל צפחות מס' דהוכר עמו שפיר דלא אמרינן כל שהוא למכות, צשלמא צלתי דצרי לק"מ על הר"ר יקיר, די"ל דאיהו ס"ל דאפי' צאלף עכ"פ איכא טעם משהו, ואפ"ה מותר, דאל"כ לא יצטל לעולם, א"כ ה"ה צפחות מס' לא אמרינן שוב כל שהוא למכות, אבל על דברי מעכ"ת צוודאי קשה, דהחלוק מצוואר צאר היטב, דציותר מס' ה"ל כוונתן טעם לפגם, וצפחות מס' ה"ל כצאר נותן טעם לשבח.

(יד) על מ"ש מעכ"ת, יש להשיב לפענ"ד, דאכתי קשה דלמא לעולם ר"ע כר"ש ס"ל דמחלק בין צעין לתערוכות, ואין לומר דר"ש הוכיח כן מהיתר דנותן טעם לפגם, אבל לר"ע ליכא הוכחה, דאכתי איכא למימר די' לו הוכחה אחרת, דהיינו ממשרת גופי' דלא מצי דרוש אחר למדרש אלא להיתר מצטרף לאיסור, וע"כ מוכח דמשהו ע"י

ובדרך ר' נ"ל, דלכאורה קשה מאי מקשים תוס' גיעולי נכרים למה לי, דלמא אי ממשרת ומכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה, הוי אמינא אין עונשין מן הדין, וכמ"ש הרז"ה בפסחים, ועמ"ש הר"ש בטבול יום (פ"ב מ"ג), לכן איצטריך געולי נכרים, דהשתא אף דליכא אלא לאו הבא מכלל עשה כמ"ש תוס' בשם הר"י מאורליינש, מ"מ הא כתב הה"מ בהל' מאכלות אסורות (פ"ב ה"א) דכל היכא דאיכא לאו הבא מכלל עשה וגם ק"ו, עונשין מן הדין. והנה ע"י ק"ו דמשרת, ולא הבא מכלל עשה דתעבירו, בצירוף שניהם לוקין, ולהכי איצטריך תדווייהו, ומאי מקשו תוס' (טו) וי"ל דר"ש אית לי' בסנהדרין דף ע"ד ע"א עונשין מן הדין, ושפיר הקשו תוס' לשיטת ר"ש.

והשתא וי"ל דר' יקיר נמי מודה לסברת ר' פרץ דמסברא חיצונה אין לחלק בין משהו בעינא לעל ידי תערובות, דהרי טעם כעיקר ממש הוא, (טז) רק דס"ל שר"ש הוכיח כן לחלק מקרא מיותר, היינו מדאיצטריך משרת, ע"כ דעל ידי תערובות בעי צירוף, א"כ אי לאו יתורא דהך קרא, (יז) אי אפשר לן להמציא סברא זו כלל.

והשתא א"ש, דהתם בשבועות קאי לר"ע דס"ל (מכות י"ד ע"א) אין עונשין מן הדין, ולדירי' שפיר אפשר לאוקמה תרי קראי דגיעולי נכרים ודמשרת ללקות כנ"ל, וא"כ אי ס"ד כר"ש ס"ל, למה לו לצרף, וא"ת במשהו ע"י תערובות צריך צירוף, מנ"ל לחדש סברא זו, הא אפשר לאוקמי קרא למלקות וכנ"ל, ודוק.

תערובות מותר במקום אחר, להכי צעינן הכא הכיורף צשזש ושוה, ואל ישיצני דהיינו כקושית התוס' צשצעות, דלמא שאני הכא דגלי' קרא, ותירלו דה"ל לר"ע לאוקמה הקרא לדרשא אחרינא, זה אינו, דהתוס' כתבו כן שפיר לסברתם ולא מחלקי במשהו צעין או ע"י תערובות, ועיקר קושיתם דלמא הכא גלי' קרא ולא אמרינן כ"ש למכות, וע"ז תירלו שפיר, אבל לפי דברינו יהי' הוכחה מכאן בכל איסורין שמשכו ע"י תערובות ברוב אין לוקין עליו, ואח"ל על זה, דעפי עדיף לדרוש משרת לדרש אחר, מלהמציא דבר נגד הסברא החילוה דמשהו ע"י תערובות יהי' מותר, א"כ לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא, מנ"ל לר"ש דמשהו ע"י תערובות מותר, ואין לומר משום דמאינו נותן טעם לפגם מותר צנצלה, זה אינו, דמנ"ל להמציא דבר נגד הסברא החלוה, ה"ל לאוקמה צנצלה לסרוח מעיקרא, אבל נותן טעם לפגם צאמת אסור.

(טז) וקשה לי מה יענה מעכ"ת צפסחים וצניזר דחזיק הש"ס לרצנן דאמרי צניזר מכאן אהך דן, דס"ל גיעולי נכרים חדש הוא, דלמא צאמת גיעולי נכרים לאו חדש, רק מניזר ילפי מלקות, וצשלמא צלתי דצניזר שזלרף סברת הה"מ והר"י מאורליינש יחד, וי"ל דהי' קשה לש"ס למה לי געולי כותים לרצנן.

(טז) ע"ז יש להשיב דמנ"ל לר"ש כמ"ש רצינו יקיר דכוונת הפסוק להצטרף היתר לאיסור, דלמא לא חידש לן הקרא כאן, דאפי' משהו ע"י תערובות נמי אסור, וא"ת שלזה לא צריך קרא, דהסברא חילוה כך הוא, מ"מ טפי עדיף לומר כן, מלומר דממשרת מוכח נגד הסברא החילוה, וצאמת משהו ע"י תערובות מותר.

(יז) על זה יש להשיב, דהא הר"ר יקיר כתב, דא"כ לא יהי' לו ציעול לעולם.

בדין תלמיד חכם אם רשאי להורות לעצמו

מהגאון מוה"ר אברהם טיקטין אבד"ק ברעסלא זצ"ל⁽¹⁾

ראיתי להעיר קצת בדין תלמיד חכם אם רשאי להורות לעצמו. - הנה מקור הדין בנגעים סוף פרק ב' משנה ה', כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו וכו' ע"ש, והנה יראה ודאי דזה הוא רק חומרא דרבנן משום חשד, וכן משום הכי אין רואה בכורות עצמו משום חשד וכו', עי' בכורות סוף פרק עד כמה, ופסק בן הרמב"ם פרק ט' מהל' טומאת צרעת הלכה א' ע"ש, ועי' היטב בכורות שם, ועי' רמב"ם פרק ט' מהל' בכורות שפסק בן גבי לענין מעשר דרואה משום שהי' יכול לעשות מום בכל העדר טרם שקרא עלי' שם מעשר ע"ש, וכן איתא בש"ס שם הנ"ל.

וצריך להבין קצת מה יועיל מה שהי' יכול לעשות מום טרם שקרא, הרי סוף סוף עתה שכבר הקדישו, אין בידו, דהרי עכצ"ל דלא אמרינן בידו לעשות עבירה להטיל מום, דא"כ אף בכור ג"כ נימא כן, דהרי יכול להטיל בו מום, וצ"ל דלא מיקרי בידו, אף דצריך קצת ביאור כיון דגם עתה חשדת אותו שיאמר מום על מה שאינו מום, מ"מ צ"ל כן, וק"ל. א"כ במעשר ג"כ סוף סוף עתה אין בידו, וצ"ל כיון שהי' בידו כבר, מהני אף להתיר, ועי' בזה ב"ד סי' קכ"ו לענין לאסור בדבר שהי' בידו כבר וק"ל, ועי' תוס' בכורות שם שהקשו בד"ה דהא וכו', א"כ תרומה טמאה דלא חזיא לי' וכו' לא יהא נאמן, וכן בשאר איסור והיתר, והרי אמרינן בריש הדר, צורבא מדרבנן רואה לעצמו וכו', ע"ש שהניחו בקושיא. ויראה אף אם נאמר דבאמת לא יורה לעצמו, ע"כ הטעם משום דהוראה איכא חשדא שמצדד להיתר, אף דעד אחד נאמן. באיסורין לעולם, ואף בעלים אטו מי אין נאמנין בדבר שלא איתחזיק, אך הוראה שאני, כיון שכבר נולד ספק ויש מקום לאסור, רק הוא מכשירו, אין לסמוך על בעלים, אבל אם לא נודע בחתיכה אם היא חלב או שומן, ובעלים אומרים שהיא שומן, ודאי נאמנין, רק הוראה צ"ל שאני וכו"ל, ומשום חומרא, וק"ל.

ועי' ר"ש סוף פרק ב' דנגעים הנ"ל, שהקשה קושית התוס', והביא עוד ראי' מנדה דף כ', דילתא הראה דמים לרב נחמן⁽²⁾, וגם תניא בתוספתא, נאמן לומר פשה זה הנגע או לא, בהרת קדמה או לא, ואף בשל עצמו נאמן, וסיים שמא יש לחלק בין איתחזיק איסורא או לא, יעו"ש היטב, וא"כ לדירי' ע"כ הא דאיתא שם

(1) כתבנו אורותיו בכר"ש שנה א' קונט' ח' עמוד ט"ו. - תשובה זו הניעה אלינו מאוצרו של ידידנו הרבני החסיד הנניד הנכבד והמפורסם מו"ה שאול היטשערער ג"י מאנטווערפען. ינשאהו השי"ת על נפי מרומי הצלחות.

(2) במס' נדה שם איתא, דילתא אייתי דמא לקמי' רבבה בר בר חנה, ולא לקמי' דרב נחמן בעלה. אך הוכחת הר"ש היא, רכל הטעם שלא היתה מראה לרב נחמן, אינו אלא כדי שלא תתננה עליו, אבל לא משום דאסור, יעו"ש.

בש"ס סוף פרק עד כמה הנ"ל, נשאל על טהרותיו וכו', היינו על כרחך שנשמאו, וספק בענין השקה וכדומה, דאיתחזיק, דלא כפי' רש"י שפי' שם הספק אם נשמאו או לא, דכה"ג כיון דלא הוחזק אין צריך כלל לטעם שבירדו לאוכלן בימי טומאתו, דבלא"ה נאמן, אלא ודאי כנ"ל, וק"ל.

אולם קשה על הרמב"ם שכתב בהל' טומאת צרעת הנ"ל, דאין רואה נגעי עצמו, ה' לו לבאר דזה דוקא אם כבר יש לו נגע טמא והוא רואה לטהר, משא"כ בתחילה, וצ"ע וק"ל.

ועי' מעדני מלך שהקשה על הר"ש, תיפוק לי' בלא"ה הלא כבר חילקו הראשונים בין דבר שבירדו או לא, וכן הקשה הכה"ג ס' שייב"ע ש"ש, וזה צע"ג, הרי עיקר קושית הר"ש מרבר שאין בידו, וכן תמה בזה התבואות שור ס' ח"י ס"ק ל"ט, ע"ש היטיב, ומ"מ לדינא עכ"פ באיתחזיק איסורא יראה דאין רשאי להורות לעצמו, ועי' ס' קפ"א הביא שם הש"ך דהבעל יוכל לראות דמי אשתו וכו', ולהנ"ל אפשר לומר דוקא בתחילת ראי', אבל אם השאלה במקום דאיתחזיק, אם תסתור וכדומה בענין הטבילה, לא יהא הבעל המורה, וצ"ע. ועי' באבן העזר בח"מ ס' י"ז סעיף ל"ט ס"ק ע"ח, שהקשה שם דאיך ס"ד לומר דצריך ב"ד של ג' רחוקים בהיתר, והרי כל דיני איסור והיתר ונדה שהיא בכרת, שואלין לחכם אחד בין קרוב או רחוק ע"ש. וקשה הרי שאני היתר לאשה דאיתחזיק איסורא, יראה מדבריו לכאורה, דאף באיתחזיק איסורא מורה לעצמו וק"ל.

וגם צ"ע עכ"פ כפי הנראה מדבריו הח"מ שם דאף בעדות גיטין וקידושין יכול חכם אחד להורות, ותיפוק לי' הא נסתפק הש"ס דיש פרק האשה רבה, עכ"פ באיתחזיק איסורא בלא דבר שבעררה אם עד אחד נאמן, ואמאי לא הוכיח מהא דאין רואה בכור לעצמו ובמקום דעד אחד נאמן אף בעלים נאמנים, וצ"ל דהוראה נדע כנ"ל. ולענין שיורה לאחרים, הוראה עדיף, דבעלמא באיתחזיק צריך שני עדים, ובהוראה די באחד, ודעתי קצרה להשיג. ועי' י"ד סוף ס' ח"י דאסור ליטול שכר מן כשירות לחוד משום חשד, אבל יוכל לשחוט ולכרוך לעצמו, רק החמירו שלא לשחוט ולכרוך לעצמו ע"ש, וקצת צריך ביאור מדוע נחלק בין נוטל שכר לכרוך לעצמו, הרי לכאורה זה נדע, אולם אעפ"כ אחרי עיון החילוק מבואר, דגרע כשנוטל שכר דמפורסם החשד, וק"ל. ועי' תבואות שור שם ופרי מגדים שם ופרי חרש היטיב.

עכ"פ הנראה שאין לך בזה אלא מה שאמרו חכמים, דיש מקומות שהחמירו הרבה בזה. ועכ"פ באיתחזיק איסורא, יראה דאין לסמוך להורות לעצמו, ועדיין צריך אני לעשות לי רב בזה, כי כמדומה שאין נזהרין בזה, וגם הארכתני קצת בדברי הח"מ ס' י"ז הנ"ל, כתשובה אחת אשר השבתי לרב אחד. עוד נזכיר דבר אחד, כי יש לספק באיתחזיק איסורא דאין נאמן עד אחד, אם צריך גם קבלת עדות בפני שלשה, וצ"ע והבן.

הגהות על שו"ע יורה דעה

מהגאון מוה"ר אברהם אבר"ק קאפענהאנען זצ"ל⁽¹⁾

סימן ט"ז סעיף ט' בהג"ה. ואם אחרים רואין ששוחטין כראוי, אסור לשחוט אחריהם. (טור.) (ו' כן נראה ל').

נ. ב. זה ט"ס, שזה משנה שלימה, והי' אפשר ליישב קצת בדוחק, דהרמ"א כיוון לדברי הש"ך אות כ"א, אבל באמת שתק שם הרמ"א, ומשמע דמודה להמחבר, וא"כ נסתר זה, ודו"ק.

סימן כ' ש"ך ס"ק ח'. ואם שחט מן הצרדין כשרה. ז"ל הב"י, ונראה מדברי התוספות, שאם לא החזיר הסימנים פסולה, שכך כתבו, השוחט מן הצרדין, מצינן למימר דוקא דיעבד, ו' אבל לכתחילה, אפילו החזיר הסימנים, גזרינן אטו לא החזיר וכו'.

נ.ב. בש"ך ס"ק ח' שרט לנפש שתי תיבות הללו אב"ל לכתחילה, הוא נכון, הגם שאין כאן יתר כנסול, מ"מ ברברי ב"י והתוס' לא נזכרו שתי תיבות הללו, מ"מ יש לפרש שהש"ך כתבם לתוספת ביאור כדרכו, וראוי להיות מוסגר בתוך שני חצאי לבנה, ותיבת ל"א מובן ממילא.

סימן ל"ח ש"ך ס"ק ה'. והא דכתב לקמן וכן אם יש בה הרבה גוונים מאלו מראות הכשרות כשרה, משמע הא מראות הפסולות פסולים, מיירי כשהשינוי בעור מחמתן, ו' ובלחם חמורות דף קנ"ז ע"ב לא כתב כן, ו' וכ"פ כל האחרונים. נ.ב. כוונתו דבלחם חמורות דחה דברי הרא"ה מהלכה, ופסק אף שהשינוי מחמת דבר אחר גם כן פסול.

נ.ב. האי וכ"פ בשם"ק ה', יותר מסתבר שר"ת הללו הוא, וכב"ר פסק"ו כל האחרונים וכו'.

סימן מ"ג סעיף ב' בהג"ה. אם בשר סביביו שלם, כשר.

נ.ב. עיין בט"ז סוף ס"ק ט', ועיין בש"ך ס"ק ה', והנה האחרונים נסתפקו האידך דעת הש"ך בלקוי מבפנים ולא נשאר כרינר זהב ושלם מבחוץ. ואני תמה, דבלי ספק דעת הש"ך לאסור, דהא כתב להדיא בההיא דראב"י בס"ק ה', שצריך להשתייר כרינר זהב, ואם התחיל מבחוץ היו המים נשפכים, ובלי ספק שדוחק עצום למיעל פילא בקופי' דמחטא, לומר שהמים היו בשלחופות ונגלה לחוץ, וא"כ וודאי דעת הש"ך לאסור. והנה הט"ז לא מלאו לבו להתיר, וכפרי חדש הסכים בפשיטות

(1) נולד בשנת תקי"ג לפ"ק לאביו הגאון מוה"ר גדלי' אבר"ק קאפענהאנען זצ"ל. בשנת תקנ"ג לפ"ק נתמנה למלאות מקום אביו כאבר"ק קאפענהאנען. נלב"ע ביום י"ח לחודש מרחשון שנת תקפ"ח לפ"ק. - הערות הללו הועתקו מכת"ק בגליון שו"ע יו"ד שלו (אמשטרדם תע"א), המונה בבית עקר ספרים אשר בעיר שטאקהאלם.

להתיר, והמנחת יעקב בכלל פ"ט ס"ק ד' מיקל בהפסד מרובה, אמנם התבואות שור ושאר גדולי האחרונים מטריפים לגמרי.

איברא ראה בהרמב"ם בפ"י המשניות במשנה דאלו טרפות וזה לשונו, ושניקב הטחול שלה על מנת שינקב במקום העבה ממנו, ויכניס הנקב בגופו עד שלא ישתיר ממנו אלא פחות משיעור עובי הדינר וכו', עכ"ל אות באות לענינינו עיי"ש עוד, וא"כ לענ"ד מבואר בלשון זה, שכל שלא התחיל הנקב מבחוץ כשר, אפילו לא נשתיר כעובי דינר זהב, כל שהוא שלם מכל סביביו, וכרעת הפרי חדש, וממילא לשון הרמב"ם בפרק ו' מהל' שחיטה הלכה כ', ג"כ כוונתו כן.

ומה שתפס הרמב"ם זה במושלם, כי ידוע שהוא אינו זו משטח לשון הגמרא, וכיון שבש"ס נאמר לשון ניק"ב בסומכ' לא שייך להקרא נק"ב אם לא מתחיל הנקב מבחוץ. וקצת פלא בעיני על רבותינו הגאונים האחרונים ואחרוני אחרונים, שלא העיר שום אחד מהם ברעת הרמב"ם שהבאתי, כי גם לשונו בחיבורו מורה להדיא כן למעייין שם, שצריך הנקב להתחיל מבחוץ.

סימן מ"ד ש"ך ס"ק י"ח. אבל בת"ח שם סוף דין ו' כתב וז"ל, דהיינו דוקא ירוקא הנקרא גע"ל, שנוטה ג"כ לאדמומית, אבל ירוק ככרתי וכה"ג שקורין בלו"א טרפה עכ"ל, וכ"כ בספר אפי רברבי. וצ"ע רהא קיי"ל לקמן ריש סימן קפ"ח דמראה ירוק גע"ל אינו נוטה לאדמומית אפילו לקולא, וכ"ש לחומרא, וכן לעיל בריאה שהאדימה כשרה, וירוק גע"ל טרפה, אלמא דיש חילוק בין אדום לגע"ל.

נ.ב. באמת י"ל לרחות מה שהניח בצ"ע, כי עיין בל"ח דף קס"ח ע"ב ס"ק רל"ב, ומבואר שהכוליא נוטה לאדמומית, אבל באמת אינה אדומה, והרוקח מכשיר באדומה לפי שהכוליא נוט"ה לאדמומית עיי"ש, ומראה גע"ל נוטה ג"כ קצת לאדמומית, ולכך הכשיר בת"ח, אבל בין אדום ממש ובין גע"ל ממש, ודאי יש חילוק. ואם כן אין שום קושיא מסימן קפ"ח כשתעיין שם, וגם לא מריאה, כשתעיין היטב, דהא בריאה כשר גרי"ן ובלו"א, שאינו דומים כלל למראה ריאה, ומראות שנוטים קצת למראה ריאה המה טריפה, ואין מדמין בטריפות.

סימן מ"ה סעיף א' בהג"ה. ויש להחמיר אם לא במקום הפסד מרובה (ע) והכי נהוג להטריף אפילו בניקב.

נ.ב. הג"ה הזאת, והכ"י נהו"ג להטריף אפילו בנק"ב, נדפסה פה בטעות בסעיף א', רק הגה הזאת מקומה בסוף סעיף ב', וקאי אשלפוחית.

סימן נ"ו ש"ך ס"ק י'. ואנו אין בקיאין בבדיקת צומת הגידין של עוף כיון דהן הרבה ט"ו, אבל בבהמה שגידיה גדולים ואינם רק ג', יבדוק מי שבקי בבדיקה, עכ"ל דרכי משה ות"ח שם בשם או"ה, וכן כתב הב"ח, וכן כתבתי בס"ק י"ג בשם מהרש"ל, דלא כהעט"ו שהשמיט תיבת עוף, ועשה סעיף בפני עצמו, וכתב סתמא דאנו אין בקיאין בבדיקה, ואפילו אינו רק נפוח וכו', ע"ש שנראה מדבריו דגם בבהמה אמרינן הכי, וליתא.

נ.ב. באמת המעיין היטב בעט"ז ומדקדק בלשונו, יראה דכוונתו גם כן רק על עוף, ומסופ דבריו של עט"ז ניכר ג"כ שראש דבריו אמת, וקאי רק על עוף, ואין כאן השגה לענ"ה, וסוף דבריו שבאותו סעיף, כבר העתיקם בש"ך ס"ק י"א.

סימן נ"ח ט"ז ס"ק ח'. וי"ל ~~שה~~ דהא דשינוי כשר כאן דתלינן אותו מחמת הנפילה וכו'.

נ.ב. צ"ל דה"א. והנה כפרי חדש תמה על הט"ז באות י"ג, ולא דקדק רמה שכתב בט"ז דהא, היינו ר"ת דה"א [=דהוי אמינא].

סימן ס"א ש"ך ס"ק י"ג. נטל הכהן מידו אין צריך להחזירם לו כו', כן כתב הטור והרמב"ם, וכן בספק בכור כתב ג"כ הרמב"ם פ"ה מהל' בכורות ומביאו הטור לקמן סי' שט"ו דאין מוציאין מידו, ולא אוכל לידר לסוף דעת הב"ח שהקשה מנ"ל להרמב"ם לחלק בכך.

נ.ב. בש"ך ס"ק י"ג תמה על הב"ח, ועיין בסוף הריב"ז שהראה לים של שלמה פרק הורוע סי' ה'. והנה עיינתי ביש"ש הנ"ל, שהעתיק דברי הר"ן ככתבו וכלשונו, כאשר ראיתי בר"ן בעצמו, ולא מצאתי ידי ורגלי להבין כמה שתלה הר"ן השגתו על הרמב"ם במתנות, מחמת שפשוט בעיניו דבספק בכור אם תקפו כהן מוציאין מידו, כמסקנת הגמרא בריש מציעא (וכונתו בדף ו' ע"ב כסברת התוס'), וא"כ הוא כלפי לאיי, לסברת רבינו הש"ך, עם שיש ליישב ברוחק ...

סימן פ"ב ש"ך ס"ק י"א (בא"ד). מה שנראה מדברי המחבר, דאפילו לסברת היש מי שאוסר היוצא ממקום שנוהגים היתר למקום שנוהגים איסור, כוראי מותר לאכול אפי' אין דעתו לחזור, הוא אמת, וכן נראה דעת מהרש"ל והדרישה להראי, דלא כהעט"ז שאוסר בזה לסברת היש מי שאוסר וכו'.

נ.ב. האמת שבט"ז לא החליט לאסור, רק כתב ח"ל, ולפ"ז אפשר שאפילו יצא וכו' למקום שנהגו בו איסור, גם הוא וכו', שגם בו יש לחוש שיטעה וכו' עיי"ש, וא"כ סברת העט"ז נכון מאוד לפענ"ד. גם מה שהשיג עליו הש"ך בסוף הריב"ז, והביא רא' מן ההולך למקום שעושין בערב פסח, פלאי מאוד בעיני, רבשלמא בערב פסח במקום שנוהגין איסור, לא משום ספק הוא, אלא כאן כל עצמו של מקום האיסור הוא רק ספק בעלמא, וא"כ לפענ"ד דברי העט"ז כולם ברורים.

סימן קי"ב ש"ך ס"ק י"ג. צ"ע דלא כתב הא"ח בשם הרא"ה שהביא ב"י, אלא שאם הגיע שם פלטר ישראל, דהפת הפלטר עכו"ם אסור, כל זמן שהוא ביד הפלטר, אבל אם לקחו כבר הישראל בהיתר, לא כתב דאסור, ונראה דשרי, וכן משמע לכאורה בדברי הרא"ה בב"ה שם.

נ.ב. באמת אין כאן שום צ"ע, דגם כוונת הש"ע כן, שאסור רק ליקח, אבל מה שלקח כבר מותר, ומצאתי בנקודת הכסף שכבר הרגיש בנו בזה, והוא פשוט.

סימן קי"ד ש"ך ס"ק כ"א. החששא שמערכין בו חוטי בשר יבש, ליתא בתשובת הרשב"א שבדפוס שלפנינו, ואף לתשובת הרשב"א בכתב שהיו ביד המחבר, נראה דלא חש לי' הרשב"א [אלא] לפי שהי' יודע שהי' מערכים בו הרבה חוטים עד שלא היו בטלים ברוב, והיו בקיאים כל כך באומנתן, שערכו בענין שלא הי' ניכר, והלכך אסור, אבל בכל הכרכים שבארצינו, שהדבר ידוע וברור שיש רובא דמינכר כרכים, א"כ אפילו אם ימצא במיעוטא דמיעוטא חוטי בשר יבש, בטל הוא ברוב, וכיון שכן, מותר אפילו לכתחילה ליתנו לתבשיל, ודאי יש ששים בתבשיל, וכדלעיל סימן ק"ט § דיבש ביבש שנתבטל ברוב מותר לבטלו אפילו לכתחילה בששים לכ"ע, וכן ליש פוסקים מותר אפילו בלא ששים, ע"ש.

נ.ב. כבר תמה בזה הגאון מוהר"מ בספר נקודת הכסף, דהא לעיל בסי' ק"ט מיירי במין במינו, וכאן החשש של בשר יבש בכרכים הוה מין בשאינו מינו, והאיך אמר שהוא בטל ברוב. אמנם לפע"ד יש ליישב קצת, דהלא מבואר למעלה דלכך מין בשאינו מינו גם ביבש לא בטל ברוב, משום שאם יבשלם יתן טעם, וכמפורש למעלה בסימן ק"ט בש"ך ס"ק ט"ו עיי"ש,ה, וא"כ כאן בכרכים דאין דרך כלל לבשלו בשום אופן בפני עצמו, רק ליתן לטעם לתוך התבשיל, א"כ כיון דהאי גופא לאסור במין בשאינו מינו ביבש משום חשש שמא יבשלם ויתן טעם, הוא רק גזירה דרבנן ביבש, בכי האי גוונא שאי אפשר לבא לעולם לידי איסור דאורייתא, דהא בפני עצמו אין דרך לבשלו, ובתוך התבשיל יהי' וודאי ששים כמפורש פה בש"ך, א"כ וודאי לא גזרו, ויש בוודאי לרמות זה לדין המבואר בסי' צ"ט סעיף ו', וסימן קכ"ב סעיף ה', בכלי שררכו להשתמש בו בשפע, שהרשב"א עצמו הוא מן המתירין, ואף שהש"ך פסק, מ"מ צירוף מיהו הוה להתיר בצירוף שארי היתרים שמבוארים פה, וא"כ לדינא עכ"פ וודאי רברי הש"ך נכונים פה, גם אם נדחוק יש ליישב גם לשונו, ודו"ק.

סימן קל"ד ש"ך ס"ק כ"א. כתב האו"ה כלל כ"ג סוף דין ט"ו, דוקא יין נסך במים אבל ביין או בתבשיל שמשביחו, ודאי אסור הכל עד ששים ע"כ, ופשוט הוא. נ.ב. ועיין במגן אברהם סי' ר"ד ס"ק י"ו בסוף דבריו, ודו"ק היטב כי נראה שם להדיא מדמסתם, דגם האו"ה דעתו להקל ביינות שלנו, ויש לעיין בזה עוד.

סימן קל"ז ש"ך ס"ק ל"ג. אם ידוע דעמד בה מע"ל לא מהני לכ"ע לכלי חרס לא מילוי ועירוי ולא הגעלה, וכן מילוי ועירוי לא מהני בשאר כלים. מיהו עדיין צ"ע, שאפשר לומר שאפילו ידוע שעמד בו מע"ל וכדמשמע מסתימת פשטא דברי הפוסקים, מ"מ כיון דלא נאסר אלא ע"י צונן, אמרינן ב"י כבולעו כך פולטו ומהני לי' מילוי ועירוי, וגם י"ל דקים להו לחז"ל דעל ידי מילוי ועירוי נקלש טעם היין שנבלע ע"י צונן, וצ"ע.

נ.ב. אבל בשו"ת חכם צבי שאלה ע"ה, פסק בפשיטות דמהני מילוי ועירוי, אף שנכבש בתוכו כמה ימים, והשיג על הש"ך, עיי"ש שקצת תימה בעיני שנראה מדבריו שהש"ך החליט דצריך הגעלה, ובאמת אין כאן הכרע, והש"ך ז"ל עמד בספק כאשר אתה רואה פה בדבריו.

סימן קס"ג ש"ך ס"ק ז'. ועריין הם שוים מאה, אבל כשהולו קורם שחזר ולקחן, היתר גמור הוא, ואפילו הערמת רבית אין כאן. ת"ר. והיינו כשהולו ועמרו על צ', ובעט"ז כתב ולקחן ממנו בצ', אף על פי שעריין הם שוים מאה וכו' הרי זה אסור לעשות כן, ולא כיוון יפה, דמאי אף על פי.

נב. מה שכתב על הלבוש עטרת זהב, שלא כיוון יפה, הנה זה לשון הלבוש, אמר לחבירו הלוני מנה וא"ל מנה אין לי חטין במנה יש לי שאני נותן לך, ונתן לו חטין במנה כמו שהוא השער בשוק, וזה מפני שהי' דחוק למעות ולא יכול להמתין עד יומא דשוקא, אוזיל לגבי' זה המלוה שהלוהו, וחזר ומכרו לו בעד תשעים, אף על פי שעדיין הם שוים מאה, והחוב של החטין ישאר, עליו לשלם לו מאה, הרי זה אסור לעשות כן, אם לא שיתנו ביניהם וכו' שיפרע לו מפרדות עכ"ל, עיי"ש עוד. הנה כוונת העט"ז מבואר נגלה, דהאי אעפ"י מוסב על מעשה הלוה, שמחמת שהי' דחוק למעות הוצרך למכור בתשעים, אעפ"י שעריין הם שוים מאה על יום השוק, שלא הי' יכול להמתין מחמת דוחק המעות, ולכך סיים הרי זה אסור, ובא לשלול שאם אמנם באמת בשעה שחזר ומכרו לא הי' שוה רק תשעים, אין כאן שום איסור, וכדעת תלמידי רשב"א, וכל זה ברור להרגיל בלשון צח של הלבוש, שדרכו להוסיף ביאור, ופלא גדול בעיני על רבינו הש"ך למה הסיב דעת העט"ז לכוונה אחרת.

סימן קס"ה ש"ך ס"ק ח'. ואפשר לזה לא הביא הרב כאן סברת היש חולקין כו'. נב. איני מבין דברי רבינו הש"ך, שכיון שמור"ם ז"ל סיים ועיין בח"ה סי' ע"ד, א"כ כבר הראה מקום שיש חולקין, וזה רגיל מאוד בפוסקים כידוע.

סימן רמ"ז סעיף ד' בהג"ה. ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, ובוזה יקנה העולם הזה והעולם הבא, אבל לא בלמוד שאר החכמות.

נב. הרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין הטיב היטב בדרכי משה סוף סימן רמ"ו שהאריך מאוד מאוד, והביא שם עוד דינים נפלאים, מה שלא הובא בשלחן ערוך, ולא באחרונים.

סימן רנ"א ש"ך ס"ק ו'. ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, משמע אפילו עיר אחרת של ארץ ישראל, וכו"כ הב"ח.

נב. ז"ל הב"ח עוד, מיהו ודאי בהא דאמר דיושבי ארץ ישראל קודמין לשל חוץ לארץ, נראה דאפילו עניי עיר אחרת הבאים לעיר, הם נדחים מפני עניי ארץ ישראל שלא באו לעיר, אלא שולחים לעניי א"י קודם שנותנים לעניי חו"ל הבאים מעיר אחרת לעירו, דאין חילוק בין באים לעירו ללא באים לעירו, וכהכרעת רבינו דלא כהר"י בר ברוך עכ"ל הב"ח. והעתקתי כל סוף דבריו כי בלא"ה יש כאן מקום למעות בש"ך, והבן.

סימן רס"ז בסופו. יש לזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שזה ימול ה' יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע. ובהג"ה, לא מצאתי ראי' לדבריו ואדרכה

נראה לי דשרי וכו', אמנם מצאתי בקובץ שיש לאסור, ועל כן טוב להחמיר לכתחלה, אעפ"י שמדינא נראה לי מה שכתבתי, ע"כ.

נ.ב. עיין בהג"ה ובש"ך ופ"ו. והנה ראיתי בים של שלמה יבמות פ"ח דין ג', שהאר"ך ופסק דבמוהל שעשה החתוך והשני הפריעה, שהראשון בעל החתוך חייב כרת על עון חילול שבת ר"ל. והלב הומה מאוד מאוד בזה, כי ידוע שרבותינו האחרונים לא היו של של שלמה זה מיבמות בידם, כי לא זכינו לאורו בדפוס עד שנת ת"צ לפ"ק, והוא ענין מרעיד מאוד, ויבא מודה צדק וילמדינו, כי לפי מה שמפרש שם אין שום ראי' לפטור מכרת עייש"ה, . . . וגם אין שום ראי' מעבודה . . . אחר העיון בתשובת מהרמ"א ז"ל בחבילות ראיות להתיר, אעפ"כ המעיין היטב בים של שלמה, ובמה שרצה לפרש המשנה, כדי לתרץ מה שתמהו התוס' והניחו בתימא, אין להכריח מכל הראיות הנ"ל נגד סברתו של מהרש"ל, והוא פשוט למעיין שם, ומי יכנים ראשו בין רבותינו של כל ישראל.

סימן רע"ג ש"ך ס"ק ו'. (ובמעדני מלך ריש דף ע"ט, הבין דהאי ומיהו מ"כ, מלשון ב"י הוא שכתב כן, ע"ש).

נ.ב. נעלם מאתי כוונת רבינו ז"ל מ"ש בס"ק ו' בענול ובמעדני מלך וכו', כי באמת גם המעדני מלך לא הבין שהוא מדברי הב"י, רק שהביא רק הסיום, והראי', שכתב שני פעמים עכ"ל, כמו שיראה המעיין בעיון בלשון מעדני מלך עצמו.

סימן ער"ה סעיף א' בהג"ה. אין לו לחתוך השם ולעשות נקבים ביריעה.

נ.ב. עיין היטב בש"ך ס"ק ג' עד סוף הדיבור. והנה מה שהחליט פה רבינו הש"ך דקליפה הוא יותר בזיון וקרוב למחיקה, אני ראיתי בתשב"ץ חלק שני שאלה ק"ט, ותשובתו מפורשת שם, מבואר ההיפוך מסברות ש"ך עייש"ה, ולא רציתי להעתיק פה דברי התשובה, כי וודאי מי יבא אחרי דברי רבינו להקל בדבר שהוא אוסר, רק לעורר לב המעיין, ובלי ספק שרבינו הש"ך לא דאג דברי התשובה הזאת, מדלא הביאו כלל. אבל בבדק הבית סימן רע"ו, הביא באורך דברי דשב"ץ בהיפך עייש"ה, ויש כאן סתירה, וכפי הנראה לא ראה הש"ך גם זאת שבכדק הבית, ואין לי לב להבין כל זה. ועיין בערכין דף ו' ע"א בתוס' ד"ה יגיד וישתמש וכו' היטב, וכן משמע מלשון רש"י שם, שהסכים ללשון הראשון, שרעתו כסברת התוס' הנ"ל.

סימן רפ"ו סעיף כ"ב. השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל, פטור ממוזה שלשים יום, והשוכר בית בארץ ישראל, חייב במוזה מיד, משום ישוב ארץ ישראל.

נ.ב. עיין בלשון רש"י במקומו, דמשמע מלשוננו דדק אם יכול לחזור פטור כל שלשים יום, וא"כ צע"ג לדינא באם אינו יכול לחזור, והב"י לא העתיק כלל לשון רש"י. אמנם בשוכר מעכו"ם יש לצדד על שלשים יום הראשונים, דיש דעות דפטור לגמרי, ועיין בב"י. וכל זה צריך עיון גדול, כי יש להסתפק אם יכרך

מהגה"ק בעל ייטב לב אבד"ק סיגעט זצ"ל⁽¹⁾

לכאורה תמוה, לפי מה שכתב הר"ן לעיל, דעיקר הכוונה במהיום אם מתי, שיחול שעה א' לפני מותו, א"כ מאי קשיא לי' מהא דמעכשיו אם לא באתי, הא כאן מעכשיו ממש הוא, דהרי אפילו אי מת בתוך י"ב חודש מגורשת, והטעם והחילוק בין הכא להא דלעיל, מבואר במרדכי פרק מי שאחזו בתשו' המתחיל וידגה לרוב עיי"ש, א"כ טובא אשמעינן כאן. [ובאמת תמיהני על המרדכי שלא הביא רא' לדבריו ממשנה זו, ומאי מספקא לי', עיי"ש ותבין]. אלא עכצ"ל דהר"ן דוקא גבי מהיום סובר דרעתו מהיום שמתי בו, דהיינו שעה קודם מותו, אבל גבי מעכשיו אם מתי, ליכא למימר הכי, ע"כ מעכשיו ממש קאמר, א"כ מקשה הר"ן שפיר, א"כ יש רא' ברורה מהכא למ"ש מהר"י בן לב בתשו' סי' ל"ב, דהר"ן מחלק בין מהיום למעכשיו, ודו"ק.

[illegible][illegible]

פאקסימיליא מכת"ק הגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל בגליון ספר רב אלפס

מכתב מכ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע

ב"ה.

לידידי הרב מו"ה יאסקו נ"י.

אקווה כי נחם ינחם ואחריתו ישנה מאוד בבנים וב"ב יראי ד', ולא יראה צער בנים כלל עוד, וד' אתו, לא ירא ולא יחת, והי' שלו' ושאנן בביתו לאורך ימים ושנים, ובניו כ"ז [=כשתילי זיתים] סביב.

כנפשו ונפש ידידו,

הק' חיים הלבר שטאם

מכתב מהגאון מוה"ר חיים פאלאגי זצ"ל⁽²⁾ אבר"ק איזמיר

ב"ה. ח' לחודש תשרי שנת התר"ה.

רב אחאי, ורב רחומאי, הרואה אומר ברקאי, ליאודים היתה אורה, ארי שבחבורה, חמדת לבי, גאון צבי, מעלת הרב החסיד רבי צבי הרשיל לעהרן נר"ו, ועליו יציץ נזרו, כי"ר.

חיים לראש אשלם במיטבא שלמים מדובים וצילה גם היא למען יאריך ימים ושנים בבנים ובני בנים שמורים לכל בני ישראל עד ביאת הגואל, כי"ר. - אות זה מדבר כי זה זמן מרובה שאני מקבל שום כתב לא ממני"ד נר"ו ולא מאחי טוב זה דודי וזה ריעי כמוהר"י מאיר נר"ו, ובכל זה הזמן טרחתי וכתבתי כמה כתבים למני"ד נר"ו ולאח המלוכה כמוהר"ם הגו' נר"ו, וגם לחתן המלך אחי יפה רע"ק נר"ו כתבתי לו, אולי ישיבני דבר, וכולם כאחד שתקו ולא ענו אותי דבר, לא ידעתי הסיבה היינו עזובה היינו שסוחה.

והימנותא להוי למני"ד נר"ו, כי כל הרוחק שלי על המח' ועל הכלכלה, ונדוניות ג' בנות גדולות, שנשרפו הכל⁽³⁾, יכולים אנחנו לסבול, ברם ענין שריפת התורה וחסרון הספרים, זה קשה לנו ממות, כי בודאי לא נעלם מעיני דמני"ד נר"ו,

(1) הוא הגאון מוה"ר יוסף יאסקו וועסטרליך אבר"ק קאנשטיגא זצ"ל, בנו של הגאון מוה"ר ישראל הלל אבר"ק גריבוב זצ"ל, וחתנו של הגאון מוה"ר יהושע לנדא אבר"ק קאנשטיגא זצ"ל. בתחלה שימש כאבר"ק גריבוב, ואח"כ מילא מקום חמיו כאבר"ק קאנשטיגא. נדפסה תשובה אליו בשו"ת דברי חיים חלק שני יו"ד סי' צ"א. נלב"ע ביוסן כ' לחודש סיון שנת תרמ"ג לפ"ק.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ע"א עמוד ל"ג. - מכתב זה הגיע אלינו מאת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. יצו ד' אתו את הברכה.

(3) בעיר איזמיר פרצה שריפה נוראה בשנת תר"א לפ"ק, ונשרפו אז תשעה בתי כנסיות והרבה בתים של היהודים רח"ל. (ראה בזה בכר"ש קונטרס ע"א עמוד ל"ב).

מה שכתב הרמב"ם ז"ל ריש פרק ז' מהל' רוצח וז"ל, תלמיד שנלה לערי מקלט מגלין רבו עמו שנאמר וחי, עשה לו כדי שיחי', וחיי בעלי חכמה ומבקשי' בלא תלמוד תורה כמיתה חשובים, וכן הרב שנלה מגלין ישיבתו עמו, עכ"ל. הרי דעיקר חיות בעלי חכמה היא על ידי תלמוד תורה, וכיון שאין לנו ספרים ללמוד בהם, ובפרט כששולחים פסקים הרכה ושו"ת מד' פינות העולם, וצריך אני להשיב להם מפני הכבוד, מוכרח אנכי לילך ממקום למקום למצוא איזה ספר, ומה גם כי עול הציבור עלי לדון ולהורות, שצריכים הספרים אצלי ובפרט בלילות, א"כ אין ספק, כי דבר זה לי, הוא הוא במקום מיתה נמורה בלתי ספק.

ובזה פירשתי בעניותי בררשותי סמיכות הפרשיות, וישב ישראל בארץ מצרים וכו' ויחי יעקב בארץ מצרים, שפירשו רז"ל והמפרשים, וישב לשון ישיבה, כמו שאמר הכתוב ואת יאודה שלח לפניו, להתקין לו בית תלמוד, ובה הוא ויחי יעקב בארץ מצרים, כי בית התלמוד והישיבה בבית המדרש, הוא חיות לבעלי החכמה, וז"ר. וכיון שכן, שקרה לנו את המהפכה הזאת, מן הראוי הוא כי מני"ר נר"ו אשר יש סיפק בידו להיות גדול המעשה, שיש לו להשתדל בכל עוז ותעצומות להיות מלאך מליץ טוב בעדינו לכל המקומות, כי קרא כתיב, הכל לקוחים למות, ובפרט בהצלת נפשות להרכות תורה בישראל ותורה דרכים, כי במקומינו הורו לה' כעת יש לנו חמשה ישיבות כולם מלאות מתלמידי חכמים ותלמידים, אבל הם ריקנים מספרים, כי לא יש לנו כח ליקח אפילו ספר אחד, והמקריש אשר נתן לכסף מוצא לבנות אלו הישיבות, הוא נביר אחר מבוקרישטא, ולא רציתי להכביד עליו לתת גם לספרים, אמרתי יהי' מקום ללמוד, והספרים יבואו ממקום אחר, ועד היום עדיין לא בא משום מקום.

כי כן זאת, כי יתן דעתו עלי, כי דבר זה שעושה להיות גדול המעשה, היא מצוה גדולה שאין למעלה הימנה, כי לא ימצא מצוה גדולה להציל ממות נפשינו, כי מ"ע דוהשבותו לו ומצות ל"ת דלא תעמוד על דם ריעך, יש בהצלת נוף האדם מן הסכנה, כ"ש ממיתה זאת שהיא מיתת נוף שמצער הנוף וגם לנפש, ואיכא מצות תלמוד תורה, כי תלמוד תורה כנגד כולם.

ומעתה אומר אני, כי לא ימצא כעת מצות עשיית צדקה וג"ח בשום אופן שבעולם גדול מזה, וכבר שמעתי וידעתי גדול מידתו הטובה כי הוא טוב ומטיב, לא נצרכה אלא להודיע לו הצער עד היכן מגיע, ובדאי כי בהודיע לו כל זה, יהי' מלך רחמן לעשות כל מצדקי ולכתוב בפירוש לסי' רוטשילד שבפרנקפורט דמיין שכבר שלחתי על ידי כת"ר נר"ו כמה כתבים וגם ב' ספרים שלי, ספר חקקי לב וספר עתרת החיים, ולהרב ר' אהרן פולד נר"ו, שיכתוב להם ככל הצורך, ובטחתי כי תיכף יעשו דבריו פירות, וכמו כן לכתוב לסי' משה מונטפיוורי נר"ו. . . וגם מכמה כתבתי ששלחתי זה שנתים ימים, על הכל יתאמץ ככל כחו, ומוכחחני כי חפץ ה' בידו יצליח אמן. אקוה תשובתו יפה שעה קודם, עם בשורות טובות שנתכשר בע"ה, ויזכה לשנים רבות ... ברוב עוז ושלום.

הצעיר חיים פאלאני ס"ט

במס' גיטין דף ל"ה ע"ב

מהרב הגאון מוה"ר מנחם מענדל טענענבוים הי"ד⁽¹⁾
אבד"ק טארנא

במשנה גיטין (ל"ד ע"ב) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. ובנמרא (ל"ה ע"ב), תנן הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה, ותני עלה נודר ועובר יורד ומגרש. והקשה החכם צבי בסי' ל"א, להרשב"א ז"ל דחשוד על איסור חשוד על שבועה, כיון דעל כל איסור נשבע ועומד מהר סיני, א"כ כיון שנשא בעבירה מה מהני הנדר. (ב) מה פריך הש"ס ואי אין צריך לפרט הנדר ניהוש שמא ילך אצל חכם להתיר הנדר, הא לא ילך כלל לחכם. (ג) שלא מקשה מכבר בכהן, כקושיית תוס' באלמנה ויאכל לאלתר, עיין מהר"ם שיף. (ד) בבית שמואל סי' צ"ו ס"ק י"ט ומג"א סי' קכ"ח הקשו, מאי טעמא פסק הרמב"ם ז"ל בכהן הנושא נשים בעבירה דנודר על דעת רבים, ובאלמנה נודרת סתם. ותי' דאלמנה היתומים מדירין אותה, ואין מתירין אלא בפני', אין לחוש דלמא אולה לחכם, משא"כ בכהן דנודר מעצמו, איכא למיחש דלמא אויל לגבי חכם, ולכן בעינן על דעת דכים, יעיי"ש. ואין לומר בכהן ג"כ מדירין אותו על דעת ב"ד ובפניהם, דמלשון המשנה ונמרא מוכח, שהיתומים מדירין אותה, (וכרש"י, דבר קשה מה שהיתומים רוצים), אבל בכהן הלשון פסול עד שידור הנאה, ותני עלה נודר ועובר כו', משמע שמעצמו נודר, לכן בכהן בעינן על דעת רבים. (ה) קשה למה בכבר עובר רק פעם אחת, הא עובר על כל זית. [ואולי י"ל דמדירין אותו על ככר קטן, שאין בו אלא זית א']. (ו) איך נאמן כהן זה (לעבודה), דלמא יפגל, דהא ע"י שנשא אשה בעבירה אבד חזקת כשרות. (ז) הקשה בס' תבואות השדה דברייתא דתני נודר ועובר יורד ומגרש, הך יורד ומגרש הוא כמיוותר, דהא אינו מחויב לגרש אשתו האסורה לו, אם אינו דר עמה סני. (ח) קשה לי למה נדירנו, ומה פריך הש"ס ניהוש דלמא אויל לגבי חכם כו', הא בזמן הבית יכול לכופו לגרשה, עד שיאמר רוצה אני, בשלמא כשכבר עומד על גבי המזבח שפיר קאמר נודר, אבל כשכבר ירד, אפילו בלי שיעבור עוד עבודה, נכוף אותו שלא ידור עם האסורה לו.

ואולי יש לתרץ, דאיתא בגיטין דף ע"ח ע"א, כת אחת אומרת קרוב לו וכת אחת אומרת קרוב לה, מגורשת ואינה מגורשת, וא"כ איירי כאן שהכהן שנשא אשה (בעבירה) האסורה לו מאותה כת עדים שאמרו קרוב לו, ואח"כ מת בעלה, ואצלו ברור שאינה גרושה רק אלמנה ומותרת לכהן הדיוט, אבל גבי הש"ס

(1) הוא בנו של הגאון מוה"ר יעקב טענענבוים אבד"ק פוטנאק זצ"ל בעמח"ס נהרי אפרסמון, וחתן דודו הגאון מוה"ר שרנא צבי טענענבוים אבד"ק סענדרא זצ"ל בעמח"ס נטע שורק. בתחילה שימש כאבד"ק פילעק, ואח"כ כאבד"ק טארנא (במדינת אונגארן). נהרג עקב"ש ג' סיון תש"ד לפ"ק. ד' ינקום דמו. - דבר זה הועתק מתוך מכתבו המונח אצל ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא נ"י. טוב עין הוא יבורך.

דמגורשת ואינה מגורשת, דר עמה באיסור, וכשהבי"ד יאמרו לו לגרשה, לא יעבור על נדרו ולא נקרא חשוד לענין שבועה ונדר, כי אצלו הוא ברור שמותרת לו, כי ראה שהגמ' ה' קרוב לו.

ומתורץ גם קושיות מהר"ם מינץ ז"ל האיך חל הנדר, הא אין איסור חל על איסור גרושה. אך נכון, דהרמב"ם ז"ל פ"ה משבועות הלכה ז' ס"ל שעל חצי שיעור חל שבועה כיון שאין עליו רק איסור ולא מלקות, והיא אסורה עליו רק מכח דא"כ מה כח בי"ד יפה, מספק דשמא קרוב לה, ואין כאן מלקות, משא"כ על הנדר יש מלקות והוי חמור על קל, ושפיר חייל.

לפ"ז מתורצים כל קושיות הנ"ל, דבאשתו האסורה עליו באמת, די אם אינו דר עמה, אעפ"י שאינו מגרשה, דהא יודע שאסורה עליו, אבל כאן שיודע שהי' קרוב לו, וברור אצלו שמותרת לו, רק הבי"ד אוסרין אותה מכח כת האומרת קרוב לה, אינו די שלא ידור עמה, וצריך לגרשה, דאל"כ מה כח בי"ד יפה, ולכן אמרו יודד ומגרש, ודו"ק.

(על לשון הנושא נשים בעכירה כו', יש להעיר שלא אמרו הנושא אשה, לשון יחיד, ויש לתרץ).

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

הנה"ח מו"ה אברהם משה פיללער נ"י

בהלקת מאתו אביו

הנה"ח מו"ה ליפא פיללער ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה אפרים סג"ל לנדא נ"י

בהלקת מאתו אחיו

הנה"ח מו"ה מרדכי יעקב סג"ל לנדא ע"ה מבני ברק

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, אמן.

המערכת

בסוגיא דמתעסק

ברוך אברהם צבי הורוויץ
ר"מ דמתיבתא עץ חיים רבאבוב
וחדב"ן כ"ק מרן ארמו"ר שליטא
ברוקלין ניו יארק

(א) במס' שבת (דף ע"ב ע"ב) אתמר נתכוין להגבי' את התלוש וחתך את המחובר פטור, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר פטור אביי אמר חייב, רבא אמר פטור דהא לא נתכוין לחתיכה דאיסורא, אביי אמר חייב דהא קמכוין לחתיכה בעלמא, ע"כ. ורש"י פירש דאיידי בב' דברים נפדרים שרצה להגבי' או לחתוך דבר תלוש וחתך דבר אחר שהוא מחובר, וזהו מתעסק בהיתרא שמתעסק בדבר אחר היתר. וכן כתב במס' כריתות (דף י"ט ע"ב) בד"ה מתעסק בחלבים וז"ל, כגון חלב ושומן לפניו ונודע שזה חלב וזה שומן ונתכוין לאכול שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו וכו', ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבר שהוא שומן, עכ"ל. ובתוד"ה נתכוין, הקשו, דמשמע מזה דבב' חתיכות איצטריך לדין מתעסק לפטור מחטאת, וא"כ ברצה לחתוך מחובר זו וחתך מחובר אחרת חייב, ובמס' כריתות איתא דשמואל אמר מתעסק בשבת פטור, מ"ט מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומבואר שם דאפי' נתכוין ללקוט תאנה זו ולקט תאנה אחרת פטור, וכן לקמן (דף צ"ז ע"ב) איתא נתכוין לזרוק ד' זורק ח' פטור, וכ"ש בנתכוין לירק זו ולקט ירק אחרת דפטור, ע"כ פי' ר"ת דכאן איירי ברצה ללקוט ירק זו וסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר ובוה פטרינן מטעם מתעסק, וליכא בזה חסרון דמלאכת מחשבת, ובהא פליגי אביי ורבא, אבל בנתכוין לחתוך ירק זו וחתך ירק אחרת, פטור מטעם מלאכת מחשבת ואפי' נתכוין לאיסור, וכן נקטו התוס' בסנהדרין (דף ס"ב ע"ב בד"ה להגבי') ובמס' שבועות (דף י"ט ע"א בד"ה מתעסק) ושאר מקומות.

ובמניני שלמה כאן ועוד אחרונים כתבו ליישב שיטת רש"י, דלא קשה מהא דשמואל במס' כריתות, דרש"י בעצמו ביאר שם להדיא דאביי ורבא לא ס"ל הא דשמואל דפטור בנתכוין ללקוט תאנה זו ועלה בידו תאנה אחרת, והם ס"ל דדוקא במתעסק בהיתרא פטור כל חד כדאית לי'. ויש שכתבו דע"כ הביאו התוס' הראי' מפרק הזורק בנתכוין לזרוק ד' זורק ח' להוכיח דרבא אית לי' הא דשמואל, עי' בס' מרומי שדה כאן.

והנה צריכים לכאר, הא דמשמע מרש"י דשמואל הוא שחידש לנו הך דינא דמלאכת מחשבת דבלא נתקיים מחשבתו פטור, ואביי ורבא לית להו כן, וכן משמע באמת מסוגיא דכריתות, דמקשה הגמ' אשמואל ממשנה דשם, דדוקא נתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים פטור, אבל ענבים ועלה בידו ענבים אחרים חייב, ולשמואל צריך להיות פטור דלא הוי מלאכת מחשבת, וכן בהו' לו ב' תינוקות למול וכו', עיי"ש. ולכאורה קשה דמשניות מפורשות יש דבשבת כשלא נתקיים מחשבתו פטור, עי' לקמן (דף צ"ב ע"ב) המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו

פטור, ומבואר שם דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה פטור, והטעם משום דלא נתקיים מחשבתו, והאיך אפ"ל דאב"י ורבא לית להו הך דינא. ובע"כ צ"ל דהיכא שנעשה מלאכה שאין דעתו נוחה הימנו, זה בודאי פטור דלאו מלאכת מחשבת הוא, והיינו הציור דנתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו, שמוציא חפץ לרה"ר באופן שאינו משומר שאין דעתו נוחה מהוצאה כזו, וכן יהי' הדין בנתכוין ללקט פרי ולקט פרי אחרת שאינה מבושלת כל צרכה ואינה עומדת עדיין ללקיטה, או ודאי פטור אף בלי דינא דשמואל דלאו מלאכת מחשבת היא, ושמואל חידש דאף בעשה מלאכה טובה שעומד להיעשות, מ"מ כיון שעכשיו רצה לעשות פעולה אחרת אין זו מלאכת מחשבת, וכן צ"ל גם בנתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים דמבואר במשנה שם דר"א מחייב, ובודאי לא מסתבר דר"א חולק על כל הדין דמלאכת מחשבת, אלא דזה נקרא מלאכת מחשבת כיון שגם הענבים עומדים ללקיטה, אבל לשמואל כיון שלא נתכוין עכשיו לזה, לאו מלאכת מחשבת היא, וכן במל את של אחר השבת בשבת, צ"ל דבעצם נעשה כאן דבר טוב שהוסר הערלה ושוב לא יצטרך להסירו, אלא דמ"מ כיון שאין זה מה שרצה לעשות ע"כ לשמואל פטור. וע"כ לשיטת רש"י דכל מתעסק איירי בב' דברים נפרדים, א"כ לשמואל לעולם יש בזה פטורא דמלאכת מחשבת, וזה שכתב רש"י שם דר"א דדריש בה פרט למתעסק בע"כ לית לי' דשמואל, ראל"כ לא צריך לקרא דבה פרט למתעסק. [וא"א לומר דקאי אשאר איסורין, כמש"כ הערוך לנר שם ובפנ"י כאן, עיי"ש].

ואף דשמואל בעצמו דס"ל פטורא דמלאכת מחשבת ס"ל ג"כ פטורא דמתעסק, וכדמשמע מדבריו דחלבים ועריות חייב מפני שנהנה ואל"ה ה' פטור, וא"כ גם לר"א למה לא נימא דאית לי' תרתי פטורי, נראה דלא קשה, דשמואל אפ"ל דס"ל כר"י דדריש מתיבת בה דבעי ידיעה במה חטא, וכן בשעת החטא שיתכוין לחטוא בה, [ולר"י אפי' נתכוין לאיסור זו ועשה איסור אחרת (אם הם משני שמות) ג"כ נתמעט מבה, עי' רש"י בד"ה על מה נחלקו], ועי' אמר דבחלבים ועריות אינו כן, ועכ"פ צריך לקרא דאשר חטא בה לעיקר דינו של ד"י עד שידע במה חטא. [והא דנקט שמואל מתעסק בשבת פטור מ"מ מלאכת מחשבת אסרה תורה, ולא אמר משום בה ער שיתכוין לזה, משום רכולל גם בנתכוין לתאנה זו ועלה בידו תאנה אחרת דא"א למעט מתיבת בה, ופטור רק משום מלאכת מחשבת, ודו"ק]. אבל לר"א דכל קרא דבה אתי רק למתעסק [בהיתרא], אי הי' סובר הך דשמואל, למה לי קרא, הא איתמעט ממלאכת מחשבת.

והנה התוס' שהקשו דרבא בעצמו ס"ל בפרק הזורק דנתכוין לזרוק ר' זורק ח' פטור, וא"כ כ"ש בנתכוין לזרוק לצד זה וזרק לצד אחר, נראה דס"ל לתוס' דאיירי אף באופן שאינו מקפיד ע"ז שהחפץ מונח במקום פלוני, דבאמת אין נפ"מ אצלו אם החפץ מונח כאן או כן, ומ"מ פטור דלא הוי מלאכת מחשבת, א"כ בע"כ רבא אית לי' הא דשמואל, וא"כ בנתכוין לחתוך זו וחתך אחרת למה צריך למתעסק, תיפ"ל דפטור משום מלאכת מחשבת, אבל ברעת רש"י אפ"ל דשם איירי דלא ניחא לי' כלל במקום הנחתו בסוף שמונה וצריך דקא שיהי' החפץ בסוף ד', והוי דומיא דנתכוין להוציא לאחריו ובא לפניו, [ואעפ"כ הי' שם ספק דשמא חייב כיון

דסו"ס הרי נתקיים מחשבתו בהוצאת ד', ומשו"ה פטור אף למאן דל"ל דשמואל, משא"כ כאן דבאמת אין נפ"מ בין ירק זו לזו, בהא ס"ל לאב"י ורבא דא"א לפטור מטעם מלאכת מחשבת ורק מטעם מתעסק, ודו"ק.

ב) והנה צריכים לבאר למה ס"ל לרש"י דמתעסק הוא דוקא בב' חתיכות, ולא ס"ל כתוס' דאף בסבר שהוא תלוש ונמצא מחובר הוא מתעסק, ובפשטות לומדים, דעת רש"י דליכא פטורא אלא היכא דקעסיק בדבר שהוא באמת היתר, וע"ז פטרה תורה דלאו שוגג הוא כיון דקעסק ברשות אלא שנתחלף לו, אבל היכא שטעה כמה שלפניו דנתגלה אח"כ שהי' עסוק בדבר איסור, לאו מתעסק. אבל גלענ"ד דא"א לומר כן, דברש"י כריתות (דף י"ט ע"ב בד"ה מתעסק) כתב וז"ל, כגון חלב ושומן לפניו ונודע שזה חלב וזה שומן ונתכוין לאוכל שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו, אי נמי חלב וחלב לפניו וסבר שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו, ולא דמי לשוגג, דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהיא שומן, עכ"ל"ק. והנה בציור הב' שנקט רש"י דחלב וחלב לפניו וסבור שהיא שומן ונתכוין לחתיכה זו ולקח האחרת, וכתב רש"י דזה מתעסק ואע"ג דשם מה שרצה לאוכל באמת הוא איסור אלא שסבר שהוא היתר, וא"כ מאי שנא אם טעה באותה חתיכה עצמה שרצה לאכול. אבל באמת שיטת רש"י מבואר בכמה מקומות דס"ל דיסור דין מתעסק היינו שנתכוין לדבר אחר ועשה דבר אחר, והיינו דכמו דלר"י דדריש אשר חטא בה לפטור בנתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים דבעי שיתכוין לחטוא כמה שחטא, כמו כן ס"ל לר"א בנתכוין לעשות דבר זה של היתר ועשה דבר אחר של איסור, ועיקר הפטור הוא שאין זו אותה חתיכה שנתכוין אלי', אלא דלר"י אף שנתכוין לדבר אחר של איסור, ולד' אליעזר דוקא בנתכוין לדבר היתר, אבל יסוד הפטור הוא מה שנתכוין לדבר אחר, [וז"ל רש"י בפסחים ל"ג ע"א, וכתוב בשאר מצות אשר חטא בה פרט למתעסק, והיינו מתעסק שמתעסק בדבר אחר ובא זה לידו, עכ"ל], אבל לתוס' יסוד דין מתעסק הוא מה שעוסק בדבר היתר, וע"כ לא הוי כמו שוגג, וממילא ה"ה לקסבר שהוא היתר ונמצא איסור, משא"כ לרש"י עיקר יסוד דמתעסק הוא מה שרצה לעשות דבר אחר, וע"כ דוקא בב' חתיכות.

ונמצא לפי זה, דלרש"י פטורא דמתעסק דומה ממש לפטורא דמלאכת מחשבת, דבשניהם הכוונה שרצה לעשות דבר אחר וכו', אלא דפטורא דמלאכת מחשבת הוא אף כשרצה לעשות דבר אחר איסור, ופטורא דמתעסק [לר"א] דוקא ברצה לעשות דבר אחר היתר, וממילא בפלוגתא דאב"י ורבא בנתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר, דאב"י ס"ל חייב דקמכוין לחתיכה בעלמא, והיינו דס"ל לאב"י דזה לא נקרא נתכוין לדבר אחר כיון שרצה עכ"פ לחתוך, א"כ ה"ה דלית ב' פטורא דמלאכת מחשבת, ואף דשמואל חידש דבלא נתקיים מחשבתו לאו מלאכת מחשבת היא, מ"מ זה מיקרי נתקיים מחשבתו. ובאמת כן מבואר להראי ברש"י (פסחים ל"ג ע"א) דפליגי שם מר ברי' דרבינא ור"נ בר יצחק בהך פלוגתא דאב"י ורבא, ומר ברי' דרבינא סבר כרבא דנתכוין לחתוך וכו' פטור, ורש"י פי' שם דפטור מטעם מלאכת מחשבת, אבל במעילה חייב דלית ב' פטורא דמלאכת

מחשבת וגם לית בי' פטורא דאשר חטא בה פרק למתעסק דכתיב גבי חטאת, ור"נ בר יצחק אמר דבזה אף בשבת חייב, דכיון דמכוין עב"פ לחתיכה ע"כ הוי מלאכת מחשבת ולא הוי מתעסק אלא בנתכוין להגבי' וכו'. הרי מבואר ברש"י, דפלוגתא זו דאביי ורבא שייך בין בפטורא דמלאכת מחשבת ובין בפטורא דמתעסק, והטעם משום דבשניהם הכונה שרוצה לעשות דבר אחד ועשה פעולה אחרת, והא דא"ל רבא לר"נ במס' כריתות דלשמואל גבי תינוקות פטור מטעם מלאכת מחשבת, וכן בנתכוין ללקוט תאנה זו ולקט תאנה אחרת וכו', כ"ז הוא לשיטת רבא דזה מיקרי לא נתקיים מחשבתו, אבל לאביי בכה"ג מיקרי נתקיימה מחשבתו כיון דנתכוין למילה או ללקיטה. וכ"כ רש"י (לקמן ע"ג ע"א) בהצריכותא, דאי אשמעינן פלוגתא דאביי ורבא בקמייתא [נתכוין לחתוך את התלוש וכו'] בההיא קאמר דהא לא קמכוין לחתיכה דאיסורא, אבל נתכוין לזרוק ב' זורק ד', דארבע בלא תרתי לא מזורקי אימא מודי לי' לאביי, וכתב רש"י (בר"ה דארבע) וז"ל, וזה שנתכוין לשתיים זורק ארבע נעשית מחשבתו דהא יש בכלל ד' שתיים, הלכך לאו בכלל מתעסק הוא, עכ"ל. הרי כלל רש"י כאן דין דנתקיים מחשבתו עם דין מתעסק, דבאמת לשיטתו הם דבר אחר כנ"ל.

אולם נראה דכל זה דוקא בפטורא דמלאכת מחשבת שחידש שמואל, דהיינו שרצה לעשות מלאכה זו ועלתה בידו אחרת, אבל היכא דלא ניחא לי' כלל במלאכה הנעשית, דהיינו דין המבואר במשנה (דף צ"ב ע"ב) נתכוין להוציא לפניו וכו' כמבואר לעיל, אז נראה דאף אם כוון לעשות מעשה חתיכה ממש, מ"מ מורה אביי דפטור כציוור דמתני' בנתכוין להוציא לפניו וכו', אף שנתכוין לעשות הוצאה, וטעם הרבה משום דשם אין הפטור מפני שרצה לעשות דבר אחד, אלא משום דלא ניח"ל בהמלאכה, אבל פטורא דשמואל משום שרצה לעשות דבר אחר, וע"כ לאביי דוקא בנתכוין להגבי'. [ועדיין יש לכאן סתירה בדברי רש"י, דבפסחים שם מבואר דאף פטורא (דשמואל) דמלאכת מחשבת הוא בנתכוין לעשות דבר אחד היתר דוקא. (עיי"ש ברש"י בר"ה שאם נתכוין), ובמס' כריתות ביאר רש"י דפטורא דמלאכת מחשבת אף בנתכוין לדבר אחר איסור, וצע"ג בזה].

והנה איתא בגמ' (דף ע"ב ע"ב) האי שנג בלא מתכוין בע"ז היכי דמי, אילימא קסבר ביהכ"נ הוא והשתחוה לה הרי לבו לשמים וכו', ועי' רש"י דאף אם השתחוה לע"ז ממש ולבו לשמים פטור, ולכא"ו צ"ע למה צריך לזה הא ממילא פטור מטעם מתעסק כיון דסבור ביהכ"נ הוא, ואפי' אם נימא כרש"י דכה"ג לאו מתעסק הוא, וגם לתוס' נימא דעדיפא מיני' פריך דלאו ע"ז כלל הוא, מ"מ עדיין צריכין להבין מה הי' ההו"א בכה"ג לחלק בין ע"ז לשבת, למה יפטור יותר בשבת מע"ז והא דינא דמתעסק נאמר בכל התורה, [ולמסקנא דאיירי בחלבים ועריות א"ש, אבל ההו"א צ"ע]. ונלענ"ד דלההו"א אין דנין כאן מדין מתעסק אלא מדין מלאכת מחשבת, דכה"ג דקסבר ביהכ"נ וכו' נמצא דלא נתקיים מחשבתו, וע"כ בשבת פטור ואין דנין כלל מדין מתעסק, ובדין מלאכת מחשבת חלוק שפיר שבת מע"ז. ובזה נתיישב עוד דיוק, דלכאורה לההו"א דהשתחוה לביהכ"נ ונמצא ע"ז, א"כ רכותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר, דהא רצה לעשות פעולת

השתחוו', והוי דומה לנתכוין לחתוך וכו', וא"כ לא אתיא ההו"א לפי אביו אלא לרבא, דלאביו בכה"ג אף בשבת חייב. ולהנ"ל א"ש, דכאן פטור בשבת מטעם מלאכת מחשבת דלא נתקיים מחשבתו ואף אביו מודה דפטור, ואע"פ שכתבתי לעיל דלרש"י פלוגתא דאביו ורבא אף לגבי מלאכת מחשבת, הרי ביארנו דזה רק היכא דסו"ס ניה"ל בהמלאכה שנעשית, אבל בסבר ביה"כ וכו' הרי לא נתקיים מחשבתו כלל, ובכה"ג בשבת לכו"ע פטור בכל אופן, ודו"ק.

(ג) והנה קצת אחרונים כתבו, דיסוד פטורא דמתעסק הוא דלא מתייחס עליו מעשה האיוסר כלל והוי כאילו נעשית מאליו ולא שהוא עשאו, [עי' אתון דאורייתא כלל כ"ד, קובץ שיעורים ח"ב סי' כ"ג, וחלקת יואב סי' ז', ולמדו כן בכונת המקור] ח סי' תל"א, וטעמא דנהנה חייב הוא משום דבחלבים ועריות אף בלא עשה מעשה מ"מ עבר עבירה, דעיקר רצון התורה שם שלא יגיע אליו הגת חלבים ועריות וע"כ צריך כפרה. [ובאופן אחר אפשר לכאד הא דנהנה, עפי"ד ברכ"ש במס' קידושין סי' כ', שהביא בשם הגר"ח ז"ל לכאד תי' על קו' התוס' ר"ד למה לא מהני שליחות לענין הנחת תפלין וישיבת סוכה וכדומה, (ועי' קצוה"ח סי' קפ"ב סק"א), וכתב ע"ז דיש ב' סוגי מצות דיש מצוה כהנחת תפלין וסוכה שעצם הנחת תפלין על ידיו וישיבתו בסוכה וזה מה שרצתה התורה, והוא עצם חפצא של מצוה, ולא רצתה התורה הפעולה והעשי' שבו אלא המציאות של הישיבה וההנחה, אבל מצוה של שחיטת קדשים וקידושין וגירושין, אדרבה המעשה שבו הוא העיקר, אבל נגיעת ידו אל הסכין והשחיטה אינו חפצא של מצוה אלא המעשה שבו היא המצוה, (ולענ"ד דהגרר הוא, היכא דיש פרטי דינים בהעשי' וצריך דוקא לעשותו באופן מיוחד, או הוי חפצא של מצוה, וכל היכא דאין נפ"מ והעיקר הוא הפועל יוצא שיעשה הדבר, או המעשה עיקר ולא הוי חפצא של מצוה). וביאר הגר"ח ז"ל, דשליחות לא מהני אלא היכא דהעיקר הוא המעשה, או מועיל לעשות שליח, אבל היכא שהתורה רצתה החפצא של מצוה ע"ז לא שייך שליחות. וכמו"כ לגבי עבירות ישנם ב' סוגים הנ"ל, דחלבים ועריות וכדו' הוי חפצא של עבירה, אבל גניבה ורציחה וכדו' הוי מעשה של עבירה, והביא ראי' ע"ז מתחב לו חבירו בנרגו וכו' עיי"ש, וע"כ אף לשמאי דס"ל יש שלוח לדבר עבירה, מ"מ זהו דוקא בעבירות דהמעשה הוא העיקר, אבל היכא דיש חפצא של עבירה לא מועיל שליחות. ובוה ביאר הברכ"ש הגמ' (קידושין מ"ג) מודה שמאי היכא דא"ל צא בעול את הערוה דפטור דלא מצינו בכה"ת זה נהנה וזה מתחייב, והכוונה בזה כיון דעיקר העבירה כאן הוא מה שנעשה אכילה והנאה בגופו, ולא המעשה והפעולה שעשה, ע"כ לא שייך שליחות בזה עיי"ש. ולפי"ז נראה דכמו דבחפצא של עבירה לא שייך שליחות ולייחסו לאדם אחר, כמו"כ א"א שלא לייחסו לאדם שבו נעשה חפצא זו של העבירה, וע"כ מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, ד"ל דהוא חפצא של עבירה ולא מעשה של עבירה, (וכמו שפי' הברכ"ש גבי שלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב), ועל כן בע"כ מתייחס לאדם שבו נעשה עבירה זו, ומש"ה לית בי' פטורא דמתעסק]. עכ"פ היוצא מזה דיסוד הפטור דמתעסק הוא שאין המעשה מתייחס אליו, (והוי כעין דינא דרבא שאין מתכוין, דגם שם הכוונה שאין העבירה מתייחסת אליו,

ובאמת הר"ן דימה ב' דינים אלו, והיכא דנהנה ליכא גם דינא דדבר שאין מתכוין, עי' קוב"ש שם אות ז'). ונלענ"ד דבשלמא לרש"י דמתעסק היינו שרצה לעשות דבר היתר ועלה בידו דבר אחר של איסור, אז אפ"ל דאין פעולת האיסור מתייחסת אליו, אבל לתוס' דאיירי בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר, דעכ"פ הוא נתכוין לפעולת חתיכה זו שעשה אלא שלא ידע שיש בו איסור, אז לכאן אפ"ל שאין מייחסים אליו המעשה, דהא רצה באמת לעשות מעשה זה אלא שלא ידע שיש בה איסור, [ואפי' אם נימא דחתיכת תלוש היא פעולה אחרת מחתיכת מחובר, מ"מ קשה מנתכוין לאכול שומן ונמצא שהוא חלב, דאי לאו טעמא דנהנה הוי מתעסק], ובע"כ פטורא דמתעסק הוא מטעם אחר. ובפשטות לומדים דהטעם הוא דלא הצריכה תורה כפרה היכא דעוסק ברכב דלפי ידיעתו הוי היתר גמור, [עי' תוס' כדיתות י"ט ע"ב בד"ה דהא וז"ל, אבל הכא מתכוין לדבר שהוא היתר לכו"ע אם הי' כפי מה שהי' סבור ולכך פטור דהוי מתעסק, עכ"ל], והוי בגדר שוגג קרוב לאנוס, וכ"כ באו"ש פ"א מהל' שבת, דהוה עיקר פטורא דמתעסק, ובוה ביאר דברי השמ"ק (כדיתות י"ט ע"ב) גבי מי שהי' לו ב' תינוקות למול וכו', דאיתא בגמ' הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב. והק' בשמ"ק דמ"מ ליפטר משום אשר חטא בה פרט למתעסק, ותי' [וכ"כ בתוס' דעק"א במשניות] דכיון דמעשה מילה הוי בעצם מלאכה, ע"כ לא שייך בה פטור דמתעסק, ולכאן טעמא בעי דסו"ס הרי רצה לעשות היתר, וביאר האו"ש דבשלמא כשרצה לעשות דבר שהוא בגדר היתר גמור ואין בו דררא דעבירה, אז אף שעלה בידו איסור הוי בגדר אונס שלא הי' לו לחשוב מעבירה כלל, משא"כ כשהלך למול, דבעצם הוי מעשה מלאכה בשבת, אלא שרצה לעשותו בדרך היתר, מ"מ צריך שיעיין שאכן הי' בדרך היתר, ושוב לא הוי אונס. ועכ"פ לפי מהלך זה דפטורא דמתעסק משום דהוי קרוב לאנוס, א"כ צ"ל דהא דחלבים ועריות חייב שכן נהנה, לאו משום דעבירות אלו עיקר איסורם הוא ההנאה כנ"ל, דהא עדיין הוי אונס, אלא בע"כ צ"ל דהיכא דנהנה גופו מן העבירה אז הפגם יותר גדול וצריך כפרה אף דהוי קרוב לאנוס, ויש ראי' לזה מתוס' (סנהדרין ס"ב ע"ב בד"ה להגבי) שכתבו בתי' הא', דאף במלאכת שבת שייך הא דנהנה לחייב מתעסק, [כגון דהוציא בשבת ועשה הנחה ע"י בליעתו], ולפי טעם הראשון דנהנה חייב דבחז"ע זהו עיקר שאסרה תורה, א"כ בשבת ודאי לא שייך לומר כן, ולטעם הב' א"ש.

ולכאורה יש ג"מ גדולה בין ב' הדרכים, כנוגע ספיקו של הגרעק"א ז"ל בשו"ת סי' ח', כשרואה אדם שעושה עבירה ע"י מתעסק, אי מחוייבין להפרישו או לא, דלפי דרך הא' דמתעסק עושה שאין מייחס אליו הפעולה והוי כנעשה מאליו, אינו מחוייב להפרישו, אבל לדרך הב' דהוי שוגג קרב לאנוס וא"צ כפרה, אבל מסתמא צריכין להפרישו. והגרעק"א רצה להביא רא' מהא דאמר' במס' ברכות (דף כ') המוציא כלים פושטו אפי' בשוק, ופסקינן דאם אינו יודע שלבוש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו לפושטו, ולכאן כיון דאינו יודע שהוא כלאים הא הוי מתעסק וליכא איסורא, אלא מאי דיש חיוב להפרישו אף במתעסק דבאמת

עבר עבירה, והגרעק"א דחה דאי' זו דשם ליכא פטורא דמתעסק כיון דנהנה, ובכלאים הוי האיפור הנאת החימום כמו בחלבים ועריות עיי"ש. אבל באו"ש פ"א מה"ש, ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' נ"ז ועוד אחרונים, הוכיחו דליכא סברת נהנה אלא בהנאה הבאה לתוך הגוף בחלבים ועריות, אבל שאר הנאות לא אמרי' דנהנה חייב. [ועיקר הראי' מפסחים ל"ג, דאמר' דמעילה חמורה משאר איפורים דמתעסק חייב שאם נתכוין להתחמם בגזיו חולין ועלתה בידו גזיו עולה חייב, ולכא' הא הוי נהנה וליכא פטורא דמתעסק, אלא ע"כ דזה לא מיקרי נהנה], וא"כ יש לומר דחייב להפרישו. (ד) והנה בר"ן פ' גיה"נ בסוגיא דריחא מילתא, דאביי אסר לישראל להריח יינו של עכ"ר דס"ל ריחא מילתא ורבא ס"ל ריחא לאו מילתא ושרי, ופי' הר"ן דלאו משום הנאה דריח קאסר אביי כיון דאינו מכוין להנאה וקיי"ל כר"ש דרשא"מ מותר, וכ"ת פס"ר הוא ומודה ר"ש בפס"ר, ליתא, דלענין הנאה ודאי אע"ג דהוי פס"ר שריא, דמוכרי כסות מוכרין כדרךן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה, והא התם ודאי מטי להו הנאה, אלא כיון דלא מכוין שרי, אלא ע"כ מעמא דאביי דאמר ריחא מילתא דס"ל דכששואף הריח הוי כאילו שתה ממנו דריחא מילתא וכאכילה חשיבא, הלכך אע"ג דלא קמכוין אסור, מהא דקיי"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, ולרבא ריחא לאו מילתא, כלומר דלא חשיבא לי' אכילה, עכ"ד. והנה לכא' דברי הר"ן קשים מאד להבינם, דבתחילה אמר דאיסור הנאה מותר בדרשא"מ אפי' כשהוא פס"ר, ובסוף דבריו אמר דבאכילה ליכא היתר דשא"מ כלל, מהא דאמרו מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, ולכא' נראה כסתירה. ובקו"ש כתב ע"ז, דבתחלת דבריו חשב הר"ן דאיידי כאן מאיסור הנאה דהריח חשיב הנאה, ובוה ס"ל להר"ן דבאיסור"נ שייך היתרא דרשא"מ, [אפי' בפס"ר], דשם עיקר איסור התורה שלא יקח ההנאה מהאיסור, אבל לא הקפידה תורה אם יגיע אליו ההנאה מעצמה, אבל אח"כ כשביאר הר"ן דיש כאן איסור אכילה, והריח הוי כמו שתיי' ממש, א"כ הרי בחלבים ועריות עיקר איסור התורה שלא יגיע אליו ההנאה, וע"ז הביא הר"ן ראי' ממתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, והביאור כנ"ל דאף שאין מייחסין אליו הפעולה מ"מ עיקר האיסור מה שמגיע אליו ההנאה, וע"כ אין בו פטורא דמתעסק וגם לא דין דרשא"מ, דגם דשא"מ עיקר ההיתר משום דאין מתייחס אליו, וכאן לא שייך כנ"ל.

והאמת הוא דדברי קובץ שיעורים אלו פלואים הם, ובודאי איזה תלמיד טועה כתבם, דהא אף אם נימא דהריח הוי כשתיי', מ"מ הא שם איירי ביין נסך דלית בו דין מאכלות אסורות, וכל השתיי' אסור רק משום שנהנה ממנו, [עי' רמב"ם פ"א מהל' מאכ"א ה"א וה"ב, וגו"כ שם], וא"כ אינו דומה לחלבים ועריות, וכיון דבאיסורי הנאה ס"ל לר"ן דשייך היתר דשא"מ, דלא אסרה תורה אלא כשאדם נהנה מהם ולא כשמגיע אליו ההנאה, א"כ ה"ה גבי שתיית יין נסך אינו אסור אלא כשנהנה בפועל ולא כשמגיע אליו הנאה מעצמו, וא"כ למה לא יהי' בו דין מתעסק ורשא"מ, ובודאי דכונת הר"ן היא בדרך זה, דבתחלה כשלמד הר"ן דהריח הוי סתם הנאה ס"ל דמותר בדרשא"מ, אבל אח"כ כשחידש דהוי כשתיי', שוב לא שייך

בו דין מתעסק, דהנאה זו הוי כחלבים ועריות, והטעם משום דהנאת אכילה שנכנס לגופו נרע טפי וצריך כפרה יותר, ע"כ לית בה נמי פטורא דרשא"מ, ונמצא דמדברי הר"ן מוכח דדין נהנה לא הוי אלא בהנאת אכילת ועריות ולא בשאר הנאות. [שוב ראיתי דהאחייעור שם למד כן בכונת הר"ן].

(ה) והנה בר"ה (דף כ"ט) איתא, דלמ"ד מצות אין צריכות כונה, כפאו פרסיים לאכל מצה יצא אף דלא כוון לשם מצוה, וכתב הר"ן בשם הרא"ה דדוקא בכה"ג שידע שהוא פסח ויודע שאוכל מצה או יצא, אבל אם כסבור שאוכל בשר או אף דיועד שאוכל מצה אבל חושב שהיום יום חול לא יצא, דאם איתא אף בכה"ג יצא למ"ל למינקט כפאו פרסיים, עיי"ש. וראיתי באחרונים שכתבו דטעם הרא"ה משום דבכה"ג הוי מתעסק, ולפי"ז צ"ב דכמו דבאיסורין מתעסק בחו"ע חייב שכן נהנה, א"כ גם במצות נימא דכיון דנהנה לא הוי מתעסק. ועי' קה"י סי' ל"ד שכתב דדוקא באיסורים אמרי' דאף דנעשה מאליו מ"מ התורה אסרה ההנאה, משא"כ במצות היכא דנעשה מאליו אף דנהנה מ"מ ליכא קיום מצוה, ועי"כ אינו יוצא במתעסק. [ועי' ברש"י שם בד"ה מהו דתימא וד"ה קמ"ל, דס"ל בהדיא במתעסק יצא, ועי' טו"א שם]. והנה לפי מה שכתבנו לעיל בדעת התוס' דכל דין מתעסק הוא דהוי כמו קרוב לאנוס ועי"כ א"צ כפרה, א"כ לכא' לא שייך דין זה גבי מצוה כלל, ואף אם נימא דיסוד דמתעסק דלא מתייחס אליו המעשה, מ"מ נראה דאי אפ"ל בכונת הרא"ה דהוי מתעסק, דבשלמא כשסבור שאוכל בשר אפ"ל דהוי מתעסק, אבל בסבר שהיום חול הא לאו מתעסק, כמש"כ התוס' (כריתות י"ט ע"ב) דמתעסק לא הוי אלא כשטעה בדבר שכל העולם יכולין לשעות בו אם היו חושבין כמו שהוא סבור, [דהיינו טעות במציאות], אבל בדבר שאין אנו יכולים לשעות, [דהיינו טעות בדין, א"נ שגגת שבת שא"א שכל העולם יטעה], הוי שוגג ולא מתעסק, [ועי' בחלקת יואב סי' ז' שנתקשה בזה, למה שגגת שבת לאו מתעסק, והביא בשם מהר"ם בנעט ז"ל דכיון דשבת קבוע וקיים וא"י להשתנות ע"כ הוי שוגג ולא מתעסק, והח"י הק' דא"כ שגגת יוה"כ ויו"ט ליהוי מתעסק עיי"ש, ולכא' לפי תוס' כריתות הנ"ל הכל פשוט], וא"כ למה אמר הרא"ה דבטעה שהיום חול לא יצא י"ח מצה.

ועי"כ נראה יותר לפרש דאין כוונת הרא"ה שלא יצא מטעם מתעסק, אלא דכמו דלמ"ד מצות צ"כ הרי בעי כוונה לצאת המצוה, כמו"כ ס"ל להרא"ה דאף למ"ד מצות אין צריכות כוונה, מ"מ בעי עכ"פ ידיעה שעושה מעשה מצוה, ואל"ה לא מיחשיב שעושה מצוה, דעכ"פ ידיעה ודאי בעינן, ועדיין צ"ע שם.

ועי' בר"ן שם שכתב, דאף דהרמב"ם שפסק דמצות צ"כ, מ"מ פסק דכפאו פרסיים ואכל יצא, דמצה שאני שכן נהנה, וזהו כונת הגמ' שם, מהו דתימא אכול מצה אמר רחמנא והא אכיל משום דבמצה הרי נהנה ועי"כ א"צ כונה כמו במתעסק בחו"ע דחייב שכן נהנה, [וכן פירש"י שם], ועמדו האחרונים דלכא' פלא הוא, דאיך אפשר לדמות נהנה דמפקיע דין מתעסק ונחשב שהוא עשאו, ומה זה שייך לדין מצות צ"כ דשם בעי כונה לעשיית מצוה ומה יועיל מתעסק לזה. ועפ"י המבואר לעיל דמתעסק הוי קרוב לאנוס ואעפ"כ כשמגיע הנאה לתוך גופו צריך כפרה, אפ"ל דה"ה במצוה דכיון שהנאת המצוה באה לתוך גופו מיחשיב כאילו כיוון, ועדיין צ"ע.

בענין עיסקא - שכר עמלו

מאיר לוריא

ראש כולל חלקת יעקב (ברייש)

ומג"ש בישיבת קדושת ציון

קרית באבוב, בת"ם

במס' ב"מ דף ס"ח ע"א במשנה, אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל. ועי' ברש"י טעמא דמילתא משום דאמרין לקמן הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמייחייב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו כמעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעה"ב שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור.

ועי' לקמן דף ע' ע"ב כתוס', שכתבו דהא דמשנה דידן אסור משום רבית דרבנן, וכן כתב הרא"ש בסוגיין דלכן סגי בשכר כפועל בשל דהוי רק אבק רבית והקילו שאין צריך לשלם שכרו משולם. וצ"ב אמאי הוי זה רק רבית דרבנן, הלא על מנת כן נתן לו את מעות העיסקא שיעסק בחנם בחצי הפקדון בשכר מעותיו של החצי מלוה, והרי זה כמלוה את חבירו על מנת שיעשה לו מלאכה בחנם דהוי רבית קצוצה. ועי' בש"ך סי' ק"ס סקל"ז דהמלוה את חבירו על מנת שיעשה לו מלאכה בזול, פשיטא דהוי רבית קצוצה לכו"ע, וכ"ש הכא שטורח לו בחנם.

והנה ידוע מה שנחלקו הראשונים בכל עיסקא סתם, שדינה כפלגא פקדון ופלגא מלוה, האם הפלגא מלוה היא במציאות מלוה גמור לכל דינים שבתורה, לענין שמיטה ולקדש בו את האשה, ולגבי אופני הקנין להקנותו לחבירו דבעי כתיבה ומסירה, או דבעצם כולו שייך להמלוה ופקדון הוא לכל דינים שבתורה, אלא שחמירו רבנן לענין רבית לחשבו חצי מלוה כיון שהאחריות על המקבל.

והנה לשיטה הב' דהיא שיטת הרדב"ז ומהר"ח או"ז, לא קשה מידי, שהרי אינו הלואה מה"ת, לכן אין זה רבית קצוצה, אבל להסוכרים דהוא מלוה גמור כמו שנפסק בשו"ע חו"מ סי' ס"ז לענין שמיטה, דבכל עיסקא שמיטה משמטת הפלגא מלוה, והיא שיטת תשו' מיימוניות. לפי"ז צ"ב כנ"ל, אמאי אין זה רבית קצוצה מה"ת.

ולכאורה י"ל הטעם שהרי בין כך ובין כך הוא מתעסק לטובת עצמו בחצי המלוה וממילא מתעסק גם בחצי הפקדון, לכן אין זה רבית קצוצה, וכהא דאמרין בגמ' דף ס"ט היכא דאית ליה תורא לדידיה כדאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורא. אך צ"ע דבתוס' שם הקשו דא"כ בכל עיסקא נאמר הכי ולא יצטרך ליתן שכר לטרחו, ותירצו דלא שייך לומר כן בדבר של שותפות, דכל אחד יטרח כיומו בדרך שותפין דעלמא, יעו"ש.

ומצאתי בחו"ד ריש סי' קס"ו בדין דהמלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם, כתב "ובמקבל עיסקא אף דפלגא מלוה אפשר דמותר אפילו בדבר שכפרהסיא כיון דלאו מלוה גמורה היא, והוא ג"כ לטובת המלוה, לא אתי למימר דבשכיל הלואה היא, דהא אפי' בטובל עמו בציר מותר, ולא אמרינן דהוה כשוכרו כפחות, אלא

רבמקבל עיסקא לא החמירו כל כך". והנה כתב כאן ב' טעמים, רלאו מלוה גמורה היא, ועוד שהוא ג"כ לטובת המלוה. וכבר נתבאר דטעם א' דאין זה מלוה גמורה, הוא מחלוקת הראשונים, וקיי"ל לענין שמיטה דהוה מלוה גמורה. אמנם טעם השני שכתב א"ש לכו"ע, דהוא ג"כ לטובת המלוה, וביאור הרבירים, רכל הלואה עצם ההלואה היא לטובת הלוה שמלוה להוצאה ניתנה וממתין לו מעותיו ואין להמלוה תועלת מהמעות עצמן שבטלין אצל הלוה, אלא שעל זה גופא הוא מבקש שכר על שמעותיו היו בטלין אצלו, וזהו רבית שאסרה תורה. אבל הכא בעיסקא, שהשותפות הוא לתועלת שניהם, שכיון שיש למתעסק חלק בעסק, הוא טורח יפה גם בחלק הפקדון, וגם אם הי' משלם לו שכרו משולם לא הי' המלוה מסכים לחלק את העסק ושיתעסק בחלק הפקדון לחוד, אלא רצונו שיתעסק בשל שנים יחד, שאז הוא משתדל וטורח יפה שיהא הרבה דיוח, ונמצא שמה שלמתעסק יש חלק בעסק הוא לטובת המלוה, ובהלואה כזו לא שייך אגר נטר, שלא שייך כאן לבקש שכר עבור שהיו מעותיו בטלות אצלו שאין זה "בטלות", וממילא גם היכא שמבקש שכר שיהי' טורח בחלקו חנם, אין זה רבית שאסרה תורה דאין זה שכר המתנה מעות. [ועי' באחרונים דרבית קצוצה מן התורה, היינו באופן שלולא איסור רבית הי' מתחייב מצד המשפט בשכר המתנת מעותיו, וזהו דאמרין כל שבדיניהם וכו' בדף ס"ב].

אך צ"ע דבגמ' שם בדף ק"ד ע"ב איתא, השתא דאמרין פלגא מלוה אי בעי למישתי ביה שכרא שפיר דמי, רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאמר ליה כי יהיבנא לך לאיעסוקי ביה ולא למישתי ביה שכרא. ופירש"י, דמתוך שתשתכר בשלך תטרח ותעסוק בה יפה. ובתוס' פירשו כדי שיהא הקרן שלו קיים שיהא לו על מה לסמוך. ועכ"פ נהרדעי לא ס"ל הני טעמי דרבא, ולכן ס"ל דיכול להוציא הפלגא מלוה לגמרי למישתי ביה שכרא ולעסוק בהפלגא פקדון לחורא, ותיקשי לנהרדעי הא דחנוני אמאי לא הוי רבית קצוצה הטרחא שטורח בפלגא פקדון בשכר המלוה, דלדידהו דהפלגא דמלוה להוצאה ניתנה, לא שייך כל הטעמים שנתבארו לעיל, דודאי מלוה גמור הוא, וגם הטעם דגביל לתורא לא שייך, כיון שאינו עוסק בשלו כלל רק בשל המלוה, וגם הטעם דהוא לטובת המלוה לא שייך, דמה תועלת יש להמלוה בחלק ההלואה אחר שהוציאו ואינו מתעסק בו כלל.

ובדוחק י"ל דנהרדעי ס"ל דאמנם יש לו רשות להוציאו, אבל מ"מ כל זמן שלא הוציאו אלא מתעסק בו ביחד בשל שניהם, אין זה רבית קצוצה כיון דמתעסק גם בשלו וגם הוי לטובת המלוה, ובהאי גוונא מיידי המשנה דחנוני דהוי רק אבק רבית, אבל לאחר שהוציאו למישתי, אז מה שממשיך להתעסק בחלק הפקדון בחנם הי' באמת רבית קצוצה, ויצטרך לשלם לו אז שכרו משולם. אך כל זה דוחק לאוקמי הכי, וגם מצד הסברא.

עוד יש לבאר, הא דאיתא בטור ושו"ע סי' קס"ו, מלוה ארם לחבירו מנה על תנאי שיתעסק בו לדיוח המלוה עד שיהא שני מנים ויהי' באחריות המלוה עד אותו זמן ולכשיהיו שני מנים יחזרו שני המנים למלוה, ומשם ואילך יהי' כל הדיוח ללוה ובלבד שיתן שכר עמלו עד שיהיו ב' מנים, ואם התנה עמו מתחילה אפי' בכל שהוא שהתנה לתת לו בשכר עמלו סגי, הגה, וה"ה איפכא שמלוה לו תחילה לצורך

הלוח ואחר כך יעסוק בו לצורך המלוה ונותן לו. - ומקור דין זה הוא מהרא"ש, שלמד כן משרשא דר"ח בדף ס"ה, ומש"כ דסני אם מתנה עמו לתת בשכר עמלו אפי' כל שהוא, היינו כדין כל עיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון דאם קוצץ לו שכר עמלו בתחילה סני אפי' בכ"ש, ה"נ בדיון זה דהוי מתחילה פקדון ואח"כ מלוה או להיפך. ועיי"ש ברא"ש שכתב דאם לא יתן לו שכר עמלו יהא אסור משום רבית מוקדמות שעוסק בזמן שהוא פקדון בשביל המלוה שמלוהו אח"כ, ועי' בש"ך בשם הפרישה דחולק על המחבר, וסובר דהכא אפי' לקצוץ לא בעי, וסני אם נותן לו רבך מועט בשכר טרחו, כיון דכשעוסק עבור הפקדון אין כאן הלואה והוי כרבית מוקדמת, לכן קיל יותר משאר עיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון, יעו"ש.

והנה האחרונים מפרשי השו"ע כולם תמחו על דין זה, דלכאורה הכא חמור יותר מעיסקא דעלמא, דהתם העיסקא חצי' מלוה וחצי' פקדון והוי שותפות בעיסקא, ולכן הטיחא הוי רק אבך רבית והקילו כשקוצץ לו רבך מועט בשכר טרחו, אבל הכא שמקודם הכל פקדון ואח"כ הכל מלוה, איך סני שקוצץ לו דבר מועט, הלא ראוי להיות כנגדן זה רבית קצוצה, דהוי כהלויני ודור כחצרי בפחות דהוי רבית קצוצה, וה"נ ההלואה שמלוהו לאחר ה'ב' מנים הוא רק בתנאי שיעסוק בו עד שיהי' ב' מנים או בלהיפך, שכ' הרמ"א שמקודם הלואה ואח"כ פקדון הרי הוא מלוהו עתה בתנאי שיעסוק בממונו אחר גמר ההלואה, ואם טורח בחנם או בפחות הרי זה רבית קצוצה, ומש"כ הרא"ש דהוי רבית מוקדמת, צ"ע, דהיכא שמתנה להדיא הרבית עם ההלואה שנותן לו רבית על מנת שילוהו, או שמלוהו על מנת שיתן הרבית לאחר הפרעון, הוי רבית קצוצה, הגם שנתנית הרבית הוא קודם ההלואה או אח"כ, וא"כ הכא הוי צריך להיות הדין דמחויב ליתן שכר טרחו ועמלו משולם בשווי ממש שלא יהא רבית, ועמרו בזה השע"ד והחוו"ד ובחי' מהרא"ל צינץ. ובביאור הגר"א תמה עוד יותר, דאפי' בנותן לו שכרו משולם יהא אסור, כיון שמתנה עמו להדיא כדאיתא בס' ק"ס סעיף כ"ג דאסור משום שוכת הנאה שמעריף אותו מאחרים, עיי"ש.

וצריך להוסיף ולבאר קושיותם, רכל הג' תירוצים שנתבארו בעיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון לא שייכי הכא, א', התירוץ דגביל לתורא כיון שעוסק בין כך בשביל חלקו, הרי הכא אינו עוסק יחד בחלק הפקדון עם חלק המלוה. ב', התירוץ דאינו מלוה גמור, היינו רק היכא שהמלוה יש לו גם חלק מן הרוחים, אבל הכא שבזמן המלוה כל האחריות וכל הרוחים להלוה, הרי זה דמיא לקיבל עליו צאן ברזל ונותן לו דבר קצוב דהוי רבית קצוצה כהלואה גמורה לכל הרעות, כיון שכל הרוחים וכל האחריות הם למקבל הוי הלואה גמורה לכל דינים שבתורה כמשנ"ת במקו"א. ג', התירוץ שחלק המלוה הוא גם לשובת המלוה כדי שימרח וישתכר יפה בחלק הפקדון, ג"כ לא שייך הכא, שזמן הפקדון לחוד וזמן ההלואה לחוד, ואין להמלוה שום טובה ממה שעוסק בזמן ההלואה. ועי' בביאור הגר"א שכתב דאם נותן לו בתורת עיסקא אתי שפיר, אבל היכא שהוא בתורת הלואה ממש, כגון באופן שכתב המחבר דאחר שיהי' בידו שני מנים משם ואילך יהי' הלואה ויכול להוציאה, בזה דמיא להלויני ודור כחצרי, ובשלמא באופן שכתב הרמ"א דמעיקרא הוא מלוה ואח"כ פקדון, הרי המלוה עומדת בעיסקא עד זמן הפקדון. ולכאורה אינו

מובן, דגם בעיסקא היכא רכל האחריות והרוחים להמקבל, הוי הלואה גמורה, והיינו צאן ברזל ברף ע' ע"ב דהוי רבית קצוצה, וא"כ גם בזה רמיא להלוני ודור בחצרי. ובחוו"ד מתרץ, כיון דסתם עיסקא הוא לעסוק בחלק המלוה והפקדון ביחד, משו"ה יכול להתנות עמו ולומר לו נחלוק שיהי' העסק עד זמן פלוני הריוח וההיוק שלך, ואח"כ הריוח וההיוק שלי, כי מה הפרש יש לך בין שתעסוק ביחד והחלוקה יהי' בפלגא ופלגא או שהחלוקה היא בזמנים, יעו"ש. וכונתו דמצד הבעלות על העיסקא רמיא עיסקא זו לכל עיסקא דפלגא ופלגא, ורק לענין החלוקה התנו ביניהם שיתחלקו בריוח ובהפסד לפי זמנים. והחוו"ד לשיטתו' רכל עיסקא גם הפלגא מלוה אינו הלואה גמורה, וה"נ כאן מצד הבעלות הוי ככל עיסקא ואינו הלואה גמורה, ולכן לא שייך כאן רבית קצוצה.

ועדיין צ"ב דהרי בצאן ברזל חוינן דהוי לגמרי ברשות המקבל והוי הלואה גמורה, ובשלמא בעיסקא דפלגא ופלגא, י"ל כיון דגם חלק המלוה צריך לעמוד בעיסקא לטובת המלוה, עדיין לא נפיק מרשותו' ואין זה הלואה גמורה, אבל הכא שבזמן המלוה אין שום טובה להמלוה מזה, הוי בזמן זה הלואה גמורה וכצאן ברזל רמיא. ומש"כ דאין זה רק חלוקה לפי זמנים, צ"ב דהרי חוינן דהבעלות נקבע לפי האחריות והרוחים למי הם שייכים, זה קובע את הבעלות, ואם הכל של המקבל זה גופא קובע שהמזמן ברשות המקבל קאי, וא"כ מכיון שעשו החלוקה לפי זמנים הרי לאחר שנגמר זמן הפקדון ה"ל מלוה, שמעתה כל האחריות והרוחים להמקבל, ורמיא לצאן ברזל. ועוד כבר נתבאר דקיי"ל בכל עיסקא דהפלגא מלוה הוי הלואה גמורה וברשות המקבל קאי לכל דינים שבתורה לשמיטה ולקידושין וכיו"ב, כמ"ש בחו"מ סי' ס"ז ובדרכי משה ריש סי' קע"ז.

ולבאר הענין דעיסקא, נראה דיסודו בביאור הגמ' ברף ק"ד ע"ב, אמרי נהדרעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה, ופירש"י שם, "המקבל פרגמטיא מבעה"ב ושמה לה כפי דמי' שהיא שוה כאן והוא מוליכה למקום היוקר למחצית השכר, חצי אחריות אונסים עליו כמלוה וחצי אחריותה על בעלים כפקדון, תקון רבנן הך תקנתא, דניחא לי' לתרווייהו". והיינו שתיקנו חכמים שכל המקבל עיסקא מחברו לעסוק בה למחצית שכר, שיהא האחריות של ההפסד על שניהם שוה בשוה, דהכי ניחא להו לתרווייהו. ובשטמ"ק בשם ה"ר יהונתן מפרש טעמא דתיקנו הכי, שאם היו אומרים אחריות כל הנכסים על המלוה לא הי' המלוה רוצה להמציא מעות לשום אדם לפי שסתם ריוח הסחורות הוא בהולכה ממקום למקום והאנסים שכיחי וכו', ואם היינו משילים כל האונסים על הלוה וכו' אם נאמר כן לא יהי' אדם שירצה לקבל עיסקא דשכחי אונסים כדפרישית וכו' לפיכך תקנו חכמים הך תקנתא, עכ"ד.

ומתבאר, דיסוד העיסקא הוא מה שהאחד נותן מעותיו להמתעסק שיוליכו ממקום למקום ויתעסק בסחורה כדי להרויח והתנאי שביניהם להתחלק ברוחים פלגא ופלגא, ולצורך זה שיהא הדבר מצוי בין האנשים שיתן העשיר מעותיו לעני, תיקנו שיהא ההפסד ג"כ על שניהם פלגא ופלגא, וכמו שמסביר הטעם שהתעסקות כגון זו יש בה סכנות רבות ואם ההפסד על שניהם יתדצו לעשות כן הנותן והמתעסק. הרי דמה שחולקים בהריוח אינו כתוצאה מזה שחצי האחריות על הנותן

וה"ל פקדון וממילא הרוחים מחצי זה שלו, וכן בחצי השני של המקבל אין חצי הרוח שלו כתוצאה מפני שקיבל עליו חצי אחריות וה"ל מלוה וממונא דידו' אשבח, אלא אדרבה ראשית תנאי העיסקא הוא לחלוק בריוח ולטובתם תיקנו שיתחלקו גם בהפסד. ולפי"ז מהו באמת הטעם שמתנים ביניהם לחלק בריוח, אלא היינו טעמא כמו באריסות, שארים מקבל את השדה לזרעה לעבדה ולשמרה ונוטל למחצה לשליש או לרביע בפירות מפני שיש שני גורמים שעל ידם באים הפירות, השדה והעבודה, הבעה"ב יש לו הגורם דהשדה, והארים יש לו הגורם דהעבודה, לכן מתנים להיות שותפים בהפירות כפי תנאם למחצה או לשליש וכו' שהפירות באים כתוצאה משניהם, לכן לשניהם יש חלק בהם. [וכן מצד הרין המשפטי, הזורע שדה הפקר יש לו חלק בהפירות, כמו שכתב הרמב"ם לענין מעשר, דטבל וחולין מעורבין בהם, והובא בחי' הגר"ח ומבאר זה, עיי"ש]. וה"נ בכל ממון שע"י התעסקות וטיפול מביא רוחים והממון לאחד והשני מתעסק, ה"ל כארים שהרווחים באים משני הגורמים, ולכן מתנים ביניהם לחלוק ברווחים כפי תנאם, שהרווחים באים מגורם הממון דהיינו הרכוש ומגורם ההתעסקות, והם מתנים ביניהם כמה מן הרווח יטול גורם זה וגורם זה, וסתם עיסקא מתנים למחצה על מחצה. ומפני שבמעות וסחורות מצוי סכנת הפסד שאין זה מצוי בשדה, תיקנו חכמים כדי שיהא לרצון שניהם, שיהא ההפסד על שניהם ג"כ בשוה וכו"ל.

ולאור הקדמה זו יבואר הכל על נכון, דאמנם לאחר שתיקנו כן חכמים שההפסד על שניהם שוה בשוה, ה"ל מחצה פקדון ומחצה מלוה, אבל מה שאסרו חכמים במשנה דאם אינו נותן לו עמלו אסור משום רבית דנמצא עוסק בחלק הפקדון משום חלק המלוה, הרי זה איסור חדש שאסרו חכמים מפני שכך הוא במציאות שעוסק בחלק פקדון ובחלק מלוה, אבל מעיקר הדין אין זה רבית כמו שביארנו, שהכונה של הנותן והמתעסק אינו משום כך, שמה שהם התנו להתחלק בריוח אינו תלוי בכונתם כמה שהאחריות הוא פלגא ופלגא, רק מגישה אחרת, שכל אחד יש לו גורם אחד בהריוח, ולא שייך למימר שהוא טורח בחלק הפקדון עבור המלוה, אלא שהוא מביא את גורם הממון והוא מביא את גורם העבודה כדי להביא רוחים ולהיות שותפים ברווחים כדרך הארים עם בעה"ב, והרי זה פשוט דכל רבית תליא בהכוונה, האם כוונת המלוה והלוה הוא משום אגר נסר או לא, וכל שכוונתם מטעם אחר לא משום שכר המתנה מעות אין זה רבית כלל. ולכן מובא בפוסקים דהאיסור של הטירחא בעיסקא קיל משאר אבק רבית, וגם הקילו בו ביותר, ולר' יהודה סגי כמה שטובל עמו בציר, דהאיסור הוא מדרבנן מפני שבמציאות נמצא שעוסק בחלק הפקדון בחנם - אחר שתיקנו שפלגא פקדון ופלגא מלוה - אף שאין כונתם כלל לשם רבית.

ובזה מיושב, דאפי' לנהרדעי דאמרי השתא דאמרין פלגא מלוה אי בעי למישתי שכרא שפיר דמי, הרי דיש לו רשות להוציא את חלק ההלוואה ולהתעסק בחלק הפקדון לחוד, ואפי"ה אין זה רבית קצוצה מה שמתעסק בחנם, רכונתם אינו משום רבית, דאין כונתם שאחד יתעסק בחלק חברו, אלא שאחד יביא מעות ואחד יביא התעסקות ויתחלקו ברווחים, אלא דהשתא דאמור רבנן פלגא מלוה שחצי האחריות הוא על הלוה וה"ל ממנוא דיריה ממילא יכול גם להוציא ולמישתי ביה שכרא.

ובזה מבואר גם הדין דסי' קס"ז בשני האופנים בין אם הוא קודם פקדון ואח"כ מלוה או מקודם מלוה ואח"כ פקדון, דראשית ההסכם ביניהם הוא בעיסקא זו כמו בכל עיסקא דפלגא מלוה פלגא פקדון, כמו שכתב החו"ד, דכמו בכל עיסקא עושים החלוקה בריוח במחצה על מחצה, בכאן עושים החלוקה לפי זמנים, והיינו חלוקת הריוח כמשנ"ת, דזהו ראשית העיסקא דמסכימים ביניהם להתחלק ברוחים, ובכאן נמי הסכימו רבזמן הראשון הרוחים לאחד ובזמן השני הרוחים לשני. ומה שאחריות ההפסדים הוא מתחילה למלוה ואח"כ ללוה או להיפך, זהו כתוצאה מן ההסכם על חלוקת הריוח וכמשנ"ת לעיל. וממילא סרה הקושיא דהטרחא שעוסק בחנם או בפחות יהא רבית קצוצה, דמה שהוא טורח אינו בשביל חלק המלוה אלא בשביל חלקו בהריוח, שהאחד משקיע ממון והשני משקיע עבודה ומתחלקים ברוחים לפי ההסכם ביניהם, ואף דכדין המשפט נעשה במציאות מעיקרא פקדון ואח"כ מלוה או להיפך לכל דינים שבתורה שמיטה וקידושין וכיו"ב, אבל הם כונתם לא משום כך ואין כונתם לשם רבית אלא בכונת חלוקת שותפות. ולפי"ז אין נפ"מ אם בזמן המלוה יש ללוה רשות להוציא או שצריך להעמידם בעיסקא, וכמו שהוכחנו, דאף לנהרדעי דיש לו רשות להוציא אין זה רבית קצוצה ואסור רק מדרבנן, וה"נ לרידן. והנה יש לעיין בעיסקא סתמא, דפלגא מלוה פלגא פקדון, אם יתן הלוה למלוה תוספת שכר מן הצד מלכר העיסקא בשביל שנתן לו את העיסקא, האם הוי זה רבית, ואם יקצוץ כך מלכתחילה האם הוי זה רבית קצוצה או לא.

והנה זה תליא במה שנחלקו האם הפלגא מלוה הוי מלוה גמור או דאינו מלוה רק מדרבנן אסור משום דהוי כמלוה, וכ"כ בחו"ד דיש סי' קס"ו בהא דהמלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם, דהיינו רוקא בהלואה אבל לא במקבל עיסקא, ראין זה מלוה גמור וגם הוא לטובת המלוה וכבר נתבאר דבריו לעיל. ולפי מה שפוסק המחבר בחו"מ והרמ"א בריש קע"ז כשיטת התשו' מיימוני' דהוי מלוה גמור לכל דינים שבתורה, א"כ מה שהלוה נותן שכר ה"ל רבית גמור ואם יקצוץ מתחילה על זה, הרי זה רבית קצוצה. ואמנם כן כתב הב"י בשם העיטור בס' קע"ז (דף כ"ח ע"ב) דגם בעיסקא דפלגא מלוה פלגא פקדון, אם קוצץ שיתן לו י' רינרים אפי' אם לא יהא ריוח „קרוב אני לומר דרבית קצוצה היא דשכר מעותיו עומד ונוטל“, והיינו משום דקיי"ל דהוא מלוה גמור. ולפי"ז מה שהעבודה בחנם אין זה רבית קצוצה, ומ"ש משכר בעלמא שנותן לו מן הצד, ע"כ צריך לבאר על דרך הנ"ל, שהעבודה אין זה בשביל המלוה אלא בשביל השותפות וכמשנ"ת, וכל זה שייך רק לענין העבודה, אבל שכר שנותן מן הצד, כודאי הוא בשביל הטובה שיש לו מן העיסקא, וכיון דבמציאות הוי פלגא מלוה הרי השכר שנותן עבור זה הוי רבית קצוצה. ועפ"י כל זה יבואר עוד מה שיש לעיין לענין שכר מזונו, דמהסוגיא משמע דכמו ששכר טרחו האיסור רק מדרבנן ולכן סגי בנותן לו כל דהו, ה"נ בשכר מזונו הוא רק מדרבנן, ולכאורה הרי זה הוצאת ממון מכיסו, ולא שייך בזה הסברא דגביל לתורא ואמאי אין זה רבית קצוצה. ולמה שנתבאר גם זה מיושב, דכך הוא ההסכם ביניהם שאחד משקיע גוף הממון בעסק והשני משקיע הטרחה ושאר ההוצאות הצריכים למען הביא את הרוחים, ומשום הכי מתחלקים ברווחים לפי תנאם, והרי הוצאת המזונות דמיא לגוף הטרחה והעבודה הצריכים לעיסקא.

עולת שבת כשבתו

חקת

באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם, וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא וגו'. יש בזה רמז גדול דרך מוסר, דיש לומדים שמעמיקים בגפ"ת במקומם ללון בעומקה של הלכה, והמה מעלים מרגליות, ויש שהם תולים נימא בנימא ורוח ברוח, והמה חושבים זה לחריצות וחריפות גדול, ופיהם שוא ידבר. לזה אמר הכתוב, באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק, שחפרו בעומקה, אז במשענותם, שיוכלו להשען עליו, אמנם וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, אז ומבמות הגיא, שיוורד להגיא, כמו שדרשו בגמרא על מבמות הגיא, וק"ל.

(הגאון מוה"ר שלמה זלמן עמרין ראב"ק פראג זצ"ל)

בלק

לא איש א"ל ויכזב וכן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה. ואיתא במדרש, ההוא אמר ולא יעשה, כשהקב"ה אומר להביא עליהם דעות, אם עשו תשובה הוא מבטלן. ועפ"י יש לפרש המשך הפסוק שאחר זה, הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה. דהנה מה שאמרו במדרש הנ"ל שהקב"ה חוזר מריבירו ומבטל את הגזירות דעות בעשות בני ישראל תשובה, זהו דק בגזירה דעה, אבל כשהקב"ה מברך את ישראל, אין הקב"ה חוזר מברכתו לעולם, כמו שאמרו חכמז"ל (ברכות ז' ע"א) כל ריבוי ודיבור שיצאה מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חוזר בו. ולזה אחרי אומרו, ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה, שהקב"ה מבטל גזירותיו כשעושים בני ישראל תשובה, תיכף ממשיך הפסוק, רחוק בגזירותיו לרעה ח"ו, אבל בברכותיו לטובה, הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה, כי הבטחותיו של הקב"ה לטובה, שמורים לישראל לעד לעולם.

(כ"ק מרן ארומז"ר שליט"א)

פנחס

ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. ואמרו על זה בגמרא (ב"ב ע"ה ע"א) מהודך ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה. הנה מפשטות לשון הגמרא נראה, שגם סיום המאמר, אוי לה לאותה בושא וכו', אמרו הזקנים, אמנם י"ל ע"ד המוסר, שהזקנים לא אמרו כי אם תחלת המאמר, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, דהיינו שאמרו כפני קהל ועדה שמחזיקים את יהושע במדרגה פחותה ממשה רבינו, ועל זה מתרעמת הגמרא ואומרת כלפי הזקנים שבאותו הדור, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה, כל' בושא וכלימה היא שזקנים שבדור יאמרו כזאת, כי מרבניהם ניכר שאינם רוצים להיות

נכנעים אליו כמו שהיו נכנעים אצל משה רבינו, ואף גורמים שאחרים ישמעו מהם וילמדו לילך בדרכיהם, וזהו טעות גדול, כי אחר שסמך משה את ידיו עליו והוא מילא את מקום רבו, מוטל הי' עליהם להכניע עצמם ליהושע כמו בימי משה רבינו, למען ישמעו כל עדת בני ישראל, ולזה צועקת הגמרא נגד הזקנים שבדור, אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה בלימה, והבן.
(כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זי"ע²)

בין המצרים

איתא בגמרא (כ"מ ל' ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה, והקשו שם בתוס', הא איתא בגמרא (יומא ט' ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא מפני שנאת חנם. ויש לתרץ, דבאמת צריכים להבין איך תלוי זה בזה, רמזו שהעמידו דבריהם על רברי תורה, על כן חרבה ירושלים, אמנם יובן עפ"י מה דאיתא במס' ברכות (דף כ' ע"ב) דמהאי טעמא נושא הקב"ה פנים לישראל, דכתוב בתורה ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה, ועושים לפנים משורת הדין, לכן ראויים הם לנשיאת פנים, ומהו הנשיאת פנים, היא מרת השלום, כמו שנאמר ישא ד' פניו אליך וישם לך שלום. אמור מעתה, דאם לא היו מעמידים דיניהם על דין תורה לדרך דוקא בשביעה, רק היו עושים לפנים משורת הדין לדרך גם בכזית ובכביצה, אז הי' מגיע להם נשיאת פנים שהוא השלום, וממילא לא הי' שנאת חנם ביניהם, אבל מאחר שהם העמידו דיניהם על דין תורה, לא היו ראויים לנשיאת פנים, על כן הי' יכול להיות אצלם שנאת חנם אשר גרמה לחורבן בית המקדש, נמצא דשני מאמרי חז"ל הללו עולים שניהם בקנה אחד.

(הגאון מוה"ר אברהם מנחם שטיינבערג אבד"ק בראד זצ"ל³)

דברים

זולתי כלב בן יפונה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבנו יען אשר מלא אחרי ד'. ויהושע לא זכר עמו כמו כן, אע"פ שלא נופל הוא ממנו, וגם שניהם שווים בכך שירשו את הארץ, וזה מפני שלא זכה לבנים זכרים, ולא יכול לומר בו, לו אתן הארץ ולבנו, ואף שהי' לו בנות, לא נתקיימה נחלתו ביד בניו ככלב, והוסבו לאחרים.

(הגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל⁴)

(2) תובא בשמו, בספר ויקונן דוד (קראקא תרנ"ב) דף י"ט ע"א.

(3) תובא בספר יד המאיר (מונקאטש תרס"ו) דף כ"ז ע"ב, ששמע דבר זה מאת הרב

הגאון מוה"ר ישעי' דומ"ץ דק"ק זאבלטוב, בשמו.

(4) הועתק מכת"ק בגליון החומש שלו המונה באוצר הספרים אשר בכריטיש מועדאום בלונדון, והגיע אלינו על ידי ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה יודל ליכטענשטיין נ"י מאנטווערפן.

ואתחנן

ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאריך. במשנה סוף מס' ברכות דרשו חכמז"ל, בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. וי"ל כי אות ב"ת בא"ת ב"ש היא אות ש', וכן תיבת יצ"ר בנימטריא ש', לכן שפיר דרשו חכמז"ל מתיבת על לבבך, בשני יצריך, משום דכתיב לבבך בשתי ביתיך, הרמוז על שתי יצרים, יצר טוב ויצר רע.

(רבינו יצחק לוריא אשכנזי זצ"ל)

עקב

ואכתוב על הלוחות את הרברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת ושמתם בארון. ובתרגום יונתן בן עוזיאל, דייתשר חילך רתברתינן, והיינו כמו שדרשו חכמז"ל במס' בבא בתרא (י"ד ע"ב) אשר שברת, אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת. והנה בפרשת כי תשא כתיב, וכתבתי על הלוחות את הרברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, ובתרגום יונתן בן עוזיאל, די תברת. ולכאורה ראוי להבין מדוע שינה התרגום מפרשת עקב לפרשת כי תשא, דבפרשת עקב מפרש כדרשת חז"ל, ובפרשת תשא מפרש כפשוטו, הלא דבר הוא.

ויש ליישב עפ"י מה שכתב בחידושי הרמב"ן שם במס' בבא בתרא, דמה שדרשו חכמז"ל יישר כחך ששברת, סמוכין קא דריש, משום דכתיב אשר שברת ושמתם בארון, אלמא שבירי לוחות חביבים לפני המקום, דאלו היתה שבירתן קשה לפניו, לא ה' אומר לשומם בארון שאין קטיגור נעשה סניגור, רק משום סמוכין דריש תיבות אשר מלשון אשרי, עכ"ד. ולפי"ז מיושב היטב, דמאחר שכל ההכרח של דרש הלז, אינו אלא מחמת שהסמיכה התורה"ק תיבות אשר שברת, סמוך לתיבות ושמתם בארון, לכן הביא התרגום יונתן דרשא זו רק כאן בפרשת עקב, דכתיב כאן ושמתם בארון, משא"כ בפרשת כי תשא דלא כתיב שם ושמתם בארון, לא הביא דרשה זו, דמנא לן למידרש הכי, כיון דליכא סמיכות. (הגאון מוה"ר מאיר הכהן שיף ראבד"ק פפד"מ זצ"ל)

ראה

והקללה אם לא תשמעו אל מצות ד' אלקיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים. וברש"י, הא למדת שכל העובד ע"ז הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל, מכאן אמרו כל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה. ולכאורה יש לתמוה, מדוע כפל רש"י בלשונו, כל העובד ע"ז, וכל המודה בע"ז, וגם שינה בלשונו, שבתחלה כתב, כל העובד, ואח"כ כל המודה, ועוד יל"ד, שבתחילה כתב הא למדת וכו', ואח"כ כתב מכאן אמרו וכו'.

(5) הובא בספר מלאכת שלמה על משניות (מהגאון מוה"ר שלמה העדני זצ"ל, תלמיד הגאון המקובל מוה"ר חיים ויטאל זצ"ל) במס' ברכות פרק ט' משנה ה', שמצא כתוב דבר זה בשם הארז"ל.

(6) כן כתב בספרו דרך אני' על הש"ס בחידושיו למס' שבת דף ל' ע"א.

ויש ליישב, דהנה כתיב בפרשת שלח, וכי תשנו ולא תעשו את כל המצות האלה, ודרשו חכמז"ל (בספרי, ובמס' הוריות ח' ע"א) דשקולה ע"ז ככל התורה כולה. ובפסוק זה, וסרתם מן הדרך וגו', דריש ג"כ בספרי, מכאן אמרו כל המורה בע"ז ככופר בכל התורה כולה, וקשה למה לי תרי קראי דעבודה זרה שקולה ככל התורה כולה, אך י"ל דהפסוק וכי תשנו, קאי על העובד ע"ז, והפסוק וסרתם מן הדרך קאי על המורה בע"ז (דהיינו שאינו עובדה, רק שמאמין בה). וזה יש להעמיס בלשונו הזהב של רש"י, הא למדת שכל העובד ע"ז הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל, שהי' קשה לו לרש"י, הרי כבר למדת ענין זה מן הפסוק בפרשת שלח, וא"כ למה כפלה התורה כאן עוד הפעם, לזה כתב רש"י, מכא"ן אמרו כל המורה בע"ז ככופר בכל התורה כולה, פי' דהפסוק כאן בא ללמד, שלא רק העובד ע"ז הרי הוא ככופר בכל התורה כולה, רק גם המורה בע"ז הרי הוא ככופר בכל התורה כולה.

(הגאון מוה"ר משה בארניווער זצ"ל)

שופטים

בהפטרה. חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו (ישעי' נ"א). ויש לפרש, דאמרינן במס' יומא (ט' ע"ב) מפני מה חרב בית המקדש שני מפני שהיתה בו שנאת חנם. ואמרינן במס' סנהדרין (צ"ז ע"א) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. וזהו כוונת הקרא, חנם נמכרתם, כל' בשביל שנאת חנם נמכרתם, ולא בכסף, וכשלא יהי' כסף מצוי שתכלה פרוטה מן הכיס, אז תגאלו, ובא לציון גואל, אמן.
(הגאון מוה"ר גרשון פוליצ' אבד"ק ניקלשבורג זצ"ל⁸)

(7) הועתק מספר סייעתא דשמיא (דיהרנפורט תקל"ד), בשמו. (באמת הביא שם בספר הנ"ל שכן מבואר בנמרא, דפריך למה לי תרי קראי, ומשני חד למורה בע"ז, וחד לעובד ע"ז, אמנם אחרי חיפוש מרובה, לא מצאנו דבר זה בנמרא).
(8) הועתק מפנקס חידושי המונח באוצרו הטוב של ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנטווערפן.

לשאלת רבים

יש להשיג אצלינו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת

כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

תמיהות וישובים

תמ' בספר עצי לבונה

בספר עצי לבונה על שו"ע יו"ד (מהגאון ר' ניסן מו"צ דק"ק דובנא זצ"ל) בס' פ"ז סעיף ו' הביא מש"כ בפלתי בס' פ"ז בשם הרמב"ם בפ' המשוניות, דאם בישל בשר נבילה בחלב אינו לוקה על אכילת בב"ח, דאין איסור חל על איסור, ואיסור הנאה לא הוי איסור מוסף. והקשה הפלתי על הרמב"ם דהא במס' שבועות (כ"א ע"ב) אמרינן במפרש במפרש חצי שיעור, אף דאיסור מן התורה, איסור שבועה חל עליו, וא"כ כיון דקיי"ל באוכל חצי זית מבשר נבילה וחצי זית חלב דלוקה, וא"כ מאי איסור חל על איסור שייך אם אינו אוכל רק חצי זית מבשר נבילה וחצי זית חלב, הא בחצי שיעור לא הוי מושבע ועומד, וכאן בבשר בחלב לקי ואתי איסור מלקות וחל. וכתב שם בעצי לבונה, דבאמת בתוס' בחולין דף ק"ב ע"ב בד"ה שאין, מפורש ג"כ סברא זו, שכתבו, ועוד דא"כ אמאי לא חייל איסור אבר מן החי על הטריפה כיון דליכא מטריפה אלא חצי שיעור וכו' כמו במפרש חצי שיעור וכו' ע"ש. וכתב שם להפליא על הפלתי שלא הביא דברי התוס' בחולין, דיש משם יותר דא', דכתבו להדיא דאף בשאר איסורין הדין כן, ושם בשבועות לא מיירי רק משבועה לבד, ע"ש. וכן הקשה שם בעצי לבונה בס' רל"ח סעיף ד', על דברי השמלת בנימין שנעלם ממנו דברי התוס' בחולין הנ"ל, ע"ש.

והנה דבריו תמוהין, דהא תוס' הקשו לדיש לקיש לשיטתו דסובר חצי שיעור מותר לגמרי, וא"כ אמאי אינו חל איסור אבר מן החי על טריפה, יע"ש. והוא כשגגה היוצא מלפני השליש. אברהם יהוד' הכהן.

(הגאון בעל קול ארי' זצ"ל*)

הערה בספר באר שמואל

בספר באר שמואל (תשובות וחידושים) מהגאון אבר"ק אונסדארף זצ"ל (ברך מ"ה ע"ד) בד"ה ואי אמרת, כתב וז"ל, וצ"ע מאי מצוה דאורייתא איכא באכילת שבת, הלא וקראת לשבת עונג אינו אלא מדברי קבלה וכו'. - ויש להעיר על מה דפשיטא ל' דלא הוי דאורייתא, מהא דכתב המג"א בהל' שבת סי' רפ"ח סק"ז, איסור דאורייתא הוא להתענות כמ"ש הרב"י בשם הרשב"א. והפרי"ג שם בסק"ב הקשה, ידחה עשה דאכילת שבת ללאו דרבית, הרי דפשיטא ל' דהוא עשה דאורייתא. ובשו"ע הרב כתב בריש הל' שבת, דכבוד ועונג שבת עיקרן מן התורה, ועיי"ש בקונטרס אחרון שהוכיח כן מפירש"י. ובחידושי חתם סופר עמ"ס שבת בחידושו לרף קי"א (ובפרוס חרש בחידושו לרף קי"ח) כתב וז"ל: הרמב"ם פרק ל'

(*) הועתק מכת"ק בגליון ספר עצי לבונה המונח כננוי ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה חיים הערש שאהן נ"י. ברכות התורה יחולו על ראשו.

מהל' שבת כתב, עונג שבת וכבודו הוא מדברי סופרים רכתיב בישעי' וקראת לשבת עונג, ואין כוונתו שהוא מדברי רבנן או דברי קבלה כשמחת פורים, אלא הוא דאורייתא ממש, נאמר בעל פה הלכה למשה מסיני, ואתא ישעי' ואסמכי' אקרא, עכ"ל. וכן בחידושו לדרך כ"ה ע"ה בד"ה הדלקת נר, כתב וז"ל: מצאתי כתוב בספר יראים, כי עונג שבת וגם הדלקת נר, הלכה למשה מסיני, ואתו נביאים ואסמכוה אקרא, עכ"ל. (ועיין בב"ח או"ח סי' תקצ"ו, שהביא הפסוק וקראת לשבת עונג, וכתב על זה, ודברי קבלה בדברי תורה, יעו"ש). - והן אמת דיש סוברים דעונג שבת הוא מדרבנן, מ"מ צ"ע על הא דכתב בפשיטות, מאי מצוה דאורייתא איכא".

שמריהו ציטראנענבוים
בזקלן, ניו יארק

ישיבת „עין חיים" בווישניצא ישיבה הראשונה במדינת גאליציא

לרגלי יומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע, ביום ב' דראש חודש תמוז, מצאנו לנכון להעתיק פה חלק ממאמר „קבלת התורה" הנדפס במכתב עתי „מחזיקי הדת" שהופיע בלעמבערג בחודש שבט שנת תרמ"ח לפ"ק. ראשון לציון נעתיק פה לשונו הקדוש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בהקדמה לספח"ק עשרת שלמה: כ"ק אא"ז הגאון הקדוש מבאבוב זצ"ל אשר גדולתו וקדושתו מי ימלל, חוץ מה שהי' גאון אדיר בתורה, וקדוש עליון, חכם הרזים, וצדקת פורונו הי' עד להפליא, עוד נוסף לזה, הוא הגבר אשר הקים עולה של תורה במדינתנו, כי הוא הי' הראש והראשון ליסד ישיבה במדינת גאליציא עוד בשנת תר"מ בערך בק"ק ווישניצא יע"א, והוא בכבודו ובעצמו הרצה השיעורים בישיבתו הרמה מדי יום ביומו לפני מאות תלמידיו שנהרו אליו מכל רחבי המדינה ושאר ארצות, והאירו אח"כ את פני ערי ישראל, כי רובם נתגדלו לגדולי הרבנים וריינים מפורסמים ראשי ישיבות ותלמידי חכמים כנודע, עכ"ל"ק. - ועיין עוד בכרם שלמה קונטרס פ"א עמוד כ"יכ"ז, אודות התייסרות הישיבה הקרושה הזאת. ועתה נעתיק ממאמר הנ"ל במכ"ע מחזיקי הדת: המכלי אין גברים בנו, אשר יזכרו עתות הזהב, כי רבו בישראל שוקדי על דלתות ה' מסתופפים בחצרות התורה, בתי המדרש מלאו מבחורים ונערים תופשי תורה, במרבית ערי ישראל נוסדו ישיבות מזהירות ככוכבים, והרבנים ראשי הישיבות הגדילו עשה הפליאו תושיה להגדיל תורה ולהאדירה, הפיצו מעינותיהם חוצה ברחובות חכמה תרונה, ויחבבו את התורה על לומדי, וכל עומת שגדל כבודה, כן רבו דורשיה.

ועתה ההו איך מונחת בקרן זוית, רוחה זרה למורים בכמה ערים, יען לא שמשו כל צרכם, וגם אלה אשר מלאו דעה, תורתם אך בתוך מעיהם, ואין בלבם רשפי אש שלהבת אהבת עמם להשפיע מתורתם לאחרים וללמדה את בני ישראל שימה בפיהם כאשר עשו גדולינו מלפנים בישראל. והגדירים בטרם נעשו תישים, נפזרו על כל הרים, על מרעה זרים, תועים כצאן מבלי רועים ונהלום על מבועי הדעת להשקותם מים, והרעבים ללחם שמים וצמאים לדבר ה', יבקשו חזון ולא ישיגו, יצמאו ולא ימצאו, כי אין ישיבות בישראל, חדלו פרזון חדלו, ואלה לרצונם ואלה שלא לרצונם יטו אחרי ההשכלה המדומית, אשר ראשיתה אורה ואחריתה כפירה, מעט מעט יגזרו לבושת ולא ישובו אלינו לעולם, כמה נערי ישראל תועים כשה אובר, יבקשו דבר ה', ואזניהם תשמענה דבר מאחריהם לאמור מי ישקנו מים מבית לחם אבירים ונרוה צמאוננו, אכן קצרה יד אבותיהם לקחת להם מורה בשכר והכסף מאין ימצא. ולו נוסדו ישיבות בכל ערי בני ישראל, וכל רב בעדתו יכהן פאר בראשה, כי אז נספחו אליה בחורים ונערים בלב שלם ונפש חפצה, ורוב בנינו למודי ה' יקרא ורב שלום לבונינו.

ישיבה אחת עומדת לנס ולמופת בישראל, אשר יסד הרב הגאון הצדיק אברהם ווישניצא מוה"ר שלמה האלברשטאם שליט"א, הוא הגבר אשר קנא לשם ה' ותורתו המשוכללת מאד, וירא עמל ויתבונן, ויכונן ישיבת עץ חיים⁽¹⁾ בעדתו הקטנה, ויריו ולבו אמונים לערוך שלחן תורתו לפני בחורים גדולים וקטנים לפום חורפם, מספרם כעת שבעים נפש, יבינם בגפ"ת בשיעורים תמידים כסדרם, מפתו יאכלו ומכוסו ישתו, מכחו יחיו וינהלם בלחם, לכל כושל יספיק להם מזונם וארוחתו ארוחת תמיד ינתן להם דבר יום ביומו, כי צר כח הבקע"ב העניים לכלכל את מחסורם. אלה המסתופפים בחצרות קדשו, יוצקים מים על ידו בתשוקה נמרצה והתמדה רבה ורואים ברכה כלמורם, מהם יציצו וישגשגו יודעי תורה ודעת קדושים, ישאבו גם יראת ד' ממקור נאמן, ויש תקוה כי מהם תצא תורה, ומעיר קטנה ואנשים בה מעט, תגל ותפרח כלבנון. אך מה זה לפני מדינה רבתי, ומה כח הרב הגאון נ"י לשאת את העול הגדול והכבד הזה, לערוך שלחן לפני התלמידים הנספחים ומתרחבים בכל עת, כן ירבו ידענו כלנו ידענו כי משא כבד רובץ על שכמו, ונחוצו מאד לאחינו בני ישראל לתמוך את ידיו מזה ומזה לבל ירבע תחת משאו ח"ו.

אמנם לו נאווה תהלה ותודה רבה, כי דבר גדול העמים על שכמו לשאת את תלמידיו כאשר ישא האומן את היונק וממשכורתו ישיבעם לחם. ומה הגמול אשר אנחנו משלמים לו, האם יש מתעורר להחזיק בידו ולעזרו בכסף נדבות קודש לאמץ ברכים הכושלות, עכ"פ מן הראוי והנכון ה', כי ממנו ידאו וכן יעשו גם רבנים

(1) רשת הישיבות אשר יסד בנו כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ זי"ע ה"ר, בעיירות רבות ברחבי גאליציא המערבית, היו נקראים בשם "עץ חיים", על שם זקנו כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע. וכפי הנראה מהכתוב כאן, כבר נקראה הישיבה של כ"ק אביו מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע בווישניצא בשם זה.

אחרים, וכמתכונתו יעשו גם הם, והי' זה שכרו ופעולתו, כי יתנו יקר לתורת ה' וייסרו ישיבות בעדתם, ומדוע אין חולה מהם על שכר התורה ומשבת', מדוע לא ישימו לב כי זאת חובתם ותעוררתם על משמרתם, לא לבר לדון ולהורות, כי גם להשקיף ממכונם על אכרן התורה כי הולך וגדול, והפרוץ מתרבה על העומד מעת לעת. במה יכפרו חטאתם לפני ה' ובמה יצדקו על שבתם בעצלתים ורואים כי הר חורב חרב ונחרב, זה סיני עליו ירדה שנאה, ולא יעשו כל מאומה להרים קרן עונו רוח אפינו להציב שערי התורה הנאנחים.

עורו עורו רועים! הקיצו שוכני עצלות ודעו וראו כי עליכם החובה לקומם את סוכתנו הנופלת, עליכם מוטל להרים נס התורה ולקראו לעם ה' לאמור, כל דכפין ייתי וישביע נפשו ממגד שמים, יסדו ישיבות בכל אתר ואתר, ותנו כבוד לתורת חיים להפיץ תבונתכם על כל מים, אתם כהני ה' משרתי אלקינו, עליכם להורות את העם תורה נאמנה, ועונש בשולה של תורה אך בצואריכם הקולר תלוי, התחילו מי במצוה זאת, וראיתם כי פתאום תאורנה עיניכם ותצהלו משוב לב, כי לפליטה גדול שלחכם ה' להחיות עצמות היבשות ולהפיה רוח חיים בכנים נרדמים, אור התורה והרעת יורח בכל מושבותינו ותמלא ארצנו למורי ה'. אין ספק כי בני עדתכם בכל מקום שהם, יתיצבו לימינכם ויעזרוכם לתת אוכל התלמידים בעתם, ותלמידים יגהרו ממקומות האפלים לראות באור ה', ואמרו לנו ונעלה אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו, אז ירום ויתרומם קרן התורה וכסאכם יהי נקי מה' ומישראל.

מכתבים אל המערכת

בס"ד.

אל כבוד המערכת „כרם שלמה“.

אבוא בזה עם קצת הערות על קובצי כרם שלמה, ואקוה שיודפסו בעז"ה.
(א) בכרם שלמה לחודש טבת תש"מ עמוד ל"ד, כתב להפליא על הב"ח בס' ש"ח, במה שכתב דיש בלתך ט"ו כורין, ובאמת יש בלתך ט"ו סאין שהוא חצי כור. - בספר חבל יוסף (חלק גנוי חיים) על שו"ע או"ח (ווארשא תרפ"ח) עמוד כבד כזה, וכתב שהוא כשגגה.
(ב) בכר"ש לחודש ניסן תשמ"א עמוד ז', הובא בשם הגאון ר' זלמן מוואלאוין ז"ל, על שינוי לשון הכתוב בפרשת בא, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בלשון יחיד, ועצם לא תשכרו בו, בלשון רבים. ואמר הטעם עפ"ד הירושלמי, דיש שוכר אחר שוכר ואין מוציא אחד מוציא. - הנה אמת נכון הדבר, כי דבר זה מפורסם בשם הגאון הנ"ל, אבל ראה זה מצאתי בספר פרי הארמה להגאון ר' רפאל מיוחס מירושלים, בסוף חלק ד' (כרך ג' ע"ג) שהביא דבר זה בשם המפרשים ז"ל. - והרי הג"ר זלמן מוואלאוין נולד בשנת תקט"ז לפ"ק, וספר פרי הארמה הנ"ל נרפס בשאלוניקי בשנת תקכ"ג לפ"ק, וא"כ רחוק הדבר לומר, שהג"ר זלמן אמר דבר זה בהיותו ילד קטן, ותיכף נתפרסם הדבר מוואלאוין עד שאלוניקי.
(ג) בכר"ש לחודש אלול תשמ"ז עמוד נ"ב-ג, האריך הרב הכותב להוכיח, רחוק מה שיש מדינה בשם כבל, יש גם שם עיר הנקראת כבל, יעו"ש. - עיין בהגהות הגאון ר' שמחה

אבר"ק דעסוי זצ"ל הנדפס בסוף מס' סוכה על דף ל"ד ע"ב, שכתב דבניסין ה' ע"א בסופו מפורש דבכל שם עיר. הנה שם ברך ה' ע"א לא מצאתי כלום מזה, ואולי כוונתו על ניסין דף ס"ה ע"א בסוף העמוד, דשם איתא, התקבל לי נישא במתא מחסיא וימנין דמשכחת לי' בכבל. והנה מתא מחסיא היא שם עיר (עיין כתובות ד' ע"א), והיא אחת מן העיירות במדינת בבל, וא"כ מאי שייך לומר וימנין דמשכחת לי' בכבל, הלא מתא מחסיא היא בכבל, אלא ע"כ דיש עיר הנקראת נ"כ בבל, ודו"ק. (וע"ע בשו"ת עטרת חכמים חאה"ע סי' כ' ד"ה ומתחלה).

(ד) בכר"ש לחודש אייר-סיון תשנ"ד עמוד ל"ב, כתב לדיוק בלשון הכתוב, בחורים וגם בתולות, ולא אמר בחורים עם בתולות, וכן אמר הנביא, אז תשמח בתולה במחול, ובחורים וזקנים יחדיו, ולא בתולה ובחורים וזקנים יחדיו, להורות דתעורבתם אסור בכל אופן אפי' בפניו. - כבר קדמו בזה, בדיוק לשון הפסוקים, בספר חסידים סי' קס"ח, יעו"ש.

(ה) בכר"ש לחודש שבט תשנ"ה עמוד כ' והלאה, בענין מומר לחלל שבתות, לענין חליצה. - עיין בשו"ת חתם סופר חלק ו' סי' נ"ו (ד"ה ועוד), שכתב דרק מומר שהמיר וגרעק לאחר משארי האומות, ויצא מכלל יהדות לגמרי, אז אין אשתו זקוקה ליכנס. וע"ע בשו"ת חת"ס חלק חו"מ סי' קצ"ה בר"ה היוצא לנו.

(ו) בקובץ הנ"ל עמוד נ"ח, במכתבו של הגאון בעל חתם סופר זצ"ל: שלו' וברכה מרובה לאבי"ד יעק"ב הרב המופלג מה' עקיבא נ"י. ובסוגריים כתוב: דתיבות אבי"ד יעק"ב, הם אותיות רבי עקיבא. - כן הוא בספרו דרשות חתם סופר כרך ב' דף שצ"א סור ג' למעלה, יעו"ש.

(ז) בכר"ש לחודש אדר תשנ"ה עמוד נ"ד אות קל"ה, הובא בשם שו"ת דמ"ץ שכתב, דמה שהחמירו לענין תענית במעובדות ומניקות, דבעינן מצטערות, אין הפירוש שיתענו עד שיצטערו, דק אם משערים שיצטערו, מותרות לאכול מיד, עכ"ל. - בספר תשובה מאהבה חלק שני (דף ל"ו סור ד') כתב, ששמע מפי המורה הנדול המפורסם הרב מו"ה ליב קסוויץ זצלה"ה ראב"ד דק"ק פראג, דמה שכתב בהנהגות הרמ"א בס' תק"ן, דעובדות ומניקות שמצטערות הרבה אין להתענות, הפי' דעובדות ומניקות מן הסתם מצטערות, לכן אין להם להתענות אלא בט' באב, יעו"ש.

(ח) בכר"ש לחודש כסלו-טבת תשנ"ו עמוד מ"ד, הובא הרבה דוגמאות שהקריאה בלשון התלמוד, היא אשר נרמה לדעות שונות שנחלקו בהן דבותינו הראשונים מפרשי התלמוד. - ויש להוסיף עליהן, מש"כ בספר ראש המזבח עמ"ס זכאים בחידושי דף כ"ד (בר"ה הואיל) במה דתנא רבי דבי ישמעאל, הואיל ורצפה מקרשת וכו', דרש"י מפרש, דהרצפה נתקדשה ע"י דוד, והתוס' פירשו, דהרצפה מקרשת את האדם. וכתב שם בראש המזבח, דלרש"י הקריאה היא, מקרשת, ולתוס' הקריאה היא, מקרשת, יעו"ש.

(ט) בכר"ש ניסן תשנ"ו בעמוד ל"ז אות י"ז, כתב הגאון ד' נתן נעשעטמנר שליט"א, דאכילת בהמה הוי אכילה אף בכל שהוא. - ויש להעיר מהא דמבואר במס' שבת דף ע"ו ע"א דיש שיעור אכילה אף בבהמה, ואמדינן שם לגבי בהמה, דאכילה ע"י הדחק לא שמי' אכילה, ועיי"ש בתוס' ד"ה אכילה ע"י הדחק, וצ"ע. (וע"ע בשו"ת לכושי מרדכי מהר"ג חיו"ד סי' נ"ה, דבהמה אוכלת ג' סעודות ביום).

החותם בכל חותמי ברכות בכבוד ובהערצה,

ישראל פריינד
ירושלים עה"ק

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

בכר"ש קובץ קע"ב נדפסו הערות שונות מכת"י הגאון מוה"ר ישעי' ברלין זצ"ל. - כראי לציון שחלק מההערות כבר נדפסו בגליון המשניות שהזכיר הגאון הנ"ל ונקרא ראשון לציון, ובסדר מהרות נדפס בסוף המשניות תוס' לראשון לציון, וכן רמז הגאון הנ"ל קצת הערות בתוס' למסורת הש"ס שנדפס בגליון הנמרא בחצי מרובע, ואצ"ל כאן מה שמצאתי איזה מקומות שמוסיף הגר"י פיק על מה שכתב כאן, או מה שהעירו כבר שאר גדולי תורה. (א) בשבת ט"ז ברש"י למ"ד לא ידענא הכי. כתב רבינו, וחידוש גדול כי היא משנה ערוכה ריש פרק י"א דכלים, עכ"ל. עי' שם בתוס' ד"ה הניחא לפי גירסת הב"ח, שכתב כן. (ב) רש"י שבת ק"ו ע"ב גזין מין חגב. כתב רבינו דסותר סוגיא ערוכה רבכורות ז', עכ"ל. עי' שם בהגהות הב"ח דמצא קושיא זו בפרי חדש סי' פ"א*). וכן בגליון הש"ס מצוין על זה מל"מ פ"א מהל"מ מ"א.

(ג) ר"ה דף ל"ב כנגד עשרה מאמרות, וצ"ע במנילה כ"א ע"ב וכו', עכ"ל. כן העיר רבינו במסורת הש"ס במנילה כ"א, ועי' בענף יוסף על עין יעקב ר"ה דף ל"ב, שמתרץ קושיית רבינו.

(ד) ברש"י יומא מ"ז ד"ה איכא דאמרי, זריד וערסן שהן מיני מאכל חיטין, והוא נגד גמ' בנדרים מ"א ע"ב, עכ"ל. עי' בהגהות הב"ח דלא נרים זריד אלא מעשה קדרה, וזה כוונתו.

(ה) רש"י סוטה מ"ו ע"ב ד"ה ויקרא, יש פליאה גרולה שפירש נגד סוגיא ערוכה יומא נ"ד, עכ"ל. עי' בשו"ת נודע ביהודה מהר"ת סי' פ"ז בסופו וסי' פ"ח, שכתב לרבינו ישוב על פליאה הזאת.

(ו) סוטה מ"ח על המשנה ונופת צופים, מאי נופת צופים וכו', וקצת קושיא דשאל על המשנה ולא על הקרא בתהלים י"ט, עכ"ל. עי' בח"א מהרש"א שכבר כתב ליישב זאת.

(ז) תוס' גיטין צ' ד"ה מה, צ"ל לעבור עליו בלאו, עכ"ל. וכן הגיה רבינו במסורת הש"ס, וכבר הקדמנו בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ק"ד מוכא בהגהות מהר"ב רנשבורג.

(ח) ב"ב ק"ט ותעמודנה לפני משה ואהרן וכו', הנה הגי' שני נביאים הגאונים פנים מאירות (ח"ב סי' כ"ט) והגאון בעל תורת חיים נחתו לדקדק בהאי ענינא וכו', ואני תמה וכו' היאך העלימו עיניהם מה דאיתמר להדיא בספרי וכו', עכ"ל. בגליון הפנמ"א (אשר מכון פנים מאירות פה, עומד להדפיס בקרוב א"ה) מצוין שכן העיר רבינו החיד"א בפתח עינים (ב"ב ק"ט), וכתב רכמדומה דנעלם מבעל פמ"א דכספרי נחלקו שם בפסח שני, עי"ה**).

(ט) אבות פ"ה מ"ה, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. צ"ב הא דהקדים עומר ושתי הלחם ללחם הפנים, אע"ג שהלחם הפנים היא תדירה בכל ערב שבת ועומר ושתי הלחם אינן אלא פעם א' בשנה, עכ"ל רבינו. ועי' בראשון לציון שנדפס בגליון המשניות שרבינו כתב שם גם התירוץ, דאם הו' דבר הנמצא שפיר קאמרת דהויה ל' לאקדומי, אמנם כמה דתנן ולא נמצא פסול, הרי ברור לכל משכיל, דמה דלא נמצא כדבר שאינו תדיר ושכיחא, יותר שכיח ורגיל ממה דלא נמצא בשכיח ותדיר, לפיכך כד"ן אקדומה

(*) הנה כל הרואה דבר זה ישתומם, וכי אפשר שהגאון הב"ח יצוין לדברי הפרי חדש, והרי הפרי חדש נולד כעשרים שנה אחר שהב"ח כבר שבק חיים לכל חי. ועיין בספר שארית יצחק (ברוקלין תשל"ד) מהרב הגאון מוה"ר יצחק מארקאוויטש דומ"ץ דק"ק משאקאן ז"ל (בעמוד פ"ג) שהעיר בזה, וכתב דאיזה מניה כתב הג"ה זו, ונרפסה בשעות תוך הנהגות הב"ח. ובאמת כבר נתברר בכר"ש קונטרס קל"ד עמוד מ"ג, שהודרכו כמה דברים בתוך הנהגות הב"ח שלא יצאו מעטו. (** עיין בקובץ וילקט יוסף שנה ז' סי' מ"ד, העיר בזה הרב הגאון מוה"ר מרדכי איש שלום אבר"ק מעטמ"א זצ"ל, ולא ידע שקדמו בזה הגאון חיד"א זצ"ל, והגאון מוה"ר ישעי' ברלין זצ"ל.

לעומר ושתי הלחם, עכ"ל רבינו. ועי' שם במוסגר שהוסיף דהוי לא זו אף זו, דלא מיבעי' עומר ושתי הלחם דהוי פעם אחת בשנה ודאי לא נמצא, אלא אף לחם הפנים דהוי בכל ע"ש, ג"כ לא נמצא, עיי"ש.

ועי' בספר כסא רחמים (לרבינו החיד"א) על אבות דר"נ פרק ל"ה, שכתב תירוצו בשם הרב בני יהושע, דעומר ושתי הלחם הי' להם מעלה וקדושה יתירה על לחם הפנים שהיו צריכין להיות רוקא מארץ ישראל, ורבינו החיד"א כתב דשאני עומר ושתי הלחם רטעונין קרבן בשבילם, משא"כ לחם הפנים ראינו טעון קרבן, ומש"ה אקרמינהו לעומר ושתי הלחם. (י' תוס' זכחים צ"ג ע"א ר"ה מי חטאת וכו' דהתם קורם קידוש וכו', לכאורה יש מקום עיון גדול שהוא נגר המשנה דמס' פרה פ"ט מ"ו, עכ"ל. עי' בתוס' ראשון לציון על מס' פרה שרבינו תירץ שם אם לא דנימא דתוס' קאי אליבא דר' אליעזר ע"ש, ועי' בקידושין נ"ח ע"ב, עכ"ל. (וכן תירץ בס' חק נתן על זכחים צ"ג רר"א איפכא ס"ל דאין מי חטאת צדיכין מקום טהור אלא קורם קידוש, אבל לאחר קידוש לא בעי מקום טהור, ולכך מי חטאת שנשטמו מטהרין, עכ"ל).

(יא) אין אומרים חג בשמיני עצרת וכדעת הרמ"א א"ח סי' תרס"ח כמפורש בירושלמי שהביא הר"ן בנדרים (מ"ט), ומן התימא על מהר"ל מפראג וס"ו והרש"ל והלבוש שהעלימו עיניהם מהירושלמי, עכ"ל. ובשאלת שלום על שאלות דר"א (פ' ויקרא) כתב רבינו בזה הלשון, וצייתי' על המחזור שאני מתפלל מתוכה, כל מה שכתבו הפוסקים ראשונים ואחרונים בענין אמירת חג שמיני עצרת הזה, ואחר האריכות כתבתי דמן הירושלמי ראי' ברורה למ"ש הרמ"א בס' תרס"ח, ואנו נוהגים שאין אומרים חג בשמיני דלא מצינו בשום מקום דנקרא חג, ומוצה רבה ליתן טעם על כל הגדולים שהעלימו עין מן הנודע בירושלמי עכ"ל רבינו. - הנה רבינו החיד"א ז"ל כתב בהשמטות לספרו כסא רחמים על מס' סופרים בזה הלשון, בברכי יוסף סי' תרס"ח כתבתי דמברייתא זו (פי"ט ממס' סופרים הלכה ג') יש להוכיח דאומרים שמיני חג עצרת ע"ש, אך יש לדחות כאשר יראה המעיין, ובתקוני הוזהר הקדוש דף נ"ו ע"א אמרו אתקריאת שמיני חג עצרת, ע"ש. ועתה ראיתי בס' שאילת שלום הנדפס מקרוב להגאון מהר"ר ישעי' ברלין נר"ו סי' ע"ו שכתב דמהירושלמי ריש פ' הנזיר מן המבושל יש ראי' ברורה שלא לומר חג ע"ש, ועם הארון הסליחה דלא יש ראי' כלל מהירושלמי כמ"ש אני בעניי בברכ"י שם, ושם הבאתי קרוב לעשרים פוסקים שכתבו שמיני חג עצרת, וכ"כ הרמב"ן בס' הלכותות כמ"ש בקונטרס יוסף אומץ (סי' פ"ב אות ג'), עכ"ל רבינו החיד"א ז"ל.

(יב) אנב כאן המקום להעיר, כי זה ידוע ומפורסם שרבינו ישעי' ברלין (פיק) זצ"ל הי' גאון אדיר, כמו שהעיד עליו רבינו החיד"א זצ"ל בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' א' וזה לשונו, הגאון הבקי בכל חררי תורה מהר"ר ישעי' ברלין נר"ו וכו' תמהתי על הגאון מהר"ר ישעי' נר"ו כי שמענו שמעו דכל רז לא אנס ליה ואולפניה שכיח ליה ואין ערוך אליו ברור הזה בבקיאיתו המפלא. וכן הגאון בעל נודע ביהודא זצ"ל הי' מחבכו ומוקירו ויש הרבה תשובות אליו, וכן הגה"ק מקומרינא זצ"ל בס' נתיב מצותיך שביל אמונה ו' כתב בזה הלשון, כי ר' ישעיהו הצדיק עמרו עליו משם מרן שאלו היה זכות ברור שהקדוש ר' ישעי' פיק ישמש את מרן הר"י בעש"ט בצדקתם הי' הגאולה לישראל, עכ"ל. אבל אביו אינו מפורסם כל כך, ופלא דבכל פעם כשמוכיר את אביו, כתב עליו תמיד תוארים גדולים, כמו בהתחלת הקדמתו לספרו יש סדר למשנה, כתב נאם ישעי' בן אמצ' בתורה וגבור כאדי א"א רבי ומורי הגאון אמיתי יחיד ברורו המפורסם לייבש זצ"ל, וכן בסוף הקדמת ספרו שאילת שלום על שאלות דר' אחאי, חותם עצמו ישעי' בהגאון יחיד בזמנו מו"ה ליב זצ"ל, וכן בשאלת שלום סוף פ' וישלח מזכיר את אביו וכתב עליו הגאון יחיד בזמנו בכל החכמות זצוק"ל.

אברהם מרדכי דויאלאווסקי

שיכון סקווירא, ניו יארק

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי כבוד ובלב מלא שמחה וחדוה
נשגב בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה
מול הדרת קודש

עטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

ולבנו הרה"צ מוה"ר נפתלי צבי הלברשטאם שליט"א

ולנכדו הרב מו"ה יהושע רובין שליט"א

לרגלי נישואי נכדתם־בתו תחי'

עב"ג

הרב מו"ה אליעזר שמעון הורוויץ שליט"א

ויה"ר שהזוג יעלה יפה בבנין עדי עד

ומשמחה זו יושפע שפע רב של ברכות והצלחות
עם שמחה ונחת לכולנו, אכ"ר.

המערכת

בלב מלא גיל ורגשי שמחה וחדוה

נקדם בברכת מזל טוב חמה ונאמנה את פני

עטרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א

וחתנא דבי נשיאה

הרב מו"ה חיים יעקב יוסף טויבער שליט"א
דומו"ץ רקהל שערי ציון דבאבוב

לרגלי אירוסי נכד־רבנו

הבחור החתן תמים למעלות

שלשלת היוחסין עדיו לגאון ולתפארת

כמר יחזקאל יהושע טויבער שליט"א

עב"ג תחי'

ויה"ר שיהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

לתפארת כל בית באבוב, אכ"ר.

המערכת

אלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם מרדכי הכהן גראדינסקי נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה אברהם שמואל בלוי נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' אלי' אביגדור עליאם נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' בן ציון משה מאנדלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' בן ציון יום טוב ליפא אייזענבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ברוך מרדכי קליין נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוב בערל קעמפלער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' דוד ישעי' גאלדפינגער נ"י ממאנסי להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים בן ציון ראזענבערג נ"י להולדת הבן
להרב חיים יעקב מאיר רובין שליט"א אבר"ק ציעשאנוב להולדת הנכד
להאברך היקר ר' יהושע ברוך גיפס נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע יוסף שפריי נ"י להולדת הבן
להרב יוסף יעקב געללער נ"י מגיד שיעור בישיבת מקור חיים להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב קאפל שטראהלי נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישכר חיים בלוי נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל שלמה פערלשטיין נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מאיר נתן קעססלער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מיכאל העללער נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי גרשון פאסטען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה פרידמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה דעמביצער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה (ב"ר יעקב שלום) רייפער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה משה יהודה ליב רייך נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' משה יעקב ציטראנענבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' משה בועז גערשאן נ"י ממאנסי להולדת הבן
להאברך היקר ר' נפתלי הירץ לעזער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נפתלי הירצקא האלפערט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי אברהם אביש וויעטשנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' צבי מרדכי בצלאל רייכבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שאול ראזען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלום דוד (ב"ר שמעון) געללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה גרינפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה עקשטיין נ"י להולדת הנכד

יוזב לנדרם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם גליק נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן יחיאל הלוי בארנשטיין נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ארי' ליבוש פרענקל נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוד אלימלך צאנזער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דניאל פנחס ענגעלבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יוסף יצחק שפריי נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב אליעזר הלוי מאסבערג נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יצחק צבי בלום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ירמיה רייכבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ירמיה שמואל מרדכי בראכפעלד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישראל יעקב הכהן קאהן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מנחם מענדל גאלדבערג נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה משה יהושע צוויבעל נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה נפתלי צבי זאפערן נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכדה
 להנה"ח מו"ה שאול סג"ל לנדא נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה הכהן קליימאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שלמה זלמן שטערנפעלד נ"י מקרית גת להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה שמעון משה וואקסמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' שמעון ריינהאלד נ"י להולדת הבת
 יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשכוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.
 המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה ניסן נ"י לאירוסו בנור
 נכדו הב' החתן הנעלה כמר יששכר דוד נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
 להרב אברהם זילבערשטיין נ"י מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון לאירוסו בנו
 הב' החתן הנעלה כמר בן ציון מאיר נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב אהרן טייטלבוים שליט"א אבר"ק נירבאטור לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה
 כמר צבי הירש נ"י תלמיד ישיבתנו
 להרב בן ציון אונגער נ"י ולאביו הרב המפורסם וכו' מוה"ר יעקב יצחק אונגער
 שליט"א רב דקהל בית יוסף דאמבראווא לאירוסו בנו נכדו הב' החתן הנעלה
 כמר אלעזר נ"י
 להנה"ח מו"ה בנימין גאלדמאן נ"י לאירוסו נכדו נ"י
 להרב ברוך שמשון הלברשטאם שליט"א רב דקהל נחלת ברוך רודניק לאירוסו
 בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה זאב ירמיה וואקסמאן נ"י לאירוסו נכדו נ"י
 להנה"ח מו"ה חיים שמואל ציזנער נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה חיים רוב קרומין נ"י מקרית באבוב לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה
כמר אשר זעליג נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב

להרב יוסף דרוק נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסים בתו תחי'

להרב יקותיאל זלמן הלברשטאם נ"י ולאביו הרב המפורסם וכו' מוה"ר משה
הלברשטאם שליט"א חבר הביד"צ של העדה החרדית בירושלים עיה"ק
לאירוסים בנו נכדו נ"י

להרב יעקב יצחק מאשקאוויץ נ"י מגיד שיעור בישיבת קדושת ציון בקרית באבוב
ולאביו הנה"ח מו"ה ישראל נ"י לאירוסים בתו נכדתו תחי'

להרב יעקב ישראל הלברשטאם שליט"א מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
הי"ד לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק טויבער נ"י לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה מאיר פירסט נ"י ולחתנו הנה"ח מו"ה יחזקאל שטויער נ"י לאירוסים
בתו נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה מרדכי צבי פאללמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אליעזר דוד נ"י
ולחתנו הרב חיים צבי הלברשטאם שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל
הי"ד לאירוסים בנו נכדם הב' החתן הנעלה כמר שלמה אברהם נ"י תלמיד
ישיבתנו

להרב מרדכי שיף נ"י מנהל כללי של המוסדות בקרית באבוב לאירוסים בתו תחי'
להנה"ח מו"ה משה אלי' בלויא נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה אברהם שמואל נ"י ולחתנו
הנה"ח מו"ה יעקב מרדכי קעללמאן נ"י לאירוסים בנו נכדם הב' החתן הנעלה
כמר בן ציון שלום נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ניסן לעזער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה קלמן נ"י ולחתנו הנה"ח מו"ה
משה מאיר איינהארן נ"י לאירוסים בנו נכדם הב' החתן הנעלה כמר יהודה
ארי' ליבוש נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה צבי אלישע גרינבערג נ"י ולחתנו הנה"ח מו"ה יוסף קורין נ"י
מקרית באבוב לאירוסים בנו נכדו הב' החתן הנעלה כמר שמואל נ"י תלמיד
ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שלום איסר בירנבוים נ"י לאירוסים בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה שטיינל נ"י לאירוסים בנו הב' החתן הנעלה כמר בן ציון שאול
נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שמואל סג"ל לנדא נ"י ולחתנו הרב מו"ה יצחק גראסס שליט"א
ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב לאירוסים נכדם נ"י

להב' החתן הנעלה כמר זלמן האלפערט נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסים

להב' החתן הנעלה כמר יהושע ליפשיץ נ"י ממאנשעסטער תלמיד ישיבתנו
לאירוסים

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם אלימלך ווישליצקי נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה אברהם שלמה מיללער נ"י ממאנסי לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה אהרן דניאל מיללער נ"י לנישואי נכדו נ"י
 להנה"ח מו"ה דוד שמרי' זינגער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה הערש לייב בייגעל נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים שפריי נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים אלישע טייטלבוים נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים יהודה הלוי האממער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה חיים יצחק אייזיק הלוי לנדא נ"י ממאנטריאל לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה טובי' יוסף הכהן פרעזער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יהושע ליפשיץ נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יהושע שטערנהעלל נ"י ממאנסי לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יוסף יהודה הערכסט נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב יחזקאל הורוויץ שליט"א רב רקהל קנין תורה לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יעקב פיהרער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה יעקב שלום העניג נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב יצחק חיים זעלטענרייך שליט"א אבר"ק שמשאקאווא לנישואי בנו נ"י
 להנה"ח מו"ה מאיר דוב ראטהפעלד נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה מרדכי יצחק הלוי פאזנער נ"י לנישואי בתו תחי'
 להרב משה אהרן בן ציון סג"ל לנדא נ"י מנהל התלמוד תורה רחסידי כאכוב בכני
 ברק לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה נתן הכהן גליק נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה פינחס באקאן נ"י לנישואי נכדו נ"י
 להרב צבי ארי' ריינהאלד נ"י מנהל רישיבת שערים המצוינים לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה שלמה בן ציון עליאס נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה שלמה צבי הלוי שלעפעריג נ"י לנישואי בתו תחי'
 להנה"ח מו"ה שלמה פערל נ"י לנישואי בתו תחי'
 להאברך היקר ר' אברהם אבא שלמה מנדלבוים נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' אברהם יוסף רובעל נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' אהרן מנחם בערנשטיין נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' אלקנה חיים ישעי' זאבערמאן נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' אשר זעליג גאלדמאן נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' בן ציון גערמאן נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' זכרי' ארי' שטערנהעלל נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' חיים דוד באקאן נ"י לנישואיו
 להאברך היקר בנש"ק ר' יהושע שלום נתן רובין נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יונה מרדכי הכהן ווייס נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יחזקאל עזריאל ראזענפעלד נ"י מטארנאטא לנישואיו

להאברך היקר ר' יחזקאל שרגא הערבסט נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יעקב יוסף הכהן האללענדער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יעקב יצחק שטיעל נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' יצחק משה ווערצבערגער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' מנחם מענדל קנאבלאך נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' נפתלי (ב"ר מנשה) טייטלבוים נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' נפתלי צבי עליאס נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' נפתלי צבי ריינער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' פנחס שאול פיללער נ"י לנישואיו
 להאברך היקר ר' פנחס אליעזר פרייט נ"י מקרית באבוב לנישואיו
 להאברך היקר ר' שלמה אביגדור עזריאל הלוי הורוויץ נ"י מלונדון לנישואיו
 יעזור השי"ת שיוכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
 מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

אלון כבות

על פטירת הרבנית דבורה לאה טווערסקי ע"ה
 בתו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה הי"ד
 כיום א' פרשת קרח כ"ט לחודש סיון

* * *

בשכרון לב ונפש עגומה
 נשדר כוס תנחומין מול הדרת קודש
 כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א
 במות עליו אחותו הנ"ל
 המקום ינחמהו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
 וד' יגדור פרצותינו שלא ישמע עוד שוד ושבר בנכולנו, אכ"ר.

* * *

ומשתתפים אנו בצערם העמוק של בניה
 הרב מרדכי דוב שליט"א, הרב אברהם יהושע העשיל שליט"א
 הרב יחיאל מיכל שליט"א, והרב אהרן דוד שליט"א

הרופא לשכורי לב יחבש לעצבותם
 ולא יוסיפו לדאבה עוד מעתה ועד עולם.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאללער לשנה

בקאנאדע = 20 דאללער לשנה

בבעלגיע = 700 פראנק לשנה

בענגלאנער = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר דניל 25 דאללער לשנה

בדואר אויר 35 דאללער לשנה

From:

KEREM SHLOMO
MESIVTAH EITZ CHAIM OF BOBOV
1577 48th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID
Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

Forwarding & Return Postage Guaranteed
ADDRESS CORRECTION REQUESTED

קובץ

נרם שלמה

ע"ש ב"ק מרן הנה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלסול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אלול תשנ"ו

(קמ"ג)

שנה י"ט קונטרס ד'

יוצא לאור ע"י תלמידי
ב"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ראש השנה כ"ק מרן ארמו"ר שלום"א ז

מדור זכרון לראשונים

גליזנות של שבעה ספרים הגאון ר' ירוחם יהודה פערלמאן אבר"ק מינסק זצ"ל ט
במס' גיטין דף ע"ז ע"ב הגאון ר' מרדכי הלוי הורוויץ אבר"ק שאמלוי זצ"ל יב
בענין קריאת שם לכן הנולד הגאון ר' יוסף העניג אבר"ק גייטרא זצ"ל יג
ברין נודר בעת צרה, ולחה"פ הגאון ר' יהודה יואל דייטש אבר"ק נאניטש זצ"ל טו

מדור אגרות קודש

מכתב מהגאון ר' אברהם שאג אבר"ק קויבערסדארף זצ"ל כד
מכתב מהגאון ר' חיים חזקאו מדיני בעל שדי חמד זצ"ל כה

מדור זכרון לאחרונים

ברין שויר בחליצה הג"ר יהושע פינחס כאמבאך אבר"ק אושפיץ ז"ל כח

מדור פלפול והלכה

בענין יכום וחליצה בקמנה הרב מוה"ד פנחס הירשפרונג שליט"א מה
ברין שכת להזכיר של יו"ם חוזר לראש הרב יוסף יעקב געללער נ"י מו

עולת שבת בשבתו

ליקוטים יקרים לשכתות ומועדים המערכת מח
מכתבים אל המערכת נא
ברכות והודאות סה
מפתח כללי לקובצי שנת תשנ"ו עא

הקובץ נסדר ע"י כלי קאמפיוטער
נרבת יידינו הנה"ח ר' משה חיים פאנצער נ"י

כל הזכויות שמורות להמערכת

© Copyright 1996
by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה והצנועה
נפש יקרה ונועם המדות
מגזע גאונים קדושים וצדיקים נ"ע

מרת חנה ריטא וואקסמאן ע"ה
בת הרה"ח מו"ה יעקב יצחק פרענקל ז"ל

נפטרה בשם טוב בדמי ימיו'
ט"ז לחודש אלול שנת תשנ"ב לפ"ק

יהא זכרה ברוך
ותהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי,
בעלה, בני, ומשפחתה

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה והצנועה
מרת חנה ע"ה

בת הרה"ח מו"ה אברהם וואקספרעס ע"ה מעיר ליזענסק

נפטרה בשם טוב ביום כ"ז לחודש אלול שנת תש"ן לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בעלה ובני,

יחיאל וויינגארטען

אברהם יוסף וויינגארטען

צבי אלימלך וויינגארטען

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמות

זקיני הרה"ח מו"ה יצחק יהודה הלוי ב"ר שאול לנדא ע"ה
נפטר ביום י"ג לחודש סיון שנת תרצ"ה לפ"ק

זקינתי החשובה מרת בילא בת ר' שאול ע"ה
נהרגה עקה"ש ביום ו' לחודש אלול שנת תש"ב לפ"ק

זקיני הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר אשר לעמיל שווארץ ע"ה
נפטר ביום כ' לחודש שבט שנת תש"מ לפ"ק

זקינתי החשובה מרת לאה בת ר' אהרן יהודה ע"ה
נפטרה ביום ט"ז לחודש אדר כ' שנת תרצ"ב לפ"ק

תהיינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

הונצח ע"י נכדם,

יצחק יהודה לייביש סג"ל לנדא

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש לעילוי נשמת
האשה החשובה והצנועה
זר"ע קוד"ש מחצבתה
מגזע בעל זרע קודש, ישמח משה, ארי' דבי עילאי זי"ע

מרת רחמה ע"ה

בת הרה"ח מו"ה יהודה חיים ב"ץ שענירער הי"ד
נפטרה בשם טוב ביום ב' לחודש אלול שנת תשמ"ה לפ"ק
אחר סבלה מכאובים קשים
שקבלתם באמונה ובכשתון ולא התמרמה

* * *

אבי' הרה"ח ר' יהודה חיים ב"ץ ע"ה הי"ד
בן הרה"ג ניסן ב"ץ שענירער זצ"ל אבד"ק זעקלעטשין וראבד"ק קראקא
אמה מרת לאה הי"ד בת מו"ה יהודה לעזער מאושפצין ע"ה
ויוצ"ח, החתן יצחק בועז, הב' אברהם דוד, רוב בעריש, משה, מירל, זיסל, פריידא ע"ה הי"ד
נהרגו עקה"ש בשנת תש"ג לפ"ק ונקבעו היא"צ ליום ט"ו אב
זקנה הרב הגאון החסיד מוה"ד ניסן ב"ץ שענירער זצ"ל בן מו"ה אברהם ע"ה
נלב"ע ביום ד' רחוק"מ פסח שנת תרצ"ד לפ"ק
זקנתה הרבנית מרת שרה ע"ה הי"ד
זקנה הרה"ח מו"ה יהודה ב"ר יצחק בועז לעזער ע"ה
זקנתה מרת פרומט בת מו"ה ראובן שו"ב נייפעלד ע"ה
נהרגו עקה"ש ביום ט' שבט שנת תש"ג לפ"ק
דודה הרה"ח מו"ה משה ב"ר יהודה לעזער וכתו שרה פעסיל הי"ד
תהינה נשמותיהם צרורות בצרור החיים

הונצח ע"י בני' וחתנה,

יהודה חיים לעזער ומשפ'
דוד בועז לעזער ומשפ'
יצחק שלום לעזער ומשפ'
ניסן לעזער ומשפ'
יצחק יוסף לעזער ומשפ'

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ראש השנה

בתפלת מוסף לראש השנה אומרים הפסוק, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ד' אלקיו עמו ותרועת מלך בו (במדבר כ"ג), ולכאורה נראה כלשון כפול, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, וגם למה שינה מלשון הבטת ללשון ראי'.

וכדי לבוא אל המכוון, נקרים מש"כ בספר בינה לעתים (דרוש ס"ב) עה"פ בפרשת ויחי, אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי, ובתרגום אונקלוס, בצלותי ובבקעותי, וצ"ב מדוע נמשלה התפלה לשני כלי זיון הללו רייקא, חרב וקשת. וכתב לבאר, דהנה היצה"ר האויב הפנימי, נלחם בהאדם בשני אופנים, אחד בקירוב מקום והשני בריחוק מקום, כי כאן למטה בארץ בא היצה"ר אל האדם פנים אל פנים להסיתו לדבר עבירה ולהפילו ע"י זה לבאר שחת, ואח"כ כשכבר עלתה בידו להביאו לידי חטא, הולך למרחוק למעלה בשמים ועורך מלחמה חרשה נגד האדם שלא בפניו, לקטרג וללמד חובה עליו לפני כסא הכבוד ובית רינו הצדק, כדי לעורר מדרת הדין על האדם להענישו ח"ו, כמו שאמרו חכמנו"ל (בבא בתרא ט"ז ע"א) יורד ומסית עולה ומרגיז.

והנה ע"י כח התפלה, אם היא כהוגן בכוונה ובהכנעת הלב כראוי, זוכה האדם להינצל משתי מלחמות הללו גם יחד, וכמאמר רבי אליעזר לתלמידיו (ברכות כ"ח ע"ב), כשאתם מתפללים רעו לפני מי אתם עומדים, ומי שמתכוון בזה, בלי ספק יכנע לבבו הערל ולא יבא לידי חטא, ואף אם כבר חטא, יתעורר לבו לתשובה גמורה, ואף גם זאת, כי ע"י התפלה יזכה לנצח את השטן גם בקטרונו למעלה להכריע את האדם לכף זכות.

ולפי"ז שפיר צרקו שני שמות הללו לתפלה, חרב וקשת, כי שני כלי משחית הללו אין פעולתם שוה, דבחרב לוחמים פנים אל פנים עם האויב, כי מריחוק מקום אי אפשר להרוג ע"י חרב, ובשלוחמים עם קשת, עומד הלוחם בריחוק מקום ויורה חצים למרחוק. ומאחר שהתפלה יש בה שתי הפעולות הללו, הן לסייע להאדם נגד היצה"ר להכותו בהלחמו עמו בקירוב מקום, והן להשתיק הקטיגור למעלה בריחוק מקום, לכן שפיר נמשלה התפלה לחרב ולקשת, עכת"ד הבינה לעתים.

והנה גם השופר יש בו שתי סגולות הללו, כמו שאמרו חכמנו"ל במס' ראש השנה (ט"ז ע"ב) למה תוקעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן, ופירש"י שלא ישטין, דכשישמע ישראל מחבבין את המצות מסתתמין דבריו, (וכן הביאו שם התוס' בשם הירושלמי, שמתערבב ולית לי' פנאי למעבד קטגוריא). והר"ן פי' שם, כדי לערבב את השטן, להכניע את היצר כדכתיב (עמוס ג') אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, יעו"ש. וכן כתבו רבינו סערי' גאון והרמב"ם, כידוע. הרי דפעולת השופר היא שתים שהן הרבה, האחד

היא בקירוב מקום, לסייע להאדם במלחמתו נגד היצה"ר, והשני היא בריחוק מקום, להשתיק את השטן מלקטרג עליו.

ואולי יש לרמוז ענין זה בפסוק הנ"ל, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ד' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. דהנה איתא במדרש (איכה רבתי פרשה ה') ד' פנחס אומר, הבטה מרחוק וראוי' מקרוב. וזהו, לא הביט און ביעקב, שאין הקב"ה מביט מלמעלה למטה לראות שום און ביעקב, וגם לא ראה עמל בישראל, היינו שהקב"ה אינו רואה מקרוב, בעמל שפתימו של השטן העומד ומקטרג למעלה בשמים, כי ד' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, דע"י כח תרועת השופר, מתעוררים בני ישראל, וניצילים, הן מן החטא עצמו, והן מן המקטריגים, ויובן היטב אומרו, כי ד' אלקיו עמו, שהקב"ה מאציל מקדושתו על האדם ומסייעו להינצל מן היצה"ר, ע"ד או"ל אלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו. - כן יעזור ד' לכולנו, הקטנים עם הגדולים, שנוכה לטהר ולקדש עצמינו כראוי על ידי כח קול השופר, לנצח במלחמת היצה"ר שלא יוכל לשלוט בנו ולהביא אותנו ח"ו לידי עבירה ועון כלל, וגם יאמר הקב"ה לקטיגור הס, ויגער ביצר הרע מן הנשיאים, ויחון אותנו לפליטת עולמים, בב"א.

מגשים אנו בזה ברכת מזל טוב חמה ונאמנה

**לעזרת תפארת ראשנו
כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו שליט"א**

לרגלי הולדת הבת

אצל נכדו

הרב מו"ה חיים ברוך הלברשטאם שליט"א

ונביע בזה ברכתנו מעומק לבבינו שיוכו לרוות ממנה ומכל יוצ"ח

רב נחת ועונג לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

כעתירת וברכת,

המערכת.

גליונות של שבעה ספרים

מהגאון מוה"ר ירוחם יהודה פערלמאן אבד"ק מינסק זצ"ל¹⁾

בתוס' הרא"ש ברכות דף ב' ע"א. והכי מסתבר שאין הזמן מעכבך, מלשון הגמרא (י"ב ע"א), והוא אומר שכל מי שאינו אומר אמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו ואם הוא [מתפלל של] ערבית קודם צאת הכוכבים לא יצא חובתו ו להוי לברכות ק"ש.

נ. ב. נראה דצ"ל בלא ברכות ק"ש, וכונתו דמשמע דקאי אתפלה דאינו יוצא בלא ברכות.

בחידושי הר"ן במס' שבת דף כ"ח ע"ב. לפשוט מינה דמין בהמה היא, כלומר כיון דילפינן מארם הראשון, דהא אין מקריבין ו חי' על גבי המזבח.

נ. ב. תמוה דבבמת ב"נ מקריבין, כדאיתא בירושלמי הובא בתוס' חולין כ"ב ב' ד"ה והביא, רק דהפי' פשוט, מדקרי לי' שור פר.

שם בדף ק' ע"א. תל המתלקט עשרה בתוך ארבע, פי' רכשהוא גבוה עשרה אין בהו אלא ד' אמות מצומצמות לא ו פחות ולא יותר, דאי ו פחות אין זה רשות היחיד.

נ. ב. תמוה מאוד, ונראה ט"ס.

שם בדף ק"א ע"א ד"ה אבל. והרא"ה ז"ל כתב, ו מסתבר לי דאפילו לא יהא אלא מקום פטור כך דינו דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות, שאלו כותל ברשות הרבים גבוה עשרה ואין ברחבו ד' והוא ארוך הרבה, ודאי אין מטלטלין בארכו יותר מד' אמות, ולא הותר מקום פטור אלא לטלטל מתוכו לרשות הרבים או מתוכו לרשות החיד, אבל לטלטל ביותר מד' אמות לא הותר אלא ברשות היחיד בלבד וכו'.

נ. ב. עי' שבת ז' ע"א, מאי ותופסת עד י' כו' בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות עי"ש, וצע"ג.

בחידושי רבינו יונה סנהדרין דף כ"ז ע"ב. ואיכא לעיוני אמאי לא תנא במתני' אב ובנו וכו', ואיכא מ"ד דמשום בנו ובן בנו פסולים לו עד סוף כל הדורות הילכך לא תנא, דלא שייך למימר הוא ובנו וחתנו, דהא אפילו בן בנו ובן בן בנו עד סוף כל הדורות, וא"ת למאן רמזשך כאבא דאבא מאי איכא למימר, ליתני בנו לבדו, ותו

(1) נולד בעיר בריסק בשנת תקצ"ה לפ"ק לאביו הרבני ר' שלמה זלמן פערלמאן. בשנת תרכ"נ לפ"ק נתקבל לאבד"ק סעליץ, ומשם נתמנה בשנת תרל"א לאבד"ק פרווין, ובשנת תרמ"ג לפ"ק עלה ונתעלה על כסא הרבנות דק"ק מינסק. נדפס ממנו ספר אור גדול (תשובות), וחידושי אור גדול, ויתרון האור, שנדפסו אצל המשניות. נפטר אור ליום ז' לחודש שבט שנת תרנ"ו לפ"ק. - הערות הללו שרשם בגליוני הספרים שלו, הגיעו אלינו מאוצרו הטוב של ידידנו הרב שמואל דוד הכהן פרידמאן נ"י. ברכות התורה יחולו על ראשו.

ליתני אביו הוא ובנו וחתנו, דהא אביו לא תניא, ובהא הוא אפשר לומר דאף בן בנו של אביו וחתן בנו של אביו דהיינו בן אחיו וחתן אחיו פסולים לו, ולא תני אלא הנהו דבבנייהו פסיק פסולם.
ג. ב. קשה, דגם בן בעל אמו ובן חמיו הוי הכי.

בחדושי הרמב"ן חולין דף כ"ג ע"ב. א"ל אנא בכה"ג קרבי בהרי אחרוני דלא אפשר, כך כתב רש"י ז"ל, וק"ל היכי מייתי ומתני, דילמא כבש הוא והו"ל ריבה שמנה ותנן בפ"ק דמנחות ריבה שמנה חסר שמנה חסר לבונתה פסולה, ואמרינן עלה בגמ' לא מיבעיא דחולי ורחברתה דפסיל אלא אפילו הפריש לה ב' לוגין פסולה ואין צ"ל חסר שמנה לגמרי שלא נתן בה שמן כלל, ונראה שאינו ריבה שמנה אלא כשנתערב בה שמן של חברתה והיא לא נתערבה עמה, אבל בכאן כיון שאף המנחות עצמן נתערבו לא נתרבה שמנה של זו אלא שמן חברתה היא, וצ"ע.
ג. ב. עי' מנחות דף כ"ב ודף פ"ט, וצע"ג.

בחדושי הרשב"א מנחות דף ג' ע"א. בד"ה ודילמא זו אמר, וקשיא דאיך לימא שפיר קמין הא כיון דאתיה במחבת מפסל פסלא כרתנן במרחשת והביאה במחבת פסולה וכיון דפסולה היא איך יאמרו שכהן קומצה לשם מרחשת כמו שנרר ויקמוץ מנחה פסולה.
ג. ב. איני יורע התחלה, דהא אמרינן דמיעבר עבר, ודקארי לה מאי קארי לה.

שם דף ג' ע"ב. בד"ה כאן בקומץ מנחה לשם זבח. קשיא לי מאי שייך ענין קמיצה אצל זבח, שהרי יכול לשחוט זבח לשם אחר ולומר אם היא עולה ששחטה לשום חטאת ושלמים, וכן יכול לקמוץ מנחה לשם מנחה אם מנחת מחבת לשם מרחשת, אך איך יקמוץ המנחה לשם זבח ויאמר על מנחת נדבה הריני קומצה לשם שלמים שהוא זבח ובשחיטה. ונ"ל דבשנוי בעלים מיירי, כגון שמנחה זו מנחת חוטא של ראובן, ואמר הריני קומצה להתכפר בה שמעון שמחוייב חטאת, ואע"ג דשינוי בעלים לא מפסיל אלא במחוייב כפרה כמותו וכו', הרי נוכל לומר דמנחת חוטא אם קמצה להתכפר בו מי שנתחייב חטאת, דחשבינן לי' מחוייב כפרה כמותו.

ג. ב. ולכאורה תמוה דלפי"ז מאי פריך והא תנא מפני שמעשיו מוכיחין עלי' קאמר, והיינו דלתכשר נמי בלשום זבח וכמו שכתב בעצמו להלן, ולפירושו הא זה לא מינכר וגם לרבה פסול, ויותר קשה מהא דאמר ברף ד' ע"א והא מחשבה דמנכרא היא, ולפירושו איך מינכרא. ואפשר בדוחק דבכה"ג דמפרש לשם פלוני המחוייב חטא או לשם החיוב, מחשב מינכרא, ויש לעיין.

שם דף ד' ע"ב. הני נמי באו לכפר ולא כיפרו. וקשיא לי דא"כ לפי קושיא זו, יפסלו כל הזבחים שנזחו שלא לשמן, דהא מסקינן התם בריש זבחים דכשנעשו שלא לשמן דלא כפרו על מה שבא, וי"ל דלא פריך אלא דוקא מאשם, דבא לכפר כפרה גמורה.

ג. ב. קשה דא"כ מאי מייתי גמרא מעולת יולדת, דג"כ אינו מכפר כפרה גמורה, למכפרין כפרה גמורה, ועיין.

בספר קונטרס ר' חיים יונה (דף י"ב ע"א): כתב הרמב"ם ו"ל (פרק כ"א מהל' עדות הלכה ט') בדיון עדי גניבה בנפש, בין שהוזמו עדי גניבה בין שהוזמו עדי מכירה, כל כת מהן שהוזמה נהרגת, שהגניבה היא תחלת המכירה. ויש לתמוה עליו דהא כר' יוחנן אמרה לשמעתי, ולדירי' גניבה ומכירה שני חצאי דבר הן ומצטרפין, וא"כ הרי הן כג' כתות עדי חזקה ששנינו בהם (ב"ב ג"ו ע"ב) והן עדות אחת להזמה, ופי' המפרשים ז"ל שאין משלמין עד שיוזמו כולן, וכה"ג נמי תניא כהדיא בכיצד הרגל (ב"ק כ"ד ע"א) גבי ג' כתות של העדת שור המועד. והאמת, שאותה ששנינו בשלש כתות עדי חזקה, והן עדות אחת להזמה, לפי הנראה מדברי הרב ז"ל למעלה בפ"ז, אינו מסכים בה לפי' המפרשים, שהרי כתב שם כלשון הזה, העידו שנים שאכל שנה ראשונה וכו' משלשין ביניהם שאע"פ שעדות החזקת ג' עדיות הן, הרי הן כעדות אחת להזמה, לפיכך שלשה אחים וכו' והן כעדות אחת להזמה שאם הוזמו כולן הרי ג' אחים משלמין חצי דמי השדה וזה שנצטרף עם כל א' מהן משלם חצי דמי' ע"כ, ולא הזכיר כלל שאין משלמין עד שיוזמו ☞ כולן. נ. ב. יעוין סנהדרין כ"ח ע"א, דמוכח דבעינן עד שיוזמו כולם, כהמפרשים.

בספר חוות דעת בהל' תערובות סי' ק"י בקונטרס בית הספק בס"ק כ' (בא"ד). גם מה שהביא (הכרז"פ) ראי' מהא דאתרוג אינו ניטל כביה"ש רשביעי, שכתב הר"ן הטעם משום דהוי' ספק דרבנן אף דאיתחזק בד' חיובא, ואין משם ראי' כלל, דהתם היינו טעמא כיון דנשילת לולב היא איסור דרבנן לא דחינן איסור דרבנן מקמי ספיקא, כמ"ש הרשב"א והר"ן בטעם מה שאינו ניטל לולב בח' מספק מטעם דלא דחינן מלטול דרבנן מקמי' ספיקא ע"ש. ותדע, דאלת"ה ☞ ודאי דהי' צריך ליטול בלא ברכה כמו אם נסתפק לו בשאר ימים אם נטל לולב וכו'. נ. ב. עי' שו"ת ריב"ש סי' רכ"א, ואו"ח סי' תקפ"ה מ"א ס"ק ג'.

שם בס"י קי"א בביאורים סוף ס"ק ג'. ואין ראי' מהא דנדה דתולה בסופרת ז' שלא טבלה, אף שאתה מקלקלה יותר, אפ"ה תולין, שאני התם, דשם עיקר הטעם משום דמעיקרה פתוח, אבל בלא טעם זה, אפילו באיסור נמור אינה תולה.

נ. ב. מה שכתב דאין להביא ראי' מנדה, תמוה, דאף לדבריו דהתם הטעם משום דמעיקר פתוח, מ"מ ע"כ הטעם ג"כ משום דתולין הקלקלה במקולקל, עיין נדה ס' ע"א דיליף מהתם לענין ב' שבילין, ולא מיבעי לפידוש התוס' שם, אלא אף לפידש"י שכתב המהרש"א שם, מ"מ מוכח דילפינן לרשב"ג, ואדרכא מפירש"י מוכח דאין לחלק כלל בזה. - אמנם מטעם אחר דינו נכון, משום דדמיא לשומאה קלה דאין תולין בה שומאה חמורה, עי' מל"מ פרק ט' מהל' איסורי ביאה.

שם בהל' ריבית סי' קס"ז בביאורים סק"ב, ודאי דאסור לומר אלוך מנה על מנת שתהי' משרת בחנות שלי בחנם או בפחות, כמו בהלויני ודור בחצירי דהוי' רבית קצוצה כמבואר בס"י קס"ו, ואפילו בשכירות בפחות ☞ רבית קצוצה היא כשאומר הלויני כמו באל תמכור אלא בדמים הללו וכו'.

נ. ב. אישתמיט לי' תשובת הרשב"א שהובא בב"י סי' קס"ד.

במס' גיטין דף ע"ז ע"ב

מהגאון מוה"ר מרדכי הלוי הורוויץ אבד"ק שאמלוי וצ"ל

ב"ה. גיטין, בריש פרק הזורק.

האי גברא דתקיף לי' עלמא בשבת ובפניא דמעלי שבתא כתב גט לאשתו ולא מסרה לאשתו, אמר רבא שיקנה לה הבית שהגט בתוכו ותקנה הבית והגט ביחד. ופירשו הראשונים, שמש"ה לא אמר רבא למסור לה הגט, מפני שאין מטלטלין הגט בשבת. והקשו הראשונים מאי אולמא שהתירו איסור מקח וממכר שג"כ אסור בשבת, יותר ממה שהתירו לטלטל הגט, ומאי שנא. ועיין ב"ש בס' קל"ו באה"ע מש"כ שם.

ולענ"ד נראה לתרץ בפשוט, דהנה הראשונים הקשו כיון דנכתב בערב שבת, א"כ אם נותן לה הגט בשבת הוי לי' גט מוקדם. ורבים מתרצים שנתן הגט ע"י שליח, ובגט שניתן ע"י שליח לא שייך מוקדם. ואולם כתבו שהוא דוחק שלא נזכר כלל שמסרו ע"י שליח. אמנם הפני יהושע תירץ מדרוש יותר, דסתם שכיב מרע נותן גט על תנאי, דאם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט, ובגט שנותנים על תנאי לא אמרינן ב"י דין מוקדם, כמו בכל גט שניתן בתנאי דאם תתן לי מאתים זוז וכדומה, אינו חל רק כשנתקיים התנאי, ומ"מ לא פסלוהו משום מוקדם, והוא אמת. א"כ י"ל, דכיון דע"כ מיירי בגט שניתן על תנאי דאם מתי, א"כ י"ל דגם הבית שאמר רבא להקנות לה, אמר ג"כ שיקנה לה הבית והגט שבתוכו על תנאי, דאם מתי יהי' המתנה מתנה והגט גט, ואם לא מתי לא תחול לא המתנה ולא הגט. א"כ מיושבת קושית הראשונים בטוב טעם, דודאי התירו חז"ל לשכיב מרע שלא תטרף דעתו, לעבור על איסור דרבנן, וגם חששו לתקנתה שלא תזקק ליבום, א"כ בשלמא בקנין, ממ"נ מותר להקנות לה הבית על תנאי, שאם ימות יהי' הגט חל, א"כ התירו קנין מדינא לטובתה שלא תזקק ליבום, ואין לחוש שמא לא ימות ואינו חל הגט, וא"כ התירו איסור דרבנן שלא לצורך, זה אינו, כיון דלא חל הגט, הקנין נמי לא חל, ששניהם ניתנו על תנאי, א"כ אין כאן קנין, ולא עברו על איסור דרבנן כלל, אבל אם יתירו לטלטל הגט, יש לחוש דלמא לא ימות ולא יהא חל הגט, א"כ מטלטלו הגט שלא לצורך, א"כ שפיר לא התירו לטלטל, דחיישינן דלמא לא ימות ועברו על איסור דרבנן שלא לצורך, דאף אם הגט אינו חל, מ"מ הטלטול כבד נעשה, והוא נכון וק"ל.

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קס"א עמוד י'. - דבר זה הועתק מכת"י המונח בגניז ידינו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטמערער ג"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ר'.

בענין קריאת שם לבן הנולד

מהגאון מוה"ר יוסף העניג אבד"ק נייטרא זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. יום ה' ח"י טבת תרמ"ג לפ"ק פה נייטרא יע"א.

ברכות שמים מעל והארץ מתחת, תפירה ישע ונחת,
לאהובי בני מו"ה אברהם יחי' אבד"ק ויללן.

מכתבך הנעים קבלתי אתמול בצהרים והתענגתי בו בדאותי כי תלי"ת החיים והשלום אתך, וכן אתנו פה כלנו ב"ה בריאים ושלמים, כן יוסיף ה' להפלאות חסדו וטובו אתנו מעתה ועד עולם אמן סלה.

וע"ר שאלתך באחד ששמו „רוד ליב" ורוצה לקרוא את שם בנו „רוד בער", ודעתך נוטה להחמיר, ודעת הרב החכם מו"ה משה נייבוינער להקל, וכמדומה לי שכמו שאתה הוראתך מאומד הרעת בלבד בלי שום ראי' וסברא, כמו כן הרב מקאטעשאף מאומד הדעת ה' להקל, כי אולי למד כן מתרח שקרא שם בנו נחור, שהרי לפי חשבון השנים חי נחור אבי תרח עוד מ"ט שנים, עיי"ש סוף פ' נח, ואטו אנן מתרח ניקום וניליף.

אולם בנוף השאלה, עיי' בשו"ת נוב"י מה"ת בחלק אהע"ז סי' ע"ט שנשאל מתלמידו בענין כיו"ב מהרב הגאון מו"ה רוד דייטש זצ"ל, והשיב לו שלולא אהבתו אליו לא ה' משיבו כלל בדברי שאינו מפורש בש"ס עיי"ש, וכן אני, לולא אהבת האב אל בנו כמותך שתחי', לא הייתי משיבך כלל, לכן אציע לך המקומות בש"ס ובמדרשים כפי החקוקים בזכרוני, והבאים בשו"ת המדברים בענין הזה, ואביא קצת סמוכים לדבריך שהדעת נוטה להחמיר, אמנם אעפ"כ אלו באה השאלה לפני הייתי מקיל.

וזה החלי. בש"ס לא נמצא מזה, רק ביומא דף ל"ח ע"ב, ושם רשעים ירקב, ולא מסקינן בשמייהו, ועיי"ש בתוס', וכן הובא במדרש רבה פרשת וירא פ' מ"ט, אמר ר' שמואל בר נחמני שמותן של רשעים דומין לכלי קוריים וכו' שמעת מימך אדם קורא את בנו „פרעה", „סנחריב" וכו' אלא „אברהם", „יצחק" ו„יעקב", „ראובן" „שמעון" וכו', ובברכות דף ח' מאי רות וכו' וכו' מנ"ל דשמא הגדים וכו' וכו' אל תקרא שמות אלא שמות, וגמרא זו הוא יסוד למ"ש בספר חסידים סי' רמ"ד וסי' רמ"ו, עיי"ש שהאריך בענין זה. ועיין שם סי' תקכ"ב, כתיב בשכבר הימים הכל נשכח, אחד ה' קורא בניו אחר הפרט של שנים, כגון אם ה' י"ד לפרט, ה' קורא שמו דוד, (כי דוד עולה במספר י"ד), והיו מתים, כי הקב"ה אינו דוצה ששמים יתקיים מי שעושה להתקיים שמו, לכך שם שמות בארץ, ועיין בכיו"ב בילקוט ירמ' סי' ל"ז, ש„מתניה" שינה שמו „צדקיה" ולא עלתה לו, עיי"ש. ועיין ביומא

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קי"ד עמוד י"ז. - תשובה זו הועתקו מפנקס תשובותיו המונח בבניי ידידנו הרבני החסיד הנגיד המהולל והמרום מו"ה שאול הופטערער נ"י מאנטווערפן. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

דף פ"ב דר"מ מדייק בשמא לפי שנקרא „כרוד" ש"מ שארם רשע הוא שנאמר כי דוד תהפכות המה, וכן בסוטה דף ל"ד מרגלים על שם מעשיהם נקראו עיי"ש, ועיין במדרש תנחומא בפרשת האזינו על הפסוק זכור ימות עולם, לעולם יבדק אדם בשמות לקרא לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע, כמו שמצינו במרגלים, עיי"ש. מכל הנ"ל ראינו כי מימות העולם הקפידו לקרות שם בניהם אחר שמות הצדיקים.

ועיין במדרש תנחומא בפ' תולדות והובא שם ברש"י בפ' ויצא סי' ל"א פסוק מ"ב, וז"ל המדרש תנחומא, אמר רשב"י אין הקב"ה מיוחד שמו על הצדיקים בחייהן אלא לאחר מיתתן שנאמר לקרושים אשר בארץ המה, אימתי הן קרושים כשהן קבורים בארץ וכו', למה, שאין הקב"ה מאמין בהן שלא יטעה אותן היצה"ר, עיי"ש. לכן יען שהקפידו לקרות את שם בניהם אחר שמות הצדיקים, לכן נמנעו מלקרות את שם בניהם אחר שם האדם אשר הוא חי עורנה, שאף שכעת הוא צדיק, מ"מ אולי יטעה אותו היצה"ר בסוף ימיו, ויוחנן כהן גדול יוכיח, ששימש פ' שנים במקדש ונהפך אח"כ למינות, ונמצא שבנו מכונה על שם רשע, ומכ"ש שאב גופא לא יקרא את שם בנו על שמו, שזה גאווה יתירה כאילו הוא מחשב עצמו לצדיק, וכאלו הוא בטוח שלא יחטא מכאן ולהבא, ומתוך כך הקפידו שלא יהא חי' נתינת שם זה גורם מיתה לאב, או ההקפדה היתה מטעם שכתבתי למעלה בשם ספר חסידים סי' תקכ"ב, שמי שעושה להתקיים שמו אין שמו מתקיים, כל זה מטעם הקפדה או מטעם עין הרע דומיא דאב ובנו לא יעלו לתורה זה אחר זה.

אולם עוד יותר נ"ל, רמצד הדיון קפרו שלא לכנות שם בניהם בחייהם בשמם, דהנה דעת הרמב"ם בהל' תלמוד תורה בפ"ה, ובהלכות ממרים פ"ו, והובא להלכה ביו"ד סי' רמ"א סעיף א', לא יקרא את אביו בשמו, ה' שם אביו כשם אחרים משנים את שמם, עיי"ש. הרי שאסור להזכיר את שם אביו בפניו אפי' לקרות לאחרים, ואם אב יקרא את שם בנו בשמו, א"כ שאר בניו אם יקראו את אחיהם הנקרא על שם אביו, יעברו בכל עת על איסור זה, ועיין בערוך ערך אביו, ומובא גם בהגהות הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל בגיטין דף ל"ד, דאף רשמו של אביו ה' נחמני, אבל דודו לא ה' רוצה לקרותו בשם זה מפני שהוא שם של אביו, עיי"ש. עכ"פ מצינו מקור נפתח יסודתו בהררי קודש למה שאין קורין שם הבן בשם האב. אולם כל זה אם הוא מתרמה לגמרי, אבל הנ"ל, הרי הבן אינו נקרא על שם האב, כי שם האב „רוד ליב", ושם הבן „רוד בער", הלא קי"ל באהע"ז סי' ל"ג סעיף ל"ג המקדש את האשה על מנת ששמו יוסף וכו' עיי"ש, אבל כה"ג ודאי אינו מקפיד, וה"ה בגיטין אם שמו „רוד ליב" וכתב בנ"ס „רוד בער" הגט בטל, נמצא ששם אחר הוא לגמרי, ע"כ גם דעתי נוטה להקל.

ויזכרו לגדלו לתורה ולחופה ולמע"פ, והנני דורש בשלומך ובשלום אחותך בתי היקרה מרת שרל תחי'.

הכ"ר אביכם האוהב אתכם אהבת נפש,

הק' יוסף העניג

בדין נודר בעת צרה, ובענין זמן אכילת לחם הפנים

מהרב הגאון מוה"ר יהודה יואל דייטש אבד"ק גאניטש זצ"ל⁽¹⁾

שיל"ת.

בין המצרים, יורח אור לישירים, מהמאיר לארץ ולדרים, עד יעמוד
הכהן לאורים, כבוד ידידי תלמידי יקירי, הרב החרף ובקי, משנתו זך
ונקי, כש"ת ר' זונדל איינהארן נ"י⁽²⁾.

יקרתו הגיעני מגילה עפה, מעולפת ספרים, והוטב בעיני, כי כל דבריו בנויים
על ארני השכל וסברה ישרה, אך לא נעלם ממנו תשועת כוחי לעתים כאלה, על כן
לא אוכל לבוא באריכות בפלפולא חריפתא כאשר עם לבבי, ואך בקצרה אשוב
הנוגע לדינא בס"ד.

על דבר שאלתו בא' שבעת שאחיו ה' חולה מסוכן, קיבל על עצמו להתענות
זמן קצוב בה"כ אם יכריא אחיו, וכן ה' כי בעוה"ש"ת החזיר אחיו לבריאותו
והתחיל לקיים נדרו ולהתענות, אך אח"כ ראה כי קשה עליו התעניתים, ויש חשש
שלא יפול לחולי חס ושלום, ושאל אם יש להתיר נדרו. והביא לנו דברי שו"ת
תשורת ש"י סי' קל"ד שהורה בכיוצא בזה דאין להתיר, מטעם דמבואר ביש"ש
פרק ר' דגישין, דיש סכנה להתיר נדר בעת צרה, שלא תחזור הצרה חס ושלום,
א"כ בהתיר הנדר לזה, נביא סכנה על האחר שה' חולה, ונהי דהוא בעצמו שרי
ואינו מחויב להשגיח על הזיקן של אחר, אבל הב"ד אין רשאים להתירו ולהציל
הנודר בנזקו של החולה, ולסלק הנזק מזה להביאו על אחר, עכ"ד. וכבוד תלמידי
האריך לחלוק עליי, וביקש ממני חו"ד להלכה למעשה.

תשובה. שמתני עיני בדברי הגאון תשורת ש"י, ודבריו נשגבו ממני, אחרי
כי הרמ"א בש"ע פסק בסתם כס"י רכ"ח סעיף מ"ה דנדר בעת צרה יש להתיר
לדבר מצוה או לצורך גדול, והש"ך והסו"ז וכל נושאי כלי הש"ע לא הביאו חולק

(1) נולד בשנת תר"ך בערך בעיר ספינקא לאביו הרבני מו"ה יעקב דייטש. ה' תלמיד
מוכחק להגה"ק בעל ייסב לב אבד"ק סיגוט זצ"ל. אחר חתונתו נתיישב בעיר גאניטש (במחוז
מארמאראש). בתחלה שימש כריין בק"ק גאניטש ואח"כ נתמנה שם לאב"ד. קצת מתשוכותיו
וחידושייו נלקטו יחד, ונרפסו בספר משנת בית אבא (ניו יארק תש"מ). נפטר ליל ראשון של
חג הסוכות שנת תרע"ט לפ"ק, ומנ"כ בעיר גאניטש. - תשובה זו הגיעה אלינו מאת נכדו
הרב משה דייטש שליט"א רב ומו"ץ כנתני'. ישא ברכה מאת ד'.

(2) הרה"ג מוה"ר חנוך זונדל איינהארן הי"ד נולד בשנת תרמ"ג לפ"ק לאביו הרה"ח
המופלג מו"ה חיים איינהארן. ה' תלמיד מוכחק של (רודו זקנו) הגאון מוה"ר יהודה יואל
דייטש אבד"ק גאניטש זצ"ל, וגם למד בעיר חוסט בישיבתו של הגאון בעל ערוגת הבושם
זצ"ל, ובעיר סיגוט אצל הגה"ק בעל קדושת יו"ם זצ"ל. דר בעיר ווילנאוויץ ושימש שם איזה
זמן כדומ"ץ. נהרג עקה"ש בחג הסוכות שנת תש"ב לפ"ק.

בוה, וא"כ כאן ריש חשש סכנה בתעניתו, אין לך מצוה רבה מזה, ובפיקוח-נפש חוששין אף למיעוט, איך נאמר אנן דאין להתיר מחשש סכנה, ולא נעשה פירוקא לסכנתא, הכי כח בדינו לחלוק על הש"ע, וכבר קבלנו כי כל דעה אשר לא נזכר דעתה בש"ע, אף בממונא אינו יכול לטעון קים לי כדיעה זאת, אף שאין הולכין בממון אחר הרוב להפקיע ממון, מ"מ הדיעה הזאת אשר לא זכרו בש"ע, גם למיעוט אינה נחשבת, כידוע כל זה, וא"כ כאן שפשוט בש"ע בלי חולק, לדבר מצוה או לצורך גדול מתירין, איך נחדש אנן לאסור משום סכנה.

ובודאי אין לומר דבש"ע איירי דנדר בעת שהוא בעצמו הי' בצרה, ע"כ שפיר מודקקין להתירו, כי הרי אין מסלקין הסכנה מא' לחבירו רק עליו לבדו, אבל אם נדר עבור אחר, אז דוקא אסור, זה לא ניתן להאמר, דבודאי גם כאדם אחד אם יש עליו שני חששות מסכנות, ואם נרפא האחת תבוא השני', ושניהם שוים, בודאי שב ואל תעשה עדיף, ואסר לעשות מעשה לסלק אחת ולהביא האחרת, כי מי ידוע איזה מסוכנת ביותר, ואם כמות שהשני' קלה, א"כ גם בשני בני אדם מותר. ועוד דהרי זה לשון תשורת ש"י שם, ואף די"ל היינו דוקא בנדר על צרתו, אבל בצרת אחר אין מחויב להכניס עצמו בחשש סכנה וכו', עכ"ל. הרי דפשיטא לי' בנדר בעת צרתו שאין מתירין לו, רק דהי' הוי אמינא על צרת אחר מתירין, ועל זה מסיק דלא שנא, ובכל ענין אין מתירין, וא"כ דבריו הם ממש נגד פסק הרמ"א בש"ע, ואם הרמ"א לא חשש לסכנה זאת, חלילה לנו לחוש.

ועיין תשו' מהר"ם פארווא סי' ע"ב באחד שנדר בעת צרה שהי' במאסר הוא ואחיו, והורה להתיר על ידי שאלה, ולא חשש שתחזור הסכנה על אחיו ולא על עצמו, ועיין תשו' רמ"א סי' ק"ג בא' שנדר בעת חליית בנו, והורה ג"כ במקום צורך גדול להתיר ולא חשש לצרת בנו, הרי שאין חילוק בינו לבין אחר. ועיין שו"ת מהר"ם מינץ סי' ע"ט נשאל בנדר בעת צרה, והשיב שכמה פעמים התירו, והביא שם תשובה מאחד הראשונים שאין להתיר נדר בעת צרה, וגם קבלה מהר"י חסיד שיש בוה סכנה. וכתב דשני הענינים הם אחד, דאין כאן איסור רק סכנה על מאן דקפיד, וזה קיל יותר מאיסורא. וכתב וז"ל, ואע"ג דאמרין חמירא סכנתא מאיסורא, מ"מ הכא הוי סברא איפכא, דאיסור הוי על השואל והנשאל, והסכנתא רק על השואל וכו', עכ"ל. מבואר להדיא דאם מחשש סכנה, אין איסור על הנשאל, להיפוך מבעל תשורת ש"י, [ולקמן אבאר הטעם]. עכ"פ מכל אלה מבואר דמתירין לצורך גדול, ואף אי נימא דמהרש"ל ביש"ש פליג על זה וס"ל דיש סכנה, והם אומרים שאין סכנה, א"כ בודאי לא משנחנין על שיטה יחידית שאינה מוזכרת בשו"ע.

אך באמת נראה פשוט דלא פליג, ואלו הפוסקים דס"ל שאין מתירין רק לצורך גדול, אינהו ס"ל דיש חשש סכנה, רק לצורך גדול או במקום מצוה פשיטא להו דאין סכנה, ובאמת בפשיטות הכי מסתבר, דהנה ענין הסכנה הזאת מובנת מאלי', אחרי כי בעת צרה קיבל עליו להתענות, וכן נכון כמבואר בש"ע סי' תקע"ח מדברי הרמב"ם, והוא כעין נדרי הקדש לד', ועיי"ש בהה"מ, על כן י"ל דהשי"ת

נעתר לבקשתו בזכות מצות התענית וההקדש שקיבל עליו להקריב חלבו ודמו להשי"ת, על כן נתרצה לו והצילו מהצרה, ומש"ה כאשר שואל על נדרו ומתחרט עליו, והחכם עוקרו מעיקרא, א"כ במל כל הזכות הזה, ע"כ אם אולי נתרפא החולה והלכה הצרה בזכות הזה, על כן בהסתלק הזכות, תחזור הצרה למקומה, ואדרבה עוד מעורר דינים, כאלו מאנה להקב"ה, וזה מעשה פרעה, בעת הוצר לו יכנע לבבו, וירא כי היתה הרוחה והוכבד לבו. ועיין במדרש פרשת וישלח סי' פ"א, בשעת עקתא נדרא בשעת רווחא שכחה. - וכל זה אם לא נשתנה ענינו משעת נדרו עד עתה, אמנם אי נעשה שינוי, כגון כה"ג דלא מצי לצמור נפשו, ויש חשש סכנה אף בדרך רחוק, מ"מ שוב לא נתבטל הזכות, והרי כבר ידענו דחישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ועיין תשו' מהר"ם מינץ הנ"ל כתב ג"כ סברה זאת אף במעוה בדין, שחישב שמצוה להתענות, ואח"כ נתוודע לו שנקרא חוטא, ג"כ הוא בכלל זה, וקו"ח כאן, כי באמת התחיל להתענות וראה שמזיק לו, חלילה לאמר שהשי"ת יחזור בו ממה שנתרצה לו על ידי נדרו ותפלתו, ועל זה נאמר לא איש א"ל ויכזב (במדבר כ"ג).

ועיין מתק לשון הטור באו"ח סי' תר"ד בטעם מצות אכילה בערב יום הכיפורים, וז"ל, והוא מאהבת הקב"ה את ישראל שלא צוה להתענות אלא יום אחד בשנה ולטובתם יצוו, שיאכלו וישתו תחלה כדי שיוכלו להתענות ושלא יזיק להם העינוי, עכ"ל הנחמד, והוא מהרא"ש. הרי אף כי התענית כדי לכפר כל העונות, והיום הזה הוא חתימת כל העונות האדם בזה ובכא, ואפ"ה השי"ת ברוב אהבתו לנו, חשש לכל לזיק לנו התענית, אף שחביב עליו התענית הזה, וכמו כן בנדר להתענות ושוב ראה שמזיק לו העינוי, בודאי השי"ת מתרצה שיתירו לו הנדר ולא יחזור בו מהטוב שגזר עליו בשביל קבלתו, כי חפץ חסד הוא ית"ש הגדול, על כן פשוט מאוד כי לצורך מצוה או לצורך גדול אין כאן חש סכנה כלל. ומה שכתב היש"ש דיש סכנה, היינו באין צורך גדול ולא מצוה, ומש"ה לא זכרו כלל בש"ע הך דסכנה, אף כי דברי ר"י החסיד היו חביבים בעיני הרמ"א כידוע, מ"מ לא זכר זאת, אחרי כי בלא"ה לא הסכים להתיר רק במצוה או בהכרח, ואז אין סכנה.

והנה הך דסכנה מבואר במהר"ם מינץ הנ"ל בשם מוה"ר חזקי' שקבל בשם ר"י החסיד דיש בזה סכנה על כן אין להתיר, וז"ל תשו' מהרי"ל סי' קפ"ה, ונדר בעת צרה אין מתירין כמו שכתב מהר"ח, אם לא לצורך גדול או למצוה, עכ"ל. ולכי אומר לי בטח כי זה המהר"ח שכתב מהרי"ל, בשמו שאין מתירין, הוא זה עצמו שכתב במהר"ם מינץ בשם מו"ה ר' חזקי' שיש סכנה, ועל זה כתב מהרי"ל דמבקום מצוה ולצורך גדול מתירין. עכ"פ יהי' איך שיהי', מש"כ נ"ל לאמת כי במקום מצוה אין כאן סכנה.

ועיין תענית דף י' ע"ב רש"י ד"ה על הצרה ועברה, וז"ל, מתענה ומשלים, ואם לא נראה כמתנה עם קונו אם תעבור לא אתענה ואם לא אתענה, עיי"ש, הרי דוהו הסכנה, מפני שנראה כל שעבר הצרה אינו רוצה להתענות. [ועיין שם דף ח' ע"ב, מקבלו עליו ולכי במלה הנזירה ליתבי' וכו', ודו"ק כי קצתתי].

ונ"ל ראי' לדברי דכל הסכנה הוא רק משום שמא בשביל נדרו נעתר לו הקב"ה, מעובדא דיפתח שנדר בעת צרה, והי' כל היוצא מדלתי והעליתיו עולה (שופטים י"א), ואמרו במדרש רבה פרשת בחקתי, ושם בתנחומא, וכרבה קהלת, דיפתח ופנחס שניהם נענשו על שלא התיר פנחס את יפתח נדרו. והנה קשה אם סכנה להתיר נדר בעת צרה שלא תחזור הצרה, א"כ מה פשע פנחס, והרי לא הי' רשאי להתיר שמא תחזור הצרה על כלל ישראל חו"ש, ונהי דבאמת לא חל כלל הנדר אם כונתו הי' לשוחרה, כמבואר במדרש הנ"ל דמדינא לא חל הנדר, דק לכל היותר לדמים לבדק הבית, מ"מ הרי הסנהדרין מעו אז כזה, וסברו שחל הנדר גם על אדם, עיי"ש הוי"ב בתנחומא, שהרי בשביל זה הי' צריך לשאלה. וא"כ קשה מה חטא פנחס, והרי אין מתירין נדר כזה, ואף כי הי' צורך גדול בשביל בתו, מ"מ סכנה דרבים עדיפא, וגם לפי בעלי הפשט דלא נדר לשחרה רק להיותה מתבודדת כנזיר ולא תנשא לאיש, ועל זה באמת חל הנדר, מ"מ קשה. - וע"כ צ"ל דאין כאן חשש סכנה רק שמא נתרצה בשביל הנדר, וא"כ גבי יפתח דהוא נחשב בין הג' ששאלו שלא כהוגן, כמבואר במדרשים הנ"ל ובגמ' תענית ד' ע"א, א"כ פשיטא שלא היתה הצלה בשביל נדרו, שהרי הקב"ה אינו רוצה בנדרים כאלה, כאשר אומר מקרא מלא אשר לא צויתי ולא דברתי, עיי"ש בגמ', וזה מוכרח.

ועיינתי ביש"ש פ"ד דנישין הנ"ל שכתב וז"ל, נדר בעת צרה קבלה בידינו שאין להתיר, וכן נמצא כתוב בשם רי"ח, ונראה שאין זו מן הדין, אלא משום סכנה שלא יחזור עליו הצרה, וכן נמצא בס"ח, אבל מן הדין יכולין להתיר אף בעת צרה, ויש דיוקא מקרא שיכולים להתיר, מדאמר דוד ע"ה נדרי לד' אשלם, ומאי רבותא שלא הניח להתיר לו נדרו אע"פ שידוע שכל נדריו היו בעת צרה, עכ"ל מהרש"ל. ולכאורה קשה, כיון דאסור משום סכנה, כבר הוא אסור מדינא, וחמירא סכנתא מאיסורא, וע"כ דני"מ לדבר מצוה או לצורך גדול, דשומר מצוה לא ידע דבר רע, ואז אין סכנה, וכמו כן לענין מים שנפל עליהם התקופה שמתירין ללשת מצות מצוה דאין בהם סכנה. וגם מה שהביא ראי' מדוד ג"כ קשה, דאם יש סכנה, א"כ אכתי קשה מאי רבותא דדוד שלא הניח להתיר לו נדרו, והרי יש בזה סכנה, וכל אדם אין מתיר נדר כזה, ומי פתי יסור הנה להסתכן בעצמו, וע"כ דלצורך גדול אין כאן סכנה, ואפ"ה דוד המלך ע"ה לא התיר לו נדר בעת צרה אף שהי' קשה וכבר עליו לקיימו, וכה"ג אין סכנה, והו' רבותא דדוד.

ועיין עירובין דף ס"ד המחזיק בנכסי הגר ורוצה שיתקיימו בידו מה יעשה בהן, יקח ס"ת וכו', מאי קראה דכתיב וידר ישראל נדר, פירש"י, דעל ידי דעביר בהו מצוה מיקיימי בידי, דכתיב וידר ישראל וכו', והחרמתי לשון הקדש, ועל ידי כך נשמעה תפלתם ונפלו בידם, עכ"ל. מבואר הענין דנודר בעת צרה, דבזכות זה נתקבלה תפלתו, ומובן מאליו דאם מתחרט בנדרו יוכל להפך הענין חו"ש, והו' הסכנה, על כן במקום מצוה או אונס אין כאן סכנה. [ועיין מהר"ם מינץ תמה למה לא למדו דמצוה לנודר בעת צרה מהך דוידר ישראל נדר, ולא זכר דברי המדרש ויצא פ' ע', כי גם הם למדו מיעקב, ומש"ה כתב וידר ישראל, דקאי אישראל סבא, עיי"ש]. ואם על ידי תעניתו נתרפא, לא תחזור המחלה חו"ש, וז"ב ואמת.

אמנם אף אם נאמר כי גם באופן זה יש סכנה, מ"מ פשוט בעיני דאם יש חשש חולה על ידי עינוי, מתירין לו, ולא אטריח לסתור דברי תשורת ש"י בדמיונו להך דחו"מ סי' קס"ג, כי אין הענינים שוים, כאשר כתב כבודו לדחות דבריו, ובפרט דכאן הרי הנודד בעצמו סיכב עליו הנזק, ואז פשיטא דרשאי לחזור בו ולדחותו על האחר, על דרך משל, אם רואה אדם המים באים לשטוף שדה אחת, ובא וסיכב דרך המים מהשדה ולא עלה בדעתו כי על ידי כן יקחו דרכם על שדהו, ואח"כ ראה כי על ידי תיקונו באו עליו, בודאי מותר לדחותו מעליו, כי הרי לולא תיקונו היו הולכים על שדה אחר, והבן.

אך דבר אחד אבאר לך, מה שכתבתי מכבד בחידושי במס' תענית דף י"ד ע"א, דאמרינן התם על אלו מתריעין בשבת וכו' לעזרה ולא לצעקה, פירש"י, תפלה, שאין אנו בטוחין כל כך שתועיל תפלתנו לצעוק עליהם בשבת, עכ"ל. וכן כתב שם הר"ן על המשנה דף י"ד, ועיי"ש בפ"ג בתוי"ט. וקשה טובא הלא אף באיסור כרת מחללינן שבת בספק פיקוח נפש ועושין רפואות, אף שהרפואות אינן בטוחים שירפאו, כאשר עינינו רואים, ואיך כאן לא נתיר איסור קל דרבנן להתפלל מחמת ספק שמא לא תתקבל התפלה, והרי על ספק מחללינן שבת. ועיין בדברי הרב המגיד פ"ב מתענית ה"ב שכתב, ופשוט הוא שאין דוחין שבת לתקוע בחצוצרות שאין תקיעתן דבר ברור שיצילו, עכ"ל, וקשה ג"כ הכי. וחפשתי בספרים, ומצאתי בשו"ת מהר"י אסאד חאו"ח סי' קפ"ג שהביא קושיא זאת מהגאון מהר"ם שיק, ותירץ בטוב טעם, דדוקא על הצלה טבעית מחללינן שבת גם על הספק, משא"כ הצלה על ידי נס כגון תעניות תפלות ותקיעות שתועלתם אינם טבעיות להציל מצרה כי אם דרך נס לבטל הגזר דין, כיון שאינם בטוחים כל כך ואין ברור שיציל ויש איסור בדבר, אין עושין בשבת, עכ"ל. ובזה מיישב שם דברי מהר"ל שאין עושין מי שברך לחולה בשבת במקום שאינו שם, שמא כבר מת או הבריא, ובנחלת שבעה תמה, הרי אף ספק פק"ג דוחה שבת, אך באמת כל זה אינו רק בהצלה טבעית, עכ"ד.

ורא' לדבריו משבת דף קנ"ו ע"ב שמואל ואבלט היו יתבי וקאזלי הנך אינשי לאנמא, ואמר אבלט האי גברא לא אתי דטריק לי' חוויא, ואמר שמואל אי בד ישראל הוא אזיל ואתי וכו'. וקשה טובא איך סמך שמואל על הנס ולא אמר להאי גברא שיחזור א"ע כי הנחש ישכנו, והרי אמרינן לכל אבידת אחיך לרבות אבידת גופו. [וכן הקשה שם מהרש"א, עיי"ש תירוצו דהוי ספק ספיקא, והוא תימא דבפיקוח נפש לא מהני ס"ס, כמבואר סוף יומא]. אך לפי הג"ל ניחא, אחרי כי לא ראה שם סכנה טבעית, כי לא הי' שם מצוים נחשים ועקרבים, רק הפילוסוף חזה בכוכבים, בכה"ג סמכינן אניסא. וביומא דף פ"ג תנן מי שגשכו כלב שוטף אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה, יען כי אין זה רפואה בטבע, רק דרך סגולה, ע"כ אין מתירין איסורים בזה, ועיי"ש בכפות תמרים מש"כ בזה. ונראה שלא ראה דברי הנהגות מיימוני פי"ד ממ"א שכתב וז"ל, רבי התיר לנכפה מאכל שיש בו שרץ שמא אם הרפואה ידועה וכו', והמחאת רפואה א"צ המחאה גדולה כמין הקמיע, שאם השרץ מרפא מכח חוץ טעמו א"צ

המחאה כל כך כמו קמיע, שאין בקמיע אלא מכח מזל וכו', עכ"ל עיי"ש. מבואר דרפואה טבעית שהרעת משיג טעם רפואתו א"צ המחאה, אך קמיע שכחה ע"פ המזלות באין מבין טעם רפואתה, מחיובת להיות מומחית ע"פ הנסיון, ולק"מ קושיית הכפ"ת. ועין היטב בשו"ת שמש צדקה חיו"ד סי' כ"ט באורך, ועיין בדברי מרן הגה"ק זצ"ל באבני צדק חיו"ד סי' קמ"ט, ועיין בברכי יוסף או"ח סי' שכ"ח סעיף כ"ה, ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"א, עכ"ל בחירושי שם.

ובעת ראיתי בשו"ת טוב טעם ודעת להגאון מהרש"ק ח"ג סי' קצ"ח לענין מים הנשפכין מפני המת, כתב שם דלא אמרינן בזה ספק סכנה לחומרא, דמים מפני המת לא שכיחא הויקא, ותרע דהרי במקום דשכיח הויקא לא מהני מצוה להגין כמבואר בהל פסח סי' תל"ג, ולענין שפיכת מים מפני התקופה מבואר בסי' תנ"ד ראמרינן שומר מצוה לא ירע רבר דע, וע"כ דלא מיקרי שכיח הויקא, והטעם רדוקא בסכנה בדרך הטבע מחמרינן, לא בסכנה שאינה בטבע. וראי' מדברי רמב"ם דיומא גבי מי שנשכו כלב שוטה דרפואה סגוליות אין מחללין שבת בשבילה, וה"ה לחומרא אמרינן סכנה שאינה טבעיות לא אמרינן חמירא סכנתא מאיסורא, וגם נראה בכה"ג מותר למסוך על הנס וכו', עכ"ד עיי"ש. ומה מאוד עלץ לבי בד' כי זכיתי לכון לדבריו.

ומעתה בנ"ד שהסכנה שמא יחזור לחוליו אינה בדרך הטבע, רק חוץ מדרך הטבע, והוא רק חשש בעלמא, ולא אמרינן בה ספק סכנה לחומרא ולא שכיח הויקא, לאפוקא הסכנה מהמתענה היא טבעיות, וכל ספיקות שלה לחומרא, פשיטא דפשיטא דרוחין הסכנה הסגוליות מפני הטבעיות. והנך רואה לענין רפואה, כי לענין שבת על ידי רופא מחללין בכמה איסורי כרת, ולהתפלל ולצעוק בשבת, כיון שאין אנו בטוחין בתפלתינו, אין מחללין איסור קל דרבנן. ונידון דידן הוא קו"ח ב"ב של קו"ח דאין מפקירין דמו של זה לענותו ולהחליאו בידים בשביל נחוש של האחר, ובפרט לפי מה שבארתי לעיל, דעיקר הסכנה היא שמא נתקבל תפלתו ועל ידי כן נתרפא, והרי ענין רואים כי על סמך קבלת תפלתנו אין מקילין בשום איסור דרבנן, ואף כי להביא נפש מישראל לחשש סכנה ולחוב בדמו של זה, על כן פשוט דמצוה רבה להזדקק לו ולהתיר נדרו. ודברי אלה תן לבך עליהם לשומם עטרה לדאשך, כי כלל גדול הוא שלא לדמות דברים סגוליים לטבעיים.

ומש"כ עוד שם כיון דהוא תועלת לחבירו אין מתירין אלא בהסכמתו, זה אינו רק בנודר לרצון חבירו, שחבירו ביקש ממנו שידור עבודו, דוק ותמצא כן בש"ך ס"ק ל"ז וס"ק מ"ג בשם הריב"ש, דכל שלא קיבל טובה מחבירו, אז אם חבירו לא ביקש ממנו הנדר הזה, לא משנחנין כמה שהוא תועלת לחבירו, וז"פ. והרי הנודר ליתן מתנה לחבירו מתירין לו, ואף הנודר לצדקה מתירין לו כל זמן שלא מסר לגזבר, אף אם עניים צועקין על זה, רק אין נשאלין רק על צד הרוחק מטעם אחר. וראיתי בדבריק שכתבת, דבסמ"ע סי' ר"ז מבואר כן והש"ך חולק. ולא ידעתי כוונתך בזה, כי בסמ"ע סי' ר"ז אין זכר לזה, ולא בש"ך, ואם כוונתך לדברי הריב"ש המובא דנשאל רק מדעת חבירו, הרי התם מיירי שעשו מקח ונשבע שאם

לא יתן לו המקח, א"כ הרי נשבע לרצון חבירו שעל דעת כן עשה המקח, אבל
בנשבע סתם לתועלת האחר, אין צד ספק שא"צ לדעת חבירו. ודברי החת"ס חיו"ד
סי' י' [סוף ד"ה ואמנם] שכתב וז"ל, ולכאורה זהו לתועלת חבירו בלא קבלת טובה,
מ"מ אין לו היתר, ודברי הש"ך בסי' רכ"ח ס"ק מ"ג תמוהים, וכבר השיג עליהם
שעה"מ פ"ו משבועות, עכ"ל. דברים אלו אין להם פתרון, כי דברי הש"ך בזה
פשוטים, והשעה"מ לא השיג עליו, רק במש"כ הש"ך בהטבה אף שאין לתועלת
חבירו אין מתירין, על זה השיגו השעה"מ שם, עיי"ש, אבל לתועלת חבירו בלא
קבלת טובה, זהו מחלוקת הראשונים, כמבואר בש"ע שם במחבר ורמ"א. וגם
בלא"ה אין דברי החת"ס מובנים שם בזה להמעיין, ואולי יש איזה ט"ס בדבריו,
הודאי פשוט דאם נתרפא החולה או הלכה הצרה, קבל הטובה מהשי"ת, אבל זה
פשיטא אם לא קבל טובה מחבירו וגם לא נדר לבקשת חבירו, אז אף לתועלת חבירו
אין צריך אף להודיעו. עכ"פ גם החת"ס כתב שמתירין לו, וכ"כ בשו"ת אמרי אש
חיו"ד סי' פ"ט, עיי"ש בפשיטות, על כן פשוט בנ"ד דנשאל לחכם ומתיר לו.

ועיין שו"ת מהר"ם שיק חאו"ח סי' רצ"א, א' נדר בעת חליית בנו שיתענה
נ' שנים בה"ב, ומחמת חולשת העינים קשה לו, האריך קצת והעלה נ"כ להתיר לו.
אמנם העיר בדבר חדש, דהרי בש"ע סי' תקס"ח סעיף ב' במצטער יוכל לפדות
תעניתו, וכתב בדרכי משה טעמם דאדעתא דהכי שיצטער לא קבל עליו, רק
לפדות במעות במקום צערא, וא"כ נהי דאנן לא סמכינן על זה להקל, אבל עכ"פ
לחומרא נחוש לומר דאומדן דעת הוא שאם יצטער יפרה בממון, וא"כ נדר בעת
צרה וקשה לו התענית, עכ"פ יהא צריך לפדות במעות, עיי"ש שהניח בצ"ע למה
מרמ"א וש"ך משמע ההיפוך מזה. ולענ"ד טעמם, אחרי כי לא סמכינן על זה
להתירו בלא שאלה בפדיון ומחמירין לשאול, וא"כ דעכ"פ נשאל לחכם, א"כ שוב
הותר הנדר לגמרי, דהרי עכ"פ נדר בעת צרה מהני התירו בדעבד, ועוד דנדר
שהותר מקצתו הותר כולו, ודו"ק.

ועל דבר שנסתבך בביאור דברי הנמרא יבמות ע"ט, ביארתי בס"ד יפה
בחידושי לחו"מ סי' קס"ג, עת תהי' אצלינו תחונה עיניך, ואין מן הצורך להעתיק
פה.

וע"ר דברי רבינו יונה בפרקי אבות (פרק ה' משנה ה') שכתב שהלחם הפנים
הי' נאכל כל השבוע כולה אחר שסלקוהו מהשלחן, ואם נשאר לשבוע אחרת נפסל.
ועל זה תמה ממשנה מפורשת (מנחות ק' ע"ב) לחם הפנים נאכל לתשעה ולי' ולי"א
לא פחות ולא יותר, הרי דאין נאכל ליותר מי"א יום, עכ"ד. ושנה בזה, דממשנה
הזאת אין קושיא כלל, דהמשנה לאו על סוף זמן אכילה, דהיינו כמה זמן מותר
לאכול לחם הפנים, דאז הי' הכוונה כי אין מושך זמן היתר אכילתו פחות מט' יום
ולא יותר מי"א, ולעולם מותר באכילה משך ט' ימים ולפעמים י"א ימים, וזה טעות
דמוכח כמובן. אך כוונת המשנה היא על התחלת הזמן שמתחיל זמן אכילתו, וכמה
זמן עובר מעת אפייתו עד שמתחיל היתר אכילתו, ומקודם אינו מותר באכילה,
ועל זה אמרה המשנה כי התחלת זמנו אין פחות מט' יום, כי לעולם לא יתחיל זמן

היתר אכילתו פחות מיום הט' מאפייתו, ולא יותר מי"א, ר"ל דלעולם לא יתחיל זמן היתר אכילתו יותר מי"א יום מאפייתו, אבל כמה נמשך זמן היתר אכילתו אחר שכבר התחיל, אין זכר במשנה הזאת. ותמהתי איך שנית בפירוש הפשוט.

אך עכ"ז עמדתי משתומם על דברי רבינו יונה הללו, האם נמצא חולק שיאמר על לחה"פ שנאכל יותר מיום ולילה א', ואם אמנם כי לפי מיעוט שקדתי בסדר קרשים אדמה בטח כי לא נמצא מבואר בשום מקום בגמ' להיפוך מזה, דהיינו שיהא מבואר דרק ליום ולילה נאכל, מ"מ פשוט בעיני דכן הוא. ולא אביא רא' מרמב"ם שמבואר כן בכמה מקומות, כי רבינו יונה אינו מחויב לסבור כרמב"ם, אך לדעתי הדבר פשוט, דהרי הלח"פ בכלל המנחות הוא, והרי משנה ערוכה בזבחים דף ס"ג כל המנחות נאכלים ליום ולילה עד חצות. ומנא אמינא לה דלחם הפנים בכלל המנחות, דהרי בפ"א דשקלים שנינו במשנה, כל כהן שאינו שוקל חוטא, אך הכהנים דורשים מקרא זה לעצמן, אם ב' הלחם ולח"פ שלנו הם האידך הם נאכלים, והרי כתיב וכל מנחת כהן כליל תהי' לא תאכל, ואיתא שם בגמ' דרבנן ס"ל מנחת צבור אינו בכלל זה. הרי דלח"פ הוא בכלל מנחה. וכן במנחות ריש פ"ה, כל המנחות באות מצה, ולח"פ בכלל. וכן כל המנחות עובר בלי"ת אם החמיצו, דכתיב כל המנחה אשר תקריבו לא תאפה חמץ. ועיי"ש דף נ"ז, כל המנחה לרבות לח"פ לחמץ, ועיי"ש בתוס' ד"ה לרבות מנחות נסכים, ודו"ק. ושם נ"ט ע"א, יש טעניות שמן ולבונה, לח"פ לבונה ולא שמן. ובגמ' ונתת עלי' שמן, ולא על לח"פ, והלא דין הוא, עיי"ש ותראה. ושם ס' ע"ב לעינן תנופה והנשה, ר"ש אומר את המנחה לרבות שאר מנחות להנשה, יכול שאני מרבה אף שתי הלחם ולח"פ וכו'. הרי מכל אלה מבואר דלח"פ בכלל כל המנחות, ושיוירי מנחות אין נאכלין רק ליום ולילה, זה פשוט בכל הש"ס. והיותר פלא ממנחות י"ב ע"ב במשנה, הקטיר שני הבזיכין לאכול א' מן הסדרים למחר, ושם ט"ז במשנה, הקטיר א' מן הבזיכין אוכל ב' סדרים למחר. הרי ב' משניות מפורשות דלמחר נעשה נותר ופיגול. ויש לדחות דלמחר לא דוקא, רק למחר ואחר הזמן, אבל זה דוחק גדול. והאמת הוא כי נפסל ליום אחרון⁽³⁾, ודברי רבינו יונה תמוהים מאוד.

ואתבונן אח"כ אנה מצאת דברי רבינו יונה הללו, כי לא ידעתי שיהא נמצא ביאור על אבות ממנו⁽⁴⁾, וחשבתי אולי כונתך על מדרש שמואל שררכו להביא דברי רבינו יונה, ועיינתי שם ומצאתי בפ"ה מ"ד גבי ולא נמצא פסול בלח"פ, כתב בשם רבינו יונה וז"ל, ולח"פ לא נשאר לשבוע אחר שנפסל בכך, עכ"ל. ואם לזה כונתך, אין רצונו לשבוע אחר, אחר שנסתלק מן השולחן שבוע, רק רצונו שבוע אחר, עם השבוע שהי' על השולחן, דהיינו נלקח מן השולחן בשבת, לא נשאר ממנו ליום א' בבוקר, וזהו שבוע אחרת, התחלת שבוע אחרת, כי ליל

(3) לכאורה אין צורך בכל האריכות בזה, כי כן מפורש בתוספתא דמס' זבחים (פרק ו')

הלכה ז') לחם הפנים נאכלין ליום ולילה עד חצות, יעו"ש.

(4) בשמ"ן שלנו נדפס פי' רבינו יונה על מס' אבות, וז"ל שם: שהיו צריכין (אותו) לאכול אותו בשבוע שאחר השבת שהסידורו, ואם נשאר לשבוע אחרת הוא נפסל, עכ"ל.

מוצש"ק שייך לשבת, דבקרשים הלילה הולך אחר היום, וביום א' מיקרי שבוע אחרת, דהיינו משבוע שהניחו על השלחן בשבת, עד יום א' האחר הבא אחריו. ודבריו בנויים על דברי הרמב"ם כפי' המשנה מנחות פ"ב הנ"ל, הקטיר הבזויכין לאכול מן הסדרים למחר, שכתב וז"ל, ולחה"פ אינו נאכל אלא ביום השבת לבד, [עיי"ש בתו"ט דלאו דוקא ביום השבת, רק עד הבוקר], כמו שביאר ביום השבת ביום השבת יערכנו וכו', עיי"ש, על כן כתב רבינו יונה אם נשאר לשבוע אחרת, וקאי אקרא דביום השבת, ר"ל לערוך אותו כל ימי שבת א', ואם נשאר לשבוע אחרת נפסל, וזה פשוט. ואם במקום אחר מצאת בשמו שכתב להריא כאשר כתבת, שנאכל כל השבוע, תודיעני, אך לא אאמין, כי נראה שלזה כוונת, רק טעית בהבנתו.

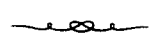
ועל דבר הקושיא בשם הרה"ח מוהר"א בן מרן שליט"א⁵ בפסחים מ"ו, דפריך ואי צרכי שבת נעשין ביו"ט למה לחם הפנים אינו דוחה יו"ט, והרי אין שבות במקדש. והקשה דהרי לישתן ועריכתן בחוץ, ושבות דמקדש במדינה לא התירו, כמבואר במס' עירובין דף ק"ג, והשבת לו בדרך פלפול. אין מן הצורך לפלפל, כי אין התחלה לקושיא, דהרי מבואר שם בעירובין דכל הנעשה בזרזין אף במדינה אין שבות, ועיין פסחים דף ל"ו ע"א, ומאי שנא ממנחות עומר רלותתין אותה, והרי הוא בחוץ, ומשני צבור שאני, עיי"ש בפירש"י רצבור זרזין הם, וכן לחם הפנים מנחת צבור. ועיין תוס' מנחות נ"ה ע"א ד"ה כל המנחות, ודו"ק. (סיום התשובה חסר, וחבל).

5) הוא הרב הגאון מוה"ר אליעזר האגער אבד"ק וויזניצא זצ"ל בעמח"ס דמשק אליעזר, בנו של הגה"צ מוה"ר ישראל האגער מוויזניצא זצ"ל.

אזהרה המורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

מכתב מהגאון מזה"ר אברהם שאג זצ"ל⁽¹⁾ אבד"ק קויבערסדארף

שיל"ת בעז"ה.

שמוע"ה שמעתי ותרנו בשני, חרפה שכרה לבי, עיני דאבה מני אוני, אשר אנה ה' לידי כי ראיתי במכתב חדשים מקרוב באו, פרעו פיהם פריצי הדור, אשר כל מחשבותם לרעה לבלע את הקודש ולהוריד גאון תפארת הוד כלילת יופי של חברת שומרי הדת, שמוני כמסיל מום בקדשים, המה הרבנים הגאונים עמודי עולם אשר נתנו מהורם על חברת שומרי הדת, גם כמבזה את הנועדים אשר נמנו לחברת שומרי הדת, ועל זאת לבי דוי כי נתוני ח"ו כאחד הרקים ונתחלל שם שמים על ידי, וכבר אמרו רז"ל אחד שונג וכו'.

לזאת מצאתי את עצמי מחויב בדבר במודעה רבא, כי ח"ו לא עלתה חלילה על לבי לא מיני' ולא מקצתי' כאשר המה חשבו עלי לרעה. ויראתי בנפשי לאמור אשר כולם אהובים וברורים נאמנים בשליחותם לעמוד בפרץ ולהרים קרן התורה והיראה, ולא יבוא המשחיתים לחלל זרע קודש בחלקלקות לשונם, כי מי אנכי לבוא אחרי הגאונים האלה ראשי המדברים, והאמת עד לעצמו, אך לבאר הדברים אשר יצאו מפי פתוחי חותם בדפוס לפזר במחנה העברים, ומתוכם חשבו עלי דברים אשר לא עלו על מחשבתי, וזה לשוני שם: „במקום שיש חילול השם אין חולקין וכו' המה שגו ברואה", ועוד כתבתי וז"ל: „ואל תאמרו קשר לכל הדברים הנאמרים שמה והפוך בהם ותמצא קשר נהפך לשקר".

את כל אלה אבאר היטיב, והוא, כי בראותי כי כל יום בעז"ה קשה מהעבר, והמשחיתים פוערים פיהם עד מאוד, לזאת אמרתי לשאול אחד מהרבנים המפורסמים צדיק נשגב על מה הנעשה מחברת שומרי הדת, והיתה תשובתו: כי באמת חברת שומרי הדת דבר גדול לעמוד בפרץ, אך לעת עתה בעז"ה נגידים חשובים אשר הודיע אותם בשמם אלי, הערימו סוד לנשות מכמה דברים המוסדים מפי חברת שומרי הדת הנ"ל, וזאת לאבן נגף ולמכשול, ואנכי אשר חשבתי כי הנגידים האלה אשר הפכו ביום קרב, המה ממוסדי שומרי הדת, לזאת כתבתי „ואל תאמרו קשר", כי איננו קשר של קיימא, והפוך בו ותמצא שקר, עליהם היתה דברתי, וגם על הגאונים אשר כתבתי „כי המה שגו ברואה", סובב על הרבר הזה, כי חשבו את הנגידים האלה לאנשי אמת, ואני מעודי לא בטח לבי בהם, זה ביאור הדברים אשר כתבתי.

והם מלהזכיר להרהר אחר הדברים שנעשו מפי הגאונים האלה, או על כלל חברת שומרי הדת, ואמרתי, כי ההכרח לבטל דעה הנפסדת מאלה הנפרדים, ההכרח להיות אסיפה כוללת להחזיק האמת אשר כמוני כמוהם מבקשים כמבואר

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קמ"ח עמוד י"א. - העתק ממכתב זה קבלנו מאת ידידנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד נריב ושוע מו"ה שאול הוטרערער נ"י מאנטווערפן. יצו ר' אתו את הברכה.

במכתבי, והאות על ביאור הדברים האלה שכתבתי, שמיד כתבתי ביאור הדברים להרה"ג אב"ד דק"ק יארמוט וגם להרה"ג אב"ד דק"ק סערעד.

ועתה אודיע לרבים כי בכל אלה חטאתי, כי כתבתי הדברים סתומים, ונתתי מקום לחילול השם, ואוי לי כי נדמתי באלה, ואם כי הי' לי בזה טעם כמוס כאשר הודעת לי להרבנים הנ"ל, כל זה איננו שווה לי להיות מכשלה כזאת תחת ידי, ובוחן לבות יראה צערי כי בושתי ונכלמתי מאוד, וה' הטוב יכפר בעדי.

וכבר כתב לי מיד הרה"ג אבד"ק דק"ק יארמוט שגם ראשי חברת שומרי הדת חשבו לעשות אסיפה כוללת, אך שאני הקדמתי בדבר, ומיד הושבתי לו, שאם כן הדבר, חלילה לי שיקרא על שמי דבר, ויקרא בשמם כל הדבר, כי ח"ו אין דבר בינינו רק שיהי' אסיפה כוללת מהרבנים למען נבוא בעצת ה' על פי רוב כתורה אשר יאמרו ונבאו בתוקף ועוז לקיים הדבר, את כל אלה בארתי לסתום פי דברי שקר אשר ישמחו כי ימצאו מקום לומר ראה חמותי האח גם איש כזה הרחיב פיו עליהם. - ואני תפלה שברית התורה הקדושה יגן עלינו שלא תעשה ידיהם של עוברי רצונו תושיו, ויכן לבב כלם לדרך האמת והשלום.

הכ"ר המצפה לישועת ה' וכותב בלב נשבר ורוח נכאה אסקופה נדרסת לחכמי הדור ודורש טוב לכל עמו, הבעה"ח פק"ק קויבעלסדארף יום ה' כ"ג אלול תרכ"ח לפ"ק.

הק' אברהם שאג מפ"ש

מכתב מהגאון בעל שדי חמד זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. יום שלא נאמר בו כי טוב וי' לחדש מתן תורתינו, אוי ואבוי כ"י אכ"ל א"ת יעק"ב (תרס"ר) לפ"ק.

לכבוד רבני גאוני ארץ, העומדים בפרץ, נטורי קרתא קדישא הרבנים הגדולים, שרפי קודש הלולים, ועל צבאם תרי צנתרי דרהבא הגאונים הגדולים מרגן ורבנן עטרת תפארת ישראל מר שמואל סאלאנמ⁽²⁾ יצ"ו ומר האד"ר⁽³⁾ יצ"ו, כולם אהובים כולם ברורים, מאירים ומזהירים, ידידי ה' וידידי נפשי יאירו וידיוהו לדור דורים, כיר"א.

שלמא עלייכו מלכי ידידי גאוני וצדיקי ארץ שליט"א ולשלום אין קץ. ישימו נא על לבם הטהור, כי במכתבי זה הנני עומד לפניכם בפיק ברכים, בידים וועדות, בלב נשבר, בדמע עיני מכאב נפשי ולבבי, עד כי חלילה יש לומר למה

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס ע"ט עמוד ט"ו. - מכתב הנוכחי הגיע אלינו מגנוי ירידנו הרבני הנגיד הנכבד מו"ה נתן שמואל כהנא ג"י. ישא ברכה מאת ד'.

(2) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס קי"א עמוד כ"א.

(3) כתבנו אודותיו בכר"ש קונטרס פ"ד עמוד י"ז.

לי חיים, שינתי נדרה מעיני ואין כח בירי לאחוז בקן קולמוסי לתאר לפנייה גודל צערי, ואם ה' לי באפשרות, כעוף הפורח הייתי בא בעצמי לפני הדרת גאונם ומבקש ומתחנן, נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, חוסו ורחמו רבותי על כבוד ה' ותורתו הקדושה, חוסו על כבוד אבותינו הקדושים זי"ע"א.

רבותי. מה אומר ומה אדבר, אין מלה בלשוני להציע יגוני, הנה את עיר מנוחת אבותי"ק אותי למושב לי⁴, בבטחוני בהשי"ת אשר בה אוכל לבלות ימי חיי זקנתי על התורה והעבודה במנוחה בלי מפריע, והן בעון השטן מרקד ויבא מלאך המשיחית הממונה על בתי האון (האישקולאס) ויפריע את מנוחתי, אוי ואבוי. לקול השמועה הרעה תסמר בשרי, כי השיגו פה ידיעה מהמנהל בתי הס' של הליאנסא שבירושלים ת"ו, כי בהשתדלותו לבקשת מחריבי קרתא קדישא ומפריע שלום עיר קודש ת"ו, מעשה שטן הצליח בידו, ונתקבלה בקשתו בהליאנסא, ובראש חודש אלול, תפתח הרעה (הנ"ל) בעיר מנוחת אבותי"ק ח"ו.

הבשורה הרעה הזאת, אשר הדנינה לבבות אנשי העיר אשר אותה הם מבקשים, האדיבה מאד את לבבי, דיכא לעפר נפשי, ולא ארע נוחה לנפשי, וראשי עלי כגלגל, קלני מראשי קלני מזרועי, וארכבותי דא לדא נקשן, ושאר כל הגוף לא פלט, עד כי לא נשאר בי כח מאנחה השוברת כל גופי החלש.

אוי לי כי באתי אל העיר הקדש הלזו לראות כבלע את הקודש, ותחת אשר קויתי שתבנה ותכונן על ידי בעה"י, ותהי להיפך, איככה אוכל וראיתי חורבן גדול כזה, ובמקום אשרי העם, איכה יועם, ובמקום ישמחו השמים, יקוננו מר כפלים, אוי לעינים שכך רואות.

מורי ורבותי, ברם לבבי אשר נמס בקרבי כמים, אניד לפני הדרת גאונם, כי חדל כח הנני, ולפניהם רק לפנייהם אנכי מגלה טפח מצערי, ורק את הדרת גאונם בחרתי, להיות לי ולעיר בתי אבותי"ק זי"ע למלאכים מושיעים בעת צרתינו, עת צרה היא ליעקב, ועליהם אטיל גודא רבה, ועליהם המצוה להתאמץ ולהתגבר יפה שעה אחת קודם, לקדם את פני הרעה אשר אויבינו ואוייבי קדושתנו ימתיקו סוד להשריש בקרבנו ח"ו.

ברגש אש קנאת ה' צבאות, וקנאת כבוד תורתנו הקדושה אשר רק היא חיינו ואורך ימינו, חזקו ואמצו ותנו כבוד לד' אלקי ישראל להציל את עיר בתי אבותינו מדרת שחת, ואנכי אין כחי אלא בפי להציע הדבר לפני כסא כתר⁵, ורק עליהם לשאת את העבודה הקדושה אשר לפנייהם היום, כי כחח"מ⁵ הרוואה את הנולד, רואה אנכי היום את מעמד ומצב הרע אשר יצמח מזה אם חלילה מעשה ידיהם תושי', ואין ביד יכלתי לתקן, כי אחרי אשר הגדתי ברבים והחרתי בהם, שאסתלק מהרבנות, ושאודיע ברבים כי לאשר יסדו להם אישקולא נגד רצוני, עזבתי את משרתי למען לא אהי' נותן יד לפושעים, וחשבתי שבזה ישובו מדרכם

(4) היא עיה"ק חברון, אשר סוף ימיו כיהן בה כרב ומו"ץ.

(5) רמז בזה על עצמו, כי אותיות חח"מ הוא נופריקון של שמו, וכך ה' רגיל לחתום

הרעה, הנה לדאבון לבי נודע לי, כי כבר העיזו מהם להגיד בחוצות כי האישקולא חביבה להם מרכנות שלי, ואנכי חזרתי, ואמרתי כי נחמתי מדברי הראשונים, (כי אז יהא נקל להם לעשות מנמתם חלילה), ולא כי אלא אנכי רבכם אשר קבלתם אותי מדעתכם, וכיד חזקה אמלך עליכם בדבר הנוגע לחיוק דת קרשינו בעצם הרוחני, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבי, רק לכבוד ה' ותורתו הקדושה, ולכבוד אבותינו הקדושים זי"ע, ולא אניח את הרשע לנעוץ צפורניו הסמאות במקום משכן צדק משכנות הרועים אבותינו הקדושים.

ובכל זאת לא שבו מדרכם הרע, ועשו במחשך מעשיהם עם הסרסור לעבירה, עד אשר השיגו את אשר יזמו, ירא ה' ויחוס על קדושת שמו ותורתו הקדושה, ויפיע רוח גבורה רוח קדושה לעורר רגש היהדות בלב כל יראי ה', ובפרט בלבבות גאוני וצדיקי דורינו שיחל"א, וכשופר ארים קולי לאמר מי לה' אלי. אנא רבותי, התאספו וקראו עצה, התכנסו כנסי' שהיא לשם שמים, לצאת למלחמת מצוה קנאת ה' צבאות ותורתו הקדושה שלא יתחלל ח"ו, עוצו עצה ועשו חיל בחכמה וגבורה, ואלקי אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב בעזרתכם, ויצליח חפצכם בידכם, ולא יתן המשחית לבא אל בתי אבותינו, וזכות אבותינו הקדושים תגן בעדכם, שתתגלגל זכות על ידי זכאים שכמותכם ירבו בישראל, להרים קרן התורה והעבודה, ולהרים קרן ישראל, ובדבר הזה תאריכו ימים ושנים, ויחד כולנו תחונה עינינו בשוב ה' את שיבת ציון כביאת משיחנו ב"ב.

כעתירת ידידם עוז ואוהבם מלב ונפש ומוקדם כרום ערכם ומשתחוה מול הדרת קדושתם ומצפה לישועת ה' כהרף עין ע"י יראוי וצדיקיו, כותב וחותם בדמעי עין במר תבכה בלב נשבר ונדכה,

הצב"י חיים חזקיא מדיני המכונה חח"מ ה"י

נאד של דמעות

על הלקח מאתנו

הרב הגאון מוה"ר יצחק גראס ז"ל

ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב

המקום ינחם את כל משפחתו הכבודה

יחד עם כל תלמידיו המרובים

וכל ירדיו ומעריציו המתאבלים עליו

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, אמן.

בדין שיור בחליצה

מהרב הגאון מוה"ר יהושע פינחס באמבאך ז"ל⁽¹⁾

אבד"ק אושפיץ

כ"ה. יום ד' ט"ו סבת תרע"ט לפ"ק פה"ק אושפיץ.

שפעת ברכות והצלחות לכבוד ידידי הרב המאוהב הגר"ה הר"ר ובקי
מו"ה יהושע נ"י טעללער מו"צ דק' בענדין יצ"ו.

אחדשה"ט. יקרת מכתב שאלתו הגיעני זה כשני שבועות, ומחמת צוק
העתים אשר בעוה"ר רבה השערורי' והפחד גדול, ה' ירחם על כללות ישראל,
נתאחזה תשובתי עד כה, ובוזה החלי.

ע"ד השאלה, שכת"ה ובית דינו סידרו חליצה לאחר, ובהגיע לאותו סדר
להזהיר היבמה שתכונן שבחליצה זו תהא מותרת להתנשא לכל גבר דתיצביין,
נזרק מפי כת"ה בלשון וארנאן, חוץ או נאך נישט צו א כהן. ואחר גמר הדבר עלה
ספק ומורד בלב כת"ה, כי אולי זה דומה לגט דפסול בו שיור, וא"כ כאן שאמר חוץ
פון א כהן, א"כ הוה שיור בחליצה. ואף שכונת כת"ה לא הי' לשייר בחליצה, רק
להודיע להאשה הדין שחלוצה אסורה לכהן, מ"מ אולי אין האשה יודעת זה, ולגבי
דידה הוה שיור ממש, שאין החליצה להתירה לכהן, ועכ"פ בכוננת החליצה הוה
שיור, ואפשר פוסל בזה. והדבר הוא שעת הרחק ועיגון, כי החולץ לא רצה תחלה
רק בקושי גדול, ואם נחמיר עליו להצריך חליצה עוד הפעם מי יודע אם יפעלו
אצלו. ואחר שעלה הספק הזה ברעיונו, פשפש ומצא בספר תוס' ביכורים נדפס
בווילנא הגהות לפתחי תשובה וכאר הישיב, ממו"צ אחד מוילנא, נסתפק בזה
הספק, ולא העלה דבר ברור, ושואל כת"ה חוות דעתי בזה.

(א) תשובה. הנה הספר תוס' ביכורים שהביא כת"ה לא ראיתי ולא שמעתי
עד כה, וניחויי אנן האיך לירייני' להאי דינא. והנה בעיקר הדבר נראה לענ"ד דגבי
חליצה לא שייך כלל האי דינא דשיור כאשר אבאר, דעיין בש"ס יבמות דף מ"ד
בהא דבית אחד בונה ואינו שני בתים, פריך הש"ס, ונייבם לחדא ונחלוץ
לחדא, ומשני אמר קרא אם לא יחפון, הא חפון ייבם, כל העולה לייבום עולה
לחליצה כל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה כו'. ולכאורה קשה, דהרי ביבמות
דף כ' קאמר שם, דחייבי כריתות אינו עולה לחליצה משום דאמר קרא אם לא
יחפון האיש לקחת, כל העולה לייבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה לייבום אינו
עולה לחליצה, ופריך אי הכי חייבי לאוין נמי, ומשני אמר קרא יבמתו, ומה ראית,

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ד' עמוד ט"ז. - תשובה זו הגיעה אלינו מאת
נכדו הרב אליהו קופפערמאן שליט"א רב דקהל ערת סאכאמשאב. הוד והדר פעלו וצדקתו
עומדת לעד.

מסתברא חייבי לאוין תפסי בהן קידושין חייבי כריתות אין תופסין בהן קידושין. ופירש"י, כיון דתפסי קידושין בחייבי לאוין ובדיעבד קנה, שייך בו לקחת, יעו"ש. וא"כ יקשה למ"ד ביבמות י"א, דבין הוא בין האחין אין חייבים לא על החלוצה ולא על הצרה כרת, א"כ אחד היבום אינה מחייבי כריתות ותפסי בהן קידושין, וא"כ לא שייך לפוטרה מכח כל שאינו עולה לחליצה, ואכתי נימא נייבם לחדא ונחלוץ לחדא. ואם נימא דהלשון בית אחד הוא כונה ואינו כונה שני בתים, משמע דהשני נפטרת גם מחליצה ומותרת לעלמא, כעין שכתבו תוס' שם לענין בית אחד חלוץ בו, דא"כ לא הו"ל לש"ס לומר הטעם דכל העולה ליבום עולה לחליצה.

והנראה לענ"ד, דבכוונה דקדקו חזו"ל לומר הא אם יחפון מייבם, והוא נגד לשון הכתוב, דעל הכתוב לא יחפון לקחת, הו"ל לומר הפיכו, הא אם חפץ יקח, ונקט לי' בלשון אחר, הא אם חפץ מייבם. ונראה דהיא בכוונה גדולה, דודאי חלוק הוא דין יבום מדין קידושין, דקידושין אינו רק מדעתה ורצונה, ויבום הוא אפי' בע"כ בין בשוגג בין במזיד, וגבי יבמה לא שייך כלל קידושין, וכמ"ש רש"י ביבמות ג"ב דאשת אח היא ורק יבום גומד בה מדין יבום ולא מדין קידושין, רק דבמקום שאין לה תפיסת קידושין, לא שייך יבום ג"כ, כיון שאינו יכול לקנותה, אבל עיקר הקפידא של התורה אם לא יחפון לקחת, אינו שלא ירצה לקדשה, רק שלא ירצה ליבמה מדין יבום, וע"ז אמרין כל העולה ליבום, דמועיל בה דין יבום, ולא מצד קידושין, ומהני אף בע"כ אם עולה לחליצה, אבל אם אינו עולה ליבום, כגון שכבר ייבם לאחת מהם ובית אחד כונה ואינו כונה שני בתים, וא"כ דין יבום לא שייך כלל בזה, אף דדין קידושין שייך בזה דאינו רק חייבי לאוין ומהני קידושין, מ"מ דין יבום לא שייך עוד, ואף בדיעבד לא מהני בה יבום, אינו עולה לחליצה, כן נראה ברור בפשטות הגמרא.

ומעתה לפ"ז נראה לענ"ד דלא שייך לומר בחליצה לפסול משום שיור כמו בגט, דודאי בגט לולי גזירת התורה דבעינן כריתות שלא ישייר דבר בגט, ה"י הדין נותן דנגד מה שהתנה אין הגט חל ועדיין אגודה בו באישות במקצת, א"כ הוה שיור גמור ושפיר אמרינן דהוה שיור ולא מהני כלל. אמנם כאן גבי חליצה, הנה כשמתנה שהחליצה תתיד לשוק חוץ מפלוני, א"כ נראה דנפקע הויקה לגמרי אף מפלוני ואינה צריכה חליצה עוד, דהרי כיון שהויקה נפקעת מן היבם לכ"ע ומותרת לגבי כ"ע, ואיך יוכל היבם ליבם אותה, ואף אם יבא עלי' לשם יבום, אינו קונה אותה כלל רק כשירצה לקדשה לשם קידושין, וא"כ כיון דשוב אינה עולה ליבום, ממילא אינה עולה לחליצה, ואינה צריכה חליצה עוד ונפקעת הויקה לגמרי אף לגבי פלוני אין כאן זיקת יבם כיון שאינה עולה ליבום ומותרת להנשא לפלוני ג"כ, וא"כ כיון שמכח תנאי שאמר חוץ מפלוני, מותרת לעלמא, א"כ אין כאן שיור כלל רק מכח דיבורו, אבל מצד הדין לא שייך בו שיור, וא"כ אינו מויק השיור כלל, וליכא למילף מידי מגט.

ודאי' לזה דבכה"ג אף דאם משייר לא מהני השיור אינו פוסל בו שיור, מהא דקאמר בש"ס קידושין דף ז' אמר רבא המקדש חצי אשה אינה מקודשת דאשה

אמר רחמנא ולא חצי אשה, ופריך הש"ס ותיפשוט קרושה בכולה, מי לא תימא האומר רגלה של זו עולה כולה עולה כו'. ולכאורה יש לתמוה דמה דמיון הוא זה, דבשלמא בהקדש אף אם נימא דלא פשטא קידושין בכולו, מ"מ עכ"פ מה שהקדיש רגלה של בהמה לעולה הוה עולה, לכך שייך לומר פשטה קידושין בכולה, משא"כ כאן בקידושי אשה דהמקדיש חצי אשה אינו מועיל, א"כ לא אמרינן דפשטה בכולה, דהרי תחלת הקדש אינו חל כלל, דהוה חצי אשה, וממילא לא פשטה בכולה. שוב ראיתי במקנה קידושין ז' שתמה כן, וביאר דקושית הש"ס דמנ"ל לפרש דאשה ולא חצי אשה, שמא הפשט דלעולם מהני משום דפשטה קידושין בכולה, יעיי"ש, וגם זה דוחק. ועוד דאכתי הרי יש היקש הוי' ליציאה, וכמו בנט לא מהני במגרש חצי אשה משום דהוה שויר, ה"ה באשה לא מהני להתקדש בחצי אשה משום שויר, כדקאמר ר' אבא בגיטין פ"ב, וכבר הקשה כן המקנה שם על רבא דקאמר הטעם מקרא דלא חצי אשה, ולא קאמר מקיש הוי' ליציאה, והביא ראי' מזה לדעת הרמב"ם דאיבעיא דר' אבא לא נפשט, יעו"ש. אבל כל זה אי לא דרשינן קרא דלא חצי אשה, אבל כיון שיש לנו קרא דאשה ולא חצי אשה, א"כ אמאי דחיק לפרש דמהני אף במקצת, ופשיט בכולה, אדרבה, נילף מגט דלא מהני בו שויר ולא נתפשט בכולו מה"ט וכנ"ל.

וע"כ נראה ראי' מזה, דכה"ג לא שייך לומר מקיש הוי' ליציאה, דדק לענין שויר מקשינן, כמו דבנט לא מהני שויר, ה"ה בקידושין לא מהני שויר, אבל היינו היכא דבאמת משייר, משא"כ היכא דמצד הדין אין שוירי' שויר, א"כ שוב הוה כמקדש כולו כיון דלא מהני שוירי', א"כ שפיר פריך הש"ס דכאן בקידושין אם אמרינן דמצד דיבורו בעצמו נתפשט בכולו אף שאינו רוצה, א"כ לא הוי שויר כלל, והוה ממש כמו בנט דאין בו שויר. וא"כ לפ"ז ממילא כאן בחליצה דיבור לא מהני כלל, דכל שמפקיע הויקה לגבי כולי עלמא, ממילא נפקעת הויקה אף לגבי פלוני ששייר, דהרי אינו עולה ליבום ואינו עולה לחליצה, וכיון דכבר נפקע הויקה, א"כ ממילא דאין כאן שויר, ושוב הוה חליצה מעליא, וז"ב לענ"ד.

ב) וקצת דאי' יש להביא לזה, מהא דבעי ר"א בגיטין (פ"ב ע"ב), בקידושין מהו, תיבעי לר"א תיבעי לרבנן, עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בגירושין דבעינן כריתות כו', בתר דבעי הדר פשטה, ויצאה והיתה מקיש הוי' ליציאה. וא"כ קשה אכתי תיבעי לי' בחליצה מהו, בין לר"א בין לרבנן. וע"כ ראי' מכאן לדברינו דבחליצה לא שייך האיבעיא כלל, דלא שייך בו שויר מעטם שכתבתי למעלה. אך יש לדחות, דלכך לא מיבעיא לי' בחליצה, דאפשר סובר ר"א כר"ל דחליצה מוטעת כשירה, ולא בעי כונה כלל, ולא שייך כלל הספק הזה.

אך יש להביא ראי' מדברי הסדר חליצה, שכתב שיאמרו להיבמה שתכוון ותדע כי בחליצה זו נפמרת ומותרת להתנסבא לכל גבר, והרי כתב הר"ן בגיטין פ' המגרש בשם הרמב"ן דאם לא כתב והרי את מותרת לכל אדם, קרוב הדבר שאף אם ניסת יוצא, אף שכתב רשאה ושלמאה למהך להתנסבא לכל גבר, משום דזה אינו רק לנישואין, והוה כמו דשייר חוץ מזנותיך, יעו"ש. וא"כ איך לא נזהר בעל

סדר חליצה גם בחליצה שלא לכתוב לשון דמשמע רק לנישואין ולא להיתר זנות, והרי הוה שיור חוץ מזנותיך. אמת כי באזהרה ליבם כתב שתהא היבמה מותרת לכל אדם בסתם, אבל הרי בעינן גם כוונת יבמה, ואמאי כתב בזה לשון נישואין, וע"כ דסובר דבחליצה לא מוזק כלל לשון שיור.

ואין לומר דסובר דביבמה לשוק כיון דכתיב בה הלאו בלשון לא תהי' אין בו איסור רק דרך קידושין, ולא בביאת זנות בלא קידושין, וא"כ אין כאן שום שיור לזנות, דגם קודם חליצה הי' מותר זנות בלא קידושין. זה אינו, דהרי כתב הרישב"א בקידושין ע"ח דלמ"ד אין קידושין תופסין ביבמה לשוק אוסר גם בזנות, ולא שייך בה הוי', ואף דקיי"ל דהוה ספיקא אי תפסי בה קידושין או לא, וא"כ יש לומר לענין שיור בזנות הוה ספק ספיקא, שמא שיור דזנות לא הוי שיור לפסול, ושמא זנות מותר ביבמה ולא הוי שיור. ואף דבמקום חזקת איסור לשוק קיימא, מ"מ כיון דספיקא דדינא הוא, אינו מדין חזקה, דבשביל החזקה לא ישתנה הדין, זה אינו, חדא דכאן עכ"פ כיון דמכח ספק תיאסר לזנות, א"כ שוב הוה בודאי שיור בגט, דהרי ספיקא דאורייתא לחומרא, וכל שמכח ספק נאסרה הוה ל' בודאי איסור, והוה שיור בודאי, וכמ"ש הר"ן בתשובה סימן קל"ו לענין אין מתירין את הנדר עד שיחול, וכן כתב בהדיא המשנה למלך בפ"ח מהל' גירושין הלכה י"א שם דמיון זה ממש, יעו"ש. ובפרט דעכ"פ מדרבנן ודאי אסור ביאה בלא קידושין, וא"כ ג"כ הוה שיור וכמ"ש הרב שעה"מ פ"ח מהל' גיטין שם, מובא דבריו לקמן איה"ש. ועוד יותר, דעכ"פ לכתחלה אין לנו לסמוך על ספק ספיקא בדבר שאפשר לתקן ולומר ג"כ לשון שלא יהא דוקא נישואין, וע"כ דבחליצה אינו מוזק שיור כלל מטעם שכתבתי למעלה.

אך יש לדחות, דכיון שכתב שם שיאמר להיבמה שתכוון שהיא נפטרת מן היבום בחליצה זו להתנסבא לכל גבר, א"כ מה שאמר שהיא נפטרת, הכוונה לגמרי, וכמו הרי את מותרת לכל אדם, וכתב הר"ן שם דצריך לומר אח"כ להתנסבא, כדי שלא יהי' הפירוש רק שתהי' פנוי' ולא נשואה, יעו"ש. וכן כאן במה שאמר נפטרת, היינו הכוונה שאינה זקוקה עוד ומותרת בזנות, ומפרש אח"כ בפירוש להתנסבא ג"כ, והוה בכלל שניהם כמו בגט שאומר שניהן, וכן במה שמסיים אח"כ ויכוונו שניהם להתירה, הוה כולל בין בזנות בין בנישואין, כן יש לדחות. אבל גם בלא ראי', נראה דברינו נכונים בעזה"י להלכה.

ג) והנה כל זה הוצרכתי להתלמד במקום אחר היכא שמשיר בפירוש חוץ מפלוני, דלענ"ד אינו מוזק בחליצה. אמנם בנידון דידן נראה, דאף אם יש מקום לומר דשיור פוסל גם בחליצה כמו בגט וקידושין, מ"מ כאן בנידון שלנו אינו פוסל כלל מכח כמה טעמים כאשר אבאר. דהנה זה ודאי דאם הי' פשוט לנו האיבעיא דר' אבא (בגיטין פ"ב), אי פוסל שיור בקידושין, או דוקא בגט דאיכא קרא דכריתות, וכן לר"א יש קרא להכשיר, והי' גפושט האיבעיא דבקידושין אינו פוסל שיור משום דליכא קרא, א"כ גם בחליצה ליכא קרא ואינו פוסל שיור, ורק משום דלא נפשט האיבעיא, דק בקידושין משום דבעינן ויצאה והיתה, ולרעת הרמב"ם

בה' אישות גם בקידושין לא נפשט וספיקא הוה, יעו"ש. ועכ"פ בחליצה אין לנו לפסול בודאי רק לומר דספיקא הוה, וא"כ לפי דעת הרמב"ם והרי"ף כפי מה שביאר הבית מאיר באהע"ז סימן קס"ט בשיטתם, דרק אם לא נתכוון כלל אז פוסל מה"ת, אבל אם נתכוון אחד מהם לכד, אף שלא נתכוונו שניהם, אינו פוסל מה"ת רק מדרבנן, יעו"ש. וא"כ אף אם נימא דגם בזה תיקנו כדאורייתא שצריך שלא יהא בו שיור כמו בלא נתכוונו שניהם רק לשיור, עכ"פ כון דגוף הדבר ספק הוא, א"כ מהדראי לומר כה"ג ספק דרבנן לקולא, ואף שהוא נגד חוקת איסור, הלא בספיקא דדינא לא אולינן בתר חזקה, ובפרט לפי מה שנשתמשו האחרונים בסברת הר"ש, דהיכא שמה"ת יצאה מחזקתה לא שייך לאוקמי אחזקה לגבי דרבנן, וכאן יצאה בודאי מחזקתה הראשונה מה"ת, ממילא גם בדרבנן לא שייך לאוקמי אחזקה. אך במק"א הארכתני שאין כן דעת הר"ש כלל.

אמנם עכ"ז כאן יש לומר דלא שייך חזקה כלל, דהרי אף דאין החליצה מועיל מה"ת, מ"מ הוה חליצה לפוסלה על האחין, ואף דזה אינו רק מדרבנן, מ"מ עכ"פ כיון דמן התורה כבר יצאה לגמרי מחזקתה, וגם מדרבנן אתרע החזקה ראשונה, דתחלה היתה מותרת לאחים, ועתה בחליצה נפסלה, וא"כ כיון דלא קיימא בחזקה קמייתא, שפיר אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וא"כ כיון דרק באזהרת יבמה אמר כן הדיין להאשה, אבל באזהרת היבם אדרבא אמר בפירוש שמותרת לכל אדם, א"כ שוב ליכא ספיקא רק בכוונת אחד מהם, והוה ספיקא דרבנן ולקולא. ולחוש שמא גם האיש נתכוון בפירוש שלא להתיר לכהן, זה אינו, דבודאי גם האשה לא כיוונה בפירוש לזה, רק משום דבאזהרת הדיין היא משיבה הן, הו"ל כאלו אמרה בפירוש, אבל ביבם לא שייך זה, דהא בתשובתו הן, היינו שמתירה לכל, וא"כ שפיר הוה ספיקא דרבנן לקולא.

(ד) אכן אף לשיטת התוס' יבמות, דנראה מדבריהם דאף בכוונת אחד מהם פסול מה"ת, וכמ"ש הבית מאיר שם, מ"מ נראה להכשיר כאן, דהנה בש"ס גימין דף פ"ה בהא דבעי שם הש"ס חוץ מזונותיך מהו, מי אמרינן בנישואין לא שייר, או דילמא הא שייר בביאה. ופשיט הש"ס מהא דקתני לאבא ולאביך כו' וכל מי שאין עליו תפיסת קידושין הרי זה גמ. ובמאי, אי בנישואין אבא ואביך בנישואין נינהו, אלא לאו בזנות, ולאבא ולאביך הוא דלא הוי שיור, הא לאחר הרי זה שיור כו', ופירש"י, לאבא ולאביך אין זה שיור, דבלא"ה אסורה להם בזנות, אבל לאחר הרי זה שיור, יעו"ש. ומזה כתב הב"ש באהע"ז סימן קל"ז דאף לפי המסקנא כאבא ואביך לא הוי שיור אף בזנות משום דבלא"ה אסורה להם. וראיתי באבני מילואים אהע"ז סימן קל"ז הקשה דא"כ איך תני במספא דמתניתין דבחיובי לאוין שיש להם תפיסת קידושין הוה שיור, והרי כיון דמיידי בזנות, א"כ גם בדירהו לא הוי שיור, דבלא"ה אסורה להם, ועל כן העלה דאף היכא דאסורה לו בלא"ה, כל שיש לו תפיסת קידושין הוה שיור, ורק באין לו תפיסת קידושין, שיור דזנות לא הוה שיור, יעו"ש באריכות דבריו.

והנה אם כי טעמו של הגאון ז"ל לא נתחוויר כל הצורך, אך אם נלך בדרכיו הי' מקום לומר טעם פשוט, דודאי עיקר איבעיא דגמרא אם שיור דזנות הוה שיור

הוא משום דבקרא כתיב ויצאה כו' והיתה לאיש אחר, א"כ קפידת התורה שלא ישאר בה שום דבר שלא תוכל להיות בה הוי' לאיש אחר, אבל כל שיוכל להיות בה הוי' לאיש אחר אינו פוסל, או דילמא דאף בזנות שפוסל בה לאיש אחר הוה שיוור, ומה דכתיב והיתה לאיש אחר, היינו דקפידת התורה שלא יפסלו אותה לאיש שיש לו בה הוי', אבל אם אינו פוסל לאיש שיש לו בה הוי', רק למי שאין לו בה הוי' כמו אבא ואבין, בזה אף שפוסל אותה בזנות מחמת אישות, אין זה שיוור, כן ה' מקום לומר לולי דברי רש"י ז"ל.

ובזה ה' מקום לתרץ מה שדקדקו הקדמונים הרשב"א ור"ן וריטב"א, במה דתני אלא אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דאמאי הוצרך לומר גרושה, דהרי עתה היא גרושה. וכתבו דנקט רבותא דאף אם היא גרושה מקורם. ואינו מובן, דמאי רבותא היא זו. אכן לדברינו אתי שפיר, דבאמת מתניתין מיירי בזנות, וא"כ הוי אסורה עליו בלא"ה, ואמאי הוה שיוורא, וע"כ צריך לומר דאף שאסורה עליו בלא זה, מ"מ כיון דע"י השיוור יש בו איסור אשת איש מוסיף על איסור גרושה, הוה שיוור, וא"כ הו"א דהיינו רק כשלא היתה גרושה מקודם ורק עתה נעשית גרושה, וא"כ כשמשייר לכהן, אדרבה הרי לכהן אינה גרושה, וחל עלי' איסור אשת איש, ולא איסור גרושה, ושפיר הוה שיוור, משא"כ כשהיתה גרושה מתחלה, א"כ הרי איסור אשת איש אין יכול לחול על איסור גרושה שחל תחלה, רק משום דהו"ל כולל, וזהו קודם גירושין, משא"כ עתה שנתגרשה ואינה אשת איש עוד לכל העולם רק לגבי כהן, א"כ ליכא כולל, ושוב אין איסור אשת איש חל עליו, וליכא רק איסור גרושה שכבר נאסרה בלא"ה, ושפיר לא הוי שיוור, לכך קמ"ל תנא דמתניתין דגם בזה חל איסור אשת איש לגבי כהן, דאף דעתה לא הוי כולל, מ"מ כיון שכבר חל בתחלה בעת שהי' כולל, א"כ עתה שנסתלק הכולל לא פקע איסור אשת איש, כמו בבא בבת אחת רחל, ולכך הוה שיוור, כן יש לומר בזה. וא"כ נשמע מזה, דהיכא דמשייר למי שיש לו תפיסת קידושין, אף אם משייר בזנות לבד ואסורה לו בלא"ה, מ"מ הוה שיוור, משום דמ"מ יש בו איסור נוסף באשת איש. אך זה שלא דברי רש"י, שכתב בהדיא מעם דלאבא ואבין לא חשוב שיוור בזנות, משום דאסורה לו בלא"ה, ולא משום דאין לו תפיסת קידושין. (שוב מצאתי בס' ררוש וחידוש להגאון מהרע"א ז"ל בגיטין פ"ה שם עמר על דברי רש"י אלו, דאמאי לא פירש משום דאין לו תפיסת קידושין לא הוי השיוור למי שיש לו בה הוי', יעו"ש).

אכן לענ"ד נראה שיצא לו לרש"י ז"ל דבר זה מסוגיא דגיטין שם, דבעי מיני' רב מד"ג חוץ מקידושי קמן מהו, מי אמדינן השתא מיהו לית ב' הוי' כו'. ולכאורה הלשון חוץ מקידושי קמן אינו מובן, דהו"ל לומר סתם חוץ מקמן מהו, דאף דאח"כ בעי חוץ מזנותיך מהו, וא"כ דוצה לומר דלא הוי שיוור רק במתנה על נישואין, מ"מ פשיטא דבאומד סתם חוץ מפלוני דהוה שיוור כמבואר במשנה רבזה הוה שיוור בין בזנות בין בנישואין, ורק כשאומד בפידוש חוץ מזנותיך תיבע"ל, משא"כ בסתם, ולקמן גבי חוץ מבעל אחותך לא נקט חוץ מקידושי בעל אחותך, ובכאן נקט בדקדוק חוץ מקידושי קמן, הלא דבר הוא. ולכן נראה דמכאן ה' לרש"י דא' דלצד

האיבעי' דחוץ מזנותיך הוה שיוור, באמת הוה שיוור אף אם משייר למי שאין לו קידושין, ורק בלאבא ואביך הטעם דלא הוי שיוור בזנות, משום דכבר אסורה לו בלא"ה, אבל היכא דלא אסורה לו בלא"ה, הוה שיוור בזנות, אף למי שאין לו בה קידושין, וא"כ לא שייך האיבעיא חוץ מקטן מהו, דהא בכלל זה הוה שיוור אף לזנות, וא"כ ניהו שאין לו בה הוי', עכ"פ הוה שיוור לזנות, דלקטן הרי מותרת, וע"י השיוור אסורה, וא"כ לא מצי למיבעיא סתם, כיון דגם זה מספקא ל' אי שיוור לזנות חשיב שיוור, ולצד זה ליכא ספק בקטן רק כשמפרש בהדיא חוץ מקידושי קטן, דבזה אין השיוור רק ע"י קידושין, מי אזלינן בתר השתא ולא הוי שיוור, או דאזלינן בתר שעה דאתי לכלל הוי', אבל כאן גבי חוץ מבעל אחותה, שפיר נקט סתם, דשם מצד זנות לא חשוב שיוור, דאסורה לו בלא"ה, ושפיר האיבעיא אף בסתם, ומה"ט הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' גיטין כשכתב דחוץ מקטן הוה שיוור ולא הוי גט, לא כתב חוץ מקידושי קטן, רק בסתם, דלא נוכל למעות לפרש דרק משום זנות הוה שיוור, דהרי גבי זנות כתב לקמן דהוה ספק, וכאן כתב דאינו גט, ע"כ רק משום דאתי לכלל הוי' הוא, ולכך כתב סתם, וזה נכון מאד, ונשמע כדברי רש"י ז"ל.

אך לפ"ז צריכין אנו לתרץ קושיית האבני מילואים, דא"כ אמאי בחייבי לאוין קתני במשנה דהוה שיוור, הרי כיון דמיירי בזנות וכבר אסורה לו בלא"ה, אמאי הוה שיוור. והנה הרב הגאון מהריא"ז בהנהגותיו לאבני מילואים כתב שם דלק"מ, דמתניתין לא מיירי כשפירש חוץ מזנותיך, רק דהוא אמר סתם, והש"ס לא קאמר בס"ד רק דכיון ראין לו קידושין בה ע"כ כונתו רק לזנות, אבל בחייבי לאוין שפיר הוה כונתו גם לנישואין, וא"כ שפיר הוה שיוור, יעו"ש. ולענ"ד כיוון האמת בפירוש דברי הש"ס, ואף דהש"ס מפיך מזה לאבא ואביך הוא דלא הוי שיוור, הא לאחר הוה שיוור, ואמאי לא קאמר דהמשנה קמ"ל זה דגבי אבא ואביך כיון דאין כונתו רק לזנות מה"ט לא הוה שיוור, וה"ה באחר, היינו משום דאם התנא רוצה להשמיענו דבזנות לא הוי שיוור, ה' לו לאשמעינן בפירוש גבי אחר, ולא באבא ואביך, רמזה לא נשמע רק היכא דאסורה לו בלא"ה, ולא באחר, וע"כ דבאחר הוה שיוור, כן נראה פירוש הגמרא.

ומה שהקשה שם דא"כ איך בעי חוץ מזנותיך, הרי לדעת הרמב"ם איסור זנות הוא מה"ט מלאו דלא תהי' קרשה, וא"כ אסורה בלא"ה, ומה הכריח כדברי האבני מילואים. זה אינו קושיא כלל, דהרי כתב המקנה בקידושין סימן כ"ו, דבהעראה לבר מודה הרמב"ם דאין בה לאו דלא תהי' קרשה, (וזה שלא כדברי תוס' גיטין מ"ב שכתבו דלאו דלא יהי' קרש עובר בתחלת ביאה יעו"ש), אך דברי המקנה בשיטת הרמב"ם (הוא), וגם כשאינה מכוונה עצמה לזנות רק שפיתה אותה באקראי, ליכא לאו זה יעו"ש, וא"כ שפיר הוה שיוור כה"ג. וגם יש לומר דאף כשפיתה לשם אישות הוה בכלל זנות כיון שהוא בלא קידושין, ובזה ליכא לאו דלא תהי' קרשה לכ"ע, וכמו בפלגש, וזה ברור ופשוט. וא"כ לפ"ז יצא לנו דאף בחייבי לאוין, כשאומר בפירוש חוץ מזנותיך, לא הוי שיוור כלל, כיון דלא שייך בענין תפיסת קידושין רק בהיתר הזנות, והרי כבר אסורה בלא"ה, ולא הוי שיוור. וראיתי להגאון מליסא בספרו תורת גיטין סימן קל"ז שכתב על דברי הב"ש הנ"ל דלכבו לא כן ידמה, דרק בס"ד הוה ס"ל דהשיוור הוא רק בענין היתר הביאה, וכיון

רבלא"ה אסורה לא הוי שויר, משא"כ אח"כ דבעי הש"ס חוץ מהפרת נדרים וחוץ מתרומתך, וא"כ סובר הש"ס דכל ריש נ"מ בענין אישות ראגורה ב' בדבר אחר הוה שויר, א"כ כ"ש כאן דחשוב שויר, דאף ראסורה בלא"ה, מ"מ נ"מ עתה דניתוסף עליו איסור אשת איש וחשוב שויר, יעיי"ש בדברי הגאון הנ"ל.

ולענ"ד במחכת"ה כי רב הוא, וכמה נפיש חילי' לחלוק על הב"ש, ובאמת דברי הב"ש מוכרחים, דהרי במשנה קטני סתם הרי את מותרת לכל אדם חוץ מאבא ואביו, וא"כ בע"כ נצטרך לפרש דהיינו כשמפרש בהריא חוץ מנישואי אבא ואביו ושאר עריות, אבל באומר סתם חוץ, שפיר הוה שויר עכ"פ לזנות, וכל כהאי מילתא לא הו"ל לתנא לסתום אלא לפרש. וגם הפוסקים סתמו דבריהם וכתבו דכה"ג ליכא שויר, ואין שום אחר מהם שיתנה דוקא במפרש חוץ מנישואי אבא ואביו, וע"כ דגם למסקנא באבא ואביו לא הוי שויר כיון ראסורה לו בלא"ה.

והדבר מבואר ג"כ בתוס' בהריא שם, שהקשו על דברי רש"י שפירש חוץ מתרומתך שלא תאכל בתרומה כשתנשא לכהן, והקשו דבל"ז תיאסר מכח גרושה, ואף כשמשמרת לביאה פסולה אסורה. ומעתה מאי קושיא, הרי מ"מ הוי שויר, דבלא זה לא ה' בה רק איסור גרושה, ועתה יש בה ג"כ איסור זרות, דלענין תרומה אינו קנין הכהן רק קנין המגרש, וא"כ הו"ל כקנינו של ישראל ויש בה לאו רורות, וא"כ שפיר הוה שויר ראישות והוה שויר לצר זה האיבעיא, וע"כ דגם לצד איבעיא זו היכא שאסורה לו בלא"ה לא חשוב שויר.

ובאמת אין הנידון דומה כלל להך איבעיא, דכאן גבי חוץ מהפרת נדרים ותרומה וכדומה, יש בזה שויר וגרעון בהוי' שני' שתנשא לשני ואינה נקנית לו לדברים אלו, וא"כ ע"י השויר הוה יהא גרעון בהוי' שני, משא"כ כיון דאין שום גרעון בהוי' שני' רק בעניני היתר הזנות, וכשאסורה לו בלא"ה לא הוי שויר. ואם אמר יאמר הגאון מליסא ז"ל דאדרבה ע"י סברא זו מתורץ קושיית התוס' על דרש"י דסובר דרש"י דלצד איבעיא זו אף היכא ראסורה בלא"ה חשוב שויר, זה אינו, דמכח קושיא זו של תוס' אין לדיוק, דיש לתרץ באופן אחר כמו שאבאר לקמן, ואדרבה מדלא תירצו התוס' כן ש"מ דלא ניהא להו בהכי. ועוד דע"כ גם לרש"י ליכא למימר הכי, דא"כ אדמיבעי לי' חוץ מתרומתך כו', הו"ל למיבעי חוץ מזנות דאבא ואביו אי הוה שויר כיון שיש בו ענין אישות או לא, וע"כ דבוה פשיטא דלא הוי שויר גם למסקנא במקום שאין אסורה יותר מבתחלה, ודברי הב"ש ברורים. דק עוד יותר אמינא, כמו שבררתי למעלה, דאף דחייבי לאוין שיש לו תפיסת קידושין מ"מ אם שייר בפירוש חוץ מזנות לא הוי שויר אף למסקנא, משום דבלא"ה אסורה בזנות מכח חייבי לאוין, וכן מוכח מדברי התוס' שהבאתי לעיל, והקשו על רש"י גבי חוץ מתרומתך דבלא זה אסורה בתרומה, אף דרשם השויר במי שיש לו תפיסת קידושין, מ"מ כיון דאין השויר בענין הקידושין רק בדבר אחר, דבלא זה אסורה, אף שניתוסף ג"כ איסור אחר, מ"מ לא הוי שויר וכנ"ל. ואל תשיבוני במ"ש דבעי שיהא השויר מגרע לגבי אחרים שהוא ע"י הוי' או בלא הוי', אבל אם אינו מגרע לאחרים כה"ג לא הוי שויר, דהרי התוס' פירשו גבי חוץ מתרומתך שהיא תאכל בתרומה גם אחר הגירושין, והרי שם אינו מגרע אחר הקנין דאחרים בשם דבר, יש לומר דגם בזה מגרע הוי' דאחרים, שאם יקדשה זר, אסורה מכח קידושי' לאכול

בתרומה, ועתה דעדיין קרוי' קנין כספו של הכהן ע"י השיור תאכל בתרומה, דהרי התנה שתהא קנין כספו של הכהן לאכילת תרומה. אך יש להקשות, דהרי אף לפי תנאו מ"מ אם תנשא בהיתר לזר שוב לא תאכל בתרומה, דכשניסת לאחר פקע תנאו, כדאמרינן גבי מגרש חוץ מפלוני וניסת לאחר ומת, פקע תנאו ומותרת לפלוני, דאמרינן הואיל ואינתק אינתק, וכבר הקשה בן האבני מילואים בסימן קל"ז על פירש"י, וכתב דלפירוש התוס' אתי שפיר. ולפי מה שכתבתי, גם לפירוש התוס' יוקשה, ויהא ראי' מזה דלא קיי"ל כמ"ד הואיל ואינתק אינתק, וכבר הארכתני בזה במקום אחר, ואקצר.

שוב ראיתי בחת"ס לגיטין פ"ה הביא בשם חכ"א להקשות דאמאי לא פירשו התוס' דבעי שיהא חזרת לבית אבי'. ותירץ דהיכא דאינו מגרע בהוי' דאחרים לא הוי שיור, יעו"ש. והוא כדברינו, ואקצר.

[ובדברינו שכתבנו למעלה לפרש הנמרא דחוץ מקידושי קטן, יש לפרש דברי רש"י שכתב חוץ מפלוני וקטן הוא, ודקדק בזה הנאון מהרע"א בתוס' רע"א על משניות, דאם אמר סתם חוץ מקטן אין האיסור כשהגדיל אח"כ, וא"כ לא שייך איבעיא דרבא, דאתי לכלל הוי', ולכך פירש"י שלא אמר חוץ מקטן, רק חוץ מפלוני, ואותו פלוני הי' קטן, דבזה אסור גם כשהגדיל, והוה שיור, יעו"ש. ובחידושי הרש"ש הניח בצ"ע, שיש לדמות לגדרים דאסורים אף כשהגדילו, יעו"ש. ולפמ"ש יש לומר דגם רש"י מודה לזה, דבאומר סתם חוץ מן הקטן, הכוונה על הקטן באותו שעה, אף כשיגדל, אבל כאן שאמר חוץ מקידושי קטן, א"כ בכה"ג אין איסור על הקידושין של גדול, ולכך צריך לפרש שאמר חוץ מקידושי פלוני והוא הי' קטן, והבן].

(ה) והנה עפ"ד אלו נתברר שצדקו דברי הרב שעה"מ ז"ל בפ"ה מהל' גירושין שם, שכתב להביא ראי' דגם היכא דאסורה מדרבנן לא הוי שיור כיון דבלא זה אסורה מדרבנן. וראייתו מהא דעכו"ם ועבד לא הוי שיור, אף דעכו"ם בבית ישראל, בית דין של שם הוא דגזרו עליו, ועבד בבית ישראל לדעת הרמב"ם אינו רק מדרבנן, ועכצ"ל דאף שאין איסורו רק מדרבנן וע"י השיור יהא איסור תורה, לא הוי שיור. ובאבני מילואים השני עליו דאין הדבר תלוי רק בתפיסת קידושין, יעו"ש. ועפ"ז נתחזקו דברי השעה"מ, דודאי עיקר הדבר תליא, אם אסורה היא בלא"ה לא הוי שיור, ואם אינה אסורה אף שאין לו תפיסת קידושין ולא הוי שיור לענין נישואין, מ"מ הוה שיור לענין זנות, וא"כ שפיר מוכח דאף באסורה מדרבנן לא הוי שיור. ומה שכתב האבנ"מ שם דדברי התוס' שם גבי חוץ מתרומתך הם כנגדו, תמהני מאוד, דאדרבה דברי התוס' הם מפורשים כדברי הרב שעה"מ, שהקשו על רש"י דהרי בלא זה אסורה בתרומה בנישואי לכהן שנתחללה בביאתו, ואף בלא בא עלי' הוה משתמרת לביאה פסולה ואינה אוכלת, ודוחק לומר כיון דאינה אסורה רק מדרבנן הוה שיור במה שאוסרה מן התורה. הרי שהתוס' חשבו זה לדוחק, [דאין לפרש דדוחק לפרש האיבעיא דש"ס בכה"ג, זה אינו, דמה דוחק הוא, הרי כיון דאמר סתם חוץ מתרומתך שלא תאכל בתרומה לכשתנשא לאחר, א"כ אף כשלא

יבא עלי' אסורה מה"ת, ושפיר הוה שיור, וע"כ דהתוס' חושבים לדוחק גוף הדבר לומר דכה"ג הוה שיור כמה שאסורה מה"ת, רק דס"ל להתוס' דגם בכה"ג לא הוי שיור וכדברי השעה"מ הנ"ל]. והגם דבאמת קושית התוס' על רש"י עצומה היא, ואין מקום מנוס לתרץ פירש"י, רק לסבול זה הדוחק שחשבו התוס', וס"ל לרש"י דכה"ג חשוב שיור, שמש"ייר שלא תאכל בתרומה אחר שתנשא בלא ביאה, דהוה שיור לענין דאורייתא, וא"כ יהא בזה מחלוקת בין רש"י לתוס'.

אבל אומר אני דאין רא' משיטת רש"י ז"ל, לפי מה דקיי"ל באע"ז סימן כ"ח דהמקדש באיסור הנאה דרבנן אינה מקודשת כשיש לאיסור עיקר מה"ת, והיינו בחד דרבנן, אבל בתרי דרבנן מקודשת מה"ת, וא"כ יש לומר גם לענין שיור כה"ג דהיבא שהוא חד דרבנן ויש לאיסור עיקר מה"ת, אז לא הוי שיור כיון דבלא"ה אסורה מדרבנן, אבל כשאין איסורו מדרבנן רק תרי דרבנן שפיר חשוב שיור מה"ת, וא"כ יש לומר דאף אם נימא רמשתמרת לביאה פסולה דאינה אוכלת מדרבנן חשוב כיש לו עיקר מה"ת, מ"מ נ"מ בתרי דרבנן, והוא לפי המבואר בש"ס יבמות דף ס"ו ע"א בהא ראלמנה לכה"ג עבדי מלוג אין אוכלים, ופריך הש"ס וליהוי כקנין שקנה קנין ואוכל, ומשני רבא אין מדאורייתא מיכל אכלה, ומדרבנן לא אכל כרי שתאמר אני איני אוכלת, עבדי אין אוכלים, וזנה היא אצלו ואתי לאפקה כו', וא"כ בכה"ג לענין עבדים דאין אוכלים הוא רק תרי דרבנן היבא דהוא רק משתמרת לביאה פסולה, והיבא שמש"ייר חוץ מתרומתך שלא תאכל בתרומה, א"כ מדאורייתא אינה אוכלת, וממילא גם עבדים אינם אוכלים מה"ת, דהו"ל כישאל וכהן שותפים שאינה אוכלת מכח חלקו של ישראל, וא"כ שפיר הוה שיור כה"ג, וא"כ שפיר פירש"י דנ"מ לכה"ג לענין עבדים, ואף דעבדים אינם תלויים באישות הבעל, מ"מ הרי חדא באינך תליא, ראם האשה קנין קספו של הכהן אוכלים עבדים בתרומה, וע"י השיור אינם קנין כספו, ואין עבדים אוכלים.

ובזה ידוקדקו דברי התוס' שכתבו ואף דמה"ת אוכלת כו', מ"מ דוחק לפרש כן, ואינו מובן, דמה סברת התוס' לחלוק אדיון זה וכפירש"י דס"ל דאף באסורה מדרבנן לא חשוב שיור, א"כ לא הוי לי' לכתוב דוחק לפרש כן, רק שדוחק לומר כן, ומזה יצא לו לבעל אבני מילואים דהתוס' מודים לסברא זו רק דדחיקא להו לפרש כן, ואם התוס' מודים לסברא זו, א"כ לא הו"ל לכתוב שדוחק לפרש כן, דמאי דוחק הוא, וגם א"כ לאיזה צורך הקרימו ואף במשתמרת לביאה פסולה אינה אוכלת ואע"ג דמה"ת אוכלת ואהני כו', ומשמע דבאו לסתור זה, והרי הם ס"ל באמת סברא זו לעיקר, רק דעיקר פירש"י נראה להם דוחק. אבל לדרכינו א"ש, דודאי ס"ל לתוס' דאף בכה"ג דאהני שאסורה מה"ת, מ"מ כיון שכבר אסורה מדרבנן אין זה שיור, ורק רמ"מ יש לומר דכאן עכ"פ יש נ"מ לענין עבדים, דאף דרכינא סובר שם ביבמות דמדאורייתא לא אכלי, וא"כ שוב לא הוי רק חד דרבנן, מ"מ כאן בעל האיבעיא הוא רבא דבעיא מיני' מר"נ, וא"כ רבא לשיטת' רסובר שם דמדאורייתא מיכל אכלי, שפיר הו"ל תרי דרבנן, ויש נ"מ בשיור, ועל זה כתבו דדוחק לפרש כן, דעיקר מה דקאמר חוץ מתרומתך יהא הנ"מ על עבדים, וגם זה

היא נקרא שיור, אף שאין הדבר נוגע להאשה רק להעבדים, כן יש לפרש כונת התוס', ורש"י סובל זה הדוחק, וא"כ אף אם נחזיק בפירוש האבני מילואים בדברי התוס', ג"כ אין רא' מדברי התוס' רק בחד דרבנן לא בתרי דרבנן וכנ"ל.

ובזה יש לתרץ גם מה שהקשה השע"מ שם מדברי רשב"א בגיטין פ"ה דכתב דגם במתנה על מנת שלא תנשא לפלוני תוך שלשים יום דחשוב עוקר דבר מה"ת, דאם תנשא לאחר' של נאסר וימות תוך שלשים יום לא נמצא מבטל מצות יבמין, דאף בתוך שלשים יום בלא זה אסורה משום הבחנה, מ"מ מה"ת היא מותרת והוה שיור מה"ת, הרי דאולינן בתר דאורייתא. ולמה שכתבתי א"ש, דהרי שם גבי הבחנה דלא שייך טעם הבחנה רק גזירה ארוסה אטו נשואה, ונשואה גופי' דרבנן, וא"כ הוה תרי דרבנן, וכה"ג שפיר חשוב עקירת דבר מה"ת. ובאמת שבדברי רשב"א אלו שם בלא זה יש להתיישב, דיש לומר כונתו דגבי יבמה כה"ג תאסר למי שנפלה לו ליבום אף אחר שלשים דהוה כיבמה שנאסרה והותרה דאסורה עולמית, דכל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עלי', אין לה היתר לעולם, ואף שהאיסור תלוי בזמן וממילא אתי, הרי התוס' בריש יבמות הקשו גם גבי נדה שתיאסר עולמית, ותיירצו דכיון דאינה אסורה ליבם יותר מלאחר הוה דרכי' נועם יעו"ש, אבל כאן דרך ליבמה אסורה תוך שלשים משום ערוה, שפיר אסורה עולמית, ורק אם כל יבמה לא תתיבם תוך שלשה חדשים מה"ת, שפיר קרינן בה כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה כו', ונכונים דברי רשב"א. רק דפשטות דברי הרשב"א לא משמע כן, ומשמע דאחר שלשים חוזרת להתירה.

ואולי יש לומר דהרשב"א שם אויל בשיטתו שכתב בפ"ק דיבמות דכה"ג שאין האיסור ליבם רק מחמת התנאי, אף שאסורה להתיבם, מ"מ חולצת, דדבר אחר גרם לה ליאסר, וא"כ יש לומר דגם לענין יבם עצמו לא חשוב כנאסרה בשעת נפילה, כיון דדבר אחר גרם לה וחוזרת להיתרה לאחר שלשים וכמובן, דהא בהא תליא, ולכך צריך לתרץ כתיורצו הנ"ל, דמיירי בארוסה דהוה תרי דרבנן וכנ"ל. והגם דמלשון הרשב"א אח"כ שהביא רא' מדלא מפרש ר"י בהדיא על מנת שלא תנשאי לאחר י"ב חודש, משמע דאין חילוק, וא"כ משמע ג"כ דאין חילוק בין ארוסה לנשואה, מ"מ יש לומר, כולי האי לפדש שלא תנשאי תוך שלשים בארוסה לא רצה להאריך כ"כ, כן יש לומר. ועוד יש לומר דודאי היכא דהאיסור שאסרו חכמים בתורת ודאי הוא, שפיר חשוב כדאורייתא, משא"כ היכא שהאיסור של חכמים הוא רק מכח ספק, כמו בהבחנה, דעצם הבחנה היא מדרבנן, והיא ג"כ מכח ספק שמא מעוברת, ובכה"ג לא חמור כדאורייתא, כיון שכל איסור מחמת ספק הוא, ואף דקאמר הש"ס ביבמות מ"א ע"ב אטו אם יבא אלי' ויאמר דלא מעברא מי משגחנין בי', דהא קטנה שאינה דאוי' לילד אסורה כו', וא"כ שוב איסורו מכח ודאי, מ"מ הרי קטנה היא רק משום גזירה דגדולה, וא"כ הו"ל שוב תרי דרבנן, ובדאי אין חמור כדאורייתא.

ובזה יש להצדיק דברי המהרי"ט בתשובה בראשונות סימן נ' שכתב שם דכה"ג שהאיסור רק מדרבנן לא חשוב אגודה בי' מה"ת, ותמה עליו השע"מ, ולמ"ש א"ש, דשם דהאיסור רק מכח חשש ספק שמא תעבור על התנאי, כה"ג לא חמור כדאורייתא. וגם דברי המל"מ ז"ל בפ"ח מה' גירושין שם שנראה מדבריו

דבמשייר דבר שתיאסר עליו עי"ז מדרבנן, לא חשוב אגודה ב' מה"ת, ותמה עליו השעה"מ. ולמ"ש דברי המל"מ ז"ל צודקים, דמיירי שם בדבר שאין איסורו רק מכח ספק, ובכה"ג אף דספק תורה הוא, מ"מ למ"ד דמה"ת אזלינן לקולא ורק מדרבנן אזלינן לחומרא, שפיר לא חשוב כדאורייתא לומר דלא הוי גט מה"ת, ובפרט היכא דממ"נ מותרת, וכמ"ש המל"מ שם.

ובאמת שבלא זה יש לתרץ דברי המל"מ ומהרי"ט מקושית השעה"מ, לפי מה שכתב הלח"מ בהל' מעילה לתרץ שיטת הרמב"ם ז"ל דיש חילוק בין היכא דאיסור דרבנן וגזירתם קדם לדאורייתא, בזה שפיר מועיל לדאורייתא, אבל היכא שבאים כאחת לדון עליהם, בזה אינו מועיל דרבנן לדאורייתא, וא"כ ודאי במשנתנו כשמשיר חוץ מעכו"ם ועבד, כיון שכבר אסרו חכ"ל עבד בבת ישראל, וכן בעכו"ם, א"כ לא חשוב שיור כלל אף מדאורייתא, דבעת שאנו דנין על הדאורייתא, כבר קדם האיסור של חכ"ל, משא"כ בדינו של המל"מ והמהרי"ט שהוא בהיפך, שמתנה עליו דבר שתיאסר עי"ז מדרבנן ואגודה ב', א"כ הרי האיסור בא ע"י התנאי ותרצה לבטל עי"ז הגט שמחמת התנאי אסורה מדרבנן, א"כ אתה דן על דרבנן ודאורייתא כאחת, שפיר אין כח באיסור זה לבטל את הדאורייתא שקדם לו, וז"ב ונכון. באופן שזכינו לבאר דצדקו דברי השעה"מ בראייתו דהיכא שאסורה בלא זה מדרבנן לא חשוב שיור כלל וכנ"ל.

(ו) ואחר שבידרנו כל זה, אשובה לנידון דידן. הנה קיי"ל כמ"ד דספק הוא אם קידושין תופסין ביבמה לשוק או לא, ולכאורה אם נימא דקידושין תופסין ביבמה לשוק, לא שייך כלל שיור בחליצה, דמאי שייר, הרי לענין קידושין אין כאן שיור כלל, דגם תחלה קודם השיור ואחר השיור תופסין בה קידושין, וא"כ לענין קידושין אין כאן שיור כלל, ורק דיש לומר דמ"מ יש כאן שיור בהיתר הנישואין או בזנות לאיש אחר, דבלא שיור מותרת, וע"י השיור אסורה ולא גרע מחוץ מזנותיך, וא"כ נראה דהיינו רק היכא שאינה אסורה עליו בלא"ה, אבל בנידון דידן שמשיר חוץ מכהן, הרי בלא זה אסורה לכהן מדרבנן, דחליצה אסורה לכהן, וא"כ לא מיבעי אם נימא דמאי דצריך כוונה הוא רק מדרבנן, וא"כ גם השיור אינו פוסל רק מדרבנן, וממילא כאן דבלא זה אסורה מדרבנן מכח חליצה לכהן אין כאן שיור כלל, רק אף אם נימא דמדאורייתא בעי כוונה ופוסל שיור מה"ת, מ"מ כיון דאסורה מדרבנן לא הוי שיור אף מה"ת, וכדברי הרב שעה"מ ז"ל הנ"ל, ובשגם דיש לומר דאף אם נימא דאזלינן בתר דאורייתא, היינו אם האיסור דרבנן אין לו אסמכתא מה"ת, אבל כשיש להם אסמכתא מה"ת חמור איסורו מפי, וכעין שכתבו הקדמונים דכה"ג רצו חכ"ל שיהא לו דין תורה ממש, ועיין בפמ"ג או"ח סימן קנ"ט בפתיחה שם באריכות מזה, דכה"ג שהוא אסמכתא מעליא, הוה ד"ת ממש וחמור משאר איסור שהוא מצד גזירה יעו"ש, וא"כ בחליצה לכהן, כיון דאסמכניהו אקרא דואשה לרבות חלוצה כמבואר בש"ס קידושין ע"ח, לכך חמור כדאורייתא. ובזה יש לתרץ קושית הרמב"ן שהביא הה"מ פ"ח מהל' יבום הלכה ב' בהא דספיקא חלוצה אסורה לכהן רק אם כנס אין מוציאין ממנו, ואמאי לא יהא מותר לכתחלה דספק דרבנן לקולא, יעו"ש. ולמ"ש מתורץ, דכאן יש לו אסמכתא בתורה לא אמרינן ספק דרבנן לקולא כמ"ש הפמ"ג בסימן קנ"ט שם, ורק דהקילו עכ"פ

שאם כנס אינו מוציא, וא"כ כיון דבכה"ג חשוב כדאורייתא, שפיר יש לומר דלא הוי שויר כלל בדבר שבלא זה אסורה לו מדרבנן, ומצד שויר הוי' אין כאן, דבלא זה תפסו קידושין, וא"כ לא נשאר לך לחוש רק למ"ד דתופסין בה קידושין, ושפיר יש כאן שויר לענין תפיסת קידושין, וכאן לא שייך לומר סברת המל"מ ז"ל בפ"ח מהל' גירושין הנ"ל דכל שאסור מחמת ספק הוה כודאי, וא"כ כיון דמספק"ל הוה כודאי לא תפסו בה קידושין, דהרי כאן קיי"ל דצדיקה גט מספק, וא"כ יש כאן תפיסת קידושין מספק והוה שויר, אבל א"כ יש לנו ספק ספיקא מעליא שמא אין שויר פוסל כלל בחליצה, וכמו שכתבנו למעלה דיותר מספק לא הוה, ואף אם תמצא לומר דפוסל שויר כמו בגט, מ"מ שמא הלכה דאין קידושין תופסין, וא"כ לא שייך שויר לענין הוי' דקידושין רק לענין היתר הביאה, וא"כ בחלוצה לכהן דבלא זה אסורה מדרבנן לא הוי שויר, כמו בעכו"ם ועבד השנוי במשנה דאין איסורו רק מדרבנן וכנ"ל, וכיון שיש כאן ס"ס, מותר אף במקום חזקה וכנ"ל, ובפרט דיש כאן צירוף שלש ספיקות, שמא הלכה כדעת הרמב"ם כפי שביאר הבית מאיר בשיטתו, דכוונת שניהם לא בעינן מה"ת, וא"כ בכוונת שויר של אחד מהם אינו פוסל מה"ת, והיכא שיש שלש ספיקות מהני גם במקום חזקה כמ"ש הש"ך ביור"ד סימן ק"י, ואף דאכתי נשאר איסור דרבנן, הרי כיון שיש שלש ספיקות לענין דאורייתא ולענין דרבנן, שוב סגי בשני ספיקות לבד אף נגד חזקה וכמ"ש במק"א, וכ"כ בתשובות נו"ב דהוא כמו שלש ספיקות בדאורייתא, והו"ל כהך דספק נמלחו עם דגים טמאים דהוה ס"ס מעליא וכדברי הש"ך בסימן ק"י הנ"ל, וא"כ בנ"ד שפיר מותר לכל הצדדים.

(ז) ויש לומר עוד יותר, דאף אם נחזיק כשיטת האבני מילואים דגם היכא דאסורה לו חשוב שויר, אמנם נראה דהיינו לצד האיבעיא דחוץ מזנותיך הוה שויר ולא בעינן שויר דהוי', אבל לצד האיבעיא דלא הוי שויר כיון דלא שייך בנישואין, א"כ פשיטא דביבמה לשוק למ"ד אין קידושין תופסין לא שייך כאן שויר דהוי', א"כ כודאי אינו פוסל בו שויר, ואין לומר דגם למ"ד דבשויר דנות לא הוי שויר, אין הטעם משום דשויר לא הוי רק כשמשויר בהוי', רק עיקר הטעם דע"י שויר בזנות לא הוי שויר, משום דאפשר דמנסבא לי', וכעין דקאמר שם לענין חוץ מקידושי שטר אפשר דמקדשא לי' בכסף כו', וכן במשויר זנות, אפשר דרך נישואין, אמנם באותם דלא שייך בהם סברא זו, שפיר גם שויר דהיתר ביאה חשוב שויר, וא"כ ביבמה לשוק דשויר בה היתר ביאה בין בנישואין בין בזנות, שפיר הוה שויר, דלא שייך אפשר דמנסבא לי', שהרי שויר גם היתר הנישואין, זה אינו, דא"כ איך פשוט הש"ס דבזנות הוה שויר, מהא דאבא ואביך לא הוי שויר, היכא דמי, אי בנישואין בני נישואין נינהו, אלא לאו בזנות הא לאחר הוה שויר, וכתבתי לעיל הפירוש דקושית הש"ס, דאין לפרש דלכך לאבא ולאביך לא הוי שויר, משום דאין תופסין בה קידושין, והוה רק זנות ולא הוי שויר, דא"כ הו"ל לתנא דמשנה לאשמעינן בשאר אנשים, דבזנות לא הוי שויר, דלא נשמע זה מאבא ואביך דאסורה להם בלא"ה, ומעתה קשה, הרי אדרבה אבא ואביך צריך לאשמעינן, דהוי אמינא דבשאר אנשים לא הוי זנות שויר, משום דאפשר מינסבא לי', משא"כ

באבא ואביך דלא שייך כלל גיטואין שפיר הוה שויר, קמ"ל דגם בזה לא הוי שויר, וכיון דלא שייך בה גיטואין הכוונה על זנות ולא הוי שויר, וע"כ דעיקר הסברה דזנות לא הוי שויר, הוא משום דכתיב ויצאה והיתה דבעינן שהשויר יהא בענין הוי', ואין לחלק בין אבא ואביך לשארי אנשים, וא"כ ממילא ביבמה לשוק למ"ד דקידושין תופסין, שוב לא שייך בה שויר, דההיתר לגיטואין ג"כ לא חשוב שויר, כיון דאין השויר בענין הוי' רק בענין היתר, וא"כ אין לך לחוש רק למ"ד קידושין תופסין ביבמה לשוק, ושוב הוה ס"ס שמא אין קידושין תופסין, וא"כ אין כאן שויר בענין הוי', ואף אם קידושין תופסין, שמא אינו פוסל בחליצה שויר כלל, ואכתי הוה לי' ס"ס מעליא, רק דיש לומר דזה לא חשוב ס"ס, כיון דנגד הספק שמא אין קידושין תופסין, יש ג"כ ספק שמא גם שויר דזנות חשוב שויר, וא"כ גם ביבמה שייך שויר, וא"כ ספק הראשון בסל מכח ס"ס, ואינו ספק שקול שיהא ראוי לצרפו לס"ס, וכמ"ש תוס' כתובות דף מ' גבי ספק אונס ספק רצון יעו"ש, וגם בכתובות מ' ע"ב בד"ה אי למיתב לה, ובדברי השב שמעתתא מה שפירש דבריהם.

אך כבר הארכתי בזה בתשובה אחת לענין ס"ת, והראיתי כמה ראיות מדברי הראשונים, דהיכא שהספיקות מענין אחד, כה"ג מצרפין גם ספק שאינו שקול לס"ס, דאמרינן סמוך מיעוטא לפלגא, והארכתי שם בזה. וגם יש לחלק, דרק בספק במציאות שהספיקות נולדו על ענין זה, ובזה שייך לומר דהרוב מכריע שם, הלא א"כ כשיש נגד הספק הראשון רוב להיפך, א"כ הו"ל כאלו הרוב מכריע שכן הוא כודאי, ולא נשאר עוד ספק כלל, ואינו מצטרף לס"ס, משא"כ היכא שהס"ס הוא בדינא, וכל ספק לבדו יש לו נפקותא במק"א שאין עלי' ס"ס לבטל, וא"כ גם עתה שיש שני צדדים לבטל, עכ"פ לא תוכל לומר דשני צדדים אלו יבטלו הספק לגמרי, דהרי אכתי נשאר הספק במקום שאין בו ס"ס, וכה"ג אין הס"ס מכריע בתורת ודאי, ונשאר הספק עכ"פ בעולם, וכן כתבתי בתשובה אחת בדיני בכור, וא"כ שפיר ראוי להצטרף לס"ס אף שאינו ספק השקול, וא"כ כאן עיקר הס"ס הוא רק בדינא, ובכה"ג מצטרף אף שאינו שקול, כן יש לומר בזה.

ועכ"פ כיון שבכרתי בעזה"י דהעיקר כמו שנראה מרש"י ותוס', דכה"ג לא חשוב שויר דזנות שויר אף באסורה רק מדרבנן, ושוב לא הוי שויר, וא"כ הס"ס מעליא כמ"ש באות הקדום, ושפיר יש להתיר כנ"ד. והנה אחר שהעליתי כל זה, אתא לידי בשאלה ש"ע הקטנים מדרפוס וילנא, וראיתי בס' תוס' ביכורים שגם הוא באות ב' סוף ס"ח עמד בזה לענין ח"ל בחליצה אי הוה שויר למ"ד אין קידושין תופסין, יעו"ש, אבל לא העיר מכל מ"ש, ובעזה"י מ"ש נכון הוא.

(ח) עוד נראה לענ"ד בענין זה, הנה החכם צבי ז"ל (סי' א') תמה על חליצת מומר, דאמאי לא ניהוש דארעתי דנפשי' עבד, וכמו בכתובת גט דנכרי יעו"ש. והנה הבית מאיר כתב, דקושיתו רק לדעת התוס', דנראה מדבריהם דאף בכוונת אחד מהם פסול מה"ת, שפיר יש לחוש דארעתא דנפשי' עבד, אבל אם אין הפסול מה"ת, וסגי בכוונת אחד מהם, לא קשה כלל, דבכה"ג לא חשו חכמים דארעתא דנפשי' עבד, יעו"ש. ולענ"ד נראה דבר חדש, הנה כגוף הדבר שהוכיחו מדברי התוס' שהקשו גבי חרש וחרשת וקמן דליפסול בלא"ה משום שאין להם כוונה,

ומבואר דכוונה פוסל מה"ת, לכאורה הי' מקום לומר דגם התוס' מודים בזה"ז דלא מיפסל מה"ת, דבאמת גוף הדבר דחליצה צריך כוונה, ולא אמרינן סתם לחליצה קיימא, כתב החכם צבי שם, משום דמצות יבום קודם וקרובה לביאה טפי, לכך לא אמרינן סתם לחליצה קיימא. ולפ"ז לכאורה באותם שאסורים ליבם, וחולצת ולא מיבמת, א"כ סתמא לחליצה קיימא ולא יצטרך כוונה, א"כ קושית התוס' ג"כ לא קשה, רצריך קרא כה"ג דסתם לשמה קאי, וע"כ מוכח מדברי התוס' דגם בכה"ג לא אמרינן סתם לשמה קאי, וע"כ צריך לומר כמו שכתבו תוס' בזבחים (ב' ע"ב ד"ה סתם), דעכ"פ לאו להתגרש בנט זה קאי, ה"ה בזה, אף דסתם לחליצה עומדת, מ"מ סתמא לאו לחליצה זו עכשיו עומדת ולכך בעי כוונה. אך לפ"ז הי' מקום לומר, דזה רק קודם שאמרו חכמים דאף בלא כוונה הוה חליצה פסולה לפוסלה על האחים, שפיר לא אמרינן סתמא לחליצה זו קיימא, אבל אחר שאמרו חכמים דבלא כוונה הוה עכ"פ חליצה ופוסלת על האחים, א"כ הרי החליצה מגרע כחה מבתחלה שאוסרת על היבום ועל האחים וגם תצטרך אח"כ חיזור על כל האחים כדין חליצה פסולה, א"כ שוב ראוי לומר דסתמא לחליצה זו עומדת שלא יגרע כחם, ושוב כשר מה"ת, ורק חכמים הוא דפסלו בסתם, והתוס' שהקשו על קרא דאמר ואמרה דבלא זה חרש פסול מה"ת דאינו בר כוונה, והיינו מה"ת לא הוי חליצה פסולה בלא כוונה, ושפיר לא אמרינן סתם לשמה קאי, אבל לבתר שאמרו חזו"ל דהוה עכ"פ חליצה לפסול וצריכה חיזור, שפיר כשר מה"ת.

אך נראה דזה טעות, דהרי עכ"פ סוף סוף אף אם נימא דסתמא כשר לפי שעומדת לחליצה עתה, מ"מ הרי מדרבנן פסול בלא כוונה, וא"כ אף אם נימא דסתמא לשמה קאי, הורע כחם בחליצה זו שפוסלת וצריכה חיזור, וא"כ שוב אין שום טעם לומר דסתמא לחליצה זו עומדת, ושפיר פסול שוב מה"ת דלא אמרינן סתמא לשמה קאי, אך זה היכא דגם אם נאמר סתמא לשמה קאי אינו כשר מדרבנן שכבר פסול מה"ת, משא"כ היכא דאם נימא סתמא לשמה קאי כשר מדרבנן, א"כ שפיר אמרינן אחר גזירת חכמים דהוה חליצה פסולה בלא כוונה ופוסלת על האחים, א"כ מה"ת סתמא לשמה קאי עכשיו בחליצה זו, וא"כ בחליצת מומר שמכוון בפירוש לחלוץ, ורק דנאמן דאדעת' דנפשי' עביר והוה כסתם, אם נאמר דסתם כשר מה"ת לא אמרינן אדעת' דנפשי' עביר אף מדרבנן כמ"ש הב"מ, א"כ שפיר אמרינן דבתר תקנת חכמים, שוב סתם לחליצה זו קאי וכשר מה"ת, ולא אמרינן דאדעת' דנפשי' עביר, וזה נכון מאוד בתירוץ קושית החכם צבי ז"ל.

והנה כי כן יש לומר גם בזה, דהיכא שמכוון לחליצה, אף שאינו מכוון בפירוש להתיר לכל אדם, מ"מ בזה אם סתם לשמה קאי שתהא מותרת לכל אדם, שוב לא אסרו חכמים, ורק בלא כיוון כלל הוא שאסרו חכמים ולא בכה"ג, וא"כ ממילא בכה"ג כשמכוונים לחליצה לעקור הזיקה, שוב סתמא עומדת לשמה להיות נותר לכל אדם, דאל"כ יהא החליצה פסולה וכשר בין מה"ת בין מדרבנן, וא"כ אף אם נימא דכשואמרים בפירוש שלא להתירה לכל אדם פסול, אבל בסתם כשר, וא"כ גם כאן ודאי אין לחוש שהאיש או האשה כיוונו בפירוש בשעת חליצה שלא להתירה לכהן, דעל מה יכוונו זה, הרי לא הזהיר אותם הריין רק לכוון לפטור להיות

ניתרת ממנו, ורק שהודיע להם הדין שלכהן אסורה, אבל א"צ לכוון ע"ז בשעת חליצה, וא"כ ודאי לא כיוונו רק בסתם בשעת חליצה להיות מותרת בחליצה, ורק דיש לחוש כיון דאמרו להם שלכהן אסורה, דא"כ לא כיוונו להיות מותרת לכהן והוה כסתם, וא"כ הרי בכח"ג כשר בסתם לבר.

ובאמת נראה בלא זה, דמה שהאריך הרב מהר"ם בסדר חליצה שלו באזהרות ליכס ויבמה מענין היתר נישואין, הוא רק לפרש להם ענין החליצה שידעו מה הם עושים ועל מה הם מכוונים, אבל אחד שהודיע להם הענין, שוב בשעת חליצה ממש א"צ רק כוונה סתמית לשם חליצה וסגי בהכי. תדע, דהרי בסוף, קודם מעשה החליצה ממש, לא כתב רק לכוון לשם חליצה, ואם הי' כל כוונות אלו מעכבים בשעת מעשה, הי' לו להזהיר עכשיו תוך כרי דיבור לחליצה ממש, שיכוונו אלו הכוונות, דאחר כרי דיבור שמא ישכחו כל זה, בפרט אנשים פשוטים אחר כמה וכמה אזהרות שהוסיפו עליהם בשב ואל תעשה, בקל ישכחו את העיקר ויזכרו את הטפל, והי' לו לומר אזהרה זו תוך כרי דיבור לחליצה, ועכצ"ל דבשעת חליצה ממש א"צ רק כוונה סתמית לחליצה, דסתמא לשמה קאי, אחר שכבר יודעים ענין החליצה מה הוא, וא"כ ודאי לא כיוונו יותר בשעת חליצה רק לפטור בחליצה זו וסגי בהכי, וממילא לא מזיק מה שאמר להם הדיין תחלה שאסורה לכהן, כי לא הי' לו כוונה מיוחדת על דעת שלא להתירה לכהן, וסתמא כל שכיוונו לחליצה להיות נפקע הויקה, סגי בהכי, וכן הרמב"ם בהל' חליצה לא כתב רק שיכוונו לשם חליצה ולעשות מעשים אלו לשמן, הרי דכשר בסתם, דאמרינן סתמא לשמן קאי, והרב מהר"ם שהאריך בזה לפרשם ענין חליצה, אבל אין קפידא, דבסתם סגי וכנ"ל, ולכן כיון דאח"כ בשעת חליצה כיוונו לשם חליצה, סגי בהכי, ואף אם הי' אומרים תחלה שלא להיות מותר לכהן, ואח"כ אמר סתם שיהא לשם חליצה, כשר כמו בגט, דרק כשגירשה ואמר חוץ, אז צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה, אבל כשעדיין לא נתן בידה ואמר חוץ מפלוני, ואח"כ בשעת הגט אמר סתם הרי את מותרת לכל אדם, סגי בהכי, וא"כ גם כאן בשעת עצם החליצה הי' כוונה לחליצה, וסגי בהכי, והכי כתב הרמב"ן יבמות לתרץ קושית התוס' גבי חרש וחרשת, דגבי חליצה סגי בכוונה קלושא יעו"ש, וכן הביאו דבריו הרשב"א ושא"ר פוסקים, וא"כ כ"ש בכוונה כהך ממש דכשר, וא"כ ליכא למיחש כלל דבהאי עובדא שנשאלנו עליו, דכשר מכח כמה טעמים, ורק שעיקר הדבר כתבתי למעלה באות א', דאף שיוור בפירוש אינו פוסל בחליצה, וא"כ עכ"פ כנ"ד יש לסמוך על כל היתדים אלו, ודו"ק היטב.

(ט) והנה לכאורה יש להקשות על דברינו באות א', דהיכא דדיבור שלו אינו מועיל מצד הדין, לא הוי שיוור כלל, והבאתי רא' מקידושין ז'. לכאורה דברי התוס' בנישין פ"ה סותרים לזה, שפירשו האיבעיא דחוץ מתרומתך, דהיינו שעדיין תאכל בתרומה, ולכאורה הרי כאן אין דיבורו יכול להועיל, דהאך תאכל בתרומה אם היא מגורשת, וא"כ חוינן דאף במקום שאין דיבורו מועיל, מ"מ הוה שיוור. שוב דאיתי בפנ"י גיטין שם, כתב בדעת רש"י שלא רצה לפרש כן, משום דבכח"ג אינו פוסל בחוץ משום דהוה כמפליג בדברים, והתוס' ס"ל דרק בתנאי שייך לומר

מפליג, ולא בחוץ, יעו"ש. ולענ"ד יותר ה' לומר דכה"ג שאין דיבורו מועיל, א"כ לא הוי שיור וכמ"ש, ועב"פ מוכח לכאורה מדברי התוס' דלית להו סברא זו. אך יש לומר דבאמת גם שם מועיל דיבורו שתאכל בתרומה, כיון דתחלה היתה קנין כספו של הכהן, ואף דע"י הגירושין נקנית לעצמה, מ"מ שייר בה שיהא לו קנין כסף להאכילה בתרומה, וא"כ אף שיש לעצמה ג"כ קנין בה, מ"מ אוכלת בתרומה, והו"ל כקנינו שקנה קנין דאוכל, וכמו שביאר האבנ"מ בתשובותיו, דכל ארוסה שאוכלת בתרומה אף דלא קנה אותה לגמרי, מ"מ הוה כקנין שקנה קנין, יעו"ש. וג"כ יהא דינה כקנין שקנה קנין דאוכלת בתרומה, ושפיר ה' מהני דיבורו ולכך הוה שיור.

אך יש להקשות לפמ"ש לעיל אות ד' [ד"ה שוב] בשם החת"ס, דאינו מוין כשיור מה שהוא בגמ', רק אם יבוא עי"ז גרעון לאיש אחר שרוצה לישא אותה או לבא עלי', וא"כ כאן אינו מוין דיבורו לאיש אחר שישא אותה, דאין לומר שיהא לו גירעון בקידושין שלו דאינו קונה אותה לגמרי שעדיין תאכל בתרומה מחמת קנין כסף של הכהן, זה אינו, דהרי עב"פ גם להמקריש השני יש לו חלק בה, וא"כ הו"ל כעבד של שני שותפין שאינו אוכל בתרומה מפני חלקו של חירות, וכמ"ש האבנ"מ שם, וא"כ כיון דדיבורו לא יגרע אם תנשא לאחר, ורק כל זמן שלא ניסת מהני השיור שתאכל בתרומה, וכה"ג אין השיור מוין כלל וכנ"ל.

אך נראה דגם אח"כ יהא גירעון בקידושי שני, ראכתי מיקרי קנין כספו של הכהן, ומצד חלק הכהן הנקנה לו, היתה מותרת בתרומה, ורק שאיסור רכוב עלי' מפני חלק המקדש שהוא זר, והו"ל כשני שותפים בה, וא"כ כיון דחלק אחד מותר בתרומה, ורק שא"א לאכול מפני חלק השני, וכמו חצי עבד וחצי ב"ח, ואף אם יאכל לא ילקה דהרי צד אחד מותר בו, וכשלוקין גם צד השני לוקה, כפרט באינו אוכל רק כזית תרומה הרי אין האיסור בכל הכזית, ולכך בכה"ג חשוב שיור וגרעון בחלק המקדש, ואף דהתוס' השיגו על פירש"י, וס"ל דכיון דבלא"ה אסורה מבח גרושה לא חשוב שיור, היינו שם דאין גרעון לחלק המקדש, דגם מצדו אסורה, משא"כ כאן יש בו גרעון ממש, דאכתי יש לכהן קנין בה להאכילה, ורק שאינה יכולה לאכול מפני חלק המקדש, ושפיר הוה שיור, כן נראה ברעת התוס'. וברעת התוס' יש לומר באמת, דסובר דכה"ג לא הוי שיור כיון דלחלק המקדש לא יגיע גרעון, דבלא זה אינה יכולה לאכול וכנ"ל, וא"כ דיבורו אינו מועיל, לא חשוב שיור וכנ"ל, ונמצאו דברינו עולים לכל השיטות, כן נראה בזה.

סיומא דפסקא, דמצד עיקר הדין נראה לענ"ד דבחליצה אינו פוסל שום שיור, אף במשייר לאדם שאין בו איסור אחר, ועב"פ בנידון השאלה שהוא משייר חליצה לכהן, יש כמה וכמה התירים, ובפרט שלא ה' כוונה ושיור בשעת חליצה ממש, רק הרבה קודם לו, ובשעת חליצה אמרינן סתם כוונה לחליצה, וראי כשר בלי פקפוק כלל, כן נראה לענ"ד בעז"ה שהחליצה כשירה. ומחמת שאני טרוד מאוד, ההכרח לקצר.

והנני בזה ירדו רושת"ה באהבה,

הק' יושע פינחס באמבאך האב"ד פה הנ"ל

בענין יבום וחליצה בקטנה

פנחס הירשפרונג

ראש ועד הרבנים

מאנטריאל

(מה שכתבתי להרב הגאון המובהק מוה"ר משה ראזען ז"ל בעמח"ס נזר הקודש)

(א) בספרו נזר הקודש בנדה דף ל"ב ע"א, הקשה כ"ג על דברי רש"י (ר"ה איש), איך כתב אלא מה טעם אין מיבמין ויגדלו יחד, וכתב כ"ג שמשמע מדברי רש"י שגם האשה היא קטנה. ובאמת חירוש לי על כ"ג, שלא ציין למה דאמרינן ביבמות דף קי"א ע"ב, דמקשה הגמרא לימא מתניתין דלא כר"מ, ומשני הגמרא דקטן הבא על קטנה לא אמר ר"מ, והוא מטעם קטן אוכל נבלות. ובאמת יש להבין עפ"י זה דברי רש"י ביבמות ס"א ע"ב, קטן וקטנה, ופירש"י או קטן או קטנה, ע"ש, ולכאורה מה כוונתו בזה, וע"כ כוונתו כנ"ל דבקטן שבא על הקטנה בודאי מותר כנ"ל. רק דמאד קשה לי על הנ"ל, מהא דחולין דף י"א ע"א לענין דאולינן בתר רובא כגון קטן וקטנה, ומציין רש"י ז"ל ריבם קטן שבא על יבמה קטנה, ויוקשה לפי"ז דאמאי מציין רש"י ריבם קטן שבא על הקטנה, הלא גם בזה מורה ר"מ דמותר.

ובאמת הקשיתי בהא ראמר הש"ס בקידושין דף י"ח ע"ב, ושזין שמוכרה אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט, והקשיתי איך משכחת לה למכור חלוצה, הא הרינן דאין הקטנה חולצת משום ראיש כתיב בפרשה, ומדחלצה, בודאי גדולה היא, ובגדולה לא משכחת לה דהאב מוכרה. ואין לומר דאתיא למ"ד דקטנה חולצת, דהא הכא אמר, משום רבי אליעזר אמרו ושזין שמוכרין, וביבמות דף ס"א ע"ב איתא, קטנה מתייבמת ואינה חולצת דברי רבי אליעזר, הרי דלר"א קטנה אינה חולצת, וא"כ איך משכחת לה מכירה בקטנה.

וחכ"א רצה לתרץ עפ"י דהתוס' בבכורות דף כ' וביבמות דף ק"ה דחליצת קטנה אינה חליצה רק מדרבנן אבל מן התורה הוי חליצה, וא"כ משכחת לה בקטנה דמה"ת הוי חליצה, ואמרתי לו, כי טעה בזה, דמבואר ביבמות דף כ"ד ע"א דחלוצה דאסורה לכהן הדיוט הוי מדרבנן, ומן התורה מותרת, וא"כ איך נאמר דמתניתין מיירי עפ"י דיני תורה, הלא מדיני התורה חלוצה מותרת לו. (אמנם בתוס' ישנים ביבמות דף מ"ד ע"א כתבו וחירשו, דלר"ע דאמר שם דאחות חלוצה הוי מן התורה, כן חלוצה דאסורה לכהן הדיוט הוי מן התורה, והארכתני בזה).

וחשבתי לתרץ עפ"י דברי האור חדש בקידושין דף ג' בתוס' ד"ה ואין דבר אחר כורתה, שכתב להסתפק לפי דברי הסמ"ג המובא בכ"מ פרק ב' מהל' עבדים הלכה ד' דבברכה צריך להשלים אחר היובל, איך הדין באמה העבר' שיוצאה בסימנים אם בברכה קורם הבאת סימנים, אם צריכה להשלים. וכתב שם דאולי י"ל דצריכה להשלים אחר הבאת סימנים, וא"כ משכחת לה שפיר, שנמכרה בקטנותה, וברחה וחלצה, ואח"כ צריכה להשלים בעת גדולתה. אך דבר זה תמוה, מב"מ דף

י"ב וגישין דף ס"ה, רפריך הגמרא האי שפחה היכי משכחת לה, אי דאייתה שתי שערות מאי בעי גבי, ואי ס"ד דצריכה להשלים בגדלותה, הול"ל בכה"ג. ובאמת נוכל לומר דרך בעבר עברי דנמכר כגניבתו או צריך להשלים, אבל באמה העברי שאבי' מכרה, ומה לה בזה, לא תתחייב להשלים, ומה גם כיון דאחר שיוצאה בסימנים לא נמכרת יותר, לכן אינה מחויבת להשלים, משא"כ עבר עברי, דאחר היובל יוכל למכור את עצמו מחדש, ועיין בתוס' ערכין דף כ"ט ד"ה התם.

(ב) עוד הערה קטנה, בספרו נור הקודש בנדה דף כ"ח, האריך כ"ג לענין בל תאחר בחטאת העוף, וחידוש לי על כ"ג שלא ציין לרש"י בנדה דף ט"ו ע"ב בהמעשה דהטילה נפל לבור, שכתב בפירושו, שיכולה לאחר קרבנה כל זמן שתראה.

בענין שכח להזכיר של יו"ט חוזר לראש

יוסף יעקב געללער

מגיד שיעור במתיבתא רקהל ערת יראים
ברוקלין, ניו יארק

במס' ברכות מ"ט ע"ב, אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל, טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפלה מחזירין אותו, בברכת המזון אין מחזירין אותו, אמר לי' רב אידי בר אבין לרב עמרם מאי שנא תפלה ומ"ש בהמ"ז וכו', תפלה רחובה היא מחזירין אותו, ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו, אלא מעתה שבתות ויו"ט דלא סגי דלא אכיל הכי נמי דאי טעי הדר, אמר לי' אין, דאמר רב שילא אמר רב טעה חוזר לראש.

ובתוד"ה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, בא"ד, ותימה ראמרין בסוכה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל חוץ מלילה הראשונה דילף ט"ו ט"ו מחג המצות, וי"ל דה"פ שאינו צריך לאכול בסוכה אם לא ירצה, אבל בשביל יו"ט צריך לאכול, עכ"ד. מבואר מדברי התוס' דאיכא חיובא לאכול ביו"ט, ומש"ה אם טעה בבהמ"ז חוזר. אבל בסוכה דף כ"ז. בתוד"ה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, כתבו רהא דאמרין כאן אם טעה חוזר, היינו דוקא כלילי יו"ט הראשון של פסח ושל חג דאז לא סגי דלא אכיל פת, אבל בשאר ימי יו"ט דאפשר בכישרא ופירי, אם טעה אין צריך לחזור.

ונראה לכאור כמה פליגי הני תרי תוס', דתוס' רמס' ברכות ס"ל דגם אם שכח יעלה ויבא ביום דיו"ט ראשון של פסח ושל חג חוזר, ותוס' במס' סוכה ס"ל דרק אם שכח כלילה חוזר. ותחלה נבאר מהו חיובא דפת דהני יומי, דהנהגה התוס' שם בברכות הביאו שיטת ר"ת דס"ל דיכולים לצאת סעודה שלישית בשבת במני תרגימא, וצ"ב מאי שנא מאידך תרי סעודות דצריכי דוקא פת, ושמעתי מהגאון ר' בנימין פאלער שליט"א דהא דבעי ג' סעודות בשבת יליף מדרכתי בתורה ג"פ

יום, והוא דמחויב לאכול פת בשבת הוא מדין כבוד ועונג כמבואר בהשמשות
לתשובות רע"א לסי' א', וא"כ במה שאוכל פת פעם אחת כלילה ופעם אחת ביום
יצא ידי חובת כבוד ועונג, אבל חיוב סעודה יוצא בכל מילי דמקרי סעודה,
וכמבואר בזה כמה שיטות בשו"ע אור"ח סי' רצ"א סעיף ה'.

ומעתה יש לעיין בהאי חיוב אכילת פת משום כבוד ועונג, האם זה דין מיוחד
דחייב לאכול פת, או דע"י אכילת פת מתקיים מצות עונג, אבל אין כאן חיוב מיוחד
לאכול פת, אלא דהוי היכי תמצא לקיים מצות עונג. ונראה דדבר זה מבואר
באחרונים, עי' בשו"ע סי' רע"ג סעיף ד' יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו
אוכל עמהם ואע"ג דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמהם כיון
דהאי בפה"ג הוא חוב לקידוש כקידוש היום דמי ויכול להוציאם אע"פ שאינו נהנה.
ועי"ש בט"ז סק"ג בא"ד שהקשה, א"כ כל הג' סעודות בשבת שהם חיוב יברך
להוציא אחרים בברכת המוציא אע"פ שאינו נהנה עמהם, ותירץ דלא קראו חוב
בזה אלא בקידוש עצמו שעיקרו נתקנה שלא בשביל הנאה אלא מצוה עליו כשאר
מצות, וכן ברכת השופר שהתקיעה עצמה מצוה ואין שם הנאה כלל, ע"כ מוציא
אחרים, משא"כ ברכת המוציא בסעודת שבת, אף שהם חוב, מ"מ אין החוב עליו
משום מצוה, אלא כדי שיהנה מסעודת שבת, ואין לזו המצוה עצמה חוב, דהא אם
נהנה במה שמתענה א"צ לאכול, וכ"כ המג"א בסי' קס"ז ס"ק מ"א, והביא ראי'
מהא דמצטער פטור לאכול. הרי מבואר מדבריהם דחיוב פת בשבת אינו חיוב
בעצם, רק היכי תמצא לקיים מצות עונג, ואם מתענה במה שמתענה, יכול לקיים
חיובו ע"י תענית, נמצא דאין חיוב לאכול דוקא פת.

אבל שם בט"ז ס"ק י"ז תירץ באופן אחר, דכיון שעיקר אכילת ארם הוא פת
אין שייך בזה אכילת מצוה, דהא גם בחול הוא אוכל פת, משא"כ במצה ויין דקדוש
שיש עכשיו שינוי, עכ"ד. הרי מבואר מדברי הט"ז, דבעצם איכא חיוב פת, אלא
משום דנראה כברכת הנהנין לא אמרינן כאן אם יצא מוציא.

וכהג"ל חקר בספר ברכת שמואל כחיוב פת דליל ראשון דסוכות, האם איכא
חיוב לאכול פת דוקא כמו ליל ראשון דפסח דאיכא חיוב לאכול דוקא כזית מצה,
או דע"י אכילת הפת מקיים מצות ישיבת סוכה, אבל אין כאן חיוב מיוחד לאכול
פת, רק דהוי היכי תמצא לקיים מצות ישיבת סוכה. וגם דבר זה מבואר באחרונים,
דהפמ"ג כתב שם על המג"א הנ"ל דבליל א' דסוכות דחייב לאכול פת, אמרינן אם
יצא מוציא, משמע דס"ל דבליל א' דחג איכא חיוב לאכול דוקא פת כמו ליל א'
דפסח, אבל בספר נהר שלום שם כתב, דבליל א' דסוכות ליכא דין אם יצא מוציא,
דאכילת פת הוי רק היכי תמצא לקיים מצות ישיבת סוכה.

ועי' באור"ח סי' תרל"ט סעיף ה', ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית, וכתב
הרמ"א, וכל זה דוקא בשאר ימים או לילות של סוכה, אבל לילה הראשונה צריך
לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדים, ועי' עוד ברמ"א סי' תר"מ סעיף ד'
דמצטער כליל ראשונה חייב בסוכה, והביאור הוא כנ"ל, דהרמ"א ס"ל דבליל א'
דחג איכא חיוב מצד עצמו לאכול פת כמו ליל א' דפסח, וצריך לאכול דוקא בסוכה,
ולכן אף אם ירדו גשמים, ואף אם מצטער, חייב לאכול בסוכה, אבל המחבר ס"ל

רהחויב פת הוא רק היכי תמצוי לקיים מצות ישיבת סוכה, ולכן אם מצטער או שירדו גשמים פטרו מלאכול פת, דתלוי הוא בדיני ישיבת סוכה.

ולפי"ז י"ל דבין תוס' דברכות ובין תוס' בסוכה ס"ל דהחויב לאכול פת בליל א' דחג, הוי חויב לאכול פת בעצם, ומש"ה כיון דלא סגי דלא אכיל אם טעה חוזר, אבל ביום, דחויב פת הוי משום עונג וכמבואר ברמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט הט"ו, דגם ביו"ט איכא חויב עונג, דכתב כשם שמצוה לכבד השבת ולענגה כך כל ימים טובים, בזה י"ל דפליגי, דתוס' בדברכות ס"ל דמשום עונג איכא חויב לאכול דוקא פת, ולכן אם טעה חוזר, אבל תוס' בסוכה ס"ל דהוי רק היכי תמצוי לקיים מצות עונג ואינו חויב בעצם, ולכן לא אמרינן בי' אם טעה חוזר.

או די"ל דהתוס' בסוכה ס"ל כמ"ש הרא"ש בסי' כ"ג בשם רבינו יהודה דחויב פת ביו"ט הוא משום שמחה, ועיקר אכילה הוא לחם, וביאר במעדני יו"ט שם אות ז', והא דאמרינן אין שמחה אלא בבשר, כלומר דבשר הוי שמחה אבל ודאי דפת בעי בהדי', כדמסיק דעיקר אכילה הוא לחם, מבואר דחויב פת הוא משום שמחה ואינו חויב בעצם, אלא דעל ידו איכא קיום מצות שמחה בבשר, ולכן אם טעה אין מחזירין אותו, משום דליכא חויב בעצם.

עולת שבת בשבתו

שופטים

בהפטרה. כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם ד' ומאספכם אלקי ישראל (ישעי' נ"א). וקשה למה כפל הענין, ויש לומר הכוונה, כי בני אדם הרצים יהי' אחד משני פנים, או יהי' רורפים, או נרדפים. על זה אמר, כי לא בחפזון תצאו, לרדוף אחרי האויבים, כי הולך לפניכם ד', וד' הוא הנלחם לכם, ועוד אמר, ובמנוסה לא תלכו, לירא מן הרודפים אחריכם, ולמה, כי מאספכם אלקי ישראל, והמאסף הוא ההולך באחרונה, כמו שמצינו בשבט דן שהי' מאסף לכל המחנות, א"כ כיון שמאספכם אלקי ישראל, שוב לא תיראו, כי הוא המושיע אתכם מכל רודפיהם.

(הנאון מזה"ר אליהו בעל שם אבד"ק ווירמייזא וצ"ל)

כי תצא

לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו' לו משפט הבכורה. נ"ל ליתן טעם לשבח ולמתק הדברים, דמאיזה טעם וסברא ירצה לבכר את בן האהובה שאינו בכור, ואת בן השנואה יעשה פשוט. ועוד, לאיזה צורך סיים הקרא, לו משפט הבכורה, הלא די הי' כמה שאמר לתת לו פי שנים.

(1) כן כתב בספרו רנת דודים על שיר השירים, עה"פ משכני אחריו נרוצה.

וי"ל עפ"י מה דקיי"ל בא"ח סי' נ"ה סעיף יו"ד, אם נער אחד נולד בכ"ט אדר ראשון בשנה מעוברת, ונער אחד נולד באדר שני באחד בו, ושנת י"ג שלהם אינה מעוברת, אז אותו נער שנולד בכ"ט אדר ראשון צריך להמתין עד כ"ט אדר בשנת י"ג להיות בן י"ג שנה, ואותו נער שנולד אחריו באחד באדר שני, יהי' בן י"ג שנה תיכף בהגיע יום ראשון באדר של שנת י"ג, ע"כ. הרי דמצינו לפעמים לענין חינוך בר מצוה, דנעשה הצעיר בר מצוה קודם הבכור, ואולי לזה כיוון הכתוב, דאילו מתרמי כהאי נווה, שכן השנואה נולד לו בכ"ט באדר ראשון בשנת מעוברת, ובן האהובה נולד לו באחד באדר שני, דהצעיר היינו בן האהובה נעשה בר מצוה קודם הבכור (דהיינו בן השנואה), ובשכיל כך ידעה נמי לבכרו לענין בכור לנחלה, לזה אמר, לא יוכל לבכר את בן האהובה, והיינו לענין לתת לו פי שנים, לו משפט הבכורה, אבל לענין בר מצוה, יוכל לבכר, ובאמת נעשה הצעיר בר מצוה קודם הבכור.

(הגאון מוה"ר דוד אופנהיים אבד"ק נ"ש ופראג זצ"ל²)

כי תבא

והי' כי תבוא אל הארץ וגו' וירשתה וישבת בה. י"ל שהיא אזהרה דרך מוסר שלא ידלג אדם תיכף אל הנסתר. וזהו, והי' כי תבוא אל הארץ, אחרי כי תבוא אל הארץ העליונה, וירשתה וישבת בה, בתורתך ובמעשים הטובים, אז, ולקחת מראשית כל פרי האדמה, ממובחר הפנימיות.

(הגאון מוה"ר שלמה זלמן עמריך ראב"ד ק"ק פראג זצ"ל³)

נצבים

מי יעלה לנו השמימה. כתב הבעל הטורים, דהר"ת של ד' תיבות הללו, הם אותיות מיל"ה, והסופי תיבות הם אותיות הוי"ה כסדרן, (ומקורו בתיקוני זוהר, תקונא ע', דף קל"א ע"א). ומבואר בספרים, דהענין הוא לרמוז על מה שכתב האריז"ל בליקוטי תורה, דעל ידי מצות מילה ממתיקים מדת הדין ומתהפכת למדת הרחמים, על כן נרמז כאן אותיות שם הוי"ה כסדרן, כי שם זה מורה על רחמים גמורים. ויש להוסיף עפ"י רמז במקרא, דאיתא במדרש שוחר טוב על תהלים (מומור מ"ז) עה"פ עלה אלקים בתרועה, דכיון שתוקעים בשופר הקב"ה עולה והופך מדת הדין למדת הרחמים. ובספה"ק קדושת לוי לראש השנה (בר"ה עלה אלקים בתרועה) כתב, ששם אלקים המורה על מדת הדין יש לו עלי' בשעת תקיעת שופר ומתהפך לרחמים. ולפי"ז יש לומר כוונה זו גם בפסוק הנ"ל, דתיבת לנ"ו בגימטריא פ"ו כמספר שם אלקים, וזהו, מי יעלה לנ"ו השמימה, הרומז על מצות מילה כנ"ל, יעלה לנ"ו השמימה, שיעלה את מדת הדין ויתהפך למדת הרחמים.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

(2) הועתק מספרו יד דוד עה"ת (כת"י ירושלים, מספר 47843).

(3) הועתק מכת"י ק"ק.

וילך

ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים. ויל"ד הלא כבר אמרו רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, וא"כ יפלא הדבר, אחרי אשר יכיר האדם את ערכו ויודה כי החטא היא סבת העונש, כאומרו על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, למה מגיע לו אח"כ העונש של הסתרת פנים. אמנם י"ל, דנדוע אומרים ז"ל (שבת דף ק"ה ע"ב) כך אומנתו של היצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז, נמצא שאם כבר הגיע האדם עד כדי כך שעובד עבודה זרה, בודאי נשתרש כבר בחטאים קודם לכן, רק מחמת שהם חטאים קטנים בערך עבירה החמורה של עבודה זרה, לכן אין האדם משים לבו לזה בעת שבא לשוב בתשובה שלימה, אבל לאמיתו של דבר, אותם החטאים הקלים בעיני בני אדם, שהסית היצה"ר את האדם תחלה להכשילו בהם, הן הן הסיבה שנתפתה אח"כ לעבוד עבודה זרה רח"ל, אמנם בעת שעולה על לבו לשוב בכל נפשו אל ד', לא יזכור רק את העון החמור של עבודת אלילים, ובפרט שהוא האחרון בזמן, אבל לא ידע ולא יבין, כי שורש החטא הנורא הזה, הוא מה שנלכד כבר בחטאים אחרים לפני זה.

לפי"ז יבואר היטב כוונת הפסוק, דכשאומר האדם על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, הרי מתוודה רק על עון עבודת אלילים, כאומרו כי אין אלקי בקרבי, אבל אינו שם על לבו לשוב על עוונות הראשונים אשר הביאו אותו לידי חטא עבודה זרה, לזה אמר הקב"ה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה מקודם, והביאו אותו לידי כך, עד כי פנה אל אלהים אחרים, וע"י שירגיש האדם הסתרת פנים אף אחר שישב על חטא עבודה זרה, יתבונן היטב בשורש הדבר שהביא אותו לידי כך, וישוב בתשובה שלימה על אותן העוונות ג"כ. (הגאון מוה"ר אברהם תאומים אבד"ק בוששמש זצ"ל⁴)

שבת שובה

בהפסדה. שובה ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעוניך. הכוונה, דעל ידי שעברת על עונות במזיד, בא נמי מכשול לידך בשוגג, כי לולא שאתה פתחת תחלה פתח חטאת, לא הי' תקלה בא על ירך, דכל חוטא שוגג נמשך על ידי העוונות מזיד שעשה, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי י"ט) גם בלא דעת נפש לא טוב, ואם לא הי' חוטא במזיד לא הי' תקלה בא על ידו, דכל שכן הוא מבהמתן של צדיקים שאין הקב"ה מביא תקלה על ידו, וכמה דאת אמר. (שמואל-א', ב') רגלי חסידיו ישמור. וזהו, כי כשלת בעוניך, דעל ידי עוניך במזיד, באת נמי לידי מכשול שוגג, ועל כן שובה, כדי שלא תכשל יותר.

(הגאון מוה"ר מיכאל בכרך ראבד"ק פראג זצ"ל⁵)

4) הובא בשמו בספר כרם שלמה (פרעמיסלא תרס"א) בדף ע"ח, ששמע דבר זה מפ"ק באחד מדרשותיו לשבת תשובה.

5) הועתק מכת"י ק.

מכתבים אל המערכת

ב"ה. יום ג' לסדר זאת חקת התורה ה'תשנ"ו לפ"ג פה ניו יארק יע"א.

שלום וכל מוב סלה אל כבוד מערכת כרם שלמה.

אחדשה"ם לנכון. יש לי כמה הערות על דברי הראשונים בפירושיהם על הש"ס, ואקוה שתכנסו אותם בכרמכם.

(א) במס' מועד קמן דף ד' ע"א, אמר רב אילעא א"ר יוחנן גזירה מי נשמים אמו מי קילון וכו', וקמילני בדר' זירא. ובפי' רבינו חננאל שנדפס על הגליון כתב, רב אשי אמר מי נשמים גופייהו כשפוסק הממר אתי לדי מי קילון וכו', ר' יוחנן אית לי דר' זירא וכו'. ולכאורה אין לזה מובן לפי שיטת הנמרא, ועיי"ש ברש"י שכתב בהריא, דר' יוחנן אסר אפילו דלא אתיא לדי מי קילון לית לי דר' זירא דלא גזר, עיי"ש.

(ב) במס' כתובות דף ע' ע"ב, אמר ר' אשי במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים, הני דברי קטנים היכי דמי וכו'. ובפי' תוס' רי"ד שנדפס שם על הגליון כתב, אמר ר' אשי במספקת לדברים קטנים ואינה מספקת לדברים גדולים, הני דברים גדולים היכי דמי וכו'. והוא להיפך מהמבואר בנמרא, וכל המפרשים פירשו דברי הנמרא לפי נוסחא שלנו בנמרא, וצ"ע.

(ג) במס' כתובות דף פ"ט ע"א, בפי' תוס' רי"ד שנדפס על הגליון כתב, פי' פרוכבול מפורש במס' נישין וכו' שמוסר שמרותיו לכ"ד שיגבו חובו מהמלוה כ"ז שיתבענו דהשתא לא קרינן ב' לא יגוש שאינו תובע כלום אלא מב"ד תובע. ולכאורה לענ"ד יש כאן שני טעויות הדפוס, וצ"ל א] שיגבו חובו מהלוה, ב] שאינו תובע כלום אלא הב"ד תובע. (עיי"ש ברש"י ד"ה פרוכבול, שכתב כן).

(ד) במס' כתובות דף ק' ע"ב, רב תני קטנה יוצאה בנס אין לה כתובה. וברש"י ד"ה רב תני, קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא. משמע מפירש"י, דכמו קטנה אין לה כתובה, כך מפותה אין לה כתובה. ולכאורה היא סתירה למה שכתב רש"י עצמו בפירושו עה"ת בפרשת משפטים (שמות כ"ב, מ"ו) וכי יפתה איש בתולה וגו' מהר ימהרנה, ופירש"י, יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה, עכ"ל. הרי דמפותה אית לה כתובה.

בדרישת שלום בחיבה והוקרה,

יהודה קינרערמאן

ניו יארק

ב"ה.

כבוד עורכי המערכת שיחי' במוב.

נועם כרמכם (גליון קפ"א) הגיעני לנכון, ושם במדור תמיהות וישובים, הפלי"א להקשות על ס' הפליא"ה, הרב אהרן אלבוים שלי"מ"א, אבל תמה אקרא למה נק"ט בקוצר"א, כי לנכון להעתיק כל הלשון אולי יבינהו מי שהוא לנו, וזל"ק: כמו שכתוב בס' הפליאה וז"ל, שלכן נתייחרו תיבות אלו בשכמל"ו ליחוד כנסת ישראל לסוד גדול, והוא כי שם ה' ברוך הוא שמו שהוא רמזו בתפארת משתמש מכל אותיות האלפא ביתא באלה האותיות לבד, הב' כמו אך בה' אל תמרודו, כשי"ן כמו אשרי העם שה' אלקיו, בכ' כמו מי בה' אלקינו בכל קראינו אליו, במ' כמו מה' יצא הדבר, בלמ"ד כמו איש כי ידור נדר לה',

בו"ו כמו וה' שמים עשה עכ"ל, לכן ארז"ל בכאן שהוא בשכמל"ו, ואני אומר הבקי בסתרי תורה, והיודע משל בת מלך שהריחה ציקי קדרה, יורה כשה' המיוחד יקרא, שצריך לענות בשכמל"ו במהרה, ובפרט בבית הבחירה, מקום שהשכינה שורה, ובנבולין שגם השכינה בתוך הנולה, זאת תורת העולה, סוד אמן אצלו אומן, בכל ביתו נאמן, ודי בזה, עכ"ל. ועכשיו בנוגע להערה מן הפסוק הה' אין בציון (ירמי' ח'), כנראה שהפשוט, דכיון והכוונה בבשכמל"ו הוא להדגיש כבוד מלכותו בכל אתר ואתר, אינו נכון לומר הה' שמרמזת להפסוק הנ"ל, "הה' אין בציון אם מלכה אין בה", דשם הכוונה ח"ו להיפך בתמי', (וע"ע שם במנחת ש"י ציין למכלול), ונמצא שאות ה' אינו שימוש להשם, אלא להיפך, ועייין*).

תחזקנה ידיכם להגדיל תודה ולהאדירה,

יודא ליכטער

שיכון סקווירא

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

הנני להציע בזה איזה הערות בספרים שונים.

(א) בספר אלון בכות מהגאון ר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל על מנלת איכה (פרק ה' פסוק י"ח), כתב שהשועלים הם בטבע חוזרים פניהם לאחור. ויש להעיר על זה ממש"כ בתוספות חדשים על משניות במס' כתובות פרק י"ג משנה ב', שהביא בשם המדרש והוזהר, דרך הצבי בעת שרץ מהפך ראשו לאחור.

(ב) בספר כתב סופר עה"ת בפרשת עקב עה"פ ושמתם, כתב דעל תפילין ומוזזה נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך. ולכאורה פסוק זה קאי על תפילין ולא על מוזזה, כראמרינן במס' ברכות דף ו' ע"א.

(ג) ברשב"ץ בפירושו מנן אבות על פרקי אבות פרק ג' משנה י"א בסופו, הביא את המעשה של בר כוכבא עם ר"א המודעי, וכתב שם, מיד נתמלא המלך חימה על רבי אלעזר ובעט בו, כאנרופו ומת. ועפ"ז יש להעיר על מש"כ הקרבן העדה בפירושו על הירושלמי בתענית דף כ"ד, דשם איתא, יהי לי חד בעום וקטלי', ופי' הקרבן העדה, בעיטא חדא, "ברגלו".

(ד) בספר יראים סי' תי"ט [ובדפוס ישן סי' קי"ז] כתב, ובהארכת תקיעתו ויתר מכשיעור אין בזה חילול יו"ט כל זמן שהוא עוסק ולא פירש מן התקיעה, כרתניא בשבת (קל"ג ע"ב) כל זמן שהוא עוסק במילה ולא פירש חוזר בין על ציצין המעכבין בין על ציצין שאינן מעכבין וכו'. - ולכאורה אטינו דומה, דבמילה ציצין שאינן מעכבין הם חלק המצוה, אך לא לעיכובא, משא"כ בהארכת התקיעה, אין שום מצוה.

(ה) במהרש"א בחידושי אנרות במס' כתובות דף ס"ב ע"ב כד"ה אול יתיב תדתי סרי שני וכו', בכל הני דלקמן נקט הכי דיתבי י"ב שנין, שאפשר שהן השנין מ"ח לחופה ונשואין עד שלושים לכה, שבשנים אלו עיקר לימוד התלמיד מקבלת רבותיו כשאינו עדיין מטופל בבנים. - הנה לכאורה על רבי עקיבא לא יצדק טעם זה, דאיתא במדרש רבה פרשת

(*) אחר שנדפסה הפליאה הזאת בכר"ש בקונטרס קפ"א, מצאנו בספר אגרת הטיוט (בחלק הסוד אות ב') שהביא דבר זה, ובספר רבבות אפרים על ספר אגרת הטיוט (אות י"ט) העיר כן, וכתב שם שכבר עמד בזה בספר מדרש תלפיות אות ב' ענף ברכה שבמקדש (בשם כת"י), יעו"ש.

ויחי (פרשה ק' אות י') דר"ע עשה בור ארבעים שנה ולמד תורה ארבעים שנה ושימש את ישראל ארבעים שנה. (ואגב, מש"כ בספר יהוידע במס' כתובות דף ס"ג בד"ה והנה, בגמרא" אמרו על ר"ע חי ק"ב שנה וארבעים שנה הי' ע"ה וארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד. לכאורה אין זה מאמר הגמרא, רק כן מבואר במדרש ובספרי).

(ו) בתשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן (סימן קמ"ג) שאלה, האומר לאשתו הרי זה ניסך על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם או שלא תשתי יין לעולם, דאין זה כריתות דחוששין שמא תלך או שמא תשתה, אם נשבעה על דעת רבים שלא תלך ושללא תשתה מהו שתהא מותרת לינשא לרבי יהודה דאמר דבאיסורא מודהר איניש, או דילמא אחרי שהזמן רב ולא יכלה לאזהרוי אנידא ב'י, ע"כ השאלה. ויעוין שם מה שהשיב הרשב"א על זה, ובאמצע הדברים כתב, רשעמא דתנאים אלו אינו משום חשש דשמא תעבור ותלך ותשתה, אלא משום דלעולם אנידא ב'י מחמת תנאו, ואין זה כריתות. ובספר גליוני הש"ס בניסין דף כ"א ע"ב בד"ה הרי זה ניסך, הביא מרבירי התוספתא דמכילתין פ"ה, שהטעם הוא משום שמא תלך ותשתה, וכתב שם רש"ס רירן חולק על זה, יע"ש. - ויתכן שאפילו לדברי התוס' לא קשה שאלת השואל ברשב"א, דהא מסקינן בניסין דף ל"ו, ראפילו נרר על דעת רבים, יש לו הפרה לצורך מצוה, וא"כ אפילו שתשבע על דעת רבים, יכולה לעבור על התנאי כשיודמן לה צורך מצוה.

(ז) בנוסח התפלה, אב הרחמים תבנה חומות ירושלים, לכאורה מהו חומות בלשון רבים. וחשבתי שאולי הכוונה על פי דברי הגמרא במס' פסחים דף פ"ו ע"א עה"פ ויאכל חיל וחומה, אמר רב אחא ואיתימא רבי חנינא, שוכא ובר שוכא, ופירש"י, חומה קטנה לפניו מן חומה גדולה, נמצא שהיו שם ב' חומות. ומאת חותני שיחי' שמעתי, דאולי י"ל מאחר שפרצו פרצות בחומה, א"כ נעשה מהחומה כמה חומות, לכן שפיר יוצדק לשון רבים.

(ח) שמעתי הערה מאת חותני שיחי', בהא דכתב בשו"ע הרב סי' תקצ"ט סעיף א', וראש השנה אינו לא חג ולא רגל, ולכאורה קשה להלא מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים פ"א), בכסה ליום "חגנו".

(ט) בלבוש הל' סוכה סי' תר"מ סעיף נ' כתב וז"ל: לא חייבה התורה לישב בסוכה אלא כדרך שאדם דר בביתו דכתיב תשבו, שפירושו תדורו, כלומר כעין תדורו, לפיכך חולים ומשמשיהם ומצטערים פטורים מן הסוכה, שכן דרכו בכל ימי השנה מי שהוא חולה ומצטער מתבודד במקום מיוחד לו, ולא חולה שיש בו סכנה לבר, אלא אפי' אין בו סכנה, כגון חש בעיניו הוא פטור דשמא תזיק לו מרחת עלייתו או ישיבתו, וחי בהם אמר רחמנא ולא שימות בהם, עכ"ל. והקשה עליו בספר גליוני הש"ס בסוכה דף כ"ו ע"א בד"ה אלא אפי' וז"ל: ודבריו צ"ע והטעם דתשבו כעין תדורו, וכמו שאין אדם דר בדירה המזוקת לחליו ואפילו חולי שאין בו סכנה, כך אין לו לישב בסוכה. - ואולי אפשר לתרץ, דכוונתו לגבי אחד שדוצה לקיים המצוה אע"פ שהוא חולה, דמצד תשבו כעין תדורו יכול לחייב את עצמו, משא"כ מצד וחי בהם, הרי הוא פטור. ושמעתי לתרץ מהרב יצחק שיף שליט"א (ראש כולל עמק-הלכה פה קרית באבוב), דאולי כוונת הלבוש לפטור בלילה הראשון, דהוא פטור רק מצד וחי בהם, ולא מצד תשבו כעין תדורו.

(י) בדר"ק על מלאכי ב' פסוק י' כתב בתוך הדברים וז"ל: ברית אבות הוא שלא לבגוד באשתו וכו', וכן יעקב אבינו לא נשא מרצונו אשה על נשיו עד שהן נתנו לו רשות מעצמן, עכ"ל. - משמע מדבריו, שם נושא אשה אחרת ברשות אשתו, שוב לא נקרא בגידה. ויש להעיר על זה, ממה שכתב רש"י בפרשת ויצא (ל', י"א) דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגר, כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי כאיש שבגר באשת נעורים, עכ"ל. הרי רשייך בגידה אף ברשות.

(יא) כפי' רבינו חננאל במס' סנהדרין דף י"ז ע"ב בד"ה כמה יהא בעיר וכו', כתב וז"ל: נמצאו קי"ד, הוסף עליהם ו', טבח ורופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות, הרי מאה ועשרים. - לכאורה לפי מנינו איכא הוספה רק של חמש, א"כ אין החשבון מאה ועשרים, כי אם קי"ט. (יב) בספר אוהב ישראל, לימי הרצון והתשובה, ביאר את מאמר חז"ל בחגיגה (פ"ו ע"א) יצאה בת קול ואמרה שובו בנים שובכים חוץ מאחר, ותמצית דבריו, שאצל אחר ג"כ ה' מועיל תשובה אם ה' חוזר. - עיין מש"כ בזה בספר ראשית חכמה פרק י"ז משער הקדושה (קס"ב כ"א, בהוצאה החדשה), ויעיין עוד בזה במהרש"א שם בחגיגה בד"ה יצתה בת קול*).

(יג) בספר אוהב ישראל פרשת תרומה עה"פ ויקחו לי תרומה, כתב וז"ל: יש לרמוז בזה ע"פ דאיתא בגמ' קידושין (ו' ע"א), אשה שאמרה לאיש אחד הילך מנה ואתקדש אני לך הרי זו מקודשת, ומסיק הגמרא, דדוקא באדם חשוב שאין דרכו לקבל מתנות משום אחד בעולם, ע"כ. - לכאורה מלשון רש"י שם במס' קידושין שכתב שאינו דגיל לקבל מתנות, שפיר יתכן שמקבל לפעמים, ולא שאינו מקבל משום אחד בעולם.

(יד) בספר אור המאיר פרשת תרומה עה"פ אתם ראיתם, הביא כאמצע הדברים בשם חז"ל, והנשר לסוף, "אלף" שנה מורם כנפיו וחוזר לנערותו, יעו"ש. - ויש להעיר על זה, דרש"י הביא עה"פ תתחדש כנשר נעוריו (תהלים ק"ג), בשם מדרש אגדה, דמין נשר "כשמזקין" חוזר לנעוריו. והרד"ק כתב שם, דאומרים כי הנשר מתחלף לעשר שנים ויעלה מאוד על פני רקיע השמים ויקרב לחום האש היסודי כמנהגו ויפיל עצמו בים מרוב חום וימות ויתחדש ויעלה אבר וישוב לימי עלומיו, וכן כל עשר שנים, עד מאה", וכשיגיע למאה, יעלה כמנהגו ויפול בים וימות שם, ע"כ.

(טו) כתב החיד"א בספרו חומת אנ"ך (שמואל"ב, ג') עה"פ תנה את אשתי, שהנביאים אמרו לו שלא נגע בה פלמי, הרשב"א ז"ל בתשובה סי' י', והגם שהי' לו רוח הקודש, וגם הוא ידע, אין אדם נאמן ע"י עצמו. - יעוין ברש"י פרשת וירא (כ', ז') ולכאורה משמע שם שנאמן על עצמו ע"י רוח הקודש. בכבוד רב,

רפאל אהרן כץ

קרית באבוב, בת"ס

בס"ד.

החיים והשלום אל כבוד מרנן ורבנן חברי המערכת ולומדי הקובץ
"כרם שלמה", יבורכו מנבחי מדומים בברכה המשולשת.

הנה ראיתי בקובץ החשוב כרם שלמה של חודש תמוז-אב תשנ"ה, מדור עולת שבת כשבת, ד"ת בשם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ובתוך הדברים הובא, שמשה רבינו זכה להשיג חמשים שערי בינה, בזכות מדת ענוה שלו. והנה כבר יצאו בעלי תריסין (בקותרסרס ק"פ וקפ"א, במדור מכתבים אל המערכת) להעיד מש"ס ערוך במס' ראש השנה (כ"א ע"ב) דק מ"ט שערים נמסרו למשה רבינו, אבל שער החמישים לא ניתן לו, ומתריצים בכמה

(*) עיין כפי' רבינו חננאל שם במס' חגיגה שכתב וז"ל: יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובכים חוץ מאלישע, אחר שגלו וידוע לפניו שאינו חוזר בתשובה שלימה לעולם, שאלו ה' חוזר, לא ה' נמרד, שאין הפרגוד ננעלת בפני בעלי תשובה, עכ"ל.

אופנים, זה בכה וזה בכה, ואענה גם אנכי חלקי לציין מה שראיתי בכמה ספרים המרכיבים מבחינות אלו.

(א) ראשון לציין האיד לנגד עיני, מה שכתוב בספר מגיד מישירים למרן הב"י בפרשת ואתחנן וז"ל: קב"ה לא בעא דיתעלה נשמתו לעילא מן בינה, משום דא"כ לא הו"ל רביקא בהאי עלמא וכו'. ועוד שם להלן וז"ל: וזהו סוד ויתעבר, כלומר אשתאר בבינה וכו'. משמע מדבריו, דמשה רבינו דצה להתעלות למעלה מבינה, והש"ת אמר לו רב לך, שישתאר בבינה. הרי דעכ"פ למדרגת הבינה זכה בשלימות.

(ב) בספר לחם אכירים פרשת ברכה כתב וז"ל: והנה זה משה האיש ידענו מה ה' לו מוכחר הנבראים, ותחסרהו מעט מאלקים, שהשיג שער החמישים של נ' שערי בינה וכו', עכ"ל. ובפרשת ואתחנן כתב ביתר ביאור וז"ל: קודם מותו גילה לו הש"ת שער הנו"ן מחמישים שערי בינה, והיינו רב לך, גימטריא נו"ן וכו', עכ"ל.

(ג) בספר מגלה עמוקות על פרשת ואתחנן באופן נ' כתב ג"כ שמשה רבינו לפני מיתתו השיג שער החמישים, וכתב שם, דמה שנתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, הוא בשביל להשיג שם את שער הנו"ן, וזהו ואתחנן בנו"ן ארוכה, היינו בשביל הנו"ן, ועל זה השיב לו הקב"ה, רב לך, אי אתה צריך לזה כניסת ארץ ישראל, רק תשיג ג"כ שער החמישים ככאן. - ובספר הנ"ל באופן כ"ם כתב, שיש ב' בחינות של נ' שערי בינה, ובבחינה אחת השיג משה רבינו כל הנ' שערים, (וזה השיג גם יהושע ממש, ולכן נקרא יהושע בן נון), ובחינה שני' לא השיג, עיי"ש בדבריו העמוקים. וכן כתב בספר יטב לב בפרשת ברכה כתב וז"ל: כתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע, יש לי לומר כי ה"א דומז לבניה, ומתחילה שה' ה' בשמו של הושע, השיג חמישים שערי בינה, וזהו הושע בן נון, עכ"ל.

הכ"ר יירכב השמח בהרמת קרנכם, והמאחל לכם הצלחה בעבודתכם הק',

אלכסנדר אליעזר קנאפפלער

בהרה"ג ר' יצחק נפתלי וצ"ל אבר"ק משילע

ברוקלין, ניו יארק

ב"ה.

לכבוד מערכת כרם שלמה.

אבקש מכם ליתן לי מקום בכרם הנסוע לדברים, על דבר הקשה לי, ואולי יתרץ א'

מהת"ח.

כתוב בספר דרך פקודיך מצוה מ"ה, מ"ע על הב"ר לרדן בחנק את המחוייבים. ושם להלן (באות י') כתב, אבל יצא מב"ד חייב ושוב ראו שהוא זכאי מחזירין אותו לזכות, ואפילו אחד מן העדים אומר יש לי ללמד עליו זכות מחזירין אותו, עכ"ל. ופלא, דהרי משנה מפורשת היא בריש פרק ה' דמס' סנהדרין, אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות וכו' משתקין אותו, וכן פסק הרמב"ם בהל' עדות פ"ה ה"ח, דבעדות מיתה משתקין אותו, וצ"ע.

ידירכם,

ישכר בעריש לעזער

ברוקלין, ניו יארק

ב"ה.

לכבוד מערכת „כרם שלמה“.

בכרם שלמה קובץ קע"ב בהערות קצרות בש"ס והמפרשים מהגאון מוה"ר ישעי' ברלין זצ"ל, בריש עמוד כ"ב, העיר על הא דאיתא בכמה מקומות גר שנתנייר, ומהראוי הל"ל נכרי שנתנייר. ואולי י"ל דלשון זה נצמח ממה שכתוב בתרגום אונקלוס על הקרא בפ' שלח (קאפ' ט"ו פסוק ט"ו) „הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר“, וכתוב בתרגום אונקלוס על התיבות ולגר הגר, „וגיורא דיתנייר“, ומוזה נצמח לכתוב על נכרי שנתנייר, גר שנתנייר, (אף דשם אין הכוונה על מה שנתנייר אלא על מה שגר, וכפשט המקרא).

ואציג כאן להקוראים החשובים דבר שקשה לי מכבד, אולי יוכל אחד להאיר עיני בענין זה. - בספר דברי חנה מובא שהגה"ק בעל דברי יחזקאל זצ"ל צוה לנשים שבביתו לקרש על כוס קאווע מלא בש"ק בבוקר, דהו' סבר שמחויובין בקידוש אחר שאמרו שום תחנה או בקשה שאומרים אותה במקום תפלה, עיי"ש. נמצא לפ"ז שהי' סובר דיש לקאווע דין חמד מדינה, וא"כ איך שתו האנשים קאווע בש"ק בבוקר קודם התפלה, הא אין דשאין לשותות דק מימ, אלא דנקטינן דקאווע יש לו דין מים, אבל אם לגבי הנשים נקטינן דיש לו חשיבות חמר מדינה, איך נקטינן לגבי האנשים דיש לו דין מים. החותם בכרכת כתיבה וחתומה טובה,

משה וואלף ראזענבערג
ברוקלין, ניו יארק

בס"ד. שלהי דחודש מנחם אב ושנ"ת גאולי באה לפ"ק.

אל מע"כ עורכי כרם שלמה שלים"א.

באתי באומד חדש הבא על הישן כמה הארות והערות על כרמכם הנאה.
(א) בקובץ קל"ג (סבת תנש"א) עמוד מ"ז אות י"ט, הקשה על ספה"ק בני יששכר במאמרי חדשי כסלו-סבת מאמר א' אות א', שכתב דקבורת יעקב אבינו ע"ה ה' בכסלו בימי חנוכה, ולכאורה החשבון אינו הולם. - הנה ליישב קצת דבריו הקדושים, אפשר דכונתו לאו דוקא שהקבורה היתה בחנוכה, אלא דהאכל שבעת ימים היו בימי חנוכה, והנה לפי החשבון שההספר נשלם א' סבת או כמה ימים אח"כ, עכ"פ אפשר לומר שהתחילו ימי ההספר בחודש כסלו, ופסוק זה וז'רא י'שוב הארץ ה'כנעני את האבל בגודן האסר וגו', שפיר אפשר שהי' בחודש כסלו, ומיושב שפיר דמז שרמז בספה"ק בני יששכר, דעל כן נרמז שם הצירוף של חודש כסלו, ודו"ק.

(ב) בקובץ קל"ח (תמוז תנש"א) עמוד ס' בסוף העמוד כתב לתדן קושיא הנ"ל על ספה"ק בני יששכר, דיוסף צוה לעשות לאביו אבל ז' ימים, והוא ואחיו נסעו לדרכם, ושפיר היתה הקבורה בחנוכה, עכ"ל. - הנה באמת באבן עזרא על הפסוק שם (בראשית נ', י') פי' ויעש לאביו אבל, אחד שקברוהו כאשר אמרו קדמוניו ז"ל (צ"ב כונתו לאיזה מאחז"ל, והג"ר עמרם האנני שלים"א מפה מאנסי אמר לי, דאפשר כונתו למאחז"ל שצריך לנהוג ז' ימי אבלות אחר הקבורה). והאי דכתיב כמה פסוקים אח"כ, ויעשו בניו לו כן כאשר צום וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו וגו', פי' הראב"ע והנה עשו בניו כאשר צום. והנה באמת בפשטות משמע שגורן האסר הי' בעבר הירדן שבארץ ישראל, א"כ לדידן נמי יקשה אמאי כתוב וישאו אותו בניו ארצה כנען, הא כבר היו בארץ כנען, אלא נצטרך בזה לומר

כהראב"ע שהוא לשון שכבר עשו רצונו וישאוהו. ואנב צ"ב, כשבאים ממצרים לא"י שהוא בצד דרומית מערבית, האיד מתייחסים לעבר הירדן שהוא צד מזרחית של א"י, ולא מסתבר דכל א"י נקרא בפסוק עבר הירדן, וזולת כשנכנסים לא"י ררך הירדן, אז שייך לומר על כל א"י עבר הירדן.

(ג) בקובץ ק"מ (אלול תשנ"א) עמוד מ"ו אות ה', העיר דברדי דעת זקנים לבעה"פ קרח כמה שכתבו והראי' מיומא ומפרק מקום שנהנו רמסיק על אותם דברים שנגזרו, וי"א אף מקלו של אהרן וכו'. ואוסף בזה, הנה ברע"ז לבעה"פ בהוצאת המאור (נרפס בסוף החומש), ציינו ליומא כ"א ע"ב, ושם נמנו י' נסים שנעשו בביהמ"ק, ואין לזה שייכות למקלו של אהרן, אלא דהוא ביומא נ"ב ע"ב כנזכר הכא. ועוד יש להעיר דבמס' יומא לא נקיס למקלו של אהרן בשם י"א כמו שהעתיקו ברע"ז, רק במס' פסחים כשנמנה דברים שנבראו ערב שבת ביה"ש, נקיס י"א אף מקלו של אהרן.

(ד) בקובץ קמ"ב (סבת תשנ"ב) עמוד נ"ז בהערה מספר 3, נזכר רב מסיף אחד מפעם ושמנו לייב שוואב. - עי' בס' יכבר אב (נרפס בסוף ספר שה"ג החדש) דף י"ז ע"א בשם הגאון ר' חיים צבי מאנהיימער אבד"ק אונגוואר וצ"ל שאמר על לייב שוואב מפעם שאילו לא הי' עדיין ניהגם, היו בונים גיהנם חדש לשרוף בו את לייב שוואב, ועי' שם באדיקות שהנה"ק ר' מרדכי בנעם וצ"ל לא רצה ליתן לו התרה, כי נודע לו שהאיש הוא אפיקורס בסתר לבו, והוא קיבלו בכח הממשלה*).

(ה) בקובץ קס"ה (אייר סיון תשנ"ד) בעמוד מ"ט בר"ת לפ' במדבר, הובא מש"כ בספה"ק באר משה פרשת בראשית בשם אביו הנה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע עה"פ טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים. - עי' בספרו עבודת ישראל פ' שמיני ד"ה וישא אהרן, בחינה זו בשם מורד, ובפ' ויחי ד"ה בן פורת יוסף כתב בחינה זו וקבלנו מהצדיק הגאון רא"ק וצ"ל, ובר"ת לפסח שני (לפני פ' שמיני) כתב בחינה זו בסתם. שוב מצאתי בס' יקר מפז (הוא ליקוט ר"ת מהרה"ק מקאזניץ) בח"ת להפסדת וישב מזכיר ר"ת זו בסתם, ובהנה"ה שם להנה"ג ר' חיים ישכר גראס ממונקאטש העיר וז"ל, גם בתהלות ישראל על פסוק זה, ובעבו"י בסוף ח"ת לפסח מזכיר פירושו זה, אבל בעבו"י ס"פ ויחי ובפ' שמיני ובליקוטים לחגיגה פ"ו מזכירו בשם מורד ז"ל, אבל גם בנו הבאר משה פ' בראשית מזכיר זה בשמו, עי"ש ביתר ביאור וכן בספרו קהלת משה, עכ"ל הנה"ה. והנה לא רק, שפ' ויחי הביאו בשם הצדיק הגאון רא"ק. וצ"ע למי הכוונה, ואולי להרה"ק ר' אהרן קארלינער, שהרה"ק מקאזניץ מביאו בפירושו לס' תהלים תהלות ישראל. אך צריך לדעת אם הי' כותב עליו מורי, ועי' לשונו בליקוטים לחגיגה פ"ו, מורינו החסיד הקדוש ז"ל. ואנב יש להעיר דהנה"צ מוואדיסלאוו וצוק"ל בספרו ירכה תורה מביא הרבה פעמים דבר תורה זו בשם המגיד ממעזרישש וצוק"ל, עיי"ש פ' בראשית אות ס"ח ועוד, והמוציאים לאור ציינו למראה מקום דברי המגיד מקאזניץ פ' שמיני, ובאמת דבר זה צריך עוד בירור.

(ו) בקובץ ק"ע (כסלו-סבת תשנ"ה) בעמוד נ"א בר"ת לפ' וישב, מקשה ולמה הודיעה לו שהיא הרה. - הנה הלשון אינו מדויק, וכונתו למה הודיעה לו שהיא הרה ממנו, שהרי ידע שהיא הרה, ומשה שפס שזנתה. וכן משמע מהתירוץ, שהודיעה שהיא הרה ממנו וע"כ ימתינו להולד, ודו"ק.

(ז) שם בר"ת לפ' מקץ, כתוב ונדר השכחה הוא בערך שנתים וכו', עיי"ש. - יש להעיר כמה שכתב כאן נדר חדש, שבמשך שנתיים שולש שכחה על האדם, מהא. רידוע דברי הגאון בעל חתם סופר וצ"ל (הובא בספר מהר"ם שיק על תרי"ג מצות, מצוה תר"ה

(*) בכר"ש שנה ו' קונפ' א' עמוד י"ט, נרפס מכתב מהגאון מוה"ר מרדכי בנעם וצ"ל, ובו כותב אודות לייב שוואב, "אני לא הורשתיו להורות", יעו"ש.

אות ג') דלהכי תקנו קריאת פרשת זכור פעם אחת בשנה, כי במשך י"ב חדשים שוכחים, ומבאר עפ"י היסוד דגזירה על המת שישתכח אחר י"ב חודש דכשעוברים כל מאורעות השנה ומתרגלים לזה בהעדרותו שוכחים אותו, ע"כ צריך להזכיר פעם אחת כ"ב חודש. והרי כאן מצינו שעד שנתיים עדיין זוכרים, ורק אחר שנתיים שכח יוסף את שר המשקים. (ח) בקובץ קע"א (שבט תשנ"ה) עמוד ס"ג אות א', כתבתי דאילו עשו מל עצמו ולא פרע, והמל ולא פרע כאילו לא מל, א"כ כלפי שכב נקרא מהול, אך שפיר נכתב עליו אם לא דם שנאת, ועדיין אינו ברור, דאם עפ"י הדין הוי כאילו לא מל, לא עדיף משכב, עכת"ד שם. ומצאתי ראי' לחזק תירוצי, דאיתא בפרקי דר"א (פרק כ"ט) ר' ישמעאל אומר וכי לא נימולים היו, כששמעו קולו של הקב"ה על הר סיני ונתן להם את התורה, אלא שלא הי' להם פריעה, וכל מי שמל ולא פרע את המילה כאלו לא מל, עכ"ל. הרי ששיטת ר' ישמעאל דאע"פ שהמל ולא פרע כאילו לא מל, מ"מ אהני מילתם להיותם בגדר נמול כדי לשמוע דבר ה', ועדיף מאילו לא מלו כלל.

ט) בקובץ קע"ב (אדר א' וב' תשנ"ה) עמוד ס"ב אות ל"ב, הקשה שנה נולד מהול. יש להוסיף דאף שם בנו נולד מהול כדאיתא בילק"ש בראשית רמז מ"ג, ובאדר"נ פ"ב ה'. (י) שם עמוד ס"ג אות ל"ד, הובא קושיא בענין ג' כל זמן שמזקנין מוסיפין גבורה. - עי' בספר מגדים חדשים על מס' שבת ע"ו ע"ב שהביא הערה זו ביותר הרחבה, עיי"ש. (יא) בקובץ קע"ז (תשרי-חשוון תשנ"ו) עמוד מ"ז אות ב', כתב דאין כוונת המדרש שאברהם אבינו עשה להם סוכה של מצוה, וגם הובא שם מה שהעידו בספרים דסוכה תחת האילן פסול, ע"כ. - עי' מש"כ חו"ו בספה"ק חקל יצחק פ' וירא על פסוק והשענו תחת העץ, שהביא לשון הפייט ביום ב' דסוכות, אלים כהשעין אב תחת. עץ סוכה, וכתב הא דהשעין אברהם אבינו את המלאכים בסוכה, הוא עפ"י הגמרא בר"ה י"א ע"א אלא דקאי בחג, ועיי"ש בתוס' בדסוכות באו המלאכים לאברהם. [ובאמת צ"ע, דבתוס' שם מבואר דלאו חג הסוכות ממש הוי, אלא ב' ימים לפני סוכות]. ועיין עוד שם שהעלה שעשה להם סוכה תחת העץ ע"י ביטול ברוב, דלא דצה להכניס עכו"ם בסוכה, ומבואר בתיבת גומא פ' נח דאצל בן נח לא מהני ביטול ברוב.

יב) בקובץ קע"ח (כסלו-שבט תשנ"ו) באמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בעמוד ז"ח, תוכן הדרוש עולה, שיוסף הצדיק לא הי' מתבונן בצרתן של ישראל, עד שפגש באביו התחיל להרגיש חומר הגלות של ארבע מלכויות וכו'. - הנה אין משיבין על הדרוש, ומ"מ להעיר באתי, דמצינו ביוסף בפרשת ויגש (מ"ה, י"ד) ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ופרש"י על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחבר, וזה הי' קודם שפגש את אביו.

יג) שם בעמוד ט', בדברי קדשו של הגאון ר' יצחק מיאנוב, עולה שיששכר נולד ל"ב חודש, דלאה אמו פנעה במזל חמור. ויומתק, דהנה בגמ' גדה ל"א ע"א יששכר חמור גרם, חמור גרם לו ליששכר, ועי' ברע"ת זקנים לבעה"ת פ' ויחי על פסוק זה (מ"ט, י"ד) כי כשכא יעקב מן השרה ושמעה לאה חמור נוער יצאה לקראתו והביאתו לאהל שלה, ובאותו הלילה נתעברה מיששכר, (צוין נמי בגליון הש"ס בשם הערוך, וכן הוא בתיוב"ע פ' ויצא (ל', ט"ז) עיי"ש בפ' יונתן). ולפי האמור הכא, יש להלביש בכנת הגמ' חמור גרם לו ליששכר בעצם לידתו, וגם שיוולד ל"ב חודש, ומכוונים דברי הגמ' עם דברי הוזה"ק. (ועי' בספה"ק בני יששכר לחודש כסלו-שבט מאמר ה' סימן א', שלקח לו דרך אחר כזה, שהדיון יששכר הי' בסיון בליל חג שבועות, ונולד בחנוכה).

יד) שם בעמוד ל"א, במכתב הגאון ר' אברהם נרינבוים אבד"ק האסאטא לא"ז הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצוק"ל, מזכיר בסוף מכתבו את בני ביתו, שם האחד אליעזר בן בילא, ושם השני נחמן בן נעא, ואח"כ שם בנו הנזכר חיים יוסף בן בילא, וגם

שם זוגתו בילא, הרי שזוגתו בילא היתה בחיים, א"כ בנו נחמן נולד מזיווג ראשון, א"כ למה קרא לו שני. (וגם פלא כשמוכיר את חתנו מזכירו בשם אביו ולא בשם אמו).

(טו) שם בעמוד מ"ד, במאמרו של הרה"ג ר' יעקב חיים סופר שליט"א בענין קריאת התלמוד. - יש לי להוסיף, א] במתני' תענית פ"ג מ"ז, שמעון התימני, ברע"ב פי' מתמנת חי', ובמלאכת שלמה מאמר, דהניקוד הוא בחידוק תחת התי"ו [התיקני], ועל הגליון במשניות יבין וכו' צוין לגירסא אחרת לנקד בצירי תחת התי"ו [התיקני] והכוונה שהי' מתימן. ב] נדה ט"ו ע"ב, א"ל רב שמואל בר ייבא לרבי יודא, אמר רבי יוחנן אפי' ולדה רביוזא למטבל, לפירש"י הכוונה נערה שבושה למוטבל. ולפי' ר"ח ור"ת (בתור"ה אפילו) הכוונה, יולדת שמפחד לטבול, עיי"ש. משמע דלפירש"י הניקוד [נלך] בפת"ח תחת הוי"ו, ולבעלי התוס' הניקוד [נלך] בקמ"ץ תחת הוי"ו. ג] נדה י"ט ע"א במתני', חמשה רמים טמאים וכו' וקדרן כרכום. פירש"י כוויית גן שכרכום גדל בו, (וברש"י ד"ה וכמימי אדמה) ל"א קדרן כרכום כנונה זיו כרכום כמו (שמות ל"ב) כי קרן עור פניו. ואפשר נמי דתלוי דלוישנא קמא הניקוד בסגול כקדרן כרכום, ולוישנא אחרינו הניקוד כקדרן כרכום, ודו"ק.

(טז) בקובץ ק"פ (גיסן תשנ"ו) עמוד ג"ח, העיר בסוף דבריו דהאיד יהיה לעת"ל שמו של הקב"ה, שם הוי"ה או שם יהי"ה. - עי' בספה"ק קדושת לוי סוף פרשת תולדות ד"ה גם ברוך יהיה, דמשמע מדבריו דלעת"ל ג"כ ישאר שם הוי"ה, אלא שיהיה בכחית ב' פעמים שם י"ה, עיי"ש בדבה"ק, ומסתמא יש עוד כחיות בענין זה. החותם בכרכת יגדיל תורה ויאדיר,

אהרן יעקב ישראל ישרון כהנא
מאנסי, ניו יארק

בס"ד.

אל כבוד מערכת כרם שלמה הי"ו.

הנני בזה להעיר באיזה מקומן בקובצי הכרם לשנות תשנ"ה ותשנ"ו, וזה החלי בעזהש"ת.

(א) בקובץ ק"ע עמוד מ"ה, כתב הרה"ג מוהרבא"צ הורוויץ שליט"א חרב"ן וראש הישיבה דמתיבתא עץ חיים דבאבוב באות ב' בסופו, דתירוץ הראשון של תוס' בב"מ ר"ה כנון, לא שייך לתרץ כן לדעת הרשב"א. - כן כתבו גם בספר דרכי דוד ובספר נפש חי' על התוס' שם, ומבארים דהוה החילוק בין שני תירוצי התוס', דהתי' השני הוא אפי' לביאור הרשב"א באיבעיא במס' גיטין. - ומה שהקשה הרה"ג הנ"ל שם באות ד', על קושיית הרשב"א במס' גיטין, וכן על הקצוה"ח כסי' רצ"ה, כבר קדמו בדרכי דוד בב"מ שם. (ב) שם בעמוד ג"ט, האריך ח"א לבאר דברי התוס' בכמה מקומות דהארם שייך ג"כ בעכו"ם. - כבר קדמו בקיצור, האוה"ח הק' בפרשת אחרי (י"ה, ה'), ע"ש.

(ג) בקובץ קע"א עמוד נ"ה, הובא בשם הרה"ק מקחמר זי"ע שכשעוזרים למנגן מקיימים בזה מצות פריקה וסעיניה. - יש להוסיף מה שהובא בס' בספר חיים (צאנו) לחורש אלול תשרי עמוד קכ"ו בשם הרה"ק משינאווא זי"ע, שאם אין מסייעים לבעל תפלה, עוזרים על לאו דלא תעמוד על דם רעך, שהוא בגדר הצלת גופו וכו' עיי"ש.

(ד) בקובץ קע"ב עמוד ג"ט, הקשה הרב דפאל אהרן כץ שליט"א מקרית באבוב, על כתבי הארז"ל שכתבו דבשכר מצות ציצית מניע לכל א' מישראל אלף ושמונה מאות עבדים, מהגמ' שכתב דף ל"ב ע"ב דאיתא ב' אלפים. - עי' בס' מגדים חדשים עמ"ס שבת שם שהביא תי' על קושיא זו, בשם הגר"א והחת"ס, עיי"ש.

(ה) שם, הביא הרב הנ"ל באות ל"ו קושית מהר"צ חיות בהגהותיו (וכן בספרו אגרת בקורת עמוד תקכ"ז) על הרמב"ם שכתב דכל הכועס כאילו עובר ע"ז, שלא נמצא זה בש"ס, רק השובר כלי בחמתו, וציין לגילויי הש"ס בשם שו"ת יד אליעזר (והוא בס' ל"ב) שמקורו בזה"ק. - עי' בשד"ח בכללי הפוסקים סי' ה' אות כ"ב, שמאריך לחלוק עליו, [א] דהרמב"ם לא ראה ס' הוזהר כמ"ש החיד"א זי"ע. ב] דלא הו"ל להעתיק להלכה דברי הוזהר היבא שחולקין עליו ש"ס רילן, עיי"ש באריכות. ובסוף דבריו הביא דברי הגאון בעל מחצית השקל זצ"ל, שהרמב"ם ז"ל הוציא דין זה מש"ס רילן, דאף דתלמודא פרט דעשה מעשה בחמתו ומשמע דאם לא עשה מעשה אף כי חמתו בערה בו לא הוי כעובר ע"ז, סובר הרמב"ם דאורחא רמילתא נקט תלמודא דדרך איש חימה לעשות מעשים כאלה, אבל עיקר האיסור הוא משום הכעס המביאו לידי מעשים האלה, וכן מוכח מקרא דמיית' ד' אבין שמוהיר לא יהי' בך אל זר, ולא הוזהר על המעשים הנזכרים רק על הכעס שהוא אל זר שבקרבו, עיי"ש. (ו) בקובץ קע"ה עומד מ"ד, האריך הרב אהרן הלוי אלבוים שליט"א לברר מגדולי הראשונים והאחרונים שאין לפקפק כלל על תפילין של יד שהתיתורא ב' על ב' בלי המעברתא. - מצאתי בס' אגרות לחם שלמה (שיצא לאור לאחרונה) בס' נ"ד כותב הגאון האדיר משאמלוי זצוק"ל ה"ד להנה"צ הרי"א מרגליות זצ"ל לארצה"ק, ומבקש ממנו לקנות לו תפילין מהודרים על צד המובחר והיותר טוב, ובאמצע דבריו כותב, שזוג רש"י יהא אצבעים אל אצבעים בלי התיתורא, ע"ש.

(ז) שם בעמוד ס', הביא ידידי בנש"ק ד' יהושע ש"ן רובין שיחי' דחובת הלימוד בנשים אינו בגדר תלמוד תורה רק לידע המצוה איך לעשותו, ואין התכלית הלימוד, רק ההכשר שתדע לעשות המצוה. - באמת הוא מחלוקת בין הב"י והגר"א באו"ח סוף סי' מ"ו, ועי' בכיבוד הלכה שם שעושה נפק"מ ביניהם אם אשה יכולה להוציא איש בכרכת התורה, ועי' צ"ח ברכות דף י"א ע"ב שרוצה לחדש שנשים צריכות לברך ברכת התורה בכל פעם שרוצים להתחיל ללמוד, דווקא אנשים שחייבים בלימוד התורה כל היום משום והגית יומם ולילה לכן רעתו על כל היום ואינו היסח הדעת, אבל נשים הגם שחייבים בת"ת כהלכות שלהן, אך אינם חייבים בוהגית יומם ולילה, לכן היו צריכין לברך בכל פעם, ע"ש. הרי דלדעתו חייבות נשים בלימוד התורה בהלכותיהן. ועי' בשו"ת משנה שכר ח"ב סי' מ"ז שחולק עליו, ומביא סברא זו דלימוד הנשים הם רק בגדר הכנה שידעו איך לקיים מצוותן, ועי' בשו"ת פרי השרה ח"א סי' ל"א דג"כ ס"ל כן.

(ח) בקובץ קע"ז בעמוד ל"ה, הביא הגה"צ המנוח אבד"ק פריימאן זצ"ל דברי הרמב"ם בפ"א מהל' טומאת מת, שאין עכו"ם מטמאין כהאל, והביא בשם הכ"מ הפעם הואיל ואליהו אמר כן. והקשה ע"ז הלא תורה לא בשמים הוא. - הנה הרב הגאון המנוח הנ"ל קיצר בלשונו, שכ' בשם הכ"מ שהפעם הואיל ואליהו אמר כן, דבאמת אליהו לא אמר כן מעצמו, רק בשם תוספתא דטהרות שאומר כן דשכ"י, רק הכ"מ כתב דהו"ל לפסוק כחכמים דפלוני עלי' דרשב"י, ועל זה כתב הכ"מ דהיות שאלוהו ס"ל כרשב"י שהרי אמר כן לרבה, לכן פסק כמותו, ובאמת המעיין בכ"מ יראה דלק"מ, דקודם הביא מעם אחר דפסק כרשב"י ולא כחכמים משום דמשמע ביבמות דרבינו סבר כוותי', ואח"כ הוסיף רק לסגוף ההיא דפרק התקבל דא"ל אליהו כן לרבה, אבל לא שסמך רק על זה, ודו"ק.

(ט) שם בעמוד ל"ו, הקשה הרב יצחק זעקל הלוי פאלאק שליט"א ראש הכולל דחסדי באבוב באנטווערפן, על המשנה ברורה שכתב שצריך להחמיר לכתחילה בהסברא הראשונה והוא הרי"ף והרמב"ם שאסור להשהות תבשיל אפי' נתבשל כ"צ אם מצטמק ויפה לו אא"כ גרף או קטם, ומסיק דיש לסמוך ולהקל כסברא אחרונה והוא שי' רש"י וד"י. - עי' בס' מנחת כהן פ"ה מדיני ביטול (ד"ה והנה יש לי להוכיח) שכתב דאף דהמחבר בס' דנ"ג לא הכריע כרש"י ותוס' וסייעתם, מ"מ נראה דלדינא ס"ל כוותיהו ממ"ש בס' דנ"ד סעיף

ר' פירות הנאכלין חיון מותר ליתנם סביב הקדירה, וזה ודאי אסור להרי"ף וסיעתו, ש"מ דפסק כרש"י ור"י, וכתב, והיא דאי' שאין עלי' תשובה, ע"ש. ועי' גם בבואור הנר"א שם שזהו רווקא לש"י רש"י ור"י. - אמנם על המשנ"ב שהחמיר, פלא שלא הביא שכ"כ בהדיא המנ"א בס' רנ"ג ס"ק ט"ו שלכתחילה יש להחמיר כמ"ש במחצהש"ק שם. (והמנ"א לשיטתו ביאר הא דס' רנ"ד ס"ד דמידי סמוך לנחלים, עיי"ש וד"ק).

(י) שם בעמוד מ"ד, בענין נידת המלכות שאיש לא ישא אשה עד היותו בן שלושים שנה זולת אם ילביש מלבושי נכרים. - ע"ע בזה בשו"ת אמרי א"ש יו"ד סי' נ"ה, שו"ת בית שלמה ח"א יו"ד סי' קצ"ו, ושו"ת אמרי נועם ח"ב סי' ט"ז, וכעיי"ו עי' שו"ת טומו"ד מהר"ק סי' קפ"ח וקפ"ט.

(יא) בקובץ קע"ח בעמוד כ"ט, דקדק הרב הנאון מהר"א גרינבוים אבר"ק האסאסא זצ"ל בהא דקאמר במס' שבת דף כ"א ע"ב אחד עשה, "כב"ש" וא' עשה, "כדברי ב"ה", למה לא קאמר בשניהם שוה. - עי' בס' נבעת פנחס עה"ת (להנ"ד פנחס הלוי בליטצער אבר"ק סערענטיש זצ"ל) דף י"ג ע"ב שעמד בזה, עיי"ש, ובס' מגדים חדשים עמ"ס שבת שם, הביא מדרקוקי סופרים התיבת כב"ש הוא ר"ת כדברי ב"ש, ולק"מ.

(יב) שם בעמוד מ"ט, הובא בשם כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ביאור על דברי חז"ל בחולין דף צ"א שאמר לו מלאך אני ומיום שנבראתי לא הניע זמני לומר שירה עד עכשיו, וביאר רבינו שליט"א, דנודע דאותו מלאך ה' שרו של עשו שהוא היצה"ד, על כן ערך אתו מלחמה כל הלילה, אמנם באמת המלאך עושה רצון בוראו שנברא להסית בני אדם לעבור על רצון הבוית"ש, אך היצה"ר אינו רוצה שישמעו לקולו ודוצה שיתנבדו עליו, וזה התכלית שלו, ולכן כאשר ראה שרו של עשו כי לא יכול לו, אמר לו שלחני כי עכשיו הניע זמני לומר שירה על שהגעתי לתכלית הנדרש אשר בעבורו נבראתי, עכ"ר. - עי' בספה"ק עבודת ישראל פ' וישלח שכתב כל זה באריכות יותר, וכנראה אמרו רבינו שליט"א בשם העכו"י, והכותב שכח או לא שמע היטב וחשב שאמרו מעצמו.

ובעיקר הדבר ראיתי באיזה ספר לפרש בזה מה שאומרים על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע, וקשה הרי כל חטא הוא ע"י היצה"ר. ולהנ"ל א"ש דהיצה"ר באמת אינו רוצה שישמעו לו וחוטאין לו בזה שעובדין על רצון הבוית"ש, וז"ש על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע, שחטאנו לו. עכ"ר. ומעולם תמהתי ע"ז, דא"כ למה שוחטין אותו כדאיתא במס' סוכה דף ג"ב ע"א, הרי הוא עושה רצון הבורא ית"ש. וגם ידוע מספה"ק ומסו' ב' משמ' דמדין הבקע"ש ז"ע על הגמ' שוחט משום מאי מחייב משום צובע, ובתוס' כתבו דקאי על שוחט דעלמא, דהכוונה על היצה"ר השוחט לכל אדם בעונותיו, וחייב משום צובע שצובע לעבירה ואומר שהיא מצוה, עכ"ר. בקיצור. עכ"פ זהו סותר למש"כ לעיל בשם העכו"י. ובאמת מקורו בזה"ק במשל בן המלך כידוע, דהוא רוצה שלא ישמעו לו, עד שמצאתי בספה"ק מגילת סתרים (להנה"ק בעל ערבי נחל ז"ע) על תהלים (כדפ"ח שי"ל לאחרונה ביחד עם הערב"ג הוא בעמוד ט"ו) שעמד בקושיא זו מגמ' סוכה, ותידין בזה"ל, והמעין בזה"ק יראה כי באמת מתחילת בריאת היצה"ר עשה ציווי של הקב"ה בשלימות, ואח"כ כדאותו הרבה בני אדם מסכימים ושומעים אליו התחיל לעשות עצמו עבודה זרה, ושוב מסית ומדיח בשביל כבוד עצמו, ומשל למלך שציוה לשר אחד להדיח אנשי עבודתו ממנו ולהסיתם למרוד בו כדי לבחון דעתם, מי טוב בהם ומי רע, ועשה השר כן איזה ימים, וכיון שראה שיש אלפים ורבבות מסכימים למרוד בהמלך ורוצים להמליך עליהם את השר ההוא על ידי הסתתו והדחתו, שוב נהפך לכו יחד, ומרד גם הוא, ונעשה מלך, כן הרבד הזה (בהיצה"ד) ולכן ראוי לעונש עכלה"ק. לפי"ז יומתק יתד מה שאומרים שחטאנו ביצר הרע דלמ"ש בספר הנ"ל הול"ל שחטאנו לפניך ליצר הרע. אך להנ"ל א"ש דחטאנו ביצר הרע דייקא, דע"י ששמענו בקולו וראה ששומעין לו חטאנו בו ממש, דעל ידינו חוטא גם הוא, והבן.

(יג) בקובץ קפ"א עמוד ג"ג, הביא הרב רי"י פאפיער שליט"א בענין שמחה בלימוד התורה בשם האגלי טל בהקדמה, והאגרא רכלה סוף פרשת חיי שדה בשם הבקעש"ט זי"ע מה שהשיב לתלמידיו. - עי' בהופסות מהרצ"א לספה"ק סוד מרע ועשה טוב (להנה"ק מזריששוב זי"ע) בעמוד כ"ג שהביא ג"כ מעשה זו, ועי' בספה"ק סוד מרע הנ"ל בעמוד הנ"ל שכתב בזה"ל, בענין הגאווה וכו' אין בכלל זה חרדה דשמעתתא הבאה ג"כ מצד אחיות היצה"ר וכו' (בעמוד כ"ה), אמנם אם מגיע לו שמחה וחרדה דשמעתתא וכו' בוודאי מותר כדאייתא בר"מ ובתיקונים דלית חרדה בין חבריא כחרדה דאתחדש ביניהו מילין דאודייתא, ומצוה רבה היא ועי"ז יזכה להשגה, ואין לך דבר שתועיל להשגה כשמחה של מצוה, עכ"ל.

(יד) שם בעמוד ס"א, הובא מהגאון ר' יוסף יוזפא הלוי שטערן זצ"ל ראב"ד קאלקאווא, טעם למה אין עשה דתשכיתו רוחה איסור מלאכה, דעשה שאין שוה בכל אינו רוחה לית, והקשה עליו הכותב מנ"מ ערוכה ומתוס' במס' יבמות. - הנה מצאתי לו חבר בשו"ת אבני חפץ (להגאב"ד קרישא הי"ד) בס"י אות ר' שכתב ג"כ טעם זה ע"ש, ולכאורה גם עליו קשה כנ"ל.

ובהערה שם ציינתם למלא הרועים מערכת ערל"ת אות כ"א, ועיינתי שם וראיתי שכתב, שדבר זה אי עשה שאינו שוה בכל רוחה ל"ת או לא, תלוי במחלוקת אי ציצית מ"ע שהומ"ג, דלמ"ד ציצית מ"ע שהומ"ג מוכח דעשה שאינו שוה בכל רוחה ל"ת, דהא ציצית אינו שוה בנשים, ולמ"ד נשים חייבות בציצית י"ל דעשה שאין שוה בכל לא רחי ל"ת, ואח"כ כתב, וכזה יתיישב מה שהקשו התוס' ביבמות דף ו', וא"ת אי בעלמא רחי אפי' ל"ת שיש בו כרת א"כ קרא רכלאים בציצית למ"ל, ולפמ"ש"כ א"ש דהו"א דציצית כיון שהוא עשה שאינו שוה בכל לא לירחי, עכ"ל. ופלא שנעלם מהנה"ק הנ"ל לפי שעה שכן תירצו שם התוס' בתידוף השני, וצ"ע.

ועתה אבא העיר"ה איזה הערות בספה"ק.

(טו) בספר בית שמואל אחרון פ' וישב הביא קושית הלח"מ על הרמב"ם בהל' יסוה"ת (פ"ו ה"א) שכתב שאין השכינה שורה אלא על גבור וחכם, ולא כתב עשיר, שכן איתא במס' שבת דף צ"ב ע"א. והביא לתרץ בשם הגאון ר' אלעזר אב"ד דק"ק אמסטרדם זצ"ל, דמוכח דאף על מי שאינו עשיר שורה שכינה, דהנה איתא בגמ' (סנהדרין דף י"א ע"א) פעם אחת היו מסובין בעלית בית נתנא יצא בת קול ראוי שתשרה על אחד מהם שכינה אלא שאין הדור זכאין לכך ונתנו חכמים עיניהם בהלל, והלל ה' עני, וא"כ איך יכול להיות השכינה שורה עליו, לכן מוכח דאף על מי שאינו עשיר השכינה שורה, עכ"ד. - וצ"ע איך רצה לתרץ כן בדעת הרמב"ם, דהרי הרמב"ם ביאר הא דאין השכינה שורה אלא על עשיר וגבור, היינו עשיר השמח בחלקו וגבור הכובש את יצרו, עי' בבס"מ בהל' יסוה"ת שם ובלח"מ שם הביא כן מהרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ז), וא"כ אין שום דא' מהא דסנהדרין, דהרי הלל אח"נ שהי' עני בממון, אמנם במדת ההסתפקות, דהיינו שמח בחלקו, הי' עשיר, ועדיין קושית הלח"מ במקומה עומדת, וצ"ע.

(טז) בספה"ק מאור ושמש פ' יתרו באמצע ד"ה עוד על הפסוק הנ"ל, כ' וז"ל, ואם שבא למשה רבינו ע"ה להתגייר ולהיות גר צדק ע"י מילה וטבילה כרת וכרין ולא להיות גר תושב בלבד, הלא לא מצינו בסדרה שום פסוק שיורה עליו שהתגייר, כמילה וטבילה כרין גר צדק, עכ"ל. - צ"ע דבהריא איתא במס' סנהדרין דף צ"ד ע"א, ויחד יתרו, רב דאמר שהעביר חרב על בשרו, ופירש"י שמל את עצמו ונתגייר, וצ"ע.

(יז) בספה"ק ריח דודאים עמ"ס מגילה (מהנה"ק בעל בני יששכר זי"ע) בעמוד ו' ע"ב, ביאר דברי הגמ' ר' שמן בר אבא מ"ט לא אמר מכימים, אמר לך ההוא לדורות הוא דכתיב, דכוונתו הוא האי לדורות הוא דכתיב היינו דגם לדורות כשלא יהיו ישראל על ארמתם ויהיו

מפוזרים בנולה ולא יקדשו עפ"י הראי' אעפ"כ לא יבטלו אותן זמנים, ממילא לפי"ו מאן דדריש זמן זמנם זמניהם אייתר לי' ימים כימים לקפידא דחלילה לבטל הזמנים בשום זמן ועיין, עיי"ש שביאר כן לדעת הרי"ף, והרמב"ם. - וצ"ע דא"א להעמיד כן בדעת הרמב"ם, דהרמב"ם כתב בהל' מגילה פ"א ה"ד וז"ל, איזה הוא זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו להם חכמים שנאמר בזמניהם (ועי' בהגהות מיימוניות דהוא כרב שמן בר אבא, ולא כר' שמואל בר נחמני דילף מכימים), א"כ אייתר לי' לדעתו כימים לדורות שאף כשלא יהיו על אדמתם לא יבטלו זמנים הללו, והרמב"ם כתב בהדיא שם בהל' ט' דבומה"ו אין קורין אותה אלא בזמנה, (וע"כ צריך לפרש בדעת הרמב"ם ההוא לדורות הוא דכתיב כפירש"י), וצ"ע.

החותם בברכה שתזכו עוד להגדיל תורה ולהאדירה,

ארי' לייבוש גרינפעלד

חבר כולל נר שלום רחסדי באבוב

מאנסי, ניו יארק יע"א

ב"ה. יום נ' לפר' תוריע, כ"ז לחודש ניסן שנת תשנ"ו לפ"ק פה ברוקלין ניו יארק יע"א.

אל כבוד מערכת קובץ כרם שלמה שליט"א.

אחדש"ט, אקוה שדברי אלה ימצאו מקומם בקובצכם החשוב.

(א) בכר"ש קובץ ק"ל עמוד מ"ו, הובא מש"כ בס' בית האוצר כלל א' אות ב', דפשוט שאין לבן נח כח להשיא את בתו בע"ב. והעיר שם מדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' עבדים ה"ב, דיכול ב"נ לקדשה. - עי' גמ' סוטה י' ע"א ששאל יהודה את תמר, שמא קיבל כך אינך קידושין, ועיי"ש במהרש"א דבתו של שם בן נח היתה.

(ב) בכר"ש קונטרס קל"ט עמוד ל' כתב הג"ר אפרים הלוי ביליצער הו"ד דיש שני חיובים ומצוות באכילת מצה, א' מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו, והב' מקרא דבערב תאכלו מצות. - עי' ברש"י פסחים דף מ' ע"א ד"ה באחרונה, דעיקר חובת אכילת מצת מצוה הוא המצה שנאכלת עם הקרבן פסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, ועי' רש"י בניסין דף י' ע"א ד"ה ואדם, דעיקר מצות אכילת מצה וחובתה שיוצא בה, ילפינן מקרא דבערב תאכלו מצות, ע"כ. וא"כ לכאורה נראה מדבריו דאין לנו שתי חיובים באכילת מצה, דהא עיקר מצותה שיוצא בה ידי חובתו הביא רש"י ז"ל מכח שני הפסוקים הנ"ל, וצ"ע קצת מזה על דברי הגאון הנ"ל. ואולי כוונתו, דבאכילה אחת נחשבת לו כאילו קיים שתי מצוות נפרדות.

ובעצם דברי רש"י ז"ל בפסחים הנ"ל שפי' דעיקר מצת חובה היא המצה הנאכלת עם הקרבן פסח, קשה לי, דהרי בפסחים דף ע' ע"א איתא, דפסח נאכל על השוכע, ואי עיקר אכילת מצה היא הנאכלת עם הקרבן פסח, הלא מצה לתיאבון נאכלת, ופסח נאכל על השוכע, ואיך יקיים שניהם בזמן אחד, וצ"ל דיש שתי מצוות נפרדות, וא"כ לכאורה סותר רש"י ז"ל את דבריו כנ"ל, וצ"ע.

(ואנכי, עי' בשו"ת משיב שלום סי' רל"ד שהקשה על דברי התוס' בפסחים דף ע' ע"א הנ"ל בד"ה לאו, דכתבו ד"מ שמע" מירושלמי (פ"ו ה"ד) דאכילת פסח על השוכע משום שלא ישבור בו עצם הוא, והקשה הלא כך איתא שם בהדיא. ובמחכ"ת כוונת התוס' שכתבו דמשמע מירושלמי, היינו דמשם משמע דאכילת פסח על השוכע הוא מ"דבנן" מטעם שבירת עצם, וזה באמת רק משמע מהירושלמי, ואין כוונתם על עצם מטעם שבירת עצם).

(ג) בכר"ש קונטרס קנ"ג עמוד ל' העיר בדברי התפארת שלמה, שכתב על מאמר חז"ל בש"ס, שכן כתבו הקדמונים. - ע"י באבן עזרא פר' בא (י"ב, ח') חז"ל, ואנן נסמוך על דעת קדמונינו ז"ל, ע"כ. והוא ש"ס ערוכה בפסחים דף קט"ז ע"ב.

(ד) בשו"ת נודע ביהודה קמא אהע"ז סי' מ"ו כתב דרב סבירא ל' דאפי' עדות שאי אתה יכול להזימן הו' עדות, כיון דלא מצינו במשנה שיהא צריך עדות שאתה יכול להזימן, רק מימרא דאמוראי הוא, ורב תנא הוא, עכת"ד.

ופלא שנעלם ממנו לפי שעה דברי התוס' בכתובות דף כ"א ע"ב ד"ה הנח, חז"ל, ויש מפרשים משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימן, עכ"ל. ודברי התוס' הללו סובבים על מימרא דרב דלהכי בעדות החודש אין עד נעשה דיין, דהנח לעדות החודש דהוי דאורייתא, וע"ז פירשו התוס' משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימן, ואי בדברי הנוב"ז ז"ל לא בעינן לרב עדות שאתה יכול להזימן, ומצוה ליישב.

ואגב, לפי דברי הנוב"ז ז"ל מתורצת קושיית הבית יצחק בחו"מ סי' י"ב בשם בעל מנחת חינוך ז"ל, אהא ראיאת בכתובות דף כ' ע"ב אמר רב חסדא ש"מ מדרבי מאיר האי סהדותא ער שיתין שנין מירכר, שפי לא מירכר וכו' אבל הכא כיון דרמי עלי' אפילו טובא נמי, ע"כ. והקשה דאחר שיתין שנין הוי עדות שאי אתה יכול להזימן, כיון דערי הזמה לא רמי עלי', ע"כ. ולפי דברי הנוב"ז הנ"ל אתי שפיר, דכאן לא בעינן כלל עדות שאתה יכול להזימן, דמדברי רבי מאיר שמעית להא, ורבי מאיר תנא הוא ולא סבירא ל' דבעינן עדות שאתה יכול להזימן, וק"ל.

החותם בכרכת כל טוב,

ישעי' יהודה וואקסמאן
תלמיד במתיבתא עין חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

לשאלת רבים

יש להשיג אצלינו כרכים מקובצי „כרם שלמה" משנים שעברו
המחיר הוא: חמשה ועשרים דאללער בעד כל כרך

הכריכה היא יפה ומהודרת
כראוי לכבוד התורה.

הנהלת המערכת

אלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם משה מאשקאוויטץ נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אברהם ברוך לעזער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אברהם אליעזר ליפא פעפער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אבא גארדאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אליעזר ג'טליעב נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
 להאברך היקר בנש"ק ר' אלישע הלוי יונגרייז נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' אלעזר בראדי נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' ארי' ריינהאלד נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בנימין לובעלסקי נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון צעהנווירטה נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' בן ציון יום טוב ליפא גאלדמאן נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' דוד יהודה שטיעל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' חיים יחזקאל סג"ל לנדא נ"י מטאראנטא להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יחזקאל העסקעל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יחזקאל מאיר הלוי מיללער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יצחק ליפא מיללער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' יצחק מרגליות נ"י ממאנסי להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה ישכר דוב ווייס נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה ישכר בעריש לעזער נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' מנחם גאלדשטיין נ"י ממאנסי להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה אייזון נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה וואסערשטרום נ"י מלונדון להולדת התאומים
 להאברך היקר ר' משה פאריוער נ"י מאנטווערפען להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה צבי איזרעאל נ"י להולדת הבן
 להאברך היקר ר' משה יעקב הלוי לעווי נ"י להולדת התאומים הבן עם הבת
 להאברך היקר ר' משולם זושא ווייסבלום נ"י להולדת הבן
 להנה"ח מו"ה צבי גליק נ"י להולדת הנכד
 להנה"ח מו"ה רפאל אליהו דעמביצער נ"י להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' פנחס מאיר ווימער נ"י מבני ברק להולדת הבן
 להרב שלמה יחיאל גיפס נ"י מגיד שיעור בישיבת באכוב בני ציון להולדת הנכד
 להאברך היקר ר' שמחה בוימוואהלשפינער נ"י להולדת הבן

יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ם מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם יחזקאל גרינפעלד נ"י מלונדון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אברהם קאהן נ"י מקרית קאבוב להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אברהם יצחק הלוי מייזעלס נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אהרן הלוי ראטטענבערג נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אלי' זינגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' אליהו הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
 להרב אלימלך אלעזר מיללער נ"י מנהל בישיבת באבוב בני ציון להולדת הבת
 להאברך היקר ר' בן ציון הכהן (ב"ר יצחק) קוואדראט נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ברוך אליהו עליאס נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' דוב בעריל יהושע הלוי שטרום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' דוד דוב האגער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר בנש"ק ר' דוד דוב אונסדארפער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' חיים צבי פיללער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יהושע גליק נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יהושע גרעבער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יהושע העשיל טייטלבוים נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יוסף ירמיי' שפיטעלמאן נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יחיאל ברוך יהודה הערבסט נ"י משיקאנא להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב דוב ראאב נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יעקב דאסקאל נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה יצחק שלום לעזער נ"י להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה יצחק מאיר טווערסקי נ"י נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
 להולדת הבת
 להאברך היקר ר' יצחק ווייסבלום נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ישראל משה קויפטיל נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
 להנה"ח מו"ה לייבל רובין נ"י להולדת הנכדה
 להאברך היקר ר' מנחם מענדל הלוי האממער נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' מרדכי ארי' כהנא נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה היימפעלד נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה יהושע הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן ארמו"ר זצוק"ל הי"ד
 להולדת הבת
 להאברך היקר ר' משה יוסף שטיינפעלד נ"י להולדת הבת
 להרב נחמיי' לאנגער נ"י ראש הכולל יחיאל יהודא בלאס-אנשועלעס להולדת הבת
 להאברך היקר ר' נחמן גוטשטאם נ"י להולדת הבת
 להאברך היקר ר' ניסן לעמפל נ"י להולדת הבת

להאברך היקר ר' צבי דוב שווארץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שמעון קרויס נ"י להולדת הבת
להאברך היקר בנש"ק ר' שמעון גאלדבערגער נ"י ממאנסי להולדת הבת

יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ם ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכ"ר.
המערבת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה אברהם אביש רייכבערג נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה שלום יצחק נ"י
לאירוסו בתו נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה אליהו דוד זיידמאן נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה מרדכי יחזקאל נ"י
ולחותנו הנה"ח מו"ה ישראל בייגעל נ"י לאירוסו בתו נכדתם תחי'
להרב יהושע צבי זינגריוו שליט"א רב דקהל באר יצחק טאלטשאווא לאירוסו בתו
תחי'

להנה"ח מו"ה יוסף הילל (בהרב מנחם) בראכפעלד נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יעקב פיהרער נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה יצחק אליעזר ריינהאלד נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה יעקב חיים נ"י
ולחותנו הנה"ח מו"ה משה קלאגסבאלד נ"י לאירוסו בנו נכדו הב' החתן
הנעלה כמר אברהם נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ישראל פרייא נ"י סגן מנהל דמוסדותנו בקרית באבוב לאירוסו בנו
הב' החתן הנעלה כמר משה יהודה נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב
להנה"ח מו"ה ישראל אליהו ליכט נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר חיים ליב
נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר
יונה צבי הלוי נ"י תלמיד ישיבתנו בלונדון

להנה"ח מו"ה מאיר לויפער נ"י ולאביו הנה"ח מו"ה שלמה ראובן נ"י לאירוסו בתו
נכדתו תחי'

להנה"ח מו"ה משה בארזשטיין נ"י מקרית באבוב לאירוסו נכדו נ"י

להנה"ח מו"ה משה יהושע צוויבעל נ"י לאירוסו בתו תחי'

להנה"ח מו"ה שלמה עקשטיין נ"י לאירוסו בנו הב' החתן הנעלה כמר יוסף הלל
נ"י תלמיד ישיבתנו

להנה"ח מו"ה שלמה פרוכטהענדלער נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסו בנו הב' החתן
הנעלה כמר יצחק נ"י תלמיד ישיבתנו בקרית באבוב

להרב המפורסם מוה"ר שמואל טייטלבוים שליט"א רב דקהל ישועות חיים
משענסקאוויץ לאירוסו נכדתו תחי'

להב' החתן הנעלה כמר בצלאל יערעט נ"י מבני ברק תלמיד ישיבתנו בקרית
באבוב לאירוסו

להב' החתן הנעלה כמר יצחק מאיר לאנדא נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר משה פינחס זיגלער נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר שמעון מאנדעל נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ערי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה חיים יהודה ליב ליעבער נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה ישראל יחיאל שטראם נ"י מלונדון לנישואי בתו תחי'
להרב מנחם דוד קעספלער נ"י מנהל רישיבת באכוב בני ציון בטאראנטא לנישואי
בתו תחי'

להאברך היקר ר' אברהם מרדכי לאם נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' בן ציון פארמאן נ"י מקוממיות לנישואיו
להאברך היקר ר' בן ציון שלמה שטיעל מטאראנטא נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' יעקב מרדכי גוטטער נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' יצחק אהרן מאיר צעהנווירטה נ"י מירושלים עיה"ק לנישואיו
להאברך היקר ר' יצחק שלמה ראזענבערג נ"י לנישואיו
להאברך היקר ר' משה אהרן בלום נ"י לנישואיו

יעזור השו"ת שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך ישראל סבא
מתוך אושר ועושר מזל והרחבה.

המערכת

פני' רחופה

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במקורם האפשרי בלי שום שהיות.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערם של ידידינו

האחים היקרים והחשובים

הרב יעקב דוד גארדאן שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב
הרב שלמה זלמן גארדאן נ"י מגיד שיעור בשיבת באבוב בני ציון
מו"ה רפאל יצחק גארדאן נ"י, ומו"ה אבא גארדאן נ"י

בהלקח מאתם אביהם

הנה"ח מו"ה אפרים צבי גארדאן ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה מאיר חיים גרינבוים נ"י

בהלקח מאתו אמו ע"ה

* * *

הנה"ח מו"ה מנחם מענדל פריעדמאן נ"י מטאראנטא

בהלקח מאתו אביו ע"ה

* * *

האחים היקרים והחשובים

מו"ה דניאל נ"י ומו"ה מיכאל נ"י ראטטענבערג מלעיקוואוד

בהלקח מאתם אביהם

הנה"ח בנש"ק מו"ה יוסף יצחק ראטטענבערג ע"ה

מאנטווערפען

* * *

האברך היקר מו"ה משה פריעדמאן נ"י מירושלים עיה"ק

בהלקח מאתו אביו

הנה"ח מו"ה שלמה יצחק פריעדמאן ע"ה

מירושלים עיה"ק

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא ישמע עוד שוד ושבר בנבולנו, אכ"ר.

המערכת

חותמין בברכה

כצאת השנה מקדימים אנו את פני

כבוד קדושת עמ"ר מרן אדמו"ר שליט"א

בברכותינו הנאמנות

ברכת כתיבה וחתומה טובה לאלתר לחיים טובים ולשלום

בבריות גופא ונהורא מעליא ובחיוזוק ואימוץ כח להשפיע עלינו כל מיני
השפעות טובות כשאיפת נפשו המהורה.

ונזכה כולנו יחד במהרה לקבל את פני משיח צדקנו
תחת דגלו של כ"ק רבינו שליט"א, אכ"ר.

ופה מקום אתנו לאחל ולברך לכל אנ"ש וידידנו החותמים הנכבדים שיחיו

שנה טובה ומאושרת

תכלה שנה וקללותי - תחל שנה וברכותי.

כעתירת וברכת,

המערכת

